

780
1980

(6)

ಪ್ರವಚನ



1980
ಜನವರಿ-ಫೆಬ್ರವರಿ

1

ISSN 0184-8846



1980/2

780

ლ 0 0 6 0

N 1

11



თარგმანი რუმინულიდან

ლ 0 6 0 6

16513

სულ ხუთი ასო,
სულ უბრალო ხუთი ასოა,
მისი გვარი რომ
ამოქჟარგა, ამოაქსოვა.

სულ ხუთი ასო
მშობლიურად გვეხმეურება,
არუკლილია
შათში მთელი ქვეყნიერება.

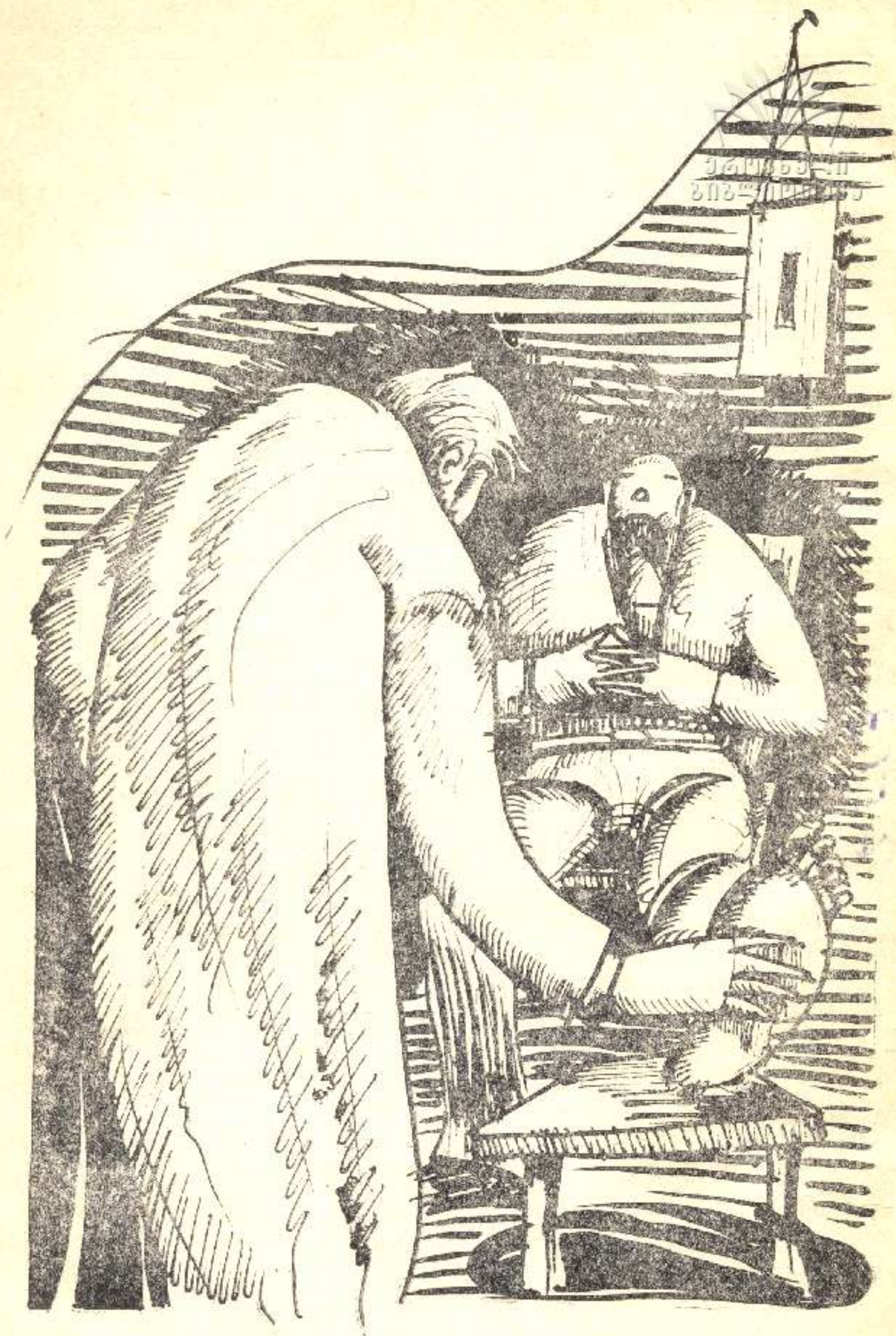
სულ კრძალულ ასოს
უკვდავებით შესამკობარსა
ისე ვერწმუნეთ,
თვით ცხოვრების გვექცა კომპასად.

რა ბუნებრივად გვეჩვენება,
რომ იქაც, შორეთს,
ვარსკვლავსაც
ხუთი ქიმი აქვს სწორედ!..

□

არქონის საბ. საბ.
საბ. საბ. საბ. საბ.
საბ. საბ. საბ. საბ.

მეზღვენი



მხატვარი: ტარიელ ვართაგაძე

პიქტორ ასტაფიევი

დღეცისმარი



მ ო თ ხ რ ო ბ ა

თარგმნა ზეზუნა მელულაშვილმა

დიდი რუსი მომღერლის — ალექსანდრ პიროგოვის ხსოვნას

ფოთოლი ქალაქშიც ცვიოდა. ალვებისა მწვანედ ჩამოდიოდა, ცაცხვებისა — ყვითლად. ცაცხვისა ქუჩა-ფილაქნებზე იყო მიმოშანშლული, ალვისა კა ბეთა ძირებშივე ეყარა და ამობრუნებულს ნახორკლი რუხფრად გამოუჩნდა. შიუხედავად ხალხპრავლობისა, ხმაურისა და მიდმოოდისა, ქალაქსაც რალაცნაირი ნალველი დასწოლოდა, თუმცა ჯერ ცასაც შემოდგომური ნათელი ედგა და მზეც საკმაოდ ათბობდა.

სერგეი მიტროფანოვიჩი ტროტუარს მიუყვებოდა და საკუთარი ომბოხის კაკუნს აყურადებდა, რაც, მისი ფიქრით, ხნამალლა გაისმოდა ამ გნიასშემდგარ და მაინც თითქმის მიყუჩებულ ქალაქში. ცდილობდა ნელა ევლო და ხის ფეხიც ფოთლებზე დაეხეებინა, მაგრამ კაკუნი მაინც ისმოდა.

ტყის დასახლებიდან მას ყოველ შემოდგომობით იძახებდნენ ქალაქში საექიმო კომისიასე და ყოველ წელს წყენას თითო ნაწიბურს უტოვებდნენ გულზე. ამდენმა უსარგებლო საექიმო სინჯვამ, გულზე დაყურადებამ თუ თითებით კაკუნმა, რასაც ათას ცხრაას ორმოცდაათხს აქეთ ივინიერად ითმუნდა, ბოლოს და ბოლოს შეაყელთა კაცი. ექიმი აგერ ახლაც უსინჯავდა, ცივი თითებით ჭგვლემდა პირგადადებულად ნაკერ მის დამორილ ფეხს და სერგეი მიტროფანოვიჩმაც ველარ დაიოკა თავი:

— რათ, ჯერ არ გამზრდია?

ექიმმა თავი აიღო და აშკარად დამჩნეული უკმაყოფილებით შეეყითხა:

— რა თქვით?

აქამდე ნაგროვ-ნადუღარი ბრაზით ყელამდე მოყრილმა სერგეი მიტროფანოვიჩმა ხმამალლა გაუმეორა:

— ფეხზე გეკითხებით, ხომ არ გამზრდია-მეთქი?

მეზობელ მაგიდასთან მჯდარი შედდა, ავადმყოფობის ბარათებს რომ აესებდა, შემობრუნდა, ეჭვიანოდ მიაჩერდა სერგეი მიტროფანოვიჩს და მზერაში ცოტა არ იყოს ავი გაფრთხილება აისახა: აქ წყნარი დაწესებულებაა და, ინვალაღი ხარ თუ ვილაცა, მოდი, ჭკვიანად იჯექი; შენ თუ სადმე გადაგიყ-

ლურჯავს და ახლა ან მაგიტომ ან ისე, უბრალოდ, არევა გინდა — ნურას უკაცრავად, ტელეფონიც წინ მიდგას და 02-ის აკრეფაც ვიციო. ახლა მილიციას ბევრი ლაილია კი აღარ უყვარს, წამში გადაგხოტრავს თავს; ახლა, საყვარელო, ცოტა ჭკუით უნდა იყო.

მაგრამ მედღას არც ყურბილი აუღია, არც 02 აუკრეფია, თუმცა კი დიდი სიამოვნებით იზამდა ამას, რათა ეს დაღუშული და ჯაჯლანა მსუბუქებს ურთბელ მაინც დარწმუნებულიყვნენ მის უფლება-თანამდებობაში. გარდა ამისა, საბეჭდი მანქანის ამ მომამბეზრებელ კაქუნსაც ცოტა ხნით მაინც დააღწევდა თავს.

რა შეამჩნია, ინვალიდი გაჩუმდათ, ქალმა გამარჯვებული მზერა მოატარა მისაღებს, რომელიც თავისი ხუთკაუჭიანი საკიდით პატარა საბაზრო ფარდულს მოგაგონებდათ; არადა, ის ხუთი კაუჭიც ექიმებს დაეკავებინათ და პაციენტები სადაც მოხვდებოდათ, იქ აწყობდნენ ტანსაცმელს — სკამებზე ან პირდაპირ იატაკზე.

შეგიძლიათ ჩაიცვათ, — უთხრა სერგეი მიტროფანოვიჩს ექიმმა, თან სათვალე მოიხსნა და ხალათის ვალთით მინებს წინდა დაუწყო.

სერგეი მიტროფანოვიჩი ცალ ფეხზე ხტუნვით წავიდა კუთხისაკენ, სადაც მისი ომბოხი და ტანსაცმელი ეწყო. მოჭრილს ქვემოთ ჩამოკონწიალებულ საცვლის ცარიელ ტოტს მალლა-მალლა მიაფრიალებდა, სახვევები კი სკამებს ედებოდა და მაგიდებზეა გაშლილ ხალიბაზე მისთრევდა.

მაგიდებს შორის, როგორც მწყობრშუა ჩაეელოს, ისე იხტუნავა. საცვლის ტოტიც ასევე კონწიალით მოსდევდა. უომბოხობას შეუჩვეველსა და ერთორგან წონასწორობადაკარგულ სერგეი მიტროფანოვიჩს შიშით გაუელვა კიდევ, რომელიმე მაგიდას ხომ არ მიეეჭახე, მელანი ხომ არ გადაეაქციე, ვისმე თეთრი ხალათი ან ის გაკრიალებული მაგიდა ხომ არ დავუსვარეო.

როგორც იყო, კუთხეს მშვიდობით მიაღწია, სკამზე დაეშვა და დარბაზს თვალი მოავლო. კომისია თავისი საქმით იყო გართული. დარწმუნდა, რომ ამ ხალხისთვის ეს ყველაფერი ჩვეული ამბავი იყო და მისთვის არავის ეყურნა. სულ ბოლოს რომ გასინჯა, იმ ექიმსაც ქალაღდში ჩაერგო თავი და რაღაცას წერდა გამალებული.

სერგეი მიტროფანოვიჩმა ჩაიცვა, ომბოხი მოირგო და მაგიდისკენ წავიდა. ექიმი ჯერ კიდევ წერდა. მერე წამით წერა შეწყვიტა, სერგეი მიტროფანოვიჩს თავის დაქნევით დაჯდომა ანიშნა და სკამიც კი მიუცურა ფეხით. სერგეი მიტროფანოვიჩს დაჯდომა არც უნდოდა. მოთმინებით უცდიდა, მალე გასულიყო აქედან და პაპიროსი მოეწია.

იდგა და ფიქრობდა, რომ რაც წლები გადიოდა, კომისიაზე სულ ცოტანი და ცოტანილა ხვდებოდნენ ძველი ნაცნობი ინვალიდები. დიახ, მიდიან, კვდებიან ინვალიდები, პროცედურა კი ძველებური რჩება. ან ვინ იანგარიშებს, იმ საცოდავებს რამდენი დღით შეუმცირეს ისედაც დღენაკლული სიცოცხლე სწორედ ასეთი კომისიებითა და გასინჯვებით, სხვადასხვა ქალაღდებისათვის აქეთ-იქით გზავნითა და ათასგვარ რიგებში დგომა-ლოდინით.

ექიმმა წერტილი დაუსვა, დაწერილი მოწაფური ცისფერი საშრობით დააშრო და თავი ასწია:

— რაღას უდგახართ? — და მამინვე ბოდიშისა თუ ნდობის კილოთი წაიბურტყუნა: — ოჰ, ეს ჯღაბნა, სულ ჯღაბნა!..

სერგეი მიტროფანოვიჩმა ცნობა გამოართვა, ოთხად დაეცა, ცნობა—საფულეში, საფულე კი ბიჭაკის უბის ჯიბეში ჩაიდო; მერე ახალი, საქალაქოდ გამოყოფილებული კები, აქამდე რომ უხერხულად ჰქონდა იდლიაში ამოხრილი, სასწრაფოდ ჩამოიფხატა და ექიმს თავის დაკვრით დაემშვიდობა.

ექიმმა კბალმეხხრად გაუღიმა და ხელები გაშალა, ვითომცხემეცხემეში იდლია, კანონიაო, ძმაო.

სერგეი მიტროფანოვიჩმა პასუხად დაქანცული ღიმილი შეაგება, თითქოს თანაუგრძნობსო, გრძლად ამოიოხრა და გაბრუნდა. უხაროდა კიდევ, რომ ეს დავიდარაბა მეორე შემოდგომამდის მაინც აღარ მოუწევდა.

მეორე შემოდგომამდის კი ჯერ შორს იყო და წინათაც შორი ეგონა ბოლმე, თუმცა ფიქრში ხანდახან იმედიც გაუკრთებოდა, იქნებ ამ ერთ წელიწადში ცხოვრებაში რაიმე ცვლილება მოხდესო.

ქუჩაში გამოსვლისთანავე პაპირთსს მოუკიდა, ხარბად მოჭახა „პრიბოი“. შორჩა თუ არა, მაშინვე მეორეს მოუკიდა, ოღონდ უკვე დანჯად მიეტკბარუნა და ფიქრში თავს უსაყვედურა: „ხმა თუ ამოიღე, ბარემ ბოლომდის გეთქვა!... კანონიათ ასეთი!... შენ იტყოდი, მეორე გამოჩნდებოდა, მესამეც ამოგიდგებოდათ, ერთად იტყოდით, სადაც საჭირო იყო და გამოსცვლიდნენ იმ კანონს. კანონი რა, ქვა არის? თუ მთა არის? მთაც ხომ აუღიანთ ბოლოს და ბოლოს?!...“

მატარებლის მოსვლამდე ჯერ კიდევ დიდი დრო იყო და სერგეი მიტროფანოვიჩი კაფე „სპუტნიკში“ შევიდა. ჭიქა კისელი და ორა ულუფა სოსისი აიღო. ერთი სუფრაგადაუფარებელი, მაგრამ სუფთა და გლუვი, ღიაფერის ხაზებით როგორღაც აბლაბუდურ ყაიდაზე მოხაზულ-მოხატულა მაგიდა იბოვა და იმას მიუჯდა.

წიგნს ჩაპყურებდა. წიგნი სავსე იყო შიმშებისა და სამკუთხედების ჩანახაზებით, რაღაც ნიშნებითა და არარუსული ასოებით. ქალიშვილი წიგნს თავაუღებლივ კითხულობდა, ამავე დროს სოსისს მდოგეს უსვამდა, დანა-ჩანგალს ხმარობდა, ჩაის სვამდა და მაინც არაფერს აქცევდა მაგიდაზე. — ხედავ, როგორ ხერხიანად გამოსდის ყველაფერი? — გაუკვირდა სერგეი მიტროფანოვიჩს. თავად იგი დანას კარგად ვერ ხმარობდა, მაგრამ ქალიშვილი მის უგერგილობას ვერ ამჩნევდა და სერგეი მიტროფანოვიჩს უხაროდა ეს.

კაფეს ჭერზე ზოლიანი ფარნები ეკიდა. კედლები ცისფრად იყო შეღებილი და ცისფერზე იქათ-აქეთ ზოლები გაეფლოთ. ფანჯრებზე თხელი ფარდები ეკიდა — ისინიც ზოლიანი. ცისფერი, მქრქალი წვრილბინდი იდგა ირგვლივ. ფარდებს ქარი ეხლებოდა და ცოტაოდენ მაინც ინელებდა სამხარეულოდან მონადენ ხრაკის სუნს.

„რა სილამაზეა! ერთ რამედ ღირს!“ — აღნიშნა სერგეი მიტროფანოვიჩმა და წამოდგა.

— გაამოთ, ქალიშვილო!

ქალიშვილმა წიგნს თვალი მოსწყვატა და დაბნეულად მიაჩერდა:

— ოპ, დიახ-დიახ, გმადლობთ, — მერე დაუმატა: — გისურვებთ ბედნიერებას! — და ისევ წიგნში ჩარგო თავი, თან ჩანგალს უკვე მოცარიელებულ თეფშზე აფხაქუნებდა. „ასე კითხვა-კითხვაში შენ მთელი ხარი შემოგეჭმება“, — გაეღიმა სერგეი მიტროფანოვიჩს.

კაფეს მინის ვიწრო კარი ება. ის კარი ორმა ყმაწვილმა გაუღო. ორივეს

ერთნაირი, ღიაფერას, შემოდგომის კვალობაზე ცოტა არ იყოს თხელი პიჯაკი ეცვა. სერგეი მიტროფანოვიჩი აწრიალდა, აჩქარდა და უკვე გარეთ გასული თავს გაუბრაზდა, რადგან სიჩქარეში ყმაწვილებისთვის მადლობის თქმა და-ავიწყდა.

ქუჩაში კვლავ გახურებული ფოთოლცვენა იდგა. ჩუმად დასრულებულნი მანქანები, ზაფხულის ყაიდაზე ფანჯრებდაღებულნი რბილად დასრულებულნი ტროლეიბუსები, სკოლიდან ჯგუფ-ჯგუფად მოდიოდნენ ჯერ კიდევ პეწშერ-ჩენილ ფორმისტანსაცმლიანი ბავშვები და მოჭთანტავდნენ ფოთოლსა და ქრიამულს.

სერგეი მიტროფანოვიჩი მოქანცული მიხანბაღდა სადგურზე, იყიდა ბილეთი, ჩამოჭდა სკამზე, ჯერ კიდევ რომ ეტყობოდა გადაღებილი ასთები „МПС“ და დაუწყოთ ლოდინი მატარებელს.

ჩამოდგა საგარეუბნო მატარებელი, საიდანაც ერთი ამბით გადმოცვივდნენ ჯგუფად შეკრული ჭაბუკები და ქალიშვილები — ერთიანად შარვლებში, საზღვარგარეთულ მოდაზე ნაკერ ქურთუკებში გამოწყობილნი და თმამოკლედშეკრეჭილნი თან ვერც გაარჩევდი, ბიჭი რომელი იყო და გოგო — რომელი. კალათებში სოკო ეყარათ, ვის — ათიოდე, ვის — უფრო ნაკლები, ოღონდ ცირცელი კი ყველას დაემტვრია და შოთხვითაც ყველანი იყვნენ პირმოგანგლულნი. მოსვლისთანავე ნაყინს დაესივნენ.

— „მეც ნაყინი ვიყიდო თუ დავლიო ცოტა?“ — გაიფიქრა სერგეი მიტროფანოვიჩმა, მაგრამ ნაყინისა მაინც ეშინოდა — წარამარა ანგინა სტანჯავდა; მერე კიდევ, გული, თორკმელი, ღვიძლი და, ღმერთმა უწყის, რაღა არ გაახსენებდა თავს.

„ეგ ომისგან, ომისგან დაგრჩა, მიტროფანოვიჩ“, — ეუბნება ხოლმე ცოლი. ცოლის გახსენებაზე სერგეი მიტროფანოვიჩს როგორღაც გული მოეფოლხვა და ხალხის შეუმჩნეველად პიჯაკის ჯიბე მოისინჯა. იქ ცელოფანის პატარა პარკში შექცალული ატმები ეწყო. მის ცოლს, პანიას, ყოველგვარი საჩუქარი უხარია. აქ კი ატამი იშოვება, წაუღებს და გაახარებს, მას ხომ თავის დღეში გემოდაც კი არ გაუსინჯავს ეს ხილი. ეს რა საკვირველებიაო, იტყვის: ალბათ ზღვის გაღმიდან თუ მოიტანესო: წაიღებს და დამალავს, მერე კი ქმარსვე გამოაჭმევს, რაღა თქმა უნდა.

სადგურს ხალხი მოემატა. ჭარმაგი კაპიტნის მეთაურობით გუნდად შემოვიდნენ თავგადახოტრილი ბიჭები და მათი გამცილებელი გოგოები. სადაც კი იყო, დაიკავეს თავისუფალი სკამები, ადვილი ყველას არ ეყო და სერგეი მიტროფანოვიჩსაც მოუხდა ჩაჩოჩება.

ბიჭებმა დაუდევრად მოისროლეს სკამზე არცოფ ძალიან გატენილი პატარა ზურგჩანთა, ზონრიანი სპორტული ჩანთა და ერთიც კიდევ, ლამაზი სურათებით მოჩითული, გერმანული სამხედრო ზურგჩანთის წანაგვარი ჩანთა.

სამი ბიჭი სერგეი მიტროფანოვიჩის გვერდით ჩამოჯდა. ერთი, სპორტული შალის კოსტიუმში რომ ეცვა, მაღალ-მაღალი იყო, თითქოს კედრისგან გამოკვეთილი, მეორე — კვერცხის გულივით ჩამრგვალებულ-ჩაქცალელებული, წამდაუწყუმ თავს იტყვევდა; თანაც, გაიხედავდი და, ორთავ ხელს საქოჩრეზე იტაცებდა — სადღა იყო ქოჩორა! მესამე — თავბერა და ტანმორჩილი — წყნარი ბიჭი ჩანდა. ამ ბიჭს რუსი ტურისტული ქურთუკი ეცვა, ქურთუკზე კი

ხუჭუჭთმიანი გოგო ჩამოჰკონწიალებოდა, რომელსაც მოკლე ქვედა კაბის გვერდზე მცირე ნარღვევი მოუჩანდა.

პირველს, როგორც მერე გამოირკვა, ვალოდია ერქვა. მას გიტარა ეჭირა და თავისდა უნებურად ბიჭებში თავსაცობდა. გოგო მასაც მოჰყვა — კარგად ნაპატიები, ცისფერ შარვალში და თითქმის შუა თეძოვებამდე ჩამოშვებულ სვითერში გამოწყობილი. სვითერს ცალხელივით ეღვა საყველთა და მისი ხელი იმ საყველოზე სცემდა სწორად ჩამოვარცხნილი, თეთრად შეღებილი თმა. ელაღს კი, ესკას რომ ეძახდნენ და ჭიანჭრობდა — ეესეი დამიძახეთო, ერთბაშად ოთხი გოგო ახლდა: ერთი მათგანი, ფერ-ჯილაკზე თუ განაჯიდიო, ესკას და იყო, დანარჩენები კი მისი დაქალები. ესკას დას ბიჭები „ტრანზისტორს“ ეძახდნენ, ალბათ გრძელი ენის გამო. მესამე ბიჭის სახელის გაგება ძნელი არ იყო: ქვედაკაბიანი გოგო, თხელ, ვარდისფერ კოფიაში რომ წყვილი კოკორი უთრთოდა, ტკიპასავით მიჰკროდა ბიჭს და იყო თუ არ იყო საჭირო, თავდავიწყებით შესძახოდა: „სლაეიკ!... სლაეიკ!...“

ამათში ერთი სალახანა ბიჭიც ერია, ჭრელეებიანი და ცალ სახელოზე სპილენძის საბნევიანი, ეოლოსფერი შარვალს ერთი წვერი დარდიმანდულად რომ გადაეგდო მხარზე. სახე მკვირცხლი და ცვალებადი მქონდა, მზერა — მჭიდვ და საზრიანი, ხელები კი დაუდგროსელი. აერგეი მიტროფანოვიჩმა ხელად დაასვენა: ეს ბიჭი ან ავარება ერთი იყო ან ე. წ. პლატიანი, რომელთა ვარდშეც ჯერ არ შემდგარა არც ერთი რუსული კომპანია.

კაბიტანმა როგორც კი მოაყვანა თავისი რაზმი, მამინვე სადღაც შორეულ სკანზე გაუფრდა, ოდნოდ იაეთი პოსტია კი ამოირჩია, საიდანაც ყველა თვალქვეშ ეყოლებოდა, თავად კი შეუმჩნეველი დარჩებოდა.

მშობლები ცოტას თუ მოჰყვნენ სადგურზე და ისინიც, სადღაც კუთხეში მიკუნჭულები, ჩუმად იწმენდდნენ ცრემლებს. ბიჭები არც ისე ნასვამები იყვნენ, მაგრამ ყატყატი გაჰქონდათ და დროდადრო ყანჩადაც იქცეოდნენ.

— ახალწვეულები ხართ? — ყოველ შემთხვევისთვის დაინტერესდა სერგეი მიტროფანოვიჩი.

— სწორედ ისინი ვართ! ნეკრუტები! — ყველას მაგონრად მიუგო ესკა-ფესემ და გიტარიან ამხანაგს ხელა აუქნია: — შიდა, ვალოდია!

ვალოდიამ ყველა სიმს ერთად ჩამოჰკრა მტევანი და გოგო-ბიჭებმაც დასცხეს:

შავი კატა, ხეპრე კატა!
 ეს ცხოვრება ატა-ბატა!
 ყველას — ყველა, მაგრამ კატას
 არაფერი მიე-მა-ა-ატას!

და მთელ დარბაზში ალთა-ბალთად აიტაცეს:

არაფერი მიე-მა-ა-ატას!..“

„დახე ამ შეჩვენებულებს — თავი გააქნია მიტროფანოვიჩმა. — სიმღერა ისეც უწმაწურაა, ესენი კი...“

მარტო სლაეიკა და მისი გოგო არ აპყვნენ სიმღერას. სლაეიკა დამნაშავედ იღიმებოდა, გოგო კი ქურთუკში შესძვრობოდა და გაუფრებელიყო.

„კატას“, თუმცა კი უხერხულა სიტყვით, მაგრამ მშობლებიც შეუერთ-

დნენ. არავინ მღეროდა „ღღვიანდელ ღღვსა უკანასკნელსა“. არ იყო გარმონი, არ მოსთქვამდნენ დედაკაცები, როგორც თმამდელ წლებში იცოდნენ გაცილებსას; კაცები საჩხუბრად არ იფოფრებოდნენ, ზედ არ იხევდნენ ხელთებს და არ იმუქრებოდნენ—ორად გაეგლიჯათ ყველაჯურა ნტერი და დივესანტი.

„კატიდან“ ანალგაზრდები გადავიდნენ რომელიღაც უკვე მთლად აბდა-უბდა სიმღერაზე და ფეხები ბრაგუნზე. ვალოდია თავდავიწყებულად და გიტარას, დანარჩენები კი ფეხებს იატაკზე აბრახუნებდნენ.

ჩიკ-ჩიკ, ჩა-ჩა-ჩა!

ჩიკ-ჩიკ, ჩა-ჩა-ჩა!

აქ უკვე ველარც სიტყვას გაარჩევდი და ველარც მუსიკას, მაგრამ ბიჭებსაც და გოგონებსაც ეხალისებოდათ თავისი უაზრობით რომელიღაც პირველყოფილ სიმღერას მინაგვანი ეს ალია-ბალია. ისინი იცინოდნენ და წივილ-კივილით ერთმანეთს აწყდებოდნენ; ვალოდია ღუნდრუცა გულსვარდის კი ტუფლებს ერთმანეთზე ურავუნებდა და როცა სწორად ჩამოშლილი, მინისებურად მბრწყინავი თმა თვალებზე ქუბზად ჩამოეფარებოდა, მაშინვე თავის გაჭრევით მხარზე გადაიყრიდა.

კაპიტანი პამიდორს პურს ატანდა. გაზეთი მუხლებზე გაეშალა და თითქოს არაფრის ბაიბურში არ იყო. მაშინაც კი არ ამოუღია ხმა. ბიჭებმა რომ ზურგჩანთიდან ნახევარლიტრიანი ანოაძვრინეს და მოყუდებით სმა დაიწყეს. პირველად, რაღა თქმა უნდა, კაპიტანი სალახანა ეცემოდა ხოლმე არაყს. მოყუდებით სმა მარტო მას შეეძლო. დანარჩენები, კაცმა რომ თქვას, უფრო თავს იმაიუნებდნენ და თვალდატყრეცილები ბოთლშივე იწუნებოდნენ. ესკა-ევსეი, მაგალითად, მოიყუდებდა თუ არა, ხელადვე უზარმაზარ სანაგვე ურნასთან მივარდებოდა, სლაფიკას კი პირველ ყლუშზევე დასცეცხლა და ცრემლები წამოაყრევინა. სლაფიკა გაბრაზდა და თავის გოგოს დაუწყო ბოთლით ტურტური.

— აჰა! (გოგო ძალღუთრა ერთგულებით შესჩერებოდა და ვერ გაეგო, რას მოითხოვდა მისგან სლაფიკა) გამომართვი! — ბრმული დაქინებით სჩრიდა ცხვირპირში ნახევარლიტრიანს.

— ოი, სლაფიკა!... ოი, შენ ხომ იცი, რომ... — ატიტიანდა გოგო, — მე უჭიქოდ არ შემიძლია.

— დამა ჭიქას ითხოვს! — წამოხტა ესკა-ევსეი და ჩანაცრულ სახეზე ცრემლი მოიწმინდა, — ამ წუთში იქნება! აჰა! — უბრძანა მან ბლატიანს.

ისიც მაშინვე ენა ესკა-ევსეის ზურგჩანთას და იქიდან პატარა თეთრი ჭიქა ამოაძვრინა, რომელსაც სახურავზე ვარდისფერი ქალი ეხატა. ყველ „ვიოლაზე“ დახატული ეს ქალი ძალიან ჰგავდა ვილიცას ან მას ჰგავდა ვილაცა. სურგეი მატროფანოვიჩმა უყურა, უყურა და უცებ დაიჭირა მსგავსება — ვალოდიას გოგო! რაც ნაღდია, ნაღდია!

— ყველი შეიქამოს! — გასცა განკარგულება ესკა-ევსეიმ, — ტარა დამას გადაეცეს! რაკი მას...

„მას, მას არ შეუძლია უჭიქოდ სვას...“ — ერთხმად აიტაცეს ბიჭებმა. ამ გამაწვილებისათვის, ეტყობა, სულ ერთი იყო, რას იმღერებდნენ და როგორ იმღერებდნენ.

ვალოდია გიტარას კი უბეჯითებდა, მაგრამ ეტყობოდა, ძალისძალიათი

მხიარულობდა; თავის ქალბატონს თითქოს ვერ ამჩნევდა, არადა მაინც ეძებდა თვალებით და იპოვიდა თუ არა, მაშინვე გაიცვივებდა სიფათს, ვითომდაც არც არაფერიო.

— ზო-რ-ბაა! — დაიხავლა პლატიანმა სალახანამ და თან ერთი უწმაწურიც მიაყოლა. ყველიანი თითქოს ლოკვაში გართულს უცებ შეჩვივდა; ისადაც არც არაფერიო.

ზიზ-ზიზ-ზიზ

— აბა, აბა! — ფიცხლად მიუტრიალდა მას სლავიკა.

— სლავიკ, სლავიკ! — მუჭლუგუნი დააყარა თავისმა გოგომ სლავიკას, მიახედა და მათკენ ქუშად მზირალი კაპიტანი დაანახვა.

— ცირკია, რაღა, ბიჭებო, ნაღდი ცირკი! — ჩხაოდა სალახანა, თითქოს ვერც ხედავდა და არც ესმოდა სლავიკასი, — ესეთივე ყველო, ჰა-ჰა-ჰა... — უშნო სიცილით დაიწყო მოყოლა მან, — ესეთივე ქილით, ჰა-ჰა-ჰა... სამშობიაროში მოიტანეს გადასაცემად... ახალმომშობიარებულმა ქალებმა კიდევ, ჰა-ჰა-ჰა... რომ ნახეს საფარებელზე დახატული შიშველა მზეთუნახავი, სულ მო-ი-თხიპ-ნენენ!.. კრემი ეგონა-ააათ!..

ბიჭების როზროზმა და გოგოების წიოკმა იქაურობა გააყრუა. ზოგი პირდაპირ სკამზე გადაიგდნენ ჩაბყირებული. მარტო ვალოდიას ქალბატონმა გაუძლო ცთუნებას, თუმცა კი წამიერად მასაც აუთახთახდა მკერდის დასტანბოები, რამაც ელვასავით გადაუარა სეიტერზე და ბარაქიან დაბაბქვეშ საყელოს ცალულიც შეუტოკა. სერგეი მიტროფანოვიჩმა პირი მიიბრუნა, როგორღაც უხერხულად იგრძნო თავი, აიღეწა.

— შენა, შენა, შენ რაღაზე იყავი სამშობიაროში? — სიცილში ენა ძლივს გამოიგნო ესკა-ეესკიმ.

— სხვა რაზე უნდა ვყოფილიყავი, — ეითომ სარცხელით თავი ჩაღუნა სალახანან და მარდის ფუნჯის თითზე ხვევას მოჰყვა, — აბორტის საქმეზე!..

ქალიშვილებს ღერმა გადაჰკრაო, უცებ მიხუმდნენ. სლავიკა წამოხტა, სალახანაზე გაიწია, მაგრამ გოგო მაშინვე ქურთუკის კალთაზე ჩამოეკანჭურა:

— სლავიკ! სლავიკ, გეხვეწები რა! ის ხომ ხუმრობს!.. — სლავიკა მორჩილად დაიღვენთა და თავისი გოგოს თავზემთ დაარბაზს მიაჩერდა, გოგო კი წინანდებურად ქურთუკის ქვეშ შეინაბა ჩიტივით.

ამასობაში ტიქამ ღობურად ჩამოიარა.

ვალოდიამ ტიქიდან ნახევარი მოსვა, მერე შოკოლადს, ხელადვე რომ დაუხვედრა ესკას ცეცხლივით გადადღადებულმა დაიკომ, წვერი წააკვნიტა და ტიქა მღუმარედ მიუტანა ცხვირთან თავის ქალბატონს.

— შენ ხომ იცი, მე ვერ ვიტან არაყს! — კარგა ხანს იბრანჭებოდა გოგო. ვალოდიას გაწვდილი ტიქა გოგოდ ეჭირა, ყვრიძალები თანდათან ეძაბებოდა და შავად ვადართხმული მისი წარბებიც ნელი-ნელ მიიხვეტებოდნენ წარბშესაყარისკენ.

— სერიოზულად, ვალოდენკა... პატიოსან პიონერულ სიტყვას... კარგი რა!..

მაგრამ მას ტიქა არ მოუშორებია და გოგომაც ორი საკლავიშე თითით ჩამოართვა.

— რანაირი ხარ, იცი?! ეს ხომ ცუდად გამხდის...

ვალოდია არც ამჩნევდა გამოხმაურებია და გოგომაც ბრაზიანად გადაინთქრია არაყი შეღებილ ტუჩ-პირში. ეს ამბავი ქალიშვილების ტაშით აღინიშნა.

ვალოდამ თავის ქალბატონს პირში მაშინვე ბურთივით ჩასჩარა კამფეტის ნარჩენი და გამხეცებულმა დასცხო ვიტარას.

«ე-ე, ყმაწვილო, კარგი სუნი არ უდის შენს საქმეს. ეგ შეიძლება ყაჭაზე და კონიაკზეა გაზრდილი, შენ კი არყით... ჰა?»

სერგეი მიტროფანოვიჩს სახელოზე ჩამოსწიეს და მიახედეს, სლავიკი-გო ჭიქას აწვდიდა.

— შესვით, თუ შეიძლება, ჩვენი ბიჭებისთვის... და... ყველაფრისთვის, ყველაფრისთვის! — მან სახე ხელებით დაიფარა და ძირში მოჭრილ ხესავეთ გადაესვენა მკერდზე თავის სლავიკას. სლავიკამ ხელად ქურთუკის ქვეშ შეიხიზნა გოგო და თავდავიწყებით დაუწყო ნანაობა.

«ეხ, შე ბოლოქანქალა, შე ბოლოქანქალა!» სერგეი მიტროფანოვიჩი წამოდგა, კეპი მოიხადა და მალლა თაროზე შედო.

ვალოდამ სიმებს ბრტყლივ ჩამოაფარა თათი, შეწვრიტა დაკვრა. მთლად გამოლენჩებულმა ესკა-ევსეიმ დასა და ყველა მის დაქალს ერთად გადაჰხვია ხელი. ამგვარნი ყოველთვის ყველასთან მეგობრობენ და ყველასთან ისე, ზერე-ქვერედ-დადგება დრო, ჩამოუჭროლებს ამ შენს ესკა-ევსეის რომელიმე გამოჯანდრული დედაკაცი, მოიტაცებს და მერე, დღევოველ და ყოველ წუთს სიცოცხლე უხდა უწამლოს, მე რომ არა, ცხოვრებაში შენს დაღუპვას კაცი ვერ გაიგებდაო.

— რა ვთქვა, ბიჭებო, — დაილაპარაკა სერგეი მიტროფანოვიჩმა და ჩაახველა, — რა ვითხრათ... ეს იმისა იყოს, რომ ჩვენს შვილებს ქუხილისა არ შინებოდეთ! ასე!... — თავს ძალა დაატანა და ჭიქა, შიგ რომ თეთრად დაცურავდა ყველის ნაწილები, დაგნოვნებით დაცალა, თან, თითქოსდა კმაყოფილებისაგან, ჩაარუყრუყა და ყელიც ჩაიწმინდა, რითაც ძალიან აღაფრთოვანა ბლატიანი.

— აი, კაცი! ეს ნაღდი მეომარია! — შესძახა მან და ძველბიჭური შინაურულობით ჰკითხა:

— ფეხი სად მოგძვრა?

— ომში, ბიჭებო, ომში, — თქვა სერგეი მიტროფანოვიჩმა და ბლატიანი სალახანასთვის არც შეუხედავს, კვლავ დაიხურა კეპი.

მას არ უყვარდა მოყოლა, სად და როგორ დაკარგა ფეხი, ამიტომაც ვაუხარდა, რომ მაშინვე ჩასხდომა გამოაცხადეს და ფეხს ამბავიც თავისთავად მოიხსნა.

შორეული სკამიდან კაპიტანი წამოდგა და ახალწვეულებს უბრძანა, გამომყევითო.

— ჰაიდა, ჩვენთან წამოდი, ძააკაცო! — გამოსძახა ესკა-ევსეიმ, — ერთად უფრო მხიარულად ვიქნებით, — თან ურალურ ხალხურ კილოზე უქცევდა და მაიმუნურად იღრიკებოდა, — მამები და შვილები! როგორც თანამედროვე ლიტერატურა ამტკიცებს, ჩვენს შორის კონფლიქტი არ არსებობს...

„განათლებული ლაწირაკები! ენავადლეტილები! ამათ ვერც ჩვენი ხახოლი ზემდეგი დაიურევბდა, ესენი თიფიანთი ლაზღანღარობით მასაც კი ამოიჭამდნენ...“

გახსოვდეს კარვად,
 ელოდე სალდათს,
 ელოდე სალდა-ა-ათს, ელოდე სალდა-ა-ათს... —

• უკვე როგორც საჭირო იყო, მაიმუნობის გარეშე, მღეროდნენ ბიჭები და გოგოები. ყველანი ერთად მიდიოდნენ, ხელიხელგადახვეულები. მარტო ვალოდიას ქალბატონი გამოპყოფოდა მარაქას, განაპირებულ მიბრძანდებოდა, ზონარგაყრილ სპორტულ ჩანთას მიიქნევდა და, როგორც სერგეი მიტროფანოვიჩი ფიქრობდა, ზრდილობისთვის და იკავებდა თავს, თორემ ავგონში აპყვებოდათ და მოხარულიც იქნებოდა, ახლავე გამოთხოვებოდა ყველას.

ვალოდია კვლავ გიტარას უბრაახუნებდა, დაბოღმილი ქალბატონისათვის ერთხელაც არ მიუხედავს.

სერგეი მიტროფანოვიჩმა ბაქანზე ფარდულს მოჰკრა თვალი და ომბოლის კაკუნით წიაშურა.

— თქვენ საით? — დაუძახა ესკა-ევსეიმ და მისი ამბანაგებიც შედგნენ. სერგეი მიტროფანოვიჩმა ანიშნათ, იარეთ, ნუ გეშინიათ, ამ წუთში დაგეწევიათ.

ფარდულში ორი ბოთლი უცხოური ვერმუტი იყიდა. სხვა ღვინო, შამპანურის გარდა, არ იყო, შამპანურზე ფულის ფლანგვა კი უსარგებლოდ მიაჩნდა.

ვაგონში რომ წევიდა, იმ კვამლში, აურზაურსა და სიმღერა-სიცილში უცებ გაოგნდა, მაგრამ მაშინვე კაპიტანს მოჰკრა თვალი და მისმა გამომეტყველებამ დაამწვიდა ძველი ჯარისკაცი. კაპიტანი ვაგონის სამოვართან მიმჯდარიყო, კვლავ გახეთი ეჭირა. კვლავ თვალქვეშა ჰყავდა მთელი ვაგონი და თავად კი თვალში არავის ეჩრებოდა.

— მტკიცეა ჯარისკაცული ძმობა! — დასძახეს გასასვლელში თავგადაბოტრილმა ბიჭებმა და ბაქანზე მდგარი ვაზიანი წყლის ავტომატებიდან წამოდებული თლილი ჭაჭები ერთმანეთს მიაჭახუნეს.

— მტკიცეა, თუმცა კი სამსახური ცოტა გაჭიანურდება ხოლმე!

— აა, კოცნაობთ? დამე მოკლეს და ვეღარ იმყოფინეთ, პა?

და მაშინვე დაამღერეს ტყბილ-მშობლიური, ამჩქროლენგული:

დამე მოკლეს
თვალზენ ღრუბლები...

„ეპ, ბღარტებო, ჯერ თქვენ რა იცით სამსახურისა! — გაეცინა სერგეი მიტროფანოვიჩს, — ჯერ არაფერაც არ იცით. ჯერ ჩადით ადგილზე! ეს კაპიტანი აქ ვიშვებთ ნებაზე, თორემ იქ ისეთ ჭანჭიკებს დაგიჭერთ, ძვრა ვერსაითა ქნათ!“
ბეელმა საფრონტო სიმღერამ შესძრა მისი გული და მაშინვე ბიჭებისაკენ გაეშურა, რომ მოწოლილი სევდა-ნაღვლისაგან თავი დაეღწია.

— ვალოდია! ესკა! სლავიკ! სადა ხართ, ბაჭებო? — სერგეი მიტროფანოვიჩი შედგა და წიაყურა, თითქოს ტყეში ყოფილიყო.

— აქა ვართ, აქა! ვაისმა ვაგონის შუა თაბოებიდან.

— ჩემი მარფუტაც ხომ არ არის მანდა? — იკითხა მან და თვითონაც შეიჭყლურტა გატენილ კუბეში.

— თქვენი, სამწუხაროდ, არ არის. ვაეხმინა ვალოდია, მას უფრო მეტად დაეტყო მოღუშულობა და უკვე აღარც მალავდა, უგუნებოდ რომ იყო.

— აი, ჯარისკაცუნებო, ეს ჩემგან იყოს, ამით გაგაცილებთ! — თარომაგიდახე ბოთლი ჯახუნით დადგა სერგეი მიტროფანოვიჩმა.

— ოპ, რატომ წუხდებოდით? — ერთხმად იუარეს ბიჭებმა და გოგოებმა, ყველამ, ბლატიანის გარდა, რომელსაც, რაღა თქმა უნდა, უკვე მოესწრო სადღაც დამატებით გადახუხეაცა და ფანჯარასთან, წინა კუთხეში მოყუჩებაც.

მას კები თვალეზუ ჩამოსცურებოდა, შარფი კი მალა დაეკიდა კაუჭზე, რითაც დანარჩენებს ადვილის დაბევებას აუწყებდა.

— ჯიგარი ხარ! — ქცევა მოუწონა ბლატიანმა სერგეი მიტროფანოვიჩს და ბოთლს ხელი დასცა; — ამისი ბურღლაც აღარ იქნება მალე!..

— კორპსაძრობი ვისა აქვს? — კუბეში დამდგარი ხმაური დაეძრებოდა კას დამ.

— რად გვინდა კორპსაძრობი? გადმონაშთაა და მეტი არაფერი! — თვალის ჩაუკრა მას ბლატიანმა და, როგორც ციყვმა თხილს ჩენჩო, ბოთლს ისე მოაძრო კბილებით მოსჭრული ჩაჩი, მერე კორპი თითით ჩააგდო ბოთლში, — მორჩა, სულ ეს არის! შენ კი, სულელო, გეშინოდია! — თან, თვითკმაყოფილმა, ერთხელ კიდევ ჩაუჩხლაკუნა თვალი ვსკას დას. ძალიან კი ეთვლებოდა იგი ამ გოგოს, მაგრამ არ გამოსდიოდა, გოგო ცუდად დაფარული ზისლით ეკიდებოდა და თავი შორს ეჭირა. ერთხელაც, როცა, ცოტა არ იყოს, თავს გავიდა, გოგომ მკაცრად მოუჭრა:

— აბა, აბა! დაიმოკლე შენი დაუბანელი თათები!

მანაც დაიმოკლა, მაგრამ, ეტყობა, გოგოს ნათქვამი ერთ ყურში შეუშვა და მეორედან გაუშვა. ცოტა ხნის მერეც, ვითომ შემთხვევით, ხან მუხლებზე აღებდა ხელს, ხან ცოტა მალა და გოგოც მოშორებით გადაჯდა.

ბაქანზე გამოაცხადეს: „ორმოცდაათხმეტ ნომერ მატარებლის გამგზავრებამდე რჩება ხუთი წუთი. მგზავრებს ვთხოვთ...“

სერგეი მიტროფანოვიჩი და კებიანი ძველები უცებ წამომხტარმა ბიჭებმა და გოგოებმა ცალ მხარეს მიხშირეს. ესკა-ეცსეი დასა და დის ამხანაგებს გადაეხვია. ისინი ტიროდნენ, იციანოდნენ, ესკაც ტიროდა და იცინოდა. ვარდისფერკოფთიანი ქალიშვილი სლავიკას მკვდარავით მიესვენა და ისე ჩაეჭიდა, იტყოდი, გაშვებას აღარ აპირებსო. აქამდისაც არა ერთხელ ნამტირალევ, ცრემლით ჩარეცხილ სახეზე ახლაც ღვრად ჩამოსდიოდა ბავშვური, კუნწულ-კუნწულა ცრემლები და კოფთაზე რუბ ზოლებად აჩნდებოდა. გოგონას იპონელი ქალის ყაიდაზე მოეხატა თვალეზი და ცრემლს საღებავიც ჩამოჰქონდა.

— ნუ ღრიალებ, ნუ ღრიალებ-მეთქი! — ხმაჩამხრჩვალი ბურტყუნებდა სლავიკა და გოგონას ანჯღრევდა, რომ ცნობაზე მოეყვანა, — ზომ დამპირდი, არ ავღრიალდებიო!

— კარგი, აღარ ვი... კა-ჰა-არ-გი-ი...

— უყურე შენ! — გადაიხარხარა ბლატიანმა, რაკი თავი ყველასაგან გარიყულად იგრძნო, — ალბათ იმნაირი ურთიერთობა ჰქონდათ და... იმდულრება ახლა... ეშინია...

სერგეი მიტროფანოვიჩი მას ყურს არ უგდებდა. იგი ვალოდიას და მის ქალბატონს უყურებდა და ეცოდებოდა ვალოდია.

— იმსახურე, ვალოდია, დაიცავი სამშობლო... — შეღებილი ტუჩებით ვალოდიას მიეკრა იგი. მერე იდგა და აღარ იცოდა, რა ექნა ან რა ეთქვა, მხოლოდ მალი-მალ, ნერვიულად გადაიქნევდა ხოლმე თავსა და თეთრ, ნაფერებ თმას მხარზე გადაიყრიდა.

ზემო თაროზე ხელგადაწყობილი ვალოდია ფანჯარაში იყურებოდა და არაფერს ამბობდა, მარტო თითებით აკაკუნებდა თაროზე.

— თუ სურვილი გექნება, მოიწერე, ვოვა, — უთხრა ქალბატონმა და.

ხალხით გაქედილი გასასვლელისაკენ მიბრუნდა: — რა ხმაურია, რა აურზაურია!.. ყველგან კიდევ ეს რახის სუნი!...

— მორჩა! — ბოლოს და ბოლოს ამოთქვა ვალოდია. მან შეატრიალა თავისი ქალბატონი, გასასვლელისაკენ წაიყვანა და მისივე მხარზე მოუდგინა წიხი გადასძახა: — მორჩით, ბიჭებო!

ბიჭებმა და გოგოებმა ვაგონიდან გასვლა იწყეს, სლავიკას გოგო კი უცებ სკამზე დაჯდა:

— არ წავაა-ააა...

— რაო, რაო?! — ქორივით დააცხრა სლავიკა, — თავსა მჭრი, არა? მარცხვენ, ხომ?...

— თუნდაც ასევე...

— მუცელი დაიდო, ნაღდია! — აცქმუტდა მაგიდასთან ბლატიანი, — ელოდე, სლავიკ, პატარა ჯარისკაცს შეიძლება, ჯარისკაც გოგოსაც!...

— გოგონი, გოგონი!.. წადი, შვილო, წადი, დაემშვიდობე, როგორც რიგია... თორემ ამ ძვირფას წუთებს ტირილში ჩაატარებ და მერე თვითვე ინანებ...

სლავიკამ მადლიერად შეხედა სერგეი მიტროფანოვიჩს და გოგო ავადმყოფივით გაიყვანა ვაგონიდან.

„მუდამ ერთი და იგივე მეორდება, — ხელებზე თავჩამოყრდნობილი მწარედ ფიქრობდა სერგეი მიტროფანოვიჩი, — განშორება და ცრემლი, განშორება და ცრემლი... ოქროს წლები — ყაზარმაში, სულ სამხედრო წესდების ფარგლებში სუსტი სული კიდევ, ერთხელ რომ დაყალიბდება, ასევე დაბეჭდილ-გაქვავებული რჩება მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე...“

— იქნებ ცოტა გადაგვეკრა, სანამ სტილიაგები მოვლენ, ჰა? — შესთავაზა მარტოობით შებეზრებულმა ბლატიანმა და მოუთმენლად მოისრისა ხელები.

— თუ დაღვევაა, ბარემ ყველამ ერთად დავლიოთ.

მატარებელი დაიძრა. მოიბრინა სლავიკამ, აძვრა მაგიდაზე და დიდი თავი ფანჯრის ვიწრო ღიობში გაჰყო.

მატარებელი სვლას უმატებდა და გვერდით, როგორც ოდესღაც, სირბილით მოსდევდნენ გოგოები, ქალები, დედები; ბაქნიდან ხელის ქნევით ემშვიდობებოდნენ მამები და პაპები, მატარებელი კი სულ უფრო და უფრო იკრებდა სიჩქარეს. ესკას დაც მატარებლის სიჩქარის კვალობაზე უმატებდა სირბილს და ეღალი თმის ფრიალით რალაცას მოჰყვიროდა ძმას. ვალოდიას ქალბატონი ცოტაზე კი აჰყვა მატარებელს, მაგრამ მალევე გაჩერდა, მხოლოდ ხელსდა აქნევდა ნარნარად, გედის ფრთასავით.

ყველაზე შორს სლავიკას გოგომ გამოსდია მატარებელს. ბაქანი რომ მორჩა, ლიანდაგებზე გადახტა. ვიწრო კაბა სირბილში უშლიდა, ბორძიკობდა, მაგრამ მაინც ცდილობდა დაეჭირა სლავიკას ხელი.

— დაეცემი! ნუ მორბიხარ, დაეცემი! — უყვიროდა იგი ფანჯრიდან.

ისართან მატარებელი შეზანზარდა, რკალივით გაიხარა და გოგონაც ვარდისფერი ჩიტივით მიჰფარდა მოსაზვევს.

სლავიკა ტომარასავით ჩამოეკიდა ფანჯარას, ხელები ფანჯრის გარეთ მოწყვეტით ჩამოსცვივნოდა, თავს კი სქელ ჩარჩოზე ახლიდა.

ბიჭები ისხდნენ დაბნეულები, დათვინიერებულები, სრულებითაც არა

ისეთნი, როგორც სადგურზე. ყველა ჩემად იყო. ბლატიანსაც კი მოეკეტა ყბა და არ ცქმუტავდა მაგიდაათან, თუმცა წინ ხელუხლები ბოთლი ედგა.

ვაგონს გამყოლმა ქალმა ჩამოუარა ცოცხით, მოჰგავდა და მოაწვევლავ ზოდა. სქლად შეცურავდა ფანჯრის ლიობში თამბაქოს ბოლი და ზუსტუნებდა ელნაფლის რკალი. აი, ხიდის ნეკნები გადათვალეს ვაგონის თვლებმა, გადაიარეს შდინარე. დაიწყეს საავარაკო გარეუბანა და ისიც შეუმჩნეველად გაიშვეფა ტყე-მანდვრიანებში. მატარებელი თანაბარ სიჩქარეზე გადავიდა, აღარც საყვირი ისმოდა, აღარც ვაკერა-გაზანზარება იგრძნობოდა, თანაც მიდიოდა, თითქოს მიფრინავდა უკვე და ხალხს შორი წგზავრობისათვის განაწყობდა.

ესკა-ევსეიმ ვეღარ მოითმინა:

— სლაეკა! სლაეკა!.. — შარვალზე ჩამოჰქაჩა ამხანავს, — ასე იქნები დანიშნულების ადგილამდე?

სლაეკამ კისერი მოაბრუნა, თავი გამოიღო, თავის კუთხეში მიიკუნჭა და ყურზე ქურთუკი აიფარა.

სერგეი მიტროფანოვიჩი წეიფერთხა, ბოთლი გადმოიღო და ყველიან ქალაღდის ჭიქას დაუწყო ძებნა.

— რაო, შაითნებო, რა ცხვარი ჩამოუშვით? თქვენ რა სასაყვდილოდ მიდინართ თუ როგორ არის თქვენა საქმე? მოდიოთ, ცოტა დავლაოთ, წავისაუბროთ, თუნდაც ვიმღეროთ, ასე არა სჯობს? თქვენი „კატა“ მე არ ვიცი, ჩვენს საყვარელ სიმღერას კი როგორმე მოვახერხებ.

— ნამდვილად! — გაინძრა ესკა-ევსეი და სლაეკას ყურზე ქურთუკი ჩამოაძრო, — შენ რაღა მოგივიდა?! ვალოდ! ბიჭებო! გაცმა პატივი დაგვდო, ხნიერმა, უფებოზ... აბა!

„ეპ, ჭაბუკო, ჭაბუკო, — ამოიოხრა სლაეკას შემხედვარე სერგეი მიტროფანოვიჩმა, — ეგ არაფერია, ყველაფერი გაავლის. ნწუხარება ის კი არ არის, რაც უკან დარჩა, ნამდვილი მწუხარება ჯერ წინა გაქვს...“

— მაგას ჯერ მოეშვით, — უთხრა მან ესკა-ევსეის და როცა, როგორც იქნა, ერთი დაჰყუეტალი, ცალ მხარეს გამსკდარი ჭიქა იპოვა, ხმამაღლა დაუმატა: — დაე, კარგი ზემდეგა შეგხვედროდეთ!

— შოიცადეთ! — გამოფხიზლდა ვალოდია, — ჩვენ ხომ ტოლჩები, კოვზები, საქმელიცა და ყველაფერიც გვაქვს. სადგურზე ცოტა წავიმასხარავეთ — უკვე სრულიად ფხიზელის სიცილით გაიცინა მან, — ახლა კი, მოდიოთ, როგორც ადანიანებს შეეფერებათ!..

ახლა უკვე აღამიანურად დაიწყეს სმა და საუბარი. განცდილმა დაშორებამ ბიჭებს უბრალოება დაუბრუნა, უფრო ნისადგომელნი გახადა ისინი. აღარც ხალხსა უცხოობდხენ და აღარც დიდგულობდნენ.

— მეც მომაწოდეთ! — თავისი კუთხიდან გამოძვრა სლაეკაც, ღვინის აწხეფებითა და ბუყბუყით, ხრჩობა-ხრპობით, როგორც იქნა, გამოსცალა ჭიქა, გულიანად გადაისროლა და ისევ წაიფარა ყურზე ქურთუკი.

ისევ მიეძალნენ ბიჭები ფეხის გამო. სერგეი მიტროფანოვიჩი უკვე უფრთხილდებოდა ბიჭების ამ გულითად დამოკიდებულებას და თავპატივი აღარ დაუწყია, მოპყვა, ბრძოლისათვის მოუმზადებელ ჩვენს არტილერიას ერთხელ რა მოულოდნელად შემოუტია მტერმა ტანკებითო.

მთის კალთაზე ფიჭვნარის კედელი ატყორცნილიყო, მაღალი, ამიერკარპატის ფიჭვნარისა. გამოსათოფ სექტორს ბრძოლის დროსვე კაფავდნენ. ბატა-

რეის ორი გათვლა ფიჭვებს ხერხავდა, ორს კი ქვემეხები უნდა მოეტრიალებინა. ტყის პირას გატანილი სათვალთვალო პუნქტიდან ძალიან აჩქარებდნენ, მაგრამ ფიჭვები მსხვილი იყო, ორნი ხერხავდნენ და ცუდი ოთხის მეტი არა ჰქონდათ. სიცივის მიუხედავად, უპერანგებოდ მუშაობდნენ, თველი, ღვარად ჩამოსდიოდნენ. სათვალთვალო პუნქტიდან ემუქრებოდნენ, დედას აფხვებდნენ და ბოლოს დაუღრიალეს კიდევ:

— ტანკები ზედ მოგადგენს! გადაგსრესავენს! მიბრუნითი ცეცხლი!

ცეცხლის გახსნა კი არ შეიძლებოდა, ქვემეხების წინ ჯერ კიდევ ხუთი ფიჭვი მაინც იყო წასაქცევი. მაგრამ ომი იმის თმია, რომ ხშირად შეუძლებელი უნდა შექდო.

დაუშინეს გამალებული ცეცხლი. სერგეი მიტროფანოვიჩი რომ მეთაურობდა, იმ ქვემეხიდან გავარდნილი ყუმბარა მოხვდა მოუჭრელ ფიჭვს. ახლო აფეთქებას გამო გადაბრუნებულმა მოკლე ქვემეხმა მთელი გათვლა ქვეშ მოიყოლია, გვერდით მდგარი მეთაური კი პაერში აიტაცა და მიწაზე დაანარცხა.

გონზე მხოლოდ ლაზარეთში მოვიდა, აღარც ფეხი ჰქონდა, აღარც სმენა და ენაც წართმეოდა.

— აი, ასე მორჩა ჩემი მეომრობა, ბიჭებო.

— ნახე, რა ყოფილა? ჩვენ კი გვეგონა... — დაიწყო ესკა-ევსეიმ.

სლავიკამ ქურთუკის საყელოდან ცხვირი გამოყო და განცვიფრებით შეაღებდა სერგეი მიტროფანოვიჩს. ტირილისაგან დასიებული თვალები ჩასცივებოდა და თავიც როგორღაც უფრო დიდი უჩანდა.

— თქვენ კი გეგონათ, ფეხით ამბრაზურა დავფარე, არა?

— ცოლმა, ცოლმა თუ მიგიღოთ, როგორც საჭიროა? — ხმა ამოიღო ვალოდიამ, — დაჭრის შემდეგ-მეთქი, რა თქმა უნდა.

— აბა, როგორ? მაგას რაღა ლაპარაკი უნდა. მოვიდა, ლაზარეთში მინახულა, წამიყვანა. ყველაფერი კარგად, პატიოსნად! — სერგეი მიტროფანოვიჩმა პირდაპირ შეხედა ვალოდიას.

მას ფიქრადაც კი არ გაუვლია არასოდეს, რომ პანია არ მიიღებდა. ასეთი ამბავი არც ლაზარეთში სმენია. სამოვრებივით უხელფეხო ხეიბრებსაც კი არ დასცდენიათ რაიმე ამგვარი. იქნებ მალავდნენ, რა იცის კაცმა? თავისი უბნის დედაკაცებისაგან კი, მერე და მერე, მოუკრავს ყური, ამა და ამ უნამუსომ ხეიბარი ქმარი მიატოვაო, მაგრამ არც მათი ჭარტალი სჯეროდა. წიგნებშიაც წაუკითხავს ასეთი ამბები, თუმცა ქალადი ხომ, როგორც ამბობენ, ყველაფერს იტანს.

— ქალი, ჩვენი რუსი ქალი ხეიბარ ქმარს არ მიატოვებს. ჯანმრთელს, კიდევ პო, შეიძლება თავის ქეიფზე მოეჭყეს, ისიც—თუ მოთმინება დაკარგა, ხოლო ხეიბარი და ობოლი რომ მიატოვოს, ეგ არ იქნება! ჩვენი ქალი, ჩვენი დედაკაცი ნამდვილი ადამიანია ყოველთვის და საუკუნოდ! თქვენც, ახალგაზრდებო, ცუდს ნუ იფიქრებთ მასზე. აი, შენი, მაგალითად, შენი, — მიუბრუნდა სერგეი მიტროფანოვიჩი სლავიკას, — შენი გულისთვის ცეცხლში და წყალშიც კი...

— მოდიტ, გაკოცოთ, რა! — მოვრალივით დაიდრიალა სლავიკამ და მიეკრა სერგეი მიტროფანოვიჩს. მას კი მოუწონდა სლავიკასთვის თავზე ზედი ღადესვა, მაგრამ ვეღარ გაბედა და შეძრულადლა წაიბურტყუნა:

16513

ბ. ანდროს სპბ. სპბ.
სსს. ანდროსი
რ. ს. ანდროსი
მ. მ. ანდროსი

— ეხ, ბავშვები ხართ, ბავშვები! მაშ, ვიმღეროთ, ჰა, არწივო? — მიუბრუნდა იგი ვალოდიას, — ვაგონში პატარა ბაღლი ხომ არაეინ არის?

— არ არიან, არა, — აყაყანდნენ ახალწვეულები, — თითქმის მთელი ვაგონი ჩვენებსა აქვთ დაკავებული, — მიდი, ძიაჯაცო!

კილოზე და ღინილზე სერგეი მიტროფანოვიჩმა შეატყუა კერვა მთვრალი ეგონათ და ახლა ელოდნენ, როგორ გააბამდა იგი ან „ოი, რიაბინა — რიაბინუშკას“ ან კიდევ „მეტყვიამფრქვევედ დავიბადე, მეტყვიამფრქვევედვე მოვკვდებო“.

მან ცერად გახედა ჭაბუკებს, ოდნავ შესამჩნევად გაიღიმა, მერე მკერდის-მიერი და ბუბუნა ხმით, სათადარიგო პოლკის ასეულში მომხახნელად ყოფნი-სას, იმ ქარ-ყინვებშიც რაღაც საოცრებით რომ არ გაუფუჭდა და დღემდისაც ხალასად მოჰყვა, რბილად დაიწყა:

დღეცისმარი თუ
ღამეცისმარი...

შემწყნარებლობა, დამცინავი მზერა ყმაწვილების სახეზე ერთბაშად წაიშალა, ნაცვლად აისახა შეცბუნება და ის-ის არის გაღვიძებული ყურადღე-ბა. მან კი იმავე ნდობითა და საუბარში გართულის თავდავიწყებით განაგრძო:

ჩემი ფიქრი ხარ, ჩემი სიზმარი...

ამ ადგილას მან თვალემა ოდნავ მინაბა. იჯდა არა გვერდზე გადახრილი, არამედ მუხლებზე ხელებდაწყობილი, ბიჭებში ცოტა წალუნული, მინაქროლი მატარებლის რხევაზე ისიც ირხეოდა და ჩაიხშო რა გულის მძაფრი ამოკვივი-ლი, უკვე სულ ნელა, რომელიღაც შინაგან სიმზე დაამთავრა შესაგალი:

ჩემებრ გან არის შენთვის მწაურვალი?
ჩემებრ ვინ განდოს ვული მხურვალი?
ჩემებრ ვინ გიოხრას: „ჩემო ძვირფასო!“?

მის ხმაში, რომელშიც ვერ დაიჭვრდით ვერც დღეული გაგრიის უხეშო-ბასა და ვერც სწავლით შექენალ სინატიფეს, გამოსჭვიოდა მთელი მისი ხა-სიათი, მისი სული — დამყოლი და ალერსიანი. ის გადმოვიწლიდა მთელ თა-ვის არსებას და იდასტურებდი, რომ არ იყო მასში არავითარი სიბინძურე, სიბნელე და შენიღბული ხვანჯები. ოდნავ მოჭუტული მისი მზერა შერბილე-ბული იყო დროით, დაღლილობითა და ცხოვრების იმგვარი წვდომით, რაც ხელეწიფვით მხოლოდ ადამიანებს, რომელთაც შეიცნეს სიკვდილი. უსმენდი სერგეი მიტროფანოვიჩს და კაცი აღარ იყავი მარტოსული, მხრალივით გცილ-დებოდა ყოველდღიური წვრილმანობის ლექი და ყაბყა, ვინდოდა გეძმო მოყ-ვასი, ჰყვარებოდი და გყვარებოდა.

უკვე აღარც ბიჭებისთვის არსებობდა გერხვის ომბოხიანი ხეიბარი მაუ-დის ძველმოდურ პიჯაკში და ყველა ღილზე შეკრულ, ცერად ჩატრილსაყე-ლოიან ცისფერ ხალათში; აღარცთუ შემელოტებული და შეჭალარავე-ბული საფეთქლები ეტყობოდა, აღარცსად ნაოჭები — აგრერიგად რომ არ უბ-

დებოდა მის ახალგაზრდულ გამოქვეყნებას, და აღარც შეუად დასერილ-დაკოყრებული ხელები.

ბიჭებს ახლა ძნელოდ ახალგაზრდა, ორდენებ და შედლები წარმოვიყვებოდა.

ჯერ თავადაც კი, როგორც კი დაიწყებდა ამ სიმღერას, როდის მოსმენილსა და სიტყვა-პანგიტაც თავად მისგანვე გადასხვაფერებულს, თავის თავს წარმოიდგენდა ყოველთვის იქ, თავისი ბატარეის გათვლაში, წარმოიდგენდა ახალგაზრდა, ჯანმრთელსა და ქორიან მეთაურს, ყველასგან პატივცემულს არა მარტოდენ სიმღერისა და დამყოლი ხასიათის გამო.

გარდა ამისა, ბიჭებს ანცვიფრებდათ ერთი რამეც: ასეთი ხმის პატრონი კაცი როგორ შერჩა სადღაც მყარუბულ დასახლებაში? არაერთხელ ყოფილან ეს ბიჭები თავიანთი ქალაქის საოპერო თეატრში, მოუსმენიათ იქ ბებრუხანა ქალების ჩხავილიც, ღიბიანი კაცების ბლაგილიც და იმასაც მიმხვდარან, რომ ლუკნა-პურას საწოვნელად ამ ხალხისთვის სხვა ადგილი უფრო უბრალო იქნებოდა, მაგრამ ზელოვნებაში, ჯარისკაცების ახანოსი არ იყო, თავისუფალი სკამები არ მოიძებნება. ჰოდა, რას იზამ, მღერის სადღაც სერგეი მიტროფანოვიჩის მაგივრად ყურნაკლული, ყურისწამლები და ხმაჩახლეჩილი ვინმე. ეს კი — ეს კაცი, — რაც შრომა-წვალებით არ მოუპოვებია და მხოლოდ ღვთით დაპყვებებია, იმის ფასი რომ არ იცის, — თავის ნიჭიერებას ეკრძალება და მღერის ერთი მაშინ, როცა გული სთხოვა, ერთიც კიდევ — სხვას რომ გული ჩაუდგას; მღერის უბრალოდ, არც თავის ნიჭს ამონავეებს, არც თავს იქცევს ანით.

არავინ ისე არ ფანტავს თავის ნიჭიერებას, როგორც რუსი ხალხი. რამდენი ჩვენი ბუღბული ტყუილუბრალოდ დახარჯულ-დაკარგულა მეეტლის კოფოზე, ჯარისკაცულ მწყობრში, გამტყვრალ ღრეობაში, ყინულოვან სიმარტოვეში თუ რუსეთის გადაქაჯულ ადგილებში? ვინ იცის, რამდენი...

... მიკაკუნებდნენ თვლები და ვაჭონი ერთთავად ცალ მხარეს კოჭლობდა.

სერგეი მიტროფანოვიჩმა სიმღერა დაამთავრა და, როგორც იჯდა, ისევე დარჩა მაგიდას ქვეშ ომბოხგაწვდილი. ხელებიც, სრულებითაც რომ არ წააგავდნენ მის ხმას და ფრჩხილის ძირებში ანაქერცლებით, ნაჭრევებითა და ნაკაწრებით იყვნენ დაჯირჯვლებულნი. წინანდებურად განისვენებდნენ მუხლებში. მხოლოდ სახე გაუფერმკრთალდა, რამაც გამოამჩნია მოუპარსავი ადგილი ქვემო ტუჩის ქვეშ, თვალები კი ისევ შორს, შორს ჰქონდა მიპყრობილი.

— დიას! — გააგრძელა ესკა-ვესეინ და თავი გაიჭ-გამოიქნია, თითქოს ქორის გადაგდება უნდაო. ეღალთმიანები ხომ უმეტესად ქორიანები არიან.

როგორც კი შენიშნა, საუბარში ჩარევას ბლატიანი ხემუტრუკაც აპირებდნო, თანაც, რაკი წინდაწინვე იცოდა, რასაც იტყოდა („ჩვენთან, სხვათა შორის, კოლონიაში, ერთი ფაიზახი ტიპი იყო, იმანაც კაი სიმღერა იცოდა განშორებაზე და სიყვარულზე“), სერგეი მიტროფანოვიჩმა ფანჯარაში გაიხედა მუხლებზე ხელები დაირტყა:

— აბა, ყოჩაღად, ბიჭებო! უკვე საცაა, ჩავალ კიდევ, — და მორცხვად გაიღიმა: — სიმღერა და საუბარი გზას ამოკლებს. აბა, დავემშვიდობოთ ერთმანეთს! — ის წამოდგა სკამიდან, იგრძნო, როგორ ეწეოდა დაბლა პიჯაკის ცალი კალთა და ხელი იტაცა: — მე ხომ ერთი ბოთლიცა მაქვს! ბარემ, ესეც მიგეყოლებინათ! მე კი მეტი აღარ მინდა.

— არ არის საჭირო, — ხელი დაუკავა სლაეიკამ, — ჩვენც გვაქვს. ფულიც გვაქვს და ღვინოც. უმჯობესია, სახლში წაიღოთ, მეუღლეს მიართვათ.

— როგორც გინდათ. ოღონდ მე ხომ...

— არა, არა. გმადლობთ, — კვერი დაუკრა სლაეიკას ვალდობილად. — თქვენს მეუღლეს ჩვენგან სალაში გადაეცით. როგორც ჩანს, კარგი ქალი უნდა იყოს.

— უხეიროს შინ არ გავიჩერებთ, — გულლიად მიუგო სერგეი მიტროფანოვიჩმა და ბიჭები რომ ცოტათი შეეხალისებინა, დაუმატა: — ჩვენს არტელში ერთი გლეხი გვყავს, ხის დაორთქვლაზე მუშაობს, იმან იცის ხოლმე კვენხა: მეო, მეხუთე ცოლი მყავს და ჩემს დღეში არც ერთისთვის არაფერი მიწყენინებია, როგორი კაცა ვარო?!

ბიჭებმა გაიცინეს და გაპყვნენ სერგეი მიტროფანოვიჩს. ტამბურში ყველამ მოსწია სიგარეტი. მატარებელმა დაიქმუტუნა და გაჩერდა პატარა სადგურზე, რომელსაც ხვეულად ერტყმოდა ნისლჩამდგარი სოჭნარი. სოჭები ჭის მახლობლადაც იდგნენ და სკვერშიც იზრდებოდნენ. ერთ მოჭრილ სოჭზე ცხენი იყო მიბმული, ცხენს ლაში ჩამოეგდო და თვლემდა.

სერგეი მიტროფანოვიჩმა ფროთხილად ჩამოიარა საფეხურები, უკვე მკვიდრად დაემყარა გატკეპნილ, კენჭებით დახორკლილ მაზუთიან მიწას და მატარებელიც თითქოს მხოლოდ ამას უცდიდათ, თითქმის თვალშეუმჩნევლად დაიძრა. სერგეი მიტროფანოვიჩმა კეპი აუწია:

— მშვიდობიან სამსახურს გისურვებთ, ბიჭებო!

ისინი მკვიდროდ იდგნენ განცილებლის ზურგს უკან და გამოსცქეროდნენ, მატარებელი კა სულ უფრო აჩქარებდა სვლას. ელმავალი უკვე ყრუდ მიძინა-ჯუნებდა სადგურის გადაღმა სოჭნარში, ისართან ვაგონების სწორხაზობრიობა ტყდებოდა და აწ უკვე პატარა ტყის თავზე მიმცურავი ელექტრორკალი დანესტიანებულ სადენებს ნაპერწკლებს აყრევინებდა. როცა ისართან უკანასკნელმა ვაგონმაც გადაირაკრაკა ტყვიამურქვედვივით და სრული სიწყნარე ჩამოდგა, სერგეი მიტროფანოვიჩმა გაიბეორა:

— მშვიდობიანი სამსახური გქონოდეთ! — და დაიხურა კეპი.

ბიჭების ხსოვნას ის სწორედ ასეთი შემორჩა: ომბონზე დაყრდნობილი, ქუდმოხდილი, ჭაღარამოდებული და პიჯაკის ცალკალთაჩაზიდული; მის ზურგს უკან კიდევ პატარა, წყნარი სახელის მქონე სადგური „პიხტოვკა“, რომელსაც თითქოს ახალნახნავისა და საკმევლის სუნი ასდიოდა.

...თანამგზავრი არავინ გამოსჩენია და სერგეი მიტროფანოვიჩს, თუმცა კი შეჩვეული, მაგრამ მაინც ოთხი გრძელი კილომეტრის გავლა მარტოდმარტოს მოუხდა.

პიხტოვკა უკან დარჩა, სოჭებიც აგრეთვე. ისინი გალავანივით ევლებოდნენ ახოებსა და ტიალ ადგილებს. თოვლსაცავი ზოლებიც კი ვარჯებმოხერხილი სოჭებისგან შეეკრათ. სწორედ ასეთ ადგილებში გალადებულიყო უფრო სოჭნარი, მაღლა ატყორცნილი ვარჯები ერთმანეთში გადაეხლართა, ქვეშ კი სიბნელე და შმორი სუფევდა.

ორმოცდახუთის შემოდგომაზე ახოებში ის-ის იყო ტანს იყრიდა ახალი ტყე: ყველგან მოჩანდა გორმასები და ჭყანტობიანი ჭალები, სადაც აქა-იქ შავ-შავ ლაქებად მოჩანდა შტოში და სელწავი. მიჯრით მდგარ თივის ფრთემოქცეულებს, ზვინებსა და ბულულებს ზურგები ბებერი ცხენივით ჩაწავებოდათ, იმ სიწავეზე კი გავარვარებული თუნუქის ნაჭრებივით წითელფრობდნენ ქარისგან მიმოყრილი ფოთლები.

შემოდგომა მაშინ ახლანდელზე დარიანი იყო, შორეთი პირმზიანობდა და მიწა თითქოს გაზაფხულური ბურთით იყო გადალამბული.

ვინ იცის, იქნებ ყველაფერი იმიტომ იყო მორთულ-მოჩითული და ალერსიანი, რომ პოსპატილიდან სახლში მიმავალ ნაომარ ადამიანს ხედებოდნენ. შეჭრფინავდა თითოეულ ბალახს, თითოეულ ბუჩქს, ფრინველს, ხეხობასა თუ ჭიანჭველას. მთელი ერთი წელიწადი საწოლში გატანჯულნი — ენა და ხსოვნადაკარგული ახლა ვერ ძღებოდა მის თვალწინ ხელახლა გადაშლილი სამყაროს ყურებით. მას ჯერ კიდევ არ შეეძლო ყველაფრის ცნობა, არც კარგად ესმოდა და ვერც გამართულად ლაპარაკობდა, თანაც ისე იქცეოდა, პანია თუ ექიმებს არ გაეფრთხილებინათ, იქნებ ჭკუაზე შემცდარადაც ჩაეთვალა ჭმარი.

ტყისპირა ჯაგებში ნარცეცხლას მოჰკრა თვალი, ეკლიანსა და თავხედურად აყვავებულს. ვერა და ვერ მოიგონა მისი სახელი. ზარნუყა, ფამფარა, ფუჩფუჩა, ღიღილო, თავყვითელა, კუროსთაევი, ორკბილა — ველარც ერთი ვერ იცნო, არც ერთის სახელი არ მოადგა ენაზე. ჩანდა, მის ხსოვნაში ყველა ისინი ერთმანეთსა ჰგავდნენ, რაკი ყველა ყვითლად ჰყვაოდა.

— ლომისკბილა, ლომისკბილა! — დაიჟინა მან, ყავარჯნებიანი ტყეში გადავარდა, წაიბორჩიკა და პირქვე წადლავდა. აღარ წამომდგარა, ისევე პირქვე მწოლიარემ ერთი წლიოკი, შეუხედავი ყვავილი მოწყვიტა და ყნოსვა დაუწყო.

— ლომისკბილაა, იცანი? — დაუდასტურა პანიამ და სახიდან აბლაბუდა ააცალა. თვითონ ვერც კი გრძნობდა თუ სახეზე აბლაბუდა ეკრა.

ცირცელთან შეჩერდა და დიდხანს უყურა, რაღაცაზე ჩაფიქრდა. მცენარეს ყუნწები თავის ადგილზე ჰქონდა, კენკრა კი ზედ აღარ ესხა.

— ჩიტებს, ჩიტებს გაუკენკიათ!

— ჩი-ი-ტე-ებს? — გაიბადრა იგი, — ტყის ქათმებს?

— ტყის ქათმებს, შაშვეებს. ცირცელი ყველა ფრინველს უყვარს, შენ ხომ იცი?

— ვი-იცი.

„არაფერიც არ იცი!“ — წუხდა პანია და მთავარ ექიმთან უკანასკნელ საუბარს იგონებდა. ექიმი დიდხანს, მოთმინებით უხსნიდა, როგორ უნდა მოქცეულიყო ავადმყოფი, რა უნდა ესვა, რა უნდა ეჭამა, როგორი მოვლა უნდოდა მთელი ამ ხნის განმავლობაში თითქოს მზერით სწავლობდა პანიას. ექიმი, თითქოსდა სხვათაშორის, დაინტერესდა, ბავშვი თუ გყავთო. პანია აიღუწა, მიუგო: ომამდე ვერ მოვასწარიო. გულში კი გაიფიქრა: „არა უშავს, ჯერ ახალგაზრდები ვართ“.. „ფრიად სამწუხაროა“, თქვა ექიმმა, პანიას თვალი მოარიდა და მათი საუბარიც აღარ გაგრძელებულა.

პიხტოვკიდან დასახლებამდის, გზაში, იგი ყველაფერს მიხედა, ექიმს სიტყვებიცა და მათი მკაცრი მნიშვნელობაც მთელი სისრულით მხოლოდ ახლა შეიგნო.

სერიოზა კი დამწუხრებისა და დაფიქრების საშუალებას არ აძლევდა. ამჯერად მოთეთრო-მოშავო კენკრაზე უთითებდა, გამომწვევად რომ მოკალათებულყო ხორციანი ფოთლების გულისგულში.

— ხა-ხარისთვალაა?

— ხარისთვალაა, — მორჩილად დაუდასტურა ცოლმა, — აი, ეს კი კლდის-

ვაშლაა, მაისურასაც ეძახიან, ლამაზი კენკრაა და მეტისმეტად ტკბილი. არ გაგონდება?

იგი დაიძაბა, შებღვნი ნაოჭები დაისხა. სახეზე გონისთვის მტკიცეული ძალდატანება აესახა. ქალი მიხვდა, რომ ქმარს კონტუზირებულ ტვინი გადაეჭანცა და სასწრაფოდ დაუმატა:

— წავიდეთ, წავიდეთ!

მღანარიაპირში შოთხვი იდგა, იგი მიეარდა და ორივე მუქით წასწვდა.

— ტ-ტკბილია!

გადამწიფებულს არაა და ტკბილი იქნება, რაღა თქმა უნდა.

მან დაძაბულად შეხედა ცოლს. სულ ცოტა ხნის წინ დაუბრუნდა სერგეის ტკბილის შეგრძნება, მანამდის კი მწარე-მყავეს ერთმანეთში ვერ ანსხვავებდა. პანია ამ ამბისას ვერაფერს ჩაშხედარიყო და, ალბათ, სხვასაც ცოტა ვინმეს თუ ეცოდინება ესა.

კიდევ ერთხელ, მაგრამ უკვე დაეინების გარეშე მიუთითა მან სვიაშემოხვეულ შოთხვზე და ქალმაც დაქანცულად აუხსნა:

— ცხელი ზაფხული იყო, იმიტომაც დარჩენილა ცარიელი ბჭკლები და ფოთლები. სვიას სინესტე უყვარს.

იგი დაიღალა, ყავარჩნებზე ჩამოეკიდა და ქალმა ინანა, რომ ქმარს დაუჯერა და საზიღარი არ გამოიძახა. ხშირად ჩამოსხდებოდნენ ხოლმე დასასვენებლად თავის ზვინებთან. იგი ხელში ჭმუჭნიდა თევას და სუნავდა. ხანდახან მზერა გაუბრწყინდებოდა ხოლმე. ჩანდა, სუნით უკვე გრძნობდა თევას. სათიბებში ახლად ამწეანებულყო აქვატი, მკრთალად ჰყვოდნენ ხრიალები და აქა-იქ ვარდისფრობდნენ გვიანო სამყურას დაღვრენილი ღეროები. კიდევბშეთერთებულა ცა წყნარი იყო, ნათელი, ღბილი მტრედსფერი დაჰკრავდა. ამ გამჭვირვალე სიჩუმეში სუსხის მოსალოდნელობას დაიგუჰმანებდა კაცი.

დასახლების მისადევარზე სერგეი უკვე აღარაფერს ეკითხებოდა ცოლს, გაფაციცებით ადგამდა ყავარჩნებს და ხშირად ჩერდებოდა. სახე ჩამოუდნა, ზემო ტუჩისთავზე წვრილი ოფლი დააყარა.

დასახლება, განაპირებზე რომ ცარიელი ბოსტნები ეკრა, ხშირი, ლამაზი ტყის შუაში მოსვლად და ობლად გამოიფურებოდა. სახლები დაცოტავებულიყო და რაც დარჩენილიყო, იაიც დაძველებულიყო, ჩამავებულიყო. წვრილი ტყე ზედ მოსდგომოდა სახლებს, ბარდს გადაეგლო და გაუკაცრიელებულიყო დასახლება. არც ხმა ისმოდა სადმე და არც ხალხის მიდი-მოდი. ბავშვებიც კი არ ჩანდნენ. მხოლოდ დასახლების სიღრმიდან მოისმოდა პატარა ძრავის დაგადუგი და ბოლავდა არტელის სანახევროდ დამწვარი საკვამლე მილა, რითაც ამტკიცებდა, რომ დასახლება მაინც ცოცხლობდა და მუშაობდა.

— დ-დღდა? — მოუბრუნდა სერგეი პანიას.

— დედა სულ შენ გზას გამოპკურებს, ერთიანად გამოიყლაპა ამდენი ლოდინით. აქ აღმართია, დაიცა, დაგეხმარო. მიმიშვი, მიმიშვი!..

სერგეის ყავარჩნები გამოართვა. თითქმის აიკიდა იგი და ასე აათრია აღმართზე. იქ ყავარჩნები დაუბრუნა და ქუჩაში უკვე, როგორც საჭირო იყო, გვერდი-გვერდ მიდიოდნენ.

— ოხ, ჩვენო ლაზათო, ჩვენო თვალსაჩინო! — ხმამალლა დაივიწყებმა პანიას დედამ, — ეს რა უქნიათ შენთვის იმ ერმანელ მტარვალებს? — და ბუ-ლულივით მიწვა კართანაზე. სიძე მას ქალიშვილზე არანაკლებ უყვარდა, თავს

კი აჩვენებდა, თითქოს ქალიშვილი უყვარდა მეტად. იდგა გამხდარ-გამხმარი სერგეი დედაკაცის წინ და, იმდენ ხანს სულისშემხუთავ პალატაში ნაწოლი, სარდაფიდან ანალმოტანილი კარტოვილის სოდს წააგავდა.

— ასე იქნებით ახლა, ერთმანეთა ყურებაში? — შეუყვარა პანამ დედას. დედაბერმა დამჭყნარი ტუჩებით გადაკოცნა სერგეი, წინგარტმსხე-ასვლა-ში დაეხმარა და თან დაიჩივლა:

— შემჭამა ამან, ამ უხსენებელმა, შემჭამა... ახლა შენ მაინც იქნები სახლში... — და ტუჩები აუთრთოლდა.

— ნუ მისისიანებ ახლა ჯარისკაცს! — უკვე შინაურული დანთმობლობით აბუზლუნდა პანია, რაკი დედა და ქმარი კვლავ იხილა უჩუმარ კავშირში, აღრე ომამდისაც რომ ჰქონდათ ერთავეს.

ყოველთვის, როცა მარტოა უხდებოდა წასვლა პიხტოვკიდან დასახლებაში, სერგეი მიტროფანოვიჩი ახლიდან განიცდიდა თავის დაბრუნებას ომიდან.

ირმისუნის ბუჩქებშუა შავად მოხანდა უკვე საკმაოდ ტანაყრილი ახალ-მორჩი ნაძვები, აოჭები, ფიჭვები და ლარიქსები. ისინი უკვე ახრჩობდნენ უშენის ძველ მონაშენობა — ტირიფნარს, ანწლოვანს, ყოლნარს, ვერხვიანსა თუ არყნალს. ცაცხვები წიწვნარის გასწრებაზე იყვნენ, ტოტების გრეხით ეჯიბრებოდნენ, შავ-შავი ძირებიდან ზევით იტყორცნებოდნენ, ქერქში ძვრებოდნენ და არ თმობდნენ აღვილს.

განაკაფებში ზვინებიც შემცირდა, ბარდგადაელილი იყო სათიბების უნეტესი. გრძლად წაწვდილიყვნენ ჭაობიანი ღარტაფები. ქაობებში აყრილი მცირე ტყეები ჩამხმარ-ჩამკვდარიყო, ფესვის მოკიდება ვერ მოესწრო.

ფერდობებზე თრთვილი დასდებოდა გვიანა სოკოებს, ქუდები გვერდზე მოჰტყეოდათ მთვრალელებით. გუბებში დამზრალი ცირცელი ცვიოდა და ცხრილავდა წყალს. იდუმალი ჩქამი და შრიალი იდგა ძველ განაკაფებში.

რამდენიმე ხნის შემდეგ აქ ისევ დააწყება ტყის კაფვა, ჯერ-ჯერობით კი ბებერ არყნალებს იღებენ. ომამდის არყებს არ ჭრიდნენ. წიწვიანი ტყე რომ მთლიანად ვაკაფეს, ზე-ტყის დამამზადებელი უბანი დახურეს და ახლა ნეჭისა და ფანერის არტელი გახსნეს.

სერგეი მიტროფანოვიჩი მზერბაევად მუშაობდა, პანია კი საამქროში, სადაც არყის მორებს ცხელ ღრთქლში მდუღრავდნენ, მერე ქალაღდას გრაგნილებივით ახვევდნენ და მერქანსა შეშად აყრევიანებდნენ.

სერგეი მიტროფანოვიჩმა მარაგზიდან გადაუბვია და პატარა მდინარე კარავაიკის გასწვრივ გამაველ ბილივს დაადგა. ოდესღაც ამ მდინარეში ბევრი კაბოეტი იყო, მაგრამ ზე-ტყის დამამზადებლებმა ისე დაანავვიანეს მდინარე, კარავაიკისპირა ნუშის ქარხნიდან კი იმდენ სისადავლეს უშვებენ წივ, რომ წყალში ყოველადვე ცოცხალი ამოწყდა. ახლაც კი ღებმა მდინარეში მორები, კუნძები და ათასგვარი გადანაყარი. ბოვირები ხომ ერთიანად ჩაწვა და ბალახმა გადაუარა. იმ სქელ და დამპალ ბალახში აწკარები მრავლდებიან, საიმათოდლა დარჩა ის ხიდები.

ბილიკი ნიიკლაყნებოდა მდინარიდან გორაკის გადმოღმართამდის, ბოსტნებამდის, სადაც უკვე ამოვლოთ კარტოფილი. დასახლებაში კლუბზე მიკრული რადიო ხმიანობდა. სერგეი მიტროფანოვიჩმა ყური მიუგდო. წყნარ, შემოდგომურ სივრცეში არარუსული სიმღერა გაისმოდა. სერგეი მიტროფანოვიჩს ჯერ მოეჩვენა ქალი მღერისო, მაგრამ ბოსტნებამდის რომ აიმაღლაურა,

გაარჩია — ყმაწვილი ბიჭი მღეროდა და მღეროდა ისე, როგორც არ უმღერია
ჯერ არც ერთ ბიჭს ამ ქვეყანაზე.

ეჩვენებოდა, თითქოს იჯდა ეს ყმაწვილი მარტოდმარტო მდინარის პირას,
ისროდა კენჭებს წყალში და თავისსავე თავს უყვებოდა ნაწახ-ნაფუქრალს,
მაგრამ მის გულუბრყვილო, ბავშვურ ფიქრებში გამოსჭვიოდა უკვე წღღუღის,
დიდის ნალველი.

ის ბაძავდა უფროს ადამიანებს, ის ბიჭი. მაგრამ ამ მიბაძვაშიც ჩანდა ბუ-
ნებრივი სწორფობა, ბავშვური მიმნდობლობა მისი ჯერ კიდევ წმინდა და
შეურყვნელი სამყაროსი.

— ეხ, ბიჭიკო! — ჩურჩულებდა სერგეი მიტროფანოვიჩი, — ეხ, ჩემო
ბიჭიკო! ნეტავ რომელი მიწა-წყლისა ხარ? — იგი დაიძაბა, რომ სიტყვები კარ-
გად გაერჩია, მაგრამ ვერ გაარჩია, ოღონდ მაინც შეეშინდა ბიჭის გამო. რა-
ტომღაც ეგონა, რომ სწორედ აი, ამ წუთს მოხდება რაღაც გამოუსწორებელი
და ბიჭი რაღაც უბედურებას დაიტეხსო. სერგეი მიტროფანოვიჩი ცდილობდა
ესუნთქა რაც შეიძლება წყნარად, რათა არ გაჰპარვოდა ის წამი, როცა ჯერ
კიდევ მოასწრებდა ბიჭს მიშველებოდა.

ბიჭი კი სულ მღეროდა და მღეროდა. რაც მოსწონდა, სწორედ იმას მღე-
როდა, ხალხს კეკემალულობას არ ეთამაშებოდა. ღიად გამოჰქონდა ყოველი;
აგერ, შემხედვით, თქვენს წინაშე ვარ, არ ვიმალებიო.

ისო... ისო-ოო-ოლ-ლე...

მოესმა სერგეი მიტროფანოვიჩის და აღფრთოვანებულმა თრთოლვამ დაუ-
არა.

— მზე, ძმაო, მზე! აგერ, ის უკვე ჩასასვლელად მიგორავს, შეიძლება,
თქვენი ქვეყნისაკენაც. იმღერე, ძმაო, ხმამაღლა იმღერე. იქნებ როგორმე
ჭკუაზე მოვიდეს ხალხი და გაავოს, რომ მზე ყველასთვის ერთია...

სერგეი მიტროფანოვიჩმა არ იცოდა, რომ ამ ყმაწვილს უკვე ველარც
ხმას მიაწვდენდა და ველარც ვერაფრით დაეხმარებოდა. გაიზარდა ბიჭი და
ხელადვე ჩაიკარგა საესტრადო ძველმან ხარახურაში, როგორც მოდიდან გამო-
სული რამ ნივთი. დიდების ნათელმა ელვისებრ ხანმოკლედ გააკაშკაშა მისი
ცხოვრება და ხელადვე ჩაქრა ხალხის სწრაფწარმავალ ხსოვნაში.

კლუბზე მაკრულმა რადიომ რაღაც დაილაპარაკა. სერგეი მიტროფანოვი-
ჩი კვლავ ბოსტნის ხარხაზე დაყრდნობილი იდგა და რატომღაც მწარედ
ქენჯნიდა სინდისი ყმაწვილი მომღერლის წინაშე, იმ ბიჭების წინაშე, სამსახუ-
რებლად უცნობ ადგილებში რომ მიდიოდნენ თავიანთ სახლ-კარს მოცილე-
ბულნი.

სერგეი მიტროფანოვიჩს თავად რომ შვილი არა ჰყავდა, ყველა ბავშვს
შვილივით უყურებდა და მუდმივ შინაგან განგაშში იყო მათი ბედის გამო.
ასე უფრო იმიტომ მოხდა, რომ ომის დამთავრებისას თავი დაირწმუნა, თით-
ქოს ეს ომი უკანასკნელი იყო და მისი ხეიბრობათა და ტანჯვით ყოველგვარ
ხეიბრობასაც და ტანჯვასაც ბოლო მოედო ამქვეყნად. არასგზით არ შეიძლე-
ბაო, ფიქრობდა ის, რომ ასეთი ხოცვა-ჭლეტისა და თვითგანადგურების შემ-
დეგ ხალხი ჭკუაზე არ მოვიდესო.

მას სწამდა, და სწამდათ მის თანამებრძოლებსაც, თითქოს ვისაც ჩვენ
დავბადებთ, მათთვის უცნობი იქნება შიშის გრძნობა, ბოროტება და შურიო.

თავიანთ სიცოცხლეს ისინი მხოლოდ კეთილსა და გონიერ საქმეს მოახმარენო. განა რა უნდა წაიღონ ამ მოკლე წუთისოფლიდანო.

ვერ განახორციელეს ნაოცნებარი. ვერც თვითონა და ვერც იმ ლამაზხმია-ნი ბიჭის მამამ. ვერც ვერავინ განახორციელა. ომმა ისე იცის დაშალვა, რო-გორც მხურვალეებამ ჩახურებულ თივაში და დედამიწას ხაშტებში, ხან მერე ადგილას ცეცხლის ლავასავით ამოარღვევს ხოლმე. ამიტომ ვრის, რომ ხული არ უწყნარდება. ამიტომ მიაჩნია თავი დამნაშავედ ყმაწვილების წინაშე. მა-განნი სიცრუის რომვითა და ლანძღვა-გინებით გადიან ფონს, რა არის რო-გორმე ეს დანაშაული თავს არ იღონ. ერთხელ ვიღაც დამსახურებული ჩაჩა-ნაკი გამოვიდა რადიოთი და რას აღარ მიედ-მოედებოდა! თითქოს ახალგაზრ-დობა არაფერს არ აფასებსო, უფროსებს პატივს არა სცემსო, დაავიწყდათ იმ უმადურებს ჩვენი ზრუნვა და ჩვენი დახმარებაო...

„რაო, ბებერო ქოფაკო, განდოდა, იმათაც ტიტლიკანებს ევლოთ? ძალი ჰკლებოდათ, საქმელი ჰკლებოდათ და ბარაკებში ტილ-ბაღლინჯო ესუქებიანათ? რატომ გგონია, თითქოს ყოველივე კარგი შენ მეცი ბავშვებს, ცუდი კი საი-დანღაც გამოუტყვრათ? თანაც ლანძღვ ყმაწვილკაცობას ისეთნაირად, თით-ქოს შენი შეილები კი არ იყვნენ, არამედ მიგდებულნი ნასხლეტები...“

ისე აღელდა მაშინ სერგეი მიტროფანოვიჩი იმ ცუდმედინი ბებრის მზა-კვრულ სიტყვაზე, რომ რებროდუქტორს მიაფურთხა და გამოთიშა. მაგრამ სინდისსაც ხომ ვერ გამოთიშავ.

„ახალგაზრდობის კიცხვა და აბუჩად აგდება ადვილზე ადვილია. ისინი ჩვენი გაზრდილები არიან და ამიტომ შებასუხების უფლება წართმეული აქვთ. შენ მათ საყვედურობ, ისინი თავიანთ შეილებს უსაყვედურებენ და ასე წავა ზღაპარი დასაწყისისა და დასასრულის გარეშე. აი, ისე კი რომ დაგვეზარდა, უფროსებისთვის ნარტო ლუკმა-პურის გამო არ ეცათ პატივი... ძუ მგელიც უზიდავს თავის ლეკვებს საქმელს, მაგრამ ზოგჯერ სიცოცხლესაც ხომ სწირავს მათთვის, ლეკვები მას დრუნჩს ულოკავენ ამისათვის. ჩვენც აგვილოკონ? მა-შინ რატომღა ვუჩიზინებთ ახალგაზრდობას სიამაყისა და ღირსების გრძნობა-ზე?! თვით შთავაგონებთ და თვითონვე ვუბუხუნებთ...“

პანია სამუშაოდან დაბრუნდა და სერგეი მიტროფანოვიჩს ელოდებოდა. ახალგაზრდობიდანვე ლამაზად არავინ თვლიდა. შავკვრემანი, ლაწემალალი, კაცური სიარულითა და აღრიდანვე შრომაში გამოჩეკილი ხელებით ის ვერ კიდევ პატარაობისას გამოიყურებოდა მეხვიით დედაკაცად. მაგრამ გა-ვიდა წლები, იჯახურმა ყოველდღიურობამ ჩამოაჭკნო მისი ამხანაგი ქალები, ვისათვის ოდესმე თავგადაკლულნი იყვნენ ბიჭები, მას კი დრო თითქოს ახ-ლოსაც არ გაჰკარებოდეს. მხოლოდ ეგ არის, ძველი ცეცხლოვანი, მოუსვენარი მზერა ჩაუწყნარდა და შეურბილდა, ოღონდ უფრო გამჭრიახი გაუხდა. სახეზე არ სუქდებოდა, ლოყები ჩაუცვივდა და უფრო მკვეთრად დაეტყო არაქალუ-რი, ფრიალო შუბლი ზედ ორი ნაოჭით, რაც სილიამაზევე ყველა ქალური შე-ხედულების საწინააღმდეგოდ. უხდებოდა კიდევ. საქმეცა და ცხოვრებაც თითქოს მიუჭირვებლად, უზრუნველად და იოლად გამოსდიოდა, რაზეც ბოლ-მაზე სკდებოდნენ წუწუნა დედაკაცები.

„ეს ამოდენა ხროვა ბაღლები შენცა გყოლოდა, ქმარიც ვგრე ყველი და პურივით კაცი არ შეგხვედროდა და...“

დედაკაცებს არასდროს ეკამათებოდა, არცთუ თავისი ცხოვრების განსჯას

ჩასდევდა. მის ქმარს არ უყვარდა ესენი და რაც ქმარს არ უყვარდა, არც მას მოეწონებოდა. ერთი მაინც კარგად იცოდა: რაც ცოლ-ქმარში კარგი იყო, ორივემ ერთმანეთისგან გადაიღო, ცუდი კი, წვეცადნენ. აღმოცენდნენ.

დედაბერი ბოსტანში ბოლოკს, ჭარხალსა და სტაფილოს იღებდა, უგუნებოდ არაჩხუნებდა ვედროს. სახლი რვაბინიანია და ყოველ მუხაკს მუხაკი მცირე საბოსტნე. დედაბერიც დღემუდამ ბოსტანში იჩიჩქნებდა მუხაკსა და სტაფილს, პურს მუქთად არა ვჭამო.

— შენ რა, ნასეაში ხომ არა ხარ? — შეეკითხა ცოლი უკვე წინგარდაზე ამოსულ სერგეა მიტროფანოვიჩს.

— ცოტათი, — დამნაშავეს კილოთი გაეხშიანა იგი და პანიაზე წინ შევიდა სამზარეულოში, — ახალწვეულებს შევხვდი და...

— მერე რა მოხდა? დალიე, მე ხომ არაფერს...

— მოკითხვა დამაბარეს შენთან. ყველამ დამაბარა, — თქვა სერგეი მიტროფანოვიჩმა, — ეს — შენ! — ნიაჩქა ატმებანი პარკი პანიას, — ეს კი, ჩვენ ყველას, — და ნაგიდაზე ჩანოდა ლამაზი ბოთლი.

— უყურე შენ, რა თავგვიით ბუსუსიანია? ესენი იტმევა?

— შენ თვითონა ხარ თავგი, ყურებდაშაშხულო პერმელო! — ღიმილით გაეპასუხა სერგეი მიტროფანოვიჩი, — დედას დაუძახე! თუმცა, დიაცა, მე თვითონ დავუძახებ, — და თავდახრილმა დაუმატა: — დღეს მე რაღაც...

— მიტროფანი-ის! შენ რაო? — სწრაფად მიუბტა პანია და ნიკაპი აუწია ქმარს, თვალეში ჩახედა, — ისევ გაგალიზიანეს, არა? გაგალიზიანეს... — და მაშინვე სხაპა-სხუბით დიაცარა: — აი, რას გეტყვი და კარგად მომისმინე: აღარ წახვიდე მეტად იმ კომისიაზე. ყოველთვის, როგორც კი დაბრუნდები, დამდურულივით ტრიალებ. ნუღარ წახვალ, გეხვეწები. განა რა იმდენი გვინდა?

— გვ კი არ ძალაპარაკებს!... — ამოიოხრა სერგეი მიტროფანოვიჩმა და ცოტაზე მოაღო რა ეარი, დაიძახა: — დედა! — და ხმამაღლა გაიმეორა: — დედა!

— რა გინდა? — უკმაყოფილოდ გამოეხმაურა დედაბერი და ვედრო შეაჩხარუნა, აქაოდა, საქმე მაქვს, თავს ვერ დავანებებო.

— შემოდა, რაღა, სახლში.

პანიას დედა ოდესღაც, არა მარტო დღესასწაულებზე, სვამდა და კარგადაც სვამდა, ახლა კი თავი წმინდა შემარხულედ მოჰქონდა. ოთახში შემოსულმა მაგიდაზე ბოთლი რომ დაინახა, წაიბუზღუნა:

— ეს რაო და რასთვისაო? მეორე ჯგუჯა მოგცეს?

— მესამეზე დანტოვეს.

— ისევ მესამეზე? ისინი მეორეს საიქითში თუ მოგცემენ, ალბათ...

— მოდი, დაჯექი, ნუ ბუზღუნებ.

— მაქვს კი ჯდომის დრო? ბოსტნეულს ვინდა ამოიღებს?

პანიას დედა და თვითონ პანია მრავალი წლის წინ გადმოსახლდნენ ჩრდილო უსოლის სოფლიდან, აქ დაეფუძნენ, ბებერიც აქ დაასაფლავეს. მაგრამ პერმული კილო მაინც ვერ მოიშორეს.

— განა რამდენი ბოსტნეული გაქვს იქა? ოთხოდე ბოლოკა და ათიოდე სტაფილო! — უთხრა პანიამ, — დაჯექი, როცა გეპატიყებიან.

დედაბერმა პირსაბანი შეაყურიალა, გვერდულად მიუჯდა მაგიდას და ჭყეტელა იარლიყიანი ბოთლი აიღო.

— ეს რაღა დაუკრავთ ზედ? ავირია, ალბათ?

— ფული რა სალაპარაკოა, — შეეკამათა პანია და დედა გააჩუმდა, ამით თითქოს ქმარს მხარი დაუჭირა ფულის თავისუფლად ხარჯვაში.

— ზოო რ ბ ა ა — შეაქო პანიას დედამ ღვინო, პატარა ჭიქითა და დიდი ამბით რომ შესვა. მის 'შექნედვარე სერგეი მიტროფანოვიჩს' მამულები უხალ-წვეულო მოაგონდა, თითიდან ყველს რომ ილოკავდა. — შენი მამა, მამა, მამა, პარანკა? — გაბრაზდა დედაბერი, — სადღაც ხურტკმელიცა გვაქვს, მყავე კიტრიც. ყველაფერიცა გვაქვს! — ამაყად დაიკრა მკერდზე მუშტი და სარდაფში ჩავარდა.

მეორე ჭიქის შემდეგ მან თქვა:

— ჩემი ნუ გეფიქრებათ, — მაგიდიდან წამოდგა და ცოლ-ქმარი მარტო დატოვა.

წინა კუთხეში მჯდარ, კედელზე კეფით მიწოლილ-მაყრდნობილ სერგეი მიტროფანოვიჩს ოდნავ მოეხუჭა თვალები. ჩვრით გაწმენდილი ომბოხი რუსული ლუმენის ლანტანზე წრებოდა და უმისოდ სიმსუბუქეს გრძნობდა ფეხი, სიმსუბუქეს გრძნობდა ტანი, გული კი სულ უწუხდა და უწუხდა.

— რას დამწუხრებულხარ, გვარდიის არტილერისტო? — მაგიდიდან ზედ-მეტი ნივთები აალაგა და ქმარს მიუჯდა პანია, — გემღერა მაინც. იშვიათად-და მღერი.

— მისმინე! — თვალები გაახილა სერგეი მიტროფანოვიჩმა და სადღაც იმ თვალთა სიღრმეში პანიამ დაინახა დიდი ტკივილი, — მე ხომ შენთვის, მგონი არც ერთხელ არ მითქვამს, რომ მიყვარხარ?

პანია შეკრთა, სახეზე შიშმა გადაუარა და ქმრისგან გაიწია.

— რას ამბობ! აბა, რას ამბობ! შენც ერთი..

— აი, ასე ხდება ხოლმე, ისე ვალევ ცხოვრებას, რომ უმთავრესი დაგავიწყდება.

— ნუკი შემაშინებ ახლა.

მან ხელი მოუთათუნა ცოლს, მიიზიდა. ცოლის კეფა მის ხელისგულქვეშ უმწეო და ბავშვური ჩანდა როგორღაც. პანია გაირინდა მის ხელში, თავს არა სწევდა, ეტყობოდა, რცხვენოდა.

მერე ალერსით ქმარს სახეზე ხელი გადაუსვა. ხელისგული დაბებრებული მქონდა, მოუპარსავ ლოყაზე ფორხილობდა. „ბუსუსიანია“, — ქმარმა ძლივს შეიკავა თავი, რომ ხელი არ გადაესვა ცოლის ხელისგულზე. პანია მყუდროდ მიეყუჟა მხართან.

— ჩემო ღვაძლო და ჩემო ერთადერთო! შენ გინდა რომ ყველა ბედნიერი იყოს, მაგრამ აბა, როგორ მოახერხებ ამას?

სერგეი იგონებდა ახალგაზრდობის ქამინდულ პანიას, დამცირებულსა და გულჩათხრობილს. იგი მშობლიურ სოფელში ერთმა მაჯის საათიანმა, კატარლის ზემდეგმა შეაცდინა და ქალწულობა ახადა. ქმარს თავას დღეში არც გადაკვრითა და არც პირდაპირ არ შეუხსენებია ცოლისთვის ეს ამბავი, მაგრამ სულში მაინც დარჩა მამაკაცური ჭრილობა. ამ ჭრილობითვე წავიდა ომში და მხოლოდ ხანგრძლივმა განშორებამ განაქარა ყოველი. წყენა აღმოჩნდა პაწაწა და უმნიშვნელო. ჩანს, ცოლიც იმ განშორებაში შეუყვარდა, მაგრამ ველარ ბედავდა გამხელას.

„ეხ, ხალხო, ხალხო! ასეთ ამბავში რა გვჭირს დასამალავი? თუ იქამდის გა-

ჯანჯალეთ და ვატრიალეთ სიტყვა გულში, რომ წარმოთქმისა გვერცხვინება?“

— ვებრძებით მე და შენ, — ცოლის დამწვეტებული ზურგის მალეები რა მოხვდა ხელში, ძლივს გასაგონად წაიჩურჩულა სერგეი მიტროფანოვიჩმა, — ჩვენი დაისი დგება უკვე.

— რას იზამ, დროც...

— ბებრები ვართ, ბებრები, — თავისაზე იდგა იგი. მერე ცხელი მთიდან და სთხოვა: — უკანასკნელია დამისხი. შენც დაისხი. შეესვათ ჩვენი სადღეგრძელო, ჩვენი სიბერეა, — და თავის თავს თვითვე შეაწყვეტინა: — არა, არა, დაე, სხვებმა თქვეან ჩვენი სადღეგრძელო, თუ ვისმეს მოვაგონდით. მე და შენ კი იმ ბიჭებისა დავლიოთ. მიდიან ახლა სადღაც...

პანია მარდად წამოხტა სკამიდან და თლილი სირჩა გაიფსო. როცა შესვეს, ქმარს ხმაურით აკოცა ტუჩებში და ცხვირსახოცი აიფარა თვალებზე.

— ეხ, თქვე შეჩვენებულეობ! — ჩაიბურღლუნა დედაბერმა წინკარში, — ვერასგზით ვედარ მოისურვილეს ერთმანეთი. ბაღების ხროვა უნდა დაგდებოდათ და ენახავდი, დრო თუღა გექნებოდათ პროშტიპრუშტისა!..

სერგეი მიტროფანოვიჩს ქუთუთოები შეუთრთოლდა, მაშინვე უმწეოდ გაუმკრთალდა ჩავარდნილ ლოყებზე და ქვემო ტუჩის ქვეშ ნოუპარსავი სახე. დედაბერმა ზედ ბებერაზე დააჭირა ფეხი.

„ეგ სულ ასე ატარტარებს ენას, მაგრამ რა?.. — უნდოდა ეთქვა პანიას, — ბავშვები, სანამ პატარები არიან, რაღა თქმა უნდა, კარგია, მერე კი წამოიზრდებიან და გაგიფრინდებიან...“ მაგრამ მან დიდი ხანია ისწავლა, რა და როდის უნდა ეთქვა.

— მაგას ნუ უყურებ. სჯობია, იმღერო. იქნებ ცოტა გულზე მოგეფონოს.

სერგეი მიტროფანოვიჩს სახე ხელებში ჩაერგო და ასე იჯდა ცოტა ხანს, მერე წყნარად, თითქოს თავისთვის მღერისო, დაიწყო:

გადამდრენა ბუღბუღივით
სიტაბუკე ვაფრინდა...

პანია უსმენდა, უსმენდა და მერე სახეზე ცხვირსახოცი დაიფარა. თვითონვე არ იცოდა, რა ატირებდა. თავისი სერგეი ამ წუთში ისე უყვარდა, რომ ეთქვა, ახლავე აღეჭი და მოკვდიოთ, პანია გულუშიწრად მოკვდებოდა და საფლავში მწარე ბედნიერების გრძნობით ჩავიდოდა.

ცრემლებით თვალდაბინდული პანია, პირისახიდან ხელების ჩამოუღებლად თავისთვის ლაპარაკობდა: „ოჰ, მიტროფანოვიჩ! ოჰ, ჩემო ცალფეხა ჯარისკაცო! ნუთუ კუბოს ფიცრამდე არ დაგავიწყდება ის ომი? სად დახეტიალობს ამჟამად შენი გონება, რომელ მხარეებში და რომელ სანგრებში? სანგრები გადახნეს, ხორბალი დათესეს, შენ კი სულ იქა ხარ, სულ იქა!..“

მან მიიზადა ქმარი, სწრაფად დაუკოცნა სევდიანი შუბლი, თვალები, მთელი სახე და თან სულ თრთოდა მადლიერებით, რომ მისი კაცი, აი, ასეთი, აი, ამნაირი, იყო და არსებობდა. მის ლოყებზე მოდებული ჯაგარი ჩხვლეტდა სახეზე, ტუჩებზე და ბადებდა თავდაჯერებულობის გრძნობას, რომ იგი სამართლისოდაც მასთან იქნებოდა.

— მგონი როგორღაც დავთვერი, — წყნარად ჩურჩულებდა სერგეი მიტროფანოვიჩი, — დროა ძვლები დავასვენო. ტკბილიც ცოტა სჯობია და მწარეც იმდენი, ცრემლი არ გადინოს.

- ისევ ის იმღერე, მე და შენზე.
- ა-ა, ჩვენზე? კარგი, იყოს ჩვენზე:

დღეცისმარი თუ
ღამეცისმარი...



ქართული
ლიბრეოთეკა

და კვლავ წარმოუდგენენ სერგეი ნიტროფანოვიჩს თავისი ძველი ნიჭები და აღრიცხვებული ღამაზი გოგო, ვაგონს სირბილით რომ მისდევდა. ეს სიმღერა მათაც ეკუთვნოდა, ვისაც ჯერ კიდევ არ შეუძლო გამკლავებოდა განშორებასა და მწუხარებას.

გარეთ, მიწაყრილზე შეკრებილი დედაკაცები უსმენდნენ და იცინებდნენ. პანიას დედა უკვე მერამდენედ უყვებოდა დანანებით:

— ანსამბლში ეახლოდნენ, ამან კი, ამ ჩერბეტმა უარი უთხრა.

— აბა შენ იფიქრე, ნათლიდედ: ყველამ რომ ასაბლებში იაროს, ვიღამ იონოს და სირცხვილ-ნამუსი ვიღამ შეინახოს?

— მართალი არა ხარ, ანკუდინოვნა! თმი და ჩეხვა ყველას შეუძლია, ნიჭი კი ღვთის მადლია, ჰოდა, ეს მადლი საქმეში უნდა გამოიყენო, შეჭირვებულთა სანუგეშებლად.

— ნიჭი ყველასა აქვს, მაგრამ ყველა ვერ იყენებს.

— მიქარვაა.

— რის მიქარვა, რა მიქარვა. ნიჭი ერთადერთია და აზრიც ერთი აქვს, რომ ხალხს სიკეთე გაუკეთო. მაგრამ ნიჭს ამ მხრივაც ყველა კი ვერ იყენებს, სამწუხაროდ.

— მე მაგალითად შვილების გაჩენაში მქონდა ნიჭი...

— ეგ ხომ სუყველას, მეტი რომ არ გინდა, იმდენი გვაქვს...

— ნუ იტყვი, აგერ, პანკა კი...

— რაო, ვითომ, პანკა? ბერწია თუ რა? იმასა აქვს ნაკლი? იმისი ბრა-ლაა? — გაწიწმატდა პანიას დედა.

— ჩუმად, ქალებო, უსმინეთ.

მაგრამ მაინც ქარტალში ჩაატარეს სიმღერა დედაკაცებმა. კიდევ იდგნენ ცოტა ხანს, ვინ მოქნარებით, ვინ—პირჯვარისწერით, ვინ—უბრალოდ, ისე და, ბოლოს და ბოლოს, წავიდ-წამოვიდნენ სახლებში.

დასახლებაზე ღამე ეშვებოდა. მდინარე კარავაიკის დაბლობიდან, ხევების ამყოლებით სუსხი მოდიოდა და მალე ბალახზე თრთვილიც გაჩნდა. ლაქები დაიყარეს ბოსტნებმა, ნათიბებმა, სახლის სახურავებმა. უძრავად იდგნენ ტყეები და ზედ ეყინებოდათ უკანასკნელი ფოთოლი.

ხვალ ისევ შრიალითა და ხმაურით აივსება ტყე, ჯერ კი დასახლების თავზე ცურავდა ბნელი ცა, რომელზეც გამოჭიატებული ვარსკვლავთა სხივები ნემსებივით იჩხვლიტებოდნენ.

სიწყნარე იდგა დასახლებაში და დედამიწაზე. ეძინა ხალხს. სადღაც სხვა მხარეში მარადიული ძალით ეძინა საქვემეხო გათვლას, მრავალ საქვემეხო გათვლებს. ლითონითა და უამრავ მებრძოლთა სისხლით დამძიმებული დედამიწა უდრტვინველად იღებდა ნამსხვრევებს, თავის წიაღში ახშობდა ბრძოლების ექოს, მაგრამ ძველი ჯარისკაცის სხეულში თმი ცოცხლობდა გამოუნელებლად. იგი ყოველთვის უსმენდა მას თავის თავში.



მხატვარი: ტარიელ შერთაგაძე

Xონ გოლგუორთი

ფორსაიტის ბაღარჩენა



მონოგრაფია

თარგმანი რეკავ ჯაფარიძემ

ეს თარგმანი ჩემი ძველი ქაღალდების დაღვებისაა ეიპოვე. ცნობისმოყვარეობამ წამძლია და თავიდან ბოლომდე გადავიკითხე. დიდი ინტერესი მწერლის მშვენიერი მოთხრობა დღესაც კრძალბასაფით აჩნია გულს. უთუოდ ეს გრძნობა იყო, რამაც ია თდესდაც, ოცი თუ უფრო მეტი წლის წინათ, ქართულად მათარგმნინა. თარგმანი, რომელიც რუსულიდან არას შესრულებული, მცირედ შევასწორე და ამ საბით მკითხველს ვთავაზობ.

მკითხველი ადვილად ნიძახედება, რით მიიჩნია: „ფორსაიტების საფა“ საბელგანთქმული ავტორის ამ მოთხრობამ ჩენი ყურადღება და რად მოვიინდომე იგი ქართულად ამეცლერებინა.

მთარგმნელისაგან

1

სუიზინ ფორსაიტი ლოგინში იწვა. ჭალარა უღვაშით დაფარული პირის ვუთხეები ნიკაპისაკენ ჩამოვარდნოდა. მძიმედ სუნთქავდა:

— ექიმმა მითხრა, ძალიან ავად ხარო, ჯემს.

ტყუბისცალმა ძინამ ჯემსმა ხელისგული ყურთან მიიტანა

— არ მესმის, რას ამბობ. მეუბნებთან, იექიმეო. სულ უნდა იექიმო... ემილიც ექიმობდა...

— რანაირად ბურტყუნებ, ჯემს, ჩემი ლაქის, ადოლფის ლაპარაკი უკეთ მესმის. გამოვწაფე. სასმენი ძაბრი უნდა იშოვნო სადმე. აგრე რამ დაგაჩინანაკა.

სიჩუმე ჩამოვარდა. მერე ჯემს ფორსაიტი უცებ გამოცოცხლდა:

— ანდერძი ალბათ უკვე დაწერე და ყველაფერი ოჯახს დაუტოვე, სხვა ხომ მაინც არავინა გყავს. შენც დენსონივით არ მოგივიდეს, სამი დღის წინ მოკვდა და მთელი ფული საავადმყოფოს უანდერძა.

სუიზინს ჭალარა უღვაში წამოებურძგლა:

— ის ბრიყვი ექიმი მეც შემომიჩნდა, ანდერძი შეადგინეო, — თქვა მან, — მაგნაირი ხალხი არ მიყვარს, ანდერძის გამო რომ გიძვრებიან სულში. მადა კარგი მაქვს: გუშინ მთელი ხოხობი შევეჭამე. ნასადილევს თავს უკეთ ვგრძნობ. ექიმმა მითხრა, წამპანურს აღარ გაეკაროო. მე კი გემოზე მიყვარს ჭამა. ჯერ ოთხმოცისა არა ვარ. ჩვენ ხომ ერთად დავიბადეთ, ჯემს, მაგრაჰმ შინ რისგორ-ღაც ცუდად გამოიყურები.

— სხვა ექიმს ჰკითხე რჩევა, — მიუგო ჯემს ფორსაიტმა, — ბლანკი მოიწვიე, მაგაზე უკეთეს ექიმს ვერსად იპოვი. ემილის ავადმყოფობისას მოვიყვანე. ორასი გინეა დამიჯდა. ხომბერგში იმან გავხაენა. ამაზე უკეთეს ადგილსაც ვერსად ნახავ, თვით უფლისწულიც კი იქ დადის.

სუიზინ ფორსაიტმა თქვა:

— ბოლო ხანს, ჰაერზე ვერ გავდივარ და ცუდადაც მძინავს. არადა, ახალი ეტლი ვიყიდე. ბლომად ფული ჩავაყარე. ბრონქიტით არა ყოფილხარ ავად? ამბობენ, წამპანური წყენსო. მე კი მგონია, წამპანურზე უკეთესი წამალი არც არის.

ჯემს ფორსაიტი წამოდგა:

— სხვა ექიმი მაინც უნდა მოიწვიო. ემილიმ მოკითხვა შემოგიტვალა. გნახავდა, მაგრამ „ნიაგარაში“ მიდიოდა და ეჩქარებოდა. ახლა ყველა იქ დადის, მოდაშია. რეჩელი ყოველ დილას დაიარება. მეშინია, არაფერი მოიწიოს. დღეს იქ მასკარადა იმართება, პრიზებს ჰერცოგა დაარბევს.

სუიზინ ფორსაიტმა გულმოსულმა თქვა:

— სადაგელ კერძებს მიმზადებენ. მზარეულებს ვერაფერი შევასმინე. აი, კლუბში კი გემრიელი ისპანახი მოაქვთ.

კაცი მაშინვე შეამჩნევდა, სუიზინს ფეხები უკანკალებდა საბანქვეშ.

— ტინტორეტოს სურათებში კარგ თანხას დაატრიალებდი. არც მიწის რენტა გაძლევს ცოტა შემოსავალს. შენ ახლა იმდენი ფული გაქვს, ალბათ აღარც კი იცი სად წაიღო, — სველი ტუჩები გააწყლაპუნა ჯემს ფორსაიტმა.

სუიზინ ფორსაიტმა გამინადგურებელი მზერა მიაპყრო ძმას:

— ფული! — წაიბუზღუნა მან, — მარტო ექიმი რამდენი მიჭდება!

ჯემს ფორსაიტმა ცივი, ნოტიო ხელი გაუწოდა:

— ნახვამდის! სხვა ექიმი მაინც მოიწვიე... ცხენებს ამდენ ხანს ქუჩაში ვეღარ გავაჩერებ. ახლახან ვიყიდე. სამასი დამიჯდა. თავს გაუფრთხილდი, იცოდე. ბლანკს მე მოველაპარაკები. უსათუოდ ის უნდა მოიწვიო. ამბობენ, საუკეთესო ექიმიო. ნახვამდის.

სუიზინ ფორსაიტი ჭერს მიშტერებოდა: „საბრალო ჯემსი! დიდი ძუნწი ვინმე კია! თვითონ ალბათ ორასი ათასზე მეტი ექნება გადანახული!“

ცხოვრებაზე ფიქრმა წაიღო და ჩათვლიმა...

სუიზინ ფორსაიტი ავად იყო, ავადაც იყო და მარტოდმარტოც. მარტოდ-მარტო კარგა ხანია არის, უკანასკნელ ორ წელიწადში კი ავადაც გახდა, მაგრამ ისე უნდოდა ცხოვრება გაეღია, როგორც პირველი სიგარა მოსწია — მშვიდად, ბოლომდე. ყოველდღე კლუბში დაჰყავდათ. თავის ეტლში წამპანურიან საჯდომზე მოივალათებდა, ხელებს მუხლებზე დაიწყობდა და წინ ოდნავ გადაიხრებოდა. უჩვეულო ზეიმური გამომეტყველება ეხატა სახეზე, ხოლო კლუბში მისვლისას დაბაბს საყუდელში ჩარგავდა, ჯიბს მოიწვევლებდა და მხრებგამართული აუყვებოდა მარმარილოს კაბეს. მერე და მერე უცხო თვალს

მოშორებული სადილობდა. წინ ყინულიან სათლში მამპანურის ბოთლი ედგა. მედიდურად შეექცეოდა, გემოიანად, გულზე ხელსახოცი აედარებინა და თვალს არ აშორებდა ლაქიას. ხანდახან თვალს მოავლებდა იქაურობას, მაგრამ საღმისთვის თავს არ შეიწუხებდა.

ერქონეული

სუიზინ ფორსანიტი მოხუცებული იყო. ყურს აკლდა, ამიტომ მისი პარაკებოდა. არც სხვები აწუხებდნენ. კლუბის ჭორიკანა, ერთი ირლანდიელი ყველას ატყობინებდა:

— მოხუც ფორსანიტს შეხედეთ. ეტყობა, წარსული ვერა ბქონდა მთლად დაღაფებული და ამიტომ არის ასე უცხვირპირო.

სუიზინი უკვე კარგა ხანაა იწვა წამლებისა და სიგარის სუნით გაუღუნთილ, ვერცხლეულობით აელვარებულ და ელექტრონით განათებულ ამ ოთახში. ფანჯრებზე ფარდები ჩამოეფარებინათ. ბუბარში ცეცხლი მინავლულიყო. საწოლთან, მაგიდაზე ქერა ნახარშიან სურათთან „ტაამსა“ იდო. სუიზინმა წაკითხვა სცადა, მაგრამ ვერ მოახერხა და ხელახლა ფანჯრებში ჩაიძირა. მისი მკრთალი, პერგამენტივით გადათეთრებული ოთხკუთხანიკაპიანი სახე ნიღბივით დასვენებულიყო ბალიშზე. ო, რა მწვავედ განაცდიდა მარტოობა! ამ ოთახში ახლა ქალი რომ ტრიალებდეს, ყველაფერი შეიცვლებოდა. რატომ არ დაქორწინდა? სუიზინმა ღრმად ამოიოხრა, ჭერს ხელახლა მიამბროთ თვალები და — გაახსენდა... ეს ამბავი დიდი ხნას წინათ, ღრმად მოსულ წლის წინათ მოხდა, არადა, თითქოს გუშინ იყო...

სუიზინი ოცდათერამეტი წლის იცნებოდა, ეს ამბავი რომ შეეშახვა. მაშინ თავის ცხოვრებაში პირველად და უკანასკნელად მოგზაურობდა ევროპაში. თან ძმა ჯემსა და ვინმე თრავერა ახლდა. ვერმანიიდან ვენეციაში მიმავალი ხალცბურგას სასტუმრო „ოქროს ალბებში“ გაჩერდა. აგვისტო ილვოდა, მშვენიერი ამინდი იდგა. მზის შუქი და ველური ვაზის ჩრდილები თამაშობდნენ კედლებზე. ღამით მთვარე გამოიხედავდა და ისევ აცეკვლებოდნენ ფოთოლთა ჩრდილები.

სუიზინი სხვის რჩევას არასოდეს აპყვებოდა. ამიტომ არც ახლა წავიდა ციტადელის დასათვალიერებლად. დილიდან საღამომდე მარტო იყო. საწოლი ოთახაა ფანჯარასთან იდგა, უგუნებოდ აყოლებდა თვალს გამვლელ-გამომსვლელთ და სიგარას სიგარაზე ეწეოდა. ნაადილევს მოწყენილობამ სძლია. ჭუჩაში გავიდა. მედიდურად მიმავალს მკერდი წინ გამოეწია. სამხედრო ფორმაში გამოწყობილ ადამიანებს ცივად ათვალიერებდა. სამხედროების ამგვარი სიმრავლე არ სიამოვნებდა და შეურაცხყოფელიც კი ეჩვენებოდა. გუნება უფრო წაუხდა, როცა წვეროსანი უცხოელები დაინახა. ისინი გაუგებარ ენაზე ლაპარაკობდნენ და მყრალ თუთუნს აბრჩოლებდნენ. „ჰმ, ესეც ხალხაა რაღა!“ — ფიქრობდა სუიზინი. მისი ყურადღება მუსიკამ მიიქცია. მუსიკა პატარა კაფედან მოისმოდა. სუიზინი კაფეში შევიდა და უცებ თავგადასავლის წყურვილის მაგვარი რაღაც იგრძნო, ოღონდ ისეთი თავგადასავლისა, ჩვეულებრივ რაიმე საფრთხე და საშიშროება რომ არ მოჰყვებოდა თან. გემოიანად სადილობაშაც კიდევ უფრო გაუძლიერა რაღაც არაჩვეულებრივის განცდის სურვილი. იგი აღმოჩნდა Bier-halle-ში. ასეთი ლუდხანები მრავლად იყო ორმოცდაათიანი წლების გერმანიაში. ხის დიდი ფარნით განათებულ დარბაზს ორი

გასასვლელი ჰქონდა. პაწაწინა ესტრადაზე სამი მევიოლინე უკრავდა. თამბა-
 ქოს კვამლში თორმეტიოდე მაგიდას თითო-თითო ან პატარ-პატარა ჭკუფებად
 უსხდნენ ადამიანები. ოფიციანტები ცარიელ ტოლჩებს დაარბენინებდნენ.
 სუიზინა დაჯდა და მჭახედ დაიძახა: „ღვინო!“ გაკვირვებულმა ოფიციანტმა
 ღვინო მოუტანა. „შეაფსე!“ — მწყრალად ანიშნა სუიზინა ღვინოს ტოლჩაზე.
 ოფიციანტმა დაუსხა. „აი, ასე! — გაიფიქრა სუიზინმა, — თუკი მოინდობენ, ყვე-
 ლათური კარგად ესმით“. მოშორებით ოფიცრები ხარხარებდნენ. მან უკმაყოფი-
 ლოდ გაიხედა იმ მხარეს და უცებ ზედ ყურის ძირში ჩაესმა მშრალი ბველება.
 მარცხნივ ვიღაც კაცი იჯდა, მაგიდაზე გადაფარებულ ვაზეთს ნიღაყვებით
 დაყრდნობოდა და კითხულობდა. გამბდარი მხრები თითქმის ყურებამდე ას-
 წურვოდა. თხელსა და გრძელ ცხვირს საოცრად მსხვილი ნესტოები უბოლო-
 ვებდა. აბურღული წაბლისფერი წვერი მკურდსა და ერთთავად დანაოჭებულ
 ფერგაცლილ პირსახეს უფარავდა. უცნაური არსება იყო, კუშტი და ამპარ-
 ტიფანი. უცნობისა არც ტანსაცმელი მოეწონა სუიზინს. ასე ეურნალისტები
 და მოხეტიალე აქტიორები იცვამდნენ. გასაოცარი იყო: ამხარად გამოწყო-
 ბილ კაცს რატომ უნდა მიექცია სუიზინის ყურადღება! ამასობაში უცნობმა
 ბალნაინი ხელი გაიწვდინა და მუჭი სასმელით სავსე ჭიქა აიღო. „კონიაკია“, —
 გაიფიქრა სუიზინმა და უეცრად აატაკზე დავარდნილა სკამის რახუნმა შეაკრ-
 თო — მისი მეზობელი წამოდგა. საოცრად მაღალი და გამბდარი კაცი აღმოჩნ-
 და. უშველებელი წვერი თითქოს პირიდან გამოსდიოდა. მრისხანედ უყურებ-
 და ოფიცრებს და რაღაცას ბუტბუტებდა. სუიზინმა სიტყვები გააჩია.
 „Hunde! Deutsche Hunde!“ „ძაღვები! გერმანელი ძაღვები — გონებაში გა-
 დათარგმნა მან. — ჰმ, მაგრად მოსდგა!“ ერთი ოფიცერი წამოდგა და ხმალი
 იშიშვლა. უცნობმა სკამს წაწიაველო ხელა, მოიქნია და ოფიცრებისაკენ ისრო-
 ლა. ხალხი წამოიშალა. ჩხუბის ამტებს გარს შემოფერტყნენ. „მადიარებო,
 ჩემთან!“ — დაიყვირა უცნობმა.

სუიზინს გაეღიმა. ამ უჩარმაზარმა კაცმა, რომელიც ასე უშიშრად ეკვეთა
 ეგზომ მრავალრიცხოვან მოწინააღმდეგეს, მისდა უნებურად აღტაცება მოჰ-
 გვარა. სუიზინმა ისიც კი გაიფიქრა, ხომ არ მიეცხმაროთ, მაგრამ გადაწყვიტა,
 თუ უარესი არ დამეძართა, ცხვირს მაინც გამიტეხნო და უშიშარი ადგილის
 მოსაძებნად მიიხედ-მოიხედა, მაგრამ სწორედ ამ დროს ღიმილის ნაჭერი
 მოხედა ლოყაში. სუიზინი წამოვარდა და ოფიცრებისაკენ გაექანა. უცებ უნ-
 გრელის მადლიერ თვალებს წააწყდა. ის კვლავ სკამებს აქნევდა. წამით სუი-
 ზინი საკუთარმა დიდსულოვნებამ აღიტაცა, მაგრამ სწორედ ამ წამს ვიღაცის
 ხმალი ხელი გაუკაწრა და მან ერთბაშად დაჰკარგა უნგრელისადმი კეთილ-
 განწყობილება.

„ეს კი მეტისმეტია!“ — გაიფიქრა მან, სკამს წაეტანა და ფარანს ესროლა.
 გაისმა ჭახანი. სახეები და ხმლები გაქრნენ. სუიზინმა ასანთი გაჰკრა და კარი-
 საკენ მოჰკურცხლა. წამიც და, ის უკვე ქუჩაში იყო.

2

ვიღაცამ ინგლისურად უთხრა: „გმაღლობთ, ჩემო ძმაო!“

სუიზინმა მოიხედა. მის წინ უნგრელი იდგა და ხელს უწვდიდა. სუიზინმა
 ხელი ჩამოართვა, მაგრამ მაშინვე გაიფიქრა, ეს რა სისულელე ჩავიდინეო. უნ-
 გრელი თითქოს ანიშნებდა, ხელს რომ გართმევ, მე და შენ ერთნი ვართო.

სუიზინს ბოღმა მოერია, მაგრამ ამავე დროს ესაიამოვნა კიდევ უფრო მეტი კიდევ უფრო მაღალი მოეჩვენა. ყბა გაჩეხილი ჰქონდა და სისხლი მოწვეთავდა წვერზე.

— ინგლისელები? — თქვა მან, — მინახავს, ქვევით რაღაც ნივთებით გეინათს. ისიც მინახავს, კოსმუტს როგორ ესაღმებოდით. — თქვენს თქვენს უფლებების მოყვარე ყრი ჩვენთვის ახლობელია! — სუიზინს ახედ-დახედა: — თქვენ დადი კაცი ხართ, დადი სულის ადამიანი, დონეც მოგდევთ, როგორ მიყარ-მოყარეთ ყველანი!

სუიზინს უცებ მოუნდა, აედგები ახლა და უკანმოუხედავად გავიქცევიო.

— მე ბოლშეშსკე გახლავართ, — თქვა უნგრელმა, — თქვენ ჩემი მეგობარი ბრძანდებით.

ინგლისურად კარგად ლაპარაკობდა.

„ბოლშეშსკე... ბოლშეშსკე... — გაიფიქრა სუიზინმა, — რანაირი გვარია!“

— ჩემი გვარი ფორსაიტია.

უნგრელმა გაიძვტრა.

— ლოყაზე ღრმა ჭრილობა გაქვთ, — წაიბუტბუტა სუიზინმა. უნგრელის აბურღული, სისხლში დამბალი წვერი ზიზლსა ჰგვრიდა.

უნგრელმა ჭრილობისაკენ წაიღო ხელი, მერე სისხლით დასვრილ თითებზე დაიხედა და წვერის ბლუჯა ვულგრილად მიიფარა ჭრილობაზე.

— ფუ! — წამოცდა სუიზინს, — აი, ცხვირსახოცი გამომართეთ!

— გმადლობთ, — თავი დაუკრა უნგრელმა, — ამის გაფიქრებასაც ვერ გავბედავდი. დიდად გმადლობთ!

— გამომართეთ! — ჩაიღრინა სუიზინმა, რატომღაც ცხვირსახოცს ახლა დიდ მნაშენელობას ანიჭებდა, ძალით მიაჩენა უნგრელს და უცებ ხელზე ტკავილი იგრძნო. „აჰა! — გაიფიქრა მან, — ეტყობა, კანქვეშ გაატანა!“

უნგრელი ისევ ბურტყუნებდა, ყურადღებას არ აქცევდა გამვლელ-გამომვლელთ:

— ღორები! ხომ მოარტყით რიგიან-პირიანად! ორს თუ სამს, მგონი, თავიც გავუტეხეთ. მხდალი ღორები!

— ყური მიგდეთ, — თქვა უცებ სუიზინმა, — „ოჭროს ალპებამდე“ რა გზით უნდა მივიდეთ?

— როგორ, — გაიოცა უნგრელმა, — ჩემთან არ შემოივლით, ორ ჭიქა ღვინოს არ მიირთმევთ?

სუიზინმა თვალები დახარა და გულში გადაწყვიტა: „არაფრის გულისათვის!“

— თქი — ღირსეულად წარმოთქვა უნგრელმა, — ჩემთან მეგობრობას არ კადრულობთ?

„ღარიბია, მაგრამ თავმოყვარე“, — გაიფიქრა სუიზინმა, მერე ენა ქლივს მოიბრუნა და გაუბედავად დაიწყო:

— თუკი თქვენ ასე ფიქრობთ...

უნგრელმა თავი დახარა და ჩაილაპარაკა:

— მაპატიეთ...

ათი ნაბიჯის გავლაც ვერ მოასწრეს, ვიღაც ლოყებჩაცვენილი, უწვერული ახალგაზრდა გადაუდგათ წინ.

— დვთან გულისათვის, დამეხმარეთ, ბატონებო!

— გერმანელი ხართ? — ჰკითხა ბოლზუორთს.

— დიახ, — მიუგო ყმაწვილმა.

— მან, ჯანდაბამდინაც გზა გქონია!

ბატონებო, შემომხედეთ! — პალტო გადაიწია ახალგაზრდამ და შიშველი სხეული გამოიჩინა.



სუიზინს ხელახლა დაეუფლა ვაქცევის სურვილი. თანაც საშინელი გოძობა არ ეშვებოდა, რაღაც ისეთს შეეცხე, რასთანაც არაფერი უნდა ესაქმებოდეს ნამდვილ ჯენტლმენსო.

— გამოგვყევი, ძმაო, — პირველად გადაისახა უნგრელმა.

სუიზინმა ცერად გადახედა თანამგზავრებს, მაგრამ გაყოლით კი გაპყვა. თითქმის სრულ სიბნელეში ხელების ფათურით აიარეს კიბე და დიდ ოთახში აღმოჩნდნენ. ფანჯრიდან მთვარის შუქი იჭრებოდა ოთახში და აქაურობას ანათებდა, ლამაზ ბეჭტავდა. ოთახში ვარდის ნაზ სურნელებში არეული სპირტისა და თუთუნის სუნია იდგა. ერთ კუთხეში გაჩეთები იდო, მეორეში — ციმბალები. კედლებზე სველებური დამბახები და ქარვის კრილოსანი ეკიდა. ავეჯიაათვის გულმოდგინედ მიეჩინათ თავ-თავისი ადგილი, მაგრამ ყველაფერი მტკვრს დაუფარა. ბუბრის წინ აულაგებელი მაგიდა იდგა. ჰერა, კედლები და იატაკი მუქი ხისა იყო. თუმცა ავეჯი სახელდახელოდ ეყიდათ, ოთახს მაინც ეტყობოდა ლაზათი. უნგრელმა ბოთლი გამოიღო განჯიხიდან, ჭიქები ააგათ და ერთი სუიზინს მიაწოდა: „დალევას სიკვდილი მირჩევნია, მაგრამ მეტი რა გზა მაქვს!“ — გაიფიქრა სუიზინმა და ჭიქა ფრთხილად მიიტანა ტუჩებთან. დგინო სქელი იყო, მატკბო, მაგრამ სასიამოვნო.

— თქვენი სადღეგრძელო იყო, ძმებო! — უნგრელმა ხელახლა შეავსო ჭიქები.

ახალგაზრდას თავბატივი არ გაუღლია, ჭიქა განოსცალა. სუიზინმაც მის მაგალითს მიბაძა, ახლა კი ეცოდებოდა ეს ყმაწვილი.

— ხვალ მოდით ჩემთან, — უთხრა მათხოვარს, — პერანგებს მოგცემთ.

როდესაც ყმაწვილი წავიდა, სუიზინს გაახსენდა, მისამართი არ მათქვამსო და შუბებით ამოისუნთქა.

„ასე ჯობია, — გაიფიქრა მან, — ვიღაც ოხერი იქნება!“

— თქვენ რა უთხარით? — მიუბრუნდა უნგრელს.

— მე უუთხარი, ხომ გასვი და გაჭამე, გეყოფა, ახლა კი ჩემი მტერი ხარ-მეთქი.

— მართალია, ნამდვილად აგრეა! მათხოვრები ყველას ემტერებიან.

— ვერ ვამიგეთ, — თავაზიანად იუარა უნგრელმა, — სანამ მშიერი იყო...

მეც მათხოვია მოწყალემა...

„ღმერთო ჩემო! — გაიფიქრა სუიზინმა, — ეს უკვე აუტანელია!“

— მაგრამ ახლა, როცა კუჭი გამოფუძღე, ვინ ბრძანდება? ვინდა, ჩვეულებრივი გერმანელი ქოფაკი. არც ერთ ავსტრიელ ძაღლს არ მივცემ უფლებას, ჩემი სახლი გააბინძუროს!

სუიზინმა შეამჩნია, ამის წარმოთქმისას ბოლზუორთს ხმა ჩაეხლიჩა, ცხვირის ნესტოები უსიამოვნოდ დაებერა.

— მე დევნილი ვარ, — განაგრძობდა იგი, — მთელი ჩემი საგვარეულო დევნილია. ყველაფერი კი მაგ ქოფაკი ძაღლების ბრალია!

სუიზინი მაშინვე დაეთანხმა.

ამ დროს ვილაყამ შემოიხედა ოთახში.

— როზი! — შაიძახა უნგრელმა.

ყმაწვილი ქალი შემოვიდა. საშუალო ტანისა იყო, ჩამრგვალებული, მაგრამ კოხტა. მსხვილი ნაწნავები შეენოდა. გაბრწყინებული ნაცრისფერი თვალებით ხან ერთს მიჩერებოდა, ხან მეორეს, ილიძებოდა და უფროსს კბილებს აჩენდა. პირიასხეც მრგვალი ჰქონდა, წარბები ოდნავ მხარბობდა. თანამდებზე ველური ვარდის ნაზი სიწითლე დაჰკრავდა. სისხლის დანახვანე ქალიშვილმა ხელი ლოყაზე მიიღო და ვილაყას დაუძახა: „მარგიტი!“ ახლა მეორე ქალიშვილი გამოჩნდა, პირველზე უფროსი და ცოტა უფრო ტანმალალი. ახლად მოსულს ლამაზი მხრები, დიდი თვალები და მშვენიერი პირი ჰქონდა. ოღონდ ცხვირი მიუგავდა იხვას ნისკარტს. „იხვნისკარტი!“ — სუიზინი შემდეგ მუდამ ასე იბსენებდა მარგიტს. როზი კრუტუნით უხვევდა მამას კრილობას. სუიზინს იაეე ასტკივდა ხელი.

„მუდამ ასე მოგივა, სადაც არ გესაქმება, იქ რომ ჩაჰყოფ ცხვირს, — ჯაერობდა სუიზინი, — ასე კისერსაც მოიტეხს!“ უცებ ხელზე ვილაყის რბილი ხელი შეეხო და სუიზინა თვალები ქალიშვილის თვალებს წააწყდნენ, აღტაცებულსა და ამაეე დროს ოდნავ დამორცხვებულ თვალებს. ამ დროს ვილაყამ დაიძახა: „როზი!“ კარმა გაიჯახუნა. აქამდე განუცდელი ბუნდოვანი შფოთით აღვზნებული სუიზინი კვლავ ნარტოღნარტო დარჩა უნგრელთან.

— თქვენს ქალიშვილს როუზი ჰქვია? — იკითხა მან, — ჩვენშიც, ინგლისშიც არც ეს სახელი, როუზი ვარდს ნიშნავს.

— როზი, — გაუსწორა უნგრელმა, — ინგლისური ძნელი ენაა, ფრანგულზე, გერმანულზე და ჩეხურზე ძნელი, თვით რუსულზე და პოლონურზე უფრო ძნელიცაა. მე სხვა ენები არ ვიცი.

— როგორ? — წაიბურტყუნა სუიზინმა, — ექვსი ენა იცით? — თან გაიფიქრა: „ტყუილისათვის ჯიბეში არ ჩაძვრება“.

— ეჰ, თქვენ რომ იმ ქვეყანაში გეცხოვრათ, სადაც ყველა თქვენი მტერი იქნებოდა... ჩვენ თავისუფალი ხალხი ვართ. სიკვდილის პირას ვართ მისული, მაგრამ მაინც არ ვკვდებით.

სუიზინმა ვერაფრით ვერ გაიაზრა, რაზე ელაპარაკებოდნენ. უნგრელის შებანდული სახე, წავა, აბურღული წვერი, შეუპოვარი გამოძეტყველება, გააცვებული ლულუღი და ყრუ ხველება უსიამოვნოდ აღიზიანებდა. უნგრელი გონებასუსტ ადამიანს ჰგავდა. თამამად, დაურიდებლად, თითქმის თავსედურად გამოხატავდა თავის გრძნობებს, მაგრამ ეს გრძნობები ისე ღრმა და უტყუარი იყო, რომ სუიზინი უნებურმა თრთოლვამაც კი შეიპყრო.

რადაც გამოუცნობი გრძნობა დაეუფლა იმ კაცივით, ვინც ეს-ეს არის გავარჯარებულ ქურაში შეახედეს.

— რას იზამდი, ფრანგებს რომ დაემარცხებინეთ? — ჰკითხა ბოლშეაკმა. სუიზინმა გაიღიმა. მერე თითქოსდა სილა გააწნესო, წამოიძახა:

— რათ? მაგ ლიფსიტებზე ამბობთ? აბა, გაბედონ!

— დალიეთ, — თქვა ბოლშეაკმა და სუიზინს ჭიქა შეუღესო, — ასეთ ღვინოს ვერსად ვერ იშოვნით. ახლა ჩემს ამბავს მოგაყვებით.

სუიზინი სასწრაფოდ წამოდგა.

— უკეე გვიანია, — თქვა მან, — ღვინო დიდებული გქონიათ. ბევრი გაქვით?

— ეს უკანასკნელი ბოთლია.

— როგორ, შერე მათხოვარს დააღვინეთ?

— მე სტეფან ბოლენსკე მქვია, — თავი ამაყად ასწია უნგრელმა, — კომორთნელი ბოლენსკების გვარისა ვარ!

ამ უბრალო სიტყვებით ყველაფერი ითქვა, მეტი ახსნა-განმარტება /საჭირო აღარ იყო. სუიზინი ნოიხაბლა და დარჩა კიდევ უნგრელთა მხარეს მისასწავლად.

— რამდენ დამცირებას, რამდენ უსამართლობას, რამდენ სიმხდალეს შევესწარი... ვხედავდი, როგორ იგრაგნებოდნენ ღრუბლები ჩემი სამშობლოს თავზე. ავსტრიელებმა სულია ამოხდა დაგვიპირეს, თავისუფლების ჩრდილსაც კი გვართმევდნენ. ჩრდილიღა გაგვანდა და იმავე გვართმევდნენ, ორი წლის წინათ, ორმოცდარვაში... ეჰ, ძმაო, წყუღლიმც აყვნენ ისინი! იმ წელიწადს იარაღზე ვავიკართ ხელი, დიდი და პატარა გამოვედით სანშობლოს დასაცავად. მთელი ჩემი საგვარეულო გამოვიდა, მე კი... მე კალმით უნდა შებრძოლა. ასე მიბრძანეს. სიყრმის შვილი მომიკლეს, ძმები ციხეში ჩამაყარეს, მე კი ძალღივით გამომაგდეს ჩემი ქვეყნიდან. მაგრამ მაინც ვწერდი, სისხლით ვწერდი, საყუთარი სისხლით...

ბოლენსკე უზარმაზარ ჩრდილსა მგავდა. შუა ოთახში იდგა გამხდარი და გაწამებული. თვალები ერთი წერტილისათვის მიეპყრო.

სუიზინი იდგა და წაილულლულდა:

— დიდად გნადლობთ, ძალიან საინტერესო ამბავი იყო...

ბოლენსკე კვლავ ერთ წერტილს მიასჩერებოდა და აღარ აკავებდა სტუმარს.

3

— ნახვამდის, — სუიზინი შიშნელ დაეშვა კიბეზე.

როდესაც სუიზინმა სასტუმროს ძიადწია, კარებში შეშინებული ძმა და მეგობარი დაინახა. უღრთოდ დაბერებულმა, ბაკეხბარღებიანმა თრაკერმა, რომელიც ლაპარაკში შოტლანდიურად უქცევდა, შენიშნა:

— ძალიან ადრე კი მოდიხარ, მეგობარო!

სუიზინმა რაღაც წაიბუხლუნა და დასაძინებლად წავიდა. ხელზე პაწაწინა კრილობამ გააბრაშა. ბედმა ძალისძალად აჩვენა ის, რის ნახვაც თავის დღეში არ მოსწყურებია. მაგრამ ამ უსამოცნო მოგონებაში გულის საამებლად ხანდახან მაინც გაკრთებოდა რომის სახე და ფაფუკი ხელი. დილით საუხსმეზე ძმამ და თრაკერმა გამგზავრების სურვილი გამოთქვეს. ჭემსა განმარტა, სხვა კოლეგეციონერს აქ არაფერი ესაქმება, სიძველეების სავაჭროები ებრაელთა ან გადაყიდვულებს ხელშიათ. სუიზინმა ყავის თანჯანი გადადგა.

— რაც გინდათ, ისა ჰქენით! მე აქ ვრჩები.

ჭემს ფორსაიტი აღელდა:

— რა გინდა, რისთვის რჩები, აქ რა უნდა გააკეთო! დასათვალე რებელი არაფერია, მარტო ეტადელია, მაგრამ შენ მისი დანახვაც არ გინდა!

— ვინ მოგახსენა?! — წაიბუხლუნა სუიზინმა.

როდესაც თავისი ვაიტანა, ოღნავ დამშვიდდა. ხელი აბრეშუმის ნაჭერზე ეკიდა. იცრუა, ფეხი ამიცურდა და დაეცეო. ნასაღწმევს სუიზინი სასერიწოდ წავიდა. ხილთან მივიდა. მარგალიტასფერ ქედებმა თანზე თვალს კრიდან მზის შუქში გახვეული წაწვეტებული სახურავები. პატარა სუფთა ქალაქი

თვალს ახარებდა. სუიზინმა ციტადელს წააპყრო მზერა და გაიფიქრა: „კარგა ცინგ-სიმაგრეა! სულაც არ განიკვირდება, მიუღვამელი რომ აღმოჩნდეს“. რაღაც იდუმალი მიზეზის გამო ამ აზრმა კნაყოფილება მოპგვარა. უცებ, მისდა მოულოდნელად გადაწყვიტა უნგრელის სახლი მოეძებნა.

შუადღე იქნებოდა, სიცხისაგან ფერწასული და ორი საათის შემდეგ ანაწილები, მაგრამ უფრო ვაჭიურებული სუიზინი რომელიღაც ქუჩაში სიძვრად და უსააოოდ იყურებოდა აქეთ-იქით, როდესაც ზემოდან ხმა მოესმა: „მისტერს! სუიზინმა იხედა და რომი დაიანახა, რომის მრგვალი ნიკაპი ხელზე ჩამოვლო და ვაქს ეშმაკურად გადსოპყურებდა. როდესაც ვაქი თავის დიკვრით შეესალმა, ქალიშვილმა ტანი შემოპკრა და სუიზინიც მიხვდა, მოვწონვარ და მამხნევებსო. იგი ისე სხარტად მიეახლა სახლთან რომლოდინე ქალიშვილს, რაც სულ არ შეეფერებოდა მის აწოწილსა და მოუქნელ ტანს. უცებ ვაქს რომელიმე უცხო ენაზე დალაპარაკება მოუწია.

— შადმუახელ, — დაიწყო კიდევ, — ჰმ, ე... ე... bon jour!, ისა... მამათქვენია...

— ჩვენ ინგლისური ვიცით, — უპასუხა უფროსმა, — მობრძანდით! სუიზინმა ავი წინათგრანთბა ჩაიხშო და შევიდა. ღღისით ოთახი მიტოვებულს ჰგავდა, ამხუდროვებდა სადღაც გამქრალიყო. თითქოს უბედურებისაგან გაარტყალი ან ყისმათგამრუდებული ადამიანების თავშესაფარი ყოფილიყო.

სუიზინი დაჯდა. „მართალია, უცხოელი ვარ — ამბობდა ითარს იგო, — მაგრამ მაინც ვერ გამაცურებთ“. ქალიშვილები უხმოდ შესცქეროდნენ სტუმარს. რაზონ მოკლე ქვედაკაბა და თეთრი კოფთა ეცვა. მზრებზე მოქარგული შალი მოვხურა, მის დას მუტ-მწვანე კაბა ეცვა, ყელზე მბივი ჩამოეკიდა, თმა ორივეს დაწმული ჰქონდა. მცირე დუმილის შემდეგ რომი სუიზინის ხატკენ ხელს შეეხო.

— არაფერია, — წაიბურტყუნა სუიზინმა.
— მამა სკამს მაინც იქნევდა, თქვენ კი ცარიელი ხელებით ჩხუბობდით, — თითქოსდა უკვირსო, თქვა რომიმ.

სადი ხელი სუიზინმა მომუქა და ღონივრად მოაქნია. მისდა გასაკვირად, რომის გავცინა, სუიზინს ეწყინა. სადი ხელი მაგიდის ქვეშ შეპყო და ასწია. რომიმ ტანი შემოპკრა: „ოჰ, ახლა კი ვხედავ რა ღონიერიც ყოფილხართ!“ ამ სიტყვებზე რომი ფანჯრისაკენ გაფრინდა. მასა სწრაფი და აზრიანი შემოხედვა აბნევდა სუიზინს. როდესაც რომი რაღაც უხილავს უყურებდა სადღაც მის გვერდით, სუიზინი უფრო იბნეოდა. მარგიტიასაგან გაიგო, თითქმის თრი წელიწადი ინგლისში ცეხოვრობდით სანიგენით, იქ მამა უცხო ენებს ასწავლიდა და ამით ვარჩენდით თავს, ახლა კი, წელიწადზე მეტია იქ, ხალცბურგში ცეხოვრობათ.

— ვუცდით. — ხარზემით განაცხადა რომიმ და მარგიტიამაც ასევე ხარზემით გაიგორა:

— ვუცდით!
სუიზინმა თვალუბიც კი გადმოქაჩა, ისე მოუწია გაეგო, რას უცდიდნენ ეს ქალიშვილები, რა უცნაურები არიან, რა უცნაურად იყურებან სადღაც

1 დაშახ-აქვბელი ბიუიარ — გამარჯობათ (ფრანგ.).

შორს, სუიზინმა ყურადღებით შეათვალიერა ქალიშვილები. „ჩაცმა-დახურვა მოუხდებოდა“ — გაიფიქრა მან და შეეცადა წარმოედგინა მოდურად გამოწყობილი და ლამაზად დავარცხნილი როზი. მართლაც, როზის ისეთი მოქნილი ტანი, ფაფუკი თმა და პაწია ხელები ჰქონდა, რომ სწორედ მოუხდებოდა კარგი ჩაცმა. სუიზინს უცებ თავისი ხელები, სახე და ტანსაცმელი აკანსენდა და აწრიალდა. ახლა ეს მოუწყობელი, მტვრიანი, გამოხუხუნილი კაცისი ზიზღს ჰგვრიდა. წამოდგა და კედელზე დაკიდებულ დანბარებს დაუწყო თვალიერება. „ცვაფილნარის სუნია“, — გაიფიქრა და ისევ როზის მიუჭდა.

— ცეკვა გიყვართ? — ჰკითხა როზიმ, — ცეკვა ხომ სიცოცხლეა. მუსიკის გაგონებაზე ფეხები თავად მიწვევენ საცეკვაოდ. საოცარია! ჯერ ნელა იწეებ... მერე უფრო ჩქარა, კედევ, კედევ... და უკვე მიუჩინავ, ველარაფერს არჩევ. აჰ, რა კარგია!

სუიზინს თანდათან ეპარებოდა სიწითლე, როზი თვალს არ აშორებდა მას და განაგრძობდა:

— როცა ცეკვავ, შორს მინდობს, სივრცეს ვხედავ, ფეხები კი — ერთი, ორი, სამი... ერთი, ორი, სამი... სწრაფად, სწრაფად ცეკვავენ, კედევ უფრო სწრაფად და ფრრრ...

როზი წამოდგა, მთელს ტანში ვრუანტელმა დაუარა: „მარკიტ, ვიცეკვოთ!“ სუიზინის საუბედუროდ ქალიშვილებმა ხელები შემოაწვეს მხრებზე ერთმანეთს და ფეხების ფლატუნაა და აქეთ-იქით ჩწევას მოჰყვნენ. თვალები მიენაბათ, თავი უკან გადაეგდოთ და ისე ცეკვავდნენ. მერე ფეხს აუჩქარეს, აქეთ-იქით იხრებოდნენ, ბოლოს სუიზინის წია დაბზრიალდნენ და ვარდის ფურცლების მსუბუქ სურნელში გაახვიეს.

ქალიშვილები ისევ ტრიალებდნენ, როცა ოთახში ბოლემსკე შემოვიდა. მან ორივე ხელი ჩამოართვა სუიზინს:

— კეთილი იყოს, ძმაო, თქვენი მობრძანება! მე არ დანვიწყებია თქვენი ნატკენა ხელი — მისი ღრმად ჩაცვივნილი თვალები და გაყვითლებული, ღირსებით აღსავსე სახე მადლიერებას გამოხატავენ. — ნება მიბოძეთ, ჩემი მეგობარი ბართონი კასტელიცი წარმოგიდგინოთ.

სუიზინმა თავი დაუკრა უზღვრად შემოსულ შუბლდაბალ მამაკაცს, რომელსაც მკერდზე მიედო თეთრხელთათმნიანი ხელი. რალაციით კატას ჰგავდა ეს ბატონი. სუიზინმა მამინვე ამოიჩემა სტუმარი. ის კი არაფა, მისდამი ზიზღიც კი გაეღვიძა, ბოლემსკეს, პარიქით, ჰქონდა რალაც ისეთი, ზიზღს რომ გამორიცხავდა. იქნებ მისი გოლიათური მოყვანილობის ბრალი იყო ეს ან იქნებ გრძნობა იმ ადამიანისადმი, ვისთან ერთადაც მოუწია ჩხუბმა, იქნებ ბოლემსკეს ზვიადი და მკაცრი სახე იყო ამის მიზეზი, ან იქნებ ბუნდოვანი გუჟმანი, რომ შეუძლებელია ამ კაცის შეზიზღება? მაგრამ საკუთარი პიროვნების უპირატესობის ჭეშმარიტი ინვლისური გრძნობა დაეუფლა სუიზინს კასტელიცის ნატვიფი ყბებია, დაბალი შუბლისა და მოუსვენარი ხავერდოვანი თვალების დანახვაზე. „თქვენი მეგობრება ჩემი მეგობრები არიან“, — თავაზიანად ჩაილაპარაკა კასტელიცმა. უცებ ოთახი უცნაური ხმებით აცესო. სუიზინი მობრუნდა: როზი ციმბალზე უკრავდა. ხელში პატარა ჩაქუჩები ეკავა და ლითონს აქლერებდა. ხმა ხან მაღლა იწევდა, ხან დაბლა დაეშვებოდა და უცნაურ მელოდიას ჰქმნიდა. კასტელიცი ანთებულ თვალებს არ აშორებდა როზის.

ბოლქმსკე თავს აქნევდა და იატაკს ჩაპყურებდა. გაფითრებული ნარგიტი ქანდაკებასავით იდგა.

„ნეტავ რა მოსწონთ, ნუთუ ეს მუსიკაა?“ — გაიფიქრა სუიზინმა და შლასას მისწვდა. როგორც კი ეს შენიშნა, როზიმ დაკვრა შესწყვიტა, სახეზე შეშფოთება გამოეხატა. სუიზინსა თუნავ გაუარა იმ წყენამ. მას შემდეგ უკუბრუნდა და შეეძრა რომ შემოენთო და შეებრაღა კიდევ როზი. მკვლამს მკვლამს კვიბუტა, წამოხტა და ზურგი შეაქცია სუიზინს. და უცებ სუიზინს თითქოს გონება გაუნათდა:

— სადილზე გპატივებთ ხვალ, — უთხრა მან ბოლქმსკეს, — თქვენს მეგობართან ერთად, სასტუმრო „ოქროს ალბებში“.

სუიზინი გრინობდა, როგორ შემოსცქეროდნენ ყველანი. მას მისჩერებოდნენ უნგრელის ლამაზი თვალები, მარგიტის ფართოდ გახედილი თვალები, კასტელიცის ბოღნით წაწვრილებული თვალები და, ბოლოს, როზის თვალები. სუიზინი დიდად კმაყოფილი იყო საკუთარი თავისა, მაგრამ როგორც კი ქუჩაში გავიდა, მწარედ გაიფიქრა, ეს რა მოვიმოქმედეთ. თავა ძალა დაატანა, ორი-სამი ნაბაჯი ისე გაევილო, უკან არ მოეხედა, ნერე მობრუნდა, ნაძალადეგად გაიღიმა და თავი დაუკრა ფანჯარაში გადმომდგარ ქალიშვილებს.

მოუხედავად ამ წუთიერი უგუნებობისა, სუიზინი მთელ დღეს უზომოდ აღვხნებული იყო და სადილზე შეფარვით უცქერდა ძმასა და თრაკერს. „აბა რა ესმით ამათ ცხოვრებისა? — ფიქრობდა იგი, — თუნდაც მთელი წელიწადი რომ იცხოვრონ აქ, მაინც ვერაფერს დაინახავენ“. მზიარულობდა, ოხუნჯობდა: ლაქიას მენიუც კი შიაკრა ფეწტამალზე და ბოლოს გამოაცხადა:

— აქაურობა ძალიან მომწონს. სამ კვირას მაინც დავრჩები კიდევ.

ქემსმა პირი დაალო, ქლიავი რომ ჩაედო, მაგრამ შეშინებული მიაჩერდა ძმას.

4

წვეულების დღეს სუიზინი ძალიან დელავდა: ვინ იცის, ბოლქმსკე როგორ აქნება ჩაცმულიო და სადილი განზრახ ადრე დანიშნა, როდესაც რესტორანში ძალიან ცოტა ხალხია. თვითონ საგანგებოდ გამოუწყო და თუმცა ხელი ისევ სტკიოდა, სახვევი მოიხსნა.

სანი საათის შემდეგ სუიზინმა და მისმა სტუმრებმა დატოვეს „ოქროს ალბები“. მზე ჩადიოდა. ნდინარის პირას, ბინდით მოსილი ცის ფონზე მკვეთრად ისახებოდნენ სახლები. ქუჩები ხალხს ავსო, ყველას შინ მიეჩქარებოდა, სუიზინი ბურანში იყო. თვალებამღერგულს ხან ცარიელი ბოთლები ვრცვნიებოდა, ხან მიწა ჩაშტერებოდა, ეგონა, ამქვეყნად შეუძლებელა შევძლებო. სახეზე დიმილი გადაურბენდა ხოლმე, როცა გაახსენდებოდა, სუფრაზე რა სკვანურად ვლაპარაკობდიო. აგონდებოდა ძმის და თრაკერის მკავე გამოშეტყველება. იანნი კუთხეში მისხდაარიყვნენ, ჩვეულებრივ სადილს შეექცეოდნენ და განცვიფრებულნი თვალს არ ამორებდნენ მას. სუიზინი ცდილობდა სიარულისას ფეხი არ არეოდა, რათა სტუმრებისათვის დაგმტკიცებინა თავისი უპირატესობა. იგი გრძნობდა, თუმცა არც იაე ცხადად, რომ განსაზღვრული მიზანი ჰქონდა და მის აღსრულებას ესწრაფვოდა. მის თვალწინ როკავდა როზის

ზომლიმარე სახე და თავისკენ ეწყოდა. ერთი-ორჯერ სუიზინმა მტრულად ახედა კასტელიცა: ბოლესსკესადმი, ბირიქით შეგობრულად იყო განწყობილი და ალტაცებული იგონებდა, ჭიქას ჭიქაზე როგორ ცლიდა უნგრელი „მოწონს, როცა სვამს, — თქრობდა სუიზინი, — რაც არ უნდა იყოს ჯენტლმენი!“

ბოლესსკე რალაცნაირი გააფთრებით შიშობდა. კუჩუჩის მკაფის აქცევდა. კასტელიცი ახლა უფრო დამსგავსებოდა კატას. თითქმის სიქტობად ჩამოზნელებული იყო, როდესაც ვაწროთ ქუჩას მიაღწიეს ეკლესიის მახლობლად და ერთ სახლთან გაჩერდნენ. კარი ხანში შესულმა ქალმა გაიღო. მისმა შესწოთებულმა სახემ, სუსთა პაურას მერე დერეფნის დახუთულმა პაურმა და კარის ჯახუნმა გამოაფხიზლა სუიზინა.

ბოლესსკემ წასჩურჩულა:

— ამ ქალს ვუთხარი თქვენზე, როგორც საკუთარ შვილს, ისე ვუდგება თავდებად-მეთქი...

სუიზინს გული მოუვიდა: რა უფლებით ლაპარაკობს ეს კაცი ჩემ მაგივრადო!

ღელ თთახში შევიდნენ. თთახი კაცებითა და ქალებით იყო სავსე. სუიზინმა შეაჩინა, ყველამა მას უყურებდნენ, მანაც მოავლო თვალი იქ ნყოფთა. ყველა კლასის წარმომადგენელს ნახავდით იქ: „ზოგა ფრაკება და აბრეშუმებში გამოწყობილიყო, ზოგს ნუშის ტანსაცმელი ეცვა. ხარბიც აქ მოსულიყო, ტყავის ფეშტამალი ისევე ეკცთა, თითქოს პირდაპირ სამუშაოდან გამოტყვეულათ. ბოლესსკემ მხარზე ხელი დაადო სუიზინს და ეტყობა, ვააცნო იქ მყოფთ მისი ვინაობა. სუიზინისაკენ ჯარად წამოვიდა ხელები. მოშორებით მდგომები თავს უკრავდნენ. სუიზინიც თავის ოდნავი დაკვრით მიესალმა ყველას და როცა დაინახა, სხდებიანო, თვითონაც სავარძელში ჩაეწვა. ვილაცამ მისი სახელი წაიხურჩულა, უკან — მარგიტი და როზი იყვნენ.

— კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, — უთხრა მარგიტმა, ნაგრამ სუიზინს როზის უყურებდა. ქალიშვილს თითქოს უთრთოდა სახე და თვალებიც გამოცოცხლებოდა. ნეტავი რამ ააღელვათ ასე, — გააფიქრა სუიზინმა, — ღმერთო, რა ლაპარაკია! — როზიმ სწრაფად, ნერვიულად დამალა ხელები და სადღაც სუიზინს ზურგს უკან დაიწყო მზერა. „რა დაემართა?“ — გაიფიქრა სუიზინმა და მოუნდა მობრუნებულიყო და ქალის ტუჩებს დასწაფებოდა. საკუთარ თავზე გაჯავრებული ახლა მხოლოდ იმათ განოცნობას ცდილობდა, რას ხედავდა როზი ამ ერთ მხარეს მიპყრობილ სახეებზე.

ბოლესსკე წამოდგა და ლაპარაკს მოჰყვა. ყველა გაიტრუნა. მხოლოდ მისი ხმა ისმოდა, ბუზუნა და ძლიერი. ლაპარაკობდა მრისხანედ და რაც უფრო უწევდა ხმას, მით უფრო ენთებოდნენ ერთი გრძნობით მისკენ მიქცეული სახეები. ამ სახეებზე სუიზინმა მომეტებული გააფთრება ანთიკითხა, რაც ნამდვილად შეუფერებლად მიაჩნდა. ბოლესსკეს ნალაპარაკევიდან მხოლოდ ერთი სიტყვა — „მადიარები“ გააჩნია, რომელიც ყოველწამს მეორდებოდა. ბოლოს სუიზინს კინაღამ ჩაეძინა, მაგრამ, ბედად, ციმბალების ყღერამ გამოაფხიზლა. „ეს რაღაა, კიდევ ჯოჯოხეთურ მუსიკას უკრავენ?“ — გაიფიქრა მან. მარგიტი დაიხარა და წასჩურჩულა: „მოისმინეთ, ეს რაკოცია, აკრძალული მარში!“ სუიზინმა შეაჩინა, როზი მის უკან აღარ იდგა. აკრძალულ მარშს სწორედ ის აწყარუნებდა ციმბალებზე. სუიზინმა მიიბედ-მოიხედა. ირგვლივ უძრაფი, ან-

თებელი სახეები იყო და მრისხანე ღუმილი სუფევდა. ჰანგი ისე ყრუდ ქდერდა, თითქოს მასაც გული უკვნესისო. სუიზინს თავგზა დაეკარგა. სად მოხვდა? ვეფხეთა ბუნავში? ირგვლივ ისე უსმენდნენ მუსიკას, ისე უძრავად გამეშებულნი იყვნენ, რომ ეს ყოველივე თავზარდამცემი იყო...

„როგორღე უნდა გავალწიო აქედან, — გაიფიქრა ოტტო შტინგელმა სუიზინმა და საეარძლის საყრდენს მოეჭიდა. — მუსიკა და მუსიკოსები არა, ერთ ამბავს ატეხენ“. მაგრამ მუსიკა შეწყდა და ოთახში კიდევ უფრო სამარისებური სიჩუმი ჩამოვარდა. სუიზინმა გაიფიქრა, ახლა რომ ასეთი მტერი შემოვიდეს, ნამდვილად ნაფლეთებად აქცევდნო. ვიღაც ქალს ქვითინი წასკდა. აუტანელი ამბავი ხდებოდა. სუიზინი წამოდგა და ნამალევად გასწია კარისაკენ. ვიღაცამ დაიყვირა, პილიციასო, და ჯიკავ-ჯიკავით ყველამ კარს მოაშტრა. სუიზინი კართან იყო ნისული. როცა წაქცეული რომი და მისი შეშინებული თვალები დაინახა. „ანის ღირსი კი ნამდვილად არ იყო, თუმცა ხალხი აადუღა“, — გაიფიქრა გაბრალებულმა და რომ-საკენ გაქანდა. რომი ზედ ისე მიეკრო, რომ სუიზინი კანკალმა აიტანა. სანამ ბრბოში გააღწევდა, ქალი მაგრად ეჭირა, მხოლოდ ქუჩაში გაუშვა ხელი.

- ძალიან შენეშინდა, — თქვა რომიმ.
- შეგეშინდებოდათ, აბა, რა იქნებოდა, — წაიბურტყუნა სუიზინმა.
- ახლა როცა რომი ჩაკრული იდარ ჰყავდა მკერდში, ისევ გაუფიქრდა გუნება.

- რა ღონიერი ხართ! — წაიხურჩულა ქალმა.
- თქვენნი აქ დარჩება არ შეიძლება, — აბუზღუნდა სუიზინი, — სახლამდე მიგაცილებთ.

- მერე, მამა და მარგიტი?
- თვითონ იციან თავიანი საქმისა, — მიუგო სუიზინმა და ქალი საჩქაროდ გააშორა იქაურობას. რომიმ მკლავში ხელი გამოსდო. სუიზინი გრძნობდა, რა მსუბუქად ეხებოდა მისი ტანი და უფრო და უფრო ბრახობდა, უსამართლოდ ბრახობდა. ვნება დაეუფლა მთელ მის არსებას და სადაცაა იფეთებდა, შხამივით მოსდებოდა მთელს სხეულში. სუიზინი მთელი გზა ჯიუტად დუნდა. არც რომის ამოუღია ხმა. მხოლოდ სახლს რომ მიუახლოვდნენ, ხელი გაინთავისუფლა:

- მიჯავრდებით?
- გიჯავრდებით? წაიბურტყუნა სუიზინმა, — რატომ?... არა... ეგ რამ გაუიქრებინათ. — მწვავე სურვილმა მოლარა, ეკოცნა რომისთვის.
- ნამდვილად მიჯავრდებით, — გაიწეოდა ქალმა, — მამას და მარგიტს მოვუცდი.

სუიზინიც დარბა. კედელს მიეყრდნო. მახვილი თვალი ჰქონდა და ერთი ორჯერ შენიშნა რომის ნამალევი, მაყვდრებელი შემოხედვა, მაგრამ ახლა სიამოვნებდა ქალს რომ უტრადლებას არ აქცევდა. ხუთიორე წუთის შემდეგ მოვიდნენ ბოლქმაცი, მარგიტი და კატელიცი. რომის დანახვაზე დამწვიდდნენ, ერთხმად რაღაც წამოიძახეს, კატელიცმა კი რომის ხელი ტუჩებთან მიიტანა. „თქვენ არ გინდოდათ?“ — ამოვიტხა სუიზინმა რომის თვალებში, მერე ფიცხლად გატრიალდა და გამორდა იქაურობას.

იმ ღამეს სუიზინს თითქმის არ სძინებია. თავის სიცოცხლეში პირველად იყო ასე აფორიაქებული. შუალამისას ლოგინიდან წამოვარდა, სახეულს მოუკიდა და თავის სახეს დიდხანს ჩაჰკირკიტებდა სარკეში. მერე დადგნა ზიჯულა თვალი, მაგრამ მთელ ღამეს საშინელმა სიზმრებმა შეაჭყენა. „სიხამტყალოდ ღვიძლი ამტკივდა“. — დაასკვნა მან გამოღვიძებისთანავე. თავი ცივ წყალში ჩაბყო. სასწრაფოდ ჩაიფეხა და ქუჩაში გავიდა.

ჩქარი ნაბიჯით მიდიოდა. მალე სასტუმროს კარგა მანძილით გასცილდა. ირგვლევ ყველაფერი ცვარს დაეფარა. ჩირგვნარში შამგები უსტკენდნენ. პაერი სუფთა და ცანცხალი იყო. ბაღბაღის შემდეგ სუიზინი დღეს პირველად ადგა ასე ადრე. ნეტავ რამ გამოიყვანა ასე დილაადრიან ნესტიან ტყეში? იტნებ უჩვეულო და საშინელი რამ დაემართა? რომელი ჭკუათმყოფელი მოიქცეოდა ასე! სუიზინი მონუსხულივით წედა და გაუბედავი ნაბიჯით უკანვე გატრიალდა. სასტუმროში მივიდა და მასინვე ლოგინში ჩაწვა. დაესიზმრა, ვითომ რომელიღაც ველურ ქვეყანაში ცხოვრობდა. ოთახში მწერები ფუთფუთობდნენ, მოახლე კი, როზი, იატაკის საწმენდ ჯოხს დაყრდნობოდა და მას შეჰყურებდა ნაღვლიანი თვალებით. სუიზინი ვითომ სასწრაფოდ მიემგზავრებოდა სადღაც, რადგანაც ჭალს წასაღები ნივთების გასუფთაებებს, ჩალაგებს და გაგზავნას სთხოვდა. გასამრჯელოდ ოცდაათი შილინგი უნდა გადაეხადა. სუიზინს ეძვირა, ძალიან ეძვირა. იტანჯებოდა. არ იცოდა, რა ეღონა. „არა! — წაიბურტყუნა ბოლოს. — თვითონ ჩავალაგებ, წალებითაც თვითონ წავიღებ“. მოახლე უეცრად გაძვალტყავებულ არსებად გადაიქცა და გულდამძიმებულ სუიზინს გამოეღვიძა.

პირველი, რაც თვალში მოხვდა, სველი ფეხსაცმელები იყო. ახლა უნებურად ყველაფერი შიშს ბადებდა მის გულში. წამოხტა და ბარგის ჩალაგება დაიწყო. თორმეტი შესრულდა, როცა სასადილოში ჩავიდა, იქ ძმა და თრაკერი დაუხვდნენ. ისინი შემდეგი მოგზაურობის გეგმას ადგენდნენ. იმათდა გასაკვირლად სუიზინმა განაცხადა, მეც მოვდივარ. ახანა-განმარტება აღარ დაუწყია, საუზნეს მიუჯდა. ჯემსმა თქვა, დროს ნუ დავკარგავთ, წავიდეთ, ოღონდ აქვე ახლოს მარბლის საბადო ყოფილა, გზად იქით შევეუხეიოთ. დიდი — დიდი, ნახევარი ან ერთი საათი დაგყოვნდეთო. „შინ რომ დავბრუნდებო, ყველა მკითხავს, მარბლის საბადო თუ ნახეთ, — თქვა მან. — რა ვუპასუხო, არ მინახავს მეთქი? მერე მეტყვიან, ან სიშორეზე რას მიდიოდი, თუკი მარბლის საბადოებს არ დაათვალიერებდიო“. ჯემსი იმაზეც იტყვებოდა თავს, ოფიციალტს ფული ვაჩუქო თუ არაო, მეტრისმეტად წელმოწყვეტილიაო.

კამათი ატყდა. სუიზინი შებლწეჭმუხვნილი დეჰავდა საქმელს და თავისთვის ფიქრობდა, მე უფრო მნიშვნელოვანი საქმე მაწუხებს, ვიდრე ჯემს ძმას ჯემსსო. უცებ ქუჩის მეორე მხარეს როზი და მარგითი დაინახა, პატარა კალათები ეჭირათ. სუიზინი წამოხტა. როზიმ სწორედ ამ დროს მოიხედა. მთელი მისი სახე, ოდნავ აწეული ნიკაბი, ჩიუტად აბზუებული ქვედა ბაგე და მომხიბლავი, მრგვალი ყელ-კისერი ცთუნების გამოხატულება იყო. „მე მომეშვით, თვითონ მოვლაპარაკეთ ერთმანეთს“. — წაიბურტყუნა სუიზინმა და თვალის დახამხამებაში გავარდა დარბაზიდან. შიშითა და ცნობისმოყვარეობით გულგადმოტრიალებული ჯემსი სახტად დარჩა.

სუიზინი ქუჩაში რომ გავიდა, ქალიშვილები უკვე აღარაად ჩანდნენ. სუიზინმა შეეტლეს დაუძახა, ჯობი იქნია და უბრძანა: „გასწი“ ეტლი აჯაყაყა და ქვაფენილზე, სუიზინი ბალიშზე გადაწვა და თვალების ცეცება დაიწყო. ქალიშვილების პოვნის იმედი მალე გადაუწყდა. ეტლი მაინც ეჭვგამგებლად და ქუჩა-ქუჩა დააქროლებდა. ეტლიდან დაღამებამდე არ ჩამოსულა, ეჭვგამგებლად თაც გავიდა, ყოველ წამს ნოთხოვდა, ცხენებმა ფეხს აუჩქარონო. რაღაც უცნაური სულსწრაფობა მოერია, ყველაფერი კი იმით დანთავრდა, რომ რომელიღაც სოფლის დუქანში ისადილა. ამაზე სულ აუვისო ნოთხინების ფილა, საზიზღარი აადილი იყო.

გვიან ღამით შინ მობრუნებულს თრატარის წერილი დაუხვდა: „სრულ ჰქუაზე ხარ, მეგობარო? დროს ტყუილად ვაცდენთ, თუ მოისურვებ ჩვენთან მგზავრობას, გენეციაში მოგვაკითხე, სასტუმრო „დანიელში“. სუიზინმა წერილი გადაიკითხა, მზრები აიჩინა. ძალზე დაქანცული იყო და დასაძინებლად დაწვა. მკვდარდით ჩაეძინა.

6

სამი კვირა გავიდა, სუიზინი კი ისევ ზალცბურგში იყო, თუმცა ახლა „ოქროს ალბებში“ აღარ ცხოვრობდა. მაწია ბინა ეჭირა დუქნის თავზე, ბოლემსკეს მეზობლად. ამ ბნის მანძილზე ღამის მთელი ქონება გათლანგა ყვავილებში. მარკუტი თაიგულების დანახვაზე სიხარულს ვერ წაღაედა, რომი კი ისე იღებდა მოძღვნილს, როგორც აუცილებელს, გულგრილად წამოიძახებდა, დიდად გმადლობთო, მერე სარკესთან მიიბრუნდა და გულზე მხოლოდ ერთ ყვავილს დაიბნეედა.

სუიზინს აღარაფერი უკვირდა მათი. ერთ საღამოს ბოლემსკე ვიღაც ფერდაკარგულ პიროვნებასთან საუბარში გაერთული დაუხვდა.

— ჩვენი მეგობარი, მისტერ ფორსაიტი. გრაფი დ... — ერთმანეთს წარუდგინა ბოლემსკემ სტუმრები.

სუიზინმა უეცრად რაღაც პატივისცემის მაგვარი იგრძნო გრაფისადმი, მაგრამ როგორც კი მის შარვალს ნოატანა თვალი, გაიფიქრა, ევრაფერი შვილი გრაფიას, ქალიშვილებს ირონიულად დაუკრა თავი და შლაბას მისწვდა. ჩაბნელებულ დერეფანში გასულს მოესმა, კბებზე ვიღაც ჩადიოდა. რომი იყო. რომიმ ჩაიბრინა, კარში გაიხედა და დანაღვლიანებულმა ხელები გულზე მიიღო. მერე უკან შემოტრიალდა და სუიზინი დაინახა. სუიზინმა ხელი დაუჭირა. რომი გაუსხლტა. მთელი სახე თითქოს აუნაპერწყლა გამომწვევმა სიცილით. რამდენამე საფეხური სწრაფად აირბინა, შეჩერდა, მხარს ზემოდან გამოხედა ეაცს და გაქრა. სუიზინი დანაღვლიანებული და გულდამძიმებული წავიდა.

„ნეტავ რისი თქმა უნდოდა?“ — დაჟინებით ფიქრობდა იგი.

ბოლო სამი კვირა სუიზინი ყოველდღე ეკითხებოდა თავს, იქნებ მასუღელებს, ან იქნებ ვუყვარვარ? და საერთოდ, ნეტავ რას ვუზივარ ზალცბურგშიო. ღამღამობით ხანდახან ყველა სანთელს ანთებდა ოთახში, თითქოსდა დიდად სჭირდებოდა სინათლე. საათობით იჯდა ფანჯარასთან ჩამქრალი სიგარით ხელში და კედელზე მიშტერებული მსუბუქ ნიავს უშვერდა შუბლს. „კმა-

რა! — წამოხტებოდა ყოველ დილას, ორჯერ ბარგიც კი შეჰკრა. ეტლი დაიბარა, მაგრამ მეორე დღეს გადათქვა. რისი იმედი ჰქონდა, რას ამბობდა, თავად არ იცოდა. გამუდმებით როზინე ფიქრობდა, მაგრამ ვერასდროს ვერ ეხსნა როზის სახის ამოუცნობა გამომეტყველება. ქალს თითქოს მარწმუნებში ჰყავდა მომწყვდეული, თუმცა ყველაფერი, რაც როზის უკავშირდებოდა, — სუიზინის ცხოვრების ან რის საწინააღმდეგო იყო. ბოლემსკე? მისი ერთი დასახელებაც კი გუნებას უფუჭებდა სუიზინს. ცოტა სუფთად მაინც იცვამდესო, ფიქრობდა და მაშინვე ანგარიშმიუცემლად თავის უხადოდ შეკრულ პალსტუხს შეაფლებდა ხელს. გინდა ამ კაცთან გილაპარაკო და გინდა იმისთვის შეგიხედავს, რაც დღის სანათლებზე გამოსატანი არ არის: ნეტავ რას აუჩენებია თავისუფლება, თანასწორობა, თავის გაწირვა!

„ამ ყბედობას უჩრჩევნია ნამდვილ საქმეს მოკიდოს ხელი!“ — ფიქრობდა სუიზინი. მის აღიზიანებდა ბოლემსკეს უეცარი გაუბედაობა, ხელის ჩაქნევა ყველაზე და ყველაფერზე. „წყველი მათხოვარი! — ფიქრობდა სუიზინი, — ძაღლობა ღმერთს, მაგნაირი სგრძობიარე არა ვარ. თანაც რა ამაყია! ღარიბი და ამაყი! საოცარია პირდაპირ!“ ერთ საღამოს ბოლემსკე შინ მთვრალი დაბრუნდა. სუიზინი იძულებული გახდა საწოლ ოთახში გაეყვანა, ტანზე გამრობაში მოხმარებოდა და იქვე მჯდარიყო, სანამ არ დაიძინებდა. „ეს კი მეტისმეტია! — ფიქრობდა სუიზინი, — გაღეშილა, შვილების არ ერიდება!“ სწორედ ამ შემთხვევის შემდეგ დაიბარა ეტლი ერთხელ სუიზინში. მეორედ კი ბარგი-ბარხანა მაშინ ჩაალაგებინა, როცა ვახშამზე ბოლემსკეს კი არა, როზისაც ქათმის ფეხი ჩაებლუჯა ხელში და ხრავდა.

სუფთა პაერზე სიგარის მოსაწევად სუიზინი ხშირად დაიბრებოდა მარაბელის პარკში. შლაპას ჩამოიწვევდა, სახე რომ მოერიდებინა შისთვის, და სიამოვნებით ატარებდა აქ ერთ-ორ საათს, თან უგულოდ ათვალერებდა მარმარილოს ქანდაკებებს, რომლებზე გამოსახული მოგმირო მამაკაცებიც მოუბედუროდ ასულებს იტაცებდნენ. როზი რომ გაუსხლტა კიბეზე, იმის მეორე დღეს სუიზინი ჩვეულებებისამებრ შევიდა პარკში. ცა მოწმენდილი იყო. მზის სხივები თავს დაპნათოდნენ ძველ, კოსტა პარკს, გაბარდნილ ძეწნებს, გარგარისა და ქლიავის ხეებში ჩაკარგულ ტრაგიკომიკურ ქანდაკებებსა და მესტრს.

იმ სკამს რომ მიადწია, სადაც ჩვეულებრივ ჯდებოდა ხოლმე, თავისდა გასაოცრად როზი დაინახა.

— დილა მშვიდობისა, — ენის ბორძიკით წარმოთქვა მან, — თქვენ იცოდით, რომ ეს ჩემი სკამია?

— ვიცოდი, — წყნარად უბასუხა ქალმა და თვალები დახარა.

სუიზინი განცვიფრდა:

— ვერ ატყობთ, რომ ძალზე უცნაურად შექცევიდა?

მისდა გასაკვირად როზიმ თავისი პატარა ხელი ჩაუდო ხელში, მერე სიტყვას უთქმელად წამოვარდა და კისრისტუხით გაიქცა. სუიზინი კარგა ხანს ვერ მოეგო გონს, ირგვლივ ხალხი მიდი-მოდიოდა და არ უნდოდა გაქცეულიყო, მაგრამ ბოლოს მაინც დაეწია ხიდზე და ხელი მკლავში გამოსდო.

— აგრე რად მოიქეციო... — წაიღულულუდა მან, — არ უნდა გაქცეულიყავით.

როზის გაეცინა. სუიზინმა ხელი გაითავისუფლა, იფიქრა, ორივე ხელს

წავაველებ და ერთი რიგიანად შევანჯღრევა. კარგა ხანს ხმაამთულებლივ მიიბიჯებდა, მერე ჰკითხა:

— იქნებ კეთილინებოთ და მიპასუხოთ, პარკში რისთვის მოხვდით? როზიმ თვალი სწრაფად შეავლო:

— ხელ კარნაგალია.

— სულ ეს არას? — წაიბურტყუნა სუიზინმა.

— თუ თქვენ არ დაგვპატიებთ, ისე არ წავალთ.

— პს, ნე იქნებ არ მინდა... — მოიქუფრა სუიზინი, — დამპატიებელი სხვაც ბევრი გამოჩნდება...

როზიმ თავი ჩაღუნა და ფეხს აუჩქარა.

— არა, — წაიბურტყუნა მან, — თქვენ თუ არ წანოხვდით, მე არ წავალ.

სუიზინმა ისევ გამოსდო მკლავში ხელი. გლუვა და მრგვალი მკლავი ჰქონდა როზის მთელი გზა სუიზინი ცდილობდა სახესე შეეხებოდა მისთვის. სახლიდან ნოწორებით დაემშვიდობა ქალს, რაღაც იდუმალი მიზეზის გამო არ უნდოდა როზისთან ერთად გადაჰროდა. ეასმე. ქალს თვალი გააყოლა. მანამ უყურა, სანამ ქალი თვალს მიეფარებოდა, მერე კი წელი ნაბიჯით გაბრუნდა პარკისაკენ. მივიდა იმ სკამთან, სადაც როზის შეხვდა. ჩამოჯდა, სიგარა გააბოლა, ბოლომდე მოსწია, პარკში დიდხანს დარჩა სიბუნით და მარმარილოს ქანდაკებებით გარემოსილი.

სახელდახელოდ დადგმულ ფარდულებთან ხალხი ირეოდა და სუიზინმა საჭიროდ მიიჩნია მკლავში ხელი გამოედო ქალიშვილებისათვის. „ლონდონის გარეუბნულ კლერკსა ვგავარ, კვირა დღეს რომ გამოვა სასეირნოდ“, — გაიფიქრა მან. ქალიშვილები ვერ აჩხევედნენ მის უგუნებობას. ისე კისკისებდნენ და ელურტულებდნენ, თითქოს ირგვლივ ნოწიმშიმე ყოველ ბევრას, ყოველ სურათს აღტაცებაში მოჰყავდა ერთიცა და მეორეც. სუიზინი ირონიულად გადაჰკრაგდა ხოლმე თვალს ქალიშვილებს. იმათი აღგზნებული ხმა და გულმხურვალე ჭუჭყუკი მდაბიურა ეჩვეებოდა. ბრბოში შეუჩნეველად გაითავისუფლა ხელი მარგიტისაგან. ის იყო გაიფიქრა, როგორც იქნა, მოვიშორეო, რომ დაუპატიებელი ხელი ისევ ჩაეჭიდა. სუიზინმა ხელაბლა სცადა განთავისუფლება, მაგრამ თავაზიანი და მშვიდი მარგიტი კვლავ განმძვრა ბრბოში და ხელზე დაეკიდა. ამჯერად გულგრილად შეხვდა სუიზინი თავის მარცხს, მაგრამ როდესაც როზი მას მიეკრა, ქალიშვილის მხურვალე ლოყამ, მომდომარე ტუჩებმა და ნაცრისფერი თვალების გამოუცნობმა ციალმა სუიზინს სურვილის ცეცხლი მოუკიდა. ქალიშვილები გაუგებარ ენაზე გამოელაპარაკნენ ერთ ბოშა ქალს, ვისი გაბურღული თმაცა და განხმარი ხელებიც საესებით სამართლიან ზიზღს უღვივებდა გულში სუიზინს. „სისულელეა!“ — წაიბურტყუნა მან, როცა როზიმ ხელისგული გაუწოდა ბოშას. დედაბერმა რაღაც ჩაისისინა და ავი თვალეები შეავლო სუიზინს. როზიმ ხელი უკან წაიღო და პირჯვარი გადაიწერა. „სისულელეა!“ — კვლავ გაუელვა სუიზინს, მერე ორივეს გამოსდო მკლავში ხელი და იქაურობას მთაშორა.

— რა თქვა მაგ კუდიანმა? — იკითხა მან. როზიმ თავი გადააქნია. — ნუ-
თუ მაგათი გჯერათ რამე?

— ბოშა ქალები ბრძენი ხალხია, — წაიჩურჩულა როზიმ.

— ჰო, ჰო... რა გითხრათ მაინც?

როზიმ ერთი ნიბზედ-ნიბზედა და ბრბოში გაძვრა. მალევე დაბრუნდა და
სუიზინი შეშინებული იყო და ბუზღუნებდა:

— მეორედ აღარ გაიქცეთ. არ გეკადრებათ!

პატარა შენაღლებზე, შუა მოედანზე სახედრო ორკესტრა უკრავდა. ამ
ჯადოსნურ წრეში შესასვლელად სუიზინმა სამი კრონი გადაიხადა, მაგრამ, რა-
საკვირველია, საუკეთესო ადგილები ამოიჩნია. ამაჲ გარდა ღვინო მოითხოვა
და როცა ჭიჭებს ავსებდა, ნამალევად თვალს ადევნებდა როზის. ამ უხეშ,
მოყაყანე ბრბოში როზისადმი გუშინდელი მტარველური სინაზე გაუქრა სუი-
ზინს. ბოლოს და ბოლოს ყველამ საკუთარ თავს მოუაროს! როზის ვარდის-
ფერმა გადაპკრა სახეზე. სულ იცინოდა და საყვარლად იბუზებდა ტუჩებს.
მოულოდნელად მან ჭიჭე გვერდზე გადადგა და თქვა:

— გზადლობა, მეტი არ არის საჭირო.

მარგიტმა, რომელიც თავის მშვენიერ ტუჩებს ღიმილს არ აშორებდა,
წამოიძახა: „Lieber Gott!“¹ განა სიცოცხლესე სახატრელი არის რამე? ამ
კითხვაზე პასუხის გაცემა სუიზინმა საჭიროდ არ მიიჩნია. ორკესტრმა ვალსი
დაუკრა. „ახლა ცეკვა იქნება! „Lieber Gott! რა საოცარი ფარნებია!“ ბეთა ტო-
ტებში ფარნები ციციანოვლებივით ციმციმებდნენ. ბრბო უზარმაზარ სკასა-
ვით ზუზუნებდა. მათ თვალწინ ჩნდებოდნენ და იკარგებოდნენ მოსეირანეთა
სახეები. როზი იდგა და ისე მოჯადოებული შესტყუროდა ხალხს, თითქოს
უდიდეს საამოვნებას ანიჭებდა მათი ცქერა.

ორკესტრის გარშემო ქალ-ვაჟნი დატრიალდნენ. როზი თავის ქნევით აძყვა
მუსიკის ტაქტს.

— ო, მარგიტ! — წაიჩურჩულა მან.

სუიზინს მედიდღრობა და უკმაყოფილება გამოეხატა სახეზე. ვიღაც მა-
მაკაცმა შლაპა ააწია და მარგიტს ხელი შესთავაზა. მარგიტმა სუიზინს მოჰხე-
და და დაამშვიდა, მეგობარაო.

სუიზინი როზის შეპყურებდა. ქალს თვალები გაბრწყინებოდა, ტუჩები
უთრთოდა. სუიზინმა ხელი გაიწოდა და მის თითებს შეეხო. როზიმ შეხედა.
ყველაფერი იყო ამ შემოხედვაში: მორიდებაც, საყვედურიც, სინაზეც. ნეტავ
რას მოითხოვს ეს ქალი მისგან? საცეკვაოდ გაჰყვებს სუიზინი? ან იქნებ თავად
სურს ამ ბრბოში გაეროს? იქნებ ის მოებრიანა, სუიზინიც გამოჰფინოს ამ
აღრიალებულ ბრბოში? გვერდით ვიღაცის ხმა გაისმა: „საღამო მშვიდობისა!“
სუიზინის წინაშე თავიდან ბოლომდე დიღებშებნეულ სერთუქში გამოწყო-
ბილი კასტელიაცი იდგა.

— არ ცეკვავთ? გთხოვთ უარი არ მითხრათ, — და მან ხელი გაუწოდა
ქალს.

სუიზინი მათ არ უყურებდა. როზი კასტელიცს გაჰყვა. ერთი კი მოჰხედა
სუიზინს: „თქვენა?!“ — სიტყვებზე უკეთ ლაპარაკობდა ეს შენოხედვა. პასუ-
ხის მაგივრად სუიზინმა თვალი აარიდა ქალს, მაგრამ როდესაც მეორედ გაი-

¹ ღმერთო მოწყალეო! (გერმ.).

ხედა იმ მხარეს, როზი უკვე აღარ ჩანდა. ფული გადაიხალა და ბრბოს შე-
ერა. მთლად გაწითლებული და სულწევებებული როზი ცეკვით მიიწევდა
მია მხარეს, თითქოს ამით უნდოდა შეეჩერებინა. სუიზინს ისიც კი როგნენა,
როზის ცრემლი უბრწყინავდა თვალზე. მერე ხელახლა დაეკარგა. პირველად
დარჩნენ მარტო და აწორედ მიშინ შიატოვა როზიმ და ასიც კი ვერცხსათ-
ვის! ამ თავგეყერა ნეტჩარას გულისათვის, თვალემა რომ ასეც კი ვერცხსათ-
არა, ეს კი მეთისმეთია. უფროად წარმოიდგინა, რომ როზი მარტო დარჩა კას-
ტელიცთან, სრულიად მარტო და ისიც ასე შორს სახლიდან!

„მერედა, რა ჩემი საქმეა! — ფიქრობდა სუიზინი და გზას მიიკვლევდა
ბრბოში; — ახია ჩემზე, ამხაირ ხალხში რისთვის გავეროე!“ კარნავალი შიატო-
ვა. მაგრამ ბოლმა უფრო და უფრო უღვივდებოდა, უფრო საშინლად ეხატე-
ბოდა როზის ღალატი და ეჭვიანობაც უმძაფრდებოდა. „ეგ მათხოვარი ბარო-
ნი უნდა იყოს?“ — ფიქრობდა იგი.

სად იყო და სად არა, მის გვერდით ბოლემსკე გაჩნდა. შეხედა თუ არა,
სუიზინი წამსვე მიხვდა ხველაფერს: კიდევ მთვრალია! ახლა კი აევსო მოთმი-
ნების ფიალა.

მისდა სავალალოდ, იცნო ბოლემსკემ. იგი მეტად აღზნებული ჩანდა.

— სად არიან? ჩემი გოგონები სად არიან? — დაიწყო მან. სუიზინმა გვერ-
დის აელა სცადა, მაგრამ მთვრალმა ხელი დაეჭირა. — უფრი დამიგლე, ძმაო! —
თქვა მან, — სამშობლოდან ამბავი მომივიდა! ზეგ...

— თავი დამანებე! — დაიდრიალა სუიზინმა და ხელი გამოგლიჯა. პირდა-
პირ შინისკენ გაეშურა. სინათლე არ აუნთია, ისე გაიშხლართა ტანტზე და თა-
ვი მწარე საფიქრალს მისცა. როზის აბხუებულმა ტუჩებმა, მისმა მაცოუნე-
ბელმა, ვედრებით აღსავსე თვალემა და მოქნილმა ტანმა, მიუხედავად გულ-
ში ჩაგუებებული ბოლმისა, დიდხანს არ მოასვენეს...

8

დილით ეტლი ვერ იშოვნა და მეორე დღისთვის გადადო გამგზავრება.
ღრუბლიანი დღე იყო. სუიზინი ქალაქში დაეხეტებოდა და გამვლელ-გამომ-
ვლელთ გზადაბნეული ძაღლის თვალეებით უყურებდა.

შინ საღამოს დაბრუნდა. სასტუმრო ოთახს კუთხეში როზი იდგა.

სუიზინს გულზე მოეშვა, მაგრამ მხოლოდ ოდნავ გაიღიმა. როზის სახეზე
ხელები აეფარებინა. ხმას არ იღებდა. ამ დუმილმა თავგზა აუბნია სუიზინს.
ქალი აიძულებდა პირველს ამოელო ხმა. ნეტავი რად იფარავს სახეს! რას გა-
ჩუბებულა ან აქ რისთვის მოსულა, თანაც, მარტო! აქ რაღაც ამბავია! როზიმ
უცებ ხელები ჩამოუშვა. სახეზე აღმურია ასდიოდა. ერთი სიტყვა ან ერთი
უბრალო მოძრაობაც საკმარისი იყო, რომ ცრემლის ნიაღვარი წასკდომოდა:
სუიზინი ფანჯარასთან მივიდა. „დამშვიდება უნდა ვაცადო, — გაიფიქრა მან,
მაგრამ ამ დუმილის წინაშე ძრწოლვით აღვსილი უცებ შემოტრიალდა და
ქალს ხელებში სტაცა ხელი. როზი უკან გადაიხარა, მერე წინ წამოიწია და
თავი მკერდზე მიაყრდნო...

ნახევარი საათის შემდეგ ჩაფიქრებული სუიზინი ბოლთას სცემდა ოთახ-
ში. ორგვლივ ჯერ კიდევ იდგა ვარდის ფურცლების სურნელება, იატაკზე ხელ-

თათმანი ეგლო. სუიზინმა აიღო ხელთათმანი და დიდხანს ეჭირა ხელში. ფიქრები და გრძნობები უიშედოდ ეხლართებოდნენ ერთიმეორეში. ეს წუთი, რო-
ზა რომ დანებდა, ყველაზე წმინდა წუთი იყო სუიზინის ცხოვრებაში, მაგრამ
ქალის მხურვალე თავდავიწყებას აქამდე თუ თაყვანს სცემდა, ახლა უხერხუ-
ლობის განცდა და მიღწეული გამარჯვების წვრილმანი სიხარული მსჭვალდა
მხოლოდ. როზის ხელთათმანი ჯერ კიდევ ხელში ეჭირა, როცა თათმანი ვიღაც
შემოვიდა. კასტელიცი იყო.

— რით შემიძლია გემსაბუროთ? — დამცინავად შეაგება მოსულს სუი-
ზინმა.

უნგრელი უზონოდ აღშფოთებული ჩანდა. რატომ არ შეასრულა თავისი
ვალი სუიზინმა წუხელ საღამოს? რით გამართლებს თავს? ბოლოს და ბო-
ლოს რა პქვია ამგვარ საქციელს?

სუიზინი ძალიან ჰგავდა ამ წუთს ბუღდოვს; შემოსულს ჰკითხა, ან ამ-
ბებში წინ რა გესაქმებაო.

— რა მესაქმება? ჯენტლმენობა მავალეებს კვითხთ, რა უფლებით დას-
დევს ინგლისელი ამ ქალიშვილს!

— დავდევ? — წაილაპარაკა სუიზინმა. — მაშასადამე, ჯაშუშობდით?

— ვჯაშუშობდი? მე, კასტელიცი... მათურუს იოჰან კასტელიცი? ეს შეუ-
რაცხყოფაა!

— შეურაცხყოფა? — აბუჩად აიგლო სუიზინმა, — თქვენ გინდით თქვათ,
რომ ფანჯარასთან არ ყოფილხართ დაყუდებული?

— თუ თქვენის ნებით არ დატოვებთ ქალაქს, ხმლით გაიძულვით ასე
მოიქცეთ, — წაიჩურჩულა პასუხად კასტელიცმა.

— თქვენც დაუყოვნებლივ თუ არ გადორვეით გარეთ, ფანჯრიდან გადა-
გისვრით!

რამდენიმე წუთს კასტელიცი უნგრულად ლაპარაკობდა, სუიზინი კი ნა-
ძალადევი ღიმილით უცდიდა, მან ხომ უნგრული ენა არ იცოდა.

— თუ ხვალ საღამოს ისევ ქალაქში იქნებით, — დაამთავრა კასტელიცმა
ინგლისურად, — შუა ქუჩაში შემოგაფურთხებთ!

სუიზინი ფანჯრიდან უყურებდა, როგორ მიდიოდა კასტელიცი, რომელ-
მაც გულში საჭიუტე და შფოთი გაუღვიძა, მაგრამ ამავე დროს გაართო კი-
დეც.

„არადა, მართლა არ დამადგება კარგი დღე“, — გაიფიქრა მან.

ამაზე ფიქრი არ სიამოვნებდა, მაგრამ აკვიატებული აზრი აღარ ეხსნებო-
და და კიდევ უფრო განუშტკიცა გადაწყვეტილება. ახლა მართლ როზის ნახ-
ვაზე ფიქრობდა. მისმა კოცნამ სისხლი აუღუღა ძარღვებში.

მეორე დღეს სუიზინი დიდხანს ფიქრობდა, როგორ მოქცეულიყო. ბო-
ლოს გადაწყვიტა, როზისათვის ხუთ საათზე ადრე არ მიეკითხა. „თავს არ და-
ვიმდაბლებ“ — ფიქრობდა იგი. ექვსი საათი იყო დაწყებული, როცა ბოლოს
და ბოლოს ქუჩაში გავიდა და სუნთქვაშეგუბებულმა ბოლემსკეს სახლისაკენ
აიღო გეზი. ეგონა, როზის ფანჯარაში დავინახავო, მაგრამ ის არ ჩანდა. მისდა

გასაკვირად, ფანჯარაც მიხურული იყო. ფიქონზე გამოდგმული ყვავილებიც კი დანტყნარი მოეჩვენა. დააკაკუნა. როცა არავინ გამოიხედა, სუიზინმა მუშტები დაუშინა კარს. დაბოლოს გამთვიდა ჟღალწვერა, ნაღვლიანი სახის კაცი, ვისნაირსაც ყველაზე ხშირად ტვეტონური წარმოშობის უხატუბრებულ მორის შეხვედებით.

ბიზლიჩიშვილი

— რა ბრახუნია, ვას ეძებთ? — იკითხა მან გერმანულად.

სუიზინმა კიბეზე აჩვენა. კაცი მოიჭმუნა და თავი გააქნია.

— ზევით უნდა ავიდე, — უთხრა სუიზინმა.

ხარაზმა მხრები აიჩეჩა, სუიზინი კი კიბეზე ავარდა. ოთახებში არავინ დახვედრია. ავეჯი წინანდებურად ეწყო, მაგრამ სიცოცხლის ნიშანწყალი გამჭრალეყო. მისი მიტანილი თაიგული შუშის ლარნაკში ჭკნებოდა. ნაცარი გაცივებულიყო ბუხარში, იქვე ქალაღის ნაკუწები ეყარა. ოთახში უკვე დამკვიდრებულიყო შიტოვებული სახლ-კარის სუნნი. სუიზინი საწოლ ოთახში შევიდა, ქალიშვილების კედელთან მიდგმულ საწოლებს უაზროდ და დიდხანს უცქერდა. თვალში ბაფთა მოხვდა. აიღო, ჯიბეში ჩაიჩარა თითქოს იმის საბუთად, რომ როზი ოდესღაც არსებობდა. სარკის წინ პუდრი ეყარა. იქვე ქანძის-თავეები იყო გაბნეული. მან თავის აღელვებულ სახეს შეხედა და ჯავრი შემოენტო: „მომატყუეს!“

ხარაზის ხმამ გამოარკვია:

— რა ჯანდაბას უდგახართ მანდ? დრო ფული ღირს! აქ რამდენ ხანს გელოდოთ?!

სუიზინი ნელა დაეშვა კიბეზე.

— სად წავიდნენ? — ძლივს იკითხა მან. — რამდენ ინგლისურ სიტყვას იტყვი, იმდენ გირვანქას მოგცემთ, გირვანქა სტერლინგს! — და მან თითებით წრე შემოხაზა.

ხარაზი დაადმიჭა:

— ოქრო! ფუ! აბა, აბა, დაუჩქარეთ!

სუიზინი დაიბოღმა:

— თუ არ იტყვი, ცუდი დღე დაგადგება!

— მასხარა ყოფილხარ, — შენიშნა ხარაზმა, — აგერ ჩემი ცოლი მოდის. დერეფანში დედაბერი მოიჩქაროდა და თან გერმანულად ჩიფჩიფებდა:

— არ გაუშვა, არ გაუშვა!

ხარაზმა გულმოსულმა წაიბუზღუნა რაღაც, სუიზინს ზურგი შეაქცია და წაფლაბუნდა.

დედაბერმა შეუმჩნეველად ჩაუჩარა ხელში წერილი სუიზინს, ასევე უხმაუროდ გვერდზე გადგა და დაელოდა.

როზის წერილი იყო.

„მაპატიეთ, — სწერდა როზი, — გამოუმშვიდობებლად მივდივარ. მშობლიური ქალაქიდან ის ქალაღი მოუვიდა მამას, რომელსაც ამდენ ხანს ველოდით. ორ საათში გავალთ. დღთისმშობელ დედას ვევედრები თქვენს კარგად ყოფნას და იმას, რომ არ დამივიწყოთ. თქვენი მეგობარი, ვისაც მარადის ეხსომებით.“

როზი“

წერილის გადაკითხვისთანავე სუიზინს მოეჩვენა, მიწა მეცლება ფეხქვეშ, მაგრამ სიჯიუტემ მაინც წამოუარა. „ფარ-ხმალს არ დავერი!“ — გაი-

ფიქრა მან. ჩაიცივდა დედაბერს, ფულს მოგცემ, თუკი მეტყვი ბოლემსკები საით წავიდნენო. ბოლოს და ბოლოს ქალმა რამდენიმე სიტყვა ჩაუწერა უბის წიგნაკში. სუიზინმა ფული მისცა და „ოქროს ალპებისაკენ“ გაემართა. სასულემ-როში ინგლისურის მცოდნე ოფიციალტს გადმოათარგმნინა ქალის ნაწერი: „სამ საათზე წავიდნენ ეტლით ლინცის მხარეს ჯავლაგი ცხენები და ბათონით თეთრ ცხენზე ზის“.

სუიზინმა დაუყოვნებლივ დაიჭირა ეტლი და ლინცის გზას დაადგა. შირაბელის პარკთან კასტელიცი დაინახა და დამცინაოდ ჩაიჭიჩქილა: „ეს ხომ მაინც გავაცურე. ქადაგად დავარდნა ბილიან ემარჯვებით უცხოელებს, მაგრამ თავი რომ არაფრისა იქვით!“

გუნება გამოუკეთდა. მალე ისევ წარეკვითა სასო: დაეწევა კი? სამი საათია, წავიდნენ. მართალია ბოლო ხანს დაძლიანობით წვიმდა, გზები გაფუჭებულა, თანაც ბოლემსკებს ცხენებიც უხეირო ჰყავთ და ბარჯაც მიაქვთ, მაგრამ თავად ხომ დიდებული ცხენები უბია, მეეტლესაც ფული აჩუქა, ამიტომ ღამის ათი საათისათვის მაინც წამოეწევა. ღირს კი დაეწიოს? რა სასულელე ჩაინა, ბარჯი მაინც წამოეღო! უფრო რიგიანი შესახედავი იქნებოდა. ვასაჭირს მაშინ ნახავს, გაპარსება და პერანგის გამოცვლა თუ ვერსად მოახერხა. მან ძრწოლვით წარმოიდგინა საკუთარი თავი წვერმომშვებული და ჭუჭყიანი. არ იფიქრებენ, გაგიკვებულაო? მევე მოვიტყუე თავი, — გაიფიქრა მან, — დასწყევლოს ღმერთმა, რა ვუთხრა? მეეტლეს ზურგს გულანდერეული მიჩერდა, მერე ხელახლა გადაიკოხა წერილო, რომელსაც ჯერ კიდევ ასდიოდა როზის სურნელება. ასე მიირწყოდა სუიზინი ჩამოწოლილ ბინდში, გულს უღონებდა ეტლის ნჯღრევა, სინდისის ქენჯნა და დაუწყობელი ვნება.

ჩამოხველდა. აცივდა. სუიზინმა პალტოს საყველთ აიწია. პიკადილი მოაგონდა და ეს დევნა უგუნური და სახიფათო ეჩვენა. იქ გაჩირადნებული ქუჩები, ხაცობები და ფუფუნებაა. „ქმარა! — გაიფიქრა სუიზინმა, — მომეშვან, თავი დამანებონ!“ მაგრამ გაუგებარი იყო, ვის მიმართავდა ამ სიტყვებით. პარობითობას. ბოლემსკეს ოჯახს, საკუთარ გრძნობებს თუ აკვიატებულ მოგონებებს როზიზე. ჩემოდანი მაინც წამოეღო რას ეტყვის? რას დაეძებს? სუიზინს პასუხი ვერ ეპოვა. ირვლავ ჩამოწოლილი ღამეც კი არ ეჩვენებოდა ისეთი ბნელი, როგორც საკუთარი გრძნობები. ყოველ წამს დასცქეროდა საათს. მეეტლე სოფელ-სოფელ კითხულობდა მგზავრების ამბავს. თერთმეტი იქნებოდა დაწყებული, როდესაც ცხენები უცერად შეაყენა. ფოლადისფრად ბრწყინავდნენ ვარსკვლავები. გზის პირას ღერწმით გადავლილი და მთვარის შუქით განათებული ტბა მოჩანდა. გზა მხედარმა გადაუღობათ. სუიზინი შეერთა, მაგრამ მაინც ჯიუტად ბრძანა, ცხენებს შეუტეო. თეთრ, გაძვალტყავებულ ცხენზე ამხედრებული უცნობი ბოლემსკე აღმოჩნდა, დამბახით ხელში გადაუდგა ეტლს.

„ტაკიმასხარა!“ — ნერვიულად გაიფიქრა სუიზინმა და ვითომ ვერც იცნო დამხვდური. ბოლემსკე ეტლს მიუახლოვდა, სუიზინი რომ დაინახა, გაუხარდა და გაუკვირდა კიდევ.

— თქვენა ხართ? — გამხდარ ფერდზე ხელი შემოიჩრტა და სუიზინისაკენ ისე დაიხარა, თითქმის წვერით შეეხო სახეზე, — თქვენც ჩვენთან ერთად მოდიხართ?!

— ასე გამოდის, — წაიბურტყუნა სუიზინმა.

— ჩვენი ბედი უნდა გაიზიაროთ? ნუთუ შართლა ასეა? თქვენ მოხეტიალე რაინდი ყოფილხართ!

— ღმერთო ჩემო! — ამის წარმოთქმალა მოახერხა სუიზინმა ბოლესსკემ ჯაგლაგა შეუტია და სადღაც მოვარის სინათლეში გააჭენა. მალე ძველი ლაბადა მოიტანა და სუიზინს ჩააკივდა, ჩაიცვიო, თან ~~ჩაიხურდოდა~~ მათარაც მიაწოდა.

ბიზუნიონეკა

გაითოშეთ? საოცარია, ინგლისელები საკვირველი ხალხი ხართ! — ბოლესსკე მადლიერ თვალებს არ აცილებდა სუიზინს. მალე რომელიღაც ეტლს დაეწივნ, მაგრამ ლაბადაში გახვეული სუიზინი არც ცდილა გაეგო, ვინ იყვნენ ბეწინავენი. უნგრელის მადლიერება სულთ ხორცამდე აღშფოთებდა.

— თქვენ მგონი ძალიან გეჩქარებათ! — შენიშნა ირონიულად.

— გავფრინდებოდით, ფრთები რომ გვჭონდეს! — უპასუხა ბოლესსკემ.

— ფრთები! — ჩაიღრუტუნა სუიზინმა, — მე ფეხებზე მეყოფა.

10

როდესაც ღამის სათევსს მიაღწენენ, სუიზინი მაშინვე არ გადმოსულა ეტლიდან, იქნებ „უსიამო სცენები“ ავიცდინოთ, მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ეტლიდან რომ გადმოვიდა, ორივე ქალიშვილი კართან დაუხვდა, მას უცდიდნენ. მარგიტი აღტაცებული ელურტულით მიესალმა, თუმცა სუიზინს მოეჩვენა, რომ მის ხმაში დაცინვის ნაგვარი რაღაც ეღერდა. გაფითრებულმა და აკანკალებულმა როზიმ დანფრთხალმა გაუწოდა ხელი, მერე უცებ წაართვა და დის ზურგს ამოეფარა. როცა ქალიშვილები თავიანთ ოთახში ავიდნენ, სუიზინმა ბოლესსკე მოძებნა. სუიზინა გუნება საკმაოდ გამოუკეთდა.

— პატრონს უბრძახეთ, ვახშამი მოგვართვან, მანამდე კი თითო ბოთლი ღვინო გადავკრათ.

ოთახის ფანჯრები ფიჭვნარის გადაპყურებდა. ხეები ისე ახლოს იდგნენ ფანჯარასთან, ხორკლიან ტოტებს ხელით მიწვდებოდა კაცი. ოთახი წიწვიან სუნით ავსებულყო. სუიზინმა ზურგი შეაქცია ფანჯრებს მიღმა გამეფებულ სურნელოვან წვედიადს და ბოილი ააღო, საცობი ხმაურით ამოვარდა და ბოლესსკეც მაშინვე გამოჩნდა ტალახში ამოსვრილი და საჯინბოს სუნით გაყლებილი. მას კვალდაკვალ მოჰყვა მარგიტი, როგორც ყოველთვის მშვიდი და ფერიანი, როზი იგვიანებდა.

— თქვენი და სად არის? — ჰკითხა ქალიშვილს სუიზინმა.

როზი დაიღალაო, იყო პასუხი.

— სამშობლოს სადღეგრძელო უსათუოდ უნდა შესვას, — აბუტბუტდა ბოლესსკე და ქალიშვილის მოსაყვანად წავიდა. მარგიტი უკან გაჰყვა. სუიზინმა კი დედლის აქნა დაიწყო. ბოლესსკეები ისევ დაბრუნდნენ, როზი შაკიკს უჩივისო.

სუიზინი მოიღუშა:

— მე ავალ, იქნებ დავიყოლიო, თქვენ დააწყეთ, ნუ დამიცდით.

— კეთილი, კეთილი, — ნაღვლიანად მიუგო ბოლესსკემ და სავარძელში მძიმედ დაეშვა, — მართლაც, ძმაო, იქნებ დაიყოლიოთ.

სუიზინი დერეფანში მიაბიჯებდა. გული უცნაურად, ტკბილად გაჰყურებო-

და. კარსე დააკაქუნა, ერთი წუთის შემდეგ როზიმ გამოიხედა და გაკვირვებულა თვალები შიპყრო ვაჟა. თმა ჩამოშლოდა ქალიშვილს.

სუიზინმა გაუბედავად წაძოიწყო:

— როზი, ახლა ნაინც რატომ გეშინია ჩემი, როცა...

როზი თვალებში შეჰყურებდა, მაგრამ ხმას არ იღებდა.

— რატომ არ ჩამოდიხარ ვახშაშზე?

როზიმ ხმის ამოუღებლავ გაუწოდა ხელი. სუიზინმა აკანკალებულმა როზიმ ზედ ყურში წასჩურჩულა, ახლავე მოვალე და ფრთხილად ნიხურა კარი.

სუიზინმა ფეხაკრეფით გაიარა დერეფანი, თავისა ოთახის კარს მიადგა და დონის ნოსაკრებად ერთ წამს შეჯოჯნდა.

ბოლესსკეს ხელში ბოთლი ეჭარა და სავარძელში მოკალათებულყო. მისმა განომეტყველებამ სუიზინი დაანწვიდა.

ახლავე მოვა, — თქვა სუიზინმა და მართლაც როზივე შემოვიდა. ხშირი თმა დაუდევრად დაემაგრებინა.

სუიზინი დებს შუა იჯდა, მაგრამ ცოტას ლაპარაკობდა: ძალზე მონშეული იყო. ფიქრებში ჩაძირული ბოლესსკეც დუმდა, როზი ხომ მათად ნუნჯივით იჯდა, მხოლოდ მარჯვტი ტიკტიკებდა შეუჩერებლივ:

— მართლა ჩვენთან ერთად მოდიხართ? ჩვენს ქალაქში? იქ ყველაფერს, ყველაფერს გაჩვენებთ! როზი, ხომ ვაჩვენებთ?

როზიმ ისე გააქნია ბელები, თითქოს ახლავე ეპატყებოთ:

— ყველაფერს გაჩვენებთ...

ამ სიტყვების მერე თითქოს ხმა დაუბრუნდაო როზის, ქალიშვილები ლოყებაწითლებული და თვალებგაბრწყინებული შეექცნენ ვახშამს და გაუთავებლად მოჰყვნენ ლაპარაკა თავიანთ „საყვარელ, მშობლიურ ქალაქზე“, „საყვარელ მეგობრებზე“ და „საყვარელ მშობლიურ საბლსე“.

„ალბათ სოროს მაგარი რაღაც იქნება“, — გაიფიქრა სუიზინმა. რაიმეთი აღტაცება მას მუდამ შეუფერებელ საქციელად მიიხნდა. მაგრამ ახლა მოგონილი ინტერესითა და გულისხმიერებით უსმენდა ქალიშვილების ლაპარაკს, რისთვისაც როზის აციმციმებული თვალებია შემოხედვა დაძსახურა რამდენჯერმე.

ღვიანოს ბოთლში თანდათან აკლდებოდა და ბოლესსკესაც ნელ-ნელა ერეთდა ნადველი, მხოლოდ ფრთხილად თუ გაუნათლებოდა სახე, ბოლოს წამოდგა:

— არ უნდა დავივიწყოთ. — თქვა მან, — რომ იქ შესაძლოა ტანჯვა-წვალება, მათხორობა და სიკვდილიც კი გველის... ქვეყანას ვკირდებით და იმისთვის მივდივართ... მე და თქვენ, ჩემო ქალიშვილებო, ეს დამსახურებად არ ჩაგვეთვლება. მე ამ კეთილშობილ ინკლიაელზე ელაპარაკობ... ღმერთს მადლობა შევწიროთ, რომ ამ კაცს ასე კეთილი გული მისცა! იგი თავის ქვეყანაში კი არ მიდის, ან დადგებასა და ფულს კი არ დაეძებს, არამედ სურს სუსტსა და დაჩაგრულს ამოუდგეს მხარში. დავლით მისი სადღეგრძელო, გაუმარჯოს გმარ ფორსაიტს!

მკვდრული საჩუბე ჩამოვარდა, სუიზინმა როზის შეხედა. ქალიშვილის თვალებში ოდნავ შესამჩნევი ღაცინვა კრთოდა. ახლა უნგრელს შეხედა სუიზინმა. იქნებ დასცანია ეს საფროხობულა? მაგრამ ბოლესსკემ ჭიქა გამოსცალა, ისევ ჩაეშვა სავარძელში და გველის გასაოცრად ზერინვა ამოუშვა.



მარტივი წამოღვა, ნძინარეს დახედა და დედობრივი მზრუნველობით წაიბურჩულა: „მგზავრობამ ძალიან დადალა“. მერე ღონიერი ხელები ჩასჭიდა მამას და ფეხზე წამოაყენა. ბოლემსკე ქალიშვილის მხარს დაეჭირნო და მარბაცათ გაეღდა ოთახიდან. როზი და სუიზინი მარტო დარჩნენ. სუიზინი ტილოს სუფრაზე დასვენებულ ქალს ზელს მიწვდა. როზეს ხედივით ეთქოს ელოდა ამ შეხებას. სუიზინი ალაპარაკდა. სიტყვები აღიფრთხილებოდა. ვით წამოვიდნენ, ერთი წამით სუიზინა ყველაფერი დააფიქნა ამქვეყნად, ყველაფერი, გარდა იმისა, რომ როზის გვერდით იყო. ქალიშვილმა თავი მხარზე დაადო და სუიზინი კვლავ მიეცა როზის თმის სურნელებით ტკბობას. ქალმა წაიხურჩულა: „დამე მშვიდობისა“ და სუიზინმა ვერც კი მოასწრო რაიმეს მოსაზრება, რომ როზი გაუჩინარდა.

გარგა ხანია მისწვდა როზის ნაბიჯები დერეფანში, სუიზინი კი ისევ იჯდა და თვალმთქმურებლივ მიჩერებოდა ღვანის ააწაწინა წვეთს, სუფრაზე რომ ბრწყინავდა. ამ წუთას როზი თავისი უსასოობითა და სიყვარულით ყველაფერი იყო სუიზინისთვის ამქვეყნად: წარსული ცხოვრება ვაჟს არააობად მოეჩვენა. ყველაფერი, რასაც კი მისი ცხოვრება ერქვა — ჩვეულება, ტრადიცია, რწმენა, აღზრდა, თავად სუიზინი... — ყველაფერი დაუარა ვნების ბურუსმა და მათთვის უჩვეულო რაინდულმა გრძნობამ. სუიზინმა პურის ნამცეცით ააწრო აცემციმებული წვეთი და გაიფიქრა: „საოცარია პარდაპირი.“ მერე დიდხანს იდგა და ფანჯარასთან და ჩაბნელებულ ფიქვანს ვასტყვროდა.

11

სუიზინს აღრე გაეღვიძა. არეულ-დარეული სიზმრებისა და უცნობ ადგილას, მოუწყობელ ბინაში გატარებული ღამის მერე გაღიზიანებული იყო. სანამ ადგებოდა, საბნიდან ცნვირგანოყოფილს უეცრად საშინელი ეჭვი დაებადა. ეჭვი თანდათან ისრდებოდა და ბოლოს რაც აუტანლად გადაიქცა, რომ წამოსტა, ვინ იცის, იქნებ შეთქმულება მოუწყეს და როზაზე დაქორწინებას უბირობენ? ამ მოღალატურმა აზრმა ზიზღი მოგვარა, და მაინც... იქნებ თავად როზიმ არც არაფერი იცია? ვითომ ამასთანა უმანკოა? როზელი უმანკო ქალიშვილი მაგადოდა ვაჟთან თავიანი ფეხით? მამამისი კი... ცდილობს ყველას მოაჩვენოს, მარტო სამშობლოზე ამონდის მზე და მთვარეო! დაუჯერებელია, ვაგი მაგისტანა სულელი იცოდა. დიახ, ეს ყველაფერი მოთქმებული თამაშის ერთი ნაწილია. ჰმ, წყველა ინტრიგანი! კასტელიციც მისი კუდია, როგორ დამე-მტქრა! მამ, დაქორწინება მოუნდომებიათ? ეს შენაზრუნნი აზრი კიდევ უფრო უღრმავდებოდა იწით. რომ სუიზინი საერთოდ ქორწინებას პატივისცემით უყურებდა, მისთვის ქორწინება კეთილშობილური და ღირსეული რამ იყო, უწინოდა ყოველგვარი სასაყვარულო კანკირისა, უხეში და პრიმიტიული ეჭვგანებოდა იგი. მაგრამ რომ გააფიქრა, როზაზე უნდა დამაქორწინონო, ციფმა თვლმა დაასხა. ამ აზრს მით უფრო როგორ შეეგუებოდა, როცა როზიმ უკვე გაიყო მასთან სარეცელი გრილსა და ნათელ დილას სუიზინი პარველად მიხვდა, რა რთულსა და მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა. საწოლში წამომჯდარი, რიყზე გადმოგდებულ თევზივით სუნთქავდა და ანლად აკვირებული ეჭვი აწვალებდა. აღწერელი აღსყოთება მოადებოდა მოელ მის არსებას.

თავზე ხელებშემოდებული სუიზინი ცდილობდა წარმოედგინა, რას ნიშნავდა მისთვის ამგვარი ქორწინება. ჯერ ერთი, ეს სიგიჟე იყო, მეორეც — სი-

გიჟე და მესამე — კიდევ სიგიჟე! როზი ქათმის ხორცს იმ ხელებით დაუწყებს
 ძიძგნას, რომელთა კოცნა ახლაც სწყუროდა სუიზინს; თავდავიწყებით გაეთი-
 მაშება სხვა მამაკაცებს და გაუთავებლად იუბედებს „საყვარელ მშობლად ქა-
 ლაქზე“. მუდამ სადღაც იქით, სუიზინის ზურგსუკან დაიწყებს ცქერას და წარ-
 მოიდგენა იმ დაწყევლილ, სუიზინისთვის სრულიად უცნობ, მხატვს, სუიზინი
 წამოხტა. ოთანში ძუნძულს მოპყვა. ერთი წამით მოეჩვენა, მკვლელის მკვლელო.

მაშასადამე, მისი დაქორწინება უნდათ. იმასაც, რომისაც უნდა ქმრად გა-
 ეხადოს! ქალის უცნაური ქცევა, ფარული სინაზე, ჩუმი სიცილი, მხურვალე
 კოცნა, ხელების მოძრაობაც და ცრემლებიც კი — ამხილებდნენ როზის გან-
 ზრახვას. ყველაფერი, რაც ბუნებრივი იყო როზისათვის, სუიზინის თვალში
 ბრალდებად იქცა, მაგრამ ეს კიდევ უფრო უწვავებდა სურვილს და ვნებას.
 სუიზინი სარკესთან მივიდა და სცადა თითებით გადაეცარცხნა თბი, მაგრამ
 თმა შეთხვლებოდა და სახეზე ბლუჯა-ბლუჯა ჩამოეყარა. ამან მთლად მოუთა-
 ვა ხელი სუიზინს. მერე ჭუჭყიან ფეხსაცმელებს დასწვდა: „მართო რომ შემახ-
 ვედრა, როგორმე შევიტანს მებდი“, — გაიფიქრა მან, მაგრამ შეშინებულმა მა-
 შინვე უარყო ეს აზრი: ყოველგვარი შეთანხმება არამცთუ საშიში, ძალზე სა-
 რისკოც იქნებოდა. შლაპას ეცა და გარეთ დაიფრთხალი კურდღელივით გა-
 ვარდა. თავჩალუნული, აღშფოთებული და პრწოლვით ავსილი კარგა ხანს
 დაეხეტებოდა ნაწვიმარ ტყეში. მაგრამ მზე რომ ამოიწვერა და ჰაერი წიწვის
 სურნელებით აავსო, სუიზინი თანდათან დაშოშმინდა. ბოლოს და ბოლოს რო-
 ზი თავისით დანებდა, ასე რომ, ჯერ არავინ იცის... საკუთარი ნაბიჯების თანა-
 ბარი ხმა თითქოს სულს უწვიდებდა. ბოლოს გადაწყვიტა, ყველაფერი მო-
 გვარდებოდა. „საქმეს საღად შევხედოთ“, — გაიფიქრა და რაც უფრო უჩქარებ-
 და ნაბიჯს, მით უფრო უმტკიცდებოდა დავიდარობისაგან თავის დაღწევის
 რწმენა. საათი ამოიღო ჯიბიდან. რვა დაწყებულ იყო. გამობრუნდა და სასწრა-
 ფოდ გაეშურა სასტუმრო ბაგისაკენ. მეეტლე ცხენებს უბანდა ეტლს. სუიზინი
 თავზე წაადგა.

- ვინ გითხრა, შეაბიო?
- Der Herr,¹ — მიუგო მეეტლემ.

სუიზინი გაბრუნდა. „ათი წუთის წინდევ კვლავ ამ ეტლში ჩაეჯდები. —
 ფიქრობდა იგი, — თავში ათასი აბდაუბდა მიტრიალებს! ინგლისს უნდა მოვ-
 შორდე, ყველაფერს მოვშორდე, რასაც აქამდე შეეჩვევივარ... მერე საით წა-
 ვიდე?“ განა სუიზინი მზად არის ამისათვის? შეუძლია გაუძლოს იმას, რაზეც
 ამ დღას ფიქრობდა? და თანაც გაუძლოს მართო დღეს კი არა, ხვალ, ზეგ
 და მთელი სიცოცხლე? ზენოთ აიხედა. დანჯრიდან როზი გადმოპყურებდა. აქამდე
 არასოდეს არ სჩვენებია როზი ასე წარშტაციც და ვერაგიც. აუწერელმა
 ძრწოლვამ მოიკვა სუიზინი. გადაიბინა უზო და ეტლში შევარდა; „ზალც-
 ბურგისაკენ! ჩქარა!“ როდესაც ეტლი რაბრახით გავარდა ქიშკარში, სუიზინმა
 უკანმოუხედავად გადაუგდო ფული სასტუმრო ბაგის მეპატრონეს. ზალცბურ-
 გისაკენ უფრო სწრაფად მიჰქროდა, ვიდრე აქეთობისას. გაფითრებულსა და
 თვალეზგადმოკარკლულს სიტყვაც არ დაუძრავს მთელი ვზა, მხოლოდ მაშინ
 ამოიღო ხმა და მეეტლეს უბრძანა, გაჩერდით, როცა ზალცბურგში თავის ბი-
 ნას მიუახლოვდნენ.

¹ ბატონმა (გერმ.).

მეხუთე დღეს, საღამო ხანს, გაყვითლებულმა და მგზავრობით მოქანცულ-
მა სუიზინმა გონდოლით ნიაღწია დანიელის სასტუმროს. შესასვლელში, კი-
ბეზე იდგა ჯემსი და მას უყურებდა სამართლიანი ცნობისმოყვარეობით.

— ოპ, შენა ხარ? — წაილაპარაკა მან, — მშვიდობით ჩანს გე?

სუიზინს გული მოუვიდა:

— რას ნიშნავს მშვიდობით?

ერქონეში
ბიზნიმისეა

— მეგონა, მეგობრებს არ მიატოვებს-ნეტქი, — მიუგო ჯემსმა და ეჭვი-
ნად დაუმატა: — არ ჩამოგიყვანია?

— ვინ მეგობრები?! — დაიღრინა სუიზინმა.

— რა უხვიროდ გამოიყურები?!

— მართლა? — წაიბურტყუნა სუიზინმა, — მერე შენ რა გესაქმება!

იმავ საღამოს ვახშამზე ჩავიდა, მაგრამ ყავას დალევისას ჩაეძინა, არც თრა-
კერს და არც ჯემსს შეკითხვებით არ შეუწუხებია, ზალცბურგი არც უხსენები-
ათ. მთელი ის ოთხი დღე, ვენეციაში რომ გაატარეს, სუიზინი თავაწეული და-
დიოდა ქუჩაში, თვალეში უაზრობა ეხატა რაღაც საშინელი ამბით თავზარდა-
ცემულ კაცივით. მხოლოდ გენუაში, ხომალდზე გაიდვიდა სუიზინის სულში
ცხოვრების ინტერესმა. რომ შეიტყო, მათთან ერთად ერთი კაცი მგზავრობს
და პიანინოზე ბარტყუნი უყვარსო, სუიზინმა ინსტრუმენტი ჩაკეტა, გასაღები
კი ზღვაში გადააგდო.

მომდევნო ზამთარი ჩვეულებისამებრ ლონდონში გაატარა, მაგრამ ხანდა-
ხან ისეთი უგუნებობა შემოუტყვდა, მასთან გამოლაპარაკება არც ისე სასი-
ნოვნო გახლდათ.

ერთ საღამოს, როცა თავის ერთ მეგობართან ერთად პიკადილზე მოსეირ-
ნობდა, ვიღაც ყმაწვილი ქალი გამოელაპარაკა გერმანულად. სუიზინი მღუმა-
რედ მიაშტერდა ქალს და თავისი მეგობრის გასაოცრად, ხუთი გარვანქა სტე-
რლინგი აჩუქა. თავადაც ვერ აეცნა, რად გამოიჩინა ასეთი გულუხვობა.

როზიზე აღარასოდეს სმენია რამე...

აი, რაზე ფიქრობდა ავადმყოფი სუიზინი. მან ხელი გაიწეინა და დარეკა.
შვედი ლაქია შემოვიდა და კატასავით მიუახლოვდა საწოლს. ეს პატარა ნერვი-
ული კაცი, რომელსაც დამწყნარი საჩე და ჩამოვარდნილი უღვაში პქონდა, კარ-
გა ხანია სუიზინს ემსახურებოდა და უცნაურად შეთქისებოდა თავის პატრონს.

სუიზინმა ოდნავ შეაქანა ხელი.

— ადოლფი ხარ? სულ დავგლახავდი... — თქვა მან.

— დიახ, სერ!

— რას დგახარ ვირივით! ვერა ხედავ, ცუდიდ ვარ?

— დიახ, სერ! — სახე მოექცა ლაქიას, ეტყობა, საკუთარი გრძნობების
დამალვას ცდილობდა.

— ნასადილევს უკეთ ვიქნები. რონელი საათია?

— ხუთი.

— მეტი მეგონა. რა ნელა გადის დღეები!

— დიახ, სერ!

სუიზინმა ისე ამოიოხრა, თითქოს სურდა, ვინმე შეკამათებოდა, საწინაა-
ღმდეგო ეთქვა, იქნებ შვება მომგვაროსო.

— ჩავიძინებ. შვიდის ნახევარზე თბილი წყალი მომიტანე და სადილის წინ განპარსე.

ლაქია კარისაკენ წავიდა. სუიზინმა წაწია:

— მისტერ ჯემსმა რა თქვა?

— სხვა ექიმი უნდა მოვიწვიოთო, რაც მეტ ექიმს უჩვევბო კავადს მოსწონს, მით უკეთესი იქნებაო, დაიბარა, შინ რომ დავბრუნდები, გზად შემოვივლით კიდევო.

— ჰმ, კიდევ რა თქვა? — წაიბუზღუნა სუიზინმა.

— თქვესზე თქვა, თავს არ უვლიათ.

სუიზინმა გულმოსულად გახედა ლაქიას.

— კიდევ იყო ვინმე?

ლაქიამ თვალი აარიდა.

— ორი კვირის წინათ მისის თომას ფორსაიტმა შენობიარა.

— დიდი ხანია, რაც ვწევარ?

— შაბათს გახდება ხუთი კვირა.

— შენა აზრით, ძალიან ცუდადა ვარ?

სახე კიდევ უფრო დაუხარტდა ადოლფს.

— მაგას ნუ შეკითხვებით, აერ, ფულს იმიტომ კა არ მიხდინა, მაგნაირ შეკითხვაზე ვუბასუხო.

სუიზინმა ოდნავ ამოიოხრა:

— თავხედი ბრიყვი ხარ, გახსენი შამპანური!

ადოლფმა ბუფეტისგან ბოთლი გამოიღო, გასახსნელი მოძებნა, მერე დაკვირვებით მიაჩერდა სუიზინს:

— ექიმმა თქვა...

— გახსენი ბოთლი!

— ეა ხომ...

— გახსენი ბოთლი, თორემ გაგაგდებ, იცოდდე!

ადოლფმა ამოაძრო საცობი, ჭიქა საგულდაგულოდ გაამწია, ღვინით აავსო და სუიზინს მიაწოდა. მერე ხელები ერთმანეთს გადააქლო და შეპყვირა:

— ეს ხომ შესამია!

სუიზინს უღონოდ გაეღიმა:

— ჩერჩიტო... გაეთრეე გარეთ!

ლაქია გაქრა.

სუიზინმა ნელა აიღო ჭიქა, მერე ისევ დადგა და სუნთქვაშეგუბებული ბალიშზე დაეშვა. წუთიც და, ჩაეძინა. სიზმარში საკუთარი თავი ნახა. ვითომ ნასადილევს კლუბში იყო და სიგარას აბოლებდა. ოთახის კედლები სამ-სამ-სანთლიან შანდლებს გაეჩახჩახებინა. მედიდური და განმარტოებული სუიზინი ყოველდღე მოდიოდა აქ და მოთმინებით იჭდა საღამომდე. ხანდახან ჩაეძინებოდა კიდევ, გაფიქრებული და ბებრული ოთხკუთხა სახე მკერდზე ებჯინებოდა. სიზმრად ხედავდა, ვითომ ბუხრის თავზე დაკიდებულ სურათს უყურებდა. ეს იყო ძველი მახელმწიფო მოღვაწის, სახედახვეწილი და წარბშეკრული კაცის პორტრეტი, ვინც მიღებულ ჭეშმარიტების ქადაგებას იყო ჩვეული. სუიზინმა გარშემო კლუბის წევრები გაყანებდნენ. მხოლოდ ბებერი და

სნებაშეყრილი სუიზინი დუმდა. იმათ რომ სცოდნოდათ, რა ძნელი იყო მარტობა და ისიც სწეული ბერიკაცისათვის... რაზეც ისინი ლაპარაკობდნენ, სუიზინს ასჯერ ჰქონდა გაგონილი. ლაპარაკობდნენ ფულზე, სიგარეტზე, კბენებზე, მანქანებზე, მსახიობ ქალებზე. რათ, რათ? საზღვარგარეთ ქვაბების განხეხი მანქანა მოიგონესო? სასულელეა! ბრიყვმაც კი იცის, ქვაბების განხეხვა რომ შეუძლებელია. თუკი ინგლისში ვერაფერ გამოიგონა ანეთი მანქანა, სხვა ქვეყანაში როგორ შესძლებდნენ ამას. სუიზინმა ნოხუცი ჯენტლმენის სურათს შეხედა. ამჯერად სახეზე ჰგონი პირველად აღებეჭდა ეჭვი. მონუცის თვალები აინდვრნენ, ერთმანეთში გაიღღლაბნენ და გაქრნენ. მათ ადგილას ამოტივტივდნენ როზის პატარა და უძირო ამოუცნობი იდეალებით სავსე, სადღაც შორს მიპყრობილი თვალები. ვიდრე სუიზინი მათ აკვირდებოდა, თვალებში გაცოცხლება იწყეს, ფოლადივით აბრწყინდნენ და თითქოს გამოელაპარაკნენ კიდევ სუიზინს. სურათის მუქ ფონზე ნელ-ნელა გამოიკვეთა ფაფუკი, თმით მოვარაყებული როზის ვარდისფერი, მიუწვდომელი სახე, სწორედ ისეთი, უკანასკნელი შეხვედრისას რომ ჰქონდა. როზი თითქოს ეკითხებოდა:

— რაზე ხომ არ დაგიკარგავს? მე გაპოვნივ.

— არაფერიც არ დამიკარგავს! — ნიუგო. სუიზინმა და სიზმარში დააკუნესა.

შუბლზე ვილაციის თითების შეხება იგრძნო და ძილშივე გაიფიქრა: „ნუთუ სიზმარია?“

როზი გაქრა. მისი ფეხისებრა შორს, სურათის მიღმა მიჩუდა.

„დამეკარგა...“ — წაიჩურჩულა სუიზინმა, მერე ხელახლა მოესმა მსუბუქი ნაბიჯები, სულ ახლოს, სედ ყურთან თითქოს ვილაც ქვითინებდა. გამოედვიდა. სიზმარში ტიროდა თვითონ.

შუბლზე ოფლის მსხვილ-მსხვილი წვეთები დასხდა. „ნეტავი რა დავკარგე?“ — გაიფიქრა მან. გონებაში ნელ-ნელა გადათვალა ფული, მაგრამ დანაკარგი ვერსად აღმოაჩინა. „ნუთუ... ნუთუ მართლა დავკარგე რამე?“ გაჭირვებით ასწია თავი, ჭიქას ხელი დაავლო და ღვინო მოსვა. „ესაა სუფთა პოლსიკი?“ — გაიფიქრა გულმოსულმა და ბუნდოვანმა ზმანებამ გაუქრო უკმაყოფილება. თავი დასწია, ღვინოს კიდევ მოვსვანო, მაგრამ უცებ თითქოს რაღაც ჩაწყდა მკერდში, ღრმად ამოიოხრა და ქაფიანი სითხით სავსე ჭიქსაყენ დახრილმა დალია სული.

როცა შინ მიმავალმა ჯემს ფორსაიტმა დაპირებულსაებრ გზად კიდევ შემოიარა, ქუდი და ყავარჯენი მთლად აცახცახებულმა ლაქიამ ჩამოართვა.

— როგორ არის? — იკითხა ჯემსმა.

— აღარა გეყავს, სერ...

— აღარა გეყავს? რას ამბობ, ერთი საათის წინ არ ვნახე?

მიცვალებული ტომარაპავით იდო ლოგანზე. ჭიქას ისევ ჩასჭიდებოდა მაგრად.

ჯემს ფორსაიტი დანჯად მიუახლოვდა.

— სუიზინს! — ჩაიძახა, ხელიაგული ყურთან მოიმარჯვა და პასუხს დაელოდა. მაგრამ პასუხი არავის გაუცია, მხოლოდ უკანასკნელი ბუშტული მოსწყდა ჭიქის ფსკერს, ზემოთ-ზემოთ წავიდა და გასკდა.



ინგლისურიდან

თარგმნა ბიორბი ნიუნიაანიძე

სალხური

ლორდ რენდოლი

- საით გივლია, შვილო ჩემო, იმედო დედის,
ლორდ რენდოლ, შვილო, სად იყავი აქამდე-მეთქი?
- ნადირს დაუდევდი, — გამიშალე ლოგინი ჩქარა! —
გადავიარე, დედი, ტყე-ტყე მრავალი ქედი.

- გზაზე ვინ შეგხედა, იმეო ჩემო, სიცოცხლეც დედის,
ლორდ, რენდოლ, შვილო, გზად ხომ არვის არ შეხვდი-მეთქი?
- საყვარელს, დედი, — გამიშალე ლოგინი ჩქარა!
არ მიძინია მთელი ღამე არც ერთი წვეთი.

- რით გაგახარა გულისსწორმა, ნუგეშო დედის,
ლორდ რენდოლ, შვილო, რა მოგართვა სადილად-მეთქი?
- შემწვარი თევზი, — გამიშალე ლოგინი ჩქარა!
მუხლები მწყდება, ეჰ, დილაზე მაძინა ერთი!

- თევზის ნარჩენი ვის არგუნე, სულისთქმაც დედის,
ლორდ რენდოლ, შვილო, ნასუფრალი ვის შეხვდა-მეთქი?
- ქორსა და მწვევრებს, — გამიშალე ლოგინი ჩქარა!
ქორსა და მწვევრებს გადავუფდე ბოლო და მკერდი.

- რა დაემართათ ქორსა და მწვევრებს, სიკეთეც დედის,
ლორდ რენდოლ, შვილო, რამემ ხომ არ აწყინათ-მეთქი?



ქართული
ლიტერატურის
ცენტრი

- სული განათრთხეს, — გამიშალე ლოგინი ჩქარა!
ჭერეხეპივით დაეყარნენ პატრონის გვერდით.
- მოუწამლიხარ, შვილო ჩემო, წყალობავ დედის,
ლორდ რენდოლ, შვილო, რა უბრალოდ გაგწირა-მეთქი!
- კო, გამიმეტა, გამიშალე ლოგინი ჩქარა
და დაშაწვინე — არაფერი არ მინდა მეტი!
- დას რას უტოვებ, შვილო ჩემო, ტკივილო დედის,
ლორდ რენდოლ, შვილო, შენს დაიკოს რას აძლევ-მეთქი?
- თქონ-ვერცხლს ვაძლევ. — გამიშალე ლოგინი ჩქარა!
გულ-ღვიძლი მეწვის, დედი, ლამის დამესხას რეტი.
- ძმას რაღას აძლევ, შვილო ჩემო, სიოტლევ დედის,
ლორდ რენდოლ, შვილო, შენს ძმას რაღას უტოვებ-მეთქი?
- ციხეს და მამულს, — გამიშალე ლოგინი ჩქარა!
ტანი შერღვევა, მგონი, მართლა გამიწვრა ღმერთი.
- იმ შენს სიყვარულს რას უტოვებ, სიკუდილო დედის,
ლორდ რენდოლ, შვილო, მისთვის რაღას იმეტებ-მეთქი?
- ცუცხლს და გვენას, — გამიშალე ლოგინი ჩქარა
და შენი ხელით დაშაწვინე საწოლზე, დედი.



- „მარტოღმარტო სად მიდიხარ, მშვენიერო ალვა?“
- „ბაკში ძრთხის მოსაწველად, სერ“ — მიუგო ქალმა.
- „რომ გამოგყვე, გეწყინება, მშვენიერო ალვა?“
- „რასა ბრძანებთ! — როგორც გსურდეთ, სერ“ — მიუგო ქალმა.
- „ნეტა ვისი ასული ხარ, მშვენიერო ალვა?“
- „მამაჩემი ფერმერია, სერ“ — მიუგო ქალმა.
- „ცოლად ხომ არ გამოიმყვები, მშვენიერო ალვა?“
- „დიას, თქვენ თუ თანახმა ხართ, სერ“ — მიუგო ქალმა.
- „მაგრამ მზითვად, მზითვად რა გაქვს, მშვენიერო ალვა?“
- „მხოლოდ სახე მშვენიერი, სერ“ — მიუგო ქალმა.
- „მაშინ ალბათ ვერ წაგიყვან, მშვენიერო ალვა“.
- „კალთებს არვინ არ დაგახუვთ, სერ“ — მიუგო ქალმა.



უილიამ საუტარი



კაეზანი ღამით

✓

უხმოდ გააღო ბნელში საკეტი,
 უხმოდ სომიწვა გვერდით,
 მე იგი ვიცან გრილი ბაგეთი
 და აკოკრილი მკერდით.

არ დაგვეცდენია სიტყვა არცერთი,
 ანდა რა უნდა გვეთქვა —
 პასუხს მეც გულის ფეთქვით ვაძლევდი
 იმასი გულის ფეთქვას.

ხოლო პირველი მამლის ყივილით
 ბინდი შეირხა როცა,
 ყელზე შეაწყდა ბროლის მძივივით
 უკანასკნელი კოცნა.

უხმოდ წავიდა — გულზე ნაპკური
 დილის ცვარივით გადნა
 და უხმო იყო მთელი ზაფხულიც,
 იმ ერთი ღამის გარდა.

□

რობერტ ტანაკილი

მეგი, ხომ არ გძინავს, მეგი?

„მეგი, ხომ არ გძინავს, მეგი?
 მეგი, შენ არ გძინავს, მეგი! —
 შემომიშვი, თორემ წვიმამ
 ღამის გადარეცხოს ბექი.“

წააქცია ღობე ზენამ,
 ცამ მიწაზე დადო ფაშვი,
 ასეთ ქარში, შუნმა ლხენამ,
 ძალღს არ გააგდებუნ კარში.



აღარ შერჩათ ხეებს ტოტი,
 წარღვნა არის, შენს თავს ფფიცავ.
 მოდის, მაგრამ ეს რა მოდის!—
 ერთად მოაქვს ხე და მიწა.

ჩურჩულით რომ ვამბობ ამას,
 მეგი მიმიხვდება-მეთქი: —
 შენს მოხუც და ძვირფას მამას
 მე ვერ გადავღვიძებ, მეგი...“

გამთილო ფრთხილად კარი,
 ფრთხილად შედგა მგზავრმა ფეხი —
 ახლა ხესაც გლეჯდეს ქარი,
 ციდან ჩამთვარდეს მუხიც!

„ — სანამ, შენ არ გძინავს, მეგი,
 სანამ ჩვენ არ გუძინავს, მეგი,
 ღულუნებდეს ტკბილად წვიმა,
 შრიალეზდეს ქარი მღლეგი!“

□

რობერტ ბრეიკზი

დაკარგული სიყვარული

ცეცხლი მის თვალში დააგზნო დარღმა
 და ხედავს ნათლად, და ხედავ ნათლად,
 როგორ იზრდება ბალახი და თმა.
 და ახლა მისი თვალები ქატიის
 კედულში, როგორც მინაში, კადის,
 დღედაღამ ფხიზლობს და, როგორც წესი,
 შორს, ცხრა მთას იქით, ჩურჩულიც ესმის
 და მის ყურებში ზაროვით რეკავს
 ჭიის ფარუნი თუ ფშვინვა თესლის.

წინ უსწრებს სმენა ყოველთვის რწმენას
 და ესმის წვიმის გარდაქმნაც წვენად,
 ესმის რა წმინდად იჭრება ნოსი
 და ჩრჩილი როგორ აბრუნებს უნას.
 ესმის, რომ ტვირთქვეშ უსკდება მფუსი
 ბევრ ჭიანჭველას ბუჭზე თუ ყულზე
 და ჭუბრის ცივი წრიპინი ამ დროს
 უფანგავს სულის ნემსისებრ ფესვებს.
 რამ გააშმაგა ნეტავ ეს კაცი,
 ჭურღვით ასე ყველგან რომ დაძრწის,
 განა ამდენი რა უნდა ჰპოვოს,
 ან ვინ დაჰკარგა ასეთი განძი?!



□

ჯონ ბეჯმენი

სიკვდილი ლიბინგტონში

ის მიიცვალა მარტის თოვლივით,
 მაშინ აიფხო სული სამსახლით,
 რომს ლიბინგტონის საანატორიის
 'ცოცხლეგარდანზე დაჯდა ვარსკვლავი.

კომოდზე დარჩა ძაფი წითელი
 ჟაკეტის მკლავის თვალში გაყრილი,
 უძრავად ეწყო მკურდზე თითები —
 ხმელი და სუსტი ყანსნადივით.

ექთანმა მწუხრზე ჩამოატარა
 თუფში, ფინჯანი და ჩაიღანი,
 მას სული ჰქონდა ძლიერ პატარა,
 ჭურჭელს კი — მსგავსიც არავითარი.

უხმოდ გაუგდო სარკმელს საგდული,
 დაბლა დაუშვა სქელი შტორები,
 მერე მიადგა გაზის ნათურის
 ჭახრაკს და შუქის მოსკდა შორევი.

„ჩაი მოვიდა!“ — წვრილ და ამაზრზუნ
 ხმით დაიკნავლა, — „ხუთი სრულდება...“

ბზინვა დაიწყეს ძველ მუშაობაზე
ნახატმა იის თაღულებმა.



ინგლისური
კოლეჯი

იმქვეყნიური უვერტიურის
ხმა ჩაიკარგა ექთნის ნათქვამში,
რა უხმოდ სცვივათ იტალიური
შენობის ყვითელ თაღებს ბათქაში!

საწოლს შიადგა, ქალის მომნუსხველ
და გადატეტილ სახეს დახვდა,
სანატორიის შიშველ კონუსებს
ფარავდა ღამის ბლონდი ნახევრად.

მაგიდისაკენ გადაყვა იატაკს,
ჩაიდანს დასწვდა ბუხრის ცხაურთან,
გაზის ნათურას ჩაუწია და
ტალანის ფართო კიბეს დაუყვა.

□

რ. ს. ტომასი

სოფლის სამღვდლოება

მე ნათლივ ვხუდავ ვით ფუსფუსებენ
მზის ათინათზე, თუ სანთლის შუქზე
ძველ სარექტოროს ბნელ სენაკებში
პატივცემული თეთრი მამები;
იმათ შავ სამოსს ოდნავ გადააჰკრავს
მტვერი და თბის მქრქალი სიმწვანე.
მარხვით და ლოცვით დამწიფებული
მათი თავებიც ცვივა მიწაში
მანძინჯებთან და ტლუებთან ერთად
და არ-რა რჩება მრევლს საშახსოვრო.
ყრმათა გულებში აღუბუჭდათ
თრიოდ წმიდა სიტყვა, რომელთაც
ცხოვრება აშითობს. დრო მთვა, დმურთი
მათ შეცდომასაც გამოსაწორებს.

□



ქართული
ლიბრარი

* *

როცა ყრმა ვიყავ და თოვლივით ნედლი სხეული
თხლად ედებოდა ჩემს შიშველ ძვლებს, ვით ნურგის ტოტებს,
ამომიტანა მდინარიდან მამამ კალმახი,
რომლის ტუჩიდან წყლის სიმღერა ყონავდა ოდენ.
შეაჭკნა ფარფლი ფესვებივით, მდინარის რიტმებს
როცა მზის მკვეთრი უნისონი შეეხო ოდნავ
და მე მივიღე მსხვერპლი როგორც ჭაბუკმა ღმერთმა,
რომელსაც ჯერ არ განეცადა სიკვდილის ცოდვა.

□

ჯონ სილკინი

მინდვრის შროშანა

მკვრივია მისი წვრილი ყვავილი,
თავქვე ჰკიდია მოხრილ ღეროზე
ჩვილის კბილივით თეთრი და ქათქათა.
ფართე, უძრავი ფოთოლი ასხია,
მსუქან-მსუქანი. მინდვრის შროშანას
სილამაზუსთან რა აქვს საერთო? —
გაფხიზლებს მისი მკვეთრი მურწული,
გაღიზიანებს, ბუსუსებს გწიწკნის,
ჰაერს ასქელებს და ვით ხმაური
ყველა ფორში და ნახვრეტში ჯდება.
ბუნებამ ასე აღჭურვა იგი,
აღბათ ამიტომ არ მოგვწონს, თუმცა
მისი ჯიქური შემოტევა
მერე და მერე უფრო მოგვხიბლავს
და გვაიძულებს, ვარდზე უმეტეს.
გვქონდეს რიდი და კრძალვა მისადმი,
საკადრისი და დისტანციური. —
ასეთი გრძნობა შემპარავია
თანდათან, მერე მთლიანად გიპყრობს —

სულ მშიერია და ველარ ძღუბა,
ზომა არ იცის.

ვერც კი გასრისავ მის მკვრივ ყვავილებს,
მძივებივით რომ მოგყვება ხელში.

ვერც მისგან მოგვრილ სიამეს შეცვლი,
ყელის ჯირკვლებს რომ გიფიფინებს
და მოგონების ნერვს რომ გიშიშვლებს,
ფერით კი არა, სუნით ანათებს
და რომელიღაც სასტიკი მხეცის
ჭრულ ტყავს გაგონებს.



ეროვნული
ბიბლიოთეკა

□

ტომ განი

ხელების გრძნობა

სწავლობენ ყოველ ხორკლს გამოშცდულად,
მაოცებს ხშირად მათი პლასტიკა —
რბილი თითებით როგორ მოწმდება
აზრი და როგორ ზუსტად ფასდება!

მომწონს საგნებთან მათი სიფრთხილე
და კნუტებივით გათამაშება,
მაგრამ დღეს ქალი წარმომიდგინეს
და მომიწია ხელის გაშვერა.

უცხად კატებად იქცა ორივე,
ორივე შავმა შურმა დალახვრა
და ერთმანეთში ველარ მორიგდნენ,
ველარ გაიყვეს მსხვერპლი თანაბრად.

ღამეც დაობდა ორი ექსპერტი,
გადაქცეული ორთავ დესპოტად,
მოწმეც არ იყო არვინ ჩემს შეტო,
მაგრამ მე მათი აღარ მესმოდა.

□



ტელ უოკერი

მურა დელფინები

შუა ზაფხულში ქამიდან ქამ ზღვა ისე ცხრება,
 თითქოს მყარდება ლითონით მრუმე ფოლადი,
 სადილის გონგს ჰგავს კიდევში ოდნავ დაზნექილს —
 თრმოცი ფუტის სიგრძის გემებს ლითონის დისკო
 ადვილად ძალუბთ გადალუნონ, დამეთანხმებით,
 თანაც შორეულ კიდევში და არა ცენტრში.

სწრაფი ირათ თლიების და ზუდაპირზე
 დაფეთებული სკუმბრიების სრიალი ამ დროს
 ძალთა უეცარ წრიულ ხაზებს წარმოშობს ზღვაში,
 რაიც ჩქერებზე შეყვარებულ მურა დელფინებს
 იმდენად ხიბლავს, რომ ისინი დაუფიქრებლად
 ნაპირისაკენ მოცურავენ მთელი სისწრაფით.

როგორც კი მამლის პარაბოლას არეში ხვდება,
 დედა დელფინი შვილს გზაშივე აწოვებს ძუბუს
 და მიაქანებს წინ, ზვირთებზე ავარდნილ რძისფერ
 და ფრია ქაფში, მისი ფართე და ბრტყელი თავი
 რიტმულად ცვინთავს ზუსტად მამლის შავ თავთან ერთად.

ამ დროს მას სქელი ტური მალლა აუზნიქება,
 როგორც ზანგის ქალს და როდესაც დაფვინთავს, ბოლო
 წყალზე წამიერ იცავს ტანის წონასოწრობას
 და ვიდრე ისევ ჩაამსხვრევდეს მეორე ტალღას,
 ოდნავ მოიქნევს ჩავარდნილ ყბებს — მის ახლოს ცურვით
 გახელელებული სხვა დელფინი რომ განარიდოს.

ათლეტებივით დელფინებსაც სწვევიათ მტკიცედ
 მიზნისკენ სწრაფა, მათი გუნდიც ერთსულოვანი,
 მხიარული და უდრეკია, სულ თან დაჰყვებათ
 დიდი გემების ქარავანი და ქაშაყები,
 მათ გაჩერება არ იციათ, არ იძინებენ
 და ერთმანეთისაც ცურვაშივე ეუღლებიან.

ხოლო სანდახან ასეც ხდება: მოულოდნელად
 ნაპირზე თბლად გამორიყულ დელფინს შეხვდები,
 ძალზე რომ მოჰგავს ლოკოკინას, დიდსა და უძრავს...
 ავადმყოფობა არ იციან, მხოლოდ ასაკი,
 უძლურება და სიბერეა იმათი მტერი
 და როცა ზურგზე ბრუნდებიან, მაშინ კვდებიან. ბიზუნიონეა



□

* *

დღეს ისევ ცივა... მე მახსენდებით —
 თქვენ შეძავები იყავით მაშინ,
 უხეშებს, ურცხვებს და მხიარულებს
 ყულზე გეკიდათ მსხვილი, წითელი
 და ამაზრზენი შიძივები. უცებ,

თქტომბრის თვეში, როდესაც თეთრი
 ღამე მოვიდა, როგორც ზამთარში,
 გვერდზე გადადეთ ზიზილ-პიპილო
 და აღიკვეცეთ მონაწონებად.
 და აი, ახლა, ავნი და თარხნი

კვლავ იხდით რიზებს და კაპიუშონებს,
 მე ვიცი რატომ გაიშლიდეთ:
 თავაშვებულმა, უზნეთ მოდგმამ,
 წუთისოფელის მუდმივმა რძლებმა,
 მონასტრის ტანჯვა ვერ აიტანეთ.

□



ბეზღოსური

თარგმანი ზურაბან გამაზაშვილი

ცნობილი ინგლისელი მწერალი ქალი ჯინ რისი აღიარებულია დიდ ბრიტანეთში როგორც „...უდავო ტალანტის მქონე რომანოსტი...“, პირველად ასე დაახასიათა იგი გამორჩენილმა პოეტმა ა. ალვარეზმა. ჯ. რისმა მწერლობა დაიწყო 30 წლისამ. მის კალამს ეკუთვნის საკმაოდ გახმაურებული ნაწარმოებები — „მოგზაურთა წყევდიადში“, „დილა მშვიდობისა, შუალამევი“, 1966 წელს მის რომანს „სარგასთა ფართთა ზღვა“ — ლიტერატურული პრემია მიენიჭა.

მთარგმნელი სპან

იგი გვერდიგვერდ ჩამწკრივებულ ერთ-ერთ შეზღონგში იჯდა ხნიერ, სიტყვაძუნწ და ვნებათუქონელ ხალხთან ერთად, რომელნიც ზღვას გასცქეროდნენ.

ცას მუქი ნაცრისფერი გადაჰკროდა. წყნარი ტალღები ნაზად ეტლამუნებოდნენ ნაპირს და ირგვლივ უჩვეულო სიმშვიდე სუფევდა.

თითქმის უკაცრიელ პლაჟზე მხოლოდ პატარა ბიჭი თამაშობდა განმარტოებით. უფრო მოშორებით ვიღაც კაცი ძაღლს წყალში ჯოხს უგდებდა. გამოიტანდა თუ არა ძაღლი ნაპირზე თავის ნადავლს, კაცი ისევ ზღვაში გადააგდებდა და პირველყოფილი სიმშაგით აღტყინებული ძაღლიც ყუფით გადაეშვებოდა ხოლმე წყალში. კატას ეს ამბავი აქამდე მობეზრდებოდა, თუნდაც გაეწვრთნათ და ასეთი ოინებიც ესწავლებინათ. ძაღლები კი უფრო ოპტიმისტები ჩანან — მაჩანჩალა მიუდამ პირველი ჰგონიათ. ან იქნებ, უბრალოდ უფრო სულელი ცხოველები არიან.

— მანქანა გამოვიყვანე, — თქვა კაცმა და გვერდით შეზღონგზე ჩამოჯდა.



საქართველოს
საბავშვო ლიტერატურის
სამხარვეზო ცენტრი

— ეს ხომ ატლანტის ოკეანეა? — იკითხა ქალმა.

— რასაკვირველია. თქვენ რა გეგონათ?

— მე მეგონა... ბრისტოლის ყურეა-მეთქი.

— არა, როგორ გეკადრებათ, — კაცმა რუკა ამოიღო და უჩვენებდა, ბრისტოლის ყურე ეს არის. ჩვენ კი, აი, ამ ადგილასა ვართ. ეს ოკეანეა.

— ძალიან პირქუში და მოსაწყენი ყოფილა, — თქვა ქალმა.

ცოტა ხნის შემდეგ კი როცა მანქანით სანაპიროს გასწვრივ გაჭიმულ გზაზე მიქროდნენ, სულ სხვა თვალთ გადახედა მიდამოს.

„რა კონტა, პატარა ქალაქია“, — გაიფიქრა მან.

რა მოხდება ვითომ, რომ აქ ბინა დაიქირაოს?

ყვითლად, ვარდისფერად, მწვანედ ან თუნდაც ცისფერად შეღებილი კოტეჯი... იქნებ აქ ერთი კვირაც დაჰყოს?

შემდეგ წარმოიდგინა ხალხით სავსე ქალაქი — ნემსი რომ არ ჩაეარდება არსად. მანქანები, მანქანები, საქალაქთაშორისო ავტობუსები... მაშინ ასეთი იერი აღარ ექნება ამ კოშქია ქალაქს.

სანაპიროდან რომ გადაუხვიეს, კაცმა სიმღერა წამოიწყო. იგი არიებს მღეროდა სხვადასხვა თქმუებიდან. ქალს არც ერთი სიტყვა არ ესმოდა მისი. კაცი სრულიად უცხო ენაზე მღეროდა. დროდადრო შეწყვეტიდა სიმღერას და არიების შინაარსს უთარგმნიდა.

— ახლა იმაზე მღერის, რომდესაც პირველად იხილა თავისი გულის სწორი... ახლა კი... რომდესაც კვდება.

— ყოველთვის საკმაოდ ხმაშაღლა მღერობს, როცა კვდებიან, — თქვა ქალმა.

კაცს ნათქვამისათვის ყურიც არ უთხოვებია. იგი გატაცებით მღეროდა, მას კარგი ხმა ჰქონდა.

რამდენი ხანი გავიდა მას შემდეგ, რაც იგი, აი, ასე იჯდა მამაკაცის გვერდით, რომელიც მანქანას მართავდა და მღეროდა?

დიდმა დრომ გაწვლო. მრავალმა წყალმა ჩაიარა. ან იქნებ ეს სულაც გუშინ იყო და რაც მერე მოხდა უცნაური სიზმარია?

წინა დღით თავისი კოტეჯის სამზარეულოში იჯდა. სარკმლიდან მოდრუბლულ ცას შესცქეროდა და ყურს უგდებდა საოცარ სიჩუმეს, რომელიც არც ერთ საბარგო მანქანისა თუ ფერმერების ფურგონის ხრიგინს არ დაურღვევია. შემდეგ ვიღაცამ ფრთხილად დააკაკუნა კარზე.

„ალბათ მისტერ სინგპია“, — გაიფიქრა მან.

სოფლები ისეთ ბრახუნს აუტეხავდნენ სოლმე, თითქოს ამ საცოდავ, დანგრევის პირას მისულ სახლს მიწასთან გასწორებას უპირებდნენ. იგი გაიტრუნა და ყური მიაპყრო.

„იფიქრებს შინ არ არისო და წავა“.

მისტერ სინგპი დროდადრო გამოჩნდებოდა სოლმე სოფელში, იგი მეწვრილმანე იყო. ხალათებით, ყელსახვევებით, ქვედა საცვლებითა და ათასი წვრილმანით ვაჭრობდა. ჩვეულებისამებრ მასაც მიასაღებდა სოლმე ჭრელჭრულა, მყვირალა ფერის ყოვლად გამოუსადეგარ ნივთს. ეს ყველაფერი იმით დაიწყო, რომ იმ დღეს იგი მეტად ეულად და მოწყენი-

ლად გრძნობდა თავს. ოღონდ იმ აუტანელი სევდისათვის თავი დაეღწია და არაფერს დაიშურებდა. სწორედ მაშინ გამოეცხადა მეწვრილმანე. მერე კი ხშირი სტუმარი გახდა.

— ეს ხუთი ფუნტი სტერლინგი ღირს, მაგრამ უფრო იაფად მიყარ-
თხევთ, მაღამ. ზედაც ერთ მძივს მოვაყოლებ. ეს თილისმას... ბუნდი-
ურება მოაქვს. მე მორწმუნე კაცი ვარ. თქვენი სულისთვის სწავლავთ.

— კი მაგრამ, ეს ნივთი მე არ მჭირდება, მისტერ სრმგვ.

— ეგ არ გამაგონოთ. ძალიან გთხოვთ, ნუ მაწყენინებთ. მაგით ნამ-
დვილად გულისა მტკენთ. ვინ გატანთ ძალას, იყიდეთო? თქვენ მხოლოდ
საქონელს პირი გაუსინჯეთ, — წყნარად ეუბნებოდა მეწვრილმანე.

„როგორ ახერხებს იმ ერთ ჩეხოდანში ამდენი ჯღანმანის ჩატენ-
ვას?!“ — ფიქრობდა ქალი.

— მიშვიდობით, მუმ¹, დიდად გმადლობთ. ღმერთი იყოს თქვენი შემ-
წე, მუმ, — იგი ყოველთვის ასე მიმართავდა: „მუმ“ ან „მამ“.

ქალს გაახსენდა, რომ კარი ჩარაზული არა ჰქონდა.

„შემოვა და ძებნას დამიწყებს“, — გაიფიქრა მან. გადაწყვიტა დერე-
ფანში გასულიყო, ფანჯრიდან უარის ნიშნად თავი გაექნია უსიტყვოდ და
შემოსასვლელი ჩაეკეტა.

მაგრამ თეთრი ჩალმისა და შავი უღვაშის ნაცვლად, რომლის დანა-
ხვასაც ქალი ელოდა, ზღურბლზე ნაცრისფერ კოსტიუმში გამოწყობილი
კაცი იდგა და მოთმინებით აღჭურვილი ელოდა სახლის პატრონის გა-
მოჩენას.

— მე... იანი ვარ...: — გაულიმა კაცმა, — წერილებს გწერდით. არ
გახსოვთ? შარშან, ლონდონში გავიცანით ერთმანეთი. მერე მისამართი
მომეცით და მითხარით, ინგლისში თუ ჩამოხვალთ, მეწვიეთო. ჩემი წე-
რილი არ მიგიღიათ?

ქალს ახლავდა გაახსენდა პოლანდიდან მოსული წერილი, რომელიც
ინგლისურ ენაზე იყო დაწერილი. სამგვერდიანი უსტარი. კარგა ხანს
უკირკიტა, სანამ ნაჯდაბნ ხელნაწერსა და უცნობი ლექსების ნაწყვეტებს
გაარჩევდა. წერილით აცნობებდნენ, რომ მისი ავტორი ლონდონში აპი-
რებდა ჩამოსვლას და სთხოვდა, შეიძლება თუ არა მაისის ამა და ამ რი-
ცხვში, სამშაბათს, ასე შუა დღის შემდეგ გესტუმროთო. ქალმა უპასუხა,
მოხარული ვიქნები თქვენი სილვისაო და წერილის ბოლოს დასძინა:
„ოღონდ მაისში ჩვენთან წვიმები იცის“.

სამშაბათს... დღეს კი ორშაბათია.

— მობრძანდით, მობრძანდით, — ქალი ცდილობდა გულთბილად
დახვედროდა სტუმარს. — რაღას ელოდებით, შემოდით... ახლავე რაღა-
ცას დავლევთ და შევთბებით.

სასმელზე კაცმა უარი განაცხადა. საღამო ქაშს სასტუმრო ოთახში ისე-
დაც სანახევროდ ბნელოდა სოლმე. ახლა იგი ისე დაჯდა, რომ სინათლის
ერთადერთ წყაროს, ვიწრო სარკმელს, ზურგით აეფარა. მერე უშუალოდ,
შიუკიბ-მოუკიბავად მოუყვა რამდენი იწვალა სანამ მის სახლს მოაგნებ-
და. შემდეგ ექსტერის სასტუმროზე ჩამოაგდო სიტყვა. კაცს ლონდონური

1 მაღამ — (შემოკლ.).

მოდის სადა, ახალი კოსტიუმი ეცვა. ბოდისი მთიხადა ჩიქორთული ინგლისურისათვის, თუმცა სრულიად უაქცენტოდ ლაპარაკობდა, დროდადრო სიტყვის მოსაძებნად თუ წაებორძიკებოდა ენა. ეს იყო და ეს.

— მოდი თხვალინდელი დღე ერთად გავატაროთ, გინდათ ზღვაზე გავისეირნოთ?

ერეკნული
ბიზნიმისეკა

— მინდა, რამდენი ხანია ზღვა არ მინახავს!

მეორე დღეს იგი უკვე საექსკურსიოდ გამოწყობილი გამოცხადდა. ხელში ვეებერთელა თაიგული ეკავა.

— რა შესანიშნავი მიხაკებია... — თქვა ქალმა. იგი ახლა იმაზე ფიქრობდა, მოეძებნებოდა თუ არა სახლში მათი შესაფერისი დიდი ლარნაკი.

მანქანაში როცა ჩაჯდა, მაშინლა შეამჩნია, რომ სტუმარი გაცილებით უფროსი იყო, ვიდრე გუშინ მოეჩვენა და უფრო სიმპათიურადაც გამოიყურებოდა.

— თქვენ მწერდით, აქ ერთთავად წვიმებიაო და აბა, შეხედეთ, რა შესანიშნავი დღეა!

— ო, ნამდვილად!

რა საუცხოო დარია, აღაღანებული მთა-ველი, დია ლურჯი ცა, მსუბუქი და ქათქათა ღრუბლის ქულები. ახლა გამყინავი ქარის და გადაუღებელი წვიმების გახსენებაც კი მკრცხელობა და უმადურობა იქნებოდა. თბილი ნიავი უაღერსებდა მიდამოს. — „ეს სამხრეთის ქარია, ირგვლივ ხუხილიც ყვავის“.

— ნეტავი ის რა ხვა? ალუბალი თუ ქლიავი? — იკითხა მან, როდესაც თუთრად გადაბენტილ ხეს ჩაუარეს.

— არ ვიცი. სოფელს კარგად ვერ ვიცნობ. მოგეხსენებათ, ქალაქელი კაცი გახლავართ.

— კი, გეტყობათ.

ქალს აოცებდა იმ ბედნიერებისა და გულარხეინობის გრძნობა, რომელიც იმჟამად დაუფლებოდა. ასეთი რამ მისთვის ძალიან იშვიათი ხილი გახლდათ. იგი თავს ბედნიურად გრძნობდა და თუ ეს ამ კაცის წყალობით იყო, მაშინ მადლობის მეტი არაფერი ეთქმოდა. თუმცა სულ ერთხელ ნახა თავის სიცოცხლეში და მასთან ერთად ერთი ჭიქა კოკტეილიც მიირთვა. მერე აღარცა ჰქონდა იმედი, თუ ოდესმე შეხვდებოდა. რა საჭიროა ახლა ყველაფრის ჩხრეკა და გუნების წახდენა?

კაცს მაინც ძალზე ნაცნობი სახე ჰქონდა. თითქოს ადრეც მოეკრა სადღაც თვალი. უცებ გაახსენდა მოდილიანის ბიოგრაფია და ყდაზე დაბეჭდილი ფოტო. როგორც ვაშლი გაჭრა, ისე ჰგავდა იმ სურათს.

— ხომ არ დაიღალეთ? — ჰკითხა კაცმა.

— არც ისე... თუმცა ურიგო არ იქნებოდა შინ დავბრუნებულიყავით და რაიმე დაგველია... პირი გაგვესველებინა.

— მაშინ, თუ წინააღმდეგი არ იქნებით, ასე მოვიქცეთ: ექსტერზე ჩავიაროთ, სასტუმროში, ნომერში ისეთი ღვინო მაქვს, უკეთესი აღარ შეიძლება, უსათუოდ მოგეწონებათ!

კაცი ოტელიდან ორი ბოთლით ხელდამწვენიებული გამობრძანდა. ბოთლებში ვარდისფერი ღვინო ციალებდა. უკანა გზობაზე იგი სწრაფად

შიაქროლებდა მანქანას. გზატკეცილზე არავინ ჩანდა. იშვიათად თუ იტყოდნენ რამეს.

* *



ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

— ჭიქები მოვიტანო? ყინული? ან იქნებ ცოტა წინით მაგისტრში შეგვედგა!

— ბოთლები ჯერ კიდევ ცივია, — თქვა კაცმა. — აი, ნახეთ.

ქალი სინათლისაკენ პირშექცეული იჯდა. კაცმა ბოთლები გახსნა და ორ სიგარეტს მოუკიდა. ერთი ქალს გაუწოდა. შემდეგ მაგიდიდან ჰოლანდიური ლექსების პატარა ტომი აიღო.

— კითხულობთ ჰოლანდიურად? — ჰკითხა კაცმა.

— არა. ეგ ინგლისური თარგმანებია. მე არ ვიცი ჰოლანდიური ენა.

— ამსტერდამი ხომ იცით?

— არც ისე კარგად. ჰააგა უკეთესად ვიცი. არა, რა თქმა უნდა, მახსოვს არხები, შესანიშნავი ძველებური სახლები. მაგრამ ეს ძალიან დიდი ხნის წინ იყო. კიდევ აშენებენ ისეთ სახლებს?

— დიახ. ზოგი აშენებს. ერთ-ერთ ასეთ სახლში ბიძაჩემი ცხოვრობს თავის დასთან ერთად.

— მართლა?

— კი. ყოველ საღამოს მეგობრებს ეპატიჟებიან და კარტს თამაშობენ. რა დროსაც არ უნდა დაურეკოთ. ღამის ორ, სამ საათზე... სხედან და თამაშობენ.

ქალს მოსწონდა კაცის სახე, როდესაც იგი თავისიანებზე ლაპარაკობდა. ეს ამბავი ართობდა, ამავე დროს სიამოვნებდა და თბილ გრძნობას უღვივებდა გულში. კარგია, რომ ეს კაცი ამდაგვარად იხსენებდა თავის ახლობლებს.

— ფულზე თამაშობენ თუ ისე, გასართობად? — ჰკითხა ქალმა.

— გასართობად, თავშესაქცევად, — უპასუხა მან. — ძალიან მიყვარს ბიძაჩემი. ჯერ კიდევ სულ პატარა ვიყავი, დედა რომ გარდამეცვალა. ბიძამ დვიძლი შეიღვივით გამზარდა. მაშინ ინდონეზიაში ვცხოვრობდით. მამაჩემი მხატვარია. მე შემონახული მაქვს მისი სურათები, რაც ჩემთვის უაღრესად ძვირფასი რელიქვიაა. მამაც მიყვარს. თლონდ იგი მეტიხმეტად რბილი კაცია. ეს კი ფაფაკს არ შეუფერება.

— მართალი ბრძანდებით.

— ბიძაჩემი სულ სხვა ადამიანია. — მან ჯიბიდან საფულე ამოიღო და პატარა ფოტოსურათი გაუწოდა ქალს. — აი, მისი სურათი.

ბიძამისს საკმაოდ ეშმაკური გამომეტყველება ჰქონდა, ასე მოეჩვენა ქალს.

— მე მესმის რისი თქმაცა გსურთ.

— ეს კი. მამაჩემია.

— ძალიან გავხართ.

— კი. ვიცი. მამა მიყვარს, ძალიანა ვარ მასზე მიჯაჭვული, მაგრამ მას არა აქვს... აი, როგორ ვითხრათ... მაგარი ხელი.

— წარმოიდგინეთ, რა ხოცვა-ჟლეტა ატყდებოდა, ყველას რომ მაგარი ხელი ჰქონდეს. ნუთუ ვერა გრძობთ, ისედაც რა საშინელება ტრიალებს ირგვლივ?

მან ფრთხილად ჩააწყობ ფოტოსურათები საფულეში.

— ძალიან მწყდება გული, რომ ხვალ ლონდონში ვართ წასასული, — თქვა მან.

— მეც, — თქვა ქალმა.

კაცი სავარძლის ზურგს მიეყრდნო და განაცხადა:

— სითხარით, ყველაზე უფრო რითი მოგწონვართ?

ქალს გაუკვირდა, მაგრამ არ შეიმჩნია და მაშინვე მიუგო:

— ყველაზე მეტად თქვენი წარბები მომწონს.

— წარბები? — გაიოცა კაცი. — ჩემი წარბები?

იგი ისე გაოგნებული ჩანდა, რომ ქალმა აუხსნა:

— თქვენნაირი სახის ადამიანს უნდა ჰქონოდა... უფრო სწორად, მე ველოდი გადატყვევებ, შავ, მოხატულივით მომშვილდულ წარბებს. თქვენ კი ხშირი, დაფანჩული წარბები გაქვთ. მზის შუქზე თმაზე გაცილებით ღია ფერისაა. ეს ისე უჩვეულოა... აი, ეგ მომწონს.

— ეგ არასოდეს უთქვამთ ჩემთვის.

რამოდენიმე წამს ერთმანეთისათვის თვალი არ მოუცილებიათ. შემდეგ ორივეს გაეცინა.

— სურათი უნდა გადავიღოთ, აი, როგორც ხართ, მასე. ახლავე ჩავალ და მანქანიდან ფოტოაპარატს ამოვიტან.

— არა, არ გადავიღოთ. არ მიყვარს სურათის გადაღება. არც არასოდეს მყვარებია. ეს უბრალოდ შიშის ნევროზია, ფობიაა¹. არ ვინდათ, ძალიან გთხოვთ.

— კი, ბატონო... თუ არ ვინდათ, ნუ ვინდათ... ოღონდ თუ ნებას დამართავთ, თქვენი სახლის ფოტოსურათს გადავიღებ... სამახსოვროდ...

— ოღონდ მე ნუ გადამიღებთ და რაც გნებავთ, ის გააკეთეთ.

კართან იგი შემოტრიალდა:

— ჩვენ ერთმანეთს გავუგეთ, არა?

ქალმა არაფერი უპასუხა. თავისთვის კი გაიფიქრა, — „კი, მე თითქმის მაშინვე გავიგეთ. მაგრამ არ შეგონა, თუ თქვენც მიმიხვდებოდით“.

ქალი ხშირად იჯდა ამ სავარძელში, თვალმიშტერებული გასცქეროდა, რა გადაუღებლად სცრიდა წვიმა, ყურს უგდებდა ხოლმე ქარის სისინს.

მთელი ღამეები გაუთავებლად კვნესის ქარი, აჭრაჭუნებს კარ-ღანჯარას, არახუნებს დარბეზს, როგორმე რომ თვალი მოატყუოს, იძულებულია ადგეს და გაზეთებით გამოჩურთოს ხოლმე ყველა ღრიჭო. თ, როგორა სძულს ეს კერავი, მზაკვარი ქარი. მთელი დღე არ ასვენებს ხეებს. მოწმენდილ ცაზედაც კი უღიმღამოდ ციმციმებს მზე ქარიან ამინდში.

დღეს კი მზე მზეობდა და ოქროს შუქად ეღვრებოდა დედამიწას. მისი სხივებისაგან დაემზაზმებული მწვანე ბალახიც კი ნარინჯისფრად ლივლივებდა. სულაც არ არის გასაკვირი თუ ახლა ეჩვენება, სხვა დროებაში გადაყვდი და სხვა ქვეყანაში ვცხოვრობო.

¹ აკვიატებული შიში.

ქალმა დაინახა, როგორ დააბოტებდა კაცი სახლის წინ პატარა მდე-
ლოზე და გაიფიქრა: „ნეტავი რა ნახა სასურათე? ძროხებს ხომ არ უღებს
სურათს?“



— ოღროხოლო მოლია, თრმოში ფეხი არ ჩავივარდეთ. ვერ მოვიცა-
ლე, მიმეხედა.

— აქაურობა ძალიან მომიწონს. თუმცა მოღრუბლულ შემთხვევაში
აქ მოწყენილობაც იქნება. თქვენ ალბათ ბევრი მეგობარი გყავთ.

— არც ისე. ამ სოფელში არავინა მყავს. ხომ იცით, ეს დიდი საგრა-
ფოა.

— მაშ აქ სულ მარტო ხართ? ასე არ ვარგა.

— არა, არა, ყველაფერი რიგზეა. ჩემთან ხშირად დაიარება ერთი მე-
ტად კარგი ქალი. ტელეფონი მაქვს, თან სიმარტოვეც მიყვარს, ყოველთვის
არა, მაგრამ... ბოლოს და ბოლოს, ხომ არ შეიძლება, ადამიანს ყველაფერი
თავზესაყრელი ჰქონდეს.

— ხამთარში? მაშინაც მარტო ხართ?

— შუა ხამთარში მიჭირს. მაშინ უცდილობ, წავიდე ხოლმე სადმე,
გავერიდო აქაურობას. შემდეგ კი... ხომ იცით, ყველაფერი შემთხვევაზეა
დამოკიდებული.

— მე ახლა იმაზე ვფიქრობდი... იტალიაში ერთი მყუდრო, ლამაზი
ადგილი ვიცი, აუცილებლად მოგეწონებათ.

— ერთი სიტყვით, ზუსტად საჩემო ადგილია, არა? — გაელიმა ქალს.

— წახვიდოდით იქ?

— რატომაც არა? — თქვა ქალმა, თუმცა იგრძნო, აჯობებდა ოდნავ
დაფიქრებულყო და ისე გაეცა პასუხი.

— მართალია, ყოველთვის ვერ ვიქნებოდი თქვენთან, — ყოყმანით წა-
მოიწყო კაცმა. — მაგრამ სამსახურს თავს დავაღწევდი თუ არა, მაშინვე
თქვენთან გავერდებოდი. ხომ იცით, ცოლი მყავს.

— ვიცი.

— მე და ჩემი მეუღლე რაღაც ვერ შევეწყვეთ ერთმანეთს.

— რას იზამთ. ძალიან სამწუხაროა.

— ბავშვების გულისათვის არ დავარღვიეთ ოჯახი. ასე ვიქნებით, სა-
ნამ იმათ გზაზე დავაყენებთ. ისე, ერთმანეთის ცხოვრებაში არ ვერევი.

ქალს თითქოს ეს უკვე მოსმენილი ჰქონდა, ადრე, ოდესღაც, როცა
სულ სხვანაირად იყო მისი ცხოვრება მოწყობილი.

— კარგად მოქცეულხართ, პატიოსნურად, — თქვა მან. — ზოგჯერ
ხდება, რომ...

— თქვენ ჩემს ცოლს არ იცნობთ.

— რა თქმა უნდა, არ ვიცნობ.

— იცით როგორი ქალია? — კაცი აღუღდა, ხმა შეუთრთოლდა. —
ამ რამოდენიმე თვის წინ ნიუ-იორკში ვიყავი. ძალიან ლამაზი კაბები ჩა-
მოვუტანე... საჩუქრად. მინდოდა მესიამოვნებინა. დღემდე კარადაში უკი-
დია ხელუხლებული, ერთხელაც არ ჩაუცვამს.

— იქნებ ვერ მოადგა ტანზე კარგად, ან არ მოუხდა?

— როგორ გეკადრებათ, ძალიანაც მოუხდება, რომ ჩაიცვას, როგორ
გეკადრებათ. მე ეგ არ შემეშლება. თმითმ არ იცვამს, რომ მე ვუყიდე.

ასეა ყველაფერში. გარწმუნებთ, იმასაც ჩემსავით უნდა გაყრა, მაგრამ ბაფშების გულისათვის ვერ ვარღვევთ ოჯახს. ამიტომაც...



— გეხუმრეთ.

— მე კი სულაც არ მეხუმრება. სწორედ იმას გეუბნები, რაც ჩემთვის თქმაც მინდა.

— ძალიან კარგი, პირდაპირ შესანიშნავი იქნებოდა, მაგრამ ჩემთვის იტალიაში წამოსვლა ყოველად შეუძლებელია. არ შემოდელია.

— კი მაგრამ, მიზეზი? ახლა არა თქვით, „რატომაც არაო“?

კაცი უნდა მიხვედრილიყო მიზეზს! ეს თუ არ ესმის, მაშინ ყოველგვარი ახსნა-განმარტება ზედმეტია. არც აპირებდა აეხსნა. მერე კარგახანს აღარ მოახსენებდა ეს ამბავი. ძალიან ცოტას ესმის, რომ ეს ცხოვრება გაჭიმულ ბაგირზე სიარულია და თუ ფეხი აგიცდა, უძირით უფსკრული არ აგცდება. სასოწარკვეთა — ეს არის ბოლო და ბოლო.

ბოდიშის მოსახდელად პირველად რაც მოადგა ენაზე, ისა თქვა:

— ათასი რამე უნდა... პასპორტი... დავიდარაბა, თანაც ჭირის დღესავით მძულს აბარგება-ჩაბარგება.

— მე მოვალ და ყველაფერში მოგეხმარებით. ოქტომბერში შემოდელია ჩამოსვლა. ჩემოდნების შეკვრა-ჩალაგების ოსტატი ვარ. თქვენ თითს არ გაგანძრევინებთ. აი, ნახავთ.

— წამოსვლა მინდა, მაგრამ ეგ ყოველად შეუძლებელია.

კაცი ერთხანს ჩუმად იჯდა. შემდეგ ხმა ამოიღო:

— კარგად აწონ-დაწონეთ ყველაფერი და თუ გადაიფიქრებთ, წერილით შემატყობინეთ. ჩემი მისამართი გაქვთ.

— ბევრიც რომ ვიფიქრო, ალბათ ვერ გადავიფიქრებ.

— რატომა ხართ ასე დარწმუნებული? — თქვა კაცმა და მაშინვე სულ სხვა რამეზე გადაიტანა საუბარი. შემდეგ სადილად დაპატიჟა, მაგრამ ქალი ახლა კი ნამდვილად იძულებული იყო უარი ეთქვა. იგი ისე დაიჭანცა, რომ არაფრის თავი აღარა ჰქონდა. მოითენთა, ერთიანად გამოეცალა ღონე. საუბრის გაგრძელებაც კი არ შეეძლო.

— მადლობას მოგახსენებთ დღევანდელი მასპინძლობისათვის, — თქვა კაცმა წასვლისას, თავი დაუკრა და ხელზე ეამბორა. — იმედი მაქვს, სიტყვას მაინც მომაწვდენთ. აბა, გისურვებთ სასიამოვნო საუბარს მეზობლის... ძროხებთან, ამ გაშლილ ველ-მინდვრებზე... — უნიათოდ იხუმრა მან.

— რას იზამ, ყველაფერს უნდა მოელოდეს კაცი, — დაიჩურჩულა ქალმა.

მანქანაში ჩაჯდომამდე კაცმა ხელი დაუქნია და დაუძახა:

— ჩვენ კიდევ შევხვდებით ერთმანეთს.

— კი, კი, ძალიან კარგი... იქნებ რთგორმე მოახერხოთ...

ქალი სამზარეულოში დაბრუნდა, თვალები მოხუჭა.

— რატომ გავისტუმრე უარით? რატომ? ნუთუ ამ სახლის მიტოვება არ შეიძლება, რომელიც არც დარში ვარგა და არც ავდარში? ამასაც თუ სახლი ჰქვია, საწყალი ხალხის თავშესაფარია მხოლოდ, ოთხი ნამცეცა ოთახი და სხვენი... ეს არის და ეს. ჩემს ცხოვრებას წააგავს... შუბლზე გადაისვა ხელი და გაიციინა. — დიახ, ასეა, მაგრამ ვინ იცის, რა არის

სხვენში? მხოლოდ მე ვიცი, მაგრამ მეც ვერ გამიბედავს შიგნისკენ დასვლა.
 მას უცებ სული შეეხუთა, ჰაერი აღარ ეყო იმ ერთ ბეწო თათხში-
 კარი გამოაღო და მიეყრდნო, რომ არ დახურულიყო. რატომ? რატომ?
 რატომ? ნუთუ დაავიწყდა ძველებური თავნებობა, რაც მოქმედობდა,
 ყოველთვის იმას რომ აკეთებდა? ათასჯერ უარესი და სულელური რა-
 მაც გაუკეთებია, ვიდრე იტალიაში წასვლაა. სულ ეს არის? ვის რაში
 აინტერესებს, სად წავა ან ვისთან წავა. სულაც, ისე გაიპარებოდა, კაცი-
 შვილი ვერ შეამჩნევდა. ან ვინ ჩაყოფდა მის საქმეში ცხვირს? ნამდვი-
 ლად არავინ.

* *

— ხომ არ შეგაწუხებთ? — გაიხმა ვიღაცის მორიდებული ხმა. — კა-
 რი ღია დამხვდა და შემოვედი. ეს საკუთრად თქვენთვის ჩამოვიტანე.

ქალმა სწრაფად შეიმშრალა თვალები.

— სრულიადაც არა. თქვენ რომ არ მოსულიყავით, ალბათ ჩამეძინე-
 ბოდა. — ქალს გაუხარდა სინგჰის მოსვლა. როცა ზღვა ბობოქრობს, ყვე-
 ლა ნავსადგური კარგია. — აბა, ერთი მიჩვენეთ რა მომიტანეთ? მომე-
 ცით, თვითონ ავარჩევ.

— აი, ეს, შესანიშნავი ქსოვილია, საუცხოო რამეა, თქვენ მხოლოდ
 ხელით მოსინჯეთ.

— კი, კარგია. ის რაღაა, ნარინჯისფერი?

— ეს?..

მეწვირილმანუმ ნეილონის მოკლე ღამის პერანგი გაშალა. კოხტა პე-
 რანგს ზედმეტი მაქმანები არა ჰქონდა.

— ღამაზია, — თქვა ქალმა.

ოდნავ განცვიფრებულმა სინგჰმა თითქმის ზედ ნიკაბთან მიუტრიალ-
 მოუტრიალა თავისი საქონელი.

— ეს ფერი ძალიან გიხდებათ, — თქვა მან. — ერთი ცალი კიდევ
 მაქვს... შავი.

— ეგუც მომეცით.

ქალს არ უვაჭრია, რაც დაუფასეს, ზუსტად ის გადაიხადა. სინგჰს
 აღარ უცდია, სხვა საქონელი მიესაღებია მისთვის. უხმოდ დახურა ჩე-
 მოდანს.

ქალმა იგი კარამდე მიაცილა. ქარი ამოვარდა, ჰაერში სუსხი დატრი-
 ალდა.

„ხვალ კარგს არაფერს უნდა ელოდეს ადამიანი“. — გაიფიქრა ქალ-
 მა. — გაავდრდება“.

— ნახვამდის, მემ, გმადლობთ, მემ. მე ვილოცებ თქვენი სულისათ-
 ვის.

— ილოცეთ, აუცილებლად, — თქვა ქალმა და კარი მიხურა.



თარგმნა ოთარ მამუროიაშ

* *

არა, არ ვნანობ, ეს ყველაფერი
გაივლის ვაშლის ყვავილის კვამლად
და ფერწასული — ოქრო ნაფერი,
აღარ ვიქნები ყმაწვილი, არა,

გაცივდა გული, უკვე არ ვიბრძვი,
მიწა კი არყის ხეებით ელავს,
თუმც არ მაცდუნებს მშვენება მისი,
რომ ვიწანწალო კვლავ ფეხშიშველა.

სულთ მოხეტევ, დარბეულ გრძნობად
მხურვალე ბაგეს ათრთოლებ ახლა.
ო, დაკარგულო ახალგაზრდობავ,
თვალთა სიშმაგევ, განცდათა წარღვნავ.

უკვე ძუნწი ვარ, — ოცნებით მწირი,
ცხოვრებავ, იქნებ სიზმარში დამრჩი?
და გაზაფხულის მშფოთვარე დილით
უსებ გავჭენდი ვარდისფერ რაშით.

ფერფლი ვართ ქვეყნად, ბედიც ეს არი,
ნეკერჩხალს თაფლად მოჟონავს ფიქრი.
კვრთხეულ იყავ, რომ მოესწარი
ჯერ აყვავებას და მერე სიკვდილს.

□



* *

ნახვამდის, ძმაო, ძვირფასო ჩემო
 ეგ შენი სახე ამ მკერდში მიდევს.
 ეს განშორება საბუდისწერო
 ერთხელ შეხვედრას გვპირდება კიდევ.

ხელგაუწვდელად, უხმოდ ნახვამდის!
 ნუ შეყრი წარბებს, ნუ გინდა სევდა.
 მოკვდე — არ არის ქვეყნად ახალი,
 მაგრამ სიცოცხლეს ძველია ქვეყნად.

□

* *

თურმე ამ ქვეყნად მუდამ ასეა,
 ოცდაათწლამდე მივალწვეთ ოდეს,
 უფრო ძლიერად სულს და ხასიათს
 სურს — ცხოვრებასთან კავშირი ჰქონდეს.

ძვირფასო! მალე მეც ოცდაათი
 დამკრავს და მიწა ძვირფასობს ჩემთვის.
 გულს ესიზმრება ყოველ საათში —
 თითქოს ვიწვები ვარდისფერ ცეცხლით.

თუკი ვიწვები, ეს დაწვაც ღირდეს
 და მეც ბეჭედი ამ წუთში ხელთ მაქვს.
 ის თუთიყუშის წინ ამოვიღე,
 ნიშნად იმისა — დავიწვეთ ერთად.

ის ბოშა ქალმა თითზე დამაგო,
 მოვიხსენ და შენ გიძღვენი იქვე.
 ახლა კი, როცა არღანი დარდობს,
 არ შემობლია გავეჰტე ფიქრებს.

გონებას დაღავს დარდი, ეჭვები,
 გულს წევდიადი და სიცვივე სუსხავს:
 ხომ შეიძლება იგი ბეჭედი
 სიცილ-კისკისით აჩუქე სულ სხვას.

იქნებ მას კოცნი მზის ამოსვლამდის
და გვეკითხება: მითხარი ერთი,
შენ სასაცილო გიჟი მგოსანი
ვით აიძულე — ემღერა შენთვის?!



მაგრამ გაივლის, შორჩება წყლული,
ცხოვრებას ისევ გავეცქერი კუშტად.
მე, ხულიგანი, ვით გამაცურა
იმ დაწყევლილმა ბლუ თუთიყუშმა.

□

* *

მშობელ მხარეში მომწყინდა ყოფნა,
სევდა, ნისლად რომ ადევს ტრამალებს,
დავტოვებ ამ ჩემს ღარიბულ ქოხს და
გავყვები სადმე ლითებს, ავარებს.

თეთრ დღეებს ჩუმად გავყვები, წაფალ,
ის შორი მხარე მიჩანს ალერსად.
მაგრამ ძმაკაცი ჩემს დასაკლავად
ვიცი, ჩექმაზე დანას ალესავს.

გაზაფხულია, ელვარე გზაზე
ჩახვეულია ღიმილი მიწის
და ვის სახელსაც პატივს ვცემ ასე,
კარის ზღურბლიდან გამაგდებს ისიც.

მოვალ, რომ ვნახო სახლ-კარი მაშის,
სხვა სინარულმა მიშველოს დროზე.
შებინდებისას, სარკმელთან მაინც
თავს ჩამოვიხრჩობ ჩემს სახელოზე.

ჩაწნულ ღობესთან ტირიფი თავშლით —
ჭირისუფალი თავს დახრის დაბლა
და განუბანელს, ჩემს სხეულს მაშინ
ძაღლის ყეფაზე დამარხვენ ალბათ.

მოვარე ჩაყვინთავს კვლავ ზეცის გულში,
ნიჩბებს ჩამოყრის ლურჯ ტბების მიღმა,
ქვეყნად კი ისევ იცხოვრებს რუსი,
ცრემლებს დაღვრის და იცეკვებს დიდხანს.

□



თარგმანა ოთარ მაჟურონიამ

* * *

ელავს ძველი ნახატები
კლდეებსა და თასებზე.
მათი ჩუმი ღალადისი
სიცოცხლისკენ გვაქეზებს.
ჟამთა მტვერი
კი არ გვხიბლავს
იმ უხსოვარ დროების,
წარწერები ცინცხალ დილას
გვანან უმანკობით.
გარდასული ის ცხოვრება
ისევ ისე მაისობს,
სიცოცხლე და აზროვნება
ამ ფერებით აივსო.
თუმცა ჩვენი პოეზია
ულეველი ზღვა არი,
ლაჟვარდებში ჩაუწია
მხატვრებს მათი ყალამი.
თუმც დაჩრდილავს
ძველ ნახატებს
ახალ ფერთა ჩანჩქერი
და ამ სიტყვის ჩამონათალს
სჯობს ამ კალმით ნაწერი,
მაგრამ მაინც იქ მივდივართ.



იმ უმანკო წყაროს ვსვამთ,
ტყის შრიალა იდილიას
და მზის პირველ ამოსვლას.
მუზა იქით მიგვაცილებს,
ვიდრე ღამე დაგვფარავს.
ხელოვნების სიყმაწვილეს
ვუბრუნდებით ჭაღარა.

□



შხატვარი: ავთანდილ ბართაგაძე



მთხრობა

თარგმნა თამარ ჩიჯავაძემ

1

რაც დრო გადის, უფრო და უფრო ხშირად მასაფრდება ღამლამობით მარტოობის გრძნობა, ადრე ასე უცხო და გაუგებარი რომ იყო ჩემთვის, ეს ჩვეულებრივ შვიდიანის ხანს მეშარბება ხოლმე, როცა ყოველი სულდგმული გარინდულია და არსაიდან ჩამოიწუმი არ იპნის ხოლმე, მაშინ ტროტუარები გაშეშებული მიცვალებულის მღვლებივით სრტყალებენ. ასეთ დროს შიშე მიტანს, თითქოს მტაცებლის ხახში ვიყო მომწყვდეული, იან ცხადად და ახლოს მესმის ვიღაცას ძლივს გასაგონი სუნთქვა, კვდები და ზერვიჯლად მივდი-მოვდივარ ფართო პოლში, რომელიც კაბინეტის მაგივრობას მოწევს. საშველი არა ჩანს, მარტოობის გრძნობა სქელი და მჭებვარე როდია — ხანჯლის წვერივით ბასრი და გამგვირაფია. მოულოდნელად წამოპეწევა ხოლმე და ცდილობს კედელთან მიმამწყვდილოს გამწვანებული ანდორის თუ შინამოსამახურის მიერ გუთხეში მიდგმული ფიჯუსის ახლოს, ძლივს ვიკრებ ღონეს, რას ვაი-ვაგლახით ვუსხლტები ხელიდან და შუქის ჩაქრობაც კი მაგიწვდება, ისე ვაერბივარ გარეო, ვიყვირთ შევრბივარ ღრუტში და სუნთქვაშეკრული ვეშვები მუთხუთმეტე სართულიდან პირველზე. მშვენივრად ვიცი, თუ გაწვრა ღმერთი და ამ ტრაქუნა კატაფალგაში ვავეჩხირე, ისე ამონხდება სულა, კაცაშვილს ვერ მივაწვდენ ხმას. მანქანაში ვჯდები და მაშინვე ვრთავ მოტორს. შიში წყნარი გვეგუნი გაცილებით უფრო სასიამოვნოა, ვინემ მგონებვისაგან ხოტბამესამქული მთია ნაკადულების რაკრაკი და მაშინვე მამშვიდებს კიდეც. დაცეონი ჩემს სასულელეს და ღინჯად ვივარი ადგილიდან. ცახცახს კი ვერა და ვერ ვიკავებ, თითქოს ეს-ეს არის მაცივრიდან გამომათრიესო. გზაში ფინჯარას ვაღებ, ქარს რომ გაეატანო თითქმის მანქანამდე ადევხებული მხეცის მყრალი სუნთქვა. არ ვიცი რა მეშარბება, ალბათ ცოლთან გაშორების მერე ზერვებმა მიმტყუნა.

საბჭოელები წვიმისაკვით რბილად და მოხატონურად შროალებენ. მუხრუჭების უანური და ამავე დროს გამამხნევენელი ხმა რომ გავიგონო, მყვეთრად ვუხვევ ხეივანისკენ, ჩვენ რომ ქუჩას ვუწოდებთ. ფარები ისე ხაზავენ შენობების ჩაბნელებულ ფაადებს, თითქოს თიხს გაყოლებდნენ ზედ. წამით აბრწყინდება შექით გამოტაცებული შორეული ქალი და მაშინვე ტრება, ასევე გაიფლავებს და მყიფე ჩაბნელებება თეთრი ტულის ფარდაც, მაგრამ მე მარტო აღარა ვარ, ჩენთან მოტორია. ტყუილად აგინებენ ამ მომთმენა და თვინიერ არსებას, აქაოდა, მყრალ სუნა აფრწვევსო, კი ბატონო, მაგრამ ის როგორია, მყავე ღვინისა და ნივრის სუნს რომ აბოყინებენ მამაკაცები?

ასეთ დროს მხოლოდ სასტუმრო „სოფიას“ ღამის რესტორანი თუ არის ღია, როგორც ყოველთვის, ახლაც ნოდთანვე უაგტოვე მანქანა და ვერც თუ მაინცდამაინც გაბედულად შე-

ველი საუცხოო ლიფტში. უკვე საღებოთ დაშვიდებული ვიყავი და ნომინდა კიდევ რესტორანში შესვლა. სწინ მოყვარული არ გახლავართ, არ მიყვარს ხმაურიანი შეკრებებზე, მთვრალი მოლაყებება და მლიქვნელები, მაგრამ ეს, შეიძლება ითქვას, ჩემი გარემოა, ყოველდღიურობის იანერცია მეწვეა ხოლმე მისკენ. ბუნებით გულჩაოხრობალი, პარტუმიც კი ვარ, ბიორი ყოველთვის მაგრად მაქვს მოკუმული. ვიცო, კეთილად არიან ჩემდანი განწყობილი ადამიანები, მაგრამ რატომ, ეს კი არ მესმას. როგორც ჩანს, სიტყვათერი ადამიანები მათი ინტერესს იწვევენ, ათასში ერთხელ რომ წარმოთქვამენ გესლიან პარადოქსულ კონტრადიქციულ გამოდებულ ხუმარებას, აი ისეთები, ჩემს ცოლს რომ ახვევან გარს, ვცდილობდი, აქყოფით არ ვამეხვედა, ისე გადავქცერი დარბაზი და მყუდრო ადგილი შევარჩიე. დამშვიდების ხაკვლად რაღაც საოცარ ვაკულში ვიგრავი თავი.

თუთრი იტალიური გერმუტი შევუკვეთე. ეს მოტუბო და საბინდარი თხლე არც დაიღვრა, მაგრამ აბა ასეთ დროს ვის რას დასცილვალე. მხოლოდ ახლა მივიხედ-მოვიხედვე; ამ საღამოს რესტორანი აკმაოდ ცარიელი იყო და უჩვეულო სიჩუნიც სეფედა. სიჩუნი თითქოს ბლუშის წითელ ფარდებსაც ვასჯლოძოდა. მის გამჭვირვალე ქველში რბობასავით უხნაუროდ დაცოცავდნენ ოფიციატები და უსიტყვოდ და მარჯვედ ემსახურებოდნენ კლიენტებს. ეტყოდა, ესაა ამ რესტორნის მთავარი ღირსება, თორემ მორთმული ცივი ხბოა ხორცი გვარიანი მაგარი ვანოღვა. ერთი სირია ვერმუტი კიდევ დაეღვე, მერე ყანულის ნატეხიანი სუფთა ვისკი ნივანულე და სხეტლში სასაამთვეო სათბომ დამიარა.

ასეთ დროს ჩვეულებრივ უცხად ცოცხლდება ხოლმე წარმოსაბვა და ასოვრენად ისწორებს ტრანზანობელასავით ნაზსა და ლურჯ ურთებს. მაგრამ ახლა შერხევა ძლივს მოასწროს ჭეშმა წარმოსახვან, რაღვან ერთ-ერთე ოფიციატი მომიალოვდა და ზრდილობიანად მითხრა:

- ამხანაგო ნაწევ, გრძელ სუფრასთან გეპატიებებიან.
- შეშოსვლისას არავითარი გრძელი სუფრა არ შემიანიშნავს.
- უინ მებატრეება?
- დიდი ეანი.
- ნაერალია?
- არა, ცოტა ნესვამია.

წავრანად ამოვიასრე. დიდი ეანი ჩემი მკერავა ვახლდით. მკერავას წყენინება კი, მით უმეტეს კარგი ჩაცმის მოყვარული თუ ხარ, არ შეიძლება. ეანი კი სოჯიის ერთ-ერთ საუკეთესო მკერავად ითვლება. კარგი ქსოვილები აქვს ხოლმე ხშირად, მაგრამ ვადამალვა იცის და ისეთ კლიენტებში ანაწილება, ვანც ვანიმპათიურება, ან ვინც ნიასი აზრით სახეტლოვანია. მეც თუ ამით რიცხვს ვანვეცუთვნები, მაშინ უარს არ მამატიებს.

- უთხარილ, ახლავე მოვა-თქო.
- აუჩქარებლად შეეჭამე ცივი ხბოს ხორცი და მოქუშული ვავენართე სუფრისკენ, სადაც მიმიწვიეს. ეანა მართლა მოყვარა თავი ათითლე კლიენტისა და თავვანისმცემლისათვის. დამინახა თუ არა, წამოდგა. უხადოდ დაუთოვებულა რაღაც მოთასამნისფრო კოსტიუმში ვიცვა. სხეება დიდი გემოვნებით აცმევდა, თვითონ კი სულ არ იცოდა ჩაცმა ამ ეატნა.
- ჩემს სტუმარს, მგონი, ყველანი კარგად იცნობთ.

ვითომ? ვავიფიქრე, როცა საბატიო აფვალას ვკდებოდი — ეანის ვვერდიო. მე ხომ ესტრადის მსახიობი არა ვარ, აღტაცებულ მხერას რომ მაპრობდნენ ქალიშვილები მოდერნისტული კაფეებიდან. საბუდხიეროდ სუფრასთან რამდენიმე მეტ-ნაკლებად ნაცნობი ფიზიონონია დავლანდე. ერთი მულტიფილმების სტუდიის რეჟისორი იყო, მერე — დღის ბარის მებატრონე. როგორც ბოლო დროს შეინაშნება, ახლაც ქალები ტარობდნენ მამაკაცებს და სულითა და გულით მხარჯლობდნენ — რაღაცას ვამეცროდნენ დერისავან ჩახრანწულ ხმაზე. ბოლოა და ბოლოს თვითონა ვარ დამანაწეე, მარტოობის ბასრი ხანჯალიც კი არ არის ისე საშიში, როგორც შეჩარხომებულნი, ხმაურიანი და ნოსაწყენი კომპანია.

ხონ შეიძლებოდა, უარესიც ყოფილიყო. აი, ვიტნვათ. მაგარი მთვრალეები ყოველიყვნენ და მანქახეება და დებურთის მატჩებზე ეკამათო. ეანეი დიღმებზე მაინც საუბრობდნენ, მართალია, ბულგარულზე, მაგრამ მაინც უიღმებზე. ჩემი ცხოვრება სავსეა ასე უმიზნოდ გატარებული საღამოებითა და უსარგებლო ნაცნობებით, რომლებიც ზოგჯერ წლების მანძილზე მაწვანან ტვირთად. ვცდილობდი მხოლოდ ტიქაში მეცქარა, არ მეპასუხა შეგითხვანზე, არ ვამედიმა და ზედმეტი ვულისყური არ გამომეყვანებინა არავისა და არაფრის მიმართ. მოკლედ, საშინლად მოწყენილი ვიყავი და ალბათ ეს საღამო უკვალოდ გამიქრებოდა მებსაერებდა, უჩვეულო ამბავი რომ არ შემმთხვეოდა, მაგრამ ეს ცოტა მოგვიანებით მოხდა,

ახლა კი მოწყენილობა მიწყალდება გულს, რა ვიცოდო, რა მელოდა... ხანდახან მალულად დაეხედებოდი საათს, ჩვეულებისამებრ თანამზად რომ წაქეზებდა და თანავადაც არ აინტერესებდა, რად მიღირდა ამ ხალხნი ჯდომა. და როცა აწორედ საათმა დაიძვინკარა: ჩრდილობიანი კაცისთვის სკამარისი დრო გაქვს გატარებული სუფრაზეო, წამოვდგეო, ბოლოში მოვსადე და თაბაქეფიანხენი ნიკატოვე. ვერძობდი, ეანი ნუმი კმაყოფილი მისი კდაპინც არ იყო. მაგრამ რა შექხა? მთხაწველს გავკვნიანო-მეთქი, გავიფიქრე, თქვის თქვისი პრეპარატი, ვიცი, ძალიან უყვარს პრეპარები.

შეშინებული

გარეთ საგრძობლად აცივებულაყო. ქარი ზედ ქალაქია თავზე მსჭრებდა და ფლეთილ ყვირელ ღრუბლებს, ტაბარს კი თითქოს ტერმის სქელი წვენი გადასხმოდა, ისე ბუნდოვანად ლაბლაბებდნენ ნიბი გუშაბთები ცის ფონზე. მოედანზე კაციშვილის ტაბანებო არ იყო, გარდა იმითი, ვინც შეგლად წიკულიყვინენ უკვე და თავიანთ მარადიულ ბედს გასცქეროდნენ. კოსტიუმის ამარა ვიყავი და სწრაფად ნივამურე მანქანას. სულ რამდენიმე მეტრი გავლა ძლივს მოვასწარი და ზურგს უკან ვიღაცის ფაჩუნი ნომესმა. იაც შევნიბოდა, რომ მანქანა გავაჩერე და სწრაფად მივტრიალდი. მეგონა, იმწამსვე რალაცაა ჩამიმუებდნენ თავში, ალბათ ხვარში გახვეულ რკინის მილს. რა თქმა უნდა, მსგავსიც არაფერა მომხდარა, უკანდაც გავართობნული გუგებით მომჩერებოდა ფერგამკრთალი და შეშინებული ქალი. თვალებს არ დავუყვარე.

- აქ რას აკეთებთ?! — დავუყვარე გაბრაზებულმა.
- სამართლედ ვითხრათ, ისე არ გავბრაზებულვარ, როგორც ჩემივე შიშისა შემრცხვა. თუმცა გასაბრაზებელიც მქონდა: რა უფლებათ მოკლათდა ჩემს მანქანაში დაუფითხავად?
- არაფერს, — მიმასუბა შეშინებულმა, — მაგრამ თქვენ ისე სწრაფად დაძვინკარათ...
- რატომ შემოხვედით მანქანაში?
- თქვენ ვერა მცნობთ? — მკითხა გაოცებულმა.
- მაინც საიდან უნდა გიცნობდით? — ვუბასუბე თითქმის უხეშად.

ცხადია, ვოგონებს ასეთ კილოზე არ უნდა ელაპარაკო, ის კი მართლა ვოგონა იყო: თცი წლია თუ იქნებოდა. მეტის არა, და როგორც ნაშის ნომეჩგენა, არც მაინცდაპაინც უმწიველო უნდა უბედილყო, მაგრამ არც ნათრევს ჰგავდა.

— ჩვენ ხომ ერთ სუფრაბთან ვასხედით რესტორანში... და თქვენ ინტერესითაც კი შემომხედეთ.

რა სასულელეა! ინტერესით შემომხედეთ. შეიძლება, შევხედე კიდეც, მაგრამ ალბათ სულ სხვა რამზე ვფიქრობდი. საერთოდ არ იყვარს რესტორანში წიწიალა ქალები, ეს წურბელები, მტვირთავებზე უფრო ხარბად რომ უღურწვენ დღინოს. ან როგორ შეათვალენერებს, ურველ წუთს თამბაქოს ბოლში არიან გააქვდი.

- დავუშვათ, ასე იყო, მაგრამ ეს მაინც არ არის სხვია მანქანაში ნაგდომია მიხენი. ბრაზი უკვე გამინელდა.
- თქვენ გელოდებოდით, — ამხსნა მან. — ხომ თქვით, მივდივარო. ქუჩაში კი ძალიან ცივა.

- კი მაგრამ, ჩემი მანქანა როგორ ვამთიციანით?
- სხვია „პეგო“ არ იყო... კარიც ჩაუკეტავი დაგიტოვებიანთ... ✓
- რალა მაინცდაპაინც მე მელოდებოდით? იმედია ნუბას მომცემით შეგვეითხოთ. ასეთი თრუნია ხაკლებად ეანით ამ ჯერის ვოგონებს, ამ პატარა წურბელებს-მეთქი, მინდა ვთქვა. ნან თვალთ დაიდასუღა და უბრალოდ მიმასუბა:

— მიხლოდა შინ წაყვანია, მეთხოვა თქვენთვის... უკვე გვიანაა და ტრამვაი აღარ დადის.

პოო, ეს არც ისე გულუბრყვილო მიიყნია... ასეთ ანეესზე ჩვეულებრივ ჩემზე უფროსები ან ჩემზე უნცროსები წამოვგებნიან ხალხზე.

- სად ცხოვრობთ?
- ცენტრალურ ციხესთან, — სერიოზულად მიბასუბა.
- შშვენიერა აღვილია ეს უკვე გვარიანი მიხენია; იქ ფცხით რა ვაიყვანს კაცა, რაიც დამით.

— იცათ რა, ქალიშვილო, — ვუთხარი უკვე სხვა ტონით, — თქვენი თვლით ნახეთ, კარგა გვარიანად გადაეკარი... პოდა, როგორ შემიძლია ამ მდგომარეობაში მთელი ქალაქია გავლა. ვთქვათ და „ ? “ გაქაჩეროს...

— კი მაგრამ, თქვენ ხომ მაინც მანქანით ამირებდით წასულას?! — ვაიოცა მან.

— რა თქმა უნდა, მაგრამ მე ჩაბნელებული ვაჩნობი ქუჩებით უნდა შევლო.
— თუკი ასეა, რას ვაზამ! — თქვა და ნორჩილად წიქტანა კარია სახელურს.
ნოგვიანებით, როცა ეს შეუხედავი და უღაზათო ქალიშვილი ჩემდა ენებურად ჩემივე
ცხოვრების ნაწილად გახდებოდა, ასეთი მორჩილება გულს მომწვევებს.



საბჭოთავი

— მოითმინეთ, — ეუთხარო მე, — აად ვინდოდით წასვლა?
— რაკი არ შეიძლება...
— ტანსის ვაჩერებამდე მაინც მიგიყვანთ.
— ნადლობთ, არ არის საჭირო. — და მანქანიდან გადავიდა. მინა თავი და
ხული სიარული რომ დავინახე, უხეხურად მანქანიდან გამოვედი. რომ წამოვეწიე, ტირო-
და. მართალია უხმოდ, მაგრამ ცრემლი ნაკადულივით მოედინებოდა დაწვებზე. მთლად
დავიბენი, საყმაოდ ვეღვარილი ვახლავართ და არც მაინცადამაინც ჩაბათი მაქვს, მაგ-
რამ ქალის ცრემლებს ატანა არ შემიძლია, გული მიჩუყდება. ეტყობა, ეს გოგო ისეთი არ
იყო, როგორც ვიფიქროვ.

— ტანსის ფული თუ არა გაქვთ, სიამოვნებით გასესხებთ. ფუხით ხომ არ ივლით ამ შუა-
ღამისას.

— არა, არა, — წამოძახა მან, — არაა საჭირო.
ამაყიც რომ ყოფილა! ატირებული რომ არ მენახა, ისევ დავტუქსავდი. ამაყია და სხვის
მანქანაში კი მიდევრება!

— კარგა, ჩაჯექით, წაგიყვანთ, თორემ ცრემლები დაგახრჩობენ.
გულმოსული წაყვლი ნანქანისკენ, მაგრამ უკან ნაბიჯების ხმა რომ არ მონესმა, მივ-
ბრუნდი. ჩემვენ ზურგმძებელი იდგა და ისე შეხვედრებდა ცას, თითქოს აღრენას აპირებდო.
ისიც კი ვავიფიქროვ, ცოტაც და, ქარი წაიღებოდა-მეთქი, ისეთი მსუბუქი და უახეხლო მესვენა.

— რაღას ელოდებით? — ვკითხვ მკლამენლად.
ის მორჩილად წამოვიდა ჩემკენ, მაგრამ ეცხად შეყოყმანდა და ვაჩერდა.

— შინ ვერ დავბრუნდები, მეშინია...
— ვისი გეშინია?

— ღელაჩემის... ადგ ვვიან შინ არ შემიძლება, რომც შენიშვია, მაინც არ ნივალ იმას-
თან. ვერც კი წარმოადგენთ, რა ადამიანია, — გულწრფელი ზიზლით თქვა ქალიშვილმა.

— მაშინ კონედიას რაღას თამაშობთ?
მან ისევ უხეხურად დააბაკუნა თვალი და უბრალოდ და გასაგებად მითხრა:

— მე... მე მეგონა, ნიშნავდი...
ახლა ნიქირს იმის ვახსენებ, რაც მაშინ ვანვიცადე, არც აღელვებელი ვიყავი და არც
შეძრწუნებული, გაოცებით არ ვავოცებულვარ. ათვალწუნებითაც კი არ შემიხედავს მის-

თვის. იმას კი ვერ ვიტყვი, მომეწონა-მეტქი, ვეფერებდა, როგორ იდგა, რაღაცნაირი უწო-
ნადო, მსუბუქად ჩაცმული. ეუცქროდი, როგორ ატმასნიდა ქარი ვიწრო თებოებზე ქვედა-
კაბას. ის არც ნორცხვი იყო და არც მოკრძალებული, ამეუ ღროს ვარყვნილებას ნიშან-
წყალიც არ ეცხო, მე კი არა, თითქოს თავის უფრდს ელაპარაკებოდა. და მაშინ სიბრაულლ-
მა თუ რაღაც ბუნდოვანმა, მაგრამ მაინც ბუნებრივმა გრძნობამ გაიღიხუნა ჩემს არსებაში.
ამდვიობარე, მარები ავაწერე და ჩავიბურტყუხუ:

— თუ ასეა, წავიდეთ, ქუჩაში ხომ ვერ მივატოვებთ!
წამსვე გაუნათდა სახე, ქარმა თითქოს ხელით შეუწირალა ცრემლები, ყველაჯერი საკ-

მაოდ უბრალო და ამეუ ღროს უფრო რთული იყო, ვინც მე მეგონა. მაშინ არც ნივლია,
ამ სიბრაულეება ჩაკვარვებოდი, ან რას ვაუგებ ახლაადელ გოგონებს, როცა თვითონ არ
ესმით საკუთარი თავისა.

— რა ვქვიათ? — ვკითხვ მე.
— ღორთთვია...

— მაშ ასე, ღორთთვია, თქვენ ზოგიერთ რამ ეცვე იციო ჩემს შესახებ... იციო რა ნქვია,
რა მარკის მანქანა მყავს, მაგრამ ის მაინც სიბრან ვაივეთ, რომ ჩემი ცოლი ვარეო არ ვა-

ნოგვერის, ადგ ვრთად რომ ნივადვებით?
— თქვენ ხომ ვაშორებლები ხართ? მარტო ცხოვრობთ.

— ვინ ვათხრათ?
— თანმა ვვიამბო, სანამ სუფრასთან მოხვიდოდით. ცხადია, გაქებდათ, სხვათა შორის
ისიც თქვა, ფიცი, მაგრამ ქალიამ კითხვი კაცაო.

— ვახაგებია, რატომ მაწინვე არ მივხვდი?
ასე ვასინჯეთ და ქალიშვილი არც ისე მარტივი იყო, პირველ დანახვისთანავე რომ მო-

მეჩვენა, მშვენივრად მოისახრა, როგორ უნდა მოქცეულიყო. ვინ იცის, რა თინი ჰქონდა მო-
თქრებელი. ერთი რამ კი ნამდვილად ვიცოდი მამას: მიუხედავად ყველაფრისა, არც თვალ-
მაქცობა იმალებოდა მამში და არც ანგარება. მოკლედ, ამ თაობას ისე ავლდა წესიერება,
რომ არც ტყუილის თქმა სჭირდება და არც თავის მოკატუნება.

მანქანაში ჩავსხედით. ის ასევე უყანა სავარძელზე დავსვი. არავითარი სურვილი არ მქონ-
და, შეგეშვირებინა ჩვენს შორის არსებული მანძილი. ინსტიქტურად მარჯვენა ხელს რა-
იმგეს, სულ ერთია, არაფერი გამოუვლოდა. ისე მიიკვნიჭა კუთხეში, სადაც მისი მსგავსი ხმა
ხმას არ იღებდა. იქნებ ჩათვლიმა ვიდევ. არც გასაკვირია, თითქმის ღამის სამი საათი იყო
და ალბათ ბევრი უსიამო წუთიც გაატარა, სანამ ისეთ სულელს გამოიკერდა, როგორც მე
ვარ, მაგრამ ახე იყო თუ ისე, მე მშვენივრად ვგრძნობდი თავს. ნიყვარს ღამლანობით დაკა-
რიელებულ ქუჩებში და ბუღვარებზე მანქანით სიარული, სადაც ერთნაირად მიაფაროდატებს
ქარი ღოთებსა და ქუჩვიან ქაღალდებს. მოტორისაგან გამთბარი ჰაერის შეგრძნებაც მიყ-
ვარა. ისე ღრმად ვსუნებოქაუ, თითქოს ქანგბადის ბალიშიდან მოვლიხებოდეს სუფთა ნაკადი.
დაამბინებლად, რა თქმა უნდა, პოლში დავაწყენ. თუ წახდა საქმე, ბოლოს და ბოლოს აბა-
ნოზის ერთ შიშველ ფიგურას მოიპარავს, აფრიკიდან რომ ჩამონიტახა მამს, ეგ არის და ეგ-
ახლა მთავარი იყო, შეუძნეველად მივსულიყავით ლიფტამდე. იმიტომ კი არა, მეხოხლებს
გაწყენ განსაკუთრებულ ახგარიშს, უბრალოდ, ასეთი ახალგაზრდა ლედი არ შემეუერება.
თქვენ ისა თქვით, ფეხით ავღლა რომ მომიწიოთა მუთხუთმეტე სართულზე და ასოც ამ საში-
ნელი კერნუტის მერე?! ბოლო სართულზე ვცხოვრობდი, ჩემს თავზე მხოლოდ ცა, ღრუბ-
ლები და განებავრებელი, ზარმაცი მუხები იყვნენ.

მადლობა ღმერთს და ლიფტი მუშაობდა, კარი გავალე და მშვიდად შევიყვანე მილიწვი-
ლი ბინაში.

— თქვენთან შეჭი ანთია, — გაკვირვა მან, — იქნებ ცოლი დავებრუნდათ?

— ნუ ღელავთ, ასეც რომ იყო, მე მომხედება, თქვენ ხომ არა, — ვავიხუმრე მე.

მხოლოდ ახლა შევათვალეირე ქალიწვილი. რაღაც უცნაურად მიამბიჭებდა ჩემ წინ —
მსუბუქად, თანაც შებოროკილად. ზუსტად ისე, მტრედები და პოლსები რომ დავოგმანობენ
ბოლმე სანაპიროს სველ ქვიშაზე. ტანზე იაფფასიანი აბრეწუშის ქვედაცაბა ეცეა და მოკლე-
სახელოებიანი შავი კოფია. ტანსაცმელი კარგა გვარიანად დაჭმუჭნოდა. უწინდებოდ იყო,
თუმცა იმ წელაწადს სავაოდ ცივა გაზაფხული იდგა. არც ჭიბეები ჰქონდა და არც ბელ-
ჩანთა. არც გასაღები ეჭირა ხელში და არც ცხვირსახოცი. მოკლედ, ღვთის ჩიტს ჰგავდა, ხის-
ტოტზე რომ ათევს ღამეებს. დორთოთამ ფრთხილად მოათვალეირა ოთახი, ნერმე მობრუნდა
და თავისი გამჭვარეალე თვალები მომაპყრო.

— რა კარგია თქვენთან!

— არა მგონია...

მაროლაც არაფერი არ იყო განსაკუთრებული. ნივთების მაინცადამაინც დიდი მოყუ-
რული არა ღარ, თანაც თუ რაიმე ხეიზიანი ვაგვანდა, ცოლმა წაიღო. კაცმა რომ თქვას,
ვაუთენოდა კიდეც — ყველაფერი მისა ნახიდი იყო. კედელზე დაკიდებული რამდენიმე კარგი
სურათი, რომელი და იატაკზე დაგებული ფორთოხლიაფერი ემპური ფარდაგაღა დამრჩა,
რაც თავდაპირველად ძალზე მაღიზიანებდა. ფარდაგიც ცოლმა იყიდა, თანაც ვალუტაზე,
თუმცა უკვე გამორებულუბი ვიყავით. მარწმუნებდა, კედლების ფერს უხდებდა საოცრადო.
ამას იმ წმინდა ქალური ლოგიკით ამტკიცებდა, რომლის მიხედვითაც იუცილებლად უნდა
შეიკვრო ლურჯი კოსტუმი, თუკი შენახევეით ლურჯი ხელჩანთა ჩავივარდა ხელში. მე კი
მგონია, ეს ფარდაგი რომლის კუნაბეტ შავ ფერს უფრო უხდებოდა. დორთოთა რომლის
მიადგა, სახურავი ახადა და უურადლებით დაუწყო დათვალეირება გაქვილსა და დაყვითლე-
ბულ კლავიშებს.

— ეს თქვენი რომალია? მიანდოდა მეკითხა, ამაზე ჰქმნით-შეთქი?

— პო, ამაზე.

— ძალიან დაძველებული არ არის? — გულგატეხილად იკითხა მან.

— არა უწიავს, მუშაობა შეიძლება.

მან ისევე მომაპყრო გამჭვარეალე თვალები, სიმორცხვემ საბოლოოდ გაეკარა. ახლა ისე
თამაზად იყო, თითქოს წინ ყოყუილიყო.

— დაუკარით რა რაიმე, — მთხოვა მან. — თუნდაც სულ პატარა ნაწივეტი, ოღონდ,
უსათუოდ საკუთარი.

— რად ვინდათ?

— ნინდა გავიგო, როგორი ადამიანი ხართ... მართალია, მუსიკაში მაინცადამაინც ვერ ვერკვევი, მაგრამ ამა არა აქვს მნიშვნელობა...

ნეტა რა უნდა გავიგო პატარა ნაწევრიდან ამ მართლა პატარა წყურბელს, როგორი სიმ-
პათიური და უცნაური ქალიწვილიც არ უნდა ყოფილიყო? მაგრამ ქალებისავე კვლავ ვერს
უნდა მოვლოდე, ეს ჩემი საკმაოდ ხანგრძლივი ცხოვრების გამოცდილებიდან მარტო უნდა
ჩემი ცოლისგანაც უფელაფერია მოსალოდნელი. ის სულ მოულოდნელად წავიდა ჩემგან.
არაფითარი განსაკუთრებული მიზეზი არ უფილა, ყოველ შემთხვევაში მისი წასვლა ნია.
ამისი არც საბაბი ჰქონია და არც აფუცველი. ბანალური სკანდალი და მისი წასვლა არ
ყოფილა, ასეთ ამბებს რამ ახლავს ხოლმე, უბრალოდ ადგა და წავიდა. არ არსებობს ქა-
ლა, რომელიც თავის სიცოცხლეში ერთხელ მაინც არ ჩაიდენს წინდაუხედავსა და გამოუს-
წორებელ შემტევებს. თავს ვიმტვრევდით, — რა გვეთქვა სასამართლოზე, შეიძლება ახლა
ნანობდა კიდევ თავი საქციელს, მაგრამ ის ისეთი ქალი არ გახლდათ, შუა გზაზე შეჩერე-
ბულიყო. სასამართლოზე მოწინააღმდეგეთ გამწვანებული იქნა. დარბაზიდან რომ გამოვე-
დით, მამან კი აღიარდა. მე თავი მოვიკატუნე, ვითომ მისი ცრემლები არ დამინახავს, ცხადია,
ეს ჩემივე დამწვილებსათვის გავიკეთე. განსაკუთრებული სიმბოლო არ განმიცვლია. თქმი-
ცა საყვარელით კი მიყვარდა. იგი ძალზე ძლიერი და გავლენიანი ბუნებასა იყო და თავისი
ცხოვრების სტილს მახვევდა ხოლმე თავზე. რის ვაი-ვაგლახით ვუძღუდები იმ მხატვრულ
უწესრიგობას, გარა რომ გვეხვია. მართო რომ დავრჩი, პირველად დიდ აღნიშვნით და-
ვიწყე მუშაობა. ზოგიერთი კრიტიკოსი ამტკაცებდა, შემოქმედებითი გაფორმების ხანაშაო.
დოროთაა ჩემ წინ იდგა და მელოდებოდა.

— გვიანია. — ვეთხარი მე, — მეზობლებს გავაღვიძებთ.

— ზუმაღ დაუკარით, — ისევე მთხოვა მან, — ვერაფერს ვაგონებ.

მე დაეფიქრდი. ორი დღის წინ ერთი ნაწარმოები დავამთავრე, მაგრამ ვერ არ ვიცილი,
კარგად უღერდა თუ არა. ვანგებ ვაღაღდე ვერაფერს რამდენიმე ხნით. შემდეგ ახალი თეა-
ლით რომ შემეხედა. მუშაობის დროს რაღაც შინაგანი ხმა ზეინობდა ჩემს არსებაში. ეს
კი პატარა ამბავი არაა. საკმაოდ საღად ვაფასებ ჩემს შემოქმედებას და მუსიკალურ კულ-
ტურას უფრო ვენდობი, ვიდრე შთაგონებას. მე მგონია, მართო ნიჭის იმედით ყოფნა იგი-
ვეა, გჯეროდეს, ქარი დაირავს საბარგო მანქანასო.

- რაკი ასეა, დაგჭიოთ.
- სად დაუჭიდე?
- სადაც ვინდათ.

იქვე დავიდა, ტაბურეტზე. უფრო სწორად, კი არ დავიდა, გათოშულ ბეღურასავით ჩა-
მოვდა კიდეზე. შევცხე თუ არა კლავიშებს, სულ ჩთლად დამაფიწყდა მისი არსებობა. რასაც
დღე გწერ, იმა ყოველთვის დამე ვუკარავ ხოლმე. დღის შუქზე ცუდად ვმუშაობ. საყრ-
თოდ არ მიყვარს ნათელი და მზიანი ამინდი. ჩემს მუსიკას ჯეროვნად მხოლოდ დამით, ან
მოდრუბლულ და წვინიან ამინდში ალექცემ, როცა მზისა და ბუნების ჩახჩახა შუჭი თვალს
არ მჭრია. ახლაც, დაკვრისას კვლავ შევიგრძებია ვალაღებელი სულის ქაფიანი. მუსიკამ
გამიტაცა და ბოლომდე დაუკარით, მოკლედ, საბოლოოდ დაგემსგავსე იმ ვიე-პოეტებს, სა-
კუთარი ღეჭვებით მოხიბლულნი გაუთავებლად რომ კითხულობენ და კითხულობენ. დაკვ-
რას რომ მოგჩიო, ნამინდა გამახსენდა, მართო რომ არ ვიყავი. თავი ავწიე და დოროთას
შევხედე. ისეთი სახე ჰქონდა თითქოს მეპირფერებოდა.

- მოგწონიათ? — ვკითხე ლემროსით.
- ძალიან! — წამოიძახა მან.
- იცით რა ჰქვია ამ ნაწარმოებს?
- ვიცი. — უბრალოდ მიბახება მან, — „კასტილიის დამბა“

რომ ეკბინა ჩემთვის დოროთას ეს უფრო ნაკლებად გამიკვირდებოდა, ვიდრე ამის
გავლენა. საქმე ის არის, რომ ბევრს მართლა „კასტილიის დამბები“ ერქვა, მაგრამ ეს ჩემ
ვარდა არც ერთხან სულიერსა არ იცოდა. სათაური არც დამაწერია. ისე მაქმერებოდა. თით-
ქოს ჩემ წინ აღამიანი კი არა, მოჩვენება ყოფილიყოს.

- კი მაგრამ, საიდან იცით? — ძლივს ამოვიღულულულე ბოლოს.
- ვიცი, მთარა და გათავდა..
- ჩემი გაოცებული სახისთვის უფრადლება არც მაუქცევია. ისე დაუმატა:
- მე სხვებისნაირი არა ვარ, მე შეშლილი ვარ...

მე არც ახალგაზრდა ვარ და არც მაინცდამაინც ხნიერი. შარშან შემოდგომაზე შემას-
რულდა საბედიაწერო ორმოცი წელი, რომელიც ჩემს დროში იმ ზღვრად მიაჩნიათ, საი-

დანაც სიჭარბავე იწყება. თუმცა უფრო მეტად კი მეტყობა ასაკი. ამის მიზეზი ჩემი ხშირი თმის მოძალებული ჭადარაი და ჩაცვივებულ დაწვებზე გაწოლილი ორი ღრმა ნაოჭი, კაცმა რომ შექვას, არც იანთი უქმლური ვარ; ვლამარაკობ თეაზიონად, გულლიად ეხვეები ხალხს, ასე ვასინჯეთ და იქმორის გრძობაც არ ნაკლია, რაც საოცრად არ შეგეფრება, რომ სერო-ოზულ სახეს. კანოს ნუსიკის ერთ-ერთ საუკეთესო შემქმნელიად ვარ მიჩნეული, ღმერთმა უწყის, საქებარია თუ არა ეს, მაგრამ სამავიეროდ მატყობილურადა ვარ კარგად შეწყობილი. რამდენამე მნიშვნელოვანი ნაწარმოებიც შევქმენი, ანდამ ორჯერადი საჭიროება ცნობილი.

სეროოდ საღად მოაზროვნე ადამიანი ვარ. მუსიკის გარდა კოსმოგონითა და ანტრო-ფიზიკათ ვარ დაინტერესებული, მათემატიკაც მაინტერესებს, რომელიც ყველა დიდი მეცნი-ერების საფუძვლად მდებარეობს. ჩემი აზრით ბუნების და, ნაშისადამე, ხელოვნების არსს პარ-მონია წარმოადგენს. ეს ნაშინ ვირწუნე, როცა ბუნების უმარტივესი განონები შევასწავლე-და თუ რაიმეში პარმონია ვერ აღმოვაჩინე. ის არანორმალურად, არასრულყოფილად, და-უშვებლად მიმაჩნია. ყოველივე ამას იმიტომ ვამბობ, კარგად გაიგეთ, რა გაჭირვებულ მდგომარეობაშიც აღმოვჩნდი უცებ, მაგრამ ასეა თუ ისე, უკვე ბიჭი აღარა ვარ, სწრაფად მოვერთე თავს და მშვიდად გავიარ-გამოვიარე ოთახში.

— ვინ გითხრათ, რომ ისეთი არა ხართ, როგორც სხვები არიან?

უფრო თავიზიანი ვითხვა ვერ გამოვძებნე.

— დადგენილია, — უხალისოდ მიპასუხა მან.

თქვამე დადგენილი ყოფილა! შეიძლება მე ცოტა უხეში ვიყო ვარ, მაგრამ არადელი-კატობას ვერვინ დამწამებს. გამოკითხვა არ მიფიქრია, ეტყობა, მიხვდა და თვითონვე დაი-მატა უხალისოდ:

— მე ბინაც კი არა შექვს. სავიტუში ვცხოვრობ, ამიტომ არ წამესვლებოდა სადმე.

— გამოპარული ხომ არა ხართ?

— არა, არა, — წამოიძახა განაწყენებულმა, — მე მხოლოდ ღამეს ვათევ იმ, ღღე კი ვმეშაობ, როგორც ექიმები ამბობენ, მე სტაციონარული ვარ.

ეს კი არ ვიცოდი, სტაციონარული ვიყვებიც თუ იყვენენ. აღბათ თდნავ შერეული იყო, ასეთებს კი სად არ შეხვდები, თუ გნებავთ ჩვენთანაც — კომპოზიტორთა კავშირში. უოველ შემთხვევაში ვერ არიდები საგანგაშო არ შემინიშნავს მისთვის. პირიქით, უცნაურ საქციელს მე უფრო შემამჩნევდა კაცი.

— ვინ გმკერხალობთ?

— ჩემი ეჭმი იურუკოვია, — მიპასუხა და უცებ გაუმზიარულდა სახე.

— ასე ხშირად ხდება ხოლმე? აა... რომ არ დაბზუნდიო...

— არც ასე ხშირად, და ჩემი ეჭმიც არასოდეს მიჭაერდება, სხვები კი აღანდგნებიან. გან-საკუთრებით ერთი ექიმი — სტრუზოვი, ჩვენ საავადმყოფოა გააქცა და არა პანსიონიო.

ეტყობა, გამეღიმა და ქალიშვილმა საჩქაროდ დაუნიატა:

— წესრიგი რომ აღვიღებელია, ვაცი, მაგრამ ხანდახან რომ არ გამოვიქცე, არ შემოი-ღია. მაგალითად, იურუკოვას უკვე სსსარგებლოდ მიამნია, ვინ არ უნდა, ისეთი იყოს, რო-გორც ყველანი არიან?

შეუყარაანებულმა შევხედე. საესეებით გონიერებულად შეველობდა და ამ ღროს სახე მშვი-დი და წმილად ჰქონდა. ხომ არ მადამპულერს-მეტონი, გავიფიქრე.

— ვანა თქვენ ისეთი არა ხართ, როგორც სხვები არიან?

— არა, მე ხომ შეტყვები მქონდა. პიროვნების გაორების შესახებ აღბათ გაგივიათ, არა? ეს რომ შემართება ხოლმე, მაინც ვარჩევ, სად არის ნიმდვილი და სად გამოგონილი. ეტყობა, მოვონებები ტახავდა — სახე უცბად ჩაეშუქდა, მივხვდი, უსიამოვნო თემი-ღამ სხვა ამბავზე უნდა გადამეტანა საუბარი;

— რეპორტაჟში ვინ დაუბატეთათ?

— არავინ.

— როგორ თუ არავინ?

— ისე... არავინ. ზოგჯერ ღამაზ დარბაზში ყოფნა მომიწოდება, წესიერ ადამიანებთან ყოფნა. მაშინ მეც ღანაზი და ნორმალური მგონია თავი. ცხადია, ვიცი, რომ ნორმალურ ადამიანებს ასეთი სურვილების აღაგმვა შეუძლიათ. მე კი არ შემიძლია და იმიტომაც არ

ვითლები ჯერ სავსებით ნორმალურად. შევედი რესტორანში და პირველსავე მაგიდას მივსუჯექი. იცოთ რა ადვილია? თვითუნულს ჰგონია, რომ რომელიღაც მეთარემ დაამბატიყა.

— ეს არც ისე ადვილი უნდა იყოს, — შევნიშნე მე.

— თქვენაირი კულტურული ადამიანებისათვის არ არის ადვილი. ჩვენ კი უბრალო ხალხი ვართ. იმიტომაც შემოვძვერი თქვენს მანქანაში, აბა რა უნდა შექნა?



— პო, რა თქმა უნდა, — ახლა უკვე მთლად რბილად ვუბასუხე და ცოცხალი მიღწევის შემდეგ ვკითხე: — მოთხარიათ, მაინც როგორ გამოიცანით, რომ ეს „რესტორანი“ მთელია?

— არ ვიცი, — ჩაილაპარაკა მან უხალისოდ, — თვითონაც არ ვიცი, როგორ გამოვძის ხოლმე, ან რა საჭიროა ცოდნა...

პოლო... მეტა ვერაფერს ვაიგებ მისგან... და არც მაინცადაინიც თავაზიანად მივუბნე:

— აქ დაიძინებ, პოლში. თუთრეული მანდ არის კარადაში. მე მგონი, თვითონ მოგწყობი.

— რა თქმა უნდა, — მივასუხა შეცბუნებულმა, მაგრამ შევატყვე, შევბა იგრძნო. ამ საღამოს ღამია გასათევ ქიჩაა არავინ თხოვდა.

საძინებელში შევედი, დავწექი, მაგრამ დიდხანს არ მომეკარა ილი. ცუდი-ცუდი ვამეგო, რითი აიხსნებოდა მისი უტყუარი აღლო. მართალია, ჩემი ნაწარმოები რაღაცით ვმსგავსებოდა ესპანურს, მაგრამ ეს თითქმის შეუძნეველი მსგავსება იყო, მხოლოდ ცალკეული ინტონაციებში თუ შეინიშნებოდა. წარმოდგენაც არ მქონდა კასტილის ღამეებზე. მადრიდული ღამეები კი, როგორც ყველა ტურისტმა, მეც სხვადასხვა სამიკიტნოებში გავატარე. ერთხელაც არ ამხედავს ციათვის, ვარსკვლავები რომ დამენახა. ან რა აზრი მქონდა? მადრიდული ცა არაფრით განსხვავდებოდა სოფლის, პარიზის თუ სხვა რომელიმე ქალაქის ციანგან. ღამეებიც შეტნაკლებად სტანდარტულია ამ მეტ-ნაკლებად სტანდარტული სამიკიტნოებისა და სტანდარტული სასმელების სამყაროში. რა განსხვავებული გემოც არ უნდა მქონდეს სხვადასხვა ქვეყნის სასმელებს, ბოლოს და ბოლოს მაიგან მაინც ერთნაირი კოკტილი მზადდება. ჩემთვის უკვე აუღ ერთია. ვია გყხეტაზე ვარ თუ ვლოსეს მინდვრებზე. თანდათან დამეკარგა მოგზაურობის ინტერესი, ადრე რომ თავს ვიკვლიავდი.

თუმცა ერთი წმინდა კასტილიური ღამე მართლა მახსოვს. პო, მართლა, მე კი სულ მთლად დამავიწყდა. ვინ იცის, იქნებ მაშინ ვამიჩნდა თავში ძირითადი მოტივი თუ სათაური. ეს აღარ მახსოვს, მაგრამ თვითონ საღამო მახსოვს შესანიშნავად. ესკერიალიდან ებრუნდებოდით სავაჭრო წარმომადგენლობის მანქანით. ბინდდებოდა ცა ჩამუტებული იყო. სინათლეები ადრე აენთოთ და ფანჯრებიდან გამოსულ შუქზე ძლივს გაარჩევდით გზატკეცილის პირას ჩარიგებული წებობების ფასადებს. პატარა რესტორანი, სადაც ჩვენ წვედით, ძველი და ჭუჭყიანი იყო. მაგადებზე არაფერი ეფარა, სამაგიეროდ იატაკი იყო დაფარული უამონხრული თევზის თაფებითა და კიბორჩხალთ. ვარდისფერ-ქერცლიანი კუდებით. რაღა თქმა უნდა ტურისტების ჭაჭანება არ იყო. რამდენიმე გზის მშენებელი მუშა ღაზღანღარობდა ბარის დაბლთან. ხაგისფერი კოსტუმები ეცვათ და კვირული ჩაფხუტები ეხურათ. უკვე შეზარბოშებულიყვნენ, მაგრამ ესპანურ ტემპერამენტთან შედარებით, მაინც წყნარად იყვნენ. ეტყობა, დიასახლისა ერთდებოდნენ, გერმანულივით ფართოსახიანსა და წითურთმიან ქალს. სწორედ მაშინ, ყოყმანი რომ დავიწყეთ, დავრჩენილიყავით თუ არა, ქალის ხმა მოგვესმა:

— მობრძანდით, ბატონებო, რა გნებავთ?

ხუმრობა საქნეა? ოთხი უცხოელი ერთად! — ამის ხელიდან გაშვება არ შეიძლებოდა. დიასახლისა შემოგვეკება და ამით ჩვენ ყოყმანაც ბოლო ნოულო. იგი ოდნავ ელაში იყო, რაც მიმჩიდელობას მატებდა.


— შეიძლება გარეთ დავსხდეთ? — კვითხა ჩვენმა გამყოლმა.

— როგორც გუნებოთ, ბატონებო, — ღიმილით მოგვიგო მან. — თუმცა აქ ძეხვის სუნია, გარეთ კი ბენჩინის.

— არა უშავა, გავბედავთ.

ფართო ხის მაგიდას შემოვესხედით, ხმელი ფოთლებითა და ჩიტის სკინტლით რომ იყო დაფარული. დონია პელაიამ არც ისე სუფთა ჩვრით გადაწმინდა მაგიდა და ზედ ქალაღლის ღამაში სუფრა გადააფარა. ხერესი მოვითხოვეთ, კონიავისფერი საოცრად სურნელოვანი

ღვინო. დიასახლია და დიდი ამბით მოგვართვა და ფრთხილად დადგა მაგიდაზე ლამაზი ბოთლი.

— ყველაზე საუკეთესოა, რაც კი გაგვანია, — მთავად ვეითხრა მან,  — ღმერთმა შეგარგოს, მეგობრებო.

ნამდვილი ესპანური ხერხი იყო, იშვიათი ღვინო. მეორე ბოთლი დამქვრივს და მასთან გავესინჯეთ, მჭვარტლითა და დაქვეყნაკებული მაისია ხოლომით... პანაწლავს რომ ჰგავდა, ოღონდ დავაკარე პირი, რაც ცნობისმოყვარეობას გამო. ახლოსაც ვერ მივიდოდა ხეუნებურ საშობაოდ დამზადებულ სასხლიან ბეხეთან. ჩუნიად ვასხედით. უმთვარო ღამე იყო და მთლად ჩამობნეღდა. სწორედ მაშინ დავინახე ზედ ჩვენს თავზე აციმციმებული დიდროს-დიდრონი კასტილიური ვარსკვლავები. ჰო, ნამდვილად ასე იყო. მაგრამ ის მელდია მოგვიანებით რომ მონივიდა თავში, ვარსკვლავების კი არა, ოქროსფერი კაღილიერი ღვინის წყალბა იყო. მაგრამ ჩემმა სტუმარმა როგორ მიამსჯავსა მინცადამაინც ესპანურს? იქნებ მართლა თვითონაც არ იცოდა? ღმერთმა იცის, რა წეუძერება ასე ცხრილივით დახეჩრტილ თავში, როგორც იქნა, ჩამეძინა. დილით კი სტუმრის კვალსაც ვერ მივაგენი. შეიძლება მეფრწა, ყოველივე ეს მიზმარი იყო-მეთქი, ფათაფუთში დივანზე ეკვლემა გადაფარებული საბანი რომ არ შეგნენაშნა. მივიხედ-მოვიხედე, იქნებ ბარათი მაინც დატოვა-მეთქი: თქვენც არ მომიკვდეთ როგორც გინდათ თქვით და სულში რადაცნაირი სიცარიელე ვიგრძენი. აი, ამიტომ არ მიყვარს ზედმეტი გულკეთილობა — ბოლოს გაბრიყვებული გამოდის, ამ აღამიანურ თვისებაში, რაკინდ მიმზიდველიც არ უნდა იყოს იგი, რაღაც წეურაცხ-მყოფელს უხედავდი.

2

ესე გავიდა სამი დღე, უფრო ზუსტად სამი საშინელი დღე, როგორ არ ვცდილობდი თავიდან მომეშორებინა შენილ ქალიშვილზე ფიქრი და პირივით კი დამემართა. უფრო და უფრო ხშირად ჩავდიოდა სისულელეებს, რამდენჯერმე შეცდომით სხვა სიჩქარე ჩავრთე. გაუთლელი ბიჭივით უპალსტუხოდ მივედი კონცერტზე. ერთხელ კი დარწმუნებული ვიყავი, შინ მივდივარ-მეთქი და ჩემი ყოფილა ცოლია სახლში ამოყავა თავი. ამბობენ, ნებისმიერი ავადმყოფობა, რენატიზმიც კი გადამდებიათ. სრულა ჭეშმარიტებაა. ყოველ შემთხვევაში თავში ხველაფერი წესრიგში ვერ მჭონდა.

შაბათ საღამოს ისევე რესტორნისკენ გამიწია გულმა, თუმცა მარტოობის გრძნობა აღარ მაწვალებდა. ისევე იმ მაგიდას მივუყვებო, მაგრამ რესტორანში ბევრი ხალხი იყო. ოა მაინც აღწევდა ჩემამდე მოსაბეზრებელი ზუზუნი, საკუთარ თავსაც არ მანდოდა განოცტყდომოდა, რატომ მოკვდი აქ. რომელიმე მეგობარი მაინც რატომ არ წამოვიყვანე. იქნებ იმიტომ, რომ არცა მყავს მეგობარი? ან იქნებ იმიტომ, რომ რაღაცნაირი ფარული იმედი ცოცხლობდა ჩემში? ვცდილობდი არ მეფიქრა, მაგრამ მაინც გამიელვა თავში ერთმა აზრმა: რას ვიზამდი, მინის კარებიდან ისევე ის ქალიშვილი რომ შემოსულიყო, უწინდებოდ და თხელი ქვედაპაბით? ალბათ უკანა გასასვლელიდან გავიპარებოდი. ჩემნაირი მორცხვი კაცისგან ყველაფერია მოსალოდნელი.

შინ ფხიზელი დავბრუნდი. ისევე ჩუნიად დავუკარი „კასტილიის ღამეები“. უგუნებოდ ვიყავი და ახლა სულ არ მომიწონა ნაწარმოები. ლამაზი, გლუვი, მაგრამ მსუბუქი ფრაზები იყო. ნამდვილად არ ვიყავი მართალი: ჭეშმარიტი სილამაზე არ შეიძლება უაზრო იყოს.

რწმინდის ექიმ იფრუკოვას დავურეკე ინსტიტუტში. მის შესახებ არაფერი ვიცოდი. ისიც კი არ ვიცოდი, ნამდვილად არსებობდა თუ არა. პასუხად ქალის გულთალი ჰმა მომესმა, ისეთი აუჩქარებელი და მშვიდი, რომ შემრცხვა და კინაღამ ხელი გავუშვი ყურმილს. ჩემი ახსნა-განმარტებანი ახლა სულელურია და ყალბი მეჩვენებოდა. იმას იმედოღდა მჭონდა, იქნებ ჩემმა სახელმა ჩაუნერგოს იფრუკოვას ჩემდამი პატივისცემა-მეტეტი.

— ჰო, დროთეამ მიაშბო თქვენზე... რატომ... რასაცვირველია, მობრძანდით... სათხოვარი მაქვს თქვენთან.

იქნებ ბევრ თქვენგანს უნახავს ეს ძველი, ფანჯრებზე ცხურებაკრული სევდის მომგვრელი შენობა? მე მშვენიერი ხეივანის გრილი ჩრდილები და იქ მოსეირნე ავადმყოფები დამამახსოვრდა. გალაქტიკებივით განყვნიებულნი და შორეულნი. ისინი სულათ ავადმოყო-

ღები იყვნენ, ღრმად სწამდათ თავიანთი წარმოსახული სამყაროს სიდიადე და ბავშვებივით გულკეთილები იყვნენ. ერთხელ დადი ხნის წინათაც ვაყავი იქ და ისეთი წაბნედილებით დავბრუნდი, რომ ალერგიის საწინააღმდეგო მკურნალობა დამინიშნეს, მაგრამ მეორედ ვერაფრით ვერ მიმაყვანეს კლინიკაში. ახლა კი ისევ საავადმყოფოსკენ რომ მივდი-თდი, რაღაცნაირი მოკრძალება და მღვლვარება მეუფლებოდა.

უკრძნუნული

ხანახნა ცუდ გუნებაზე დამაყენა. საოცრად გამოცოცხლებულ ვაჩვენებოდა. განუწყვეტლავ მიღამოდოდნენ ნახქანება, თითქოს მთელი ქალაქი გიგებითა და ნერვული ავადმყოფებით იყო სავსე. მადლობა დმერთს, დარაჯი არ იღვა შესასვლელში. ეს ახალი შენობა საოცრად უშნო და მყუდროებას მოყვებულ იყო. მოკლედ ასეთი იყო, როგორც ახლანდელი შენობებია, მშენებლობის დამთავრებამდე რომ ძველებიან. ამას თავი დავანებოთ და იურუტოვას კაბინეტიც ვერაფერ მიმასწავლა. კიბეებზე დავბრბოდი ზეგით-ქვევით და თვალწინ კარუსელივით მიტრიალებდა საქმიანად მოფუსფუსე ხალხი. განსაკუთრებით აღადმყოფებმა შემაძრწუნეს; ბაბბაზის ზოლიანი ხალათები ეცვეთ და საქმიანი გამომეტყველება ჰქონდათ. აღამიანება კი არა, გასაპარსავად მორეკალ ცხვრებს ჰგავდნენ. აი, გაპარსავენ და ნაშინვე გაუშვებენო. ეჭიმებს ხელში ავტოკალმები ეჭირათ და დაფიქრებული მიდი-მოდიოდნენ. არავინ არავის არ აქცევდა ყურადღებას, არავინ არავის არ ესალმებოდა.

იქნებ მე ვახდბი შეტისმეტად მგრძობიარე? ან იქნებ სანამ მე რომალზე ვაბრაბუნებ-და, ქვეყანა საოცრად შეიცვალა? ბოლოს, როგორც იქნა, სანიტარმა ნიმიითთა ერთ კარზე, რომელსაც არც წარწერა ჰქონდა და არც ნომერი. დაეკაკუნე და შეედი, შესვლა თუ ერქვა იმას. საკუტხათსაკვით მოკუცქნული ოთახი ტაბტით, ორი სკამითა და რაღაც მუცელ-გაბერილი საწერი მაგიდის მსგავსი უშნო დგამით იყო გამოტყნული. მაგიდა რატომღაც ზეთიანი საღებავით შევლებათ, საღებავი ალაგ-ალაგ აქვრცილიყო და ჭუჭყიან სამხარეუ-ლო მაგიდას ჰგავდა.

მაგიდას სავსათად ხანში შესული ქალი ნისჯდომოდა. საავადმყოფოს ხალათი ეცვა. უკან დარაჯივით ქანაობდა თხევადი თანგბადის უზარმაზარი ბალონი. ისე შეცბუნებული და გულ-დაწყვეტილი ვიყავი, ხეარანადაც ვერ შევხედე. ჩემი ვინაობა ჩაეიბურტყუნე და მანაც თავის დაქნევით მანიშნა დემქვარიყავი. ტახტზე ჩამოვჯექი, რადგანაც ორივე სკამი სივიწ-რავის განთ კედლისკენ იყო შეტრიალებული. მხოლოდ ახლად შევათვალე რე ექანი. ასე ორმოცდაათს იქნებოდა მიტანებული, თაფლის დაწმენდილი სანთლისფერი სახე ჰქონდა, საოცრად სალუქი, ფერგამკრთალი, უნაოჭო პირისკანი გაფიქრებინებდათ: პანობტიკუმის სანთლის ფიგურათ. ამ შთაბეჭდილებას მაღალი ქალწულებრივი მკერდი აძლიერებდა, ისე საოცრად მომრგვალებული და შეუტოყებელი, თითქოს სტუარინისაგან განთუძერწავით ექიმს სკამის ზურგს გადააწვა და მოულოდნელად გაიციანა. არ ვიცი რატომ და ეს სიცილი ნაღვლიანი და ავისმალუწებელი მეჩვენა. ახლა კი ვხვდები, რომ მხიარულად და გულლიად იციანოდა. ნერვები დაძაბული მქონდა და უცბად შემეშინდა: დოროთეასა და ამ ექიმის ეშმაკურად დაგებულ ხაფანგში ხომ არ ვაგები-მეთქი.

— დამშვიდდით, ანხანავო მანვე, — მითხრა მან, — საშიში არაფერია...

— საიდან მოიტანეთ, რომ ვლელავ? — თავშეკავებულად ვკითხე მე.

— თქვენს სახის მიხედვით დავადგინე. ჩემის აზრით, თქვენ ნევროზის უტყუარი ნაშ-ნები გაქვთ.

— ნაბატით, მაგრამ აქ სამკურნალოდ არ მოვსულვარ, — არც ისე მეგობრულად მი-კუთხე მე.

— ვიცი, მაინც რისთვის მოხვედით?

მისმა შეკითხვამ ჩიხში მომატყია, მეგონა, უფრო გულლიად ვისაუბრებდით. იმას კი ვერ ვხვდებოდა, ასე მკაცრი კილოთი დაწყებული ლაპარაკი ჩემი ბრალი რომ იყო. გარდა ამისა თითო-ორი წინადადება ძლივს გვტონდა ნათქვამი, რომ კარებში რამდენიმეჯერ შემო-ყვის თავი თეთრხალათიანებმა: ვიღაც-ვიღაცებს ეძებდნენ. ამ უზარმაზარ შენობაში თით-ქოს არავინ არ იღდა თავის ადგილას.

— დოროთეაზე მინდოდა გველაპარაკა, მის ჯანმრთელობაზე. — ვუპასუხე მე, — თუ ეს, რა თქმა უნდა, საექიმო პრაქტიკაში დაუშვებელი არ არის.

— დასამალავი არაფერია, მაგრამ ეტყობა, დოროთეამ შეგაშფოთათ.

— თუ ფიქრობთ, რომ მეშინია... — დავიწყე მე.

— მანქანაში მომხდარზე რას იტყვიან?

— უველაფერი ვიამბოთ?

— ასეთი პირობა გვაქვს დადებული. იმ საღამოს ძლიერ ტაქტიანად მოქცეულხართ, ძალზე ადამიანურად. ამიტომ არავითარი საბანი არა მაქვს, ზაიმე დაგიმლორ, ამჟამად დორთეთა თითქმის განმრთელა... ხუთი-ექვსი წელია. თვალ-ყურს ვაღივებ. მხოლოდ მსუბუქი მოვლენები ჰქონდა. რა თქმა უნდა პერიოდულად. თქვენთვის უფრო ადვილი გასაგები რომ იყოს, ამ მოვლენებს აკვიატებულ იღვებს დაეარქნევ. დორთეთა-კოველოვის იმ წიგნის უშირად მიაჩნია თავი, რომელსაც კითხულობს. ხან ირინა კოველოვი, ხან კოვეტი, ხოლო დროს თავის სახე გაითავისა, როც სამწყხართდ საცმოდ დიდხანს გრძელდებოდა. მაგრამ აი უკვე ექვსი თვეა, არავითარი რეციდივი აღარ ჰქონია.

— სულ არავითარი?

— შეიძლება ითქვას, რომ არავითარი.

— თქვენის აზრით რა უნდა იყოს მისი ავადმყოფობის მიზეზი?

მან წამით შეწავლო თვალი, ისე ბასრად, აღმასი რომ შეეხება ხოლმე მინას.

— ახლაც გეტყვით, — ბიბააუხა დანჯაღი. — ალბათ უკეთესიკაა, რომ იცოდეთ. დორთეთამ ბავშვობაში ორი მძიმე პულმონი ტრავმა გადაიტანა. თერთმეტი წლის იყო, მსუბუქმა ნანქანამ ავადწინ რომ გაუსრისა მამა, დედა გაუთხოვდა. მალე უცხო ოჯახში ცხოვრება აუტანელი შეიქნა და ბიბასთან გადავიდა. ცამეტი წელი რომ შეუძრულდა, როგორც იტყვიან, ჭალიწვილობაში ჯეხი რომ შეაბიჯა, ბიბამ ნანუსის ახდა მოუწოდომა.

იურუკოვა წამით გაჩუმდა, მოღუშული იყო. „მართლა საცოდლობაა, ნეტა სულაც არ შეეიფხა“, — გაეფიქრე მე.

— მაგრამ ჩემის აზრით ეს არ უნდა იყოს ავადმყოფობის მიზეზი, — განაგრძო იურუკოვამ, — თუკა ყველაფერი ერთმანეთთანაა დაკავშირებული. როგორც ხედავთ, აქ ზოგიერთი შთამომავლობითი ფაქტორიც ასრულებს გარკვეულ როლს... ახლა კი ფუ, ფუ, თვალი არ ეცეს და კარგადა გრძნობს თავს. თუ რაიმე ისევ არ შეარყია მისი განმრთელობა.

იურუკოვა გაჩუმდა, ჩემთვის არ შემოუხედავს, მაგრამ მის ხმაში გარკვევით შეგნიშნე გამაფრთხილებელი ნოტები.

— რატომ არ გასწერთ აქედან?

— მერე სად იცხოვროს? ბიბასთან თუ ისეთ დედასთან, დედანაცვალზე უარესი რომ არის? რა მიზეზი აღარ გამოვიგონე, როგორმე აქ რომ დამეტოვებინა: ვითომ სამედიცინო ექსპერიმენტისთვის მჭირდება... მაგრამ როდემდის გაგრძელდება ასე? ასეთი მდგომარეობა უფრო და უფრო სახიფათო ხდება მისთვის. მაგის მომავალზე ფაქრიც კი მზარავს.

ცოტა არ იყოს, მეც შევშინდი: თავქარიანივით დაუფიქრებლად ხომ არ დავადექი ამ უცნაურ გზაზე? კაღმა რომ თქვას, ან აქ რისთვის მოვედი, უსიამოვნო ამბები მაყლია თუ რა და ის იყო გავიფიქრე, როგორ დავუძვრე ამ ხათაბალას-მეთქი, რომ იურუკოვას ხმა მომესმა:

— ნგონი, რალაცის თქმას აპირებდით...

— დიახ, დიახ...

და გაზვიადებული სიხარულით გუამბე, როგორ გამოიცნო დორთეთამ ჩემი „კასტილის ლამეების“ სახელწოდება. და უფრო ვიგრძენი, ვიდრე მივხვდი, როგორი განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მოახდინა მასზე ჩემმა ნაამბობმა. სხვათა შორის, როგორც მახსოვს, გვაჩიანად არეულად ვლაპარაკობდი.

— აქ უცნაური არაფერია, — მშვილად მითხრა იურუკოვამ, — უბრალოდ თქვენი ფიქრი წაიკითხა, ეგ არის და ეგ. პირველად მეც გაოცებული ვიყავი. მაგრამ შევეჩვიე.

— და თქვენ ეს უცნაური არ გეჩვენებთ? — შეგხედე გაოცებულმა.

— ტელეპათია უსაქმურთა მოგონილი ამბები როდია, დორთეთას იშვიათად, მაგრამ მაინც აქვს ვასაოცარი გუმანი საუკუნეების შემდეგ კი შეიძლება სწორედ ტელეპათია იტყოს ადამიანებს შორის ურთიერთობის ნორმალური ფორმა.

— საუკუნეების შემდეგ შეიძლება, — ჩავიბუტბუტე მე, — მაგრამ ჩვენ ჯერჯერობით მეოცე საუკუნეში ვცხოვრობთ.

— ავადმყოფულად ნუ მოქცევით, იცით რამდენს კითხულობს? თუკა ჯერ რომანების კითხვის ნებას არ ვაძლევ, თანაც კარგი რომანებისა. ისე კი ჩემს სამედიცინო წიგნებსაც არ უშვებს წაუკითხავს. თავის ვასაოცარი მეხსიერების წყალობით ბევრი რამ ჩემს კოლეგებზე უკეთესად იცის.

— ეს ალბათ არც ისე ძნელი საქმეა...

მაგრამ ჩემს თანამოსაუბრეს თითქოს არც გაუგონია ჩემი შენიშვნა.

— თანაც ნუხსიერება შექანიერები კი არა აქვს, — განაგრძობდა ია, — იქ სადაც ცოდნა ან ლოკიკა ღალატობს, ინტუიცია უქმარება. მოკლედ, დოროთეა ხალხე საინტერესო გოგონაა, მტკიცე ხასიათის...



— ამაა კი აღარ მოველოდი.

— შე ძალზე მოკრძალებული მომეჩვენა.

— თაყყდია-მეთქი, ვერ ვიტყვი, მაგრამ სუსტი თუ გგონიათ, ძველად, მკაცრად, თანამშრომლები გაოცებულნი არიან, ისე თანისეულად ერევა წინეს.

— ნართლა, სად შეშარბს?

— სახელოსნოში, დეტალებს შტამპავს, თუ რაღაც ამდაგვარ საქმიანობას ეკვება. სამუშაოს არა უნახვს, მაგრამ ჩემი აზრით მისთვის შესაუერისი არ უნდა იყოს. ძალზე ერთფეროვანია, დოროთეს კი საოცრად ცოცხალი წარმოსახვა აქვს და განუწყვეტლივ შოიბობს საზოგადოებს, იგი უსათუოდ უნდა დაიტვირთოს, მაგრამ არანც და არამც ქიშერებდა. აი, ამიტომ მინდობდა მუხარბეა აქვენთვის... თქვენ გავლენიანი პიროვნება ბრძანდებით და აქნებ რაიმე უფროს შესაფერისა სამუშაო გამოუძებნოთ?

— მაგალითად როგორი?

— აი, თუნდაც თოჯინების კეთება იყოს, ან ფინჯების, ლარნაკებისა და თევზების მონატვა. პირდაპირ თქვოს ზელი აქვს.

— გვიღობი, — მსგუგე შე, — ოღონდ ჯერ ნურაფერს ეტყვიო, აქნებ არაღერი გაზომივიღეს და არ მინდა ვული დასწყდეს.

— ვული არ დაწყდება. მისთვის ახლა სულ ერთია, სადაც იმუშაოებს და გასამრჯელოს რას მიიღებს. ვული მისთვის მხოლოდ უშრალე ქალაღია, ცხოვრებისეულ ამბებში საოცრად არამრატყულია.

— არა მგონია; იმ დამეს შესანიშნავად აედო აღლო მდგომარეობას.

— ეს ინსტინქტი უფროა. იქ სადაც გონება უძღურია, ბუნება გამოუყენებელი და იღუშალი ძალებია მობილიზაციას ახდენს. მსგავსი რამ ხშირად შემინისნავს ჩემი პაციენტებისათვის, მაგრამ ახსნით კი ვერ ამიხანია.

კლინიკიდან აფორიქებული დაებრუნდი, იურუკოვას ბოლო სიტყვები ამეზარი მათხოვარივით მღევდნენ ფეხდაფეხ. ნევონა, მანჭანაში დავაღწევდი თავს, მაგრამ თქვენც არ მომიკვდეთ! უკანა სავარძელზე მოიკალათეს და უგუნური შეკითხვებითა და ვარაუდებით არაჭათი გამოინაცალეს. რაღაც ჩაერთე და ბოლომდე აეღწიე ხმა. წედევმაკ არ დააყოვნა თუ ბუნება მართლაც ისეთი შემონეშმეღია, როგორც ექიმთ იურუკოვა ამტკიცებდა, მაშინ საესებით უცხე გზები შეფერჩია მას ამჯერად ჩემთვის.

არღვე ერთი კვირა გავიდა. ერთადერთი, რისაც ამ ხნის განმავლობაში მივაღწიე, ის იყო, რომ ჩემი ბინიდან ერთხელ და სამუდამოდ აღიკვეთა ფეხი მარტოობამ. დოროთეა თითქოს უხილავად ცხოვრობდა ჩემს არსებაში და ჩემ გვერდით, მაგრამ არც ადამიანივით და არც მოგონებასავით. არც ისე საიამოვნო მოგონებანი მჭონდა და ვცდილობდა თავიდან მომეშორებინა. მის ადგილას რაღაც ბუნდოვანი და გულის დამამძიმებელი ნალექი რჩებოდა, მაგრამ ეს მაინც რაღაც ცოცხალი გრანობა იყო. ძხელი სათქმელია. მწარე საყვედურის თუ ჩემი უყურადღებობით გამოწვეული სირცხვილის გრანობა. გუნებაში გაუთაებლად ვესაუბრებოდი დოროთეას კი არა, საკეთარ თავს. ვცდილობდი, გავრკვეულიყავი, რა ზობდა. არაფერი არ შეცვლილა გარდა იმისა, რომ მარტო აღარ ვიყავი. დოროთეამ განდევნა მარტოობა. ყველაფერი მოგვარებულა იქნებოდა, ახლა დაბნეულობით რომ არ შეცვლილიყო მარტოობის გრანობა.

ერთხელ ღამით უძილობით გაწანებული ლოჯინში ეტრიალებდი და მისი სახის გახსენებას ვცდილობდა. საოცარია და ვერც ერთი ნაკვთი ვერ წარმოვიღვინე გარკვევით. გამოდიოდა, ქუჩაშიც რომ შემხვედროდა, ვერ ვიცნობდი, სხვა ტანსაცმელი თუ ეცმებოდა.

არა, შეუხედავი არ იყო. ამას ვერაფრით ვერ ვიტყოდი. მახსენდება: მოგრძო ცხვირი მჭონდა, ტუჩები თხელი და უფერული, თმა მონა ღიზასავით სწორი, მაგრამ ნაკვთებს მაინც აკლდა სიმკვეთრე, მკაფიობი. მისი სახე ხან მზის ქველით აღივლივებული და ხან დრუბლის

ჩრდილებით დაფოთილი მდინარის ზედაპირით იცვლებოდა წარამარა. იგი თითქოს გარე სამყაროს აახედა და არაფერი არ გაჩნდა საკუთარი. ალბათ ამ ცვალებადობაში იყო დავანებული მისი აუხსნელი მონებილობა.

წელაწადზე მეტი მამორებს იმ საღამოს, ჩვენ რომ პირველად შევხვდით ერთმანეთს. ახლა იგი მკვდარია და მე ძრწოლვითა და მტანჯველი ნწუხარებით ვგრძნობ, რომ კვლავ არ ძალმიძს მისი სახის გახსენება, თუმცა ამდენი უცნაური და უჩვეულო რაზმ გადარგვდა თავს. და განა ნართო მისი ხატება გამიჭრა ნებსიერებიდან, კვლის ნასახიც კი ვერ შეაჩინა, სისხლის ის პატარა ლაქაც კი არ დამამახსოვრდა, ერთხელ რომ ვნახე — აღუბლის წვენივით თხელი და ღია ფერის: თითქოს იყო და არა იყო რა, თუმცა ამ ქვეყანაზე მისი მსგავსი არაფერი მინახავს. ის თითქოს ნახევრად სწული, გაფარვარებულა გონების ბოღვა თუ სიზმარი იყო. ახლა შეიძლება ყველაფერს ეწვეს თვალთ ვუყურო, არაფრისა არ ჩვეროდეს, არაფრისა, მისი სინართლის ვარდა.

და აი, როგორც ასეთ შემთხვევაში იტყვიან, განგების ძალით საოცრად სწრაფად, ადვილად შევასრულე იუზუკოვას თხოვნა. მაშინვე ვაცნობე და მანაც გულწრფელად გაიხარა. ახლავე გამოფხვავნი დოროთეასო. დოროთეა კი რამდენიმე დღეს არ გამოჩენილა. ზუსტად ვერ გეტყვი, რა ვანიცადე იმ დღეებში: მოუთმენელი მოლოდინი თუ უნებური შიში. ეს კია, რომ არასოდეს ვყოფილვარ ასე დაბნეული. ჩემი ჯანსაღი და უბიწელი გონება მიჩნევდა, არ ამეჩქარებინა მოვლენები. ამ ქვეყანაზე საჩქარო არაფერია. ან საით უნდა გეჩქარებოდეს, როცა ყველა გზა მოზომილია. სწორედ ამიტომ აღარ დავებრეკე იუზუკოვას, მიუხედავად ჩემი მოუთმენლობისა. რაც მოსახდენია, მოხდეს. თვით განგებამ გადაწყვიტოს, თუ დატანება კი რა საჭიროა.

და აი ერთ მშვენიერ დღეს, თვითონ დოროთეა გამომეცხადა — ტელეფონზე დამირეკა, ასეც ველოდი!

— თქვენა ხართ, ამხანაგო მანვე?

მაშინვე ვიცანი მისი ხმა.

— მე ვარ. სადა ხართ ამდენ ხანს?

როგორც ჩანს, ჩემმა გაბედულმა კილომ შეაჯრო.

— არა, რას ბრძანებთ, რამდენჯერმე დაგიჩვენეთ.

მაშინ მეგონა მატყუებდა. წემდევში კი დავრწმუნდი, რომ ათასნაირი ადამიანური მანკიერებებიდან ტყუილი ყველაზე ნაკლებად ახასიათებდა მას.

— როდის დამირეკე?

— შესვენებაზე.

ამ დროს, ბუნებრივია, მეც სასაღილოდ მიედივარ ხოლმე.

— რაეი ასეა, რა გაეწყობა. ახლა კი დაუყოვნებლივ მოდი ჩემთან, ერთი კარგი ახალი ამბავი უნდა გითხრა.

— ახლა ვერ მოვახერხებ, სამსახურში ვარ. ავტომატიდან ვირეკავთ.

— მიატოვე ყველაფერი და წამოდი, — ვუბრძანე მე, — სხვა სამუშაო გიშოვნე.

მცირე ყოყმანის შემდეგ დამეთანხმა. მახსოვს, ძალზე სუსხიანი დღე იყო, ისევე ისე თხილად ჩაცმული მოვიდა. სიცვიისაგან ისე გაღურჯებულიყო, თითქოს ბაღში სკამზე გაფთოს ლამე. ვინ იცის, იქნებ მართლა რომელიმე პარკში გაათია. იქნებ ამიტომაც მომეჩვენა მისი ცხვირა უფრო დაგრძელებული. მრგვალ თვალებთან შეხამებული ეს გრძელი ცხვირი დოროთეას რელიციური გაოცებულ იერს აძლევდა. ლამაზიო ვერ იტყოდით, მაგრამ თვალში მაინც მოგხედებოდათ მისი გარეგნობა. მოგვიანებით, რესტორნებში რომ დაეიწყეთ სიარული, ხშირად შემინიშნავს, ჩემი მეგობრების ცნობისმოყვარე გამოხედვა და მიგრძენია, რომ მოსწონდათ.

— რა სამუშაოა? — ზღურბლიდანვე მკითხა მან.

— ნოტები უნდა ვადაწერო, არასოდეს გისინჯავს?

— არასოდეს. მერე განა ეს სამუშაოა? — გაიოცა მან.

— აბა რა არის, ნუ გეშინია, ისწავლი... შენ ისეთი ნიჭიერი ხარ, რომ.

— საინტერესოა... — მიბასუხა დადიქრებულმა, — ნოტები... კარგია... საღ უნდა ვიმუშაო?

ნუსიკალურ გამოძეგვლობაში მკაცდა მეგობრები და მისი იქ მოწყობა არ გამიჭირდებოდა. რომელ თანამედროვე ვოგოს უნდა ახლა ქალაქის ნაკუწებითა და დივუებით გაი-

ფუტკოა თელუბი! ნოტების გადაწერა საკირკიტო საქმეა, ყურადღებასა და რუდუნებას მოითხოვს. რატომღაც მჭეროდა, დოროთეა შესანიშნავად გაართმევდა ამას თავს.

- ახლაც შენიძლია დავიწყო, — საოცრად აღფრთოვანებული იყო.
- კარგი, დღესვე წაგიყვან, წარგადგენ მაინც დირექტორთან.

ყურადღებით შევითვალისწინე დოროთეა და მივხვდი, ავჩქარდი: ვალურჯებულ და დაქმუნულ ქვედაკაბიანი დოროთეა იმ გოგონებს ჰგავდა, ყვაფილებს რომ ~~მეტი~~ წინაშე მხედრობენ რევოლუციამდე.



- ტანსაცმელს ვერ გამოიცვლი?
- ვერა, ყველაფერა ანხანავთან დავტოვე.
- წადი და ნოიტანე.
- ვერ მოვიტან. — მოეჭუფრა სახე.
- არც ფული გაქვს?
- რამდენიმე დღეში ხელფასს ავიღებ.
- არა, დღესვე უნდა იყიდო ყველაფერი. მე გასესხებ და შერე გადამიხადე.
- რა თქმა უნდა, გადავიხდი, — ხელად დამტანხმა იგი.

მინდოდა, მარტო გამეწვია, მაგრამ გადავიფიქრე. მე უკეთესად ვიცოდი, როგორ უნდა სცმოდა ქალიშვილს, რომელიც განმცემლობაში იწყებდა სამსახურს. მაგრამ მარტო ეს არ იყო მთავარი. საოცარმა სურვილმა ამიტანა — მინდოდა ყველაფერი თვითონ გამეკეთებინა. კი მაგრამ, რატომ? აქამდე რომ არასდროს გამჩენია მსგავსი სურვილი? მალაზია „ვალენტინაში“ წაგიყვანე, თბილი, თითქმის საზამთრო კაბა გეყვინდა, რატომღაც მინდოდა გამოთბარიყო. ჩასაზომიდან ცოტა აწურული გამოვიდა.

— ლამაზია? — ყოყმანგარეული ხმით იკითხა მან.

ჩვეულებრივი შუა კაბა იყო, არაფერი განსაკუთრებული, მაგრამ მანუკნივით მოხდენილ ტანზე მშვენიერად აღგა. კაბის ვარდა დებსაცმელები და რაღაც წვრილმანებიც ვიყიდეთ. რამდენიმე მალაზია შემოვიარეთ. დოროთეას ყოველივე ეს ისე სავალდებულოდ მიაჩნდა, რომ ცოტა არ იყოს მეწყინა ვიდრე. სიქაბუკეში ხელმოკლედ ვცხოვრობდი, მიჭირდა და დღესაც არ მიყვარს ისინი, ვისაც ჰგონიათ, ყველაფერი ციდან იყრება უფასოდ. იქნებ დოროთეამ მართლა არ იცოდა ფულის უაღრესი, როგორც იურუკოვამ მოთხრა. ერთხელაც არ უკითხავს, რა რამდენი ღირდა. ისე დახედა ჩემებს, ვითომც აქ არაფერი იყო, როგორც მტრედი დაჰყურებს ლუდის ქარხნის გარშემო დაყრილ ქერის მარცვლებს.

დილით ვერ ვისაუზმე და მალე მომშვივდა. სასტუმრო „ბულგარეთის“ ლუდის ბარში წაგიხეხეთ და შინ დავბრუნდი. მოთმინებით ვუხსნიდი, როგორ ენდა გადაეწერა ნოტები. ორი-სამი სტრიქონიც კი გადაუწერე „კასტილიის დამეგობიდან“. ყურადღებით მადევნებდა თვალს, ნერვით თვითონ სცადა გადაწერა. ვაგოცდი, ისე ჰგავდა მისი გადაწერილი ნოტები ჩემსას. ორი საათი ვიმეცადინეთ, არც გაგვიგია, ისე გაგვებარა დრო. საათს რომ დავხედე, ექვსი სრულდებოდა.

— კრებაზე მუქიარება, დოროთეა, ცხრა საათისთვის დავბრუნდები. შენ დაჯექი და იმეშავე... მოვალ და სადმე წავიდეთ სავახშმოდ.

- კარგი, — მიბასუხა მან.
- შინ ათ საათზე დავბრუნდი. დიდი აღრ-ზაფრიანი კრება იყო, მნიშვნელოვანი საკითხები წყდებოდა, მაგრამ ასეთი ალიაქოთი მაინც არ იყო საჭირო. დოროთეა შიშისგან ვეკლავებოდა არ იყო. ვერ წარმოედგინა, რატომ არ შეიძლებოდა კრების დატოვება.
- ეიფიქრე, მოკლეს-მეთქი, ვარეთ ისე საშინლად ბნელა...
- რას ამბობ, ვინ უნდა მომკლას?
- ვინ და, კარბონარებმა, — დაჯერებულად მიბასუხა მან.

„ამჯამად, დოროთეა თითქმის ჯანმრთელია“, — ვულოცავ ექიმ იურუკოვას! ხომ არ აპირებს, მე დამაკისროს დოროთეას მოვლა-პატრონობა? ცუდი იდეა არ უნდა იყოს. „მდიდარი კაცია, თანამედროვე, რა დიდი ამბავია საბრალო, ავადმყოფ გოგონაზე ზრუნვა“?! როგორც ჩანს დოროთეა მიხვდა თავისი შეცდომას და შემცბარმა დაუმატა:

- რა სისულელეებს ვროწავ, შემეშინდა და იმის ბრალია.
- ეტყობა, ვილაყამ კარბონარებზე ილაყბა შენთან, — ეკმაყოფილოდ ვუთხარი მე. — ისინი სრულებითაც არ იყვნენ ისეთები, შენ რომ გგონია.
- რა თქმა უნდა, ვიცე, — დამეთანხმა იგი. — რომელიღაც სულელური წიგნიდან დამამახსოვრდა.

შემდეგ ყურადღებით შემომხედა და მკითხა:

- ექიმმა იურუკოვამ ყველაფერი გაამბო?
- აბა რა ვიცო, ქველაფერი ნიამბო თუ არა?
- არა, მთავარს მაინც თუ გითხრა.
- შე მგონი, კი.



ქართული ენის ეროვნული ბიბლიოთეკა

— არაფერი საშიში არაა, ჯობია, ვინმე ვეგონოს თავი, ვინცმ კარგად იცნობს თქვა გაბრალებულმა დოროთეამ.

— ამას თავი დავახებოთ, შენ ის ნიჩვენე, რა გააკეთე.

სახე გაუნათდა და მთელი დასტა სანოტო უურცლები მომიტანა. ისევ ისეთი შთაბეჭდილება შემექნა, თითქმის კი არ გადაეწერა ნოტები, ფოტო გადაეღო, ისე ჰგავდა მისი ნაწერი ჩემსას. მართალია, მეც ლამაზი წერა ვიცი, მაგრამ მისმა უნარმა განმაცვიფრა. ვინც ასეთ სამუშაოს მოერევა, ის რას არ დასძლევს, — გავიფიქრე მე, მაგრამ ასე თუ ამიხდებოდა არ შეგონა.

— კარგია... ეს საქმე ძალზე მალე შეითვისე. — ფოტო თანამგზავებულად, ვიცი, შედგენი შექმნა აჩვენდა.

— რა თქმა უნდა, წიგნის გადაწერა უფრო ადვილია. აქ ხომ არ მესწის რას ვწერ, მაგრამ მოელ სტრიქონს მაინც უშეცდომოდ ვიმახსოვრებ.

ახლა ეჭვი აღარ მეპარებოდა მის ამართლებში. სხვანაირად ამოდენა დასტა ნოტებს ვერ გადაწერდა.

- მასწავლი ნოტების კითხვას? იალიან ვთხოვ!
- ეს არც ისე ადვილია.
- არა უშავს, საოცრად მინდა ვიციოდე რა წერია აქ. ვინ იცის რა კარგი რამაა.
- მე ყოველთვის კარგ ნაწარმოებებს ვწერ, — გავიცინე მე. — ჰამე რამე?
- არა, — მიპასუხა გაყვირებულმა.
- გინდა, წავიდეთ სადმე.
- ახლა? არა, არ მინდა. შინ ვერაფერს მოგძებნიო?

შეერთებული იალით ზაღაც-ზაღაცები შევაგროვეთ: კარაქი, ხილფაფა, ორ-ორი კვერცხიც მოვიხარშეთ თოხლოდ, ეს იყო, რომ ბური იყო საშინლად გაძვავებული.

- კბილებს დამტკვრევს კაცს, — შევნიშნე მე.
- კბილებს დაგამტკვრევს? — შეწუხდა დოროთეა.
- არა, ვიხუმრე.

— არ მიყვარს ხუმრობა. ვერ ვხვდები, როდის ხუმრობენ და როდის მართალს ამბობენ. ამიტომ სასაცილო ფილმებზეც არ დაუდივარ, ყველა იცინის, მე კიდე ტირილი მინდა. დედამ მამამბო, თურმე მეც ტირილით ვავსკდარვარ „ახალი დროება“ რომ მინახავს. შეგონა, ხარლი ჩაბლინი მართლა გაიტანა მანქანამ.

- იქნებ მართალიც ხარ, — ვუთხარი მე.
- რა თქმა უნდა, მართალი ვარ, — წამოიძახა დოროთეამ, — აბა რა სასაცილოა, კაცს რომ ევაჭვლებიან, სცემენ და ბოლოს აივნიდან აგდებენ.

რას იზამ, ლოგიკურია. არც მაინცადამაინც საქებარია სხვის უბედურებასა და გაჭირვებაზე სიცილი. მართალია, დოროთეა ჩვეულებრივ ადამიანებს არ ჰგავდა, მაგრამ ჩვენი ღარიბული ვახშამი მაინც მადიანად შესანსლა, ხოლო კვერცხები რომ დაეაწყვე სუფრაზე, თითქმის ალერსიანად შემომხედა.

— იცი რამდენი ხანია, თოხლო კვერცხი არ მიჭამია? მამაჩემის სიცოცხლეშიც კი... მამას უყვარდა ძალიან...

ვიგრძენი, როგორ დაიძაგრა, მზერა ჩაეშრიტა. დღევანდელი მშვენიერი საღამოს შემდეგ ეს დაუშვებელი იყო. მატივრიდან „კაბერნეს“ ნაკლული ბოთლი გამოვიღე, სუფრაზე ქიქები დავდგი.

- მე ნუ დამისხამ!
- რატომ? — გავიკვირე მე.
- ექიმი იურუკოვა მიკრძალავს.

— რაკი ასეა... — მარტო ჩემთვის დავისხი. დოროთეა თვალს არ ამორებდა ბოთლს, ეტყობა, ყოყმანობდა.

— მეც დამისხი ნახევარი ჭიქას ყოველდღე კი არ ვიწვევ ახალ სამსახურს. თანაც ღვინოა, საწამლაგი ხომ არ არის.

ნახევარ ჭიქაზე ცოტა მეტი დღეუსხი, რა თქმა უნდა, თავაზიანობის გამო. არავითარი სურვილი არ მქონდა, დამეტრო, მაგრამ დოროთეას რამდენიმე უღუბიც იყო. ახლა შევფიქვალა, გამოხედვაში ცოტა მოთენთილობა შეეჩინა. სწორედ ამით ხვდებოდა შევედრებოდ ჩემი ცოლი, რამდენი მქონდა დაღუული. დოროთეა თითქოს უფრო გაჭირვებული ვაჟინოლის უღრტივით აველუქვლავდა სკამზე.



— როგორ მხეხვევს თავბრუ?! შეიძლება დავწვე?

— რა თქმა უნდა, დილით ხომ ადრე უნდა ავღვდეთ.

ყოველ შემთხვევისთვის პოლამდე მივიყვანე. არა უშავდა, ნაბიჯი არ ერეოდა, ოღონდ ყურის ბიბილოები ასწითლებოდა ალუბლებივით.

— ეგ არაფერია, დაწე და დაიძინე, ხვალ შესანიშნავად იგრძნობ თავს.

ის კი დაბინდულ მხერას არ მაშორებდა, ცოტა არ იყო, სასაცილო იერი მქონდა.

— შეგიძლია, დაჩხე ჩემთან, — გამომიცხადა უეცრად.

— ნუ გეშინია, შენ აქ მსვავსი რამ არ გეშეშრება.

— მე კი ვწუხვარ, არ მიყვარს ვალში დარჩენა.

თითქმის თავხედური კალო მქონდა. შემდეგში აღარ გამოგონია მისგან ასეთი ლამაზი, თუმცა ეს ღვინის უღუბიც უკანასკნელი იყო მის ცხოვრებაში.

— მე კიდევ ასეთ დაფრასიან საზღაურს არ ვარ ჩვეული, — საკმაოდ მკაცრად ვესროლე. — ღამე მშვიდობისა.

დოროთეამ ხმა გაიკმინდა. საინებელში წევდი. გუნება წამახდა. დოროთეას სიტყვებზე ნეტად ჩემივე ნათქვამი მაწუხებდა. ნუთუ უკეთესი პასუხი ვერ უნდა მომეძებნა? მაგრამ ეს არ იყო მთავარი. რაღაც სიმართლის ნაწილი მაინც თუ იყო ჩემს სიტყვებში? სიმართლე ვითბრათ, იყო. საქმე ის კი არ იყო, დოროთეამ ერთი წვეთი ღვინო რომ დალია და აურია, ჩემს გრძნობებში გარკვევა მიჭირდა. სინამდვილეში მისი გარეგნობა უსიამოვნებას არ მანიჭებდა. ალერსიანი, უწყინარი არსების შთაბეჭდილებას ტოვებდა, მაგრამ ჩვენ შორის მაინც იყო რაღაცნაირი ზღუდე, რომლის არსებობაზე ადრე წარმოდგენაც კი არ მქონდა. იქნებ ეს დაავადებისადმი უნებლიე ზიზღი იყო, ვერ გეტყვი.

დოროთეა ჩემთან დარჩა საცხოვრებლად, თუმცა ამაზე არ შევთანხმებულვართ. თითქოს მტრედმა დაიბუღა ჩემს აივანზე. დილით ადრე ღვებოდა, უხმაუროდ, ჩრდილივით დადიოდა უზარმაზარ ცარიელ პოლში და ისე ჩუმად მიდიოდა, შდვიძარესაც არ მესმოდა მისი ნაბიჯების ხმა და საკეტის ჩხაკუნი. აბაზანის მიღების გუფუნით ვხვდებოდი, რომ ამდგარი იყო და ბანაობდა. მერე მის სუელ პირსახოცსაც მოვკრავდი თვალს. სარკის წინ თაროზე მისი პატარა კბილის ჭაგრისი გაჩნდა. მოგვიანებით შევნიშნე, რომ დილა-საღამოს ბანაობდა. თითქოს საავადმყოფოს მძიმე სუნი და წარსული ცხოვრების მოგონებანი სურდა ჩამოეხანა, სულ პატარა ლაქაც კი არ დაეტოვებინა. ბანაობდა და უფრო სუფთა, უფრო გამკვირვალე, უფრო პეროვანი ხდებოდა. ამასთანავე უფრო და უფრო მშვიდდებოდა. საყულოდან ფეხსაცმლის ჭვინტებამდე კრიალვებდა. სიარულიც კი შეეცვალა: ახლა ზღვის სანაპიროზე მოგოგმანე თოლიასავით აღარ დააბიჯებდა. ყველაფერი დაუწყნარდა: ტუჩები დაებუსხა. ის კი არა და, მისი ჩამოშვებული ცხვირიც ჩვეულებრივი მეჩვენებოდა.

დოროთეა მუდამ შვიდი საათისთვის მიდიოდა სამსახურში და ოთხზე ბრუნდებოდა. არ ვიცოდი, საჭმელს სად ჭამდა, მერიდებოდა კითხვა. თავდაპირველად თვითონაც გულჩახვეული იყო. არც თავის წარსულზე ლაპარაკობდა და არც ნომავალზე. მხოლოდ ყოველდღიურ წერილმანებზე თუ ამოიღებდა ხმას, და მაშინაც ნაწყვიტ-ნაწყვეტ. დაუნთავრებელ და თითქმის გაუგებარ ფრაზებს ამბობდა. პირველად ვფიქრობდი, ეს ცოტა ჭკუანაკლებობის ბრალია-მეთქი, მაგრამ მოგვიანებით მივხვდი, რა უსამართლო ვიყავი. დოროთეა მხოლოდ იმით ვლამპარაკებოდა, ვისი ცხოვრებითაც ცხოვრობდა, ვისაც გულითა და სულით შეეწყო. იმათაც ისე უნდა გაეგოთ დოროთეასთვის, პოეტორც თვითონ ამოიცნობდა ხოლმე

ზოგჯერ მათ განაფიქრს. თანდათან უხსნებოდა გული. ტიკტიკებდა ყვაფილებზე, ხეებზე, ქუჩის ვიტრინებზე, მოგზაურობის ბიუროზე, თვითმფრინავებზე. გუგუნოდ რომ დაჰქროდნენ ზედ ქალაქის თავზე. მარტო ადამიანებზე არ იღებდა ხმას, თანამშრომლებსაც კი არ ახსენებდა.

არსად არ დადიოდა, არ აინტერესებდა, რა ხდებოდა ჩვენი სახეობის მთელი ტელევიზორს არ უყურებდა, უბრალოდ, კატის არ იყო, აღიქვამდა მისი სუსტებას. თუ ვკითხულობდი რაიმეს, ის ჩაფიქრებული იქნა, გაუნძრევლად, მაგრამ ვერძნობდი, მოწყენილი არ იყო. მე მგონი, ყოველივე, რაც სჭირდებოდა უკანასკნელ ბალახანდე თუ ყვაფილაძედ, თავის არსებაში ჰყოფდა შეუწყველი. რაც მისი არსების გარეთ იყო საათობით ჰგონებდა, ისრუტავდა, თითქოს ყველაფერი მის თვალწინ იბადებოდა განუწყვეტლივ, და თან განუწყვეტლივ იცვლებოდა. იშვიათზე იშვიათად თუ შევნიშნავდი მის ტუჩებზე გამკრთალ ღიმილს, თითქოს გონებაში მოგონება ამოუცურდაო, ერთადერთი მოგონება, რომელსაც უფვირფასესი განძივით დაჰფოფინებდა.

თავისუფალ დროს ნოტების კითხვას ვასწავლიდი. ზოგჯერ გვიანობამდე ვუარავდი რომაელზე. არც ნეგონა, ისევ თუ შექნებოდა შემორჩევილი მასწავლებლობის წყურვილი. დიდი ხანია აღარც მოსწავლეები მახსოვდა და აღარც მასწავლებლობა. კონსერვატორია ახალი დამთავრებული ნქონდა, როცა ამ საქმიანობას მოგვიღე ხული. დოროთეას დღეები კი არა, საათებიც ჰყოფნიდა ჩთული მასალის ასათვისებლად. სიამაყით ვივსებოდი, თითქოს მისი წარმატებანი ჩემი მიღწევა ყოფილიყო. არავისთან, საკუთარ შვილთანაც კი არ მიმეცადინია ასე, არც ის მქონია აზრად, ასეთ შეცადინებებს ამოდენა სიხარულის მოტანა თუ შეეძლო. ნეტავი მამაშვილობის დაგვიანებულმა გრძნობამ ხომ არ გაიღვიძა ჩემს არსებაში? სისულელეა! დოროთეა არც ბავშვი იყო და არც გოგონა. ისეთივე ქალი იყო, როგორც სხვები არიან.

გუშინდელივით მახსოვს ის დღე, ქალის მხიარულმა ხმამ ტელეფონით რომ მიაცნობა — ბიჭი შეგეძინათო. გოგოს ველოდებოდი და უცბად გული დამწყდა. ბიჭზე არც მიფიქრია, რატონდაც დარწმუნებული ვიყავი, გოგო იქნებოდა. თვეების მანძილზე ცხოვრობდა იგი ჩემს წარმოსახვაში და ვერა და ვერ შევეფლებოდი ამ მეტამორფოზს. ცოცხალი და მზხავანა ბიჭი იყო — პირწაფარდნილი დედა. მე კი ცელქი ბავშვები არ მიყვარს. ვინ იცის, იქნებ საერთოდაც არ მიყვარს პატარები? ვანსაკუთრებით, ჯგროდ რომ ყაყანებენ ხოლმე. ვცდილობ ვყვარდი ავუპრო სკოლის ეზოებს, წებედვა არ შენიძლია, როგორ უბათქუნებენ ერომანეტის გახორცილ თავებში სასკოლო ჩანთებს. მათი ყუნდაც სულ უწყინარი ხმაურისანი თამაშიც კი ძალზე ნაღიზიანებს. მე მგონი სიცოცხლის პირველ დღეებში ბავშვები უფრო ძალუმად ავლენენ თავიანთ ინსტინქტებს, ვიდრე ცხოველთა ნაშიერნი. როგორც ვინდათ თქვით და დოროთეას ჩემთან დასახლებამ ყველაფერი დამეფიწყა. საკუთარი შვილიც კი, რომელზე ზრუნვითაც არც აღრე ვიწუხებდი მაინცადამაინც თავს. თვეში ერთი-ორჯერ შევუხვდი ძველ ბანაში, თავზე ხელს გადაკვსვამდი და ზამდენიმე დღე ჯიბეში ნაღებ გამდნარ შოკოლადს მივანჩეჩებდი. ვერც ის დაიკვხნიდა ჩემდანი დიდი ყურადღებით: ყოველ მისვლაზე ხის თოდს მიმიზნებდა, ეს იყო და ეს. ერთ მშვენიერ დღეს ადრინდელზე უფრო ენაკვიმატიანად დამირგვა ცოლმა — „ბატონო“ მიწოდა. ხომ არ იწებებს ბატონი. იბილოს როგორ ცხოვრობს მისი ნაშიერი? თუ ამის სურვილი არა აქვს. ტელეფონით მაინც რატომ არ იკითხავს მის ამბავს? — დიახ, ასეთი განზრახვა აქვს ბატონს, — ვუბასუჩე მე, — მაგრამ დღემდე ძალზე მოუცლელი იყო, ახალ გენიალურ ქმნილებას ამთავრებდა.

— ვიცო მუ შენა ახალი ქმნილებები, — შემოიღრინა მან, — სირცხვილის ნატამალი აღარ გაგაჩნია!

— რაც შეეხება ფულს, — შევანწყვეტინე მე, — ხვალ მოგიტან.

როგორც იქნა, გამოვეთდა ამინდი, დათბა. ვიტომის თხემიც აჭრელდა და ატალახდა. ფარდობებს ეღონო სიმწვანე ნოდო, დართო ნაკადებად დაეშვა ნიის ძირისაკენ და თანდათან ჩამოქდა. ტერასზე ასვლას მოვეცხირე (ასე ვეძახდით ჩვენი ცათამბჯენის ბრტყელ სახურავს). გამოგიტყდებით და ამ ტერასით მხოლოდ მე და მტრელებს დადევნებული კატები სარგებლობდნენ. მხოლოდ დაბალი მოაჯირი ჰყოფდა მის უძირო ცისგან. მოაჯირთან ახლოს მისვლა არ მიყვარდა. შეზღონვზე გადაწოლილი კი ხარბად ვისუნთქავდი სუფთა ჰაერს. ტერასიდან მთებამდე მინდორი იყო. თითქოს შივი ხაზი გადაუსვიათო, ისე კვეთდა გზა. ვინ იცის, იქნებ მდინარეც იყო, ისე მშქად ჩამწყვრივებულ იყვნენ ორივე მხარეს ტირიფები. აქა-იქ სოფლური ეზოები ჭიატობდა. აგურის გამოსაწვავ მიტოვებულ ღუმელებსაც

გაარჩევდა თვალი. ზოგიერთი მათგანი ისევ ბოლავდა, ნაპრალებიდან გველებივით მიიკლავ-
ნებოდა შხამიანი თბილი. სურათს დამთავრებული სახე არ ჰქონდა, მაგრამ მე მაინც სია-
მოვნებას მანიჭებდა. ვანა ეს არ ჯობია ანტენების ფანტასტიურ სასაფლაოდ გადაქცეულ
სახურავებს?



ახლა ტერასზე აღარ ავლივარ, შიში მიტანს...

მეორე დღეს ნადიასთან წავედი. დავრეკე. კარის ვალებას არ ჩქარობდა. მიმხედა, იქნა,
გაისმა ჩესტების ფაჩუნა, კარი გამოაღო, მტრულად შემათვალისწინა ტუჩების მკაცრ-
გად ვიცნობდი ამ გამოხედვას, ვინ იცის, რამდენჯერ შემხვედრია ასე ცოლი. საიდანაც
კატა გადმოხტა — ჩემი საყვარელი ფისო და ალერსიანად გამეხატუნა შარვალზე. მისი ყვი-
რული კუდი ანძასავით ქანობდა და ზევ უხილავად ფრიალებდა მშვიდობის მაუწყებელი
თეთრი ალაში. კატას კოცვას ვესახოდით.

— როგორ არის კოცვა?

— არა უშავს, ცოტა ყაბზობა აქვს, შემოდის... რას გახილულხარ კარებში.

სიმაბთლე ვითხრათ, შესვლა არ მინდოდა და იმიტომ ვაყოვნებდი. ზღუბრბლს რომ
გადავაბიჯე, რატომღაც შევეკრთი, მეგონა, თავნება ბავშვივით გამოლაწუნებდა ბუჩქებში. სას-
ტუმრო ოთახი მიუღწევებელი იყო. ბიჭი არ ვანოჩენილა. საოცარია, ამდენ ხანს როგორ
ვიტანდი ასეთ უწესრიგობას?

— ერთი წუთით შოთოძინე, წამოვისხამ რამეს.

საძაგელი თვისება ჰქონდა ჩემს ცოლს: ახალი კაბები დამტვერილი ეკიდა გარდერობში
და შინ ძველმანებს არ იშორებდა ტანოდან. ასლაც უბრალო, გაცვეთილი კოსტაუმი ეცვა.
უღიფოდ იყო და მსხვილკვრტებიანი ჩამოვარდნილი ძუძუება თხელი ქსოვილის ქვეშ
უთანთლავდა. ხმელ-ამელი ქალი იყო, მაგრამ მაინც ლამაზი ეთქმოდა. ვიწინა არაბული
ჭაკის ფეხები ჰქონდა: მაღალი, ამოლტილი და მთრთოლევარე. სახე ზეთისბილისფერი
ჰქონდა, ტუჩები — ვადამწიფებელი ქლიაგია, გაბრაზებული, მაგრამ მოკუმეული და გნერ-
გიული. ძნელად მოიძებნება ვინმე. მის მწველ, დაუფარავ ზიზღიან შინგას ოთხ გაუილოს.
პირიდან მე არ მიცდია და სწორედ ეს ავიწყებდა.

— როგორ მიღის ცხოვრება? — შეკითხა და როგორც იცოდა, ოდნავ განაზზული დაჯდა
სკამზე, ამითაც რომ გაესვა ხაზი: მთელი ქვეყანა და მათ შორის შენც ფეხებზე მკიდ-
ხართო.

— არა უშავს!

— ვილაც გომბიოს აკვადებიხარ! — მოთხრა უხეშად.

— ის გომბიო არ გახლავს — თითქმის დავიყვარე მე. ვივრძენი, როგორ დამეპერა
ნესტოები.

— აბა ვინ არის?

— შორეული ნათესავი... სტუდენტია და ბინას უძებს.

ნადიამ ზიზღით შემომხედა.

— ტყუილებიც ისწავლე?

— ყოველთვის ვიტყვიბოდი, — გავცეცხლდი მე, — ვანა შენთან გულახდილი საუბარი
შეიძლება?

— მართლა შიზო არის?

— რა შენი საქმეა?

— ჩემი საქმე არაა, მაგრამ ასე თუ ისე, შენ შეილი გყავს.

— იმას ნაკლებად აწუხებს ასეთი პრობლემები, — ცივად მივუვიე მე.

— მართალია, მაგრამ ხვალ აღარ იქნება სულ ერთი მისთვის, და ყოვლგა თუ ძმა.

— იცი რა... გამომარტვი ფული, ბიჭის სანახავად კი სხვა დროს შემოვივლი.

— შენ ისიც კი არ გეკითხავს სად არის ბიჭი, თავხედო!

ისიც არ გამოვიდა. სად იყო ჩემი შვილი, გაცეცხლებული ვეცი კარს. ვაცხა რომ თქვას,
რა იყო გასაბრაზებელი. რა ხანია, შეგუებული ვიყავი ცოლის შხამიან ენას, მაგრამ იმიტომ
ხომ არ გაცვილებულვარ, ისევ აყალ-მყალი რომ შესძინა. კინაღამ კატა გაესრისე, კართან რომ
ჩაეტყულებოდა და იმედთანად შესცივინებდა კლიტეს. ეტყობა, მასაც მობეზრებოდა ეს
კაბალა. უნდა მეტაცა მისთვის ხელი, ილღიაში ამომეჩარა და ერთხელ და სამუდამოდ მი-
მეჩახუნებინა კარი.

რესტორანში ვისადილე და შინ დავბრუნდი. მუსიკას ვწერდი კინოფილმისთვის და
ვალა უკვე ყალში მიტვრდა. მაგრამ ვერ იქნა და ვერ იფაწყვე მუშაობა. რაღაცნაირი განა-

წყენებული ბგერები მგებარებოდა, მოქმედება კი სანამუშო ფერმაში მიმდინარეობდა. მგობრულად ცხოვრობდნენ მწველავები, ოღონდ ერთმა ტიპმა კინალამ ერთმანეთს წაპყადა ყველანი. ბოლოს და ბოლოა, მაინც კოლექტივმა გაიმარჯვა. ეს ყველაფერი რომელიმე მუსიკაში უნდა გამოემხატა. მაგრამ რანაირად, ჯერ კიდევ არ მტონდა წარმოდგენილი

დოროთეა ჩვეულებრივად ოთხ საათზე დაბრუნდა. მხიარული ხანდა, ზამთრისკრამე თავისებურად, ოღნავ ხტუნვით გაიარ-გამოიარა პოლში, მერე ჩემ წინ გაჩენდა და მიიბრია:

- მე უკვე მესმის!
- რა გესმის?

— შენი მუსიკა, — მიპასუხა სერიოზულად.
მაშინ ნათქვამის შინაარსისათვის არ მიმიტყვევია ყურადღება, გამოვეირდა.

მაშინ დოროთეას ნათქვამის შინაარსზე მეტად იმან გამოაცა, რომ ამას არც მაინცადა-მაინც ინტელიგენტი ქალიშვილი ამბობდა. იმხანად სწორედ ჩემს ნოტებს წერდა, გამომცემლობას რომ ჩავაბარე გამოსაცემად. იქ უკვე ლამის ფენომენად, ბუნების საოცრებად მიიჩნდათ დოროთეა.

- მერე, მოგეწონა? — შევევითხე ხუმრობით.
- რა თქმა უნდა, — მიპასუხა აღტაცებულმა.

ბოლოს და ბოლოს რა გააკვირია, მე ხომ საათობით ვაწაფავდი ნოტებს კიბეას. ისეთი უცნაური და აუხსნელი ნიჭის მქონე ადამიანისაგან, როგორც დოროთეა იყო, ყველაფერი მოსალოდნელია, მაგრამ ახლა მუსიკისთვის არ მცბებლოდა. თავიდან არ გამონდიოდა ნადიასთან შემთხვეული უსიამოვნება. ყველაზე მეტად ის მაფიქრებდა, საიდან გაიგო დოროთეა ამბავი? ერთად იშვიათად დავდიოდით, მით უმეტეს იქ, სადაც ჩემი ნაცნობება მეგულებოდა. ჩემი კი, მაგრამ იქნებ მისი ნაცნობები გვხვდებოდა? იქნებ დოროთეას უფრო მეტი კომპანიები იცნობდა, ვიდრე მე მგონია? ეს უფრო ახლო იყო ჭკუასთან. ჩემდა უნებურად მოვიღუშე. ვან იცის, რა სასაცილო ვიყავი მათ თვალში. ცნობილი კომპოზიტორი, სასიამოვნო ადამიანი, შესაშური პირობებით ვიღაც უბრალო, რესტორანებში მოხეტიალე გოგოს აეკიდა, თანაც შიზოს, თავაზიანად რომ უწოდა ჩემმა ცოლმა.

პატარა დივანზე ვიყავი წამოწოლილი და ასე გუნებაგაუფუტებულა ვფიქრობდი. უცბად ვიგრძენი, დოროთეა ნიყურებდა და თავი ავწიე. მართლა მიცქეროდა, მზერას არ წაცდებდა, თითქოს ისეთ რაიმეს ისმენდა, რასი მოსმენაც მის გარდა არავის ძალუძდა.

- დღეს ცოლთან იყავი? — მკითხა მოულოდნელად.
- საიდან იცი?
- ისე გეკითხები.
- ვიყავი.

ცოტა ხანს გაჩუმდა და მერე მკვახელ დაუმატა:

- რასაც ჩემზე ფიქრობ, სწორი არ არის.
- აქამდე არასოდეს აუწევია ხმისთვის და ეს მის მთავარ ღირსებად მიმაჩნდა.

— საიდან იცი, რომ შენზე ვფიქრობ?

დივანიდან წამოვლენი და აღუღვებულმა გავიარ-გამოვიარე პოლში. ახლა გაჩუქებული იყო და აღარ ნიყურებდა. რა არ მინდოდა მეტყვა და არ ვიცოდი საიდან დამეწყო.

- შენ რა, ჩემს ფიქრებს კითხულობ?
- არ ვიცი, ზოგჯერ... — მიპასუხა შემცბარმა.
- ეს „ზოგჯერ“ რას ნიშნავს?
- ძალზე იშვიათად ვკითხულობ ხოლმე.
- როგორ ახერხებ? — გაჭირვებით ვფარავდი ვალიზაანებას.
- თვითონაც არ ვიცი, — მიპასუხა უმწეოდ, — თავისთავად ხდება.
- ექიმი იტრუგოდა გესაუბრა ტელეპათიანზე?
- რა თქმა უნდა, ცდებიც კი ჩავატარეთ.
- წარმატებით ჩაატარეთ?
- რა ვიცი, მკონი, არც მაინცადამაინც ამის გაკეთება შეეკვითით არ შეიძლება, თავისთავად ხდება ხოლმე.

— კარგი, დოროთეა, დაივიწყე ეს სულელური საუბარი, დოროთეამ შემონჩგდა და გაიღიმა, ისევ მოწყენილი იყო.

ამ საუბრიდან ცოტა ხნის შემდეგ სახლმმართველმა შენობიარა, ცხოვრებისგან შეფერხილმა კაცმა, ყოფილმა პოლკოვნიკმა, პიორუასგან ისე მოყინვალეობდა კბილები,

იფიქრებლით, ერთი რომ დააცემინოს, ტყვიებივით დაცვივიან პირიდანო. ამიტომაც ლაპარაკობდა მწვიდად და ფრთხილად.

— ერთი წუთით, შეიძლება?

პოლში შევეყვანე. საკმაოდ ადრე იყო. დოროთეა სამსახურიდან არ იყო მოსული. სახლმმართველი გაჩერდა და ისე ყურადღებით მოავლო თვალი იჭაურობას, თითქოს ბრძოლის ველს ათვალიერებდნო.

— დაბრძანდით, პოლკოვნიკო.

თანამედროვე დაბალი სკამები მისი გაშეშებული ხერხემლისთვის მოხერხებული არ იყო. გაძვალტყავებულმა მუხლებმა მსხვილ, ჩაყვინძურებულ ყურებამდე აიწია. ვატყობდი, მარტო ჯდომის ბრალი არ იყო მისი უხერხელობა.

— ბოდიშს ვიხდი, ამხანაგო მანეგ, მოგეხსენებათ, როგორ პატაცს გცემთ მარტო მე კი არა, ჩემი ვაჟიშვილებიც... პირდაპირ არ ვიცი, საიდან დავიწყო...

— გაბედულად, პოლკოვნიკო, ვითომ იუბილზე ხართ.

პოლკოვნიკმა გამხრევებულმა შენობხედა. უკვე გხვდებოდი, რას მეტყობდა.

— იცით, ამბობენ, რომ... პირადად მე არ მინახავს, მაგრამ ამბობენ, რომ თქვენთან ახალგაზრდა ქალი ცხოვრობს.

— ახალგაზრდაო, ამბობთ? — გკითხე ირონიულად.

— პო, ახალგაზრდა... ასე თუ ისე, თქვენ მარტოხელა კაცი ხართ... კარგად მოგეხსენებათ, რომ ეს უხერხელია.

— იცით რა, პოლკოვნიკო, ის ახალგაზრდა ქალიშვილი ჩემი ნათესავია. ქუჩაში ხომ ვერ გავაფიქრებდ ღამეს?

— პო, რა თქმა უნდა, ქუჩაში რატომ უნდა იძინოს, — ვირჩის მაგვარი ცხვირი თვალდათვალ ეზრდებოდა, — მაგრამ ჩვენ მაინც კანონები გვაქვს.

— თქვენი აზრით, რომელი კანონი დავარღვიე?

— ის ზონ ჩაუწერაეოდ ცხოვრობს აქ?

— კარგი, ხვალვე ჩავწერ, — ვუპასუხე მე.

ფაქტიურად ამით დამთავრდა ჩვენი საქმიანი საუბარი. ეტყობა, პოლკოვნიკმა შვებით ამოისუნთქა, განხიარულდა და მზერაც ზებრულად კეთილი გალხდა. ერთი სირჩა კარგი კონიკი დავუსხია. მან ყურადღებით შეათვალიერა ჩიქა და თქვა:

— რაც იყოს, იყოს, ვაგბედავ, ცოლი კეროტრზე მკავს...

წინადადება არ დაუმთავრებია. დიდი სიამოვნებით გამოსცალა ჩიქა. წასვლისას უკვე მტკიცედ ვცნობ ვიბიჯებდა. ხნაერი კაცის თავბრუს დახვევას რა უნდა...

მარტო რომ დავრჩი, მიღხვდი, არც ისე გამოადვილდებოდა ჩემი პირობის შესრულება. დოროთეა ისე მოვიდა ჩემთან, ცხვირსახოციც კი არ მოპყოლია და ცოტა არ იყოს აფფორაიქდი, ვაითუ საბუთები საერთოდ არა აქვს-მეთქი. მოვიდა თუ არა სამსახურიდან, მაშინვე გკითხე, პასპორტი თუ გაქვს და სადა გაქვს-მეთქი.

— წარმოდგენა არა მაქვს, — მიპასუხა დაბნეულად. — ალბათ მაქვს, რა თქმა უნდა, მაქვს, მაგრამ იურუკოვასთან დამრჩა.

— მაშინ დღესვე წადი და მოიტანე.

— არა, არა, — წამოიძახა მან, — მრცხვენია.

ცხადია, ჩიქხვენოდა. ვადმოვიდა თუ არა ჩემთან, თრიგემ დავიფიქვეთ იურუკოვა. ერთხელაც არ დავგირეკავს მისთვის, მაინც როგორ უნდა წარმედგინა თავი? მეურველ? შემცდნეულად? ამისი გონიერული ახსნა მხოლოდ მე შემეძლო.

რა უნდა მექნა, მეორე დღესვე ჩაეჯექი მანჩანაში და კლინიკისკენ გავფიქრე.

უზარმაზარი შენობა პირქუშად აღმართულიყო ხეთა ჩრდილებში. ოღნაგად არ შენელებულიყო მის გარშემო ფუსფუსი. მოხერხებულად მოვეწყვე ამ კარუსელში და ხალხის ტალღამ სწოხედ იმ კართან მიმაგდო, რომელიც მჭირდებოდა. მადლობა ღმერთს, იურუკოვა კაბინეტში დამხვდა. მაგიდასთან იჯდა და ამჯერად სათვალე უბრწყინავდა მზეზე. რომ შევედი, სათვალე მოიხსნა. მიცნო თუ არა, ძლივს შესამჩნევად გაიღამა. მისვლის მიზეზი აფუხსენი, ცხადია, ბოდიშის მოხდა არ დამვიწყნია. ის ისე უბრალოდ შეხვდა ყოველივეს, თითქოს ჩემი ბინა კლინიკის ფილიალი ყოფილიყო.

— ამჟამად როგორ გრანობს დოროთეა თავს?

— მგონი ძალიან კარგად. მთხოვა, ბოდიში მომეხადა. ამდენ ხანს რომ ვერ დავიბრკათ.

— ევ არაფერი, — ხელი ჩაიქნია იურუკოვამ, — მე შესანიშნავად მესმის, საბოლოოდ



რომ გამოჯანმრთელდეს, წარსული აღარ უნდა გაიხსენოს. რაც უფრო მალე დაგვივიწყებს, უმჯობესია მისთვის.

მე დოროთეას ახალ სამუშაოზე და მუსიკით ვატყუებოდა ვუამბე. იურუკოვა არც ისე ყურადღებით მისმენდა. თითქოს სხვა რაღაცაზე ფიქრობდა, ცდილობდა ჩემი სიტყვების ფარულ აზრსა და მნიშვნელობას ჩასწვლიყო.

— ეს კარგია, — შენიშნა მან, — და ამავე დროს საწიშოცაა, როგორც მონათქვამია, რომელიც დაძინებული ვიქნები. დოროთეას ზედმეტი მღელვარება არ შეიძლება. მუსიკა კი ღიად ემოციება იწყებს.

— გაცილებით ნაკლებს, ვიდრე თქვენ ფიქრობთ.

ის თითქოს სადღაც შორეთში წავიდა და ისევ დაბრუნდა:

— მე თქვენს ერთ-ერთ კონცერტს დავესწარი და იცით რამ მოახდინა ჩემზე ყველაზე დიდი შთაბეჭდილება? თქვენი მუსიკის უზადო, მანეროვანმა ლოგიკამ.

გაოცებულმა შევბუდე, როგორ ჩასწვდა ამას? ბევრი კრიტიკოსი ვერ შეამჩნევდა და ეს როგორღა ჩასწვდა?

— მუსიკაში ლოგიკას რას უწოდებთ?

— ნე სპეციალისტი არა ვარ და ახსნა გამიჭირდება. თქვენი მუსიკა დოროთეასთვის სასარგებლოა, ისეთი მუსიკა კი თანამედროვედ და მოღერად რომ მიიჩნიათ, არა, არ ვიცი, უნდა მწყენოდეს თუ არა ეს.

— ნუ სწყუხართ, — ეუბნებოდა მე. — ჩემი მუსიკა უპირველეს ყოვლისა მოსაწყენია, ასე რომ, საწიში არაღერია.

— პო, მართალია, დაშეთანხმა იგი, — მუსიკაც კი შეიძლება მოსაწყენი იყოს და ამასი აღბათ რაღაც პარადოქსია. თქვენს მუსიკაში კი ყველაფერი გათვალისწინებულია. თუშცა უფრო კაცს შეიძლება ის მოსოტონური ეჩვენოს.

— წარმოადგინეო, მართალი ხართ. გარკვეული აზრით მუსიკა ნათემატიკაა.

ამან თითქოს გაოცა იურუკოვა, ყურადღებით შემომხედა.

— ერთ დროს ლიტერატურა უფრო მიყვარდა. ცხადია, ის მუსიკასავით მათემატიკურად სრულყოფილი ვერ იქნება, თუნდაც იმითომ, რომ სიტყვები ძალზე უხეშია. გაცუეთილი და წაბილწულიც კი. ასეთი შერყენილი მათემატიკის ხელოვნების სრულყოფილი ნაწარმოებია შექმნა შეუძლებელია.

— თქვენ მართლა ფილლოლოგიური გაქეთ დამთავრებული?

— ვინ ვითხრათ?

— დოროთეამ.

— კო, წერ ფილლოლოგიური დავამთავრე და შემდეგ სამედიცინო.

— მათემატიკით, მაგრამ მათ შორის სავრთოს ვერ ვსუდავ.

— ძლიერ ცდებით, — მიპასუხა გაბრაზებულმა. — ორივეს ერთი და იგივე ობიექტი ჰყავს — ადამიანი. და რა თქმა უნდა, ადამიანის სული... სარწყხართ, ლიტერატურამ პასუხი ვერ გამოცა რამდენიმე ძირითად საკითხზე, რომლებიც მე მაინტერესებდა და აი, მაშინ მედიცინას მივმართე.

— მეჩხე, იბოვეთ პასუხი?

ჩემი ცნობისმოყვარეობა მოჩვენებითი არ იყო. იურუკოვამ გაურკვეველად გაიღიმა.

— ყველა კითხვაზე უცხად ვერ იბოვით პასუხს, მაგრამ ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი კითხვის პასუხი მგონი დოროთეაში ვიბოვე.

— მართლა? მაინც რომელი კითხვის?

— ამას თქვენ ოვითონ უნდა მიხვდეთ, — სიცოლით მიპასუხა მან, — ამ პასუხს დოროთეა მუდამ თავის არსებაში ატარებს. თქვენ კი ინტელიგენტი ბრძანდებით.

— ვმადლობთ, — ვატყვი მე.

— კიდევ დიდბამს ამირებს დოროთეა თქვენთან ცხოვრებას?

ამ შეკითხვამ ჩიხში მომაქცია.

— რატომღაც ამაზე არ მიფიქრია, — მივუგე შეცბუნებულმა.

— უნდა იფიქროთ. — მტკიცედ ნითხრა, — დოროთეა ძლიერ არ უნდა შეგეჩვიოთ. განშორებას ყოველთვის მეტად მტკივნეულად განიცდის.

— თქვენთან დაშორების მიხედვით ამას ვერ ვიტყვი.

მიხვდით, გული ვატყინე, მხრები აუცახცახდა. მაგრამ მშუიდად მიპასუხა:

— მათ უკეთესია. ესე იგი, ნორმის ფარგლებს უბრუნდება. მაინც ყურადღებით მოვექცეოთ. თუ რაიმე დაგაეჭვოთ, რჩევანთვის მომავიწყეთ.

— დაეძვება რა ნიშნავს? — ვითზე ფრთხილად, — თითქმის ყოველდღე მათებს ხოლმე.

— მაგალითად?

— ისეთი არაფერი, მე უკვე გულაპარაკით მისი ტელეპატის უნარზე.

— ამან არ უნდა შეგაშფოთოთ, — ქალმა გაიციინა, — ეს მშვენიერი ყველაზე თვით-ული ადამიანის სულში ბუდობს და როდისმე გაიფურჩქნება.

— თქვენი აზრით ის უკვე გაიფურჩქნა დოროთეას სულში?

— მთლიანად არა, მაგრამ მე მინახავს იანვარში აყვავებული ნუში. ფრენა არ შემოგთავაზათ?

— არა, — გავოცდი მე, — ფრენა? ფრენა როგორ უნდა შემომთავაზოს?

— აი, როგორც ჩიტები დაფრინავენ. ეს ერთ-ერთი მიაი აყვავებული იდეა ან თქვენ-ბაა, რომელიც მის საუკეთესო თვისებას ავლენს. თქვენ არასოდეს არ დაგხაზნებიათ, რომ ვითომ დაუჩინავთ?

— არა, — უუბასუხე მე.

— აი, მე კი მსიხმრებია. ვითომ ჩიტვით მშვიდად და თავისუფლად ვფრინავდი ტყე-ებისა და ტბების თავზე დაფრინავდი. გჯონიათ, ეს შეძლებვევითა?

— არა, ეს შეძლებვევითი არ შეგონა. ვფიქრობდი, ალბათ პაციენტებმა მოაზრინეს-მეთქი გავლენა. ეტყობა, მიხვდა რომ გადაამლანა, სკამის ზურგს გადააწვა და ხალათის ქვეშ მკა-ფიოდ განთიხა მისი ქალწულებრივი ნერვი.

— უშინშვნელო რეციდივების ნუ შეგეშინდებათ, — განავრძო მან, — დოროთეას შე-აწინებთ. ძლიერი წამლებით ვმკურნალობდი და ჯერაც თითქოს გაბრუნებულა.

— როგორც ჩანს, ასეა. — ყოველგვარი ენთუზიაზმი გარეშე დაგეთანხმე მე.

— ეს არც ისე საშიში რამია. აი თქვენ შეგაძლიათ დოროთეას სულს შეეხოთ და თვითონვე დაინახეთ, მართლა რა ნათელი სულის პატრონია. ეს კი ქვეშარეცად დიდი ბედ-ნიერებაა. ადამიანის სული უფრო უცნაური და რთულია, ვინც ეს წარმოგვიყვანა თუნდაც ისეთ მწერალს, როგორც დოსტოვესკია. ჩვენ არც მისი ნამუშაო ძალა ვიცით და არც მისი გასათვარი სისუსტე. ცხადია, მწერლებსა და ფსიქიატრებს არ ვგულისხმობ. ისინი ხანდახან მაინც ახერხებენ სულის ტექტურტანებში ჩახედვას. — გაეშუშით, თვითვე ჩვენ-თაგანს საკუთარი საფიქრალი და სადარდებელი გექონდა.

— ეიმედოვნებდი, რომ გამამხნეებდით, — როგორც იქნა, ამოვიღე ხმა, — თქვენ კი პირიქით, დამაშინეთ.

— იქნება განვებაც გავაყუთა, — გამხეცმზა იგი, — თუმცა დაწმუნებული ვარ, თქვენ არასდროს არ გადააბიჯებთ ბარიერს.

— რომელ ბარიერს? — შევშფოთდი მე.

იურჯკოვა შეყოყმანდა, მერე თითქოს გაკვრივ შენიშნა:

— ეს ისე, სიტყვამ მოიტანა... ერთი რამ მინდა ვთხროთ, არაფერმა არ უნდა დაარღ-ვიოს დოროთეას შინაგანი წონასწორობა.

— დიახ, გასაგებია.

მოგვიანებით დაგრწმუნდი, ვერაფერიც ვერ გავიგე. ერთს კი შიგნით, საუბარი აღარ უნდა გაგვეგრძელებინა, რათა უფრო არ შეგვეშინებინა ერთმანეთი. უმჯობესი იყო გავცლოდი ამ კაბინეტს, სადაც ლორწოსაუთ მიხვლანებოდა კლინიკის დაავადებული პაციენტი.

— გმადლობთ, ექიმო. დოროთეას ამბავს შეგატყობინებთ ხოლმე.

— მოითმინეთ, თქვენ დაგაფიწყდათ, რისთვის მოხვედით.

კაბინეტიდან გავიდა, სწრაფად დაბრუნდა და გამჭვირვალე ცელოფანის პარკი მოიტანა.

— მისი ნივთებია, შეამოწმეთ და ხელი მოაწერეთ.

რა უნდა მექნა, პარკი მაგადაზე გაღმთვებირქვავე. პასპორტის გარდა შიგ ოქროს ბე-ჭედი, ოქროს ფული, ისპის მსგავსი პატარა მომწვანო თვალი და ნამგალა მთვარესავით მორკალული, თითქმის გამჭვირვალე ქვრა კელული იდო.

— აი ყველაფერი, რაც მან გააბნია. დოროთეას ნურადუნას მისცემთ. მითუშეტეს პას-პორტს. შეიძლება გავეცინოთ და ახლა თქვენ მისი მეურვე ხართ.

— სულაც არ მეცინება.

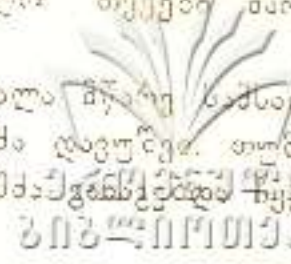
— გინდათ გაჩვენოთ, სად ცხოვრობდა დოროთეა?

— არ არის საჭირო, — წამოვიძახე თითქმის შეშინებულმა.



— მშვენიერი თათბია, — წყენით მითხრა იურუკოვამ. — ბოლო თყუებო მარტო ეც
ცხოვრობდა იქ.

რას ვახამდი, რატი ამ ვზას დავადეჭა, ბოლომდე უნდა დამეცალა მწარე სახალა. უნ-
და შენახა, საუ ცხოვრობდა დოროთეა. გვიან მივხვდი, რა შეცდომა დავუწიე. თუმცა იუ-
რუკოვამაც საკმაოდ მედარი სვლა გააკეთა. თითქოს ღმერთი თუ ემსახურებოდა ჩემს სუ-
ლებს.



პირველად განსაკუთრებული არაფერი შემინიშნავს გრძელი სეუთა დერეფნისა და
უსახელურო კარების ვარდა. ერთ-ერთი კარის წინ გაეჩერდით, რომელიც არაფრით არ
განსხვავდებოდა სხეულისგან. ექიმმა იურუკოვამ კიბეში მოედოთერა ხელი. ხმარებისგან
გახეხილი გასაღები ამოიღო და გაწაფულად გააღო კარი.

— შემოდით.

გულდამიძიებელი შევედი თათბში. ახლა ვერაფრით ვერ ვეცხვით, როგორი თათბი
იყო. ჩვეულებრივ საავადმყოფოს პალატის მგავდა. გულდაფულ გასწორებულა ორი საწოლი
იღვა. ფანჯრებს ცხაურები ჰქონდა აკრული. თმაგაგრეტილმა, ხურგაეცეტიინებულმა ქალი-
შვილმა ჩაგვიარა. ნიკაბამდე ატანილ, ერთმანეთზე მიტყუებებულ ხელისულებში ვითომ რა-
ღაც მოემწყვდია.

— რა მოგივიდა, ბეტი? — ალერსიანად ჰკითხა იურუკოვამ. — ხომ იცი რომ ეც ქუქ-
ყიანია. — გოგონამ უხალისოდ გადმოღვარა ის რაღაც უხალაე ხელებიდან, უაზროდ შეხე-
და იურუკოვას და უხმაუროდ გაგვეცალა. წამით მისი თვალები საცსებით გამჭვირვალე მო-
მეჩვენა.

— წავიდეთ აქედამ! — დავიყვარე მე.

ექიმმა იურუკოვამ მიხვდა რომ წინდურუხდავად მოიქცა. კარი გამოიკეტა და უარულ
დერეფანს გავუყვით. მანქანაში რომ ვჯდებოდი, გულისრევა ვიგრძენი, რაღაც ყელში მაწ-
ვებოდა. საოცარ სურვილი მქონდა, ხალხში გაარკუვლიყავა და რაიმე დამეღია დარღის გა-
საქარებლად. თითქმის ანგარაშიმყოფლად ვაჯიყრე მანქანა ქლუმის წინ. ვარ ისევ ვაბრე-
ებული ვიყავი, მაგრამ ხელ-ხელა მოვდიოდი გონზე.

თავს ძალა დავატანე და წავიხვეყე. ღვინომ გუნება გამომიკეთა. ტყუილია, ერთ-ორ
ჭიქა ღვინოზე უფეთესი წამალი არ არსებობს. მერე მეგობრებთან წავიდი კარტის სათამა-
შოდ. რაღთი ვრძნობა მქონდა, თითქოს სამიწელი უბედურებისგან ვაქცევა მონტერხეზი-
ნოს და ახლა ვართობა ყოუილიყოს აუკლუბელი. თერთმეტი საათისთვის მოვეკე დობს
ფული დავდე და მიუხედავად პარტნიორების პროტესტისა, სასწრაფოდ გავეცალე იქაუ-
რობას. ბინაში რომ შევედი, დოროთეა დერეფანში დამხვდა, ისე მიცქეროდა, თითქოს მის
წინ მოჩვენება მდგარიყოს.

— აქ რატომ დგახარ?

— ლიფტის ხმა მომესმა, — შევბა იგი, — გავიგონე, როგორ დაიძრა პირველი სართუ-
ლიდან.

ესლა მაკლდა, დერეფანში იღვეს და მელოდოს ფერგამტრთალი, ლოდინისაგან სახეგა-
ნაწამები, როგორც ზემო კოლმა იცოდა, სანამ არ მიხვდა, რომ ზემი გარდაქმნა არ შეიძ-
ლებოდა.

— იცი, ახლა რომელი საათია? — გვაყრად ვკითხე.

— თორმეტის ნახევარი.

— აი, ხედავ? შენ კი თერთმეტზე უნდა იყუე.

— ისე მეშინოდა...

— ეს არ მაინტერესებს. შენი გულისთვის ვერ გამოვიცვლები, ეს ზემი ცოლის გულის-
თვისაც კი არ მიქნია.

— არა, რას ამბობ. — წამოიჩახა მან. — აი, ნახავ, ყველაფერს შევეჩვევი.

— კარგი, ახლა წადი და დაიძინე! — ვუბრძანე მე.

მოკლედ, ზუსტად ისე ვაქცეოდი, როგორც ექიმმა იურუკოვამ დამარბა. სხვანაირად
არც შემიძლო; საოცარ ცოდ გუნებაზე დამაყენა საავადმყოფომაც და ბანქოში წავიგებამაც.
სახელდახელოდ ვივახშმე იმით, რაც მაცეფარში მოვიძიე. წენიან კერძებს რა ზანია გადა-
ვეჩეიე. საჭმელს ორი ჭიქა თეთრი ღვინო დავაყოლე და საბოლოოდ დავმშვიდდი. პოლში
რომ გავიარე, დოროთეას გადავხვდე. დაწვა თუ არა-მეთქი იწვა, საბანი ცხვარამდე აეწია,
თვალები კი რაღაც შინაგანი შუქით გაღისკროვინებოდა.

— ანტონი, — დამიძახა მან.

გაკვირდი.

— იცი, მე მუსიკა მესმის.

— ეს უკვე მითხარი ერთხელ.

— არა, ეს სულ სხვა რამაა. წინათ ვკითხულობდი... ახლა კი მესმის... მესმის როგორ უდერს... თითქოს ორკესტრი უკრავს.

— იქნებ სხვა მუსიკა მესმის? — თეშეკავებულად ვკითხე მე.

— არა, სწორედ ის მესმის, რასაც ვწერ. თითქოს თავში პატარა ორკესტრი მჭიდვს. სიხარულით აღუვარებულა, გამჭვირვალე თვალებით მომჩერებოდა.

— ნოტებს რომ უყურებ, მუსიკა წყდება?

— რა თქმა უნდა, მაშინვე.

— საინტერესოა, — გულში კი ეს გავიფიქრე: უშეცხვო დალახვროს, რა იქნება ისეთი იყო, როგორც სხვა გოგონებია?

— ღმერთმანი! — წამოიძახა მან, — ვერც კი წარმოიდგენ, რა საინტერესო რამაა. ნეტა ხვალაც ასე განმეორდეს.

— ნეტა არ განმეორდეს — წამოვიძახე ვაბრაზებულმა, — ნირჩენია თბი ტრანზისტორი ვიყიდო, ვინემ თავში გქონდეს ორკესტრი. — და სწრაფად განოგტრიალდი, რათა არ დამენახა, მაშინვე როგორ ხაუჭებოდა სიხარულით გაბრწყინებული თვალები.

6

ათი დღე ისე იცხოვრა, თითქოს სიზმარშიაო. სამსახურიდან პირდაპირ შინსკენ მოიხქაროდა და მაშინვე ნოტებს დაავლებდა ხელს, სულ ერთი იყო, რომელი შეზღუდებოდა. ყველა დიდი კომპოზიტორის ნაწარმოებები მქონდა, რომელიც მიყვარს და ვაფასებ. მოხერხებულად მოიკალათებდა დივანზე. ღვინეს მთავრად და მისი ქალწულებრივი შეჩლება ორ პატარა მოგარესავით ქათქათებდა მწვანე საბანზე. სახე წამდაუწუმ ეცვლებოდა, თითქოს იმ ნაწარმოებს დირექტობდა, რომელსაც კითხულობდა. დორთხვას თვალყურის დევნება კარგი ვასაჩოთბი იყო, მაგრამ ვერ ვებედავდი, რაკი ვიცოდი, რომ სერიოზულ ამბავთან მქონდა საქმე. მისი სახის მიხედვით შეუცდომლად შენეძლო გამომეცნო, რომელი კონცერტის რომელ პასაჟს ისმენდა. ეჭვი არ იყო, ისმენდა ყველაფერს, რასაც კითხულობდა. ზოგჯერ საათობით ვადევნებდი თვალს დორთხვას. არა, შეუცდომა შეუძლებელი იყო. თვითველი ნაწარმოები ზესტავ იმდენ ხანს ელოდა, რამდენ ხანაც უნდა ედღერა.

ყურ ვიტყვი, დორთხვას ამ უცნაურმა ნიქმა განსაკუთრებულად გამიკვირვა და გამაოცრა-მეთქი: მისგან ყველაფერზე მოსალოდნელი იყო. ეს კია, რომ უფრო შეეწფოთლი. ექიმ იტრუკოვას ვადროხილება ვამახსენდა: ნებისმიერი გატაცება, ნებისმიერი აღზნება მისი სულიერი წონასწორობის შერყევით იმუქრებოდა. მაგრამ მთავარი ეს როდი იყო, აქ რაღაც საოცრად ღრმა და ძლიერი რამ იდარებოდა, რომელიც, როგორც ზანს, ადამიანის ბუნებაშია დატანებული. მრავალი ნორმალური ადამიანის მსგავსად ინსტინქტიურად, არა-ნორმალურად აღვიქვამდი ყოველივეს. რისი უნარიც მე არ შემწევდა, ახლა მშვენიერად მესმის, რომ ეს სხვა არაფერია, თუ არა უმეცრებისა და საშუალობის გამოკლება. რას ვიზამთ, ასეთია ადამიანის ბუნება. ქათამიც ასეა, შეშინებული კაცანით რომ უხმობს თავის გამოჩევილ იხვის მუქულებს ნაპირიდან, რომლებიც მხიარულად მიჰყვებიან მდინარის დინებას.

კი არ შეეწუხდი, შეეშინდი, მინდოდა ხელიდან გამომეგლიჯა ეს დაწვეული ნოტები და ფანჯრიდან გადამეყარა, მაგრამ თავი შევიკავე, იმას ვერ ვათვლავ, რასაც ფეხისწვერებზე შემდგარიც ვერ შეწვდები. მე ან მტრულად ვდუმდი, რა ჩემზე ეტანებოდა, ან ეკუთლობდი სხვა თემაზე ვადამეტიანა მისი ყურადღება. ზოგჯერ ამას საკმაო წარმატებითაც ვასრულებდი, მაგრამ როგორც კი მარტო დარჩებოდა, მაშინვე ნოტებში ჩარგავდა ხოლმე ცხვირს.

— რა მოგწონა ყველაზე მეტად? — ვკითხე ერთხელ.

— „გედის ტბა“, — არც დაფიქრებულა, ისე მიპასუხა.

არ გამევირვებია, ის კი არადა, გამიხარდა კიდევ, კარგი საბაბი ვიშოვნე.

— მშვენიერია, ვინდა თეატრში წავიდეთ? მგონი, ამ კვირაში სპექტაკლია.

— სპექტაკლი? რანაირად?

— სულ უბრალოდ, „გედის ტბა“ ხომ ბალეტია, ნახავ და მიხვდები.

— კარგი, — დამეთანხმა ის.

მაგრამ მის ხმაში რაღაც ყოყმანი, სინანულიც კი შეენიშნე. შესანიშნავად შენძნობდა, რა აშინებდა დოროთეას და სწორედ ამის იმედი მქონდა.

ლოჯის ორი ბილეთი ვიყიდე და წარმოდგენაზე წავედიო. წინასწარ გერბობდა ჩემს გამარჯვებას. დოროთეა შოაჯიბს დაეყრდნო, დარბაზისთვის თვალს მჭრეტელის სიმართლე გათხრათ, არც დარბაზიდან იწეხებდა თავს ვინმე მისი გულმტკიცების კატეღვებული ჩანდა, გარინდელი იყო და თითქოს რაღაცის გახსენებას ცდილობდა.

— აბა, ბროგრამა, წაიკითხე, — ვუთხარი მე.

— მერე მომეცე, — ხელა გამკრა დოროთეამ.

პირველად შიშარა უნარი. აქამდე ხმის ამოუღებლად ეპორზილებოდა ჩემს ნება-სურვილს. პირველი პანგები აღდგრა თუ არა, შევანჩხიე, სახე დაეჭამა, გაიტრუნა და სავარძელში მიიჭუტკა. მერე თანდათან დამშვიდებულ სახეზე ღიმილმაც გადაურბინა, როგორც ჩანდა, ჩემმა ექსპერიმენტმა არ გაკრა. ანტრაქტზე ბლფეტში წაუიყვანე და მოგონილი დაუდევრობით ვითხე:

— რას იტყვი, არის სხვაობა?

— არა, — მიბასუხა მან, — თითქმის არაფითარი.

— რომელი ჯობია?

— ცხადია, თეატრი, მაგრამ ეს მაინც სხვა არის. რასაც მართო მე ვისმენ, თითქოს ჩემს არსებაში ხდება, თითქოს მე თავთონ ვუქრავ.

რა ნაცნობი იყო ზემოთის ეს შინაგანი ალტერნების გამოუთქნელი გრძნობა, რაც საუბედუროდ არც ისე ხშირად მწვევია ხოლმე. მისი სული კი ალბათ აღვსილი იყო ასეთი ალტერნებით. თეატრში რომ მიმყავდა, ვანედოუნებდი. თრესტრის ყღერა მუხარის კუნთმარტ სილამაზეს აზიარებს და გულს აუყრის იმ საცოდავ ასლზე, რასაც მისი წარმოსახვა წარმოსახვას-მეთქი. ანტრაქტზე უგემური, თბილი ღიმონათით რომ ვუმასპინძლებოდა, ერთი ჩემი ამხანაგი მოვარდა, სუფთა იდიოტი.

— ცოლი არ შეგირთავს? — შორიდანვე მოჰმაძახა მან.

— წარმოიდგინე, არა, — ვუბასუხე მე.

ჩემდა გასაოცრად დოროთეამ ისეთი ზიზღიანი მხერა შეავლო, რომ ჩემს ამხანაგს თავისივე თავხედობის შერცხვა და ცოლისკენ წავიდა, რომელსაც ცნობისმოყვარეობა ჰქვავდა — ერთი ვნახოთ, რა ამბავს მოიტანს ქმარიო. სპექტაკლის შემდეგ რესტორანში წავედიოთ სავახშმოდ. დოროთეამ მორიდებულად შენიშნა:

— ცუდი ზღაპარი არ არის, ოღონდ ცოტა გულუბრყვილოა.

— გულუბრყვილო? რატომ?

— არ ვიცი, კარგია თუ არა, რომ გედი შეიძლება აღამიანად გადაიქცეს. თანაც პრინციპად და იმ მოსაბეზრებელ სასახლეში იჯდეს.

დოროთეა სერიოზულად და გულწრფელად ლაპარაკობდა.

— მერე პრინცი? მერე მორთულობა? — გავუხუმრე მე.

— სამაგიეროდ გაუღბი დაფრინავენ! — მიამიტად მიბასუხა მან.

მე ყურება დავცქვიტე. უმნიშვნელო რეციდივს ყურადღებას ნუ მიაქცევთო, — მირჩია ექიმმა იურუკოვამ. მივიღებთ მხედველობაში. ვითომც არ გამოგონია, რა თქვა. სიამოვნებით ვიგახშმეთ, მაგრამ შინ გაჩუმებულები და რაღაც გაუცხოებულები დაებრუნდით.

ზაფხული უცბად დადგა და თანაც ისეთი ცხელი, რომ ქუჩაში ასფალტი დნებოდა. მხოლოდ საღამოს თუ გაისვლებოდა ტერასზე, მზის ჩასვლის მერე, როცა ვლადისკის ხეობიდან გრილი ნიავი წამოუქრთლებდა. ვხედავდი კიდევ, როგორ მოქროდა იგი დაკლავნილ გზაზე, მერე ბოიანის ახლოს, ქვევით გაუხვევდა ქალაქისკენ. ჩვენთანაც მოფრინდებოდა ჯერ ისევე ცინცხალი და თავდაჯერებული. შენობის წვეტიან კუთხეებს შეასკდებოდა და შორს გაუტევდა. მალე ქალაქის ბენზინის ბუღს შეერეოდა და ჩაჩუმდებოდა.

მიუხედავად ზაფხულის მსურველე მზისა, დოროთეა ძველებურად ფერმკრთალი იყო. ვრთხელ ისკირსკის წყალსაცავზე წავიყვანე, ცოტა მაინც რომ მოვიდებოდა მზე. ვითომ სათევზაოდ წავედიო. მართალია, არც მეთევზე ვარ და არც ლიცენზია მაქვს, მაგრამ გენერალ კრისტევის აგარაკი ნაკრძალ ზონაში იყო და თევზის მცველი ინსპექტორები უცხსაც არ აღვაშინენ იმ. გუნერალი აგარაკზე არ გაბლდით და სიმართლე გათხრათ, არც გვიბრდებოდა. ყველაფერი შინიდან ვეჭოხნდა წალბული. ცხელი ბამბუკის ანკესი ავაწყვე და

ყურსკენ წაედით. ზაფხულის ნმეწიერი დილა იდგა. ჩვენ წინ ვერცხლით ლილეებდა ტბა. მზეს კიდევ ვერ მოესწრო ორთქლის სიფრიფანა საბურველის გაგლეჯვა. მუხლებამდე ბალახში მივაბიჯებდით. დილის ცვარმა იაც დაგვისველა ფეხები, თითქოს ნაკადული გავმეტაბოდა. დოროთეა ამას ვერ გრძნობდა და მოკადობებული იხედებოდა გარშემო.

— დნერთო ზემო, რა კარგია! — როგორც იტნა, ამოიღო ხმა. ენით განოუთქმელი გაოცება ემჩნეოდა. ადვილი მოსალოდნელია, პირველად იყო ასე ახლოს მდებარე მთის მკნებ ცვრიან ბალახზეც პირველად აბიჯებდა ფეხს. არ ვიცო, მაგრამ მართლა მხედავდა, რომ იდგილი იყო. ალბათ მართო თევზის სიუხვისთვის არ დაურქმევიათ შეთევზეებს მისთვის ოქროს რქა. ამ ადგილას ტბა ნორჩ ნაძვნარში შეჭრილ ფიორდს ჰგავდა. ნაპირი არ ჩანდა; გაზაფხულის კოკისპირული წვიმების შემდეგ წყალს მოემატნა და მინდორი და ნორჩი ნარგავები დაეფარა. ახლა ტბის გლუვ ზედაპირზე პატარა ნაძვების წვეროკინები და ჩაძირული ტირიფები ჩაჩებოდა მოჩანდა. ყველაფერი ყვითლად და ლურჯად ლილეებდა. ამდენი ყვავილი დოროთეას ალბათ მის სიცოცხლეში არ ენახა. ანკეას ორმეტრიანი ჯოხი მივამაგრე და კაუჭი გავმართე. წელიწადის ამ დროს ყოველნაირ სიტყუარს წამოეგება ხოლმე ვარდისფერფარფლებიანი ტბის თეთრი თევზი.

- რას შვრება? — გაუკვირდა დოროთეას.
- თევზი უნდა დავიჭირო.
- რად ვინდა, მე არ ვჭამ თევზს, ჩემს სიცოცხლეში არ მაჭამია.
- მე კი ვჭამი ძალიან გემრიელია...
- მე რაღა გავაყუთო?
- რაც ვინდა ეს გააყუთე. მანქანიდან საბანი გამოიტანე და აგერ იქ ტყის პირას გაშალე. დაისვენე, წიგნი აკითხე და მზე მოიკიდე.

ამდენი რამ ასე უცხად და ყველაფერი ასე სასიამოვნოდ ახდენილ ოცნებასავით იყო. დოროთეამ მწვიდალ შემაქცია ზურგი და მანქანისკენ წავიდა. იმ დღეს თევზი გაცოფებული ეტანებოდა ანკესს. ამ ნაპირზე საერთოდ არავინ აწუხებდათ და ეტყობა, ვერც ახლა ხედებოდნენ საფრთხეს. იმის დროც არ მქონდა, თავი მომეყარა თევზისთვის. პირდაპირ ზურგს უკან ვისროდი ნაპირზე. თევზები მიწას ებეთქებოდნენ, ბალახზე სხმარტალვდნენ. ზოგიერთი წყლამდე აღწევდა და გამოცოცხლებული დაფეთებული მისრიალებდა ფსკერისკენ. დაც იცოცხლონ, მე ხომ მაგათი მტერი არა ვარ. გართობით კი ასე უფრო გავერთობი.

— ანტონი, — მომესმა დოროთეას ხმა.

სწორედ ის-ის იყო გაეფიქრე, ნეტა სად დაიკარგა-მეთქი, ხმა გარკვევით მესმოდა, მაგრამ შორიდან. მოვიხედე, ნაპირზე კაციშვილი არ ჰაჭანებდა.

— ანტონი! — ისევ დამიძახა მან.

შეშფოთებულმა გავხედე ტბას. ნისლი გაფანტულიყო და გლუვი ტბა ლურჯად ბრწყინავდა ჩემ წინ. კარგად დაგაკვირდი და სადღაც მეორე ნაპირზე შეენიშნე დოროთეას ქერა თავი.

— გაგიყლი? — დავუყვირე გაბრაზებულმა. ამაზე უარეს უტაქტობას ვერც მოვიფიქრებდა. დოროთეა არ აღელვებულა. სახის თეთრი ლაქა ჩემკენ მოებრუნებინა და იღიმებოდა.

— უკან დაბრუნდი, — დავუძახე ცოტა მორბილებულმა.

ვიცოდი, ნერჩულითაც რომ დამეძახნა, მაინც გაიგონებდა.

როგორც ყოველთვის, ახლაც მორჩილად ნობრუნდა. ისევ იცინოდა, ეტყობა, ჩემ შიშს დასცინოდა. აიან ისევ გამაბრაზა. ვთქვათ და, უცხად გენერალი გამოჩნდილიყო? ნაკრძალ ზონაში ბანაობა სასტიკადაა აკრძალული. მაგრამ აბა დოროთეას სიიდან უნდა სცოდნოდა ეს? ცხადია, თვითონ ვიყავი დამნაშავე, უნდა გამეფრთხილებინა. დოროთეა ნაპირს უახლოვდებოდა, უკვე აღარ იღიმებოდა, ეტყობა, იგრძნო გაბრაზებული რომ ვიყავი. მსუბუქად და თავისუფლად მოცურავდა, ამავე დროს იმ თავკომბალასავით უხერხულად, ახალი მოშორებული ზომ აქვს კუდი. ნაპირს რომ მოაღწია, წამოიშართა, მთლად შიშველი, დედიშობილა იყო, მაგრამ ეტყობა, ვერ გრძნობდა. მართლა ვერ გრძნობდა ალბათ, ისეთი მშვიდი და დაწმენდილი გამოხედვა მქონდა; იოტის ოდენა შეცბუნება თუ ქალური თვალთმაქცობა არ იგრძნობოდა. ისევე უცხო იყო მისთვის სირცხვილის გრძნობა, როგორც ბავშვებისთვის ან ანტიკური ნაიადებისთვისაა. ჩემკენ წამოვიდა. მხრებიდან კამკამა წვეთებს იფერთხავდა ხელით. დოროთეა ზუსტად ისეთი იყო, როგორსაც მოველოდი. ჰათქათა თეთრი, თითქმის მოლურჯო, ვიწრო თეძოები და ბრტყელი მკერდი მქონდა.

— არ ვიცოდი, ბანაობა თუ არ შეიძლებოდა, — მიიხრა შეცბუნებულმა, — აბა საიდან უნდა ვიცოდე, პირველად ვარ აქ.

— არა უნდას მე კი შეგონა, ცურვა არ იცოდი.

— ცურვა? შენვედი წყალში და გაეცურე. პირველად შენვედი წყალში, სინდისს გეფიცები, ანტონი.

უნდობლად შეეხედე, თუმცა ვიცოდი, არასდროს ტყუოდა.

— არც არასოდეს გასწავლია?

— არასოდეს, — ნიბასუხა მან და რამდენიმე ნაბიჯის მოშორებით გაჩერდა, — ზა საჭიროთა იმისა სწავლა, რაც ბუნებრივია?

— იქნებ შენ მართალიც ხარ, — ვუბასუხე მე, — თავკომბალასავით თავისუფლად ცურავდი, აღბათ მართალია, რომ ამბობენ, აღამიანები წყალხმელეთა ცხოველებიდან, კერძოდ, ბაყაყებიდან წარმოიწვევნო.

— აღამიანი ფრინველებიდანაა წარმოშობილი, — შენეღავა დოროთეა.

— მაშინ თავკომბალასავით რატომ ცურავდი? ვინ გასწავლა? ეს ჩვენში დაფარული ინსტიქტია.

— არ ვიცი, იქნებ შენ მართლა ბაყაყიდანა ხარ წარმოშობილი, ანტონი, მე კი ფრინველებიდან რომ ვარ წარმოშობილი, მტკიცედ მჯერა.

— ასე იყოს, — ვუთხარი მე, — ახლა კი წადი და ჩაიცვი. ნუთუ საერთოდ არ გრცხვენია ჩემი?

— შენი არ მრცხვენია, — მიბასუხა და სველი თმა მუქაში მოიმწყვდია.

— რატომ?

— იმიტომ რომ შენ ანტონი ხარ.

— ანტონი, — უხალისოდ გავიმეორე მე, — ძია ანტონი არა?

კიდევ ერთი მარცხი, მისი ცხოვრების ეს ერთი ფურცელიც დანაწიწყდა.

ესევე არ მიუტყვევია ყურადღება ჩემი სიტყვებისთვის, თათქოს არაფერი განსაკუთრებული არ მეტყვას.

— შენ ანტონი სმეშნოი ხარ. თეუზის შეწვა იცი?

— რა, შენ კი არ იცი?

— ვიცი, მაგრამ არ მინდა. არც წიწილებს მოხარშვა მიყვარს და არც გაბღღენა...

— ხუ შემაწუხე ამ შენი ფრინველებით... — ვუთხარი მე განაწყენებულმა, — კარგი, წადი და ჩაიცვი.

დოროთეა შებრუნდა და წავიდა. ფრთხილად და მოუქნელად მიიბიჯებდა, ბალახი უჩხვლელტდა ნაჩ ტერფებს. თევზებს თავი მოკუყარე. ჯერ კიდევ შერჩენოდათ სიცოცხლის ნიშან-წყალი და ტბაში გადავუქახე. ზოგიერთი მაშინვე ფსკერისკენ გასრიალდა, ზოგი კი შეცვლამობრუნებულა ცურავდა. გამოცდილებით ვიცოდი, უმეტესი მათგანი გაცოცხლდებოდა და კიდევ დიდხანს ისრიალებდა წყალში. ვიდრე და ვუყურებდი: ზოგი ისევე ამობრუნებულა ცურავდა. ზოგი გვერდულად, პირდაღებულა. ცუდ ხასიათზე დავდექი: როდისმე დავანგები ამ სისაძაგლასთვის-მეთქი, გავიფიქრე. მართო ერთი თევზი ეგდო ბალახზე უმოძრაოდ. საკმაოდ დიდხანს ვიდრე. წამით შეარხია ყვითელი ბოლო და გათავდა. დოროთეას მენჩერ ჩრდილში ორი საბანი გაეშალა და გულადმა იწვა; მოჭრიალებული ცის სილურჯეში მონავარდე ფრინველებს აკვირდებოდა. კისერწაგრძელებული კედმაკრატელა მერცხლები მწერებს კი არ დასდევდნენ, გამკვირვალე პაერთ. თვრებოდნენ. მეც კუბოკრულ საბანზე დავწაწა, ახლა სწრეებს რომ მიშლია თავისი ხასხასა ცეცხლისფერით. დოროთეა ბალახს ღეჭავდა. უფრო და უფრო ეძალეობდა ფიქრი.

— გინდა, ზოგიერთი რაღაც ვიამბო? — მკითხა ბოლოს.

— რა უნდა ვიამბო?

— ნამაჩემის სიკვდილზე.

— ახლა ნუ ვიამბობ, — ვუთხარი მე და გული შემეკუმშა, — მერე იყოს.

— მერე გამბედაობა არ მეყოფა, — მიბასუხა მან.

ვიცოდი არ უნდა დამეშალა, უნდა მოეშორებინა ეს სიმძიმე.

— კეთილი, ოღონდ არ აღეღდე.

— ჯერ არავისთვის ვიამბენია, იურუკოვასთვისაც კი, მაგრამ მან ყველაფერი იცის.



ჩვენგან კარვად მოჩანდა ბაცა მწვანე შვრიის ყანა და მინასავით შვრიები და ლურჯი ტბის ნაჭერი.

— კარგი, პიამბუ, — უკთხარი შე.



ქართული
წიგლისათვის

„იცი, ანტონი, მამაჩემი ჩინოვანი იყო. თუთონ ამბობდა, ჩინოვანი ვარო. ახლა ამ სიტყვას აღარაფერს ხმარობს. ახლა „მოსამსახურეს“ ამბობენ. მერე და, რატომ? ჩემის აზრით, ეს სულელურიც არის და საწყენიც. ეს სიტყვა აღამიანს არ შეეფერება. ჩვენ ერთი ძალი ვგვაკვდა, ბარონი ერცვა „აბა, ბარონი“ — დავუყვირებდით და ისიც წინა ფეხებს მოკვდა და უკანა ფეხებზე დგებოდა. ღია ფერის, თითქოს გამჭვირვალე მუცელი ჰქონდა და პატარი ვარდისფერი ძუძუები. ვუყურებდით და სიცილით ვკვდებოდით. ისეთი საწყალობელი თვალები ჰქონდა, საცა ატირდებოთ, ძაღლებს სამსახური არ უყვარო. არც ძაღლებს უყვართ და არც აღამიანებს. ფრინველებზე ხომ ლაპარაკი ზედმეტია, ზოობარკში თუ ყოფილხარ როდისმე? განახავს გალიაში გამომწყვდეული არწივები? არაფერი არ არის გალიაში განსაკრულ არწივზე უფრო საბრალო.

მამაჩემი ჩინოვანით გახმარა იყო. იდრე არ იყო ასე გამოფიტული, მაგრამ წლით-წლით ხდებოდა და ხდებოდა, სანამ ძვალი და ტყავი არ დარჩა. მერე იცი რატომ? იმიტომ, რომ დედაჩემი წოვდა დამლაშობით სისხლს, როცა მამას ეცინა. ზუსტად კეყასთან ურჭობდა მიღს და სისხლს წოვდა. ნუ გეშინია, ანტონი, ამას იმიტომ კი არ ვამბობ, რომ ვიყი ვარ, პატარა რომ ვიყავი, მაშინ მეგონა ასე. უჭიმი იურუკოვა შეუბნება, ძალზე განვითარებული გაქვს წარმოსახვაო. ესაა ყველა ჩემი უბედურების მიზეზი, თურნე ერთმანეთისგან ვერ ვარჩევ ხილვასა და სინამდვილეს. მართლა მქონდა ხილვები, მაგრამ რაც იურუკოვამ წამოღების სწა დამაწყებინა, უბრალოდ დაგზულენგდი და აი, ახლა ისე ვცხოვრობ, თითქოს სიზმარში ვიყო. მამაჩემიც თითქოს სიზმარში ცხოვრობდა. არასოდეს იღიმებოდა, ჩუმად ლაპარაკობდა და ცხვირი ბარონით მუდამ მოსველებული ჰქონდა. ისიც ბარონივით ემსახურებოდა ყველას. ყველაფერს ასრულებდა, რაც უნდა ებრძანებინათ. თ, რა საცოდავი იყო, ანტონი, რა მორჩილი თვალები ჰქონდა მამას. პაპანაქება სიცხეშიც ქსუტუნებდა და წარამარა აცემინებდა დაქმევენულ ცხვირსაბოცში. ძალზე მოწყენილი და მღუპარე იყო, მაგრამ არ წივს მაინც არაფრით ჰგავდა. გამოფიტულ, ფრთებჩამოყრილ ყვეს უფრო ჩამოგავდა, ფრთისქვეშ რომ ამოუდევს ნისკარტი და გაყუჩებულა. შე მინახავს ატირებული მამა. მაშინ არ ვიცოდი, დედაჩემს საყვარელი თუ ჰყავდა, ვილაც მეხანძრე. ისინი მამაჩემის სიკვდილის მერე დაქორწინდნენ. ეს ისეთი ჯანმრთელი იყო, რომ ერთხელ, ზამთარში ტანო გაიხადა და მარტო მისულრის ამარა დარჩა. ცხენივით ავარდა ორთქლი ტანიდან. მამა ამის გამო არასდროს წაჩხუბებია დედას. მეხანძრე კი ხშირად დადიოდა ჩვენთან სტუმრად, მამას მხედრულად მიესალმებოდა და მანამდე უხახუნებდა ერთმანეთს ჩექმებს, სანამ ვაქსის სუნს არ დააყენებდა. საშინელი ღორბუცევა ვინმე იყო. ერთხელ სამზარეულოში მარტონი დავრჩით, ქვაბებს სახურავები ახადა და ერთმანეთზე მიყოლებით ამოსანსლა საჭმელი. მერე ჩაირობროხა და იქ მიჩქმიტა. ისე შემრცხვა, რომ მთელი დღე ვტიროდი. დედაჩემს კი თქმაც ვერ ვაგუბებდე. ბოლო ხანებში მოუხშირა ჩვენთან სიარულს. ის რომ მოვიდოდა, მამაჩემი სახლიდან მიდიოდა; ალბათ უკაცრიელ ქუჩებში დაეხეტებოდა და ტიროდა. ეჭიმმა იურუკოვამ მოთხრა: ცუდი მემკვადრეობა გაქვსო. შე მამას ვგავარ და იმიტომ ვარ ასეთი გამბდარი და მკრძნობიარე.

იმ დილას, ჩემი პალტოს საყიდლად რომ წავედი, მამა ძალიან ცუდ გუნებაზე იყო. თავი ისე მეჭირა, ვითომ ვერაფერს ვატყობდი. მაგრამ ვამჩნევდი, დროდადრო ცრემლს იწმენდა. პალტო არ ჰქონდა და ზამთარში თხის ბეწვგამოკრული ლაბადით დადიოდა. ჩემს ცხოვრებაში არ მინახავს ანტონი, ასეთი დაძენილი ლაბადა, ისე გამოხუნებული იყო მზის-გან, რომ გამყიდველის ხალათს ჰგავდა. იმ დღეს მაინცადამაინც არ ციოდა. ეს ამბავი ზომ დეკემბერში მოხდა, ახალწლამდე ორი დღით ადრე. ქუჩები კი საშინლად მოყინული იყო. წინა დღეს წვიმა მოვიდა, მერე ცივმა ქარმა დაუქროლი და გადაიკარა. ბუშტუკებივით გაყინულ წვეთებს ფეხს ვადგამდით და ისინიც აღამიანის თვალებივით სკვდებოდნენ. საშინელება იყო თვალებზე ფეხის დაბიჯება, მაგრამ მივდიოდით და მივდიოდით. მამაჩემი ხანდახან ისე მაგრად მომიტყურდა ხელზე ხელს, რომ ტკივილისგან წამოვიყვირებდი ხოლმე.

ასე მივედი ცენტრამდე. იქ, მადლობა ღმერთს, გამეღელ-გამომვლულებს უკვე დაეტყუა-
ნათ ბუშტუები და ჩვენც უკვე მშვიდად შეგვეძლო სიარული.

მამამ ლურჯა პალტო მიყადა. ხელოვნური ბუნების თეთრი საყულო ქონდა. თეთრი ლა-
მანი პალტო არასოდეს შექონია. გამყიდველს გახვევა უნდოდა, მაგრამ მე ახალი ჩაფიცვი და
ფეხე გაგახვევინე. მამაც კი გამხიარულდა, რომ დაინახა, როგორ მიხდებოდა ახალი პალტო.
მალაზიიდან გამოვედი და შინისკენ გავეშურეთ. მამამ ისევ ჩაქიდა ხელს, რომ წავსულიყავი ცხვი-
რიც კი აბჯიკა სახაყით, თოჯინაყვით ლამაზად მორთული შვილი რომ მიხვევებოდა გვერ-
დით. წენ აღბათ ხედები, ანტონი, რომ ცხვირი მამაჩემისა მექვს. ამიტომაც დამარქვეს
სკოლაში ძინი, მალაიური დათვი. მე არ ვბრაზობდი. ვინაშავს სურათში მალაიური დათვის
ხელები? ისეთი საყვარლები არიან... ცხვირი ხორაუმა მიუვცეთ, ოღონდ შავი, ილიან შავი
აქეთ და პრიალა.

მოკლედ, მე და მამა ტროტუარზე მივდიოდით. მას ისევ მაგრად ჩაებლუჯა ჩემი ხელი.
ქუჩები ხალხით იყო გაქმდილი. ყველას რაღაც მიჰქონდა: ვის ნაძვის ხე, ვის სათამაშოები.
ჩვენ კი არასოდეს გვიყიდა ნაძვის ხე. ნაძვის ხეზე იმ დაწყებულულებში დაეყავი მამას,
სადაც თვითონ მუშაობდა, მაგრამ აბა ის რა ნაძვის ხეა. ნულიც არა გაქვს მოჭერებული
მისი აღერსით და უცბათ ცხვირმიწებებული მთერალი თოვლის პაპა გამოვეცხადება და
ხის ცხენით დაგასაჩუქრებს. ხის ცხენი რა ქირად ნინდოდა, ხელად გაცვლიდი ხოლმე
წიგნში. აბა ვის არ გამოცვლიდა წიგნს ცხენში? იმ დღეს კი ნაძვია ხის დარდი სულაც არ
შქონდა. წიგნი მაყიდე-მეთქი, იმაც არ მითხოვია მამასთვის, თუმცა ძლიერ კი მინდოდა.
მამამ ის თხერი პალტო მახაროდა, რომელიც მთელი ჩემი უბეღურების მიხეზი გახდა.

ცუდი ის იყო, რომ გზაში ისევ მოიწყინა მამამ. ვიგრძენი: ჯერ გიყვინა ხელი, შემდეგ
დაეხამა, ნეტე კი მთლად გამიშვა. სწორედ ამან დაღუპა მამა. ვგრძნობდი, წინ კი იყურე-
ბოდა ბრმასავით, მაგრამ ვერაფერს ხედავდა. ქალაქის ბაღი ვაგიარეთ და ივანე ვაზოვის
ქუჩაზე გავედით. რაკოვსკის ქუჩის კუთხეში მეორე მხარეს უნდა გადავსულიყავით, მამა
რაღაც ნაყარის წინ გაჩერდა ტროტუარზე, ცოტა შეუყოქმანდა, მაგრამ მაინც გადახტა ზედ.
მე სულ მთლად დავავიწყდი. რაღაც გაუბეღად გადავცა ნაბიჯი ქვაფენილზე, თითქოს ის-
სენებდა, უკან ხომ არაფერი დამრბენიაო. მე კი ვიდექი და ხელში გახვეული ძველი პალტო
მეჭიჩა.

და სწორედ იმ წამს გრუბუნით დაეტყა მანქანა. ასი წელიც რომ ვიცოცხლო ანტონი,
ეს სურათი ისე მექნება თვალწინ, თითქოს გუშინ მომხდარიყოს. ისე მაქვს მეხსიერებაში
ჩაქმდილი, რომ ვერაფერი ვერ წაშლას. მძიმე ავადმყოფი რომ ვიყავი, ეს კოშმარი ერთი
წუთითაც არ მონშორებია. გამოვედით და ახლაც არაფრით არ შემიძლია მისი მოცილება.
არ შემიძლია, თორემ არ ვიამბობდი და ცუდ ხასიათზე არ დავაყენებდი. ახლაც ნათლად
ვხედავ პრიალა ფარებიან მწვანე მანქანას. გიყვით მოქროდა და ისე მოისროლა მამა, რომ
ის ხელებგამილი დაეცა კაბოტზე. მანქანამ კიდევ გაიქროლა რამდენიმე მეტრი და უცბად
გაჩერდა. მამა ინერციით წინ გაფრინდა. მომეჩვენა, თითქოს მთელი საუკუნე მიფრინავდა,
თითქოს დრო გაჩერდა. ხელები და ფეხები გამილი ქონდა და თავი ჩაკიდებული, გარკვე-
ვით ჩანდა მისი თეთრი მელოტი. მერე ტროტუარზე დაენარცხა და კვერცხივით გადაეხანა
თავი. მე გული არ წამსვლია, თვალი არ მომიშორებია მისთვის. საშინელებისაგან გაშეშე-
ბული ვიდექი და მივჩერებოდი, მივჩერებოდა... საიდან არ მოვარდა ხალხი. მანქანიდან
მკვლელი გადმოვიდა. სულ ახალგაზრდა ბიჭი იყო, სახე კი ბებერი ქალივით დანაოჭებოდა.
ვილიცამ მამას აყვანა მოუნდომა. უმრავლესობა კი იმ ბიჭს შემორტყმოდა ვარს. ერთმა
საყულოში ჩაივლო ხელი, მეორემ მუშტი ჩასცხო კეფაში. გამხეცდა ხალხი; კინკებისგან
შეკერილ თოჯინასავით ჯიჯინდნენ ბაჭს. ბოლოს ასფალტზე დაეცა ბიჭი, ოღონდა. თმას
იგლეჯდა, მაგრამ ვგრძნობდი: თავს იკატუნებდა. ხალხმა ზიზლით შეაქცია ზურგი და ნაღვ-
ლიანად ჩაიარა. არც კი გავნძრეულვარ. მამა ერთ გამვლელ მანქანაზე დადეს. მე მის გაჩე-
ხილ თავს არ ვაშორებდი თვალს. ვიცოდი, მკვდარი იყო. არც არვის შევეუშინევივარ და არც
არვინ მიმხედარა, რომ მას ვახლდი. მალიციელმა ბიჭი წაიყვანა და ხალხიც თანდათან დაი-
შალა. სადაც მამა დაეცა, იქ პატარა წითელი ლაქა მოჩანდა. ბოლოს მეც მოვინაცვლე ფე-
ხი. სიზმარეულივით გადავქერი ქუჩა და შინისკენ წავლასლასდი. დარდისაგან გათავებული
ვიყავი, მაგრამ ახალი პალტო რომ მეცვა, მაინც არ მავიწყებოდა. მკვდარივით მივდიოდით,
ძლივს მივათრეული ფეხებს.

არ მახსოვს, როგორ მივედი სახლში და რა ვუთხარი დედაჩემს. ეს კი მახსოვს, დედას
სახე ფქვილივით გაუთეთრდა, უაზროდ იხედებოდა. არც დარდი, არც სიხარული, არაფერი

არ ყოფილა მის თვალში სიციხის გარდა. მე სამზარეულოში გავეძრდი, პირსაბანამდე ვერ მივადწიე, იატაკზე დავეცი და გული ამერია. რაღაც საწინელ მწუანეს ვაღებიაეზი, ნადგე-ლი ამომქონდა... სიგიჟემდე მინდოდა, გამეფხრიწა დედაჩემის რბილი მუცელი, რათა შიგ დატროვილი წიღელი სისაძაგლე გამონთხეულიყო. სურვილიააგან ვბილენი მივიწვევებოდა. აი რა არის ადამიანი, ანტონი, და ნუ გეგონება იმაზე უკეთესი, რაც არის.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

დოროთეამ ისრობა დაამთავრა და ბოლო სიტყვები თითქოს ტუჩებზე შეეყინა. გაწა-მებელი სახე მქონდა და დაშტეტილი ნიჭია.

— ცოტას წავიძინებ, ანტონი, საწინლად დავიღალე. — ნიჭია მან.

ნაპირზე მარტო წავედი სასეირნოდ. დიდხანს ვიხეციალე, მთელი საათი, შეიძლება მე-ტაც. ისეთი შეგრძნება მქონდა, თითქოს ცაში გაყინულ ღრუბლებზე დავაბიჯებდი, ისე მკაყიოდ მოჩანდა მათი ანარეკლი გალურსულ წყალში. როგორც ჩაკეტილ კაცს შეეფერება, საკლებად ვაძცვე ყვრიდღება ყოველივეს, რაც ჩემ გარშემო ხდება. გარემო არ ნაინტერესებს, გამოძახილს ვერ ბოულობს ჩემს სულში. რითაც სხვები აღტაცებული არიან, მე ნაკლებად მალეღვება. ასევე ვუღვრილად ვიდექი ზეობის პირამიდის წინაშეც და ნივარას ჩანჩქერთანაც. ან დღეს კი ვეუღვრა მალეღვება და გულზე მხვდებოდა. შეიძლება ეს თვითდაცვის ინსტინქტი იყო, მაგრამ გაცილებით აღრე დავწვიდდი, ვიდრე მოსალოდნელი იყო. „დოროთეა მართალია, აი რა არის ადამიანი“, — ვფიქრობდი მე. ადამიანი ტალახისაგან, ტბის წყლისა და ღრუბლებისაგან არის გამოძერწილი. რა პროპორციებიც არ უნდა იყოს, ამ ნაერთში შემადგენელი ელემენტები ალბათ უცვლელი დარჩება“.

ფიქრებში გართული შეუძინებლად მივუახლოვდი ტყის პირს. ნორჩი, მაგრამ უკვე უღ-რანი ტყე იყო. ტოტები დაძაღუულ, დონიერ მკლავებით გადახლარავოდნენ ერთმანეთს. ხეების ძირში მიწა მოტიტვლებული იყო, არც ყვავილი ხარობდა და არც ბალახი, გვიმრა-საც კი ვერ მოყრავდით თვალს, მარტო ქათმის კვერცხივით თეთრი და გლუვი სოკოები მოჩანდა აქ-იქ. მაინც სიღრმისკენ მიზიდავდა რაღაც. ეს ალბათ იდუმალუბის და შეუცნო-ბელის შეგრძნება იყო, ისეთივე ძველის, როგორიც თვით სამყაროა. ცოტა ხანს დავყავი ტყეში და უკან გამოვბრუნდი.

დოროთეა აღარ ეძინა. ჩაფიქრებული გასცქეროდა შორეთს. ჩემი ნაბიჯების ხმა არ გაუგონია, მაგრამ რომ დამინახა, ისევე სევდიანად გამიღიმა.

- დიდხანს მეძინა?
- არც ისე.
- დოროთეა საათს არასოდეს ატარებდა, დრო არ აანტერესებდა.
- მოგწვიდა?
- ცოტა.
- გინდა სადმე წავიდეთ? აქ ახლოს მშვენიერი რესტორანია.
- წავიდეთ, — დამეთანხმა იგი.

საჭმელი, რა თქმა უნდა, წამოღებული გვქონდა, მაგრამ ასეთი მძიმე საუბრის შემდეგ ვერ წარმომდგინა, დავმსხდარიყავით და მადიანად მიგვერთვა ძეხვი და მოხარული კვერ-ცხები. მღუმარედ ავიბარგეთ. რაღაც ოდნავი დაძაბულობა თუ უხერხულობა ისევე დარჩა ჩვენ შორის. ყოველგვარ აღსარებას რაღაცნაირი რიდი და უხერხულობა ახლავს ორივე მხრიდან. მანქანაში ჩავსხედით და მოტორი ჩავრთე. დავიძარიით თუ არა, მაშინვე შევებით ამოვისუნთქე. ყველაფერი ისევე უბრალო და ბუნებრივი გახდა, როგორც თვით ცხოვრებაა სინამდვილეში — უბრალო და ბუნებრივი.

ეტყობა, დოროთეაც ამასვე განიცდიდა, წევნიშნე, გაიღიმა. ამაზე ფიქრის დრო აღარ მქონდა. უკვე ტყეში შევიდით და გზა ძალზე ვიწრო იყო, თანაც ხეების და-ბურულ ჩრდილში ისე აჩელილი, ალაგ-ალაგ მანქანა ბუქსაობდა და რამდენჯერმე რის ვაივავლახით ამოვათრიე მშრალზე. ხმაგაგმენდილი ვიყავი, სანამ გზატკეცილზე არ გა-ვედი.

- იცი, ნე მოგხმარე, — გაიცინა დოროთეამ, როცა ასფალტზე აშრიალდა საბუ-რავები.
- შენ?! რანაირად?
- გუნებაში.
- მხნეობას მიწერგავდი?

— არა, მანქანას ვაწვებოდი.

მეც გავიცინე. ჩვეულებრივად ბავშვები ლაპარაკობენ ისე და სჯერათ კიდევ რასაც ამბობენ. გამახსენდა, ერთხელ ბავშვობაში ტალახში ჩაფლული ფორანი ვნახე. მუშორნე დაეხოგავად ურტყამდა ცხენებს ჯოხს ჩაქინდრულ თავებში. როცა ბოლოს და ბოლოს ფორანი დაიძრა, ღრმად მწამდა, რომ მე დავძარი გონებაში.

— ეს სხვა საქმეა, მე კი მართლა შემაძლია გონებაში რაღაც-რაღაცენის ჩაქვრება. მაშინ ამ სიტყვებისათვის მნიშვნელობა არ მიმიცია, ან უბრალოდ უფრო არ მითხოვებია. იმ დღეს უკვე ბევრი რამ მქონდა მოსმენილი. მოგვიანებით კი ეს სიტყვები მესხიერებაში ამონტივტივდა და მოსვენებას არ მაძლევდა.

მალე რესტორანსაც მივადწიეთ პარასელის წყალსაცავთან. ეს, რა თქმა უნდა, რესტორანი კი არა და ჩვეულებრივი სასაუზმეა, ქაბაბითაა განთქმული, მაგრამ მაშინ კულ ერთი იყო რასაც შევქამდი. ერთმა სასაუზმის გვერდით რანდენინე ბებერა ხე აღმართულიყო, ხეების ძირას გადაეფარებელი მავიღები იდგა. ოფიციატმა ჩვენს მაგიდას სუფრა გადააფარა და ჯარისკაცივით განოგვექინა. დიდი ხანია შევამჩნიე: უბრალო ხალხი დიდი მოწიწებითა და პატივისცემით მებყრობა, ალბათ გადაცმული გენერალი ვგონავარ. ან იქნებ ჩემი დიდებული ნაჩქანა ენერგავთ ჩემდამი განსაკუთრებულ პატივისცემას. ქაბაბი და „მენტოვკა“ დაუტყვეთეთ. „მენტოვკა“ მაშინვე მომართვა ოფიციატმა. ქაბაბი კი ჯერ მზად არ იყო. „მენტოვკა“ მაგარი სასმელი არ არის და მძლოლები უშიშრად სვამენ. სვამენ და ცუდსაც სხადიან, — ზოგჯერ საშინლად გივერაგებს ხოლმე ეგ შენი „მენტოვკა“. ასეა თუ ისე, მე კი მოულოდნელად შევთვერი. შეიძლება იმიტომ, რომ აღელვებული და მგზავრობისგან დაღლილი ვიყავი, ან უბრალოდ მზებზე გადავხურდი. სწორედ დღინის ბრალი იყო, ჩემთვის უჩვეულო ქარაფშუტობა და უტაქტობა რომ გამოვიჩინე:

- მერე რა მოხდა?
- რა უნდა მომხდარიყო?
- ეგ შენ უკეთ გეცოდინება.

დოროთეა დუმდა, თითქოს ჩემი არ ესმოდა.

— აბა, დოროთეა, — გაგამხსენე მე, — ვიცო გიქირს, მაგრამ მტკივანი კბილი უცბად უნდა ამოვგლიჯო, ჯობია, ერთი მოქნევიტ დაამთავრო...

სწორედ იმ წუთას მოატანა ოფიციატმა ქაბაბები და ხელიც არ გვიხლავა, ისე დავტოვეთ.

„მამის სიკვდილის მერე ისინი მალე დაქორწინდნენ, ცხადია, მე დამიმალეს. კადეც კარგი, რომ ჩვენთან არ დარჩნენ საცხოვრებლად, სხვაგან გადასახლდნენ. იმიტომ კი არა, რომ სინდისი აწუხებდათ, არა, უბრალოდ მეტისმეტად ძუნწები იყვნენ. მართალია, ძვირფასი ბინა არ გვქონდა, მაგრამ ქირას მაინც ვიხდიდით. ამიტომაც გადაწყვიტეს ცტანთან გადამარგება (თითონ ეძახდა ცტანს, მარცვალს ყლაპავდა, ისე კი ცვეტანი ერქვა. დედა ცვეტოს ეძახდა). საოცრად ძუნწი კაცი იყო. კაბიკა რაა, კაბიკზეც კანკალებდა. მის მერე პირივით მძულს ძუნწი ადამიანები. ისინიც მეზიზღებიან, ანტონი, და მათი ფულებიც. სანამ ქვეყანაზე ფული არსებობს, ადამიანები, როგორც არ უნდა შეინიღბონ, მაინც წვრილმანები და საცოდავები იქნებიან. ფულს თავისი სახე არა აქვს, იმასი მსგავსია, ვის ხელშიცაა. არსებობს ჭუჭყიანი ფული, ანტონი, საცოდავი ფული, უვარგისი ფული. ისეთი ფულიც არის, რომლითაც ვერაფერს იყიდი, ეს ძუნწი ადამიანების ფულია.

ცვეტოსთან გადაბარგების დღე კარგად მახსოვს. საბარგო მანქანა მოვიდა, რა თქმა უნდა, მტვირთავეების გარეშე. ყველაფერი ჩვენ თვითონ გადავზიდეთ. დედამჩემი ისეთი ღონიერი იყო, ცხენს აწევდა. ცვეტო ხომ იყო და იყო. თითქოს წადავლიაო, ისე ეცნენ ორივენი ავეჯს. ბაბუისაგან შენორჩენილი ძალზე ლამაზი ავეჯი გვქონდა. ყველაფერი კიბეზე ჩაათრიეს. რაც ვერ ასწიეს, ხრიგინ-ხრიგინით ჩაიტანეს საფეხურებზე. ხვწმოდნენ, წურწურით ჩამოსდიოდით ოფლი, დაძაგრული კისრები ჭარხალივით დასწითლებოდათ. ბუფეტს კი ძვრა ვერ უყვეს. გრძელი, უზარმაზარი ბუფეტი იყო, როგორც მაშამ ამიხსნა ერთხელ, ნაუღენთი მუხისა იყო. თვალწინ მიდგანან, თითქოს ახლა ეხედავდე: ფეხები გაუჩაჩხავთ, დაქაჩული თვალები ლამის ბუდეებიდან ამოუცვივდნენ. ბუფეტი კი არა და აბ იძვრის ადგალიდან. მუხლები ეკეცებათ, ტუჩები თევზებავით ჩასთეთქვიათ. როგორც იქნა, ოდნავ აუწიეს თავი და ეცნენ კიდევ ერთმანეთს, პირველად მოუვიდათ ჩხუბი. იდორბლებოდნენ და ისეთ სიტყვებს ესროდნენ ერთმანეთს, თითქოს ლილებივით პატარა, მწვანე გომბეშოები მოხტოდნენ მათი პირიდან. მე ისევე ცუდად გავხდი. საპირფარეოში შევიკეტე და გქვითინებდი, სანამ გული არ ამერია.

იქიდან რომ გამოძაბრძანეს, მანქანა უკვე დატვირთული იყო. ყველაფერი ზედ ეწყო, ანტონი, ბუფეტიც კი. პირდაპირ დაუჭერებელია, მაგრამ ასე იყო გაჭირვება რას არ გაჭნევიანებს კაცს, ისეთი ძალა მოგეცემა, რომ მერე შენვე გიკვირს: საიდანო.

ცეცოს სახლი იუჩბუნარში იყო. ღმერთო ჩემო, ჩემს სიცოცხლეში არ მიწახვებ, ანტონი, ასეთი ქობი. პატარა, გადაფერდილი და ისე მიგრებილ-მოგრებილი, ბავშვები, რომ ხატავენ ხოლმე. ისინი ახლაც იქ ცხოვრობენ. სახლს კი არა და, მიწიდან ნახევრამდე მანძილზე თალგამს ჰგავდა. სწორედ ისეთ თალგამს თესავდა სოლმე ცეცო და შემოდგომისთვის მქუქუნდა ამომშელთ. ისე ჯაჯგურით ვთხრიდი, თითქოს თალგამი კი არა, ფესვიანი ღოჭები ყოფილიყოს. სახლი ძველისძველი იყო, თიხით შეთითხნილი და ლილისყურად შეღებილი. საღებავი დახეთქილი იყო და წვიმები რომ დაიწყო, სახლი ჭუჭყიან ბურთს დაემსგავსა. შიგ რომ წესულიყავი, ორი საფეხურიით დაბლა უნდა ჩაგენაცვლებინა. არ ვიცი, მიწა იყო ეზოში შემოხიდილი თუ თვითონ სახლი ჩაჯდა მიწაში. მსგავსი სახლი მთელ ქუჩაზე არ მოიძეებოდა. დედა და ცეცო ისევ აგეჯს ეცნენ, მაგრამ როგორც მოსალოდნელი იყო, ბუფეტი კარებში არ შეეტია. ფარდულში დატოვეს და დღესაც იქა დგას. შვიდი წელი აწვიმდა და ათოვდა, ზაფხულშიც მზე წვადა, ის კი ვითომც არაფერიც, ცოტა მოიღრიცა, ეგ არას და ეგ. ისევ ბუფეტიცა, წუნს ვერ დასდებ. ვერც მე ვუსწორებ თვალს და არც ის მიყურებს ზედ, ისე შევაზინდეთ თავი ჩვენი უმადურობითა და ხეპრობით. ბუფეტის გაყიდვა შეეძლოთ, მაგრამ ლატარიის იმედი ჰქონდათ, ბინას მოვიგებოთ და მაშინ ბუფეტის ადგილიც გამოჩნდებათ. ძალიანაც კარგი, ბინა რომ ვერ მოიგეს, თუმცა ბუფეტი ძალიან მენანება.

აჰ, ასე, ანტონი, შვიდი წელი ვიცხოვრე ამ სახლში. ვაოცებულნი ვარ, აქანდე როგორ არ დაინგრა. ერთი დიდი ოთახი იყო და პატარა სამზარეულო. მე და ბებია სამზარეულოში ვცხოვრობდით. ის ცეცოს დედა კი არა, ბებია თუ ბებუის დედა იყო. თვითონაც არ იცოდა თავისი წლოვანება, ასე ას წლამდე იქნებოდა. არც ერთი კბილა არ ჰქონდა და არც ერთი ღერი თმა ჩიტავით პაწაწა თავზე. მსუქანი იყო და ძილში ხმამაღლა ხვრინავდა. რაკი ძილის შეტს არაფერს აკეთებდა, დღე და ღამე ხვრინავდა. თუ ეღვიძა და გაუთავებლად დეჭავდა რაღაცას. უნით ვერ აკიწვრ, რა საშიშელი ხვრინვა იყოდა. ზოგჯერ მთელი ღამე არ მეძინა, მაგრამ ვითმენდი. ან რა უნდა მექნა? უნდა მეთმინა, მეთმინა და მეთმინა, სხვა გამოსავალი არ იყო. თუმცა სიძარტლე რომ გითხრა, გამოსავალიც ვიპოვე, მწუხარებამ ფრენა მასწავლა. დარდა რას არ ასწავლის თურმე ადამიანს. ესაა რომ ფრენა მხოლოდ დამლაშობით შეიძლება და იმაც იშვიათად, რას იტყვის ხალხი დღისით—მზისით საბურავების თავზე მიჭრინავი გივი რომ დაინახონ? დროდადრო ექიმ იურუკოვასთან წამიყვანდნენ ხოლმე, თითქოს სანატორიუმი ყოფილიყოს.

ყველაზე მეტად მაინც ცეცოს საქმეზე მაგიეებდა, დედაჩემისაც, რომელიც სულ მალე ყველაფერში ცეცოს დაემსგავსა. ამბობდნენ, ბინასთვის ვაჭროვებოთ ფულს, მაგრამ არ მჭეროდა. ისინი ისე გაწუწურაქდნენ, რომ თუ მართლა არ დაინგრა სახლი, ამ ფულიდან კაპიკსაც არ დახარჯავენ. საქმელს ცეცო დაკეტილში ინახავდა, დედასაც კი უმაღავდა. კვირაში ერთხელ, ხორცს რომ იყიდდნენ, საოცარი სიზუსტით, მისხალ-მისხალ გაჰყოფდა თ ნაწილად. ხორცს ტაშტის მაგვარ თუჯის ჭურჭელში თუშავდნენ კარტოფილთან ერთად. სადილად რომ დაესხდებოდით, ცეცო ოთხ ნაჭერს გადაიღებდა, დედას ორ ნაჭერს გადაუღებდა, ბებუის, მე და ტყუპებს კი თითო-თითო ნაჭერს. არ მესმის, რად უნდოდა ასე გაძლომა, როცა მთელი დღე უსაქმოდ იჯდა. თავის სიცოცხლეში არც ერთი ხანძარი არ ჩაუქრია. დიდი-დიდი. რამდენიმე ნამწვი თუ ექნება გასრესილი იმ დაწესებულების დერეფანში, სადაც მუშაობს. მსუქანი არ იყო, მაგრამ ღონე ჰქონდა?.. ნულა იკითხავ. დედა კი ძალიან გახდა. დამლაგებლად მუშაობდა პოლიკლინიკაში და მუდამ კარბოლისა და რაღაც საშინელების სუნით ყარდა. რატომღაც უღვაში ამოუვიდა და ხელები მეჭუჭუებით დაეფარა. ეფიქრობდი, ბედი თუ განგება დასჯის და სამაგიეროს გადაუხდის მამაჩემის გულსთვის-მეთქი, მაგრამ დღემდე არაფერი დამართნიათ. ის კი არადა, მგონია, ისა და ცეცო ბედნიერადაც გრძნობენ თავს. მიკვირს, როგორ უნდა არსებობდეს ასეთი საცოდავი ბედნიერება, უფრო სწორად, საძაგელი ბედნიერება? მაგრამ, როგორც ჩანს, არსებობს. მე კი მეგონა, რომ ადამიანისთვის ერთადერთი ბედნიერება ფრენაა.

ისინი არც ტანსაცმელს ყიდულობდნენ ჩემთვის, არც სახელმძღვანელოებსა და რვეულებს. კაცმა რომ თქვას, არც მჭირდებოდა. საოცარი მეხსიერება მაქვს. არასოდეს არაფერი არ მივიწყებდა. ალბათ ეს არის, ანტონი, ადამიანის ნორმალური მეხსიერება, დანარჩენი კი ნორმის ფარგლებიდან გადახრია. ტანგარჯიშიც ვარდა, ყველა საგანში ექვსიანი შე-

წერა. მინიჭვედაკაბები კი, თუ გინდა რომ იცოდეს, ჩემი გამოგონებაა. ისე გავაზარდე ერთ წელიწადში, რომ კაბა აი, აქამდე ამივარდა. ასე გაშიშვლებული მქონდა მკერდის სიმსხოფენები. წინდებიც კი არ მქონდა. წელიწადში ერთ წყვილს თუ მიყიდიდნენ და სულ დაკემსილი და დაკერებული მეცვა. დაკერება ყველაზე უფრო საზიზღარი საქმიანობაა ჩემთვის, ანტონი, დედა ხშირად მიამბობდა, როგორ ითხოვა ერთმა ოფიცერმა ლარბი გოგონა, დაინახა კარგად რომ კეშსავდა და თქვა: უკეთეს ცოლს ვერსად ვაშოვი. პატარა და კაქორწინდნენ. პირველად გული მწყდებოდა, ცუდად რომ მეცვა, მრცხვენოდა, ჩამოვარდნილი რომ დავდარდი. ახლა კი სანდის გეფიცები, მათი მადლობელი ვარ. ვინ აღარ გყოფილვარ ცხოვრებაში: თაისი გინდა თუ ზოია კოსმოდეშიანსკაია, სონია მარმელადოვაც კი ვიყავი. ისინი კი რაც იყვნენ, ამაღვე დარჩნენ.

პირველსავე წელს ტყუბები შეეძინათ. ქერა, თმახუჭუჭები იყვნენ, გოჭებივით ჩაპუტკუნებული და გოჭებივითაც ქვიროდნენ მთელი დღე შიმშილისაგან. სანამ პატარები იყვნენ, ძალიან მიყვარდნენ. ვაჰმედი, ვაბანავები, მოკლედ, სანამ ჯანმრთელი ვიყავი, მოვლა-პატრონობას არ ვაკლებდი, მაგრამ ექვს-ეჯვსი წლისა რომ გახდნენ, რაღაცაზე შევესწარი. აღმათ სეროიზული არაფერი იყო, უბრალოდ ბავშვურად ცელქობდნენ, მაგრამ ასე ჩემს სიცოცხლეში არ გავბრაზებულვარ. ახლაც არ ვიცი რამ განაცეცხლა. ისე ვცემე, სულ დედალილავე ორივე. ცეცომ შინიდან გამომავლო და მე ექიმ იურუკოვასთან გადავედი. მეზუ კი შენ შეგხედი, ანტონი, აი სულ ეს არის.

დოროთეამ თხრობა დაამთავრა და ხარბად მიეტანა ლიმონათს. ახლა ისე ვატანჯული და გაწანებული აღარ ჩანდა, პირველად რომ იყო. ის კი არაღა, რაღაც მხიარული ნაპერწკლებიც კი აუკიაფლა თვალებში. მე კი ისევ არ მქონდა მენტოვია გამოჩნლებული და კვლავ უტაქტობა ჩავიდინე:

- მშვენიერად იცი, რომ ეს ყველაფერი არაა.
- სხვა რაღა უნდა იყოს, ანტონი? — აღელდა იგი.
- ბიძაზე მიამბე.
- არა, — სკამიდან წამოდგა და დაიყვირა დოროთეამ.

არასოდეს არ მიანახეს იგი ასეთი. შერშინებული კი არ იყო, არა, შინაგანად დასაბული იყო, მკვდარივით გაფითრებული და ტუჩებმოკუმული.

- არა, — გაიმეორა მან, — გოზოე, ანტონი!
- რა თქმა უნდა, რა თქმა უნდა, — არანაკლებ აფლული მეც, — თუ არ გინდა, არაა საჭირო.

ცოტა ხანს კიდევ ვისხედით და წავედით, მაგრამ გენება ისევ გავრფუჭო. იმ დღიდან რაღაც შეცვალა ჩვენი დამოკიდებულებაში, უფრო უბრალოდ და ბუნებრივად ვიყავით ერთმანეთთან, თვით ჩვენი ცხოვრებაც უფრო ბუნებრივი გახდა. დოროთეა აწითლებული, ქოშინით მორბოდა სამსახურიდან და მარჯალ ალაგებდა ბინას. საოცარი შეგრძნება მქონდა, თითქოს ნიეთები, რომლებსაც დოროთეა ეხებოდა, წონას კარგავდნენ და თვითონვე დგებოდნენ თავის ადგილას. ყველაფერს კითხულობდა, რასაც მოიხელოებდა ჩემი ბიბლიოთეკიდან, რომანების ვარდა. ზოგჯერ ისევ ნოტებს მიადგებოდა, მაგრამ ახლა მკვლავ ბურად აღარ იყო გატაცებული. ბოლო დროს მაგნიტოფონის ჩართვას მოუხშირა. ხანდახან საათობით მეკითხებოდა ხოლმე კომპოზიტორებზე, განსაკუთრებით — ჩაიკოვსკიზე. საგონებელში ვიყავი ჩავარდნილი, არ ვიცოდი: რა მემბნა და რა — არა, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ჩაიკოვსკის ქორწინებაზე მეკითხებოდა. ყურადღებით მისმენდა და აღმათ თვითონვე ხედებოდა, რასაც მე არ ვუმხელდი. ყოველ შემთხვევაში, მე ასე მეგონა.

ძლიერ შევიჩვიე. შინ რომ არ იყო, მოწყვნილი ვიყავი. არც ის მაკრთობდა, შემთხვევით რომ მომიხედებოდა ხელი ხელზე და არც ის, ხანგამოშვებით საათობით რომ დუმდა. არც ის მაშინებდა, გარინდებული რომ მისჩერებოდა ფრინველების ნავარდს. ყოველდღე ტერასზე ავდიოდი და მანამ ვისხედით იქ, სანამ ვარსკვლავები არ აკიაფდებოდა ცაზე. მხოლოდ ახლა შევამჩნიე, უამრავი ფრინველი ყოფილა ქვეყანაზე. ხეები კი იმაზე მეტიც ყოფილა, რამდენიც საჭიროა. მერცხლების გამორჩევა არ მიჭირდა, ნავარდით ვცნობდი. დოროთეა კი შესანიშნავი ორნითოლოგი იყო და ფრინველების შესახებ უფროს მეცნიერ მუშაებზე მეტი იცოდა. ფრინველების აღნაგობაზე უფრო მათი ბუნება და თვისებები იცოდა. ისე ლაპარაკობდა ფრინველებზე, როგორც ადამიანების ცხოვრებაზე. მათ ბედსა და ოცნებებზეც კი. და ეს სრულებითაც არ მიკვირდა. ზოგჯერ დამღამობით ყოველგვარი შიშის გარეშე ვფიქრობ-

დი, იქნებ მეც აღარ ვარ-მეთქი სრულ ჭკაზე. მაგრამ ისე გემრიელად ვცხოვრობდი, სხვა აღარა მინდოდა რა.

სავაზმოდ სხვაგან დავდიოდით, დანის ჯესტორნის ტურასი გქონდა არჩეული. დო-
როთეას მოსწონდა ეს რასტორანი, თუმცა არც სხვაზე ამბობდა უარს. სასაინოვნო ვაჭრობაში,
შოკაზმულ დარბაზში ჯდომა მისი ერთადერთი გასართობი იყო. შესანიშნავად მესმოდა დო-
როთეასი, მე ხომ მისი პალატა ვნახე საავადმყოფოში... ახლა უკვე დესტრუქციულად იყო:
შადიანად ჭამდა და ჩემს ხუმრობაზე იცინოდა. ეს კი იყო რომელიმე ტყვეობის პრეცედენტი
თუ შემოგვემატებოდა სუფრაზე, იღუშებოდა და მტრულად უცქეროდა.

სხვა შემთხვევებში უფრო აღურსიანი, მშვიდი და რაც მთავარია, უბრალო იყო. მისი
ოდნავ წვესებული ლოყების ნიხედვით თუ ვიმსჯელებდით, ცოტა მოიკეთა კიდევ. მახარებ-
და ეს ცვლილებები, მგეროდა, რომ დოროთეა თანდათან გამოჯანსაღდებოდა. ბოლოს და
ბოლოს, მას უკვე ბინა ჰქონდა და ჩემი აზრით ეს პატარა საქმე არ იყო. არც კი მინდოდა
მეფინტა რითი დამთავრდებოდა ეს ყოველივე, მთავარი დოროთეას საბოლოო გამოჯანმრთე-
ლება იყო.

იღვ დაღვა დღე, როცა ჩვეულებრივ ფული მიმტონდა ხოლმე ცოლთან. ამჯერად წინას-
წარ დავრჩედი ტელეფონით, ნიადაგი რომ მომემზადებინა. ლანძღვა-გინების თავი არ მქონდა.

— მომისმინე, ნადია, — მშვიდობიანად ვუთხარი. — თუ შეიძლება აუღელურ შენიშვნებს
ნუ მომცემ.

— იცი, რა გითხრა, გინდა მოდი და გინდა ნუ მოხვალ, თლომდ ულტიმატუმებს თავი
დაანებე.

დიდხანს ვფიქრობდი: უფრო ჭკვიანური ხომ არ იქნება, ფული ფოსტით გადავუგზავნო-
მეთქი. ბოლოს მაინც წავედი, ისეთი არ გახლავართ, მოვალეობებს რომ დაუძვრებიან ხოლმე.
რის ვაი-ვაგლაზით დავაჭირე თითი ზარის ღილაკს. როგორც ნადიამ მითხრა, თურმე ზარის
ხმა რომ გაუგონია, ჩვენი კატა ისარივით გამოქანებულია შესასვლელში. მეც კი ვავიგონე,
ჩახრინწული რომ ენათდა კართან. სასტუმრო ოთახში მოშორებით ჩაცუცქდა და საყვედუ-
რით მიცქეროდა. როგორც ჩანს, ჩემი საქციელის ვამთ საბოლოოდ დავკარგე ფასი მის
თვალში.

ნადიაც ჩემ მოპირდაპირე მხარეს დაჯდა. ახლა შეკამინიე, აუფთა, ახალი დაუთოვებელი
კოფთა გცვა, ჩუბტუბააც არა უშავდა. ძველებურად გაქანდა არ იყო. ჩემდა გააოცრად
ხმას არ იღებდა, ჩაფიქრებულ იყურებოდა წინ. ალბათ აღარც გახსოვდა, ყოველდღიური
წერალმანი საქმეები თუ უტრიალებდა თავში. გაბრაზებული ნამდვილად არ ჩანდა. ბოლოს
მომიბრუნდა და მითხრა:

— იცი, მე ვნახე ის შენი დამთხვეული.
აქობებდა, აენდგარიყავი და ფულიც არ მიმცეცა, ისე გავცლოდი. მაგრამ როგორც ყო-
ველთვის, ახლაც ცნობისმოყვარეობამ სძლია გაბრაზებას.

— სად? — გკითხე გულმოსულმა.

— გამომტევილობასთან დავუღარაჯდი.

ეს უკვე ნადი ნადია იყო.

— აქ სულ ცოტა ასი ქალიშვილი მაინც მეშაობს, — ვუბასუსე მე.

— კი, მაგრამ, მათ შორის მარტო ერთია დამთხვეული, ეს კი არც ისე ძნელი გამოსაე-
ნობია. აზრზეც არ მოსულა, ისე ჩაჯდა ტრანკვიში. უკან ავღუვანე, მინდოდა კარგად შემეთ-
ვალიერებინა. არა უშავს, ცუდი გოგო არ არის, ფესები კი ანკა შენი გემოვნების —
ძალზე წყრილი. შენთვის ქალი მარტო ფეხებისგან შედგება, ანტონი, დანარჩენს ვერაფერს
ამჩნევ. იმასაც ვერ ატყობ, თავი აბია თუ არა.

— შენ საერთოდ არასოდეს გტონია თავი, — ნაღვლიანად შევნიშნე მე.

— ეს არც ისე გონებასახვილურია, — მოულოდნელი სიმშვიდით მიპასუხა ნადიამ, — შე-
იძლება შენს ჭკაზე არა ჭკავს, მაგრამ კარგად ხარშავს. ეს შენი გოგო ძალიან მგრძობიარეა,
მაგრამ ჩემთვის არაფითარი ყურადღება არ მოუტყევია. გამალებული მოიჩქაროდა შინისკენ.
თქვენი გაჩერებიდან გამოიქცა კიდევ. მეც, რა თქმა უნდა, რაც ძალი და დონე მქონდა,
მოვსდევდი. ვთქვით, ის არანორმალურია, მაგრამ მე რა მრჩიდა, არ ვიცი. ისე, ქალები
ცოტ-ცოტა ყველანი დამთხვეულები ვართ. კაცებს არა ვგავართ. სანამ უკან მოვსდევდი, ლა-
მის შევიყვარე ის გოგო: ცარიელი, ქარაფშუტა, თავის თავზე შეფყარებული გოგო ასე არ
გამოიქცევა.

ჩემს სიცოცხლეში პირველად გავიგონე, რომ ნადიამ კარგი თქვა სხვა ქალზე. ან იქნებ დორთოთა სრულყოფილ ქალად არ მიაჩნდა, რაც კაცმა რომ თქვას, სწორი იყო.

— ჰო, ცოდოა გოგო — თანაგრძნობით თქვა მან, — რას უნდა მოელოდეს შენგან? შენზე უფრო ფრთხილი და ეგოისტი ადამიანი ჩემს სიცოცხლეში არ მინახავს. კანონიც შენს მხარეზეა...

უკონცხული
ბიზლიმთქა

მე გაოცებულმა წევსედე და ამან გააცოცხლა:

— რას მომჩერებხარ, ვითომ ვერ ჰგეგები რისი თქმაც მინდა. კანონის მიხედვით გიყზე ვერ დაქორწინდები და ამიტომ არც არაფერს აგებ. ეს ნერვების სასიამოვნო შედუღებებაა.

— რა სისულელეა, — ახლა მე ვავებრაზდი, — ასეთი რამ თავშიც არ წომსელია.

— მაწინ რაღას აეკიდ?

— რატომ ხარ ასეთი უხეშო. მინდა ღაფეხმარო და მეტი არაფერი.

— აჰ, ერთი ამ ფილანტროპს დაძიხედე?! — ნადიამ გასიამაღლებული მხერა ნომპყრო, — შენ შენი ანგარიში გაქვს. ნუ ბრაზობ, ეტყობა, აზრზეც არა ხარ, რას სწავლიხარ. გინდა ჩემი აზრი ვითხრა? დაეყოფნებლივ ჩამოშორდი. წარმოადგენაც არა გაქვს, რა ადამიანია. ხომ იცი, სადაა გაჩერება, პოდა, იქიდან დამდუღრულივით მოხბოდა თითქმის ნახევარ კლომეტრზე. შუა გზამდე გსდევ, მერე გაეჩერდი, გუნებაში შევეკორობხე და გამოებრუნდი. საკუთარი თავის შემტრება, ვინც არ უნდა ყოფილიყო, შერცხვებოდა.

— ამიტომ ხარ დღეს ასე გამობრანჭული? — ვკითხე მე.

— დიას, ადამიანი საკუთარ თავს უნდა სცემდეს პატივს, თუნდაც იმ ერთი წვეთი ადამიანობისათვის, რომელიც მას გააჩნია.

ამით დამთავრდა ჩვენი საუბარი. ან რაღა უნდა გვეთქვა ერთმანეთისთვის? რაღა იყო დარჩენილი ჩვენ შორის? ჯიბიდან ფული ამოვიღე, მაგიდაზე დავდე და უხერხულად გავიქიმიე.

— ბიჭზე რატომ არაფერს მეკითხები? — შემომხედა მან.

— ჰო, როგორ არის?

— როგორ არისო, კითხულობ? მოსგლა არ ისურვა, ყვირილი დაიწყო: ბებიასთან მინდა, ბებიასთან დავჩრებო. ბებიასთან მოინდომა ცხოვრება. მე ხომ ვიცი, ვისაც დაემსგავსა მამაკაცებს ყველას, ან თითქმის ყველას გეშინიათ, ანტონი, ნამდვილი ქალების. რატომღაც გგონიათ, რომ ასეთ ქალებს ვერ გაუგებთ და არც გამოგადგებიან. აი, ბებები კი სხვა საქმეა. ჩემი კეთილი დედიკო ისე შეუწყობს ხელს, რომ მეტისმეტად გაანებივრებს.

— მოდი, დედაჩემთან გადავიყვანოთ, — შევთავაზე მე. — ბავშვობაში გვარიანად მიბათქუნებდა ხოლმე.

— არც ცემია ყოველთვის საქირო, — შემეპასუხა ნადია, — კარგი წალი, არ მიყვარს ასე გამოლენჩებული რომ დგახარ.

მე კარისკენ წავედი. კატამ გამაცილა. ეტყობა, გაოცებული იყო, გერაფრით ვერ გაეგო, რა არ მომწონდა აქ. საწოლი მოხერხებულია, ცოლი ახალ ხბოს ხორცს ყიდულობს, თუშკა ზოგჯერ იმდენ ხაზესა და პილპილს უშვება კატლეტებს, რომ ცხვირთან ვერ მიიტან. მაგრამ ეს მაინც არ არის მიზეზი, რომ ამ სულელს უბინაო კატებივით სასურავზე იძანოს კაცმა. დავიხაზე, კატას ხელი გადავუხვი და მიუღაცებელი შესასვლელიდან გამოვეარდი. მაშინ ფიქრადაც არ მქონია, რომ ბევრი მოსაწყენი თვე გაივლიდა და ისეც ამ სახლში გამოვჩნდებოდი.

ზაფხული უფრო და უფრო მცხუნვარე ხდებოდა. დილდობობითაც კი საშინლად დახუთილი იყო ჰაერი. დორთოთა სამსახურიდან გაწუწული ქათამივით ბრუნდებოდა. მაგრამ ამას აინუნშიც არ აგდებდა. საერთოდ წვრილმან უსიამოვნებებს ყურადღებას არ აქცევდა. მე კი სულ მთლად აეღე ხელი სამუშაოს. როიალის ვახურებულ კლაფიშებსაც არ გავკარებდვარ. მიუხედავად ამისა, მშვიდად ვიყავი: ცარიელი საწოტო ფურცლებს დარდი არ მქონდა, დრო შოვა და შეივსება-მეოქი ხაზებიცა და წერტილებით. ბოლოს და ბოლოს ხომ აქვს ადამიანს უფლება, თავის თავს ეკუთვნოდეს! იმ თვეში ხშირად დავდიოდით წყალსაცავზე. დილაადრიანად მივდიოდით, გათენებამდე. სასიამოვნო იყო სრული სიჩქარით ქროლვა, მანქანისაგან გაკვეთილი ჰაერის ნაკადი სახეზე გველაშენებოდა. ერთმანეთზე მიყოლებით იკვებებოდა დილის მზის სხივებით განათებული შორეული მწვერვალები. ვზადავთ ტბები გვხვდებოდა. ტბების თავზე გამჭვირვალე ნისლი მოლავდა. რა თბილიც არ უნდა ყოფილიყო დილა, ტბის წყალი მაინც უფრო თბილი იყო. ტბის სიღრმეში თევზები გალურსულიყვნენ. მაგრამ მე ეს უკვე აღარ მაინტერესებდა, ანეესიც კი არ დამქონდა თან. ჩემ გარდაც ბევრი იყო თევზაობის მოყვარული.

გენერალმა კრისტევიმა შეებულემა აიღო და დეიდა ზორკასთან ერთად ავარაკზე ცხოვრობდა. საღამოს უზარმაზარ კაუჭზე სატყუარასა და სხვა წვრილ თევზებს წამოაგებდა და ნაპირთან ჩაპყიდებდა ხოლმე. დილით კი იძახულა თევზებს ამოათრევდა, რომ ვაოცებულნი და გახარებული ათვალიერებდა, თითქოს ზღვის ურჩხულები დაეჭიროს. დეიდა ზორკა ხეთში წვაგდა თევზს და ზედ თავისსავე მომზადებულ უგემრიელეს ცივ ნაიონებს ასხამდა. დოროთეა აღრე პირს არ აკარებდა თევზს, ახლა კი შეეჩვიოდა და სიამოვნებითაჲს მძინარეობდა. ყველანი მადიანად გეახლებოდით. ზოგჯერ გენერალთან ერთად თითო ქაქა ბუბუ-სეხის სუქანსაც ვაყოლებდით ზედ. ნეჩვენებოდა, რომ დოროთეა ჩვენი გაცნობის პირველსავე დღიდან ბედნიერად გრძნობდა თავს. გენერალი და მისი ცოლი ძალზე შეეჩვივნენ დოროთეას. საკუთარი შვილები არ ჰყავდათ, მაგრამ მარტო ამით არ აიხსნებოდა დოროთეასადმი მათი სიყვარული. როგორც ჩანს, გენერალმა ყოველგვარი ცნობა შეაგროვა მასზე. ისეთი სამსახური ჰქონდა, ვალდებულიც იყო, ყველაფერი სცოდნოდა. ყოველ შემთხვევაში, არც ერთხელ არ უკითხავს ჩემთვის, ვინ არის და რად გეკუთვნისო. ზორკა დეიდა კი თავისი მგრძნობიარე გულით ნამდვილად ხვდებოდა, რომ ის ჩემი საყვარელი არ იყო. ორივენი ლეკვებივით დასდევდნენ უკან და რას არ აკეთებდნენ მისი სიამოვნებისათვის. უცნაური ეს იყო, რომ დოროთეას არ ეხამუშებოდა ასეთი გადაჭარბებული ყურადღება, სავსებით ბუნებრივად მიაჩნდა, რადგან მათ სიყვარულს თვითონაც ასეთავე სიყვარულით პასუხობდა.

ერთ დღეს საბანაო კონსტიუმებით ვიწვევით ტბის ნაპირზე. ასეთი მშვიდი და ნათელი სუ-ლი ამჟამად თუ ნქონია ცხოვრებაში. უცბად უკან რაღაც შარიშური მომესმა — დოროთეა კრემს ისვამდა მზის მოსაკიდებლად. ბოლო თვეს მაგრად მოეკიდა მზე და შეგვკრემან სახეზე ბრალიანტებივით უბრწყინავდა თვალები.

— მომეცა, ნე წაგისვამ, — გუთხარია მე.

ეს ჩემდა უნებურად წამომცდა. დოროთეამ გამიღინა და ფლაკონი მომაწოდა. ერთი ბეწო დავისხი სელისგულზე და მის გამხდარ, გარუჯულ ბეჭს შევეხე. ცხადია, დენს არ დაურტყამს. მშვიდად წაფუსვი ზურგზე სქელი, ცხიმოანი სითხე, ყოველგვარი სიმორცხვისა და შინაგანი თრთოლვის ვარეშე.

— რა კარგი ხარ, ანტონი, — მითხრა მან.

— ისეთი მაინც არა ვარ, შენი დეიდა ზორკა რომ არის, — გავეხუმრე მე.

— ისინა ორადენი ისე კეთილებია! — თქვა დოროთეამ სერიოზულად, — იმიტომ რომ, ორივე უბედურია.

— რატომ გგონია?

— მაგათ ხომ შეილება არა ჰყავთ.

ავარაკზე გვიან საღამომდე ვრჩებოდით. ვივახშმებდით, მიცხვრიდან გამოდებულ ერთ-ორ ბოთლ ლუღს ვადავკრავდით და შინ ვბრუნდებოდით. თითქმის ღამე წამოვლიოდით ქა-ლაქში, მაგრამ მაინც აუტანლად დახუთული ჰაერი, ასფალტისა და მტვრის სუნი ვვხვდებო-და. შინ შესვლას არ ვჩქარობდით და ტერასზე ავდიოდით. იქ ფეხშიშველა ნიავი სახურავებზე დარბოდა და მსუბუქად არხვდა ანტენებს. ტერასზე ვიწვევით და გრად ჰაერს ვისუნთქიე-დით. უმეტესად ვდუმდით. იმ შინაგან სიმშვიდესა და სიწყნარეში ვიყავით ჩაძირული, რომელიც ასეთ ღამეებში მხოლოდ თვინაერ მცოხნავ პირუტყვებს სჩვენიათ. ამიტომაც გამიკ-ვირდა, მოულოდნელად რომ მითხრა დოროთეამ:

— ანტონი, ვინდა ბიძაჩემზე გიამბო?

— რასაკვირველია, — დავეთანხმე მე.

— ოლონდ, მეშინია, ანტონი.

— რასი?

— შენც არ ვადმოგედოს... ასეთი რამით სულს დამძიმება ძნელია.

— მამაკაცისთვის ამას მნიშვნელობა არა აქვს, დოროთეა.

— აქვს, — მწარედ მითხრა მან.

სანამ თხრობას დაიწყებდა, დიდხანს დუმდა.

— ბებიანე ხომ გიამბე. ანტონი? ძალიან ბეზარი იყო, ფეხებს ძლივს დაათრევდა. იშვი-ათზე იშვიათად, ისიც გაზაფხულზე თუ გამოვიდოდა გარეთ და მაშინ კი საათობით იჭდა ზღურბლზე. ვერაფერს მაგებინებდა. არც ერთი ქილი არ ჰქონდა და ისე ლაპარაკობდა, თით-ქოს ფაფითა აქვს პირი გამოტენილიო. აბანოში არ დადიოდა. ან როგორ უნდა მიედწია იქამდე? რა თქმა უნდა, ცეცოს რომ მოენდომებინა, აბანომდე კი არა ქვეყნის კიდემდე მი-იყვანდა ხელში ატატიბულს, მაგრამ როგორც ჩანს, ზედმეტად მიაჩნდა. თვითონაც ერთი

ორჯერ თუ ბანობდა წელიწადში. ძალად აგდებდა ხოლმე დედაჩემი აბანოში. „სუფთა სამიწათ მაქვს და თვითონაც სუფთა ვარ“. — იმართლებდა თავს ცეცო.

ზაფხულში ხანდახან დედა ბანდა ხოლმე ბებიას თავს. ცხელი წყლით სავსე ტაშტი, ჩაიდან და უბრალო საბინი, ეს იყო და ეს. კარგად გაუსაბნავდა თავს და მერე ჩაიღნიდან წყალს გადაავლებდა. ერთი ბეწო გაუხდებოდა ხოლმე თავი ბებიაჩემს, მტკნარ მწკნარ წყურით ჩამოსდიოდა წყალი. ბებია იომენდა, ზოგჯერ კი კამეჩივით აფრუტუნებდა მისი წყალს აქეთ-იქით აშხეფებდა. დედაჩემი ბრაზობდა და როგორც შეეძლო ლანძღავდა. ერთხელ დედამ დაინახა, რა მარჯვედ ვაბანავებდი ტყუბებს და ბებიაჩემის თავის დაბანაც მე მომანდო. საბნის ნამლევა მომაჩეჩა და თვითონ სადღაც წავიდა.

არასოდეს არ მიფიქრია, ანტონი, ეს ასეთი საშინელი რამ თუ იქნებოდა. როგორც იქნა, გავუსაბნე თავი, მაგრამ ხელი რომ უნდა წამესვა, საშინელი ზიზღი ვიგრძენი. ახლაც ვერ ამიხსნია, რატომ დამემართა ასე. საბინი მოვისროლე და თავქედმოგლეჯილი გამოვვარდი გარეთ. მეჩვენებოდა, რომ უკან გაწუწული საშინელი ბებია მომდევდა და სადაც იყო ნაწინავებში წამავლებდა ხელს. არ ვიცი, რამდენ ხანს ვარბინე და საით. ბოლოს გონს მოვეგვი. ვიფიქრე: ვაითუ საბნისანი წყლით დაადრჩო-მეთქი და ისევ მოეწედი ადგილიდან. ახლა უკვე სახლასკენ გავრბოდი. ბებიას არაფერი მოსვლია. სამზარეულომდე მიფიქროსებულა, იჭდა იჭ თავდასაგელებული და ტიროდა. ცეცო რომ დაბრუნდა, გამლახა. დედაჩემმა კი ბარგი-ბარხანა ამიკრა და ბიძაჩემთან განისტუმრა.

ბიძაჩემი გულთბილად შემხვდა. ხემა ამბავი რომ მოვეუხვეი, თანამივრძნო. ყველაზე საშინელი ის იყო, ანტონი, რომ ბიძაჩემი შუაზე გაჭრილი ვაშლივით ჰვავდა მამას. ოღონდ ის ბევრად უფროსი იყო, მთლად გამელოტებულა. მამაჩემივით გამხდარი არ იყო, მაგრამ ისეთი წაწვეტიებული ნიკაბა ჰქონდა, თითქოს ნიკაბი სფეროდ არა აქვსო. რატომღაც ზღვის გოჭს მაგონებდა, თანაც ისეთ ბებერს. ცხოვრება რომ მობეზრებია უყვე: თბოსუმასაც ვამსგავსებდი, თუმცა ასეთი ცხოველი თვალით არ მენახა. ეს კი მეგონა, თბოსუმა უკანა თათებზე თუ დადგება, მუცელი პატარა ტომარასავით ჩამოეციდება-მეთქი. ზუსტად ასეთი გარეგნობა ჰქონდა ბიძაჩემსაც. ორი წინა კბილი ქვედა ტუჩზე ჰქონდა გადმოდებული. ერთი პირთბა ისიც ავიკვიატე: ბიძაჩემი ალბათ აღამიანთა თავებოთ იკვებება-მეთქი. ტვინს ამოწუწუნის და მერე დაცლილი ქოქოსის კაკლებივით ფანჩრიდან გადაყრის-მეთქი. სხვა საშინელი სურათებიც შეხატებოდა თვალწინ. მეჩვენებოდა: თითქოს არც ძელები ჰქონდა და არც ხორცი, რაღაც უფორმო სხეული იყო. ზოგჯერ ქიაველასავით წაგრძელებოდა, ზოგჯერ კი თითქოს სივდებოდა და გაყინულ შესქელებულ მასასავით ავსებდა მთელ ოთახს, კვამულისიდან კუნტულამდე. შინისაგან სული შეპარებოდა, მაგრამ სად უნდა გაქცეულიყავი: შინ ბებიას გამოგერ მიეპრუნდებოდი.

ისე კი ცუდი კაცი არ იყო, ანტონი. ღვთისმოსავი და კეთილი იყო. ზამთარში ნამცეცებს გაუმთფერთხავდა მაგიდიდან და ბელურებსა და მტრედებს უყრიდა. ძალიან უყვარდა მტრედები, ვფერებოდა და ნაზად უსვამდა ხელს. ოღონდ ამ დროს რაღაც უცნაურად უფლავდა თვალები. ან საერთოდ რითი იყო ცუდი? თვალები მედამ მამასავით ეცრემლებოდა ხოლმე. იქნებ იმიტომ, რომ ისიც ცოლმა მიატოვა? ნარტონი ვცხოვრობდით მთელ სახლში. არა, სახლში კი არა, მთელ სართულზე, მაგრამ არც ესაა ცოტა. ბიძაჩემი ისეთი უბადრუკი და ცულისანრევი იყო, ნეცოდებოდა ხოლმე. მაშინაც კი მეცოდებოდა, როცა ახველებდა ან ქსუტუნებდა და ცხვირს იხრიავდა. სასაცილოდ იცოდა ცხვირის მოხოცვა: მთლად გალურჯდებოდა და ოვალები თითქოს შუბლზე ამოუცვივდებოდა. სულ იმას ვფიქრობდი: ხელამდე ვერ გააწევს-მეთქი, მაგრამ ის ახლაც ცოცხალია და შეიძლება ხანიც არ დატყობია. უნდა გითხრა, რომ მამას არ უყვარდა ბიძაჩემი და არც არასდროს დავყავდი მასთან. ბიძაჩემი საოცრად მშინშარა იყო. რიდასი არ ეშინოდა: ცხენების, ძაღლების, ელვის, ავტობუსისაც კი, ავტობუსებიც თავს არიდებდნენ. არ ვიცი რატომ, იქნებ ავტობუსებსაც ეზიზღებოდათ ბიძაჩემი. ერთხელ, ბიძაჩემი რომ შენიშნა, ისე მოტრიალდა ავტობუსი, რომ პირდაპირ ვიტრინაში შეიჭრა. ამბობდნენ, მოყინული იყო და მუხრუჭებმა უმტყუნაო, მაგრამ მართალი არაა. უბრალოდ ბიძაჩემთან პირისპირ შეყრას მოერიდა.

ამას იმიტომ ვეუბნები, ანტონი, რომ ნეც მეშინოდა მისი. თმაზე რომ გადამისვამდა ხელს, ბაჭიასავით ვიბუზებოდი. ზოგჯერ მუხლებზეც მეფერებოდა. მაშინ თვალები უშტერდებოდა და თითქოს უოფლიანდებოდა კიდევ. მე იმ ოთახში დავბინავდი, სადაც ადრე ბიცოლა ცხოვრობდა. თავდაპირველად იქ თავგებია ბუდედ გადაქცეული ერთი დავლეჯილი

ლები, ვარდა არაფერი იყო. მერე ბაძაჩემმა საბანი მომიტანა, ზურები, მაგილა, კიდეც რა-
ღაც-რაღაცები, და უფრო კეთილი გასდა ჩემ მიმართ.

მე მაინც აფორიაქებული ვიყავი, თუმცა თვითონაც არ ვიცოდი, რისი მეშინოდა, არაფე-
რი ცუდი არ გაუკეთებია. ეს იყო, რომ ღამისათვის კარს ეკან მასი ნაბიჯების ხმა შეს-
მთდა. ფრთხილად დადიოდა თითის წვერებზე და ზოგჯერ კატის კნუტივით ამოიკნულვდა
ხოლმე. არა, ეს არ მეჩვენებოდა. შიშისაგან სუნთქვაშეკრული ვიწევი და დამაბნელებლად
ვიყავი გადაქცეული. მაშინ სხვა რამე აზრადაც არ მომსვლია, ანტონი, სულ მძის ვფიქრობდი:
შეც გამიხვრიტავს თავს და მერე დანჯრიდან მოისვრის ქოქოსის კაკალივით-მეთქი.

იმ დღეს ცა ნაცრისფერი იყო, ზუსტად ასეთი, შემოდგომაზე რომ იცის. წერილი წვიმა
ცრიდა. ბიძაჩემმა ახგენზე ასვლა მთხოვა, რაღაც ქვითრებიანი კონვერტი უნდა მოეჭებინა,
რომელიც ვითომ რომელიღაც აველ ჩემოდანში ჩაეგდო, მაშინვე მიეხვდი, ანტონი, რაც უნ-
და მომხდარიყო. მიეხვდი, მაგრამ ეს ვერ გავიგე, სხვენზე აძრომა რა საჭირო იყო, როცა აბ-
ლონახლო სულელების ჭაჭანება არ იყო. რაც არ უნდა მეყვირა, ვერაფერს ვაიგონებდა. „აბ-
ღათ დამახრჩობს და მერე ძელზე ჩამომჭიდებს, ვითომ თვითონ ჩამოვხრჩვე თავი“ — გამიელ-
ვა უცბად გონებაში. ხომ არ გგონია, ანტონი, ისე ვიყავი შიშისაგან მოჯადოებული, რომ არ
ვიცოდი, რას ჩავდიოდი, არა. უკვე ცოტა გამიარა შიშმა, შენეძლო კიბეზე დაეშვებულყავი
და შეველა მეთხოვა, მაგრამ აქ არ მოვიქცეო. ფერძნობდი, როგორ განკლებდა ბიძაჩემი
და საშინლად შემეცოდა. არასოდეს არ მაგრძენია ასეთი სიბრაღული და თანაგრძნობა სხვის
მიმართ. პირდაპირ გულა მდებრიწებოდა ტკივილისა და სიბრაღულისაგან, თავთი სუსტი,
სახიზღარი და ებღღური იყო ბიძაჩემი. შენდევში ასეთი სიბრაღული კიდეც ერთი გოგონას
მიმართ ვიგრძენი: ერთ პალატაში ვიყავით ყქინ იურეკოვასთან. ის საოცრიად კეთილი და სა-
ყვარელი იყო, სულ პოლად ნორმალური. მხოლოდ ღამისათვის ესაზმრებოდა, უიათონ ვირთ-
ხები ესხმოდნენ თავს და საშინლად აყვირდებოდა ხოლმე. ძლივს ვაღვიძებდი და რის ვაივა-
გლახით ვაჭერებდი, რომ არავითარი ვირთხები არ არსებობდნენ. ამდენი განცდებისაგან სა-
შინლად გავხვდი. იურეკოვა მიხვდა ყველაფერს და სხვა პალატაში გადაამიყვანა.

აი ახლა ხომ ყველაფერს მიხვდი. ალბათ ნორმალური ადამიანები სხვანაირად იქცევიან,
მე კი ასე დამეშარათა. ისე აუცილ სხვენზე, თითქოს საწამებლად მივდიოდი. ბნელოდა და
დაობებული ძონძების მყრალი სუნი იდგა. როცა ბიძაჩემი ჩემკენ გადმოიხარა, მე შევქანდი
და გონება დავკარგე. მგონი ამან გადამარჩინა კიდეც. ის ჩემზე მეტად შეშინდა. მახსენდება
როგორ ცახცახებდა, ველარც ზელს ანძრევდა და ველარც ფეხს. შეიძლება ეს სულაც ჩემი
წარმოსახვაა.

ცა სიშავემდე წიწვი იყო. აღწერილი სიბრძნე იდგა. აჩქრე კი არა, რაღაც წარმოუდგე-
ნელი მდუმარება, თითქოს უფსკრულს შთავეწიქე. შეძრწუნებულა ძლივს ვუგრადი თავს
სიტყვებს, რომელთა ჭეშმარიტი შინაარსი თითქოს დამვიწყნოდა. ადრე მეგონა, რომ ყველა-
ფერი, ან თითქმის ყველაფერი ვიცოდი ადამიანებზე საკუთარი გამოცდილებით თუ წიგნე-
ბის საშუალებით, მაგრამ ახლა მივხვდი, რომ წიგნები და სიტყვები პინამღვილეს ნაკლებად
გამოსატყვენ, ან არ ძალუქათ მისი გამთხატვა.

- გული დავიმშიმიდა. არა, ანტონი?
- რატომ უნდა დამშიმებოდა? — კაბავითვე ვუბასუხე მე.
- შენ ხომ ყველაფერი გადმოგვიცა!
- მაგაზე ნუ დარდობ, ეს მხოლოდ შენ გაწამებდა. სხვებზე კი არავითარი ძალა არ
აქვს.
- რა კეთილი ხარ, ანტონი.
- არა, დორბოტეა, მე არ მინდა კეთილი ვიყო, იაეთი, შენ რომ მიგაჩნია კეთილად.
- გინდა შეება იგრძნო? ძალიან... ძალიან იგრძნო?
- არა, არ მინდა, — მტკიცედ ვუბასუხე მე.

რად მინდოდა, შეება რომ მეგრძნო, რაში მჭირდებოდა? ან რისგან უნდა დამეღწია თავი?
პირიქით, უნდა მეზიდა ის, რაც თავს დამატყდა, ისე უნდა განევარჯარებინა, რომ მის
სივაშკაშეს წყვედიადი გავეყვითა. მიყვირდა, როგორ ვცბოვრობდი აქამდე ასე უზრუნველად
და უდარღულად. დორბოტეა, ეტყობა, არც ვაეგონია ჩემი ნათქვამი, შემოხრწუნდა და ვაშქ-

რიახი მზერა მომაპყრო. ჯერ ერთი ბნელოდა და დორითვას ვერ ვხედავდი, თანაც ფიქრებში ვიყავი ჩაძირული, მაგრამ მისი მზერა ვიგრძენი.

— ადენი, ანტონი, — წყნარად მოთხარა მან, — და ნუ შეგეშინდება, ცუდს არაფერს შეგამთხვევ.

მე მოჩრჩილად წაშოდექი.

— მომეცი შენი ხელი.

ხელი გავუწოდე. მისი თითები ნოვლოდნელად თბილი და ძლიერი მეჩვენა.

— ახლა კი ცას ახედე ანტონი შენ უნდა შეეჩვიო ცას.

ცას შევეჩვიო? რატომ უნდა შეეჩვიოს ადამიანი ცას? მივჩერებოდი ცას და ახლა ის ისე დაბლა მეჩვენებოდა თითქოს გოლიათი ვყოფილიყავ და შეწვდომა შემძლებოდა. ცა დაბალი იყო, შავი და უჩვეულოდ ცივი, მაგრამ გარსკვლავები ისე დამაბრმავებლად კაშკაშებდნენ, რომ ჩემდაუნებურად თვალება მოვჭუტე.

— მალე გასაოცარ სიმსუბუქეს იგრძნობ, ანტონი, თითქოს შავროვანი გახდები... ჩუმად... მხოლოდ ეს მოთხარე, სიმსუბუქეს გრძნობ? ჰო თუ არა?

— ჰო, — ეუბანახე ცოტა მოგვიანებით.

— აი, აფერინდით კიდევ, ანტონი. მოადუნე ტანი, მოადუნე... მეგეტრად ნუ მოძრაობ და რაც მოაგარია, ნურაფერზე ფიქრობ... შორია, ბედნიერებას ვისურვებ!

მისი ხმა საოცრად წყრილვებდა და მელოდურად ეღერდა. არც კი მაგრძენია, როგორ მოვწყდით ტერასს. სულ მალლა, მალლა მივეჭრდი. ქვევით ქალაქის ჩირაღდნები კრთოდნენ. ზუბატალ იაც მოჩაღდნენ, როგორც აეროდრომიდან დაშვებული თვითმფრინავიდან ჩანს ხოლმე. თითქოს მიძიად ჩირაღდნებში მივეჭრდი. ეს მაინც არ იყო ფრენა. ეს არ დაფრინავდით, ვნაგარდობდით, როგორც ფრთაღონიერ ფრინველებს აჩვევიათ. საკუთარ სხეულსაც ეგრძნობდი და პაერსაც, წყალივით რომ მეახურებოდა ზედ.

— ხომ არ გეშინია, ანტონი? — შეათხარა დორითვამ, — ჰო თუ არა?

— არა, სრულებითაც არა!

— გინდა, უფრო მალლა ავიღეთ?

— ჰო... ჰო!

გარსკვლავებისკენ მივეჭრდი, რომლებიც უფრო და უფრო დადუღობდნენ და კაშკაშებდნენ. ქარიშხალი მეხვთქებოდა ხახვზე, შუბლი გამეყინა, წესტოები დამებერა. იმ წამში არც ეგრძნობელი ვიყავი და არც უსხეულო. დორითვას ხელი ეფრო და უფრო ცხელი და ძლიერი მეჩვენებოდა და რაც შეეძლო მაგრად ბლუჯავდა ჩემს ხელს. მერე ქარიშხალს ჩაღვა, პაერი კი ყინულივით გაცივდა. ჩვენ ისევ მალლა დავნავარდობდით, მაგრამ ახლა მხოლოდ გარსკვლავებსლა ვხედავდით, აღმასებუით რომ მჭრიდნენ თვალს.

— დორითვა, მიწა სადაა?

— ჩვენ ქვევით, ნუ გეშინია ახლა გულაღმა დავფრინავთ.

ნუთუ ეგონა, რომ მეშინოდა? რაც მაშინ განვიცადე, მთელ ჩემს განვლილ ცხოვრებაზე უფრო რეალურა და ბუნებრივი მეჩვენებოდა. დორითვა მართალი იყო—ადამიანები ფრინველებიდან არიან წარმოშობილი.

— ბედნიერი ხარ ანტონი?

— კი, დორითვა.

— აი ხედავ?.. ადამიანი ვერ იქნება ბედნიერი, თუ არ დაუნსახურებია ეს.

— მე რიდათი დავიმსახურე, დორითვა?

— იმით, რომ დამიჯერე.

ისევ ვიგრძენი დედამაწის თბილი სუნთქვა, რა შორს დაეტოვეთ გაჩირაღდნებულ ქალაქს... ის ახლა სამკაროს უდაბნოში ვზაბნეულ ვალაქტაყად მოჩანდა.

— ახლა სადა ვართ, დორითვა?

— მთებია ზევით... იმიტომია ქვევით ყველაფერი ასე ჩაშავებული.

— ჩაშავებული და ჩამყვარა, მაგრამ მაინც მშვენიერია. ჩვენ მწვერვალებზე ჩაძინებულ არწივებზე მალლა დავფრინავთ.

— ხომ არ გვიყვარს ანტონი?

— ცოტა.

— მე კი არასოდეს არ მცივა... გრძნობ, რა ცხელი ვარ? მეგონა, ჩემი სითბო შენც გადმოგეცემოდა, ანტონი... მაგრამ არა უშავს, უკვე დაბლა ვეშვებით.

მართლა დაბლა ვეშვებოდით, ქალაქს ვუახლოვდებოდით, რომლის სინათლეებიც თანდა-

თან იკვებებოდა. ხან თბილი და ხან გრილი პაერის ნაკადი გველამუნებოდა, თითქოს ზღვაში დავცუბავდით. უფრო და უფრო მსუბუქად გგრძნობდი თავს, თითქოს გწყრილდებოდა სიმსუბუქისაგან.



- შენ ადრეც გიფრენია, დოროთეა?
- ბევრჯერ, ანტონი.
- მაინც რამდენჯერ?

— არ ვიცი, მაგრამ ეს არც ისე ადვილია... ჩიტებივით მაშინ ვერ აფრთხილებს სიტუაცია მოგვინდება.

დოროთეას ხმა თანდათან უსუსტდებოდა. ეტყობა, მართლა არ შეიძლებოდა ლაპარაკი. ეს ალბათ ძალას ართმევდა. კიდევ და კიდევ დაბლა ვეშვებოდით. ახლა გარკვევით ვხედავდი გზებს და ფარებაბრდვალელებულ მოსრაღე მანქანებს. მერე უკვე ქუჩები და მოედნებიც გაეარჩიე, ნეონის გვირგვინიანი ზოგიერთი შენობაც კი ვიცანი. ვგრძნობდი, როგორ უცვლდებოდა დოროთეას ხელი, როგორ უკანკალებდა თითები.

- უნდა დავეშვათ, — ძლივს გასაგონად ჩაიჩურჩულა დოროთეამ.
- გაჩვი, — დავეთანხმე მე.

ძნელი წარმოსადგენი იყო, რომ ისევ მყარ მიწაზე დავაბიჯებდი ფეხს, ისევ დამპირდებოდა დამძიმებული ფეხების გადადგმა და გაეარჯარებული პაერის სუნთქვა. სხვა გამოსავალი არ იყო, ის რაც უსაზღვრო თავისუფლებად მესახებოდა, მონობად უნდა ქცეულიყო.

- ჩვენი სახლის პოვნა შეგიძლია, დოროთეა?
- ნუ ლაპარაკობ, ანტონი, — ყრუდ მიბასუხა მან.

არც კი შემანიშნავს, როგორ შეგვხვოთ ტერასის თბილ ბეტონს. ჩიტებივით დავფრინდით ზედა კარგად ვერ შევხვდეთ დოროთეას სახეზე, მაგრამ ეტყობოდა უკარგოთალი იყო. მას უკვე უინფლივიტ ცივ ხელს შევხვებ და თან ვავიყოლე: ჩაბნელებულ კიბეზე დავეშვიოთ და ოთახის კარი შევადღე. ნელა ავწიე ხელი და გამრთველი გადავწიე. სინათლემ იფეთქა. რაღი არ გამღვიძრებია, მამასაღამე, არც მძინებია და არც სიზნარი მინახავს. ვიგზძენი, როგორ აკანკალდა ისევ დოროთეას ხელი, მაგრად რომ მჭონდა ჩაბლუჯული.

— ჩააქრე, ანტონი. შექა, — მუდარით მითხრა მან. ისევ გადავატრიალე გამრთველი და თბილსა და ტენიან სიბნელეში ჩაეიძირეთ: თითქოს ბუნავში ვიყავით. ვიგრძენია: როგორ მოშშორდა დოროთეა და გაუჩინარდა, თითქოს პაერში გადნა. მთელი სხეული შიშოთოდა. ეტყობა, ძალზე შეშინებული ვიყავი ან იქნებ საერთოდ არაფერი მომხდარა? ეს უკვე აღარ ვიცოდი, მაგრამ შეში უფრო და უფრო მეიღებოდა: ბლანტე და ლორწოვანი ფორებში მიძკრებოდა და გულსკენ მიიწევდა და მეც თანდათან ვჭვავდებოდი.

- ანტონი, — დამიძახა მან, — ანტონი, რატომ არ მოდიხარ?

დოროთეას ხმა რომ გავიგონე, საოცარი შვება ვიგრძენი. კვლავ გათვნიებული ვიდექი ზღურბლზე, კარიც კი არ მიმეხურა.

- ვერ გხედავ! — ვუპასუხე მე.
- მე კი გხედავ, პარლაპარ წამოდი.

ისეთი წკრიალა და მკაფიო ხმა აღარ მჭონდა, როგორც იქ, ზევით. და ეს მაინც მისი ხმა იყო, ოდნავ დაღლილი, ცოცხალი ადამიანის ნამღვილი ხმა. ფრთხილად წავდგი ნაბიჯი. რაღაცას დევჩახე, ალბათ დივანის წიბოს, მაგრამ ტკივილი არ მიგრძენია.

- არ გეიფა? — მკითხა დოროთეამ.
- ისე ახლოს მომესმა მისი ხმა, რომ შემაფრთოლა.
- არც მაინცადამაინც.
- აბა რატომ ცახცახებ, ანტონი?
- იცი... ზევით...

აზრის დამთავრება ველარ მოვახერხე. ვაითუ არავითარი „ზევით“ არ ყოფილა?!.. ცხადია, არ ყოფილა და არც შეიძლება ყოფილიყო. ეს ჩვეულებრივი საღამო იყო. სულ ახლახან ჩამოვდით ტერასიდან და ძილისთვის ვემზადებით.

- მოდი ჩემთან, გავათბობ, — მითხრა დოროთეამ.

მესმოდა, რა აცახცახებულა ჩხდიდა სიბნელეში. მესმოდა მისი გახშირებული სუნთქვა. მოჩვენებასავით კრთოდნენ უკუნში მისი გამიშვლებული წვრილი მკლავები. გახლებული მოეჩვენებოდა და მაშინვე უკუვირტყვია: საშინელი შეგრძნება მჭონდა — თითქოს მკვლარს მოგვხვოდა.

- რა მოგივიდა! — წამოიძახა მან.

— ყინულივით ცივი ხარ! — დავიყვირე და საკუთარმა ხმავე შემაკრთო.
ერთი წამით შევოცხლა და მათხრა:

— ანტონი, ეს ძალია მხოლოდ მე გამაჩნია! დღეს კი ორნი ვიყავით. ~~ჩუ გეშინია, ანტონი,~~
მე გვდი არა ვარ, ადამიანი ვარ.

ესე იგი, ყველაფერი მართლა მომხდარა, რაკი დოროთეა ასე ~~შევედრე ულუწკრავს.~~
ცხადია, არავის შეუძლია უმსხვერპლოდ ცაში ნაკარდი. უზრუნველად ~~ფეხვედრე ულუწკრავს~~
გაჩემე მხოლოდ ბიბლიურ ანგელოსებს შეუძლიათ ფრენა.

ასეც ის სამშვიდე დამეუფლა, იქ, მაღლა რომ მქონდა. გაყინული თითებით გვეფრე-
ბოდი მის ლოყებს, მბრებს, ქალწულებრივ ყელს. ვგრძნობდი, როგორ უბრუნდებოდა ნამდ-
ვილი ადამიანური სითბო, როგორ ცოცხლდებოდა და მოჭნილობას იბრუნებდა მისი კანი.
ჯერ ხელები გაუთბა, მერე ამოლტილი ფეხები. სუნთქვაც უფრო და უფრო მხურვალე
უხდებოდა, უფრო და უფრო ევსებოდა ღონით მოჭნილი, წერწეტა ტანში. თმის ღერებიც კი
ცოცხლებივით შეხვეოდნენ თითებზე. თავი მიბრუნოდა, თითქოს საოცარი სიჩქარით ვვარდ-
ბოდი მაღლიდან. მაგრამ ახლა სულ ერთი იყო ჩემთვის, ქვევით შეჩვეული მიწა მულოდ-
ბოდა და სულ ერთი იყო რას მომიტანდა იგი, სიცოცხლეს თუ სიკვდილს. და იმ წამში
როგორც ხეები თუ ცხოველები შეიგრძნობენ, ასე შევიგრძენი უბრალო ქემშიარტება: რომ
სიცოცხლე და სიკვდილი მარადიული ყოფის ილუზირებული, ორი ერთმანეთის შემცვლელი
სახეა და მეტი არაფერი.

გვიან გამეღვიძა. დოროთეა არ ჩანდა. საწოლი ცარიელი იყო. მისი არსებობის არავი-
თარი კვალი არ ჩანდა, თითქოს არც არასოდეს ყოფილიყოს ქვეყანაზე. საოცარი შეგრძნება
დამეუფლა: თითქოს უკან, რომელიღაც წარსულ ზაფხულში დავბრუნდი თუ რომელიღაც
გასულ საუკუნეში გადავსახლდი, უკაცრიელსა და უსიცოცხლოსში. დამფრთხალმა მიმოვი-
ხედე ირგვლივ. არავითარი წარსული საუკუნე! ასეც ის ნარინჯისფერი ფარდაგი, ხის მოაჯი-
რიანი ორი სავარძელი და სარკესავით მოვლვარე როიალს სახუჩავი ნომხვლა თვალში.
ექვთი არ იყო, შან ვიყავი... ოთახში ჩემი ტანსაცმელი იყო მიყრილი-მოყრილი. ხშირად
მომხვლია ჩემს დაუდევარ ცხოვრებაში, რომ არ ვიცოდი სად ვიყავი, საიდან და რატომ.
ახლა კი სავსეო არაფერი იყო, ჩემს სახლში ვიყავი. ერთი მეორეს მოსდევდნენ ნათელი და
მკაფიო ნოგონებები, მაგრამ ეს მოგონებები ჩემს არსებაში კი არ იყვნენ, თითქოს სიფრი-
ფანა ზღუდით განმიჯნოდნენ, არ ვიცი ფანერის კედლით თუ კარებით, რომელსაც გასაღები
არა აქვს. მე უყვე ნანახი ნჭონდა ეს გრძელი სევდიანი ღერეფანი, ჯერ კიდევ სველი, მო-
რეცხილი ქვის იატაკი, ცხაურიანი ფანჯრები. პო, უკვე ნანახი მქონდა. ყურებგაზადული
ფერმკრთალი გოგოც ნანახი მყავდა. ხელისგულებში მომწყვდეული ჰაერი რომ დაჰქონდა.
როდის ვნახე? სად? მაგრად მივაწექი კარს, არავისი და არაფრის შემოსვება არ მიხდოდა.
მაგრამ შიში გულდაგულ მოძებრებოდა ყველა ნაპრალში, გასაღების ჭურჭრუტანაში.

ლოგინიდან წამოვხტი, იატაკზე დაყრილი ტანსაცმელი აგვრიფე და აბაზანაში შევედი.
იქ სარკის წინ, მიწის პატარა თაროზე დოროთეას ნივთები ეწყო: პატარა კბილის ჯაგრუ-
ლა, კრემი და შამპუნი. დმერთო ჩემო, მართლა ხომ არ შევიშალე? მთლად აკანკალებული
დავდექი ცივი მზაბის ქვეშ. რამდენ ხანსაც შემეძლო, ვიდექი, მერე დამდურულივით გა-
მოვფარდი აბაზანიდან, საჩქაროდ გადავიცი ტანსაცმელი და ისევ პოლში დავბრუნდი. უკე-
თესად შევიქენი. ფანჯარაშიც კი გავიხედე. ჩვეულებრივი ცხელი დღე იყო. გარშემო
ასფალტის სუნი იდგა და დამაბრმავებლად ვაშკაშებდნენ სახლის ახლოს დაყენებული ნი-
კელით მოკაზმული მანქანები. მოშორებით გაზონში მომაბეზრებლად ბზუთდა საკრეტი მან-
ქანა. შარვალგაცვეთილი ქალარა მოხუცი დაბნეულად და უგერგილოდ აწვიბოდა მანქანას.
სათს დავხედე: ათის ოცდაორი წუთი იყო. კალენდარი ოცდაექვსს უჩვენებდა. ცხადია
ოცდაექვსი იელისი იყო, გუშინ კა — ოცდახუთი. ვიცოდი, რომ ახლა ყველაზე ჭკვიანური
სახლიდან ქუჩაში გასვლა და ხალხში გარევა იყო. რამდენიმე წუთს მიინც რომ გამეგონა
ადამიანების ლაპარაკი, გონს მოვიდოდი.

მანქანაში რომ ჩავჯექი და მოტორი ჩავრთე, შვებით ამოვისუნთქე. ჩემო ერთადერთო
მეგობარო, უსულო, მაგრამ ერთგულო მეგობარო. შეთულებისა და რკინის ნაწილებისაგან
შემდგარო, შხამიანი გაზი რომ გამოძრავებს, უკვე მერამდნედ მიხსნი გასაქირიდან? ფრთხი-
ლად გაუხზვიე კუთხეში და ბულვარზე გივედი. ქვაფენილზე ზარმაცად მიდოდა გვიან-
ტური ექსკავატორი. სხუელთან შედარებით მოლეული პატარა თავი მოწყენილად ჩაექინდრა,
თითქოს გზას ყნოსავსო. ფრთხილად აფლარე გვერდი და გაუესწარი. ვიცოდი, სადაც უნდა
წავსულიყავი. მხოლოდ იქ თუ მიშვედიდნენ, თორემ ბუნა არსიით იყო.

იმ დღეს კლინიკაში ხალხმრავლობა არ იყო. ისევ მომხდებოდა ცხვირში კლინიკის მძიმე სუნის, უფრო წარმოსახული, ვიდრე რეალური. იურუკოვას კაბინეტში შევედი. აგი მაგიდასთან იჯდა და მანქანაზე ჩაწიკწიკებულ ტექსტს ყურადღებით კითხულობდა. ფეხს ხმა რომ გაიგონა, თავი ასწია. რა გულცივიც არ უნდა ყოფილიყო, როგორც ამისაღწერელიც არ უნდა ყოფილიყო მოულოდნელობისათვის, მაინც დავიჭირე მის გამოხედვაში შემუთოება.

ერეკნული

— დაბრძანდით, ამხანაგო მანუც! ხმის ამოუღებლად დავჯექი, სულს ძლივს ვითქვამდი. ახლაღა მივხვდეთ, ყურბანკუ არ ამოვდიოდით, ამოვბრბოდით თურმე.

— ეტყობა, რაღაცით აღუღლებელი ხართ! — პირველად იურუკოვამ დაარღვია სიჩუმე.

— მემჩნევია?

— დიახ, პირდაპირ შემოიღო გაქვთ სახე. იტნებ რაიმემ შეგაშინათ?

იურუკოვა საოცრად რბილად და ალერსიანად ლაპარაკობდა.

— პო, ცოტა.

— რა მოხდა?

— ჩვენ ვფრინავდით, — წამოვიძახე მე, — მე და დოროთეა.

ახლა უხედვები, რომ ჩემ ხმაში ბრაზიც იგრძნობოდა და სიძულვილიც, მაგრამ იმას კი არ მოველოდი, ჩემი სიტყვები ასეთ შთაბეჭდილებას თუ მოახდენდა იურუკოვაზე. მისი რბილი ცვილასებრი სახე, ხატის სიმწვიდე რომ ეფინა ზედ, წამში შეიცვალა, დაიძაბა და აფორიაქდა. მივხვდი, შეშინდა, მაგრამ ცდილობდა არ გამოემეტდავნივინა.

— მიაშბეთ დაწვრილებით, — მითხრა იურუკოვამ აღუღლებლად.

წარმოიდგინეთ და საკმაოდ კარგად მოვაბი თავი სათქმელს, რისი დაღვებული თხრობაც ძალზე ძნელი იყო. ამბავი დავამთავრე, იურუკოვა კი ისევ დუმდა. ვგრძნობდი, ძლივს იკავებდა თავს. ჩემივე ნაამბობის სისულელემ დამამშვიდა, მაგრამ იურუკოვას დუმილი მაშინებდა. ბოლოს მან მშვიდი მზერა მომბაძურა.

— უპირველეს ყოვლისა, ნუ დეღავთ! — მითხრა ალერსიანად. — თქვენ საესებით ნორმალური ხართ და არაფერთარი საშიშროება არ გელით.

— ნორმალური ადამიანები არ დაფრინავენ, — უფროარი გაბრაზებულმა.

— არაფერთარი საბუთი არ გაგვაჩნია, რომ დაფრინავდით. პალუცინაციები ზოგჯერ სინამდვილეზე უფრო რეალურად გვეჩვენება.

— არასოდეს არ მქონია პალუცინაციები. ჯანსაღ ადამიანს პალუცინაციები არა აქვს. თანაც არაფრის განო, ასე მოულოდნელად რატომ უნდა დამწყებოდა?

— ცდებით! — მიპასუხა მან. — თქვენ ხომ იცით, რომ დოროთეა მთლად ჩვეულებრივი გოგონა არ არის. თუკი სხვისი აზრების ამოციხვის უნარი შესწევს, შთაგონების ძალა რაღად არ ექნება?

გაოკავებული ვიყავი, ასეთი ფიქრი აზრადაც არ მომსულია.

— თქვენ მიგაჩნიათ, რომ მან პიპნოში გამოიკეთა?

— არა, მთლად ასე არაა, მაგრამ რაღაც ამის მსგავსი კი არის.

— პო, რა თქმა უნდა, აბა სხვა რა უნდა ყოფილიყო?

თითქოს მძიმე ქვა მომეხსნა გულიდან.

— თქვენ გაფრენის შესაძლებლობას გამოორიცხავთ?

— გამოორიცხვით არ გამოურიცხავ, მაგრამ ნაკლებ დასაჯერებლად კი მიმაჩნია.

— მაშ არ გამოორიცხავთ? — თითქმის დაიყვირე მე.

მომეჩვენა, რომ მას თვალღებში სინანულმა გაიკიაფა. შეიძლება, ძლივს შესამჩნევმა სიძულვილმაც კი.

— რას მოითხოვთ ჩემგან? მე შემოძლია ის დაგინტკიცოთ, რაც ჩემთვის ცნობილი და გასაგებია. თქვენ საესებით ნორმალური ადამიანი ხართ და არაფერი ვემუქრებათ. განა ეს საკმარისი არ არის?

დიახ, ეს არ იყო საკმარისი. ისევ გაოგნებული მივჩერებოდი იურუკოვას.

— ამხანაგო იურუკოვა, თქვენ იცით რა არის გრაფიტაცია?

— არა, არ ვიცი! — მიპასუხა მწყურალად, — ფიზიკაც კი არ ვიცი.

— საქმე განსაზღვრებაში როდია... მთავარი არისა. ალბათ გაგიგონიათ: რა უზარმაზარი ენერჯიაა საჭირო რაკეტის ორბიტაზე გასაყვანად.

— თქვენ კი მიგაჩნიათ, რომ კაცობრიობამ ყველაფერი იცის ამ ეგრეთწოდებული ენერჯის შესახებ?

— მე თქვენი არ მესმას.

იურუკოვა მოიღუშა.

— ამხანაგო მანევ, მეცნიერულად დასაბუთებულია, რომ ასეობს ენერჯია, რომელიც მხოლოდ ცოცხალი ნატერიის კეთვნილება და მისი ასეა დღემდე არსებული არც ერთი ფიზიკის კანონით არ შეიძლება.

ეს ქალი ნამდვილად ქუაზე არ იყო, ან თვისი პროფესიის არაფერი გაგებოდა? ესე თუ ასე ძნელი იყო ჩემს სულში ჩახედვა და უბრალოდ ჩემი დამშვიდება? ჩემი დაჯერება არ მინდოდა, რომ დაფრინავდი, სასულელედ მეჩვენებოდა და შინს მგუჯავდა. ათასჯერ მერჩია პიპნოზი მქონოდა გაცეფებული.

— ამან არ უნდა შეგაშინოთ, ეს ქვეშაობების დადგენისათვის კი არა, თქვენი სულიერი სიჯანსაღისათვის არის საჭირო. ნუ არ გარწმუნებთ — დაფრინავდით-მეთქი, ეს ნართლაც დაუფრებელია, მაგრამ არც ისე სულელური და საშიშია, თქვენ ზომ გგონიათ. ჩვენ ჯერ კიდევ არ ვიცით, რა შესაძლებლობები გააჩნია ადამიანის გონებას და არც ის ვიცით: სად მიგვიყვანს მოაზროვნე მატერიის განვითარება.

— ადამიანს არ შეუძლია ფრენა, — ვთქვა მე ჩავარდნილი ხმით. — ეს ადამიანის ნიჭი არ არის, ეს სიგიჟეა.

— ამხანაგო მანევ, რატომ ისულელდებთ თავს? — მოულოდნელად გაბრაზდა იურუკოვა, — ეცადეთ უფრო თანანდობლივად იაზროვნოთ. ეს მიატიკა და სიგიჟე არ არის, ეს მეცნიერებაა! ახლა კი გაგზავნის: მიგზავნი, რაც მეტს შეგედავებოდა, მით უარესი იქნებოდა ჩემთვის. და საერთოდ არც ვაპირებდი მისი საექვო მეცნიერული თეორიების გამო კამათს, არც იმეტი ვაცა ვარ, არ ვიცი, მაგალითად, რას ნიშნავს პარაფსიქოლოგია მაგრამ ფრენა?

— შევწყვიტეთ ამაზე ლაპარაკი, — ჩავბუტბუტე მე, — ჩემზე კი ნუ იღარდებთ, როგორმე მოვერევი თავს.

იურუკოვამ საქმიანად გადაიმა.

— აბებს მოგცემთ. სამი დღის განმავლობაში დღეში სამჯერ მიიღეთ და შემდეგ ჩემთან მოდიეთ.

— გმადლობთ.

— არავითარ შემთხვევაში არ შეაშფოთოთ დოროთეა. ნუ დაეწყებთ გამოკითხვას და ნურც გადააქვრებთ. მას, ბუნებრივია, სჯეჯა, რასაც აკეთებს. ახლა წინააღმდეგობა არ უნდა გაუწიოთ. ველაჟ თუ შეჭოვთავაზათ გაფრენა, ისე უთხარიეთ უარი, რომ არ გაანაწყენოთ.

— დამშვიდებული ბრძანდებოდეთ, — ვუბასუხე ათვალწუნებულად.

— მე კი ვღელავ! ნუთუ ვერ ხვდებით, რატომ მაინცადამაინც თქვენზე ჩაატარა მან, თუ შეიძლება ასე ვეწოდოთ, ეს ექსპერიმენტი?

— ეს უკვე აღარ მაინტერესებს, — ვუბასუხე ცივად.

შინ ორ საათზე დაგზავნიდა. ახლა იმისი კი აღარ მეშინოდა, რაც მოხდა, არამედ იმისი, რაც უნდა მომხდარიყო — დოროთეასთან შეხვედრის მეშინოდა. — თვითონ დოროთეასიც და იმისიც, რაც ერთმანეთისთვის უნდა გვეთქვა. რაღაც გამოუცნობი, მტრული გრძნობა მეუფლებოდა მის მიმართ. განა დოროთეა დაუპატივებელი სტუმარი არ იყო, რომელმაც უხეში ძალადობა მიაყენა ჩემს პიროვნებასა და ადამიანურ ბუნებას?

არც დამიკვლია მისთვის. საათის ისარი ოთხს რომ მიუახლოვდა, (დოროთეა ამ დროს ბრუნდებოდა ზოლზე სამაახურიდან), საჩქაროდ ჩავჯექი მანქანაში და ოციოთნაც არ ვიცი, საით გავუტიე. სასტუმრო „სოფიას“ დღის ბარში შევიხედე, ისი გრამი არაყი გადაეკარი და მხოლოდ მაშინ მოვიკრიბე გაბედულება, ტელეფონზე რომ დამეჩრეკა.

— შენა ხარ, დოროთეა?

— მე ვარ, ანტონი, საიდან რეკავ?

ხმაში შემფოთება შეპარვოდა.

— კომპოზიტორთა კავშირიდან, — ვიცრუე გულცივად, — სხდომაზე ვშივარ, ათი საათისთვის დაგბრუნდება. ხომ არსად წახვალ?

— რა თქმა უნდა, არსად. შენ ხომ იცი, არსად ზომ არ დავდივარ.

ათ საათზე უფრო ადრე დაგბრუნდი შინ. არყით ვიყავი გამხნევებული, რომელშიც ბლომად ევრევიდი ლიმონის წვესს, დოროთეა რომ არ მიმხვდარიყო. ალბათ დრო ბევრსახეს წაშლის ჩემი მეხსიერებიდან, მაგრამ ვიცი, სიცოცხლის უკანასკნელ წუთამდე მემახსოვრება მისი გამოხედვა. ნეტა რას გამოხატავდა იგი? ვიქებ და სიტყვები ვერ მიპოვია ასახსნელად.

სიტყვების პოვნა ყველაფრის გაგებას ნიშნავს. მაგრამ ეტყობა, ამის უნარი არ შემწევს. დოროთეას გამოხედვაში გაოგნებაც იყო და იმედიც გააფობდა.

- სალამი! — ვუთხარა რაც შეიძლებოდა თამამად. — უჩემოდ ხომ არ მოგეწყინა?
- შენ ხომ იცი, არასოდეს არა ვარ მოწყენილი, ანტონი, — წყნარად მიპასუხა მან.
- ვიცი და იმატომ გეკითხები.

ათოდე წუთს კიდევ გაეაგრძელე ამ საცოდავი კომედიის თამაში. ~~გაქრებულ~~ ერთი ქიქი დავლიე-მეთქი ამხანაგებთან. დოროთეასგან განსხვავებით საშინალო ~~საშინალო~~ ვიყავი. მან გაიღიმა. ეტყობა, ცოტა გულზე მოეშვა. ჩემი უცნაური საქციელი კი, ალბათ სიმთვრალეს დააბრალა.

— იცი რა, დოროთეა, — მოულოდნელად წამოვიძახე მე, — ხვალ პლოვდივში მივდივარ თრი-სამი დღით.

— რატომ? — შეშფოთდა იგი.

— ჩემი ნაწარმოებების კონცერტს ატარებენ და ბოლო ორ რეპეტიციას უნდა დავესწრო.

— კარგი, წადი, — დამეთანხმა დოროთეა.

ის ისევ წოიღრუბლა. სახე დაეძაბა. ისიც შევნიშნე, ამ ერთ დღეში თითქოს მოხრილიყო და გამხდარიყო კიდევ. მწვანე ტყვილმა გამკრა გულში.

— კონცერტზე კა ერთად წავალთ, — დავუმატე მოგონილი მხიარულებით, — ყოფილხარ პლოვდივში?

თითქოს არც მისმენდა. ჩაფიქრებული მივიდა ღია ფანჯარასთან და დიდხანს იდგა მის წინ. როცა შემობრუნდა, სახე საოცრად ფერმკრთალი ჰქონდა.

— შე შეცდომა დავუშვი, ანტონი! — ჩაიჩურჩულა მან, — შენა შეშინება არ მინდოდა. მეგონა... მეგონა, გამიგებდა:

ნეტა რაზე ამბობდა? გუშინ სალამოს მერე იმდენი რამ მოხდა, რომ... ძლივს მოვაბურხე ხმის ამოღება:

— მაგაზე დღეს ნუ ვილაპარაკებთ, დოროთეა...

— კარგი, ვინდა ჩაი გაგიცხელო?

— არა, მადლობთ. საშინლად დავაღალე.

თითქოს რაღაც ჩამწყდა. ავღიქი და ნელა წაფედი საძინებელისკენ.

მეორე დღეს თითქმის რიჩრაჟზე გავიღვიძე. დოროთეა რომ არ გამეღვიძებინა, ქურდულად, თითის წვერებზე გავიარე პოლი. ის ფანჯრისკენ გადობრუნებულიყო და ეძინა. მისი სალუქი ყელი ნაზად გათქათებდა რიჩრაჟის ბინდბუნდში. ახლა ვერ ვიტყვი, რომ ეძინა, იქნებ არ უნდოდა გამეგო, რომ არ ეძინა, რომ მთელი ღამე თვთრად გაათენა, ან იქნებ ჩემთან გამომშვიდობების ძალა არ შესწევდა? მე კი დაჩქმუნებული ვიყავი, დაებრუნდებოდი. ამისი ისე მჯეროდა, როგორც ბუდის სჯერათ ხოლმე. თანაც სულ რაღაც ორ დღეში, თლონდ ცოტა უნდა დავმშვიდდე, ძალ-ლონე მოვეყრიბო. ბუდისწერისგან გაქცევა ნამდვილად არ მინდოდა, როგორც არ უნდა ყოფილიყო იგი. ეს უკვე მტკიცედ გადაწყვიტე გრძელი და შფოთიანი ღამის შემდეგ.

მანქანაში რომ ვჯდებოდი, კიდევ არ ვიცოდი, საით წავიდოდი. ყოველ შემთხვევაში, პლოვდივში არ ვაპირებდი. პლოვდივი სხვა ქალაქებივით ხმაურიანია. მე კი სიჩუნე და სიმშვიდე მესაჭიროებოდა. თანაც არც ერთი ნაცნობი არ უნდა შემჩენებოდა. ბაროვენცში წავიდი. წელიწადის ამ დროს იქაც ბლომადაა ხოლმე ხალხი. სასტუმრო გადავსებული იყო. შემთხვევით თავისუფალი ნომერი აღმოჩნდა და ჩემი ბარგი შევიტანე, თუ შეიძლება ასე ეწოდოს ჩემს ერთადერთ ჩემოდანს. აქ სიწყნარე და უდაბურება იყო, მაგრამ ეს გამჭვირვალე სიცარიელე და უჩრავი ხეებიც გულს მიწყალებდა. პირველ დილას ტყეში ვისეირნე. უღრან ტყეში სიჩუნე მეფობდა, ჩიტების ჭიკჭიკიც კი არ ისმოდა. ალაღბედად მივაბიჯებდი ბილიკზე და უცბად ჭიანჭველების ბუდეს წავაწყდი. ნამდვილი პატარა ბაბილონი იყო: მიწის, ხველი ფოთლების და ბალახის ღერებისაგან აშენებული. შიგ დიდრონ-დიდრონი შავი ქიანჭველები ფუთფუთებდნენ. მზით გაქაშკაშებულ გაშლილ ვეღზე გავიდი. ყვითლად ღაღანებდა აყვავებული რძიანა. ერთ წუთს გავჩერდი და ეკან გამოვბრუნდი.

სადილის მერე ტერასზე გავიდი, რომელიც კაფეს მაგიერობასაც ეწეოდა. რაკი სხვა არაფერია იყო, იფფუასიანი საშინელი კონიაკი დავლიე. ნება-ნება ესვამდი. მაგრამ ბევრს ჩემს სიცოცხლეში პირველად ესვამდი მარტო. მზე დიდი ხანია მთებს მიღარებოდა. ქუჩები და ხეივანები სიბნელეში იყო ჩაძირული. რაც მეტს ესვამდი, უფრო მეტად ვგრძნობდი ჩემს

სიუღელეს და მწვავედ განვიცდიდი ჩადენილ საქციელს. მანდოდა არ მეფიქრა დოროთეაზე, მაგრამ დროდადრო თვალწინ მიდგებოდა და მის დაფეთებულ თვალებში ისევ ის მუნჯი შეკითხვა იდგა. პირველ საღამოს, დაცეცა თუ არა კაფე, ნომერში შევედი. მთავარი ვიკაჟი და ფიზიკელი ერთდროულად, საშინელი წინათგრძობით ვიყავი მოცული. დამეზიზირა, ვითომ ისევ ქალაქისა და მთების თეზე დავფრინავდი, მწვერვალებზე გაწოლალ კვამლივით მსუბუქ ღრუბლებში დაეჩაგრდებოდა. უსაზღვროდ ბედნიერად გვრძნობდა მანდოდა აფორიაქებულს კი გამომეღვინა. გარეთ გაზაფხულის კაშკაშა მზე ბამბუქს, მსუბუქ ჩემს ფანჯარაზე მომდგარ ნაკვებს, ფისის მძაფრი სურნელი ასდიოდა. ცინკის ვიწრო ბივანზე გავედო. მალევე ადრე იყო. მთებს შორის ჩაცარდნილ ველებს ჩრდილი ადგათ. სადღაც შორისელი წყალი მირაკრავებდა. ქვევით ჩაყვდი და შაშხიანი ერბო-კვერცხა და ერთი ბოთლი ლუდი შევუკვეთე. ცივმა ლუდმა ხელად გამომიკეთა გუნება. ბოლოს და ბოლოს არც ისე დიდი მნიშვნელობა აქვს, სრულ ჭკუაზეა თუ არა კაფი. მთავარია, კარვად გრძნობდეს თავს. მე კი აიზიარში ბედნიერი ვიყავი და სხვა რაღა მიხდოდა? საღამომ ტერასზე მომიღწრო. მთავარი ვიყავი და პირქუში. მთელი დღე არ მოვშორებდებარ სუფრას. ხანდახან ერთმხელით მოუსხდებოდნენ ხოლმე ჩემს სუფრას გერმანელი ტურისტები. შორტები ეცვათ და სასაცილო ტყავის ქუდები ეხურათ. ზოგიერთები, უმეტესად ქალები, ცნობისმოყვარეობით მათვალისწინებდნენ, ასე გაიხივით, და მოწიწებითაც კი ნეტა ვინ არის ეს მკმუნვარე ტიპი, კო-ტაჟავით მარტო რომ მიჯდომია სუფრას და გულგრილად უცინობს ყველსო. მაშ ასე, დღეს მეორე და უკანასკნელი დღეა, ხელ შევდივარ. მაგრამ რატომ ხვალ? რატომ მაინცდამაინც ხვალ? ვანა ვალდებულნი ვარ რაღაცა ვადგები დავიკვა? ნუთუ უკვე ვიბოვე აქ ის, რასაც ვეცებდი? რა თქმა უნდა, არა. მაშინ რაღად უნდა ველოდო ხვალინდელ ხორშაკიან დღეს? მაგიდას მოვშორდი და ბრინასავით წავბარბაცდი მანქანასკენ. არც ფული გადამიხდია, არც არავისთვის მიტევაშა რაიმე და არც პირველი წამონილია. მთვრობ ჩავრთე და გზატკეცილზე გავედო. ხელები ისევ მიცახცახებდა, კბილს კბილზე ვაცემინებდი. ჩემდა საბედნიეროდ გზა საკუთარი ხუთა თითვით ვაცოდი და რთგორა მთვრალიც არ უნდა ვყოფილიყავი, მშვენივრად გავივლიდი. დამაბულობისაგან ქალაქში შესვლამდე გამოვფხიზლდი. არც კი გამიგია, როგორ ვავიარე გზა. გონს მაშინ მოვეგე, ჩვენი სახლის მალაღ და ჩამავებული კოშკის წინ რომ ვავიარე მანქანა. კარაც არ დამიკვტია, ისე ავიარბინე კიბე. ლიტტი მუშაობდა. ჩემს სართულზე ავედი, აცახცახებული ხელით გადავატრიალე გასაღები და კარი მოვფრისე. ო, მადლობა ღმერთს, — შესასვლელში შექი ვნათ! პოლიც განათებელი იყო. კარიდანვე დავინახე მაგიდაზე მისი ლურჯი ხელჩანთა.

— დოროთეა! — დავიძახე გახარებულმა.

მაგრამ დოროთეა არ ჩანდა.

ჰო, დოროთეა არ იყო. თუმცა ყველაფერი მოწმობდა, რომ ის სულ ახლახან გასულიყო შინიდან და საცაა დაბრუნდებოდა. შექიც კი არ ჩაექრო. ყურადღებით, მტკაველ-მტკაველ დავათვალისწინებ ბინა. დოროთეა არ უცახშშია, არავითარი ტანსაცმელი არ წაუღია თან. ცხადია, არც ფული წაუღია, რაკი ხელჩანთა მაგიდაზე დაუტოვებია. მაგრამ განსაკუთრებით იმან შემაშინა, რომ შესასვლელში მისი ერთადერთი წყვილი ფეხსაცმელი ეწყო. ფეხშიშველა ხომ ვერ წავიდოდა? რასაკვირველია, ვერა. ასე შეიძლება მხოლოდ ტერასზე ასულიყო. ღმერთო ჩემო! რატომ ვერ მივხვდი! რა თქმა უნდა, იქ იქნება. კიბეზე ავივარდი.

ტერასზე არავინ იყო. გულდაწყვეტილი მივედი დაბალ მოაჯირთან, მივედი და ჩემდა უნებურად ცას ავხედე, თითქოს საცაა ჩიტვით უნდა გამოფრთხილებულიყო დოროთეა საბნელოდან. არაფერი არ მოჩანდა ფერგაჭრთალი, შეჭუჭკული ვარსკვლავებისა და ღრუბლების ჩამუჭებული ჩრდილების გარდა. ქვევით ჩავედი და საათს დავხედე. თორმეტს ათი წუთი აკლდა. სავარძელში ჩავჯექი და ლოდინი დავიწყე.

ახლა რის ვაივავლახით ვეხსენებ იმ კომპარულ დამეს. არც არაფერია გასახსენებელი. უზარმაზარი მუხილუხივით შემოძვრა სახლში გალორწილი საშინელება. თითქოს უზილავი თოქით ვიყავი მიბმული სავარძელზე. არც წამოდგომა შემეძლო, არც მისი შეჩერება და არც ვასრესა. ტყუილად ვცდილობდი ჰკვიანური ვარაუდებით თავის დამშვიდებას. რა არ ჰდებოდა ცხოვრებაში — სულელურიც, აზარტულიც, მაგრამ მაინც მოულოდნელი. იქნებ ვინმე მოუკვდა, მაგალითად დედა, და დაერქვა, სასწრაფოდ მოდიო. იქნებ ახალი ფეხსაცმელები იყიდა? იქნებ გუნება მოწამლული ვინმეს სუფრას უზის დამეს რესტორანში და სხვის საუბარს

ისინი? ან იქნებ უარესიც მოხდა? იქნებ ისევ იფეთქა მისმა დაავადებამ და გონდაკარგული დაეხეტება უკაცრიელ ქუჩებში? ვაჟიც კი შერჩია ყველაზე დიდ საშინელებას. მერჩია, თუნდაც შემლილი მენახა, ვიდრე საერთოდ ვეღარ მენახა. საწოლზე მიაბან და იყვიროს, იკვნესოს, ოღონდ აქ იყოს, ჩემ გვერდით. ყოველ ღონეს ვიხმარდი, მაღას მოვიტყებდი და ისევ დაფებრუნებული ნორმალურ ცხოვრებას.

სამი საათი იქნებოდა, იურტოვას მოცემული აგბედითი აბები რუმკეცხსუნდაყე ორი გადაყლაპვ ერთად, ნახევარი საათის შემდეგ მესამეც მივაყოლე. ასევე შემდეგ კიდევ ერთი გაშვებული და უგრძობელი. ერთი ახრაც კი არ მიტრიალებდა გონებაში. რვა საათზე ვაითულე თავი წამოვდგარიყავი. ცივი წყალი გადავივლე, პერანგი გამოვიცვალე და ისევ დინჯიდ აგედი ტერასზე. აქედან ხელისგულივით მოჩანდა ყველაფერი სახლის გარშემო და სახლში შეუმჩნეველად ვერაფერ შემოვიდოდა.

სწორედ ამიტომ მიაპყრო ჩემი ყურადღება ორმოცობითა და საამშენებლო ნარჩენებით მიყრილ-მოყრილ ტრიალ ადგილას შეგროვილმა ხალხმა. ზოგი მიწაზე დახრილიყო, ზოგი ჩაცუცქულიყო კიდეც, რაღაცით შემფოთებული ჩანდნენ. აღორძაქებული იყვნენ და აღშფოთებას გამოხატავდნენ. შეშინებული ხმებიც აღწევდა ზემამდე. დამცველი ჩაფხუტების მიხედვით მეზობელი მშენებლობის მუშები უნდა ყოფილიყვნენ. რაღაც ასწიეს მიწიდან და უხერხულად წამოიღეს სახლისკენ. ერთმანეთს უწლიდნენ ხელს. შესანიშნავად გაეარჩიე: ქალი იყო, შიშველი წვრილი ფეხები უსიცოცხლოდ ჩამოკიდებოდა. ცოტა რომ მომიახლოედნენ, კაბა ვიცანი. ლიფტის დაცდის თავი არ მქონდა და კიბეზე დავეშვი. დოროთეა მოჰქონდათ. როგორც შემდეგში შევიტყვე, მთელი ღამე გრეიდერებისაგან ამოთხრილ ობ-მონში წოლილა, სანამ შეამწეს არ შეუნიშნავს შემთხვევით თავისი კაბინიდან.

სადილობის დროს ძლივს მოვახერხე გენერალ კრისტეფთან დარეკვა. რანდენიმე სიტყვით აფუხსენი, რაც მოხდა. ჯერ შეყოვნდა, მერე ჩვეულებრივი ყალუ ხმით მითხრა:

— კარგი, მოდი ჩემთან, საშვს ჩამოვუწვებ.

ნახევარი საათის შემდეგ უკვე მის კაბინეტში ვიჯექი. თითქოა სხვა კაცი იყო ჩემ წინ — დინჯი, მშვიდი და უცხო. განსაკუთრებით მისმა თვალებმა გამაოცა. ვერც კი ვიფიქრებდა, ასეთი ცივი, ბასრი და გამჭოლი მზერა თუ ექნებოდა. რომ დაილაპარაკა, მხოლოდ მაშინ მომესმა მის ხმაში რაღაც ნაცნობი და მეგობრული.

— პირველ ღივში დამშვიდდი, — მითხრა გენერალმა, — და რაც შეიძლება დაწერალებით მიახბე ყველაფერი, ყველაფერი რაც თქვენ შორის მოხდა.

ყველაფერი, რაც მოხდაო? განა შეიძლებოდა ამის სიტყვებით გამოხატვა? განა მე კი შესმოდა, რაც მოხდა? ან იმის მოყოლა შემეძლო, როგორ დაგნავარდობდით მე და დოროთეა შუალამისას ცაში? შესანიშნავად ვიცოდი მთელი ფაქტური გონების შეუწყნარებელი ლოგიკა. უბრალოდ გამბედაობა არ მეყოფოდა, ყველაფერი რომ მეამბნა. მაგრამ მთავარი რომ დავმალე, მიგხვდია: ჩემი ნაამბობი დამაჯერებელი არ იყო, უფრო მეტიც — სიმართლეს არ ჰგავდა.

— შენ რაღაც დამიძალე! — მითხრა გენერალმა, როცა გავჩუმდი.

— არაფერი არ დამიძალავს, — ვუპასუხე მტკიცედ.

— მაშინ არ მესმის, რამ გადიქრებინა ბაროვეცში წასვლა?

— ზომ ავიხსენი ამ ღამეს პირველად ვიყავით ერთმანეთთან ახლოს. ალბათ ვერც წარმოიდგენ, როგორ ენოქმედა ამ ამბავმა. ის ზომ ჩვეულებრივი ბედის, ჩვეულებრივი ქალიშვილი არ იყო. გონება უნდა მონეკრიბა, უნდა დავმშვიდნულიყავი.

— პოო... ძალზე უკეთუდაც ნოქცეულხარ! — მითხრა მოღუშელმა გენერალმა. — იმაზე კი არ ვიფიქრია, არა, იმაზე რომ უნდოდა დამშვიდება, ერთი-ორი ტაბილი სიტყვის თქმა, ისიც ასეთი ღამის შემდეგ.

გედულთან ვიყავი მიყენებული.

— რა ექნა, ასე ნომივიდა, — ვთქვი უმწუხარ. — ახლა კი მესმის, მაგრამ რაღა დროს...

— ბაროვეციდან მაინც რატომ არ დაუბრუნე?... ერთი-ორი ალერსიანი სიტყვა დააწყნარებდა.

— მინდოდა, მაგრამ საქალქთაშორისს შეკვეთა უნდა მიმეცა და მიხედებოდა, პლოვ-
დიში რომ არ ვიყავი.

როგორც ჩანს, გენერალი ასეთ პასუხს ელოდა. ოდნე გაუნათდა სახე, მაგრამ ასევე გა-
უნძრევლად იჭდა, ფიქრებს შეეპერა. ახლა ვხვდებით: რა გულმოკლული და განადგურებული
იყო, როგორ უჭირდა თავის შეკავება.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

- რამდენადაც მეძნის, დაკითხვას მიწყო, — ვუთხარი მე.
- პო, მაგრამ ისეთს არა, როგორც მაგავს შემთხვევებშია ხოლმე.
- რა შემთხვევებში?

— მიძიე დახაშულია ჩადენილი; ღორთეთა მოკლულია. შეკითხები: როგორ? მაღალი
სართულის ფანჯრიდანაა გადაგდებული, ან ტერასიდან. აი თქვენი რომ არის ისეთიდან. სხე-
ული დამახინჯებული აქვს. ძუღლები დამსხვრეული, მკატივ, ამაზე რომ ველაპარა-
კებო...

თვალთ დამიხნელდა, თუცა ველოდი: რაღაც ამის მსგავსს რომ მეტყოდა. სწრაფად
მოვერეე თავს და ვკითხე:

- რატომ ფიქრობ, რომ გადაიგდეს, იქნებ თვითონ გადაივარდა?
- იმიტომ რომ სადაც ის იპოვეს, არავითარი შენობა არ არის. ეტყობა, მერე გადაიტა-
ნეს იქ, და ამა ამის ვინ იზამდა მკვლელის გარდა?
- სავსებით ლოგიკურად მსჯელობდა.
- რა დროს უნდა მომხდარიყო ეს?
- ხამედციანო ექსპერტიზამ საკმაოდ ზუსტად დაადგინა: ღამის თერთმეტა საათიდან
თორმეტამდე. სწორედ იმ დროს, შენ რომ დაბრუნდი შინ.
- პო, გასაგებია, მეტად სერიოზული ეჭვია მიტანილი ჩემზე, — უთქვი გულგრილად. —
ცხადია, ამის საბაზიცი არსებობს.

მართლა გულგრილობამ მომიცვა, რა ნიშნებობა აქვს, დამდებენ თუ არა ბრალს?
ეს მკვდარი იყო და ამას აღარაფერი ეშველებოდა. ვერავითარი ძიება ველარ აღადგენდა
ღორთეთას მკვლრებით. ან რა უფლებით უნდა შემართლებინა თავი, როცა ნამდვილად მი-
მიძლოდა ბრალი მის სიკვდილში?

- მე ეს არ მითქვამს! — ფივად მიპასუხა გენერალმა, — არსებობს ზოგიერთი ფაქტი,
რომელიც შენზე მიტანილ ეჭვს აბათილებს.
- მაინც რომელი? — ვკითხე უანტერესოდ.
- თქვენი ტერასიდან რომ იქოს გადაგდებული ღორთეთა სახლის წინ, ააფალტის ტრო-
ტუარზე უნდა დაცემულიყო. მაშინ სხეულზე მრავალი სისხლჩაქცევა უნდა ჰქონდეს. ასეთი
ნიშნები კი არა აქვს. იმის ფიქრი კი, რომ შეიძლება სხვა ადგილიდან გადაგეგდო და მერე
აქ მოგეტანა — სუსტულეღა. რისთვის, შენზე რომ მიეტანათ ეჭვი?
- სულ ეს არის? — ვკითხე მე.
- არა, მაგრამ მთავარი ეს არის და საკითხი მაინც ღიად რჩება. ვინ არის მკვლელი?
რატომ გადაიტანა ცხედარი სხვა ადგილას? დანაშაული რომ დაეფარა? რატომ არ დატოვა
ცხედარი ტროტუარზე? ეტყობა, მკვლელი გიფი იყო, ფსიქოპატი.

ბუნებრივია, სხვა რა უნდა ეფიქრათ? განა ნორმალურ ადამიანს შეუძლია დაუშვას, რომ
ის უბრალოდ ციდან ჩამოვარდა? მე ვდუმდი, გენერალი მოქუფრული მიყურებდა.

— მკვდრის ფერი გადევს! — თქვა უკვე სხვა კილოზე. — წადი შინ, იქნებ მოახერხო და
როგორმე დაიძინო. შენ წინააღმდეგ არ აღვირავთ საქმეს.

- რა საქმეს? — წარმოეთქვი ზიზღით. — მიმიფურთხებია მაგ თქვენი საქმისთვის.
- შინ დავბრუნდი. სად წავსულიყავი არ ვიცოდი. მთელი ქვეყანა მძულდა: ცარიელი,
დახუთული ოთახები, მზეზე ალაბლაპებული ფარდები, ლითონის საფერფლეების მჭახე კაშ-
კაში. დარდი და მწუხარებაც კი თითქოს წამში ორთქლდებოდა გავარვარებულ პაერში.
სწორედ ეს იყო ყველაზე საშინელი. ისე უბედურია არ ვიყავი, როგორც დარდისგან განად-
გურებული. ახლა ის ჩემი უბადრუკი ტყუილი არ მაძლევდა მოსვენებას. რატომ სიმართლე
არ ვუთხარი კრისტევს? რა თქმა უნდა არ დამიჭვრებდა, იფიქრებდა: ესეც გაგიყებულაო.
მაგრამ მერე რა? განა სიმართლე, როგორც არ უნდა იყოს ის, ყოველივეს არ აღემატება?

და თუ დორთოვა ჩემი უბადრუკობითა და სისუსტით დავღუბე, მაშინ რაღა უნდა მოეწინა-
ვინა ჩემა ბედურულ გონებას.

დიდხანს ვიდექი ყინულივით ცივი შხაპის ქვეშ, მაგრამ ვერც აჰან დამამშვიდა. მინდოდა
იმით მაინც შენუგეშებინა თავი, რომ მის სიყვდილში ბრალი არ მიმიძღვოდა. ვიქრადაც არ
გამიყლია, რომ შეიძლება უბედურება მომხდარიყო. მე ხომ ისიც არ ვიტირებ, რომ სინამ-
დვილში. ვერც ვერაფერს ვაიგებს. ვაითუ განგებ მოკეცა ფრთები? ან ჩქნებ მოუღონებლად
დაუძღურდა და ხრამში ჩაინთქა?!.. რაღა აზრი აქვს თავის დადანაშაულებას ან მართლებას?
ყოველივე ეს მხოლოდ მე მეტუბოდა. მტრედა, დორთოვა? არ არსებობს ქვეყანაზე ძალა,
რომელიც სიცოცხლეს დაუბრუნებდა ერთადერთ ადამიანს, ვისაც ფრენის ნიჭი მოამადლა
განგებამ.

გვიან საღამოს გულდამძიმებული ავედი ტერასზე. ვეღარ გავბედე ამეხედა ცისთვის,
ჩემს თავზე უნაათოდ მოციმციმე უსახური ვარსკვლავებისთვის. ისინი არასოდეს არ იქნებიან
ჩემი. არც ფრთები მაქვს მათთან ასაფრენად და არც ძალა შემწევს. აქი მაშინვე ნიხვდა
ექიმი იურუკოვა: მე ვერასოდეს გადავადიჭებ ბარიერს. ვერც ამ მზით გამთბარ ბეტონის მო-
ედანს ავცილდები. სადაც დროგამოშვებით თითო-ორილა მტრედა თუ ჩამოვდებ ხოლმე.





თარგმნა მზია ხათაბურია

ღანაკარგების ტკივილი,
ტკივილი გამოთხოვების...
მომდევს მუდმივი კივილი
ყვითელი უდაბნოების.
ვარ, სადაც თაზისები
გადაფარულან ქვიშით,
სად უმთწყალოდ ივსები
გაურკვეველი შიშით,
იქ, სადაც ცოცხლად მარხია
ტანჯვის და ლხინის ქალაქი,
სადაც იმედი — მახუა,
დალუპვის მკაცრი ალაგი;
სად მირაჟები ქრებიან,
ვით სალოცავი სანთლები,
სადაც არც ხე, არც ქვებია,
არც მუსტი მისამართები.

თ, ღანვედ ჩემგან წყეულო
სეუდათ და მოძალეზავ,
გახმოზ სულთ და სხეულთ
საკუთარ გარდაცვალებას.
და მაინც შიშიე ბორკილად
გულზე მიწყვია ხელები,
ქვიშით აღვსილი ბაგენი
წყალს ვერა ცოხთვენ ვედრებით.
მე აღარა ვარ, ქვიშა ვარ,
აღარც წყურვილი მაწუხებს.
თდესმე თავს თუ დავაღწევ
გვალვიანი ცის მარწუხებს —
ერთსა ვინატრი ღვთიური
გაზაფხულების მომგონო —
ვრგავდე ნოტიო მიწაზე
სიმღერას საშემოდგომოს.

□



თარგმანს ლილი ფოფხაძე

ქნდრე მორუა (1885—1967) — ბალზაიკის, ექტორ პიუგოს, შელის, ბაირონის, სამი დიუმასა და ჟორჟ სანდის წარმტაცი ბიოგრაფიების ავტორს, კარგად იცნობს საბჭოთა მკითხველი. მის კალამს ეკუთვნის აგრეთვე რომანები და ნოველები, ისტორიული და კრიტიკული ნამუშევრები, ესსეები და მეშუარები. „წერილები უცნობ ქალს“ მისი შემოქმედების პოლო პერიოდის ნამუშევარია (1956) და მასში ანდრე მორუა წარმოგვიდგება მორალისტ მწერლად, რომელიც გვაცნობს თავის შესუდულებებს ცხოვრებაზე, ქორწინებაზე, კაცისა და ქალის ურთიერთობაზე, ბავშვების აღზრდაზე, ლიტერატურაზე (როგორ უნდა წაიკითხოთ და წეროთ წიგნები), პესიმიზმზე და ოპტიმიზმზე და იმაზე, როგორ უნდა წარმოართოს კაცმა თავიანი ბედ-იღბალი. ეს ნოველური წერილები ლიტერატურულ-ფილოსოფიურ ყანის განკუთვნიება და წარმოადგენს იმ უძველესი ტრადიციის გამომწახილს, რომელიც დაიწყო საფრანგეთში ჯერ კიდევ მონტენის „ცდებით“.

„წერილები უცნობ ქალს“ მევეთრად გამოხატავს ავტორის ცხოვრებისეულ ფილოსოფიას, ისწრაფვის გვიქადაგოს იმედი და სიმამაცე და არა შიში და სასოწარკვეთა (ფიზიკურ-სულიერ-სამხედრო ტიპის თანამედროვე პესიმიზტურ ფილოსოფიურ მოძღვრებათაგან განსხვავებით). ჩაუნერვოს ბავშვს ნდობა ადამიანებისადმი, მათში საუკეთესო თვისებების დანახვას უნარი, ახწავლოს შემწყნარებლობა და თვინიერება ახლობლებთან დამოკიდებულებაში, განუმტკიცოს რწმენა იმისა, რომ ყოველად უმძიმეს სიტუაციაში შეუძლია სასიკეთო შეგავლენა იქონიოს არა მარტო საკუთარ ბედზე, არამედ სამყაროში მიმდინარე მოვლენებზედაც.

შესაძლოა, მორუას ზოგიერთი დარიგება მკითხველს რამდენადმე გულუბრყვილო, ტრადიციული ბურჟუაზიული მორალით ნაკარნახევი უჩვენოს, მაგრამ მთლიანობაში მორალის, რომელსაც ანდრე მორუა ქადაგებს, კეთილი და პუმანური მორალია. ჩვენ იშვიათად ვესაუბრებით მკითხველებს ისეთ უადრესად ინტიმურ ამბებზე, როგორიცაა პირველი უიღბლო სიყვარულისაგან გამოწვეული სულიერი ტრამვა ან გულახშირება და შორსმჭვრეტელობა, რომელსაც მოითხოვს ცოლქმრული ცხოვრება. ამევე ღროს კი ეს საკითხები შეტნაკლებად ყოველ წვენთაგანს ესება.

ძველ ფილოსოფიურ კამათს ოპტიმიზმისა და პესიმიზმზე მორუა ოპტიმიზმის სასარგებლოდ წვევებს არა ამ სიტყვის გაცვეთილი გააზრებით, თითქოსდა ჩვენს ცხოვრებაში ყველაფერი კარგა იყოს და სრულყოფილი (ხოშ არ შეიძლება თვალის დაკნუტით ავადმყოფობაზე, სიკვდილზე, ომზე, უთანასწორობაზე, სიღარიბესა და სხვა პოლიტიკურ, სოციალურ და ემთცაურ განსაკუთრებულზე, რაც ადამიანის ხეედრია). არამედ იმ აზრით,

რომ ბევრი რამ ბედნიერი ცხოვრების უზრუნველყოფაში თავად ადამიანის რამდენიმე-ბული. ამავე დროს, მორუა მოითხოვს მოქმედებას და ცხოვრებაში რადიკალურ ჩარევას. სხვათა შორის, ამას იგი თანამედროშით ახორციელებდა თავის სტრუქტურულ საქმიანობაში. მორუა ფრანგ მწერალთაგან ერთ-ერთი პირველი გამოყვანილი კომუნისტური-ლემელი სტატიებით პიტლურას წინააღმდეგ და შემთხვევითი არც ის ყოფილა, 1942 წელს 57 წლისამ სამხედრო ტანსაცმელი რომ ჩააცვა და აღვირში წავიდა საფრანგეთისათვის საბრძოლველად. მორუას, როგორც თავად ამბობდა, „შეძლო ყოფილიყო აგრესიული“ პოლიტიკაში, ისევე როგორც ლიტერატურაში. იგი გადაჭრით გამოდიოდა ყოველივე იმის წინააღმდეგ, რასაც დაგმობის დაზსად მიიჩნევდა.

უბრალო ადამიანებად საუბრისას მორუა ყდილობს ილაპარაკოს უკიდურესად ნათლად, გამოიყენოს სიტყვები და მაგალითები, რომლებსაც ვეღვა ჩასწვდება. აქედან მომდინარეობს მისი სტილის თავისებურებანი — სიმსუბუქე და სიცხადე, რომელშიც იგი ესწრაფვის სიტყვისა და სავნის სრულ შესაბამისობას. მორუა მოდერნისტულ სკოლათაგან არც ერთს არ განეკუთვნებოდა. კლასიკაზე აღზრდილი, ბალზაკის, სტენდალის, პიუგონსა და ბრეტის მოუღლევი მკითხველი, ბუსული ლიტერატურის, განსაკუთრებით კი პუშკინისა და ლევ ტოლსტოის ჯეროვანი თაყვანისმცემელი, ფრანგული ლიტერატურის დიდებული მცოდნე, მისი საუკეთესო ერთგული ტრადიციების დამცველად გვევლინებოდა. აი, რატომაა „წერილების“ პირველივე სტრიქონებში მოხსენიებული ლაროშუკოს, მონტენის, მონიერის, პასკალის თუ თანამედროვე ფრანგი მწერლების სახელები და რატომ შევიგრძნობთ ასე აშკარად ხალხის ფრანგული აუშირის გაღურენამახვილობას, დახეწილ ფსიქოლოგისს.

„წერილები უცნობ ქალს“ დაწერა წარმოსახული ქალის მისამართით, მაგრამ, როგორც ავტორი გვიამბობს, ნათ გამოქვეყნებას მოჰყვა რეალურ ქალთა ურიცხვი პასუხი. ასე განაღდა თავისებური თანამშრომლობა მწერალსა და კორესპონდენტ ქალთა შორის. თავის წერილებზე საუბრისას მორუა მშვიდი დინილით ხსნის მათი დაწერის მიზეზს, რაშეთუ „სიბერე არ იეიწყებს თავის ნაშ გამოცდილებას და უყვარს ბრუვის მიცემა. რადგან აღარ ძალუძს ცუდი მაგალითის მიცემა“.

მედი მხსველის ბავი

მ ხალხის „კომედი ფრანსეზისა“ მარტოობა არ მთვრძენია და თუმიცა თამაშობდნენ „მხოლოდ და მხოლოდ“ მოღაერის პიესას, თქვენ წარმოიდგინეთ, დიდი წარმატება ხვდა წილად. მამას შეუღლე იცინოდა, როგორ კემში ბედნიერა ჩანდა და პოლ ლეოტომ რომ ვეღვანი მოაჯალოდა. ჩემში მკობელმა ქმარს გადაულაპარაკა: „დეიდა კლემანსს დაგურეკავ და ვერცევა, ლეოტო გნაბე-მეთქი, დიცი, გაუბარდება“.

თქვენ ჩემ წინ იჯექით, თუორა მეღას ბეწვში გახვეული, და მიუსვს დროინდელ ბანოქანისა დარად, კეფაზე დაგრაგნილი მრუმე თმის ხვეულა გითრთოდით მშვენიერ, მოხდენილ კახურზე. მეკობრისაკენ დაიხარეთ და მწველი მღელვარებათ ჩამკითხეთ: „რა გქნა, როგორ შეგაყვართ თავი?“ მე, ჩემდა თავად, მანდოდა თქვენკენ დავხრილიყავი და მოღაერის ერთი თანამედროვის! სატყვებით მეპასუხა: „თუ გსურთ, სხვებს მოხწონდეთ, უნდა ილაპარაკოთ იმაზე, რაც მათ უყვართ, რაც აღელვებთ, მოერადეთ კამათს მათთვის უხალისო თემებზე, თავი არ მოაბეზროთ მეკითხვებით და არამც და არამც არ აუპკრებიოთ, რამ მათზე ჭკვიანა ხართ“.

კაცი, ვისაც ეს სატყვები ეკუთვნას, ცხოვრებას ვარგად იცნობდა. დაიბ, თუ გესურს სხვებს უყვარდეთ, უნდა კლაპარაკით იმასზე, რაც მათ აინტერესებთ და არა იმაზე, რაც ჩვენ გვაღელვებს. მერედა, რა აინტერესებთ მათ? საკუთარი თავი. ქალს არასოდეს მობეზრდება, თუკი ესაუბრები მის სახითზე, ზაღამაზეზე. ბავშვობას წლებზე, იმა-

1 ლაპარაკია ლაროშუკოსზე.

სუ რაც ნაღველს მგერის. / მუყდლებელია თავი მოხმუნით მამაკაცს, თუ აიძულეს ილაპარაკოს ხაკუთარ მართვნებაზე. არაერთი ქალი ჩავარდა ბრწყინვალე ზედში ამას წყალობით, რომ იკოდა ყურასგდება, თუმცა არც ესაა იუცოდებელი: ხაკარიათ თავი მოხმუნით აღაშანს, რომ ყურს უგაღებ. უნდა მოერიდო ვამთოს მათთვის უხალისო თემებზე. / როცა ჯიუტად ამკვლეებ საბუთებს, ამით მოსაუბრეს აღიზიანებ, მით უმეტეს, თუ საბუთი სამართლიანია. სტენდალა ამბობს: / ყოველგვარ ჭკვიანურ მოხსენებას წყენა შერქმის. შესაძლოა, მოსაუბრეს კიდევაც აღიაროს, რომ მართალი ხართ, მაგრამ, იცოდეთ, მისი არასოდეს გაბატობს. მამაკაცსა საყვარულში მშვიდობას ესწრაფება და არა ომს. ჩუკი სწავლობთ ნახ, აღერსიან ქალებს, ასეთები უფრო ნობწონს. ისე არაფერი აღიზიანებს მამაკაცს, როგორც აგრესიული ქალი. ამორძალებით იზიბლებიან, მაგრამ არცა უფვართ ისინი. /

თავის მოწონებას მეორე ხერხი ხახებთან უანგარიო — კარგად მოისხეწათ სხვები. თუ დმერთმა ქნა და ამბავა მაუტანეს, გაუხარდებათ და კეთილიც განუწყობიან იქვესადიო.

ადამიანები სიმ ვაღმა არ რჩებიან ერთმანეთს: ცხელ გულზე წამოსრილიყო ერთა უსიბაკი სიტყვა ბოროტია ენის წყალობით მათ მოასისხლე მტრებად აქცევს. / თუ ყველასათვის ცნობილია ვახდა ყველაფერი, რასაც ყველანი ღაპარაკობენ, არავინ არავის ხმას აღარ გასცემს. უბედურება ას არის, რომ აღრე თუ გვიან, ყველასათვის ცნობილი ხდება ყველაფერი, რასაც ყველანი ყველაზე ღაპარაკობენ. /

მაგრამ დავუბრუნდეთ ღარომჭუკოს: / არამც და არამც არ აფიქრებინათ, რომ მახზე ჭკვიანი ხართ... ხომ შეიძლება გაიყარდეს ადამიანი და მაგანდეს შეხანამავ მართვნებად? რაღა თქმა უნდა, ოღონდ ამ შემთხვევაში, თუ თავის უბირატეობას არ ცაკრძობიანებს, არ ყოყლოზინობს და თან მცარედი ნაკლაც მოუფეება, რაც მისი მფარველის როლმა წარმოიგენის სამუალებს მოცცემო. /

ყველაზე ჭკვიანი კაცი იმათ შორის, ესაც ვიცნობდი, ბოლ ვაღერია და, უნდა ითქვას, რომ იგი თავის ჭკუას საკმაოდ მარჯვედ იხმარდა. სერიოზულ აზრებს ხუმრობის საბურველში სვევდა, არ ერიდებოდა ბევრეურობებს და ხწორედ ამიტომ ჭკმმარატად მომხიბვლელი კაცის მობეჭდვლებს ტოვებდა. ამგვარ უცაურობათა წყალობით კაცს გენაოსობას მეუნდობენ, თქვენც ასევე ვამატებენ სიღამანეს, თუ სიდა და უბრალო იქნებით.

ქალი ყველაზე ხახედოვან მამაკაცსაც კა არ შეაწყენს თავს, თუ ენახსოვრება, რომ ისიც ადამიანია.

როგორ უნდა შეაყვართო თავი თუ კაცის მოხამდეა გწადიათ, თუ ითქმეყოფალების ხაფუძველი უნდა შეუქმნათ. საკუთარ ძაღლში ღარწმუნება და ბედნიერებას მეგრძნება — აი, სიყვარულის სათავე! / სიყვარულია ყველა და მიღებაა. აი, ეს მინდოდა მეოქვა თქვენთვის, ჩემი სულის იღუმალო მეგობარო, ესამსულებს თქმისა არ იყოს.

ერთ რჩევასაც დავუმატებდა, თავის იღუმალ მეგობარს რომ ნისცა მერამე: / ხურახოდეს სუ იტყვიო აუგს ხაკუთარ თავზე, ამას თქვენა მეგობრებიც კარგად მოახერხებენ. / მსყიდობით.

სინაზის პიანაზი

ბოლ ვაღერა ძლიერ კარგად ღაპარაკობდა სიყვარულზე, თუმცა რაზე აღარ ღაპარაკობდა კარგად. ენებებზე საუბრისას უყვარდა მათემატიკის ენის გამოყენება და სამართლიანად მიიჩნევდა, რომ „ონტრასტა ტერმინთა სიზუატეხა და გრძნობათა განუხაიდვრელობას შორის ამალელებელ დისტანსს ქმნას. ერთ მას მოხსენებას დადავ ვაფასებდი და ვაღერის თეორემადაც მოცნათლე: / ყოველდღიურად გამოიხატაყო და დაახხარჯა სინაზის ოდენობა განსახვრულაა“. სხვა სატყვებით რომ ეთქვათ, არავის ძაღუძს ერსნაარად ნახი და ენებიანი იყოს დაღიდან საღამომდეც კა, მით უმეტეს მთელი კვარებას, თვეებასა და წლების განმავლობაში. ადამიანი იღლება ყველაფრისაგან და, წარმოიდგინეთ, სიყვარულისაგანაც. / ამ ჭკმმარიტების ქადაგება სახარეებელია, რადგან ბევრ ახალგაზრდას და ხანდაზიმულსაც, როგორც ჩანს, ამაზე წარმოიდგენაც კა არა აქვს. ქალები თვრებიან ენებას პირველი სიგიყვებისაგან: დიდადან საღამომდე საამოვნიებით იხმენენ, რა მშვენიერები, რა ჭკვიანები არიან, რა ბედნიერებაა მათი დაუფლება, რა დედიური სეტარებაა მათი ტოკტიკის მოხმენა და ა. შ. ქალები შექებას მეკარცხლად ეხმარებიან და მახუხალ თავიანთ თაყვანისმცემელს უმტკიცებენ, რომ

ამჟვეყნად არ მოძვეება მასზე უკეთესა ვაჟაკა, ინტელიგენტი, ხატრფო და თანამგზავრი. ყრად ხახინაფნია ამის მოსმენა. მაგრამ რა? მარაგი ამოუწურავა არ ვახსოვს.

წერილები

— რა შეკვა იმგვარ ქორწინებას, — ეკითხება გამოძღველი ამერიკელი სტრუქტურა, — როცა მამაკაცი ერთი ქალით ემყოფილდება?

— მონოტონურია, — მასუბობს ქალიშვილი.
თუ არ გხურთ მონოტონურია ქორწინება მონოტონურ ქორწინებას და მახა გამოხატვის საშუალებებს ხანდახან სხვა ჯურის სიტყვება უნდა შეუნაცვლოთ.

ორი ადამიანის ურთიერთობა ხელახ ნიაგარას აყოლილი მოუხვეწარი ცხოვრება უნდა იყოს, სასოვადობებისათვის, ერთად შრომისათვის, მეგობრებისათვის მუდამ, კარგახსნილი. ქება-დიდება ამადლევებელია, როცა თითქოსდა შემთხვევით და უნებურად იბიდება ადამიანთა ხუდაერა ნათესაობისა და თანაზარი სოსარულის მაზენით. ქება-დიდება მოხაწყენია, თუ იგი რატუნადა იქცა.

ერთხელ იქტაე მირბომ დაწერა ნოველა და მას ორი შეყვარებულის დიალოგის ფორმა მიაცა. ყოველ ხადაბოს ხედებოდნენ ისინი ერთმანეთს მოვარის შუქით მოყენილ მარკში.

სანტამენტალური ხაყვარელი (ჩურჩულებს კადეე უფრო მიბნედილი ხმით, ვიდრე მთვარეა): „მვირფახო, შესედეო, აი, სენი სკამი, სენი მვირფახი სკამი!“

ქალი (ოხვრით და ხასოწარკვეთით): „ო, იხეე ეს სკამი!“
მამ ასე, ერთდეთ სკამებს, ხალოცაგ ადგალებად ქცეულ სკამებს!

ნახი სიტყვება, თუ ისინა გამჭრიახა გონების იმპროვიზაციას წარმოადგენენ, მოძაჯადობელია. ვაყინულ ფორმულებში მოქცეულა სინაჟეკა გვაღიზიანებს. აგრესიულა და კრიტიკული გონებას ქალი სწრაფად ღლის მამაკაცს. ყველაფრით ემყოფილ და ზომილად ატაცებულ ქალს კა ტყუილად ეწნება იმედი მამაკაცზე დიდი ხნით ბატონობისა წინააღმდეგობაში ვარდებით, მეტყეით. რაღა თქმა უნდა, მამაკაცი ხომ წინააღმდეგობაა — მოქცევა და უკუქცევა. „მსჯიერდადებულა, — ეოლტყრის ხატყვათ, — შინის კონსულსაგებიდან მუდამ ლეთარგიულ მოწყენილობაში ვარდება“. მეერს ქაუს ასე აქვს მოძართული, რომ იოლად ვაყუბა ხატრფოს როლს და ხაყვარულში ხედმისყენით დავერებულა დიდიდ აღარ აფახებს ამ გრძნობას.

მაგან და მავან მანდილოსანს ეჭვა ებარება მამაკაცის გრძნობაში. მოელი გულიყური მისყენა აქვს. უმცრად შეატყობს, რომ მამაკაცს უყვარს, აღმერთებს. ვერ ძაღლაერებით ეფხება გული, მაგრამ უნაღვე მოიწყენს, თუ კაცმა ხურება გამოუჭედა წითინაურებით: ბადალი არა ევაფს. ამჟვეყნად ერთადერთი ხაოვრება შენა ხარო, სწორედ მაშინ სხვა, ნაკლებად თყანიერი მამაკაცი გაუღვიძებს ცნობისწიყვარობას.

ერთი ზემა ნაცნობი ქალიშვილი ხაღისით მყეროდა ხოლმე საზოვადობაში და რაკიდიტურფა ხანახავი იყო, ქებით სულ ცემა აწეავდათ, მხოლოდ ერთი ყმაწვილი დუმდა, არას ამბობდა. ბოლოს ქალიშვილმა პკითხა თქვენ რა, სეტი სამღერა არ მოგწონთ? — ამა რას ბრძანებთ, ხაუცხოთა, მაგრამ აი ხმაც რომ ექონდეთო.

ქალიშვილი სწორედ მას მიხატოვდა. მშვიდობით.

გრძნობათა მარადიულობა

ყველა თვატრს მთეამურე, მაგრამ ვაა, რომ ამჯერად თქვენ იქ აღარ დამსყლით. გულიმეტყანა. „ბარაქადა, რუსენ, მშვენიერი კომედიია!“ — მიხლოდა მეყვირა.

ერთმა სცენამ მაინც უზომოდ აცინა ხაღხი. ყმაწვილი კაცი მამამახის მდივანს დაუახლოვდა. ქალი დაორხულდა. ყმაწვილს ცხოვრების ხახსარი არ გაინია — ქალი დამოუკიდებელია, მშვენიერი შემოსაყლის პატრონი, ყმაწვილი სულა სთხოვს — ქალი უარს ეუბნება ყმაწვილის დედა ჩავის: ზემი საბრადო, ბაჭა, შემაცდინეს და მომავდეს... ამ უნამუხომ თავი მოჭრა და ახლა ხაქმის გამოხსორებასეც უარს ამბობსო.

აი კლასიკური სიტუაცია „პირუკა“. სწორედ ამგვარი შემთხვევები ვახშირდა ამ ბოლო ხანებში სქესთა სხვაგვარი გკონთშიური თანაფარდობის შეყვად ქალებს ახლა ვაცილებით მეტი შემოსავალი აქეთ, ვიდრე წინათ უქონდათ. ამდენად, საკლებად გმორჩილებიან თავიან-

თი ქმრების ნება-სურვილსა და ხუმტურებს. მაღზაკის ემოქაში ქმარი პრობლემის გადაწყვეტა იყო, რუსენის ემოქაში კი თავად იქცა პრობლემად.

ფილიპ ერის „უბაწო ჩახსკამი“ ჩვენ ვახილეთ ქალაქვილა, უმამიკაცო მკრუს ვარგნასუ რომ იცნებობდა. ჯერჯერობით შეცნობების ილა არ შესწევს მის დახმარებად. მაგრამ ბიოლოგები ხაშიმ და საოცარ ცდებს ატარებენ. წიგნმა „მშენიერი ახალი სამყარო“ თლდოს პაქსლა შეცვალა დაესატა შთამომავლობის კვლავ წარმოქმნას სუქამა ქმრის შემდეგ. ამ წიგნის თანახმად ბავშვების ჩახსკა არსოდეს არ მოხდება ბუნებრივი ქმრის შესწავრული, გრძნობა, რომანტიკა? „მშენიერი ახალი სამყაროს“ წარმომადგენლებს სძივთ ეს აბდაუბდა. პამისლად ვბრალებათ XX საუკუნის ადამიანება, რაკილა მათ პეივლათ შამებო და დედები, ქმრები და პავვარლები. „სულაც არ არის გახაკეარი, — ამბობენ მოძველო საუკუნის შეილება, — წარსულას ადამიანები საოცრად ბოროტი და უბედური არსებანი რომ იყვნენ. თჯახი, ვნებები, ზეტოქეობა თესავდა კონფლიქტებსა და კომპლექსებს. მით არსებამი იძულე-ბით ჩანერგილი ჭარბა მგრძნობელობა თრეუნავდა ზომიერებასა და სიადინჯეს“. ერთიანობა, ერთიანობა, ზომიერება — იი უბიყვარულო საზოგადოების დევიზა.

მაგრამ ეს რაღა თქმა უნდა, სდაბარია ვაცობრაობა არახოდეს არ წავა ამ უხით. კაცობრიობა, რომ ვარაუდობენ, იმაზე გაცილებათ ნაკლებად იცვლება. ზედამირზე თითქოს სდეგისაკათ ანდერუელ ჩახს, ხადრმეში ჩახსკლასას კი ვაგაოცებს მარადიული გრძნობებისადმი ერთგულებით.

რას მდერას ახლგანზრდობა? პრევერისა და კოსმის სამდერებს: „თუ გეონია საყმაწვილე არ მიგატოვებს, ეს ვოვონავ, ვოვონავ, რარიგ შემცდარხარ!“ საიდან აიღეს ეს თქმა? თახაი წლის მოქმიდან, შახი ავტორია რომხარა: „მოუარეთ საყმაწვილეს, მოუარეთ, სიმერე თუ შეესო, აილამიზეს ყვაფილით ჩამთაჭკნობს!“

შეიძლება აიღო „პლუდას“ პოეტთა ან მოუყეს თითქმის ყველი თუმა და მათი შემწეობით შეთხზა უამრავი სიმღერა, ნახაც და ცარაკურაც, სენ-ფერმენ-დე-პრესათეის. აბა სცადეთ, იოლაა, თავშესაქცევი და ხახარკეული.

ჩემი ხულის ადუმალო მეგობარო, თქვენც უნდა ვაბვლოთ. რუსენის პეისის ამპარტაგანი მდივანი ქალი ბოლოს მაინც ქორწინდება თავის მსხვერპლზე, თქვენ კი ჯერ ისევ მე-16 საუკუნის დობილებს პგახართ.

მშვადობით.

კეკლუციობის ახვიდეგლოჯახე

„ცალასწამემა, სენორ? — იმბობს „ყველიელა დალაქის“ ერთი პერსონაჟი. — თქვენ ვერც კი წარმოიდეგნით, რაზე ღამბარავობთ ზიზლით“. რამდენჯერ მოძხურეებია მეთქვა საყვარულმა გამოუცდელა ქალასათვის: „კეკლუციობა, ქალბატონო, თქვენ ვერც კი წარმოვიდეგნათ, რას თაკალობთ!“ კეკლუციობა დდეძდე საკვარველა და სახარველა ძალას იარადიდ რჩება/ ეს ფანდა, მშენიერად რომ შეიხწავლა მარავომ, კულახსმობს იმას ცოდნას. თუ როგორ უნდა შესთავაზო, მერე უარი სტკაციო, ყახიდად დეოანსმო და მერე ისეე განუდეკა ამგვარი თამაში განააცვაფრებელ შედეგებს აძლევა. რარიგ ჩინებულადაც არ უნდა იცნობდე თ მის იღეთებს, თავს უმჭველად ვაბვოთო მახეში. და კაცმა რომ თქვას, გახაკეარიო ან არაფერია.

მაშაკაცთა და ქალთა დად უმრავლესობას საყვარული აღმძერის მხოლოდ კეკლუციობის უხანდების შემდგომ, რაც იმედის პირველ ნაპერწკალს ადვივებს.

სიყვარულა შეხამლებლობის იდეით გაძსტკალევა, შეხამლებლობა კი გარდაიქმნება აუცილებლობად, დაუძლეველ მითხონილებად. ცდუნებად. როცა ამა თუ იმ მაშაკაცის ან ქალის გულის მონადირება მუშალებლად მიყვანია, არც გვარუხებს ამაზე ფიჭრა. განა თქვენ დარდობთ, ინგლასას დედოფლად რომ არ დაიბადეო? ყოველ მაშაკაცს ადურთოყვანებს გრეტა ვარბოსა და მამულ მორგანის იმეითა ხალამაზე. მაგრამ აზრადაც არავის მოხდას მათზე თხერა და ცრემლას დერა. გულდაიხრულთა დახისათვის ახანა მხოლოდ ეკრანის გმირები არიან, ყოვლად მიუღწეველი. მაგრამ საკმარისია ეინმეს შემოხედვა: დიმილა, სიტყვა, მოძ-

რათა დაემკვიდროს დაბრუნება, რომ წარმოიხსენა ჩვენდა დაუკითხავად მამისეუ თვის სახარ-
ვებლოდ მიითვლის. მამ ასე, საბაბი მოვიდეს, თუც მატარა, მაგრამ ამეასი მომცემი!

ამ წუთიდან ეჭვი გეპყრობს და საკუთარ თავს ეკითხვებით: „უნუთუ მართლა იქნებოდა
ჩემზე? სამ შეამლება შეეუყვარდე? წარმოუდგინელია! მაგრამ ეს აქანსია...“ მოკლედ, რომ
ვთრც სტესდალა ამბობდა, ჩვესი კურადლება მასზე „კრიტიკალება“ / ხეცხრამისა ნქაქუშა, გამ-
კობთ. ასეა ხაღებურგას სიბადობეშაც — მარადის დაკრახტალებას ს მხეცხრამისა სიხეცხრამისა
იწყებს ჩემსხაერი ნივთი. თანდათანობით ხურგაღა გვამცვეა ზეგორებულ იდეად, ცაუნე-
ბად / კველუცი ქალი, თუ მამ განზრახულა იქეს ცაუნება ვახანგრძლივოს და მამაკაცა სი-
გიფეშდე მიიყვანოს, შამართავს ფინდს, სამყაროსხვეათ ძველსა და მარადიულს — გარბის, ოღონდ
წინახწარ გავრძისობინებთ, რომ გულს მოუფონავს მდეგარი, უარს გეუმსებათ, ოღონდ გი-
ტოყობთ ამედს: სვალ შესაძლოა შესა ვაცხდეო, მეტიც არ უნდით, სამრალი მამაკაცება
შინდ არიან ცხრა მოას აქათ დედევნოს მათ. /

ეს უნდა სამრახისა, თუ კველუცი ქალს მრავალა მდეგარის საფორაქებლად აქცა
ვამინუნდა, რაც უმცველად მიიყვანს ორკულობამდე ერთა რას ვადაარჩენს მისილად — თუ
იმარჯვა და შესაძლო არც არაფერა დაბობს და არც სხვათა თაგისეყვარება შებდალოს, თვით
ყველაზე აღერსაანმა კველუცმა ქალმაც კა შეამლება აღუყსოს მამაკაცს მოთმინების ფილა
და მოღაერის ხელმეფნახი არ იყოს, ბეერა კურადღას მადევარმა, უადარც ერთა ვერ და-
ჭიროს.

და პარიქით, კველუცობა შესაძლოა უწყინარა და აუცილებელად კა აღმოჩნდეს საყვა-
რელი მამაკაცის შესანარჩუნებლად. ასეა ღრთს ქალებს, სიმართლე რომ ათქვას, სულაც არ
სცხელათ კველუცობისათვის. ყველაზე დიდი საოცრება, რაც სიყვარულს მოიქვს — კველუ-
ცობისაგან განკურნება. თუ ქალს ნიშნულიად შეყვარებულა, უხატვეოდ და უეშმაგოდ მი-
ენდობა მამაკაცს, სიმარად უანგართლ უძღვნის გულს, მაგრამ ზანდაბან იმულებულია ცოტათი
მაინც გააწელოს თავისი ნაჯუნრა, რაკითა ხატმე აქეს ამ მამაკაცთან, ვიხაც სიტოცხლე არ
შეუძლია უტანჯველად. მამაკაცებს ეშვს კვლავთ და ეჭვს აცოცხლებთ, და აი, სპირად უად-
რესად წმინდა, მოსეყვარულე ქალიც კა იმულებულია ხატრფოს კველუცად მოიწყენოს თავი,
რათა შეანარჩუნოს მისი გული — მდეგარის დაც ხომ ასეა, აღამიანას სიცოცხლას გადა-
ხარჩუნად ზოგჯერ უღმობელა ხდება, ჩემსა აჯამეკოფს ტოკულს იყენებს, მაგრამ მასთვის
აუცილებელია, ეჭვიანობა გულს ვაჭკის, მაგრამ სიყვარულს აღვიკვებს. /

თუ იღუშაღა შეკომარა ოდესმე გამოიყვანდა, ნუ აქსება კველუცი, თორემ მეც სხევი-
გით ვავებმება მასემა. /
შშვიდობათ.

მ ო ლ ა ზ ე

„კომედა ფრანსუის“ ბედნიერება მოიქვს — იქ ვნახეთ პარეკლად, იმ ღამისმანთა თა-
გულში ერიეთ, ბედეტაყის ღოფას რომ ამშვენიერებდნენ, მწევანე, თეთრხოლეობიანი კაბა საოცრად
ვახდებოდათ, ბოლოს იმ დახკვინამდე მიყვდა — მოდას უნდა მახდევდეთ, საყვედურად ნუ მი-
აღებთ, პარიქით — ჩემმა პედაგოგმა აღენმა, მოეტმა და ფალოსოფოსმა, სიტმა შეახია მოდას,
„უპირველეს ყოვლისა, — ამბობდა იგი, — ხამთის გამხედლობასა და რწმენას უნდა სძენდეს
იმას, ვასაც აცვიან.“

მამაკაცები და მით უმეტეს ქალები ანგარიშს უნდა უწევდნენ ამ სასოგადოების, სიღაც
ტრიადებენ. ჩემთვის სულ ერთია, რა მეცმევა — სმოკინგა თუ კონტიუმი, მაგრამ უხერხულ
მდგომარეობაში აღმოყჩნლება, ვახშამზე ფრავში გამოწვობაღა რომ მავიდე და სხვებს პიფა-
კები ეცვათ. უხერხულობას როგორმე დაეძღვე მაგრამ ვაცალებით უკეთ ეიკრძნობ თავს,
თუ საერთო წესს დაუყმორჩილება, სასუსტეა? რა თქმა უნდა, მაგრამ აღამიანისათვის ბუნებ-
რივი სახუსტე, აგრძელი თუ მოკლე ვამით? — კათხულობთ თქვენ, როცა ვახშამზე გეპატი-
ებთან, და სწორადაც იქცევით. წესა უნდა არსებობდეს, ოღონდ არაკანალიობას ჩახაკლავად
კი არა, გამოსავლენად ჭემმარტი ორიგინალითა შესაძლებელია წესის ფარგლებშიც, რასინა
და ვალერი მატავს სტემდნენ ფრანგულ პროსოდის, მაგრამ იხინა რახინი და ვალერი
იყვნენ. „გენოსიის მშვენიერება ის არას, — წერდა მალზაგი, — რომ ყველას სკავს და მის კა

არ ჰგვანან". ალყის ამბობდა: "ორიგინალობა, რაშიაღ არ უნდა ვლინდებოდეს იგი, მხოლოდ და მხოლოდ იმყოფის მანერა — იყო ისეთი, სხვება რომ არაის!"

მე ვფიქრობ, ეს ფორმულა ხაკნოდ ვარგად განსაზღვრავს მამაკაცისა და ქალის ელუ-
განტურობას. და თქვენც ამ ხაღამოს ისეთივე იყავით, როგორც სხვები. თქვენ, შუკანე,
თყონროლებიანა კაბა ნაძვლიად მოღური იყო, მაგრამ ამავე ღროს თქვენს ელგანტურო-
ბაში იგრძნობოდა მხოლოდ თქვენთვის დამახასიათებელი სათამაშე- აა, შუკანე, თქვენ
მოდის როულ პრობლემას.

ბიზ-მორუა

ღამის ყმაწვილ ქალს ბუნებრივი ასისტანტის ვამო სურს მაიპროს ყურადღება, თაე-
რომ მოაწონოს თუნდაც ერთ მამაკაცს. ამავე ღროს ხეოველთოდ მიღებულს თაეზიანობა
სამართლიანად მოითხოვს, რომ ეს ქალი სხვებს აგაუღეს (აბა, წარმოიდგინეთ, როგორ გა-
ოცებს საზოგადოებას ბერძნულ ტუნიაში გამოწყობილი მამაკაცის გამონენა ან „კონედი
ფრანსეში" მოსულა მექსიკურ პანითში გამოპრანტული დაბლომატის ცოლი). ჩემა აზრით,
თქვენ შეგწევთ უნარი, პატავით მოეკიდოთ მოღას და აიძულოთ იგი, აქვთ გაგიწიოთ სამ-
სახურა; როგორც პოეტს მიუძღავს კლასიკურ ლექსში თავს ნება მიხცეს, თაეზუფლად გა-
მოაყენოს ებათეტთა მოელა პალიტრა და მისღითს საკუთარ სტილს, ასევე შეუძლია ქალ-
ხაც, მოღას მიერ მომლოკანებულ თემაზე შექმნას უთვალაყი ვარიაცია. რომელამე მკვეთრი
ფერი, ქამარში კოსტად გაყრალი ან ყელზე მოზღვნილი დაუდგრობით გამოწახკული თაე-
ხაფარი, რაიმე სამკაული ან უხამკაულთბა — აა რა სჭირდებო ქალს, ამ სამბოლური დაბწერ-
ლიბახვან ისეთივე მშვენიერი სონეტება და რომღო რომ შექმნას, როგორხაც პოეტებში
შობებრეა სულს.

მრავალფეროვნება მხგავსებაშია და ეს არის ყველა სელოვნების ერთ-ერთი საიდუმლო-
თაგანი. დაახ, ხემა მშვენიერი მეგობართ, ეს ფრეზა შეხამლოა დაბრიგენლური გაწვენოთ,
მაგრამ ვარგად ნაუფიქრდათ: ვანა რას ქმნიან მუხაკოსები, თუ არა ვარიაციებს ვროსია და
იმევე თემაზე? რა არის რაველის „ბოლერო"? ან მოსკოს ვაღსები? ან თუ გნებავთ პოე-
ტებს არა აქვთ თაეზიანი მოღა? ღამარტინმა დაწერა „ტბა", პოუგომ „ოლიშპია სევეა", მი-
უსემ „მოკონება" და ყოყელი მათეანი თაეზიი ღროსს სავეარულ თემას გაწყა.

თქვენც კა, ძვირფასო, თხზავთ საკუთარ ცოცხალ პოემას თქვენი ფანტაზიის მიერ შემო-
თაფახებულ საუფეტზე. ამავე ღროს მგავხარი ყველა ქალს და არც ერთი არა გგავთ თქვენ-
ასეც უნდა იყოს.

მშვიდობათ.

მამაკაცი და ქალი

— მამაკაცს დამონება? — ამბობს ქალიშვილი, — მიუღწევული თეგება. ქალი ბახიური
არსებია. აქვთ ელის თაეყანასცემას ან... გულიბტკენას. ინიციატივა მას არ ეკუთვნის.

— არა ხართ მართალი, ილუსაეზს ეყრდნობით და არა სინამდვილეს, — ვბახსობ მე,
ვერ კიდევ ბერძნულ მოუ წერდა, ქალი თაეყანასცემას ისე ელის, როგორც თბობა ბუხსო.

— თბობა ხაამსოდ აბლამუდას ქხოვს, საბრალთ ქალაშვილს კა, ერთი მათხარიო, რა
შეუძლია. იგი ან მოხწონთ ან არა, თუ არ მოხწონთ, ხაცოდევი, როგორადაც არ უნდა ეცა-
დოს. მამაკაცს თავს ვერ შეაყვარებს. იქნებ უფრო მეტადაც დახარაღდეს: რაღა იმაზე გა-
მაღიზიანებელი, ქალი რომ არ მოეწონს და დაჟინებით ვეტმახსება? როცა ქალი საკუთარ
თავს ვთაეწიოქსა, ბირველ ნაბიჯს დგამს, ზიზღს იქის და არა ხაყვარულს.

— ეს ასეა მხოლოდ მაშინ, — ვუბნენბა მე, — თუ ქალი უფხოა და ვერ სიღბავს საკუთარ
ინიციატივას. ოსტიტობაც ის არის, ისე ვაღაღკა პირველი ნაბიჯი, სხეამ არ შეგამჩნიოს.
ჩიგა თავს შეელოდა ვაქცევით, ოღონდ ისე, რომ შეუმჩნეველი არ დარჩენილიყო... ვაქცე
ისე, რომ მტრას ყურადღება მიიპროს, — ძველი ხაიმედო სტრატეგაული ფანდია — განსაცდუ-
ლისაგან მხსნელი, ბრძოლას ველზეც და ხაყვარულშიც, — გეთახსმებით. ეს კლასიკური
ფანდია, — შეკამათება იგი, — მერამ თუ მტერია არ აბირებს ვამოკადებას, მიღა და ირბანე,
რამდენიც გენბოს...

— ეს უკვე ქალმა იკათიოს. მთაეარაა, როგორ მოიქცევა — აღუძრავს მამაკაცს გამოკი-
დების სურვილს თუ არა. ხაამსოდ არსებობა ხაგანგუბო სერხი, თქვენთვის უკვე ცნობილი:
დაუსძლი სულ ცოტა, მოიხვენო, რომ მახეში ვაებო, მერე კა ერთბაშად სურცა აქცოთ და

სანატრელი ვახუშტი ას, როც გუშის დახვრობილ ტერიტორიად მაინდა მოტლანდიური მხაბა უღმობელა საშუალებაა, მაგრამ არახვეულებრივად უწვობს ხელს სიყვარულისა და სურვილს ამობოქრებას.

— რაც არ უნდა თქვათ, თქვენა ტექტიკა შეძლევს გეოგეზობა: 1) ქალს აბ/ღვრა-ლომას“ (აბა, როგორ იქნება გულგრილია, თუ მისი ხმის გაგონებაზე გულგრილია); 2) მამაკაცისაგან თუნდაც ოდნავი უურადღების აუცადებლობას, თორემ რადგან უნდა აქნოს ძაფა, კსუტს თამაში აზრადაც არ მოუწა.

— ევრაფრთა ვერ დავაჯერებ, რომ ღამაზმა ქალიშვილია ევრ შაიხვროს მამაკაცის უურადღება, თუ კაბრუემს ქათინაურებით. მამაკაცთა უმრავლესობა ძლიან პატივმოყვარეა, როცა მათ საქმიანობაზეა ხაზბარი. ვაფაცაცებით უხშინეთ, როცა ღამარაკობენ პაკუთარ თავზე, საკუთარ საქმეებსაც და ეს საკმარისა იქნება მაგონიონ გაონიერ ქალია, კვლავ შთისურვონ თქვენა ნახვა.

— მამ, — შეკითხება ივა, — უნდა ეკუთვნოდ მოწვევნილობას?

— ბუნებრივია, — ეპასუხონ მე, — ეს აქსიომაა. / რასაც არ უნდა ეხებოდეს ხაქმა, მამაკაცს, ქალს, სიყვარულსა თუ პოლიტიკას, იმარჯვებს ას, ვისაც შეუძლია მოწვევნილობის ატანა.

— იცით, მე დამარცხებას ვარჩევდი.

— მეც, ღელახვროს ეშმაკმა, ეს ყოფილა ჩვენი სკულრა.

ძვარფახო, აი ასე ვახაუბრეთ გუშინ მე და ერთმა ქალიშვილმა. რა მექნა? თქვენ არ აყავით, ცხოვრება ეს თავისას მოითხოვს. მშვიდობით.

მამაკაცთა მოღვაწე

ერთხელ ერთ ამერიკულ ჟურნალში სტატია წავიკითხე, თქვენ, რომ დავაინტერესებდით ასეთი. ავტორი, ამერიკელი ქალია, მიმართავდა თავის ღემს — ქალებს.

„თქვენ ბუღს ემდურით იმის გამო, — წერდა ივა, — რომ ქმარი არა ეყავთ, რომ მოკლებულია ხართ ძლევაშოსალ სილამისეს, რითაც ასე კანებავრა ჩვენა მამაკაცები პოლიეუდმა, რომ ცხოვრობთ განმარტობით და საზოგადოებაში იძვაათად გიწვეთ გამოჩენა, მოკლედ, რომ არ მოგეყვებათ თუნდაც ერთი ნაცნობი მამაკაცი და ას კი, ვანც სხეებს არჩიეთ, შედაც არ გაყურებთ. ასეა, არა? მაშინ, ნება მიბოძეთ, მოგაწოდოთ რამდენიმე რეცეპტი, მე პირადად თავას დროზე ძლიერ რომ გამომადგა.

აღბათ თქვენც, როგორც მრავალი ჩვენთაგინა, პატარა კოტეჯში ცხოვრობთ. კოტეჯის წინ მდებოა, ირგვლივ ასეთივე კოტეჯება დგას. მეუთხოველ სახლებშიც აღბათ ბერბიჭება ცხოვრობენ.

— რაღა თქმა უნდა, — შეტყვით თქვენ, — მაგრამ ასინი ზედაც არ მიყურებენ.

— ნუ ჩქარობთ! სწორედ აქედან იწყება ჩემი რეცეპტიც. მამ ასე, მიაყუდეთ კიბე თქვენა სახლის კედელს, აძვერით სახურავზე და შეეცადეთ დააყენოთ ტელევიზორის ანტენა, ეს საკმარისია. თქვენკენ, როგორც ბზაკება თაფლასკენ, გამოქანდებიან მთელი ოლქის მამაკაცები. რატომ? ამატომ, რომ მამაკაცებს უყვართ ტექნიკა, უყვართ კარკიტი და ჩხარკედელობა. და ყოველ მათგანს საშინლად სწადაა, იყოს ხელმარჯვე და გამჭრიახი, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ ერთი სული აქვთ, ქალს დაუმტკაცონ თავიანთი უბირატესობა! „ასე როგორ შეიძლება, — შეაცხადებენ ისინი, — არ გცოდნიათ, აბა, მაცალეთ...“ და რაღა თქმა უნდა, თქვენც აცლათ. აღტაცებული შეაჩერდებით, როგორ ირჯებიან თქვენთვის. ესეც თქვენი ასალა მეგობრები, ფრთად ბუდნაერნა იმით, რომ თავის გამოჩენის საშუალება მიეცათ.

მოდხ ელექტრომთიბველით ვარგვტ. მაქვს და მშვენივრად ესმართბ კიდევ. ვიდრე საქმე კარგად მადას, პორიზონტზე მამრობითი სქესის ვერც ერთ წარმომადგენელს ვერ დაღანდავთ, მაგრამ თუ მათი ფურადღების ვადვიძება მოვიინდომე — ამაზე ათლი არაფერაა! მრავას მოვშლი და ერთ აღაქოსას აეტეს, რა დაემართა-მეთქი! თვალს დახამხამებაში გამოძეცხადება ბრტყელტუჩათა შეიარაღებული ხეაღი, ავერ შირბის მეორეც და ხელსაწყოებით ხვსე ფუთს მოითრევს. ესეც ასე — ორავენი ვაებზენ.

თამაშას ამგვარივე ხერხა შეიძლება გამოიყენოთ მანქანით მოვსაურობისას. გააჩერეთ

რადგან ინტელიგენცია ნოსამიანურე ქალი და კარგი პიროვნების მქონე მამაკაცი გაცილებით დადებითად უნდა უყვარებოდეს, ვიდრე მხოლოდ, რომლის ფულადი დარღვევები არასოდეს არ არის საამყოფო. მაგრამ ხასტიმენტალურმა მიმართულებამაც — რომანტიკულად აიყვარულია კენ ლტოლვამ, წარსულა საუკუნეებიდან შემკადრეობით რომ კაპიტალიზმის დაკარგა თავისა ადგილი რატომ? უპირველეს ყოვლისა ამიტომ, რომ თავისუფლეთა მიზანმიმართული ქალი აღარ წარმოადგენს მამაკაცისათვის სალოცავ, დაუძლველ დედაებას — ხელისუფლების მხარისაგან. ესეც არ იცის, დღეს უმარადი ქალები გათვითცნობიერებულნი არიან მათი უფლებების დაცვისათვის. კურ ხვედრისი და გაცილებით სწორი წარმოდგენა აქვთ ქორწინებასზეც და სიყვარულზედაც.

დედები და ქალიშვილები კვლავ ისწრაფვიან სიყვარულისაკენ, მაგრამ მის უძიებენ მყარ ქორწინებაში. გაუბიან ვსებაზე დაფუძნებულ ქორწინებას. რადგან იციან, რომ ვნება ხან-მიკვდება. მოლაქრის ებოქამა ქორწინება სიყვარულია დასასრულს სამხავდა. დღეს იგი სიყვარულია დასაწყისია. დღეს ქორწინება, განსაკუთრებით ბუნებურ შემთხვევებში, უფრო ღრმა კავშირია — სხეულია, გულია და კონცხის კავშირია. პალზაკის ებოქამა ცოლის სიყვარული ხასცილოდ მიიხნდათ. დღეს კი რომინებში გაცილებით მეტ დევარისასილობას წაიწყებებით, ვიდრე ცხოვრებამა.

ჩვენს რთულ სამყაროში, სადაც თავია გატანა აღარ წარმოადგენს დაუძლველ პრობლემას, ფრანკა ქალები ხელ უფრო და უფრო რწმუნებიათ, რომ სიყვარულია ჭეშმარიტ სორცმესხმას გულისსიქებაზე, ურთიერთგაცემაზე დაძვარებულა ქორწინება წარმოადგენს. მშვიდობით.

თამაშის წესებზე

არ ვიცი, უხმენტ თუ არა რადიოში „მშობლის საუბრებს“ — არმას სადაკრუ, როდის მანუელი ანდრე მანსონი, კლიდ მორიაკა და მე ესაუბრობთ ბოლშე. ესაუბრობთ ყველი-ფერზე: თეატრზე, წაკითხულ წიგნებზე, კონცერტებზე და საკუთარ თავზე. მოკლედ, ეს ჭეშმარიტი საუბარია, მოლაიანად იმბროვირებული, ახეთი, როგორც მკობდება წითაწყობს ხეთში მეგობარში აუფრანზე, გაფეში. მართალი ვითარათ, ეს გადაცემა დად სიამოვნებას მანაჭებს და ყოველ წიბის სიხარულით ესკვება ჩემს მეგობრებს მიკროფონთან. აღენი ამბობდა, მეგობრობის იმულებითა ურთიერთობა ბადებთ — ლიტეუმი, პოლკო... ჩვენმა საყვარულეს შესკვდრებმაც დაბადეს მეგობრობა.

ერთხელ, ამგვარი შესვედრისას, მორიაკმა, ჩემი ასრით საესებით მართებული მოხა-სრება წამთაყენა. დახლოებით ახეთი რამ თქვა:

„ურტუაზულმა სიყვარულმა, რაინდული რომინების სიყვარულმა შექმნა თამაშის გარ-კვეული წესება და ამ დროდამ მოყოლებული იხინი აღარ შეცვლილა. ამ წესებს შესვედ-ბით მე-17 საუკუნეში, „ასტრეასი“ და „პრინცესა კლევესკაიამი“, შესვედებით რომანტიკოსებ-თანაც, იდონდ ფორმით უფრო მაღალფარდოვანს, მარხელ მრუსტთანაც ეს წესები განსა-ზღვრავენ სენის ხაქციელსა და სატყვებს, ეს ტრადიცია მითიბოვს, რომ მიჯნურნი ეჭვი-ანება იყვნენ ხეუღლითა და ხუღათ, რომ სატრფოს შუბლზე გადავლილმა პაწაწინა ღრუმ-ლებმაც კი შევანდოთოს, რომ სიყვარული არსების ყოველმა ბიტყვამ და გამოხედვამ და-გვაფიქროს, რომ გულის აქრანზე ფაქრმაც კი გიგავოგნოს. მოლაქერი დახცინოდა ამგვარ წა-შებას, პრუსტი თანაუგრძნობდა, მაგრამ საუკუნეების მანძილზე მწერლობა და ხასოგადო-ება მართებულად მიიხნევდნენ ამ წესებს. მე მწიყნება, რომ ჩვენი დროის ასაღვასრდა მხა-სიობებში რადაც ასალი მოიტანეს: უარი განაცხადეს ძველ წესებზე და მართალია სასიყვა-რული ბიესებზე უარი არ უთქვამო, — შეცვალეს სასიყვარული კოდექსი. ახეა, ასლი აღირა-ვინ ეჭვიანობს სხეულზე, არსეინად რომ უჭერეტენ პლაფზე“.

აქ მე მას ხიტყვა შევაწვევტიანე და გავახხენე კექტორ პიუგოს საცოლისადმი გავზაკნი-ლი წერილი. წარმოუდგენელია, ამგვარ წერილს ხომ ჩვენს დროში აღარავან დაწერს! პიუგო სახტიკად საყვედურისს ყმაწველ ქალს, რომელმაც ქუჩაში კაბის კალთა კოჭებამდე აიწია, არ დამეთხვაროსო. პიუგო თურმე ასე განრისხებულა, რომ ღამის ხაქციოში გავსტუმრები-ნა ყველა, ვინც მისი საცოლის თეთრა წანდა შემთხვევით დაღანდა, ან თავი მოეკლა.

თანამედროვე რომანისტიები, თამაშის ასალი წესების მიმდევარნი, კამორიცხავენ ყოველ-გვარ ეჭვიანობას და ცანიკურად საუბრობენ თავიანთი მიჯნურის გატაცებებზე. ეს სრულე-

ბით არ ვგუებთ კურტუაზულ საყვარულს, რადგან იგი შეიძლება არსებობდეს მხოლოდ ორ გმირს შორის. ხანამდელი კი დღევანდელი რომანების დახასრულს მიჯნურები, ყოველ შემთხვევაში, მათი უმრავლესობა, „სიყვარულის აღმომსწინა“ და სხვა ეზა არა არის — სინა-ნულათ აღიარებენ ერთგულების, სინაზასა და თავი ტანჯვა-წამებას მომხმობელეობასაც კი. რომანტიულ მიჯნურებსე და თავად პრუპტის მიჯნურებსე უფრო უბიწონა ვაძნობს თვალთ-მაქცურა გულგრილობათა და მსუბუქი ირონიით ეკლდებათ, სიტყვიერაჲ მაინც მათს სიყვი-რულში აუმიონა შექცეთ, რაც ერთგვარ დახონანს ქმნის და ამხაც თვეთუთვეთი მიჯ-რამ ეანა ეს ახალთა? ეჭვა მებარება. თამაშის წესება, განსედაც არ უნდა მადგეს სხვის, ქალ-ბატონ დე ლაფაიეტსა თუ ლუაზა ვილმორენსე, არსადგეს ყოფილა შეტახმუჭად მკაცრი. ანგლო-საქსება თდითგანვე იკავებდნენ თავს გრძობით ცხოველი გამოხარეასიგან. გურტუ-აზულა ტრადაციის გვერდით არსებობდა რესესანსის ტრადიცია. ბუნეუნუტო სელისისა და რონსარის სახიყვარულო სიუვეტეობაც კი არ ყოფილა რომანტიული. სტესდალის ზოგაერთა ემარი, ჩვენ დროში კი შონტერლანის გმირები მახდევენ რენესანსის ემიქის წესებს, თდონდ არა კურტუაზულ საყვარულა.

თამაშის წესება სშირად იცვლებოდა და კვლიეაც შეიცვლება. ევლოდები, როდის შექმნას ჩვენი დროის ჭებუკა კანძე ახალ ადოლფსა და ახალ სენს. დაჲ წარმატებას ეუწინასწარ-მეტრეველებ, რადგან წესება წესყოფ რსება და ხაზღაური კი ერთია. ეს თქვენა ხართ, ძვირ-ფასო.

მწყალობით.

როგორ გავიზიაროთ ნაკლი

ნუთუ არ შეგამჩნევიათ, ჩემა ხულას იღუმალო მეგობართ, რომ ზოგჯერ სიკლით უფრო შეიძლება მოაწიოს ადამიანს თავი, ვადრე დარსებებით? თანაც ეს ვაცოდებით იოლია. საქმე ის არის, რომ დარსებები, თქვენ რომ გამადლებენ, სხვებს ამდაბლებენ, მაშინ როცა ნაკ-ლოვანებები სხვებს თქვენს გაქილიკებისა და ხაკუთარ თვალში ამადლებას ახპარესს უქმნიან. ქალს სახულელეს შეუნდობენ, სიმართლეს კი არა. პარიონმა მიატოვა ცოლი, თავად რომ მონათლა პარალელთვრამებას პრინცესად, რადგან მეტისმეტად ჭკვიანი იყო და ზედმიწევნით სათნო. ბერძნებმა ვერ ამატიეს არისტადეს ას, რომ მეტსახელად ხა-მართლიანი ერქვა.

ვაქტორ პიუგო თავის ნაწერებში „რა ვნახე“ გვიამბობს ბატონ სალვანდიზე და მის თავ-ბრუდამხევე, გასმაურებულ კარიერაზე. სალვანდა გახდა მანისტრი, აკადემიკოსი, ელჩი, სა-პატიო ლეგაონას ორდენის კავალერი. მერე რა მოხდათ, მეტყვით, მაგრამ ნუ დაგავიწყდე-ბათ, რომ ამდევ დროს დადი წარმატებათ ხარგებლობდა ქალებში, ამას კი დიდად აფხებენ. როცა ხალვანდა პარკელად გააყვანეს საზოგადოებაში და ქალბატონ ვაის წარუდგინეს, ცნო-ბილმა სოფი კემ შესძახა: არა, ბვირფასო, ეს კაცი ძალიან სასაცილოა, უნდა გამოვასწო-როთო. 7 თუ დმერთი გწამთ, თავი ვაანებეთ, — უმასუხა ქალბატონმა გაიმ, — სწორედ მაგით აღწევს წარმატებას და გამოსწორებული ვიდას რად უნდაო. მოძაყილმა დაამტკიცა ამ სი-ტყვების სიმართლე.

ერთხელ ანრი დე შუვენელმა მიაიმბო, რომ ემაწვალობისას (მაშინ იგი ეურნალისტი იყო) კალვადოსის დებუტატი ანრი შერონი ნახა პარლამენტში. ნახა და სახტად დარჩა. შერონს უზარმაზარი მუცელი და გრძელი წვერი მქონდა, მაგადანე აბობლებულა „მარხელი-თხას“ ვაპკიოდა და ბრტყელ-ბრტყელ სიტყვებს ისროდა. კლემანსომ იგი სამხედრო მანახ-ტრას ამსანაგად აქცია და შერონმაც სასწრაფოდ ჩამოუარა კაზარმებს, სადაც ჯარისკაცული ქვაბურადან წენიანს სერეხდა. ეურნალისტები ამ კაცზე ხუმრობას არ ერიდებოდნენ და შუვენელს თავმებაქციად ეჩვენა მასზე წერილი დაეწერა. ადგა და წავიდა მის სასახავად. შერონი გავულახებულა დაუხვდა:

— გამაწალი, ვაცი, რატომაც მოხვედით. განდით დარწმუნდეთ, რომ მართლა სასაცი-ლო ვარ. შემხედეთ და დარწმუნდით! მაგრამ ერთა რამ იცოდეთ: სასაცილო ვარ ვარზრას, რადგან ამ შურთან სამფართში ეს სახელის მოხვეჭას ერთადერთი ფორმაა, რომელად არ ვამ-სხვერძლებს...

ეს სიტყვება აღტაცებაში მოაყვანდა სტენდალს. მოვეშუათ სასაცილო ხარკსებს, რო-

გორც უკიდურესობას, მაგრამ განა თვითონაც არ შეგაძინევიათ, რომ პატარა ახორბანი, სა-
კცაელას უცნაურობანი მეტად უხვევს სახელს მამაკაცსა თუ ქალს, ვიდრე გვიადურობა.
ათასობით აღამიანია, არახოდეს რომ არ წაევითხა ანდრე ვიდი, იცნობდა მას მისხსხამისა და
მექსიკური ფეტრის ქუდას წყალობით. გამოსწილი ორატორა უინსტონ ჩერჩილს კარგად
ჩახსწვდა აღამიანთა ბუნებას. იგი მშვესსყრად სარკებლობდა იმ მოაბეჭდვლებს, რაიც აღ-
წვედა თავისი ქუდით, სქელი სიგარეტით, პეპელას ფორმის ყელხასყვევით და სხვ. „V“-ს
მსგავსად ვაწვართული თითებით. მე ვაცნობდი საფრანგეთის ელჩს ანგლისში. მას ინგლისუ-
რის არაფერა გაეგებოდა, მაგრამ ბანტად გამონასკვეულა წაწველებიანა მალსტუხით ინგლი-
სელებს გულს უჩუებდა და ელჩა ელჩად რჩებოდა.

აბა, დაუკვირდით, ვის უკეთ ემსახურებიან რესტორანში, ვისთან ფუსფუსებს მეტრო-
ტელი? ჭკვიან, ყველაფრით გამყოფილ სტუძართან? რა თქმა უნდა, არა, — ახირებულ მუშ-
ტართან. თუ მომიბოვნი ხარ, ყურადღებასაც ითლად მიიბყრობ.

მორაღი აყავით ბუნებრივა და თუ გსურთ და შეგაძლიათ, თვალწარმტაცო, მიღლა-
ერნი დაგარჩებთან.
მშვიდობით.

უნივერსული სცენა

უძრითავე თუ არა სცენებს ქმარს ან მეგობრებს? თუშცა ბრძენა მანერკას გამოხედვა
გაქვთ, ძლიერ გამოკვირდება, ქალბატონო, თუ არ უძრითავეთ. აყალბაყალბა ხომ ქალთა სა-
თაყვანებელი არაღია. თვალის დახამხამებში, ერთი წამას მდებარებობა და გულისწყრომის
საფახურად შეიძლება მაიღო ის, რის მოპოვებასაც კონიერული გისთ იძიოდ დახჭარდებოდა
თვეება და წლები. ერთი კია, კარგად უნდა დაუკვირდეთ, რა ტიპის მამაკაცთან გაქვთ საქმე-
არაან ემოციური მანაკაცება, ამგვარ ვითარებაში პირწმინდად ქალებივით რომ იქცევიან.
მათი საბახსო რეაქცია არანაკლებ ბოზიქარია და ხშირად სასტიკი სიტყვების ნიღღარხაც
შეიცავს. შემდეგ დაძაბულობა ნელდება, იწყება სულაერი შვემბს წუთება და შერბება არ
არის მოკლებული სიტყბობებს. მე ვიცნობ ქალებს, აკეთ ღრის ტემბს წყალობად რომ მიიჩ-
ნევენ. რილა თქმა უნდა, ამისი არაადებს გამოტყდებიან, მაგრამ, ცხადია, შეუცნობელი ინ-
სტინქტი ამოძრავებთ. „თუკა მომწონს, ნაცემი რომ ვარ?“ — აი ხამართლე, ახე გულდაგულ
რომ მალაყუნ. ამგვარ ქალებს ხიბლაყთ მამაკაცის ფიხიკური ძალა, ხახათის ხამტკაცე და
გასალაქება სიყვარულს უღვაყებთ.

რა ხამინელებია! — იტყვიოთ თქვენ, — მამაკაცმა თუ გამბრტყა, ამას როგორღა შევსე-
დავ!

თქვენი აღმფთოება გულწრფელია, მაგრამ ამისი რომ დარწმუნდეთ, უნდა გამოსცადოთ.
აი, თუ შემდეგაც შეგარჩებთ ზიხდა — ცხადია, თქვენი ხამაყე სიყვარულს ჯიბნის.

ნორმალურ მამაკაცს სცენები თავზარს სცემს, ამცარებს, რადგან ინსიციატივა უფრო
ხშირად ქალს ეკუთვნის. ანკა რომელი თაყდაწერალი მამაკაცი გაუძლებს იოლად ღანსღვა-
კინების მფრქვეველ შითაას? (შეკრნი, ქარიშხალი რომ ამოვარდება, თავს გაქცევიოთ შველოან
ან გაზეთის უკან ჩასაფრებას არჩევენ, რადგან უნაჭოდ გათამაშებული სცენები ბოლოს და
ბოლოს მოხაწვენი ხდება.)

თავად ამ სიტყვამ — „სცენამ“ უნდა დგაკავენოს სწორ გზაზე. იგი თეატრისგანაა ნახეს-
სება. მეტ შემოქმედებას რომ მაღწიოს, სცენა კარგ თეატრალურ დონეზე უნდა გათამაშ-
დეს. ჩვეულებრივ, იგი უზადრუკი მიხეხის ვამო იწყება, უბრალოდ იმიტომ, რომ მოხდევავ-
ბული დაძაბულობა განმუხტვას ითსიავს. აი სწორედ მამინ მწველი ნამერწკალა უნდა გა-
ადვიეო ცუდი მოგონებებით, ძველი გულისტკენით, ცრემლებით, ქვათინით. ამის შემდეგ,
დადგება წუთი და მდებარება ჩაცხრება, ტირილი გადაიზრდება შეღანქოლიურ ღიმილში
და დაგვირგვინდება ენებიანი ფინალით.

— რას ამბობთ, ეგ ხომ დიდ ოსტატობასა და ნებისყოფას მოითხოვს...

— აბა, როგორ გნებავთ, ქალბატონო, ხომ მოგახხენეთ, ეს თეატრია-მეთქი. ნიჭიერი მსა-
ხაობი კი სცენაზე მუდამ გააზრებულად ლაპარაკობს და მოქმედებს.

აყალბაყალბის საუკეთესო სცენები ყოველთვის წინახწარაა ჩაფიქრებული და მაღალი
ოსტატობით სრულდება. დიდი მხედართმთავრები — ნაპოლეონი და ლაოტე — იშვიათად ბრა-

ზობდენ და ისიც მსოფლივ მაძინ, როცა ამას გარდუეაღად მოაჩნევენ. გაფორება კი ახეთი იტოდნენ, წინ ვერაფერი დაუდგებოდათ. მარშალი ლაიტე ახეთ შემთხვევებში თავის ბერეტს მარს დასარცხებდა და ფეხათ თელავდა ხოლმე. ამიტომ დიდიდანვე ამდევდა ბრძანებას: ჩემი ძველი ბერეტა მომიწაღეთ!



მაბაძეთ მას. შემთინახეთ რახხეა სერიოზული შემთხვევებისათვის. დარაჯად ექვცათ საკუთარ ცრემლებს. სცენები დად შთაბეჭდილებას იტვირთს. განსაკუთრებით მაძინ, თუ იმგვითად მიმართავთ მათ. ამ ქვეყნებში, სადაც ყოველდღიურა მოვლენაა, მას ყურადღებას აღარაფერ აქცევს. სულ არ ყაბირებ თავი მისაბამ მაგალითად დაგისახით, მაგრამ უნდა მოგახსენოთ, რომ ბუნებით ფიცხი არა ვარ. მოუხედავად ამისა, წელიწადში ერთი-ორჯერ მაინც გამოიყვანს მოსამინებადან უკადურები სასულელე ან უსამართლობა.

იმ დღეებში საკმაოდ დაზარალებული ვარება. მოულოდნელობა, ქაღბატონო, გამარჯვების ერთ-ერთი საადუმლო გახლავთ. ამერთმა იმგვითად დაგაქირეთ იყალმაყალის სცენები, მაგრამ იცოდეთ ამ დროს მთავარია ვნში და ბრწყინვალეობა! მკვიდობით!

ლექტორის სტუმრობაზე

- ვითომ ის არის?
- ეჭვიც არ მეპარება.
- მწერალს რომ არ ჰგავს...
- უბრალოდ შეწყვიტებულა სახე იქეს. ჩვენი ვნებებს და ამიტომ. გამარჯობო, ბატონო

ლექტორო!

- თუ, ვაგამარჯოთ... ბატონო ბერნარი ბრძანდებით!
- დაახ, ბატონო ლექტორო, ეს კადეკ ჩემი ცოლია. ვერაფრით ვერ დაკავდრე, რომ თქვენ იყავით. ხურათებში გაცილებით ახალგაზრდად გამოაყურებით. ძალიან ზომ არ დაფადათ მგზავრობაში?

- ძალიან. მთელი დღე მატირებულა... უხვიარო საჭმელი... მაგრამ, მადლობა დმერთს, ლექციის დაწყებამდე თრი საათი მრწყება და მოგახსწრებ დახვეწებას.
- არ გამოეკ, ბატონო ლექტორო, თტელში მისგლამდე ხალექციო დარბაზა უნდა დგათვალდერებისით, ვაცი, გესიამოვნებოთ.

- არა, რას ბრძანებთ. რა საჭაროა, აწი ხომ ვედარ ვადეკავთებ!
- დადად ვწუხვარ. ბატონო ლექტორო, მაგრამ წამოივლა მაინც მოვიწყეთ. კანთოკატრას შემატრონებს, ბატონ ბლაგისკის შევუთახნხმდა, შაკალ-მეთქა. რომ იცოდეთ, რა უხუკანია კაცია. თანაც, ბატონო ლექტორო, უმჯობესია, ადგილზევე მოგცეთ ზოგიერთი რჩევა-დარიგება. დარბაზის აკუსტიკა მთლიად ხეარიაანი ვერ არის. უნდა ილაპარაკოთ ხმაოდლა და ამავუ დროს მაგიდას გვერდით დადგეთ. თდნავ მარცხნივ გადახრილი...

- იმედია, სცენაზე ათბობენ. ახლასანს ვრიბი ვადეკიტანე და ექამმა მარჩია...
- აბა, რა ვითხრათ, მკარფახთ! ცენტრალურა ვათბობა არის, მაგრამ არ მუშაობს... თუ დარბაზი ვაგბთ, ქაერი სწრაფად ვათბება, მაგრამ ვაი, რომ დღეს ბევრ ხალხს არ ველით...

- როგორ, არ მოვლენ?
- შაკლენ, მაგრამ ცოტანი, ბატონო ლექტორო, თცდაექსი-თცდაათი კაცა თუ მოიფრის თავს, მაგრამ გულს ნუ ვაიტეხთ. მარცხი რომ თავიდან ამეცილებსა, უფახო ბილეთები დაეავხეენე სკოლებსა და ვაზარმებში, ასე რომ, დარბაზი ცარიელა არ დავსკდებთ.

- კი მაგრამ, თქვენთან ვოველთების ასეა?
- არა, ბატონო ლექტორო, ჩვენთან მუდამ უაპრაკა ხალხია, თდონდ იცით, დღეს მერთის დარბაზში ევკ ტიბოს კონცერტია, მუნიციპალურ თეატრში ბაროს დახი „მძიმე დროელებს“ თამაშობს და, რადა თქმა უნდა, მისკდებათ, ლექციოა...
- ნუთუ არ შეიძლებოდა, წინახწარ მოლაპარაკებოდიოთ კონცერტის ორგანიზატორებსა და თეატრის დირექტორს?
- როგორ არა, ბატონო ლექტორო, მაგრამ აყო ერთგვარა პოლიტაკური ნიუანსა, ხომ

აქათ, საეარმღებზე მხალეან თავისებურა თმა... ასე კაცმა რომ თქვას, ხაღსხ მაინც ვერ შეეაგროყუებდით, ლექციას თქმა ვერ არის მაინცდამაინც მამზიდველი... რაღაც რაღაც... არ მინდა ვუთხრა გავიფიქროთ, მაგრამ აქ სულ სხვა სახითის ლექციებს არიან ჩვეული, — 900-იანი წლების მუხიკა, ფარფიტების მოხმენით, ან კიდევ სხვაგვარი ურქეთა. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, დრმად ვარ დარწმუნებული, რომ ყველაფერს ვერ ვიქნება და ვინც მოვა, არ იზაიებს... თუკცა ეს ჩვენს საზოგადოებას, რაღა თქმა უნდა, მთლად საზომოენოდ არ დაურჩება, მოგესხენებათ, არც ასე ძაიდრება ვართ...

— ძლიერ გწუხვარ, სიმაართლე ვითხრათ, რაკი თქვენი წერილა ლიტერატურულ-მხატვრული სასოგადოებას ბლანკზე იყო დაბეჭდილა, ამან მაფიქრებინა, რომ ლექცია სტენდალზე...

— ახლავე ვეგლაფერს ავიხსნიოთ, ბატონო ლექტორო, ლიტერატურულ-მხატვრული საზოგადოება უაღრესად ხანლობიან აღამაანთა ერთი ბატონა ჯგუფია (სხვათაშორას, მე ვასილავართ მანა სელმდკანელი). პოდა, ამ ჯგუფის წევრება მახარულია არიან, რაკი ლექციას ხამამათ ხაშუალება ეძლევათ ახლოს გაცნობის რომელიმე სახელმთხვეჭილ ან უბრალოდ ცნობილ პაროენების. აი, მაგალითად, ამ ხლამოს ლექციამ წარუმატებლიდაც რომ ჩიიაროს, ჩვენ მაინც ბედნიერება ვიქნებით, რაკი თქვენთან ერთად ვივასშმებოთ.

- როგორ, კიდევაც უნდა ვივასშმებოთ?
- დიას, ზუსტად რკის ნახევარზე.
- მე რომ ხაყროთოდ არ ვვასშმებო ლექციის წინ...
- როგორც ვესებოთ, ასე მოიქვეცით, ბატონო ლექტორო, ჩვენ ვივასშმებოთ, თქვენ კი გენსაუბრეთ.

— რას ამბობთ, თუ ვასშამი რკის ნახევარზეა, რაღა დარჩხ, შვიდხ ბევრა აღარაყვრა უკლია. ბოლოს და ბოლოს ტანზე ზომ უნდა გამოვიცვალო?

— კოპიტეტის წევრება მიჯაყებში მოკლენ, ლექტორს კი სმოკირვი უნდა ეცვათ. აქ ასეთი წესია. დრო სუ ვადარდებო — ლექცია რკის ნახევარზეა დანიხული, მაგრამ ჩვენა სასოგადოება ვერ არის მაინცდამაინც ბუნქტუალური, პოდა, ათის თხუთშეტ წუთზედაც რომ დაუწყეთ, უმრავლესობა მაინც დაიგვიანება!

- თუ ასეა, თერთმეტის ნახევარზე სულ მთლად თავისუფალი ვიქნება.
- ხაქმე ის არის, ბატონო ლექტორო, რომ ლექციას შეძლევა თავს მოიყრიან ჩვენი მეგობრება — საზოგადოებას წევრება და ხამახხოცრო წარწერებისათვის წიგნებს მოგიტანენ, თანაც თერთმეტი სათათხათე ის ბატონი პერშე ჭიქა მამბანურზე გემატიებოთ.
- ბატონი პერშე ვისლა?

— როგორ, ბატონო ლექტორო, ბატონი პერშეს არ იცნობთ? აკი გამოგვიცხადა, ჩემი ბავშუობის მეგობარილი, შეეძქსუ კლასში ერთად ვსწავლობდითო?

— რაკი ამბობხ, რაღა თქმა უნდა, ასეა, თღონდ ერთხა გოხოეთ, ღაიეთლიოთ ბატონი პერშე, ძველი მეგობრობას ხოთრიაა უარი თქვას თავის დიდხლოგან გადაწყვეტილებაზე, ჩემიკას დახვენება ბუცილეგელია.

— შეუძლებელია, ბატონო ლექტორო, ბატონი პერშე ჩვენი ერთ-ერთი მეცენატია... აი, მოყვდიო კადეც... ხედაკო აფიშას? არა, ეს ფილმის აფიშაა...

უნდა მოვასხენიოთ, ჩემო ძვირუცხო, რომ ამ კვირას წახული გახლდიოთ ლექციას წახკათხად. უკან ნერვებდაფლეკოალი დაგბრუნდი. მშვიდობით.

რომანოვი

მეკათხებით, რომანები როგორ იწერებოთ. ქალბატონო, ეგ რომ ვიცოდა, ხომ აღარ დავწერდა. გამიყუთ, სულაც არ გეხუმრებოთ, უბრალოდ მინდა მოვასხენიოთ, რომ საკუთარ რომანში მეტისმეტად დარწმუნებული რომანიისტი მომაკედიხებელ ცოდვაში იგაყბხ თავს.

რომანების გამოცხობა იოლია. არიან ძვერლები, ამოცანას ასე რომ წიხვებენ: ერთი პერსონაჟი ბონოტებას ანხასოერებს (მელოდრამებში — „ავაზაქი“, ეგზოტრიციალური რომანებში — „არამზადა“), მეორე — ხათხოებას, თავისუფლებას ან რეკოლეციას (ამიტომ, რომ

გმირის ბუნება აცულებს ეპოქის შესატყვისად), და ბოლოს ხიკეთ, როგორც არ უნდა იყოს აგი, იმარჯვება, მწერალი კი მარცხდება.

მეორე მწერალს თავისი მინაწერი რეცეპტი აქვს: „უნდა იაღოთ კმაწილი ქალი — შეძლებისდაგვარად ღამაში და ამაღლებული. ათასგვარი ფათერაის გადატანის შემდგომ მისცეთ ხაშუალება იბოვოს თავისი რაინდი. მეტოქედ უნდა მოუვლანდოს სხეულსა და ქალს. შემდეგ ასახოს ხანგრძლივი ომი სხვადასხვა პერიპეტეიბითა და სუბლიმიური კნებიანობით. კნებიანობის დონას საზოგადოების გემოვნება განსაზღვრავს. განაგრძეთ ამგვარი რომანების წერა სიუვერალად. მეორე წიგნზე დაიძლი ქონების პატრონა შეიქნებით“.

მესამე რომანისტი არჩევს ისტორიულ პერიოდს, უპირატესად ტრაგიკულსა და ალყარასხნადს. მოქმედებას შესაფერის ანაბრუნად გამოდგება დიდი რევოლუციის დროინდელი საპატრიოტო (თავისუფლად შეგადგაოთ ერომანეთს შეუბამოთ სიუვერული და ვალიოტანი), იმპერიის ეპოქის ბრძოლები (ხაბრძოლო და ქალურ გამარჯვებათა ხარვეი), ღუდოვიკო XV-ის მეფობის ან რევენტობის ეპოქა (არმებას ბარუსა ნადრობა და ინტიმური ვახშობიანი), მეორე იმპერია (კურტიანა ქალის ხიდადე). დრო შერჩეულია, ანდა ხაჭირთა მახში დავისახლოთ ცინიკური, გულქვა, მაგრამ მომხუადობელი გმირი ქალი და ყოველი ოცდაათი ფურცლის შემდეგ ხაწილში ჩავუწვანოთ სხვა მამაკაცს. ასათახაანი ტარაფი ვინადებულა გაქვო. ყოველი ხამი ტომის შემდეგ ხაუკუნე უნდა გამოცვალოთ ამგვარი რეცეპტით აქმნება მდკომარეობა, მაგრამ არა შედეგურება. ხილაძახის წყარო მიწისქვეშა, დაფარული წყაროა.

ქვემარტა რომანი ახადება მასიკანი მოთხოვნალების ძალით. სტენდალსა და ბალზაკს უუვარდათ სიუვეტება, მათი წყალობით აღადგინდნენ ხაკუთარ ცხოვრების ახალ ასაღი ნიღბის ქვეშ. „პარმის ხაყისი“ მთავარი გმირი, ახალგაზრდა, ღამაში იტალიელი არისტოკრატა ფეზრაციო ავივე სტენდალია. უმადრესი ბანკირის ვაფიშვილის, ღამაშია ღვიტენანტის ღიუსაენ ღევენის როლშიც ავივე სტენდალია. მწერალი შეძლებისდაგვარად ცდალით აუნახლოურის ხაკუთარ თავს ბედ-იღბლის უხამროლობაში.

სიუვერ ნიღბის გამოცნობა მხედლება მადამ ბოვარი მე ვართ, — ამბობს ფელსერა, და შესაძლია ამიტომაც, „მადამ ბოვარი“ შედეურია.

როგორ უნდა მიხედვს რომანისტი, რომელი სიუვეტია (მასთვის) შეაფერა? ია, როგორ მას გასხენებაზე ცხოველმა მდეღეარებებ უნდა შეიძვროს. თუ თემა ხულის მგრძობიარე სიმებს უტოკება და აღუძრავს მწუხარე ან მათრობელი მოგონებებს, წიგნს მუხაძლია წარმატება ექნება. ოდონდ ამსათვის არა პირთბაა აუცადებელი პირველი; დროით რამდენადმე უნდა დაგშორდეთ მოვლენებს, რომელია ახსევასაც ვაბარებთ, ან როგორც ბალზაკი ამბობდა, ხაჭირთა დაგადულოთ, მოყისელოთ იბანი, მოუხია მდეღეარებაა, სანშვადეში რომ იხსენებენ. თუ სიუვერული ახლახანს დაკარგეთ, ეს მომენტი რომანას დასაწერად არ გამოგადგებათ. ტრადიციადან ჯერ კადევ ხახილი ვინავს, მას შესყვეა სჭირდება და არა ვადინიარება, როცა ტრადიბა პარს შეაკრავს, მისი მოფხეკა მწეივე საამოენებეს მოგახაწება ტკივილი იმდენად ძლიერი აღარ აქნება, რომ ავაციროთ, მაგრამ საამისოდ კი ივარგებს, რომ ავამდეროთ, პოეტური გაგებით, რაღა თქმა უნდა, და ეს ენება რომანსაც.

მეორე პირობა: უნდა გამოირიცხოს თქვენი პირდაპირი კავშირი ამბავთან. კვირფასო მეგობარო, თუ რომანის დაწერა განიზრახეთ, ნუ მიბვეყნით ხაკუთარ ამბავს შეუცვლელიად, თორემ ხარცხვილას გრძნობა ხელ-ფეხს შეგაკრავთ, ცოველ შემთხვევაში, მე ამის იმედს ვიტოვებ. აღწერეთ ამბავი, თქვენსას რომ ჩაიბგავს, ეს საშუალებას მოგცემთ გამოსატოთ ხაკუთარი გრძნობები და შეგრჩეთ იმედა, რომ ნიღბი გჯარავთ და თუკა საბოლოოდ ყოველივე ეს შესძელით, ხელნაწერებს ნუ გამოამიგნაენით, ვაცვი ღეკარგავ.

მშვიდობით.

✓ წუთია, რომელიც ათულ ცხოვრებას ცვლის

მცდარი მოსაზრებაა, ჩემო მშვენიერო მეგობარო, თითქოსდა დღიდან ვაჩენისა იღუმილი და უძღვევლა ძალია წინახწარ განსაზღვრავდეს ჩვენს ცხოვრებას. ნაწილობრივ, რაღა თქმა უნდა, ეს ასეა. გონჯი რომ დაბადებულეფავით, სხვა ბედისა აქნებოდათ, თქვენი საღამაზე კა სხვა არაფერია, თუ არა ქრომოსომთა შეხამების შედეგი, რაზედაც ნება-სურვილი ვერავითარ ეავლენას ვერ ახდენს. მაგრამ ჩვენს დროში პირისახე შეიძლება შეცვალოს პლასტი-

კურმა თბერაციამ, იგი შეიძლება გაამჟღავნოს ხიკეთემ და ჭკუამ -- ხულის ხინთლე ნაკეთება ვადმოიდვრება. ვადიც უთქვამს, თრმოცი წლიდან კაცი საკუთარ სახეს თვითონ იგებს პახუსხო. ხედ-იღბალსე ჩვენი შემოქმედების უხარი მოვლენებსე თვეთების თვისებურებაში ელინდება.

მოვლენებს კი, აბა, რას მოუხერხებ -- რაც არის, არის.

ედიცას უყვარხარო და ხეამიადს ვიმხელთ. თმა ხელიდან გაცდუნებს, მისი კვლავით სხვა ქალი. ეს ფაქტებია. მაგრამ ფაქტი თავისთავად არც მწუხარება და არც ბედსუერება. რას იხამთ, როცა გამოყვამურებთ ამას? -- აი „ხაფუყელიანი“ კითხვა. ერთ მშვენიერ დღეს აგება ისეთი მომენტი, და თანაც ერთადერთხელ, როცა ღალიად მიღებული ვადწყვეტლება მოელს თქვენს ცხოვრებას განხადვრავს. აი, სწორედ ამას შევარქვი წუთი, რომელიც მოელ ცხოვრებას ცვლის. ხელხაერელი შემთხვევა ხომ იშვიათად შეიძლება.

ამე ხდება ფრონტხედაც. პირველ მსოფლიო თმა მარხაზე ბრძოლა ერთადერთი და ხანმოკლე შახა აღმოჩნდა: უონ კლუკი მეტამეტად სწრაფად მიიწედა წან, უთრმა და გაღენიმ ამით ისარგებლებს. იმ დღეს, თუცა ამას შეხახებ ვერ არავინ იცოდა, გერმანიამ თმა წააგო. ამე ხდება სქესთა ბრძოლაშიაც. ერთი წამი და ქალზე თავგადაკლული მამაკაცა უცბოდ ამთიკითხავს მას თვალეში მინახებულ ჭმუნვას -- გამარჯვების მადუნებულ ციაცს. ათახი მინახია ამას ხათავე: ხელხაერელი შემთხვევა, განმარტოება, საუბრის კილო, იკდრის მოხლოება, წაკითხული წახი, უმნიშვნელო მოძრაობა და აგი უკვე თქვენია!

მაგრამ თუ იმ საღამოს, ერთადერთ კურთხეულ საღამოს, გულში გაიგღეთ: კიდეც მექნება ასეთი შემთხვევა და აქნებ უკეთესიცო, ხელიდან დაგადერებთ მომენტი და უკეთეს შესაძლებლობას ვეღარ ვეძარხებით. საყვარელი ქალი გამოთხაზლდება, საფროსეს გაიხრებს და შეგოზიზღებით, რაკი გამბედაობა არ ვეყოთ. და, რაც მოავარია, აღარაფრად ჩაავდებს გარემოებათა ვადახსურ დამხვევეს, ადრე ფარ-ხმალას დახაერვლად რომ შეიგულიანა. ამ საღამოს გამარჯვება ვარდუვალაია, ხელდათვის იგი შეუძლებელი ვახდება.

ბედ-იღბალს ამ წუთზე ეფაქრობდა ვეშან მერედიტის მშვენიერი რომანის „ჩვენი ერთადამპრობლის“ კითხვას. აგი მოგვითბრობს გერმანელი ტრაბუნი სოციალისტის ფერდინანდ ლახლის ცხოვრებაზე. ლახლის აზნაურია ქალი შეუყვარდა და თუშცა იგი სხვისი ხაცოლე იყო, ღამახმა და შთავისებულმა ვაბუქმა შესძლო მახი ვული მოუნადირებასი. ერთხელ ქალიმვიღმა უახრა: ხემს თჯახს არ მოსწონხართ და უნდა გავიქცეთო. ლახალმა დაამშვიდა: რატომ უნდა ავტეხოთ აღიაქოთა, რატომ უნდა ავიწყოთ ცხოვრება? ცოტაც მოკითხით და ჩვენი მშობლების ლოცვა-კურთხევით შეკულდებთათო. ლახალი ვერც მშობლების ლოცვა-კურთხევას ვეღარა და ვერც საყვარელი ქალის ცოლობას, უფრო მეტიც: მეტოქემ დუღში მოკლა. ხანდაყისა და ესქის რა უცნაური თამაძია -- შეურაცხყოფილი ლახალი ხუდეღურად დაიდუბა, დარხების მხვერპლი ვახდა. ხატრფომ ცხარე ტრემლებით დაატარა, თუშცა კი გვახლა იყო, და მერე მკვლეულს მიხთხოვდა.

„ძალზე გვიანია“ -- შემხარავი ხიტყვებია, ქალბატონო, არ მახცვი მას ვახიქანი თქვენს ცხოვრებაში. ვრო ვმაწვილ ქალს ვიცნობდი. საყვარელმა ავამიანმა ხელი ხთხოვა, ქალმა მოხაეიქრებლად ერთი დღე ითხოვა და მკორე დალით თანხმოება მიხწერა. მაგრამ ეს დილა 1940 წლის 10 მაისი ვახლდათ -- გერმანულთა თავდახხმის დღე. ვმაწვალა ფრონტზე ვავნახეს, წერილი შეგოვნდა. თრმაგა მარცხით (ხამშობლითა და საყვარულის მარცხით) ვულმოკლულმა საკვიდლს დაუწყო მეძნა. და ამ თვისიერმა ბნოყანმაღ, როგორც სხვევია, დიდხანს არ აღოჯანა, დარჩა ვმაწვალა ქალი ხანდაისს ქესუნახა და ხანახულის ამბარა: ქორწინება ხომ ხულით და ვულით ეწადა, მორიდებისა და თავმოყვარეობის გამო დაყოვნა პახუსი, არ აჯობებდა, მაშინვე ეთქვა „მო“?

მორალი: მაპახუსეთ ხასწრაფოად.

მშვიდობით.

შახხამელი ზღვარი

ცხოვრება შადის, დროც მიდის, ვადრე არ მაადგება მკებნელ ზღვარს და არ ვავადრთხილებს, ხიქმაწვილის აღლადება უკან გრჩებათ. კონრადი ამ ზღვარს ხაღლიც თრმოცი წლის ხახლოკეს ათავსებს, ემილ ანრიო კი რომანში აწყლადფერი ძალე თავდება -- თრმოცი-

დაათ წელთან. და ვფიქრობ, არც სცდება. მისი გმირი აგვიწერს „დაღმართზე დაძვების სა-
შინელ შეგრძნებას, შეგრძნებას, რომ ყველაფერი ამისა და სიკვდილიანაკენ სრბოლდა ველა-
რაფერი შეაჩერებს...“

— ვიცო, შეტყობი, ნეგრაბიუნი ვაქვით, — ეუბნება იგი თავის ექიმს, — მაგრამ არ იქნე-
ბით მართალი. მოელე ჩემი ცხოვრება, ექიმო, გამოუსწორებელი თბტამისტი ვიყავი. არ მო-
ყვარს წუწუნის და არც ის, როცა მასშვიდებენ, მაგრამ ჩამდგომად რაღაცეა, რაღაცეა თავს

ბიზნიოსი

- რამდენი წლისა ხართ? — ეკითხება ექიმი.
- ორმოცდარვა, სადა ორმოცდაცხრა შემახრულდება.
- დიას, ეს დაახლოებით იქვეს ასაკში იწყება...

ფიქრობ, ადამიანთა დაღა უმრავლესობა, ახანაც კი ტრანსფორმირებულ რომ გვეჩა-
ხებიან, სასოწარკვეთილებადი ვარდებიან ამ ზღვარის გადაბოჯებისას.

რამაც დიდებულად არ უნდა წარმოართოს ჩვენი ცხოვრება, ყოველთვის არის უფსკრუ-
ლი ემაწვალურ ოცნებასა და ცხოვრებას მორის. არავინ მოყვება არსებულ ვზახ კადოუხვევ-
დად. გასის მოღვაწეულებსა არ აყოს, ყოველი წამი განიცდის მოძრაობის ტრაექტორიის
შემტველელ უთვალავ დარტყმათა შემოქმედებას, ადამიანები შემთხვევითობებს ემორჩილებიან.

„რაც უნდა მოხდეს, — ანბობა ვაწვდილა კაცო, — არის ყოველ შემთხვევაში ასეთი რამ,
ხელს სივოცხლეში რომ არ ჩაეიდენ...“ — შემუდგო მას ოცდაათი წლის შემდეგ და ნახავთ,
რომ სწორედ ის, „ასეთი რამ“ ჩაუღენია.

„მაღე ორმოცდაათი შემახრულდება“. — გუდაღწეველით ჩააწერა დღაურში სტენდალმა
და გაიხსენა ქალები, მის რომ უყვარდა.

ხეერს ეცადა აღუჩიებით დაემშვიდებინა თავი. მაგრამ სუფველით უფერულ არსებებად
წარმოუღვინენ. ოცა წლისა ამაღლებულ შესვედრებზე ოცნებობდა. არადა, დარსი იყო ხინა-
ზისა და ფაქისი სიგვარულისა. მაგრამ საოცნებო გმირი ქალები არ გამოცხადდნენ. ჩაკუთარ
რომინებს დანატრებული სტენდალი იმითდა ემაყოფაღებოდა, რომ რომინებს წერდა. მაგრამ
მიუახლოვდა თუ არა სახედასწერო ზღვარს, იმ მიჯნურთა გამოტარება დაიწყო, თავის დღე-
ში რომ არ აყოლია.

„ასღახანს შემახრულდა ორმოცდაათი. — ფიქრობდა მწერალი, — და რა ვაგაკეთე, რისი
თქმა შევქელი?“ ეჩვენებოდა, რომ მთავარი ჯერ არ უთქვამს, ახლა მოხვდა, რაზეც უნდა
ეწერა. მაგრამ რამდენი წლას სიციცხლე დარჩენია? ყული გაჭირვებით უფეთვებს, თვა-
ლები ედღება გასიციხებს. კადვე ათი წელი? თხუთმეტი? „ცხოვრება ჩამოკლება, ხელაენება—
მარადიული“. ოდესღაც ეს ფრანზა გაცეკოიდა ეწვენებოდა, ახლი კი უფეროდ ტეიძინა აზრი.
მოახწრებს კი პრუსტას მხგავსად დეკარგული დროის საძებრად რომ ვაგშუროს? ახლგაზრ-
დები, დროის უხვად მულანგველი, უაჭვალად უნდა დოფიქრდნენ ამ შავბნელ სღვარზე, მათაც
ხომ ჩვენსაგათი მაუწვეთ მისი გააღდახვა.

რაც შეაქვებით, იქვეს, *querida...** ოუმიც ქალებს თავი იხე კიჭირავთ, თითქოს ვერც
კი ხედავდით ამ ზღვარს.
მშვიდობით.

თავბრძნის სახეობა

მხაბათბენა თუ გაყვარო, ქელმატონო? შე მარადად ვაგაყვებით მაცყარს და მათთან ხა-
უბარს არაფერი მარწყვითა. წარმოსახული გერსონანეგნისა და რეალური ადამიანის უცნოური
ნაერთია მაციარული მათ ხუდში, რაც, ჩემი აზრით, სრულიად მოულოდნელ და ბოეტურ
მედეგებს აძლევს. რამისას გმირ მანდადლოხანსა და ცოცხად სარცმკესხელ ქელს შორის,
სცენაზე გახვლას ბოლო წუთამდე ეკადრის სიტყვებს რომ იფრქვევს უცნოური ცეკმირი
იჩენს თავს. განსაკუთრებით ძლიერ მიყვარს თეატრალურა ამბები — აქ რეალობა ასე მოუ-
ლოდნელად ერწყმის მონაგონს, როგორც მარანდელის დრამაში.

მახსოვს, რუანში ჩვედი ლექციის წააგოსხად ერთმა ახლგაზრდა მსახიობმა სექტაკ-
ლას შემდგომ ჭაქა ღვინოზე მიმამწვა... უარი არ მოიქცა და მახვან მოყისმანე რამდენამე
თეატრალურა ამბავი.

ერთხელ თურმე ჩემი მახბინძელი ახალ მავთან ანახოყრებდა ცხოვრებაზე გულაგრად

* ძვირფასო (ქმ.).

გმარეილკაცს, რომელიც მოდოს თავის მოკვლას განიზრახავს და მეგობარს გამოართმევს რე-
კოლეგის. საბრალდო განიზრახვას მიუსივებთან, ამშვიდებენ და იარაღის პატრონი შკაცრად
უბნებთ:



ქართული
საქართველოს
ქვეყნული
ბიბლიოთეკა

- ახლავე მომეცა!
- დარდისაგან განადგურებული ემაწვილა უწვდის რეკოლეკრს.
- დიდებულა სტენია, - ამბობს ჩენა მასპინძელი, - მაგრამ სწორედ კვამლია ქვეყნისა და დიდებულნი, კულახისში დამრჩენილა.
- დრამატული სიტუაციაა, შერე რა ქენია?
- ჯერ სიმწრისაგან ავტანცახლი, შერე ეს თათლის გონება გამინათლა, ამიყად განკა-
ცხადე: არა, არ მოკვდებ, სამახსოვროდ მანდა შევიწახო, გეფიცება, არახოდეც გამოვიფენებ-
შეთქი.

სიმსიყვეც ანახ ბქეია! მომავლთა ქალბატონ დორველას ამბავი, დაუმა-მამის რომანტი-
ულ დრამაში „ენტონა“, გახსოვთ ეს ადვილი? ბაფლი ერვეს მიჯნური ხანჯალს ჩახცემს, ამ
დროს შემოდის ქმარი, მოღკოვნიაკა ერკე და მკვლედი უბნებთ: არ შეძებთა და მოკვალათ.
ერთხელ მოკვდი, ამ რაღას შემარულებელი რუანში, დარეკტორსე თუ მაყურებელზე გი-
გულახებულა, ასე გაგარდა კულახებში, რომ დავიწყდა ამ ცნობალი რეპლიკას თქმა. ცო-
ლის რაღას შემსრულებელმა მარა ღორველმა დაანისა, რა თექუდმოგლეჯალი გაგარდა
სტენიან ბოკაუს და როგორ შეძოვადა ქმრის როღას შემსრულებელი მხასიობი. კატახტრო-
ფა ვარდუელი იყო, მამან მოკვლული ცოლა, მარა ღორველი, მშვიდად წამოუჯდა და ქმარს
ვანუცხად: არ შევიბუე და მომკლათ. გაახმა მქუხარე ტაში, ფარდა დავშვა. მაყურებელს
არაფერა გაეყირვეთა

- მაყურებელი, - თქვა ერთმა მოხუცმა მხასიობმა, - გველაფერს ბუნებრივად შაინვეს.
იქნებ გამეჩაით სამისისა აქაითმა, „დიდა სიმონასი?“ მაყურებელი არ უამენს, თუ უსმენს,
არ ესმისა და თუ ესმის, ვერ შეუსმენიათ.

არც არის გააკვირი, - ეუთხარი მე. - თეატრში ყოფილად წარმოუდგენელი ამბავიც კა
წარმოუდგენია-მეთქი. ითლანდა ლაფონი მოაშობდა: თურმე „ტეატრ დუზ არაბ“ სტენაზე
მიყხამა „დაბრძალვა“ თანაშობდა ერთ-ერთ გმარ ქალს, ივდიას.

ერთ ეპიზოდში ივდიას სტენაზე შემოიბის, რათა ცეცხლმოკვდებულ ხანდში შეგარდეს.
რამდენამე წამში გამოიწდება სხვა პერსონაჟი და ივდიას მკვდარიათ, ამბობს. და აი, ერთ-
ერთ სპექტაკლზე მხასიობებმა რეპლიკება აურიეს, ის მხასიობა აღრე გამოვადა სტენაზე
და ივდიას ივდიას მოახსენა, ივდიას მკვდარიათ, ითლანდას უფაქრია, ახლა გი ნამდვილად
დავიღუბლო, მაგრამ დარბაზში სმაც არავის ამოუღია. სპექტაკლი გავრძელდა და სე კა-
თამაშიდა მოდონდე, რომ არც ერთ მაყურებელს არ უახსენებთ ეს ანტადენტა ანტრეპტში.

მოგონებები თეატრზე ერთნანეთს ცვლიდნენ. მათ არა ბქეს და არც არახოდეც უქნებთ
მოდო.
მშვიდობით.

გ ა უ წ ა დ ი ე უ ლ ი

აი, გვირადილე გათენდა, ჩემთვის უზონო ბედნიერების მომხიბვლებელი თავისუფალი კვი-
რადღა. ფანჯრებისან შემთხარულ წაბლას ხას ტოტებს კვირტება გამოუხსანს და მათ შო-
რის ყველაზე სულსწრაფს, ყოველ ვაზაფბულიე აღორძინების ნიძანს რომ აძლევდა, ნაზი
სამწვანე მოხლებია. იჯახები იუქიარებლად დხეიარნობენ, მოგორაყე ხანაუკეთ ერღებზე რე-
ლაა მათი ნაბაჯები. ტელეფონი დუქს, ჩემს ხელთა სამშეადახა და სინემას თორმეტი ხა-
თი. ეს დიდებულა.

კაღებ წაყნს და წინახწარ ვგრძნობ კმაყოფილებას, რადგან ვიცნობდი მას ლეტორს -
მშვენიერ, ნახ და ძელანქოლაურ ქალს, ხატორად ნატიფი აზროვნების ადამიანს. ვაცოდო,
ქმრას გვერდით სრულ შარტოობაში ცხოვრობდა, ამიტომ არ გავუკვირვებოყარ მოხლებილი
წაგნის ხათაურს „საბუქას ექო“. შართლაც, ჩინუბე უხილავი კედელაეთ გვიბრუნებს იდუ-
მალა ფიჭრებას ექია.

კამილა ბელგისას აზრები გვაკონებენ უუბერს, მარდონს და შოგჯერ სენტი ბოღესაც.

სინაზისა და სინატაფის წუთებში ეს ქალი წარმტაც მოხატვებებს გამოთქვამს ბუნებასა და საყვარულზე: „შეყვარებულია იდამიანა გამოსატავს თავის შინაგან სახეს და სხვაში დაეძვბს მას ანარეკლს. ჭეშმარიტი სიყვარულისას უნდა შეგეძლოს უპირატესობა მაინც სხვას. დაიას, არა მართო შიადო სხვა, არამედ უპირატესობაც მაინც. სამწუხაროდ, როცა საყვარული გველავს, გვთრგუნავს, გიყვარდეს, ნიშნავს სულ უფრო და უფრო მეტად გყვაროს იმას, რაც სულ უფრო ნაკლებად იმსახურებს ფერებას“.

ერქმეწერი

მას მოჰყავს ემერსონის ციტატა: „სიყვარულია დროებითია და ქორწინება მუდმივია“. „ქორწინება სიყვარულს უტოვებს მხოლოდ უმწიფარი ნაყოფის კვიძის“. თავად კამილა ბელგის დაუშვებლად მაინცა (და მე მას ვეთანხმები) სიყვარულია და ქორწინების შეუსაბამობა. ჩვენ ვი, — ამბობს იგი, — სიყვარულს ვეძახათ ქორწინებაში მიუწვდომელ ზღვარს, რომელიც ყოველ წამს სიყვარულს უხშობს და მისწრაფვის ამგვარი სრულყოფისაკენ, რომ მასკენ მამოვალ გზაზე ყოველ მარცხს წაშვებად და დამცირებად მივანხვეთ“.

პასუხად ეიღებ მორის ტესკის რომანს „სამოსია. ანუ ცოლქმრული სიყვარული“ (მაინც რა შესანიშნავია, აი, ახე, კვირა დღეს, წიგნის თარიღებზე ხეტიალი) ყდაზე როდენის „კოცნის“ მშვენიერი ფოტოა. რომანა? ეს უფრო მოემია პროზად, სრულქმნილი კავშირის პაქნი. „ო, ჩემო მეგობრებო, გეფიცებითა იმას სახელს, ვინც მიყვარს, არ არსებობს დრამა სიყვარულში. დრამას მხოლოდ უსიყვარულობა ბადებს. გაზიარებულ სიყვარულს მხოლოდ შედინაერება მოაქვს“.

იღბათ შეამჩნევდით, ქალბატონო, რომ გრძნობას გამოსატვას ხერხება ისევე დამისასიათებულაა ცალკეული ეპიქსახათვის, როგორც ავეჯა და ფერწერა. მოპახანის, მკრდვომ კა პრუსტას თანამედროვე რომანისტები ამბობენ, სიყვარული ილუსია, გულგატეხილობა, ეჭვიანობა და გონების დაბნელებათა. რაც შეეხება ქორწინებას, იგი საუკუნეების მანძილზე კომედიურ ხაუტეებს კვებავდა. დღეს, რამდენიმე წლას „შავი სიყვარული“ შემდგომ, მე კადახტურებს აღორძინებას. რაღა თქმა უნდა, აქ თავისა როდი შეასრულა ზელიკური გრძნობების გამოცოცხლებამ, მაგრამ მთავარი მაზეხა მაინც მრავლისგადამტან თაობაშია. ქარიშხლიან დროს ბუცილებულია შეარა, საიმედო ხაგრდენის მოქსა, აი, რა სჯობია სიყვარულში ერთგულებას, ორი არსებას სრულ შერწყმას? ქორწინება სიმ აღენას სატყვიით „ერთადერთა კავშირია, რომელსაც დრო მხოლოდ და მხოლოდ ანმტკიცებს“. იი, რა დასკნამდე შიადის ტესკის გნარა სხვა თავის თანატოლებთან ერთად.

შედინერა ქორწინება მოდამი შემოდის, ქალბატონო. თქვენ შეგიძლიათ თქვათ, რომანისტებს რაღა ეძულებათო. მართალი ბრძანდებით, „მოუთრული სამფონია თეორეშია“ — სათაურად გამოდგება, მაგრამ ახეთა წაგნის დაწერა ძნელია. თუმცა, ვინ უწყას, ამ თეორ ფერს სიმ ათახეერა ელფერი დაპკრავს! შედინერება, გაზაფხულივით, ყოველდღიურად იცვლას სახეს.

ჩემი დღევანდელი საკვირათ შედინერება — აჯახური და უშფოთველი — მომსაბლაგა იყო. მშვიდობით!

სხვა ძალზე

(წერილა პარველი)

თავდაპირველად ვერ ხედავთ, მაგრამ გული გიგრძნობთ, რომ სადღაც აქვებ, თქვენ გყვრდით ტაფობზე ნაკადული მოედანება, კალაპოტი თვალახათვის უჩინარია, მაგრამ მკზავრმა იცია — იბამინებულ ბაღასხ თუ წაწყდა და სამიან მიწაში ფეხი ჩაეფლო, ამკარია, წყაღა ახლოა! ზუსტად ახეა იგიდ ვახლომის წინაც — თუმც არ არსებობს სხეულების უდავო ნიშნები და თქვენც ჩვეულებრივ კადალზე ცხოვრობთ, თავს მაინც უქაყოად გრძნობთ და შფოთვა რაღაც უხალავი მაზეხას კაის; გამცნობთ მოახლოებულ სამომროებას. „რა დამკმართა? — ფიქრობთ შემფოთებული, — რაღაც ვერ ვარ კარკად“.

ახე ხდება მაშინაც, როცა აქვესს ქმარს სხვა ქალი ჩაუყარდება გულში. საოწარკვეთული კათხულობთ: — რა მოუვიდა, ახე რამ გამოცვალათ. თუკა აქმნდე ყოველ საღამოს გავკვბოდათ, როგორ გაატარა დღე, სიამოუნებით გიკავლეოდათ ყოველ წერილმანს (შერედა, მამაკაცებს როგორ უყვართ საკუთარ თავზე ღებარავი), გაზიარებდათ ხვალანდელ გვემებს, თან-

დათანობით მასმა სიტყვებმა დაეარგეს ხიცხადე და შეიძინეს ბუნდოვანება. გრძნობთ, რადიკალს ვამალავთ, მაგრამ რას — ვერ ხვდებით. თქვენი ქმარი ამკარად დარცხვენალია, რადგან მიკაბულ-მოკაბულა ლაპარაკით ცდილობს თავის მარიღების, ვაურისის სოფლისა წერილ-მანის დაზუსტებას, იბნევა. უსებურად გებადებით კითხვა: „რას უნდა ძაღვადღეს?“

ათა წლას ცოლქმრული ცხოვრების შემდგომ კვინათ ჩანებულად, იცხადით მასაც და მის გულს წაღალსაც: საქმეები, პოლიტიკა, სპორტი და რამდენიმე მუშაობაც აღელვებდა, მაგრამ ლიტერატურა და მუსიკა არახოდეს იტაცებდა. ახლუკლ ქაქცქუტ ქა-უბრობს ახალ წიგნებზე და ვითომღა სხვათამორის გეკითხებათ, სტენდალს რომანებია ხომ არა გვაქვს, სომოუნებიათ გადავიკითხავდით. მაგრამ, ძაღლობა ღმურთს, თქვენ შესანაშნავად იცათ, სტენდალა თავის დღეში არ წაუკითხავს. ადრე ყურადღებას რომ არ აქცევდა თქვენს ჩაცმულობას, ერთაც ვნახოთ, კსაყვედურობთ, რატომ არ იკერავ კაბებს, დაჩათულა ქსოვილისხაგან, ძალიან ღამაშიათ. ან გარჩევთ ვარცხნილობა შეიცვალათ — ცხენის კუდივით გამონასკეული თმა კარგა ხანია მოდიდან გადავიდათ. პოლიტიკასაც სხვა თვლით უყურებს — შედარებით ღმობაერი გახდა რადიკალური მოხსრებებისადმი. სიყვარულზე საუბრობს გატაცებით და უცნაურად, ქორწინებაზე კი ცანიკურად. მოკლედ, აღარ იცნობა.

ძალე ყველაფერა ამკარა ხდება. ყოველად საიმედო ცისხეშიაგრას აამარკველს თერმე წყალა შედგომია, ავანსცენასე გამოდას ქალა. ნეტა როგორია? ცდილობთ წარმოიდგინოთ მისა ხახე ამ ძახალაზე დაერდნობით, ქმარი ყოველდღაურად თავისდაუნებლიედ რომ გაწვდათ. როგორც ჩანს, ღამაშაა და ამაღგაზრდა, კარგად ჩაცმული და განათლებული (ან ცდილობს ახეთად მოგეჩვენოს თავია), უყვარს ცხესზე ჯდობა (რადგან თქვენმა ქმარმა, თუმიცა ცხენოსნობას კარგა ხანია ზურგა აქცია, მოულოდნელად გამოვიცხადათ: ექიმია ძირჩია, ბევრი ამოძრავყო, პოდა შეც ასეე უნაგარს უნდა მოგახტო), უნდა ცხოვრობდეს ლუქსემბურგის ბადის მადამოებში, რადგან თქვენი ქმარი თითქმის ყოველდღე იქ დაწრაილებს სრულიად წარმოუდგენელ გარემოებათა წყალობით.

და აი, ერთ მშვენიერ დღეს ამ ქალს ხვდებით შეგობრებთან, საგანგებო წყაულებასზე. თ, დიდი ფიქრა და განჭრიახობა არ დაგჭირებიათ, ძამინვე იცინით, საკმარისა იყო ქმრისთვის შეგესყდით, როგორ ეალერსებოდა თვალეებით! ორავენი გაურბოდნენ ერთმანეთთან საუბარს. ქუთუთოება უთართდათ, სახეზე დიმილა დასთამაშებდათ და თუმიცა თავიანთი მუნჯურა ენა სხვებისათვის შაუწედომლად ეხახებოდათ, თქვენს გულს ღახეარითი ბედუბოდა. ოჯახის დაახახლახმა გამცნოთ, რომ იმან, ამ სხვა ქალმა მიინდობა თქვენი გაცნობა და ამიტომ საგანგებოდ მოგაწვავს.

— ძანაც რატომ?

— არ ვაცა, თქვენზე ბევრა რამ ხმენია... მოკლედ თქვენა ვაცნობს ხურვილი ძალივდა. დაახახლახის მხაკვრულად დაუდევარმა კალომ ცხადვთ, რომ ძან ყველაფერი იცოდა. მამ ახე, ხხვა ქალმა გაბედა თქვენი ქმრის ხელეოფა. ამ აღმთხენამ ერთდროულად გეკითცათ, თავხარი დაცით და გაგაუბედურათ კიდევ. თურმე რა ტყუილად მიიხნევათ თქვენად, თქვენა არხების, თქვენა სხეულის განუყოფელ ნაწილად, სხვებივით თავქარაანი კი ყოფილა. ძანაც რა უფლება აქვს ხხვას, ძიახაკუთროს თქვენი ქმარი — ეს იგივეა, ხელა რომ მოგატრან, ან საქორწინო ბეჭელი მოგბაროს.

სათვარი, რომ ას სხვა კადევიც ბგავს და არცა ბგავს თქვენს მიერ წარმოსახულ ქალს. ძაროდაც, საკმარისია ყური უვდით და წამსვე მიხედებით. საიდან წარმოადგება თქვენი ქმრის ახალი იდეება, კატაცებები და ცალკეულა გამოთქმებიც კი. ქალი ღამარაკობდა ცხენებზე, ღოღზე, ახახელეობდა სწორედ ამ წიგნების აუტორებს, თქვენი ქმარი ახე დაღად რომ ღაინტერებსდა ამ ბოლა ხანებში. ახე, კაცმა რომ თქვა, იგი არც თქვენზე ახალგაზრდა აღმოხნდა და არც თქვენზე ღამაში. მხოლოდ თვალეში და მუბლი ბქვს ღამაშია — ეს არას და ეს ტუნება ენებანი და კულვარულა გეჩვენათ, საუბარია კი უფრო ენერვიული, ვადრე ბრწყინვალე, რამ მოაწონა ეს ქალი? — ეკითხებით საკუთარ თავს და ვერაფერი ვავიციით.

ძან დაბრუნებულ ქმარს მოულოდნელად ეხსმით თავს:

— ვან იყო ას ცოლ-ქმარი, საიდან იცნობ?

საქმიანი ნაცნობობათ, — ბურდღუნებს ივა და ცდილობს შეცვალოს საუბრის თემა. მაგრამ თქვენ არ ემცებით.

— ცოლა საკმაოდ აუტანელი შეჩვენა. მეტიხმეტად თავდაჯერებულა ძანდაღოხანი უნდა იყოს, ღმერთმა უწყის რატომ.

ვაი რომ სწავლა თავის შეკავება, მაგრამ ელიერი გრძობით თავბრუსხვეულა მიინც გაიბრძოლებს:

— ვერ დაგეთანხმები, — ცდილობს გულგრილად ილაპარაკოს, — გვარიანს შეხარჯდება და საკმაოდ მოწინააღმდეგეა.

— მომხიბვლელი? ტუჩებზე არ შესიდა?

გაათრებულა მხრებს იხეჩავს და გამოიმწყვვლად გბახუხობთ:

— როგორ არა, შევხედე.

სახოწარკვეთილი მაინც ცდილობს შეტოქას ვანადგურებმა და იმედს არ კარგავთ. თრევენა გვიან აძინებთ, დამის თრ საათზე, საშანველა, ამათორიაქებული სკვნის შემდგომ. დალით ქმარი ზედმიწევნით ცაყად გაცხადებთ:

— დღეს შინ არ ვისადილებ!

— მაინც რატომ?

— იმიტომ, რომ არ ვისადილებ. მე მგონა, ჯერჯერობათ მე ვარ ჩემი თავის ბატონ-ბატონი.

და მაშინ თქვენთვის ამკარა ხდება, რომ წუბედ უაყრა შეცდომა დაუშვათ შეუძლე-შეღია შეგვარებული მამაკაცი ჩამოაბოროტ ქალს, როგორადაც არ უნდა დამცარო იგი. რაც არ უნდა გულისხმად უგანო, ქმრისათვის ავა მაინც წარმტაცია და ეჭვაც არ ებარება, რომ თვითონ კა არა, თქვენ ცდებით — არ ვაურთა ჭეშმარიტების აღიარება, საბოცრად ექვიანობთ და ამიტომ.

თუმცა ჩვენ ამასე კიდევ ვისაუბრებთ.

მშვიდობით.

სხვა ძალში

(წერილი მეორე)

თქვენ ჭკვიანა ქალა ხართ და მშვენიერად იგრძენით საფრთხე. თ, მარკელი, რაც ვაი-ფაქრულ, ის იყო, რომ მათი ურთიერთობა ჯოჯოხეთად ვექციათ. იოლად შეგვძლოთ გეთ-კალთვალათ ქმრისათვის. არც ამას დააკლებდით ხელს — ბოლოს და ბოლოს თვახსას წილია და ქმარი მაიბურშიც არ არის. ურაცო არ იქნება გააფრთხილონ — მისედას თავის ცოლს, აბა, როგორ! მაგრამ როცა ხეველიან ფაქრებთან განმარტოვდით, აუღ ხაგა გუბებზე დადე-ქით: „დაახ, შემადლია ეჭვანა იყვადე და თრივეს მიკუმსამო საცოცხლე, მაგრამ რას მო-ვაგებ? ქმრის თვალში საბოლოოდ გაგხდება ასეთი, წუსხელის რომ ვიყავი, დამრკოლებად გადავიქცევი, ზედმეტ ტკიართად და აღბათ როცაბ დედაკაცადაც. აქანდე, ყველაფრის მიუხე-დავად, ჩემიონ აკეპირებდა მოვონებება, ჩვევა, და ეჭვი არ მეპარება, გულწრფელა გრძობ-ბაც. თავს დამსამაყედ მიიჩნევდა, სტასჯაყლა ამას შეგრძნება, რომ გული ნატკინა და უადრე-ხად თავახანად ცდალობდა აენაზღაურებისა ჩემი წილი სიყვარულის დაკარგვა, რომლის წართმევასაც მიიპარებდა. მიიპარებდა? განა მარტო მიიპარებდა? თუმცა ხევა რამ საბუთი უფრო უარესახა არ გამაჩნია. ასე, ეს ქალი საძველად არ არის თავისუფალი, ჩემი ქმარი ხომ მათ უმეტეს, იქნებ ყველაფერა სეირნობითა, ბარში მუხაიფათ იყარვლება... რომ ვაჟ-დახიანო, ჩემ ტყვედ იგრძნობს თავს და ვაქცეკას ვანიზრახავა, თუ ის ქალიც ასეთადე დდე-ში აღმიჩნდა, ადვილა შეპაიფებელია უფრო დრძად შესტობონ. ჯერ განხეოქილება არ მომ-ხდარა და მე ვა, შესაძლია, საკუთარი ხელათ დაგასწრაო ჩვენი თვახსი... არა, ცოტაც უნდა მოვიმოძინო...“

მაგრამ აი, ბოლმა ყველა ველში მოგაწევით და სწრაქვას გიშლით: „არა ეს უკვე შეტახ-შეტია, საშანელი უხანართლობა! მე ამ კაცს უყოყმანოდ ეუბდენი მოელი საცოცხლე, რაც დაექორწინდი, მამაკაცისკენ არ გამოხედია, ჩემთვის ისინა ტიკანებად იქცანენ. თუ მაინტე-რებებდნენ, მსალოდ იმთხათვას, რომ იქნებ ჩემს ქმარს გამოხედობოდნენ, ნეტავ რასთვის, რისთვის ვაქცევადა ასე? იქნებ შეტახსეტად დავარწმუნე ჩემს ერთგულებამში? აკა ხუღ მე-უბნებოდნენ შეგობრებო: ვაფრთხილდა! მამაკაცი ხუღ უნდა აღწვიანო, თუ ქმრისათვის სიი-დუნდლო არა ხარ, საცვარულს ვანზე დაუწყებს იქნებაო... ძნელი მაინც იყოს მათი დავტვიან-ნება. საამისოდ ცუდის გაკეოება ხუღაც არ არის აუცილებელი, საცმარისია ნაკლები გულ-

გრილობა შეეჯებო სხვა მამაკაცთა ყურადღებას. ქმრას შეერა მუცლობრი ცდილობდა და დღემდე ცდილობს ჩემი გულის მოსიდირებას. ერთმანეთს არ აცლიან ხოლმე. შეაძლება დღის ბოლოს მოგანახულოთ? „შეიძლება თეატრში დაგპატიოთ, როცა ვაგი ქალაქიდან ვაყარ“ მუდამ უარი ებახუხობდა მით, ჭეშმარიტა ერთგულებსა მჯეროდა და იმატომ, თანხმობა რომ შეთქვა და ქმარი ცოტათი მაინც ვამეტანჯა, იქნებ გასხვავდებოდნენ, რომ ნეც მისი ცოლიც. ბეირფაი და სასურველი ვარ ხსკებახდის?”

გადეგ კარგა, ხიბრბნე გამოიჩინეთ და უარყავთ ეს ყოფილად აბხურდული და სასაფლაო გეგმა. აბხურდული იმატომ, რომ შეუძლებელია უდალათი საკუთარ ბუნება: თქვენ ვაყვართ ქმარი, ზარბი დანხადაყვდაც არ უნდა ვეჩვენებოდეთ იგი, იერბზე ვადმოსული მისი შეგობრება ეს მხოლოდ თავს შევაზახლებდნენ და მეტი არაყერი. სახიფათოა იმატომ, რომ არ აცათ როგორ შეხედება ამ ამბავს თქვენი ქმარი — ვითომ დანადგლიანდება, ინანებს? ვის იცის... იქნებ მარიქით მოხდეს, სება ქალთა უგონოდ გატაცებულმა იფიქროს: მით უარყავ ხეში ცოლახიფას. აქამდე ვცდილობდი საქმე ყოთილად დამემოლოკებინა და რაკი თვითონ არ ცდილობს თჯახის გადარჩენას, მეტა რა გზაა, ერთმანეთს უსა გამოყვებოვით.

კვლულობა ბრდესული მახვილა, ერთი გაუფრთხალებელი მოძრაობა და შესაძლოა თავად წამოვეთ ზედ. თქვენ ამას მახვილი. მაგრამ რა უნდა ქნათ, როგორ უნდა მოიქცეთ?

სადილზე, მარტოგა რომ მაუჯექით სუფრას, თაგი კვლავ სევდიან ფიქრებს მიკვით: ავიან იციბ, აქნებ სწორედ ახლა ერთად სადალობენ? მეტა რაზე საუბრობენ? ვითოუ წუხან-დელი ჩხუბის ამბავს უყვება, ასხენდებს, როგორ ვკითხვი, ამიტომაც სატრფი ხამკადის, სასახისა და ბედნიერების განხახიერებად წარბოუჯგენია. ცუდს ვფიქრობ ამ ქალზე და ცუდსაც კვლამარიკობ. ცოდვა ვამხედელია ჯობია — არ ვაყავი მართალი, გლამბარაკობდა რთ-გორც მეტოქე და არა გონაერი ქალი. შეკაცადით ვაკვრკვეთ... მე რომ ის ქალი მტრად, ჩემი თჯახის დამატყვერად არ მიმჩნდეს. ვახა ასე ვიღამარაკობდი?

ხოლოს ვაკვაცურად აგრებთ მად-დოსეს, საკუთარ თავს ერევით, თვალს უხწორებთ მანამდედებს და სადამოს მან მობრუნებულ ქმრას ასეთა მწყობარა და მშვიდა სვდებით, რომ კაცებულმა მგებით ამოახუნთქაჩს. არ დაკვდენიათ ერთი შეკითხვა: სად იყო, რთ-გონი დრო ვაატარა. სამაგიეროდ თვითონ გამოიდათ თაგი და გულიხამანუეებელი ნოუქნე-ლობით აღიარა, როგორ შეხედა მას სურათების გამოყენაზე. აქვენ, რა თქმა უნდა, არ ვი-კითხავთ, რა სახწაულით ამოყო თავა ფერწერახადმი ამქვეყნად ყველაზე გულგრილმა კაც-მა ხამსატკრო ვაღერედა. მარიქით, სურვილი გამოთქვით სადალად მოგეპატიებინათ ეს ცოლ-ქმარი, რაკი ქმრას ისინა მოხწონდა. ვაოცებახავან ბირს დადო.

— ვითომ დარს? ქმარი მართლაც მოსაწეენი ვინბუა. ცოლის ხახამოყნო ქალია, მაგრამ შენ რომ არაყერიან არა ვგანვს? ავი თქვა, არ მომწონსო? სულიც არ მისდა თავს მოგახვიო...

თქვენ უმტკაცებთ, რომ წუხელას დადლილობამ წავიხდანათ გუნება, თორემ გულის ხადრმემა იმ ქალს, მარიქით, უფორესად სახიამონებო მართუნებად მიამსყვდათ. ცხარე ომას ვადატანას შემდგომ გამარჯვება თქვენ დაგრზით — ცოლ-ქმრის ნომატეუბა ვადაწყდა. ორმაგი გშმაკობა გამოგაყვდათ — მათი ნოსტაუებით იმედა გქონდათ და ხრულიად ნართებულადიც, რომ მეტოქეს ხამთამორებდათ აგრძელული საინონების, იღუმალებას მარაგანდვას. მაგრამ რაც მთავარია, კვლავ შესხედებით, უკეთ შეისწავლადით და შეეცდებოჯით ვაკვგოთ, რითი მოხაბლა მან თქვენი ქმარი.

სხვა ძალში

(წერილი მესამე)

მამ ასე, ის ქალი სადილად გეწვიათ. თქვენ თბილად შეხედით, კარგად შეათყაღიყრეთ, მოუხმინეთ და სეიცადლო კვლავური გულგრილი ანდა შეყვარებული ადამიანის თყადლო შევეფახებინათ. საყმაოდ მხელი ცდა ავთ, მაგრამ სახარგებლო. ანჯერად ბევრი ისეთი თკა-სება შეამჩნაეთ, მარველი ვაცციაბახს რომ გამოგრჩათ მხედველობიდან. სტუმრებს გამოემ-შვიდობეთ და დამახ ხანუნივსა. როცა აქვენს ქმარს გულიანად ემინა, კარგად აწონდაწონეთ ყოველივე. აბრწეანკაღედ იანარს თავის გარკვასობს კარგი ვემოვნება აქვს. ხალახფერი მადის ვაბა, წერილა წითელი ქმარი. ბერეტა — კვლავური უხადო მქონდა, ვაახრებულა

და კონივრული. ტახტამდის ფაზა? ეს როდია მოვიარა. არც კაბა და არც ბერეტი არ იყო ძვირფასი, ხამგაეროდ ხიყვარულით შეერჩია. როგორც ჩანს, განზრახული აქვს, თავა იხე დაგვანახოს, როგორც ხელთახლებას ხაწარმოებდა. უკეთეს გულახდილი — არცაღეს გამოხდას. ამის შემდეგ უკვე გახაგება ხდება, რათა მოხიბლა ქეკი შე ბუნებით მორიდებულ და ჩუმი ვარ, თუ მხედველობაში არ მაყიდებთ მისივე გულახწრომას ან დიდ შედარებებს, როცა თავს ვეღარ ვერევი. ხაერთოდ კი ვერ გამოძინატავს ახ, რახაც ვერძინებულა ქეკმა ბრალი როდია — ასე გამზარდეს ჩემმა მშობლებმა, ხაქოსოდ მკაცრმა აღმზარებელმა და დამბუნებულა გამოხედვა მაქვს და ხაერთოდაც თითქმის მუდამ დაძობული ვარ. ხამგაეროდ ახ სხვა უადრეხად ბუნებრივია. ერთხელ ჩემმა ქმარმა მისა თანდახწრებით ხაუბარში მოიხველია სტენდალი (ქეკი და... სტენდილი! უცნაურიცაა და ხახაცალოც): მე ასე მხიბლავს ყველაფერა ბუნებრივი, რომ ქუჩაში ეჩერდება და ვუყურებს, როგორა დრღის ძეგლს ძაღლით. ქალმა შეპყრობა, რა დიდებულააო! ავა აშკარა ბიაძონებით წამს და ხვამს, გქოსონებით ხაუბრობს ხაღზე, ყვაგილებზე, მისა შემყურე ვრწმუნდება, რომ ვნებაანობა ხაიცრად მოხდენილად შეიძლება გამოვლინდეს. მსუბუქად და ლაღად ლაძარაკობს, მაშინ როცა მე ხულ ხაოქმელის ძებნაში ვარ”.

მარტო დარჩენილს ცრემლები წავსკდათ. ეს არც სიმულვილის ცრემლებია იყო და არც ეჭვიანობისა. ტიროდით დამცირების გამო: უცბად თავი ქმრის უღირხად წარმოადგისეთ და ახეთი აზრაც დაგებადათ: „გულმა უფრო ცოცხალა, უფრო მომხაბველი ქალისავენ ვაუწია და ვანა ეს დაიშაულაო?“ ერთა ცრემლიანა ხაათი თქვენა გადამჩენი კრისახის მომასწავებელი აღმოჩნდა. უცვებ გამოფხახლდათ და შეიმშრალეთ ცრემლები, გადაწყვიტეთ თმა გამოგაცხადებინათ ამ ქალსათვის მისსავე საძულაობელოში. მხიარულია და იმატომ მოიწონით? თქვენც აქნებით მხიარული. მომხიბველად ხაუბრობს? თქვენც გაიმდადრებთ გონებას წიგნების კითხვით და ხაინტყურესო აღაძიანებთან შესვედრებით. ხამხატვრო გამოფენებითა და ფაღმებით ართახს თქვენს ქმარს? ეს ხელმისაწვდომია ნებისმაერა ქალისათვის და მათ უძეტეს თქვენთვის. რაკი ძლევაიხიბლია, მას უნდა დაემსგავსოთ!

კარგა ხანს აღარ მოვასყურებთ მოგონებება იმ დღეებზე, თქვენს გადაწყვეტილებას რომ მოხვეა, თ, როგორ ატანგებოდით იმ ხაბა თვე? როგორ იბრძოდით წარმატებახათვას. რამდენა ძალა და ეხერგაა შეაღიეთ თქვენს ჩანაფიქრს და ხაეაღაღო შედეგას მოწმე კი გახდით. მამაცურად თამაიობდით პეროაკულ კომედიას, უადრდელად გეჭიარათ თავი და გულმა კი ფოჯოსეთა ვატრიალემდათ. მამათისა და კვირადღისათვის წინასწარ შეადგანეთ გეგმა, როგორ ვაგერთოთ ქმარა და კმაყოფილიც დარჩათ ხავეთარი ვადაწყვეტილებათ. მაგრამ რა, პარულ ხანებში გაოცებას გამოხატავდა, რა მოვივიდით, გეკოსებოდით, მერე კი დაგადრიალდით: ხომ არ შეიძალე, ერთა დახვეწების დღე მაქვს და ახიც მუხუწყებში შენთან ხეტიალს მოყანდომო! არა, კანაცვალე, დადი ძაღლიბელა ვარო, ერთ დღეს გამოგაცხადათ: რა მოვდის, შენა ესის გაჩერება რომ არ არის, ჩემმა მტერმა ვაგაიღო, ხამინღად დამღაღეთ, ახლა რამდენა ცრემლი დვარეო, როცა დადი მინდობებით მერხეულ კაბაში გამოპრანჭულია, ახ სხვაც კი რომ უმწველად მოიწონებდა, ხამეად წარხაექით ქმრის წინაშე? ვერც კი შეამჩნია. ბოლოს ისევე თქვენს კეთიხეთ:

- ქეკ, კახაზე რა აზრისა ხარ, რატომ არაფერს მეუბნები?
- რა უჭარხ, ისევე ახალიყათაა...

ამ წუთის თამაში უამეღოდ წაჯებულა გეჩვენათ. სხვა რაღა დაგრჩენოდით, პარხასაცო რანგზე უნდა მაგეგდოთ და თავი დამარცხებულად გეცნოთ.

მეხანე ქალის მავალითმა მიგასკედრათ, თუ რა მეცდომა დაუშვით. ანაბელა, თქვენა ბავშვობის მეგობარი, ვერ კადევ იმ მორეულ წლებში გაოცებდით უნებისყოფობით. კარვით მეტისმეტად კარგა გოგონა ყველას ვაგლენის ქვეშ აქციოდა და ხაწადობრივ თქვენს ვაგლენის ქვეშაც ერთხანს ცდილობდა თქვენ დაგმგავსებოდათ. ხამხათი დავალებებს თქვენგან აწერდა და თამააც თქვენხაირად ავარცხნიდა. მოგვიანებით, როცა კვლავ შეხვდათ ერთმანეთს, იგრძენით, როგორც არასდროს, მზად იყო ყველას და ყველაფერს შესმატებალეობდა. თუ ვაიგებდა, რომ მის მეგობრებს რომელაშე ქერათმიახა ქალაქიელი მოსწონდათ, თავს ქუდმოვლეჯილა ვარბოდა თქვენს მეხაღებად თუ მისი მხედველობის არემა მოხედებოდა მოღურა ბიროვნების ღვთიურად ხამოქნილო, თანავე ბეჭუე ცხვარი, თვითონაც ახეთს მოინდომებდა და კოსმეტოლოგ ვირურგათის მეხაგდრას არ დაყოყნებდა. ერთიც ვნახით, ხრულიად შემოსკვევით კვლავ შეეფარეთ მან ცხოვრების ვიზიზე, თქვენთვის აწორულ ყველაზე ხამინღელ დღეებში. უძალევე შეამჩნიეთ, როგორ ამახინჯებდა იმ ხაცოდიგს უზაღო ცხვირი.

ფერფლიანობა თმის კულულები და ხელთახლო მხიარულება. თვალი აგვიხიდათ. „ბუნებრივად უნდა იყო, აღონდ შენებურად ბუნებრივად“, — უთხარით მაშინ საკუთარ თავს. ამ დღიდან თავი ანებეთ მისწრაფებას, ყოფილიყოთ ისეთი, როგორც ის არის, შეეცადეთ და შეგობრებოდეთ იმ ქალს და ეს ათლადაც გამოგივადათ. ვერც კი იგრძენით, ასე იქცეით ავტორიტეტად მის თვალში. თქვენა ქმარი თურმე ბევრს ელიპარაკებოდა, თქვენს ქორწინებაზე, ამასე მტრად აყააებდა მათ, ვადრე გვეთხათ, და როგორც კი ვინმე უნდა იქნებოდა დახლოება, თავად გამოგვეცხადათ და ამას საინტერესო ცვლადებშიც მოძევა. ყოველდღე სამსახურადან დაბრუნებულს ქმარს შინ სვდებოდა თქვენი მეტოქე და აღარ ესახებოდა რომანს გმარ ქალად. იგი თჯისს წყვრად იქცა ქმარს თავდაპირველად ეს მოულოდნელი შეგობრობა გადევ ართობდა, შეესდო დამტკბარყო ერთბაშად თრ ქალზე ბატონობის შეგრძნებით, მაგრამ მალე თქვენსა და იმ ქალს შორის ისეთი მჭიდრო შეგობრობა დამყარდა, რომ თქვენი ქმრისა და მახი შეგობრობა მისიანონი იყო. ქალი მუდამ უფრო გულახდილი ქალიან. თქვენმა შეგობარმა დაქვლქას დროს უჩებურად წაძორთმა, თქვენი ქმრის ხასიათში ბევრი რამ არ მოძწონს და მის ახარებებს თქვენი სახლოვე ძირჩვენით.

ჭკუა გყვით, ქმრისათვის არ მივეხარებინათ ეს ამბავი. ამა, რას მაადწევათ, გულა ეტკანებოდა, თავისოყვარუბა შეგებდალებოდა, თანაც არა მარტო ცუდად მოექცეოდით, არამედ ტაქტიკურად შეცდომაც მოგავიდოდით. ქმარი არ დაგაჯერებდათ, შესწავლებდა იმ ქალს, და ასაც ხასწრაყოფ უარყოფდა ყველაფერს.

თქვენ მოთმანებათ ელოდათ ხაქმის ხელახრულად დაგვირგვინებას. შაბლოდ ერთში მიხვევით რჩევა-დარიგებას და გამოაყენეთ იმ ქალის გამოცდალება: ყურად იღეთ ძვირფასი მათიანებები ჩაცმულობაზე, გარცხნილობაზე, მოგრამ იქაც შეეცადეთ არ მიგებამათ მისი სტილისათვის და გემოეთ საკუთარი. თქვენიც მახეით სრულყოფილებას ესწრაფოდით, თქვენს საკუთარ სრულყოფილებას. დადად სახიათოვნება დარჩით, როცა შეამჩნიეთ ქმრის კმაყოფილა შემოხედვა, როცა იგრძენათ, როგორ ეამიებოდა თქვენთან ერთად საზოგადოებაში გამოშენა.

რაც შეესება იმ ქალს, მაინც არ ნოქმეით, სულ გვერდში გვავდათ და ვმარული შეუბოვრობათ ემატიყვბოდით. საბოლოოდ უნდა ამოგვეწურათ მახი გავლენა.

ახე დადხანს არ გაგრძელებული. მალე თქვენს შეგობარს, სათქმელი შემოეღია. ხმარად რველ ამბავს ახლოდ ახადებდა. ნაკლებად ხაგარაუდა იყო, რომ ერთმანეთს ხადმე სხეიგან შესკედროდნენ. ქმარი უკვე იღარ ტეუოდა შინიდან ვასედასას. გულში შეიმობდით გამარჯვებას. ერთ მშვენიერ დღეს გამოაცხადეთ, ავტომანქანით მარყულ მოგსაურობაში წასვლა მანდა, სამივენი ერთად წავიდეთ. გულშეშოურაღმა ქმარმა შეუკვირო:

— რა ამბომ! ასეც ეს ქალი! ერთი განაგებინე, რას ვადავაფებამარ?

— შენ თქვით არ ამბობდა, სახიათოენო ქალიათ?

— სახიათოენო, სახიათოენო, — ჩაბურდღუნა ქმარმა, — ვც რა შუამია, კარგა დეინოც სახიათოენოა, მაგრამ მარმა კა არავინ იგუბებამ! ესეც არ იყო, გულახდილად რომ გათხრო, შენთან მარტო ყოფსა მარჩევენას!

ამ დღიდან ეს ქალი ნელ-ნელა ვაქრა თქვენი ცხოვრებადან. იშვიათად თუ სვდებოდით, შეგობარია ვერ ჩრდალად იქცა, მერეცა ხერითად გაუჩინარდა, თჯახაც ვადავარჩათ.

მშვიდობით.

წიგნების აღორჩევაზე

რას მარჩევთ, რა წავიკითხთო, შევათსებით, ჩემი სულას იღუმალთ შეგობარო. ამკარაა, ჩემი რჩევა გაგოცებთ, მაგრამ მოდათ, მაინც დამიგდეთ ყური.

ჩემი მოძღვარი აღენი განურჩეველად ყველაფერს არ კათხულობდა და საკუთარ მაგალითზე დაამტკიცა ამ პრინციპის სრულყოფილება. აღენის ბიბლიოთეკა, ძირითადად, რამდენაშე დიდი ადამიანის ნაწარმოებებისაგან შედგებოდა. ვინ იყვნენ ისინი? — პომეროსი, პორაციუსი, ტაციტუსი, სენ-სიმონი, რეცი, რუსო, სპოლესი, სტენდალი, ბალზაკი, ყორე სანდი, ვიქტორ ჰიუგო და, რაღა თქმა უნდა, ფილოსოფოსები: პლატონა, არისტოტელე, დეკარტი, სპინოზა, კანტი, პეველი და თვაუსტ კონტი. მოელა ცხოვრების მანძილზე მათ დაუ-

მატა რომენ როლანა, ვალერი, კლოდელი, ბრუსტა და აგრეთვე კიბლანეი—მკაცრი და გან-
სახდურული არჩევანია, მაგრამ ხამაგაურთად ამ წიგნებს მათი პატრონი კარვად იცნობდა.
ვინ იცის, რამდენჯერ შექონდა გადაკითხული და კოველთვის ახალი სიმპუნიონი აღმოჩე-
ნით ტკბებოდა იუ ავტორს იცნობ, ხაჭარო გვერდს უცბად უნდა მადგნი, ბალზაკის რომელ
რომანში ხვდებიან პარველად ერთმანეთს ვოტრესი და რაუზანბრე? რომელ რომანშია ფე-
ლაქს დე ვანდენესი ცოლიანი? ბრუსტის რომელ რომანში ვხვდებით კარტუზელს ნუბეტს?
ამ კითხვებს თუ ვერ უპასუხებ, ნამდვილი მკითხველი არა ხარ. „მაგრამ პარტიკულარული
ბევრი არაფერია, — ამბობს ვალერი, — მთავარია შეითვისო მიგნებული“. ქალის განათლები-
სათვის რამდენიმე წაგნის შეთვისება უფრო ხასარგებელია, ვიდრე ცოველდგაურად ახალი
წიგნების უგულისხურა ფურცელი.

უნდა დავუთმოდ თუ არა ყურადღება თანამედროვე ავტორებს? რაღა თქმა უნდა, მით
უმეტეს, როგორც მათგანი მომავალში ხომ მსჯოლანი გახდება, აღონდ უნდა ნიცალოთ ყუ-
რადღება არ გაგვეფანტოს. როგორ? უპირველეს ყოვლისა, წლის ლიტერატურულ მოსაგაღს
უნდა ძველთ გაფილტვრის საშუალება ამა, რამდენია ისეთი წიგნი, გამოსტეგმელნი და ლი-
ტერატურული ორაკულება შედეურებად რომ ხასავენ, ექვს თვეში კი მათი არსებობა აღარა-
ვის ახსიყა. ტყუადად რატომ უნდა გადავიტვიართოს მასპოვრობა? დავიცადოთ, გავგერკვეთ,
რა ხვება და შენდეგ შევარმოთ მგებობა. ყოველ წყნთავისს პყავს თითო-ორთლა რჩე-
ული თანამედროვე სწერლებში. ან მით უნდა მივხვდეთ, შე ყველაფერს ვკითხულობთ იმ რამ-
დენიმე ახალგაზრდა ავტორის ნაწარმოებებიდან, ვახიც მჯერა, საამოვნებათ დავუმატენდი
სსკუბხაც, მაგრამ არ მინდა მეტიხსტეად მომიხრავლდნენ, მეშინია, არ წამლეკონ და იმი-
ტომ.

დავრწმუნდებით თუ არა წიგნების სულიერ და ესთეტიკურ ღირებულებაში, უნდა შევი-
ბინათ კადეც ახალი. წიგნებს ახლის და სრულყოფილად რომ გავცნო, მუდამ ხელს უნდა
გქონდეს, ავტორის გახაცნობად პაკირანია და თანაც კონსერული, რომ წიგნი თახოვო,
ხაილი თუ დამოყვრება დაუპირე, უნდა შეადანო, როცა კაცო ცხოვრებას შევზურად არჩევს
ქალს, ქორწინდება მასზე, წიგნს კი ვიდუღობა.

ახლა როგორ უნდა ვკითხოთ? პარველა წაკითხვა, როგორც წესა, თუ წიგნი გავაღლ-
ვებს, სწრაფი და აფორიაქებულია, მკითხველი ყლდაკს სტრაქონებს. შემდგომი წაკითხვისას
(ნამდვილი წიგნის წაკითხვა კი ასჯერ შეიძლება) უნდა მოვიმარჯუოთ ფანქარი და კალმის-
ტარი. ისე არაფერი უწვობს სიელს გემოვნებისა და ასროვნებას ჩამოყალიბებას, როგორც
ამაღლებული აზრებისა და ბრძნული მოხაზრებების ჩაწერა. უნდა დააფიცოთ, რომ ერთ
სტრაქონსაც არ გამოტოვებთ საყვარელი ავტორის წაგნში. ვანც ბალზაკთან ტოვებს ქალა-
ქებისა და ხასლებას გრცელ აღწერილობებს, მის მოტრფიადედ არ ჩაითვლება.

უფექტურ მეთოდად ითულება „ვარსკვლავისებური“ კითხვა, როცა ერთი წაგნის კითხვა
ცნობისწადილს ვიდვიენება სსკუბახადში. მაგილითად: ვკითხულობ ბრუსტს და აღტაცებული
ვარ. ვსწავლობ გულდახმით და ვიგებ, რომ ბრუსტა თავისი მაროე აღტაცებული ყოფილა
რესკინათ, ეორე ხანდით. მაშინ მე გადავდივარ რესკინასა და ხანდას წიგნებზე, რადგან არ
შეშობლია გულგრილი დავრჩე იმისადმი, რაც მოსწონდა ასეთ მკითხველს. სწორედ ასე,
შატობრიანშია განაცნო ვუბერი. მარლ დიუ ბომ მაძულა წამეკითხა „ორგნის დაკორგული
გარიდაკე“. თლესლაც მორის ბარინჩმა დამაახლოვა ნესოვთან, გოგოლითან. ასე იქხელება
სულიერი მეკობრობის ძაფები. ახლა თქვენი ჯერია, ჩაკბით ამგვარ შეგობრობაში.
მშკადლობით.

ობტიმიზმი

ობტიმიზტი ხარო, მთაყვალურობო querida. ნამდვილად ობტიმიზტი ვარ, მართალი ბრძა-
ნება. თავს მუდამ იმით ვიმყოფებ, რომ „ყველაფერი მოგვარდება“. უფსკრულში, რომ იჩე-
ხებოდე, — მეუბნებოდა ფრონტზე ერთი თანაოლკელი, — თავს მაინც დაიბძებდ, რომ ძირს ფა-
ფუსკა ქსოვილი დაგხვდება გიფნილი და ბოლო წუთამე შეინარჩუნებ სამშვიდესო. რაღა
თქმა უნდა, აზვიადებდა! სულაც არა მგონია, მანკლოხისა არ აყოს, რომ ყველაფერი უკეთე-
სობისაკენ მიდის უკეთესთა შორის უკეთეს ამ სამყაროში. ცხოვრებაში ბევრი გადაიიტანია,
არც გაჭირვება დამკლებია და არც უბედურება, მაგრამ მაუსკდაყად ამისა.

1. არა მკონია, რომ ცხოვრება სულმთლად ცუდი იყოს. შორსა ვარ ამ ამრისაგან. აღმაშანთა არსებობას არ მაყინსეუ „სამსენებლად“, თუძეა იგი მართლაც უცნაური ავთორიტულ ტალახის გუნდასე შერჩენილება უსასრულოდისაგან მავექანებით და თაქადაც არ ვიცით, რატომ. ბოლოს კი, რა თქმა უნდა, დავისიცეპით. ასეოთა ზინამდვილე და ვაქცეოთად უნდა შეეცდეთ მას. მთავარაა, რა შეგვიძლია ამ დროს ვაკაკეთოთ და რა უნდა გავაკეთოთ.

2. მე თბტამახტი ვარ იმ ვაგებით, რომ შესამლებლად მისახნაა ~~საქონის~~ ~~საქონის~~ ~~საქონის~~ საკუთარი არსებობა ვახუშობესებლად და რამდენადმე ადამიანთა ~~მსახურს~~ ~~მსახურს~~ ~~მსახურს~~ ვახუშობესებლად. მჯერა, რომ უდიდესა პროგრესი განსორციელებულია. ადამიანმა ძირითადად დაიმორჩილა ბუნება. მისი შემოქმედება სამყაროზე დღეს ვაცილებით ძლიერაა, ვიდრე იყო. შესიმისტი იტყოდა: მშვენიერია გამოგონებები საომარ მისნებს სმარლება და კაცობრიობა დაღუბესაკენ ~~სდის~~. არა მკონია, ეს ვარდუვალი იყოს. ჩვენზე ბევრი რამ არის დამთავრებული და ჩემი თბტამახტი ძირითადად ადამიანისადმი ნდობის ყურდნობა. ვიცო, რომ მასოკას დამსახიათიყელია დიდბულოვნება და ამიტომ უნდა გამოვიამიეროთ ეს საუკეთესო, რაც ყოველი მათგანის არსებაშია. ერთი სიტყვით ადამიანს თავისუფლებაზე უნდა ელაზარავთ და არა მისობაზე.

3. ვაღიარებ, რომ ყოველ ახალ მოკლენაში გარჯს ვექებ და არა ცუდს — ეს ჩემი ბუნებრივა მოთხოენილებაა. მაგალითა: გარკვეული მახეზების გამო ურთიერთობა მიფუჭდება ვაყლენიან პირთან, შესამახტი ატყოდა: რა სამსიყლეობა: კარიერა დამფუძებელი. მე კი ვამბობ: რა შეღწერება ამ რეგენისაგან რომ ვაქცეოთისუფელი შეთქა! ანეთა ჩემი თბტიმისების ბუნება.

აღენმა და მე ფიცა დავდეო. თბტამახტები ვიყოთ, რადგან თუ მისნად არ დაისახე გამოფსორებული თბტამახტობა, მაშინვე შესამლებელი ვახდება უკადურესი შესამახტის ვართლება, რადგან სასოწარკვეთა და ცუდი განწყობილება უბედურებასა და სრული კრახის მაუწყებელია. ვაკვირებ თუ არა, რომ შესამლებელია დაცემა, მაშინვე ვაქცეოთ ამას თებრუხხვევა მქვია და მასგან არც ვაღვეუელი ადამიანთა დაზღვეულია და არც ხალხი. თუ ვფიქრობ, რომ არაფრით არ შემიძლია ვიმოქმედო იმაზე, რაც ჩემს ქვეყანაში ხდება, კ. ა. მართლა არ შენიძლია. როგორც ადამიანს მე ხალხის შეექმნა დარი თუ ავღანთა უმარველესად ჩემს ხელში, ხოლო შენიღვით ჩემს ირველავ მყოფთა ხელშიც.

შესამახტა ვაღამდება. როცა ჩემს მეზობელს უსამუსოდ მაყინსეუ და ეჭვით ვუკურებ, ანთა მას უნამუსო და სექტო ვაცად ვაქცევ. ჩაუნერგოთ ადამიანს იძელი და არა შამი, ეს არის ანტიკურ ბრძენთა საიდუმლო. ჩვენი დროის ბრძენკაცებმა ყველაფერი შეცვალეს და სასოწარკვეთალებს გვახწყელიან, მაგრამ მე მათ სობრძნეში დარწმუნებული არა ვარ. ვნახოთ, ამბობს შესამახტი, მამ, თქვენ ადამიანებესადმი, ცხოვრებასადმი რწმენა სობრძნე ვგონათ? განა ამან არ მაყიყენათ ვულვატებალობამდე? სწორედ ეს არ იყო თქვენი სახუსტე გაუთაყებელ ბრძოლაში, რომელსაც სახელად ცხოვრება მქვია? განა ამით არ ისარგებლეს ბორატმა ადამიანესში, რომ არ ვაწლოდათ დავკვეურებინათ მათი ბორიტება?

დიახ. უნდა ვაღიარო, რომ ყველაფერი მართალია. მეგრჯერ განიცრუედა იმედი. კერძოდ, ბოლო ათი წლის მანძილზე სამუღვეელმა ფამიხმმა, სისხლიანმა საზღვარმა, ჩემი სამსობლო ორად რომ ვათიმა, ვადასახლებებმა, ასღორელთა პატაპრობამ, ჩემი სახლის დარბევამ, საბუდისწერო ვამს სოვიერთი მეგობრის დაღატმა საკმაო საფუძველი მომცა სამყაროს სრულყოფილებაში ეჭვი შემეტანა.

რას იხამ? არც არახოდეს მჯეროდა სრულყოფალებასა, ყოველთვის ვაციოდი, რომ ბორიტა ადამიანება არსებობდნენ (მეტწილად ისინა უგუნურნი ან უბედურნი არიან), ყოველთვის ვაციოდი, რომ ვახაჭარმა ბრბოს შეუძლია უღმობელი და ხელმადბალი ვახდეს. ჩემი თბტამახტი მხოლოდ ამასი გამოისატება, რომ მჯერა — შეიძლება მოვლენებსე ვარკვეული ვაყლენა ვაქონით და თუ მაინც ვვიწერია უბედურებასთან შეგრა, დავბლეკო ასე, როგორც შეესელებათ. დეკარტამ ეს ჩემზე უკეთ თქვა: მუდამ ამას ვცდალობდი, საკუთარ თავზე ვანემარჯვა და არა მედახწერასე, საკუთარი სურვილები შემეცვალა და არა ხამყაროს წყობათ.

მაყვარდეს დარსეული ადამიანები, ვარს რომ მასყეკია, განვერიდო ბორიტებს, სიკეთე ვთვსო, დავბლოთ ცუდი და ვირწმუნო კეთილი — აი ჩემი თბტიმისში. იგი შესმარებოდა ცხოვრებაში. დაე, თქვენც დავცხმართო.

მშვიდობით.

თაშის მოწონების სხვადასხვა ხერხი

ექვსი თვის წელია, რაც მამაკაცები არსებობენ და შეპყრებენ ქალებს, ექვსი თვის წელია, რაც ქალები თავს აწონებენ მათ. ბევრი მათგანი ყველაფერს აკეთებს იმიტომ, რომ დაფაროს ბუნებრივი ანდა წელთა სიმრავლით შექმნილი ნაკლი. ამბეკო, ტრუს, დღემდე შეხედებით უამრავ ქალს, უბრძოლველად რომ დამორჩილდა ხელს. „უშნო ვარ — ეივო, არ ვუყვარეარ? — ვაცდლებ უხიყვარულად. ქმარზე აღრე დიებერდა? — მათ უბრუნეს მახათას“.

ბელჯიკის რომანები ხავსეა ხედს შევუებული ქალებით, ფარ-ხმალი რომ დაყარეს ოცდაათი-ორმოცა წლას ასაკმა და ამით გზა გაუხსნეს ქმრებს უფრო ახალგაზრდა ქალებსაკენ. 1900—1930 წლებში პარიზისა და საფრანგეთის ბროფინციებში მრავალი ფრანგი ქალი ცხოვრობდა ასე: რჩებოდა ოჯახის დედად, ზრუნავდა შვილებზე, მუშაობდა, მაგრამ ქალი აღარ იყო და არც ბქონდა ამის სურვილი. ვარცხნილობა და ჩაცმულობაზე ზუსტად იმდენს ზრუნავდა, რამდენსაც ეთიკა მოითხოვდა და თავს დამსაძავედ იგრძნობდა, ვარეგნობაზე რომ დაესარჯა კეთილი საქმეებისათვის, ოჯახისა და შვილებისათვის განკუთვნილი დრო და ფული.

მაგრამ ყველაფერა შეიცვალა ბოლო ორმოცდაათი და განსაკუთრებით, ბოლო ოცდაწლის მანძილზე. ჯერ კიდევ შესვდები გადამკრებული მოდების უცნაურ წარმომადგენლებს — ხასწაულ გადმონაშთებს ფორმისა და ასაკის ვარეკე, მაგრამ სულ უფრო და უფრო იშვიათად. ამა, დაიკვირდით ქალებს ხადზე მიკრუებულ აფგილას, პატარა ქალაქის ქუჩებში. ახალგაზრდებს უმეტესობას გემოვნებით აცვია, თმა მოდურად აქვს დაყარცხნილი. დიდ ქალაქებში ეს აღარაფის უფარს. სელმოკლე ემაწვილა ქალი უსადილოდ დარჩება, მაგრამ დალაქს უმტველად მაკოსხავს. რამ განამირობა ასეთი ცვლილება? ვფიქრობ, აქ დიდი როლი ითამაშა კინომ, საზოგადოების ყველა ფენა აზიარა სილამაზის ნამუშებს, სახიყვარულო თავგადასავლებს, რომლებიც ააწავლიან ქალს, როგორ შეადგება სილამაზის გამოყენება. ვერანის ვარსკვლავებს ასეთივე ძალი აღმოაჩნდათ, როგორაც ოლიმპის ქალღმერთებს: მისაბამ შავლითად აქცნენ და მათი წყალიძით მამაკაცების მომთხოვნელობაც გაიზარდა. ამ საქმეში თავიანთი წვლილი შეიტანეს ილუსტრირებულმა ჟურნალებმაც, დამტკიცეს, რომ თუ სილამაზეს არა, სინატაფესა და მომხაბველეობაც უმტველად მაადწევს ყველა ქალი, ოღონდ მოინდომოს. ამას ისიც უნდა დავუმატოთ, რომ გასქორწინება შესაძლებელია გახდეს, რომ გათხოვდა ქალი იბულებულია დიაცის თავისი მდგომარეობა, რომ გაუთხოვარ ქალს წინანდელზე მეტა გაიაქანი აქვს, რომ ვარეგნულად განსხვავება სხვადასხვა კლასის წარმომადგენელთა შორის აღარ აგრძნობა — ყოველივე ანან მნიშვნელოვნიად გაიყარათთა ბრძოლის ყველი და ქალი აღარ შეუძლია ვულგარული დარჩეს თავისი ვარეგნობისადნს, თუქცა...

კიდევ არიან ქალები, ვახგანაც ვაივონებთ: „რომა მენადვლება რას მთავაზობს მოდი და რა მოთხეჭადილება ვახდენ სხეებზე. ეიცვამ ასე, როგორც მე მსურს და არა სხვებს. მთავარად ვარეკად ვაგრძნო თავი“ ასე ეს ამბობენ, მაგრამ სუთუ ასე ფიქრობენ? რატომღაც მგონია, რომ ისინი ისევე ქმნიან საკუთარ ხატს, როგორც დასარჩენი ქალები, ოღონდ სხვა ნამუშებზე დაყრდნობით.

თქვენ წინაშეა სპორტული აღნაგობის ქალი — ახალგაზრდა და მამზადველი. გულით სწადია, მთელი მისი ვარეგნობა ემაწვილურ სილამაზე მეტყველებდეს. ვარეკად იცის, როგორ უბდება ფანელის ნაცრისფერი მარჯალი და სვიტერა, მონადირე ღიანას ღამას გულმკერდს რომ უჩენს. ეს დაუღვერობა თვალში ვსვდებათ დღას ვარეკეულ მონაკვეთში: ოღნავ აწეწილი თმა, უკრიძობა, სანორჩე, ცურვისა თუ სარბილისავან ავარდისფრებული ლოყები, მაგრამ სუ გკონიათ, რომ ვარეგნობაზე არ უსრუნიათ, პარიქით — ამ ქალმა იცის, რა უბდება მის სილამაზეს. მერწმუნეთ: სვიტერის ფერი სავანგებოდაა შერჩეული, ერთი შეხედვით ვითომდა აწეწილი კულულება გამიზნული ვარცხნილობაა, „ნიაზს“ რომ ეძახიან, სოლო სახის ჯანსაღი მამზადველი ფერი მარტო მის ნახელავი არ ვახლავთ.

მაშ ასე, დავუბრუნდეთ ქალებს, სხვათა აზრს აინუნშიაც რომ არ ავლებენ... ერთი განახათ, როგორ ემზადებიან იმ კაცთან მუახვედრად, ვისაც თავს აწონებენ. უმაღვე შეამჩნევთ უცვარ ცვლილებას. „რა ემართება დომანაკას? — უკვირთ მეგობრებს, — საოცრად ვალამაზდა“. დიას, ვალამაზდა, ვალამაზდა იმიტომ, რომ იგრძნო ამის აუცალებლობა. თუქცა საკუთარი ჩევეების დალატა აიბულებს თავა იმართლოს: „არ მიყვარს ტუჩების შეღებვა, მაგრამ რა ექნა, როცა ყველა იღებება, თეთრა ყვავევით სომ ვერ ვავლა? ამ სეზონზე აღარ

ვაპირებდი ქუდის ყიდვას, გაუკონარი ფასი ადევს, მაგრამ ერთ წელაწადში მოდა ისე შეიცვალა, სარკეში რომ ჩავისკდე, გული გამისკდა.

თავს ნუ ამართლებთ, დომინიკა, გული თავის მოსაზრებებს ეკარნახობს და რაც ემართებათ, სავსებით ბუნებრივია. თქვენ დიაბტიკრესდით თქვენი გარეგნობით, რადგან ვსურთ სხვადასხვაინტერესით, თავის მოწონების სურვილი ხატისობაა — და თქვენ მშვიდობით.



კლეოპატრას წერილი

„კლეოპატრას ცხვირი რომ უფრო მოკლე ყოფილიყო, სამყარო სხვანაირი იქნებოდა...“ მასკალის ეს სათქვაში სწორად გეგონდება, როცა საკუთარ ცხოვრებას ან ჩვენი ქვეყნის ისტორიას ვაზიარებთ. უმნიშვნელო ფაქტები, საოცარი დამთხვევები დრამების მიზნად ხდებოდა ჩვენ კი ვულუბრყვალად ვაწერდით გარდუვალ ბედისწერას. არღუტ სტაგისკას ნაკლებად რომ პყვარებოდა ძვირფასეულია, მესამე რესპუბლიკის ბედი სხვაგვარად წარმართებოდა. ჯარისკაცები, ბონაპარტეს ხარბახანი რომ მოუგორეს განდგომის ერთ-ერთ დღეს, ზუსტად დათქმულ დროს გამოცხადდნენ, მაგრამ გზაში თითო ტიქა დგინო რომ გადავკრათ და დავგაანებოდათ, ჩვენი წიგნებიდან გაქრებოდა აუსტერლიცი და ვაგრამა.

წარსულას გასხენებისას მუწუღებელია არ გაგიტაცოს ამგვარმა აზრებმა. მაგალითად, გულში ფიქრობ, წელს საადდგომო არდადეგებზე სენ-ტროპეში რომ არ წავსულიყავი, არახოდეს არ შევსვდებოდა იმ ჩემს ვაძიუბედურებულ ქალსო. ეს მოსაზრება დამაჯერებლობას მოკლებულია. რაღა თქმა უნდა, წვრილმანი, გაუთვალისწინებელი ვარემოებანი ყოველ საათს მოქმედებენ ჩვენი ცხოვრებას ჩვეულებრივ დანებაზე, მაგრამ აუცილებელია დამთხვევათა განსაკუთრებული თანმიმდევრობა, რომ ამ დანებამ დიამეტრალურად შეიცვალოს მიმართულება.

სენ-ტროპეში რომ არ წასულიყავით, სენ-რაფაელში ჩახვადოდით და აქ შესვლებოდით იმავე ყაადის მანდილოსანს. იგივე ზუსტად ისევე მოგეწონებოდათ და ზუსტად იმავე მანუზათ, რადგან იმ მომენტში თვითონ ვერ ხვდებოდით, თორემ გულს სწორედ ამგვარი განცდებისაკენ მივიწვევდით. თქვენი ცხოვრების წვრილმანი მოკლეებმა შეხაბლოა სხვაგვარი ყოფილიყო, მსლიანა სურათი კი იგივე დარჩებოდა.

ღორდ დანსენამ ამ სიუეტზე საანტერესო პაესა შექმნა. პირველ მოქმედებაში კაცი მატარებელზე იგვიანებს, ზუსტად მაშინ განთვარდება ბაქანზე, როცა ვაგონი დაიხრება. ეს დაგვიანება ცხოვრებას დაუმახინჯებს და სულ იმას გაიძახის: წარმოვიდგენიით, ერთი წამით, სულ ერთი წამით ადრე მავსულიყავით... და აა, ერთ მშკენიერ დღეს ვინმე აღმოხვეული ვაჭარი ჯადოსნურ კრისტალს შესთავაზებს. კრისტალს უნარი აქვს პატრონს შეუცვალოს განვლილი ცხოვრების ერთი მოვლენა, მეორე მისივე სურვილით შერჩეული მოვლენით. ბუნებრივია, ვიორა ვაგონთან ერთი წამით ადრე მისვლას მოახურებს. ამჯერად მშვიდობიანად ჯდება მატარებელში და მისი ცხოვრებაც თავადან იწყება. თქვენ წარმოიდგინეთ, ამჯერადაც ვერ ასტდება კრასს, რადგან მარცხის სიღრმისეული მისეხება ვმირას სისაათშია ჩამართული და არა მოვლენებში.

ახეა მაშინაც, როცა საქმე მოელ ხალხს ესება. აქაც შინაგანი განწყობილებაა მთავარი. მეზარბაზნეებს რომ დაგვიანებოდათ, ბონაპარტის ცხოვრების გზა რამდენამე წლით შეიცვლებოდა, მაგრამ საფრანგეთას ბედა უცვლელი დარჩებოდა, ყოველ შემთხვევაში, მისი ძირითადი მიმართულების ფარგლებში. ვაძიონდებოდა ახალი ბონაპარტი, ყოველი თათბა სომ გმირთა და აქტიურ ადამიანთა გარკვეულ რაოდენობას წარმოიჩენს, ოღონდ ახანი მშვიდობიან ეპოქაში უსახელოდ ცხოვრობენ. 1895 წლია ბონაპარტები პროვინციულ ვარნახონებში, ბატალიონის სამეურნეო და ადმინისტრაციულ თანამდებობებზე ისიცებოდნენ. კლეოპატრას ცხვირი რომ უფრო მოკლე ყოფილიყო, რომი მაინც იგემებდა ჯერ სიღიადეს და შემდეგ კი დაცემას.

თქვენი ცხვირიც რომ უფრო მოკლე იყოს, ქალბატონო, მე მაინც მაგწერდი ამ უსტარს იღუშალ მეგობარს, უმრალოდ, იგი სხვა ქალი იქნებოდა. მშვიდობით.

ქ რ თ ნ ფ ა ზ შ ბ ბ ი



ქრთნოფაგი. ეს სიტყვა, მგონი, მონტერლანმა მოიგონა და იგი ადამიანთა ამ ბოღმას საშინელ ნაირსახეობას განსაზღვრავს. ლაპარაკია დროის მშთანთქმელებზე.

მეტწილად ასეთ ადამიანს სერიოზული საქმე არ გააჩნია, არ იცის რა მოუხერხებს საკუთარ დროს და შთანთქავს თქვენსას. ამ ცხოველს ხოთამამე გასაოცარი წყნარება ხერხებს უცნობ მწერლებს, მითხბოვს საჩქარო პასუხს, ისე უღმობელია, რომ კონკრეტში მარგანაც კი დებს და ამით თავას წესიერ კორესპონდენტს უშპიმეს მდგომარეობაში აგდებს. იბრძვის ყოველად უხარგებლო პაემანისათვის და თუ ვინმეს დმერთა გაუწყრა და დაეთანხმა, ისე მთაბეზრებს თავს, რომ მასპინძელს თავაზიანობას დააფიწყებს. დაწვრილებათ მოგიყვებით საკუთარ თავგადახავალს, გამოგკითხავთ თქვენსას და თუ ბედმა გაგიდამათ და დღაურებსაც წერს, აუცილებლად ჩაინამსავს, რომ ასაკმა ჩავიკლათ ხალაია, უნაითო, მოსაწყენ კაცად გაქცაათ, რომ, ერთი სიტყვით, ძალზე გაუცრუვდა იმედი. თქვენს მომავალ ბიოგრაფებს კი აზრადაც არ მოუვათ, თქვენი ხიზუმე გააფარებით რომ იყო გამოწვეული და აუცილებლად ისარგებლებენ მასა დღიურით, რათა ხაცოდვე ბებრუხანად წარმოგადგინონ.

სულ ტყუილად შეეცდებით ქრთნოფაგის გულის მოგებას, თუ მას მოხადრდნელად დროის პატარა საგლეჯს შეაჩქებთ. საკმარისია ხტუმარში დაუფიქრებლად გადაუგდოს ძაღლს წიწკლის ნაჭერი, რომ იგი წამში უკან მოტრიალდება და მწყალობელ ხელს მუდარით აღსაგებ თვალბრათ მიაჩერდება ნასუფრალის მოღუჯანშია. ასეა ქრთნოფაგაც თუ შევატყო, რომ კეთილი და მოწყალე გულის პატრონა ხარ, მაშინვე ბორბლად გამოიყენებს ამ აღმოჩენას. თქვენი გულთბალობა წააქეზებს, რომ კვლავ გვხტუმროთ, მოგწერთ წერილი და რაიმე გასხოვოთ.

- ბევრი ჩამუშაო მაქვს, - მოკრძალებით შეაბარებთ თქვენ.
- მართლა? რა ხაისტერესთა... - იტყვის ქრთნოფაგი, - რაზე მუშაობთ?
- რომანს ვწერ...
- რომანს?! ო, მთელი ჩემი ცხოვრება ხომ რომანია...

და მოხსნის გულის თავს. შუღამე მოვა, თქვენ კი ისევ ამ დღეში იქნებით, თუ მოახერხა და თავის ხასლში შევატყუით, მაშინ ხომ მთლად დაიღუბეთ და ეგ არის. თქვენ უკვე ძველი ხართ, მის ბუნავში შეთრეული ძელი და თავიდან ბოლომდე გამოგლრდნით. თუ ხტუმრებსაც მოუვარა თავი, იცოდეთ, ქრთნოფაგთა მთელი არმია შეგახრამუნებთ. ამგვარი მწერები ხაოცრად გულუსკები არიან და სიამოვნებით უნაწილებენ სხვებს თავიანთ ნადიელს.

მორალი ის გახლავთ, რომ ქრთნოფაგებს მკაცრად უნდა მოვეკადოთ და უღმობლად გავანადგუროთ, გულმოწყალება და მოთმინება ხეირს არ დაგვაყრის, პარიქით, მათ დიდებულ პართებს შევუქმნით. ქრთნოფაგი ხიცოცხლისუნარიანა ცხოველია და ამიტომ უნდა განადგურდეს. ხერთოდ უღმობელობის სახტაკი მტკრა ვარ, მაგრამ ამჯერად ეს ჩვენი მოვალეობაა. ხომ არ დაანებებთ ნადარს ყოველგვარა წანაადმდეგობის გარეშე, რომ მოვიდეს და ხორცა ამოგაგლიჯოთ? ქრთნოფაგები ნადირის მსგავსად ხელყოფენ ჩვენ ცხოვრებას. ჩვენი ცხოვრება კი სხვა არაფერია, თუ არა დრო. „ხად ნახავთ კაცს, დროის მნაშენელობა რომ ესმოდეს, აფახებდეს დღეს და შეგნებულა შეტონდეს, რომ ყოველი წუთი ხიცოცხლეს გვიმოკლებს. ცხოვრება მიდის, ჩვენ არაფერა გვეკუთენის დროის გარდა და ამ ერთადერთ მფრინავ სიკეთესაც გულუსკად ვწირაფთ პირველხვე შემხვედრს...“

აი, ძვარფახო, რას ხწერდა ხუნეკა თავის მგლობარ ლუცილიუსს ათასი წლას წინ. თურმე ქრთნოფაგებიც თდითგანვე არსებობენ, იმ დღიდან, რაც საზოგადოება არსებობს. ცუდ გუნებაზე თუ დაგაყენეთ, ნუ ახარებლებთ ამით და უარს ნუ იტყვით ჩემზე, ნუ შეამცარებთ ჩემთვის გამყტიებულ წუთებს. თუ ქალი მოგწონს, ქრთნოფაგად არასოდეს გადაიქცევა, რადგან მისი მანერა - შეავსოს ჩვენი დრო, უძვირფასესია. მშვიდობია.

თავაზიანობის წინააღმდეგ

ძვარფახო, თავაზიანობას უნდა ერიდოთ. მისი წყალობით მამაკაცები და ქალები გაცილებით მეტ სასუდელეს ხჩადიან, ვიდრე სხვა რამ საშინელი ნაკლის გამო. ამ ჭეშმარიტებას ორი არავი და სხვა მრავალა საბუთიც ადასტურებს.

ერთი პარიზელი ცოლ-ქმარი, კეთილსინდისიერი ბურჟუები, უახლოეს მკვლობრად მიიჩნეოდნენ ცნობილ ქარურგს — პროფესორ ბ.-ს. ქარურგი მომხიბვლელი კაცა იყო, პატაროსნების განსახიერება და თავისი საქმის დიდებული ოსტატი. მაგრამ ყველანი ვებრძობით და დგება იმეთი დღეც, როცა დანი ცახცახს იწვევს ექიმის დაუძღურებულ ხელში. თანამოსმე კოლეგათა შემწეობით პარიზში ხმა დაირხა, ბ.-ს პრაქტიკაში მომხიბვლელი სურველი შემოსევებით. სწორედ ამ ხანებში ბ.-ს მეგობართა ოჯახში გაჩნდა ავადმყოფი. მისი უკმაში გასინჯვისა და პირველი დახმარების შემდგომ ოპერაცია გარდუკალად მიიხსია.

— ეის ვააკეთებინებთ ოპერაციას? — იკითხა მ.რ.

ავადმყოფმა დაახსიელა პროფესორი ბ. ექიმა ჩოიღუმა:

— დიდებული სპეციალისტა იყო, ახლაც შეუძლია, კარგი რჩევის მოცემა, მაგრამ...

ცოლ-ქმარი შეფაქრიანდა, როგორ აწყენინოს ძვირფას ბ.-ს და როგორ სთხოვოს შველა მის ერთ-ერთ კოლეგას? ერთხმად აღიარეს, ეს უღმობელისა იქნებაო.

— და თინაც უზრდელობა, — დაუმატა ცოლმა, — ავერ გახულ კვირას არ იყო, მასთან რომ ვახადილეთ?

ამ უცალობელ ხაზუთს წყაღა არ გაუვიადოდა. მიაკითხეს პროფესორ ბ.-ს, იგი ფრიად კმაყოფილა დარჩა, მეგობრების დახმარების საშუალება რომ მიეცა, და თანხმობა განაცხადა.

— თინაც ხულ უზრადლო ოპერაციაა. — თქვა ბ. მ.

ოპერაცია მართლაც უზრადლო იყო, მაგრამ ავადმყოფი მოკვდა. მიზეზი თავისიანობა გახლდათ.

აი მეორე ამბავიც. ყმაწვილი კაცა ხშირად ჩადიოდა სტუმრად თავის მეგობრებთან ნორმანდიაში, მსყენიერ აგარაკზე. მეგობრების ქალიშვილს მოსწონდა ეს ყმაწვილი და არც მშობლები ჩანდნენ მათა შეუღლების წინააღმდეგნი. რაც შეესება ყმაწვილს, იგი გულითადად მეგობრის თვალით უყურებდა ქალიშვილს და არავითარა სურვილი არ ჰქონდა საუკუნოდ მისთვის დაეკავშირებინა თავისი ცხოვრება.

გახაფსულას ერთ მსყენიერ ხალაძოს, როცა ცა ვარსკვლავებით იყო მოჭვდილა და აყვავებული ვაშლის სიხ ტოტება სურნელებს აფრქვევდნენ, ნავახმშვეს ყმაწვილმა გაუფროსილბლობა გამოიჩინა და მთვარას შუქსე გახვირსების სურვილი გამოთქვა.

— დიდებული აზრია, — თქვა დაახახლისმა, — მარა-ჟანაც გამოგყვებით.

ახალგაზრდებმა მანდგრიხიკენ ვაიხვირნეს. მართლად ნისდს დაებურა ბაღი. ხველა ბაღისა ძლივხდა მოჩანდა. მარა-ჟანას, რაღა თქმა უნდა, არცოუ შემთხვევით, დრანტეზე ფეხი დაუცდა და წაიქცა. ყმაწვილმა ხელი სტაცა, ქალიშვილი ყმაწვილას მკლავებში აღმოჩნდა, მათი ტუჩები კა ერთმანეთთან ახლეს.

— აჰ, — ამოაკვნესა ძიბნედალმა ქალიშკალმა, — ყოველთვის ვიცოდია, რომ გაყვარდით...

მის გადახარწმუნებლად უღმობელობა და სიამამაც იყო ხაჭარო. ყმაწვილი, ერთხაც მოკლებული იყო და მეორესაც, იგი ხვედრს დაბორჩაღდა. ტუჩებმა თავიანთი საახლოვე საბუდისწერო კოცნით დააკვარგვისნეს და ახალგაზრდები, როგორც ხაქმრო და ხაცოლე იხე დაბრუნდნენ მინ ყმაწვილმა მოული ცხოვრება გაატარა ამ ქალიშვილთან, თუმცა სკანის ხატყვებით რომ ვთქვათ, „იგი მისი ყაადასა არ იყო“.

თუ ხაჭარო ვახდება, ძვირფასო, ყვავით საოცრად უზრდელა.

მშვიდობით.

პირივნება თუ ნივთი?

ქალა, როგორც მოგხსენებთ, პირივნებაც შეიძლება იყოს და ნივთიც. აგი პირივნება, თუ არ არას დამოკიდებული საყვარულ ადამიანზე, თუ თავისა მოსახრებებისა და გვეგების, სხეულასა და ძირების სრული პატარ-პატრონია. ნივთია, თუ უდრტიანეღად იტანს, ნივთად რომ მიიჩნევენ, თუჯაც ლაბარაკი იყოს მსყენიერ და ძვირფას ნივთზე. ქმრია ნება-სურვალსა და სუბტურეშე მოხტუნავე უნებისყოფო ქალი ერთგვირად მიმშილას დამაოკებულ გემრიელ გერას ემგვანება.

დიდი ხნის მანძილზე ქალი მხოლოდ მამაკაცის სურვილების საყრდენს წარმოადგენდა. თმის დროს ნადავლის ნაწილიდ მიიჩნევენ. გამარჯვებული მეომრის ხელში გადადაოდა როგორც ნააღაფევი საჭურველა, ვერცხლისა და თქროს ვაზები, ასე ტრავ ქალაც. არცოუ იხე

დიდი ხნის წინათ პარიზში არხეობდა ბაზარა, სადაც ისევე ათლად შეგვეძლო გვეიდა მონა ქალა, როგორც რაიმე ხივი. ქალს ეკონომიური დამოუკიდებლობის მოპოვება დასჭირდა, რომ გამხდარიყო პიროვნება და დაცვა თავისი უფლებები.

დღესაც კი ბევრი მამაკაცი ხანხანულით ლაპარაკობს ამ დროზე, როცა ქალი წაიღო წარმოადგენდა. რა დიდებული იყო ქალი ქმარს ანიჭებდა საამოვნებას, უჩენდა შვილებს, სრულიადაც მათ, უვლიდა სახლს. სამაგიეროდ კი არაფერს თხოულობდა, თღონდ ^{ქმარს} ^{საქმელი,} ჭერი და ხსენა დანარჩენი. თუმცა ამ სხვა დანარჩენს კი თხოულობდა. ქმარს ^{ქმარს} ^{საქმელი} მალე ქმარა ვას-განზე : წყებოა ყურებას და ქმარი საყვარელი უბოდიშოდ მიდიოდა.

ქალი, თუ მათ პრეტენზია აქონდა ყოფილიყო პიროვნება, მამაკაცებს აღაზიანებდა. სწორედ ეს იყო უორე ხანდახ უბედურება. იგი პიროვნება იყო ამ სიტყვის სრული გაგებით და შესაყარის მოპყრობასაც მოითხოვდა სხვებისაგან, მამაკაცთა დიდ უმრავლესობას ხვობდა ჭკუით და სავადრიბადაც ექცეოდა მათ. ხულ მუდამ თავის ჭკუაზე დადიოდა: თუ ვინმე ბურდებოდა, მამისევე იშორებდა თავიდან, როგორც მამაკაცებმა იციან სოღმე.

ფულს თავისა მრომით მოუღობდა და სურდა ისე მოეხმარა საკუთარი ქონება, როგორც მოეპრანებოდა. საცოფავა მასა ქმარი გაოცებული და თავგახაბნული ჩიოდა: ქალი კი არა, მამაკაცი შემა რთავს ცოლად.

თანამედროვენი ქალბატონი ხანდახ მამაკაცურობას უვიინებდნენ, თუმცა ნაღვილი ქალი იყო ხულათაც და ხარციაც, თღონდ ქალი პიროვნება და არა ქალი ნაუთი.

ეროსელ ამ თქნაზე დეტალიც კი წავივითხე საფრანგეთის ერთ დიდ ქალაქში და ვაღიარე, რომ ქალი-პიროვნებას მხარეზე ვაყავი, თუმცა ახალგაზრდობაში დიდ საამოვნებას მანიჭებდა მშვენიერი ჯიშისანი ძაღლებით ვარს რომ სეგვოდნენ დამაზი ნაუთი-ქალები, რომ შემდგომში კი ვრძობა ვადავაფახე, როგორც უღარხი ვადმინაშითი ბაღოს ისიც დავუმატე. პატავს ვცემ-მგოქა პიროვნებას როგორც ჩემს დებში — ქალებში. ახე ჩემს მშებში — მამაკაცებში.

საღამოს მშვენიერი ვახშაძზე მიმიბატეეს, სუფრას ღამაზა მანდილოსნები და მათი ქმრები უახდნენ. და წყევს კამათი დღევანდელ მღვთმარეობაზე. ბევრმა დაიწუნწუნა: ქალი ჩვენს დროშიც ნივთად დარჩათ. ერთ-ერთმა მანდილოსანმა განაცხადა, მე ამით დიდად ემიყოფილა ყარო.

- იცით, რხაპროვნებს, რომ ძვარუბი ნივთი ვარ. — თქვა მან.
- მქია სარ ნივთი? — შეპყვირა ქმარმა, — მქუ ყველაზე ძღვეამოსილი პიროვნება ხარ ჩემს ნაცხობებში!
- თქვენ კი, eu rida, გამომიტყდათ, ვანი ხართ — ნივთი თუ პიროვნება?
- მშყადობით.

ქალსა და პროფესიას

(წერილი პირველი)

იყო დრო, და თან არც მთლად შორეულ წარსულშია, როცა ბევრმა ქალმა არ იცოდა და არც სურდა სცოდნოდა, თუ იყო ამქვეყნად სხვა სახის შრომა თჯახზე და ბავშვებზე გაწეული შრომის გარდა. სხვა ქალებმა კი ხელობას სწავლობდნენ. მათ უმიძიებს პირობებში უხედებოდათ მუშაობა, თან უხამართლო მოპყრობასაც იტანდნენ, რადგან მაშინ მამაკაცს ოდენიც რომ ემუშავა ქალს, მაინც საკლებს უხდიდნენ. ამავე დროს თჯახში ჩამყდარი ქალი, დედა და დიასახლისად რომ რჩებოდა, იბულებული იყო ეტვირთა ქმრის საქმიანობასთან დაკავშირებული მრაველი საზრუნავი და ყოფილიყო მისი საყრდენი ან... დაბრკოლება.

ამჟამად პროფესიის საკითხმა უდიდესა მნიშვნელობა შეიძინა თჯახურ ცხოვრებაში, რადგან ქალთა უმრავლესობა მუშაობს. ცხოვრება გაძვირდა, შემოსავალი შემცირდა, მოთხოვნა-ღება გაიზარდა, კარგად რომ იცხოვროს, თჯახს გაჭირვებით პეტონას თრი ხელფასი. ახალმა ვითარებამ ახალი პრობლემები წარმოიჭვა. სასურველია თუ არა, მაგალითად, რომ ცოლსა და ქმარს ერთნაირი პროფესია აქონდეს? თუ სასურველია, ერთად უნდა მუშაობდნენ თუ არა? თუ არ არას სასურველი, როგორღა შეეუთავსოთ ერთმანეთს თრი ღამიანის ცხოვრება?

განვიხილოთ ძველისძველა ვითარება, ხულ უფრო და უფრო იშვიათი რომ ხდება, მუ-

შობს მართლ ქმარი. რითა შეიძლება დაეხმაროს ცოლი? ხშირ შემთხვევაში მნელია მათ მოვალეობათა მორალს ზღვარს გავლება. ჩვენს სინამდვილეში ცოლი ქმარს შეუძამ მხარში უდგას. ფერმაში ქალი მთავარ როლს თამაშობს წებრავის დაქარებასა და კარ-მადამის მოვლაში. წერილი ვიქრის მღაზიაში ქალი გამყიდველია, გამფორმებელი და ბუღალტერი. იუ ხაეჭრო, კაფე ან სახტუმრო საკუთარი ხახლში იქვთ გახსნილა, დახახფიერებს ინცილებს ბავშვებსა და მუშტრებს შორის. ქმრის არყოფნასა თავილ არის ყველფრის ქორწინებტრონი და ქმარსე უკეთაც უძლევა საქმეს.

მაშინაც კა, როცა ქმარს კანტორა ან სახელოსის ცალკე იქვს, სახლს ვარკო, ქალას გავლენა შეიძლება უდიდესი იყოს. თუ ტაქტიანი და მოძხიბელელია, შეუძლია დააღებულად წარმართოს ქმრის ურთიერთობა უფროსებთან, თანამშრომლებთან — გაანთავისუფლოს იგი საოჯახო საქმეებისგან და მიხცვს ვახაქენა, მთელი ძალემა კარიერის შექმნას მოახმაროს. და პირიქით, თუ ქალი უმშურა და უაზროდ მოკრძალებულია, შეუძლია წყალს ვაატანოს ქმრის მრავლასადმოქმელი იმედემა. ხალხისაი ქალი ქმრისთვის მძიმე წუთებში მგუდროს სავანეა, ბუსლუნა დედაკაცო კი ვისკრეტილ ჭერსა ჰკავს, საიდანაც სულ წყალი წვეთავს, არც გაფარავს და ნერვებისაც გაშლის.

დიდი მნაშენელობა იქვს, ვახსიკუთრებით საყრანგეთში, ქალა ქმრისათვის მუსრუჭად არ იქცვს. ფრანგა სხვა ვროვნების ადამიანებთან შედარებით ნაკლებად ვაბედულია. მაგრამ თუ რაიმე ჭკვანურა ჩაიყაქრა, ცოლი დიდ დახმარებას ვაუწევს თვასხაც და სახთვადოუბასაც, თუკი მას მხარში ამოუდგება, ვამბედაობასა და შეუბოვრობას შეუქმებს. ამას კა ითლად შეძლებს, როცა ქმრის საქმეებში ჩახედული იქნება. თანამედროვე ვმაწვალე ქალემა მშვენიერ ზოვად ვანათლებას დებულობენ. ეს ამაშიაც ვამოადგება, რომ უსიარონ ქმრის ცხოვრებას, ვინც არ უნდა იყოს იგი: თიზაკოსა-მეატომე, ნეაროქირურგი თუ ახეინერი. ცოლის კომპეტენტურობა ქმრის საქმეებში ანმტიიცება იჯახს.

სახურველია თუ არა, ცოლსაც ქმრის პროფესია პქანდეს? როგორც ვიქვით, სახურველია და თითქმის აუცალეებელია, როცა საქმე ექება ფერმერებს, წვრალმან მოვაჭრეებსა და სახტუმროს პატრონებს. მაგრამ ხომ არსებობს უფრო რთული პროფესიები? დაეუბნათ, ქმარი მწერალია, ექამია, ინჟინერია, კინემატოგრაფიანტია, იდმინისტრაციული მუშაკია ანღო ჟურნალიანტია — მთასურვებს იგი, ცოლად თანამშრომელი რომ შეაუდეს ან კოლეგა? არი მკონია. რაღა იქმა უნდა, შეიძლება წარმოვიდგანათო შემთხვევა, როცა ქმარიც და ცოლიც ერთ სფეროში სუბიანტენს, პარალელურად თუ თრიაკვს კეთილშობილურა. სხისათა იქვს, ახვთ მეტოქეობას აიტანა მათი ცოლქმრიაბა, მაგრამ თუ ერთ-ერთს საინც აღმოახინდა მურთანობისკენ, პატივმოყვარეობისკენ ან უბრალოდ უმპრობასაკენ მიდრევილება მაშინ საერთო პროფესია დიდი საძნელეების სათიყუად იქცევა. კერძოდ, თუ ქალი უფრო სიჭიერაა და განთილეებული, ქმარს უნებურად დაამორჩილებს მურა. მართალია, ეს უსამართლობა და სახუდედე, მაგრამ საუკუნეების მანძილსე მამაკაცი იმე შეჩვევა თვასში მრძანებლობს, რომ დარსებობს შელახვად მაინწევს, ცოლმა თუ დიჯახსა მახსავე ასარგებურ. ერთ მახათ ცოლ-ქმარს ვიცნობდა, საყვარულით შეერთდნენ და პარველ ხანებში ბეცნიერადაც გრძნობდნენ თავს, ვაჯიდა ხანი, ცოლი მშვენიერა მახათიბი დედა, ქმარმა წარმატებას ვერ მიადწაა, არაფერი ვამთუვადა, ძალიან სტანჯებოდა. ცოლი ცვადლობდა მისთვის სატკივარი შექმსუბუქებინა. მაგრამ ფაქტო ფაქტად რჩებოდა, და ბოლოს თჯახსი დავნერათ იუ, ახეთები არიან მამაკაცებიც, ჩემო ძვირფასო.

მსვილობით.

ძალსა და პროფესიაზე

(წერილი მეორე)

ამ ხართულეთა დასამდევად, ამას წინათ რომ მოვახსენებდით, შეიძლება ადამიანმა რაიმე აღთნოს. აგილოთ ბირველი შემთხვევა: როცა ქალი მუშაობს, ქმართან და მასი უახლოვსა, ხანდო თანამეგწევა... თუ მედიცინის და ან ექამი ცოლად მიბევა ექამი და თანახმაა, როგორც სპეციალისტი დაკმაყოფილდეს უჩინარი, მაგრამ ქმრისათვის უაღრესად მნაშენელოვანი როლით, ქორწინებას არაფერი ემუქრება. ასეთვე შედეგს მიადწევს ის ქალიც, ვინც სტე-

ნოგრაფიას ან მანქანაზე ბეჭდვას დაუფლება და ვახდება თავისი ჟურნალისტი, მწერალი ან კინემატოგრაფისტი ქმრის მდივანი. არაფერი ისე არ აღუღაბებს ქორწინებას, როგორც ერთობლივი სამუშაო. სასაყვარულო კავშირს ერთვას საქმიანი თანამშრომლობა. ცოლ-ქმარს საუბრის თემა არ ელევა, ინტერესი თითქმის ხაერით აქვთ და აღარაფერ ფიქრობს ძალაუფლების გაყოფაზე. ქორწინებაც უფრო სრულქმნალი და მტკიცე ხდება.

მოვალეობათა ასეთი განაწილებას ქალს ბევრ რამეზე მოუწევს უამან ქმნი. როდესაც ერთ ცოლ-ქმარს ვიცნობდი, ორადეტი ბრწყინვალედ სწავლობდნენ სამკაცროს ფიქსულტეტზე, ორივე თანამდებობის პირი გასდა და ცოლს შეეძლო ქმარზე არანაკლები ბრწყინვალე კარიერა მქონოდა, მაგრამ ააძულა საკუთარი თავი ქმრის ახისტენტობით დაკმაყოფილებულაყო. მნაშენელოვანი აღმოჩენება, ერთად თანამშრომლობით რომ იყო მიღწეული, ქვეყნებოდა მხოლოდ ქმრის ხელმოწერით. როცა შევაქე ამის გამო, ცოლმა ასე მიპასუხა: „მე ამ საქმეში არავითარი დამხმარება არ მომიძევს და ამდენად გულიც არაფერზე მწყდება. როცა ცოლ-ქმარს ქვეყნარტად მუკობრული ურთიერთობა აქვს, არ არსებობს ცალ-ცალკე ქმრის და ცოლის ნამუშევარი, არც მათი სახელები არსებობს ცალ-ცალკე. არსებობს ორი ადამიანი და არსებობს ვანუყოფლიც. ჩემი ქმრის დიდება მე შეკუთვნის, მე მჭენს სხივებს“. ცხოვრებამ დამტკიცა, რომ იგი მართალი აყო, რადგან გადიოდა წლები და მათი ქორწინება ხუელ უფრო და უფრო მყარი ხდებოდა.

ხუელ სხვაგვარიდაა საქმე, როცა ცოლ-ქმარს სხვადასხვა პროფესია აქვს, თანაც ამხიანი, თუ ქალი დიდ საქმეს უდევს სათავეში, კანომხაიობი ან პოლიტიკურა მოღვაწეა და აღწევს ბრწყინვალე წარმატებებს, მაშინ, როცა ქმრის მიღწევება ძალზე უმნიშვნელო ან საერთოდ არ გაჩნია მიღწევები. ქალს დასჭარდება დიდა ვინაერება და უსახდერო სათნობა, რომ ასატანი გახადოს მდგომარეობა, რომელიც ახლანდელ შეხედულებათა თვალსაზრისით ანორმალურად მოგვეჩვენება. ამ მდგომარეობიდან ერთადერთი ბედნიერი გამოსავალი არსებობს— ქმარი ცოლის საქმიანობაში უდა ჩაემის აღონდ ისე, რომ არ შელახოს საკუთარი ღარსება. ცოტა თავმდაბლობა, მეტი თანაგრძნობა, გულწრფელი სიყვარული და ქორწინება გადარჩენილიც.

როცა ქალი მუშაობს სხვა მამაკაცთა გვერდით ან მათი ხელქვეითია, თავს აჩენს ეჭვიანობის პრობლემა. ქალისა და მამაკაცის ყოველდღიურა ურთიერთობის შედეგად, ხაერით საქმიან დაინტერესების შედეგად ჩნდება საშიშროება მათ ურთიერთობაში ანტამური ელფერის ან უკეთეს შემთხვევაში დამიღარობის გაჩენისა. გამორაცხული არ არის აგრეთვე, რომ ქალს უფრო ახლობლებად ერყენოს ის ადამიანება, რომლებსაც ინდობს ყოველდღიურ საზრუნავს და ესმარება მუშაობაში, ყიდრე საკუთარი ქმარი, რომელსაც სადამოთბითი ნახულობს უკვე დაღლილი, მძიმე სამუშაო აღას შეძვდომ. მაშინ ქორწინების გადახარჩენად ქალს სჭირდება დიდი ვინაერება თანამშრომლებთან ურთიერთობაში და გულწრფელობა ქმართან დამოკიდებულებაში.

ძალზე საშიშოა ორი სხვადასხვა პროფესიის მამუშაო წარმომდგარა კონფლიქტის შემთხვევებიც. ზოგჯერ არ ემთხვევს ცოლ-ქმრის შეგებულების დევები, ზოგჯერ ერთ-ერთს უხდება ქალაქიდან გამგზავრება, მაშინ, როცა მეორეს დარჩენა სურს ან ოჯახურ ვარკისში ყოფნა ესაჭიროება. ასეთ კონფლიქტებს წარმოშობს ჩვენი დრო, როცა შრომის სფეროში დამოჯერებლობა მატულობს, გრძნობათა სფეროში კი კლებულობს. ქალი მუდამ ეცდება მათ შორიგებას.

ახალგაზრდა ქალიძვალს კი დღევანდელ სამყაროში ვაცილებათ მეტი უპირატეხობა აქვს. სამუშაოს მისთვის მხოლოდ ხარკებლობა მოაქვს და უზრუნველეფს არა მარტო ჯამაგირით: მისი ცხოვრება სამსახურის წყალობით უფრო მდიდარი და ხაინტერესო ხდება ოჯახში ჩამჯდარ დასახლისთან შედარებით. ბაღიკის ეპოქის დროინდელი ქალიძვილი მშობლების მიერ ამორეულ მამაკაცს უნდა მისთხოვებოდა, სხეებს საერთოდ არ იცნობდა. ჩვენს დროში კი ქალიძვილი მრავალ მამაკაცს ეცნობა სამსახურში და კარგადაც არჩევს აესა და კარგს ერთმანეთისაგან. ქარხანაში, კაბორატორიაში და კლინიკაში მამაკაცების გვერდით მუშაობისას ქალიძვილი ამკარად ხედავს მათ ღარსებებსაც და ნაკლოვანებებსაც. ამის გარდა, ახალგაზრდა ქალიძვილს შეუძლია არჩინოს თავი და თხოუდება არა ბუცალებლობას გამო, არამედ იმიტომ, რომ სპოვა თავისი ინეული. სამუშაო ამ საქმეში მხოლოდ ეხმარება.

ბევრი მიფაქრია და დანწმუნებული ვარ, თუ ქალი ასეთ მამაკაცს აირჩევს, კახთანაც სურს და შეუძლია გახწიოს შრომის უღელი, უაქველად შეხედებს გახდეს ბედნიერი.

არაფერია ამქვეყნად ისეთ ქორწინებაზე მშვენიერი, როცა ცოლ-ქმარს ხაერთო იქვს ყველაფერი — სარეცელი, აზრები, გამარჯვება თუ მარცხი — ანუ გრძნობები და სამუშაო. მშვიდობიან.



ნაზი, როგორც მოგონება

„ნაზი, როგორც მოგონება...“ — ასე ექვია ვაიომ აბოლინერის ერთ წიგნს. აუცილებლად უნდა წაიკითხოთ: დღეს სატრფიალო წერილებს ნაკლებად წერენ ან თუ წერენ — ორიოდ ხიტყვას აბოლინერის წერილები მოვაჯადოებენ. თანაც სწორედ სათქვენოა, რადგან უცნობი ქალიხადშია შიძენილი.

1 იანვარი, 1915 წელი. არტილერიათა ბრიგადირი კონსტრუქციის (შემდგომა ლიტერატურული ფსევდონიმი — ვაიომ აბოლინერი) — ასე ერქვა ახალგაზრდა სამხედრო პირს, რომელიც ნაცვამი ჩაჯდა მარხელის მატარებელში და თავის კუბეში აღმოჩინა მომხაზვლი ქალიშვილი მაღლეს პ. პოეზიის ტრფიალში ყმაწვალში კაცმა უცნობ ქალიშვილს სიყვარულზე გაუბა სუბარა. წაუკითხა ბოდღერის, კვარლენისა და ვაიომის ლექსები. აბოლინერსა და უცნობ ქალიშვილს თურმე ერთი და იგივე ლექსები სტოგნიანთ ზეპირად...

„მაგრამ, — წერდა ქალი, — იგი ისე კომსულობდა, უფრო სწორად ასე უბრალოდ წარმოთქვამდა ყოველ ხიტყვას, რომ მე რას შეკვარებოდი. გაოცებულია, მოჯადოებული ერთმანეთში სტრიქონებს და ლექსი ლექსს მახდევდა...“ რა მოხდენილი ნათქვამია.

კავი ფრონტზე მადასდა, ქალი — აღუირში. ერთმანეთის მისამართები ჩაიწერეს და დიწყო თითქმის ყოველდღიური მიმოწერა. შერის ტომარაზე შემომჯდარ ბრიგადირს წაქცეული ხე უწევდა მაგიდას მაგივრობას, თვალწინ კრძელწამწამა უცნობი ქალიშვილის ხახე ედგა. პოეტა და რაინდი იოლად ქმნიდა თხსტიებანსა ლექსებით დამშვენებულ წერილებს.

მოგონებანი გაქენებული,
მაგ ცისფერ თვალთა ვნების დარია
და იცნებანი — სწრაფვით მეფურით —
ცის სიღრმეებში ნიიჩქარიან.

უცნაურად ხომ არ გეჩვენებათ, querida, რომ ამ შეხვედრას მოჰყვა დიდი სიყვარული უცნობი ქალიშვილისადმი, რომელიც გაუბა სულ რაღაც ხანა ხანით ხახა, ისე რომ ერთხელაც არ უკიცხია მისთვის?

მე, ბარადად, ამ ამბავს ამქვეყნად ყველაზე ჩვეულებრივ ამბად მივიჩნევ, სიყვარულის მაზეზი ყოველ ჩვეთაგანსა უფროა, ვიდრე ჩვენთვის საყვარელ ადამიანში. — ასეც ცნობილი სტენდალისა და ბრუსტის დროიდან.

მამ ასე, ჯარისკაცი სიკვდილ-სიცოცხლის მოჯნახეა. გული ზღვა სიყვარულით ევსება. მოულოდნელად ჩსდება და ქრება უცნობი ქალიშვილი. ეს ზღვა სიყვარული კრიბტალდება და მასკეს იკვალავს გზას. ყველაზე საყვარელი ქალები სწორედ იხინი იყვნენ, ვახაც შეყვარებულეები აშეითად ნასულობდნენ. დანტემ არაფერი იცოდა ბეატრიჩესე, სტენდალის ყველაზე მსურვალე საყვარული დავანებული იყო არსებითად მას წარმოდგენაში. „ამქვენიერი ქალიშვილი“ „დაკარგული დროის ნიებიდან“ იყო მსოფლოდ და მხოლოდ ერთი შეხვედრის გმარი ვაგზლას ბაქანზე. ხილი აბოლინერის წერილები, სულ უფრო და უფრო მეტ მკზნებარებას რომ იძენდნენ და ბილის მოუთოთავ გრძნობად იქცნენ, მას შემდეგ გაუფერულდნენ, როცა საშუალება მათეც კვლავ შეხვედროდა სატრფოს. ქალებს უდიდესი ძალა მათ მოუწვდომლობაშია. აი, რატონა ხარის თქვენ ასე ძლიერი, ქალბატონო.

თუ თქვენ გემოს გაუგებთ ამ იღუმაღ პოემებს, აუცილებლად წააკითხეთ აბოლინერის ზღვა წერილებსაც და მისეფებით, რომ იგი ხშირად ერთხა და იმავე დღეს სამ ხხვადასხვა ქალს სწერდა, ზოგჯერ მცირედი ცვლილებებით. სამივეს ერთხა და იმავე ლექსებს უძღვნიდა. ხახტად დარჩით? სულ ამიოდ, ძვირფახი. ეპისტოლური საყვარლება მუდამ ასე იქცეოდნენ. მატობრიანს შეუძლო ქალბატონ დე კასტელანესადმი მანაწერი მართათა უცვლელად გაგზავნა ქალბატონ რეკამიესათვის. ლექსებს ხომ წინ რაღა დაუდგებოდა! აბა როგორ შეიძლება არ გამოიყენო ასეთი შესანიშნავი იარაღი, თანაც არ გამოიყენო ორჯერ? ამგვარ

გულწრფელობას საშინელებად მიიჩნევთ? რას იზამ, პოეტება უადრესად გულწრფელები არი-
ან, querida, სამა ქალა, ვის სახელზედაც წერილებს წერდნენ, ერთი ამოღისერი და ერთი
მატობრიანი, ყოველი მათგანისათვის ერთი ქალი უყო, სილფიდის წარმოსახვით მობილა.
მათთვის აუცილებელი აყო ამ წარმოსახვის შემდგომი ხორცშესხმა. უამიოად მოუწია მკვდა-
რა. დიდი მაირთხი ამბობდა: „ნუთუ გგონიათ, ლაურა რომ პეტრარკას ცოლი ყოფილიყო,
მთელ ცხოვრებას სონეტების წერას მოანდომებდაო?“

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ახე რომ, დარჩით უცნობად.
მშვიდობით.

დასჯერალე მხას, რაც არის

(წერილი პირველი)

ერთ მანდალოსანს ეკხაუბრებოდა და იი რას მაიტკაცებდა:

— მამაკაცი ხასიათით ისე განსხვავდება ქალისაგან, რომ ყოვლად ჩვეულებრივ მამაკაცი
გამოუცდელ ქალს სხვა პლანეტადან ჩამოვარდნილ უჩინულად ეჩვენება. ყოველი ქალისათ-
ვის საყვარელი მამაკაცი საფრთხილო პრობლემაა. ფხიანი ან უბრალოდ გონიერა ქალი ცდა-
ლობს რეალური მონაცემების საფუძველზე მიაგნოს პასუხს და ფაქრობს: ახ ახეთია, მორჩა
და გათავდა. უცნაურაა, მაგრამ რაკა მაყვარს, როგორმე უნდა შევეგუოთ. მომთხოვნა და ყა-
ნიანი ქალი უარს ამბობს მიიღოს ქმარი ან ხატრფო ისეთი, როგორიც არის. თანაც გულუ-
ბრვეილოდ სჯერა, რომ შეძლება მას მორჯულებას. ამის მაგაგრად, რომ დაფიქრდეს, რა
მოუუხერსო, ასეთი ბუნების კაცი როგორ გავხადო ბედნიერიო, მზრძანებლური ხასიათის ქა-
ლი ახე მსჯელობს: როგორ გვეუცვალო ბუნება, ბედნიერი რომ შევაქნეთ? რა ქნას, უყვარს
და უნდა საყვარელი ადამიანი მიიღოს სრულქმნილი, წაგნებში ამოკაოსხულა და ნაოცნებარი
იდუალის მსგავსი. ამიტომ არ ახვესებს, აკრიტიკებს, მაირში მუროს სჩრის ერთთავად უწუ-
ნებს ლაბარაკს, ქცევას, რასაც ღიმილით შეუნდობდა სხვებს.

რაკი თავას ხატციფებს დიდი სიყვარულით ამართლებს, ახე მსჯელობს: დაახ, შეხაძლიო
სხვების მიძართ უფრო მომთმენი ყოფილიყო, მაგრამ არა შემწენარებლობის, არამედ უფრო
კულვრალიობის გამო. რაკი ბარჩია ერთი მამაკაცი და ათავა მიხდამი ერთგულება, ხურს მის
გემოვნებას ეხმარებოდეს და თუ კულა უწყალებს შენიშვნებით, ისეე მისდა სახაეთოდ. ყო-
ველ შენოსგეგამა, ეჩვენება, რომ უკეთესისაგენ შემობრუნება ამკარად დეტყო მას შემდეგ.
რაც მისი გამოიწორება ითავა..

ეს ყველაფერი მარიალია, მაგრამ საუბედუროდ, მამაკაცთა უმრავლესობა სულაც არ
ცდილობს „უკეთესისაგენ შემობრუნებას“, თანაც ხასიათებს ვერ გამოტერსავ თახას ფიგუ-
რებიეთ. მამაკაცი და თვით ემაწვადიც კი შემკვადრეობის, თჯახის, აღზრახისა და სხვადა-
სხვაგვარი განოცდილების ხასგრძლივი პროდუქტა გასდაყო. ფახიკურ მონაცემებს ვადარა-
ფერა შეუცვლას, ჩვევები ჩამოყალიბებული აქვს და გემოვნება განსახდგრული. იქნებ თან-
დათანობით ზოგიერთი უარყოფათი თვისება გამოიწორთოს, მაგრამ ხამპობოდ აუცილებელია
ამკათია კეთადგონაერება, სინახუ და სიფრთხაილე. ყოველი ჩყენა ცდა უნდა შევარბილოთ
შექებით. მოქანდაკე სომ ახველებს თახას, ვადრე ბერწეას შეუდგებოდეს. უხეშ და პირდაპირ
კრიტიკას მამაკაცი თავდაცვაზე გადაწყავს. სიყვარული, რომელშიაც მხოლოდ ნდობასი და
თავშეხაფარს ეძახებს, მუქარითა და შეზღუდვებით დამძიმებული წარმოუდგება. თავდაპირვე-
ლად, ვადრე უჩიოდოდ შეყვარებულაა, მამაკაცი ყველაფერს ათმენს, ცდალობს გამოიწორდეს,
შემდგომში კი უაქვლად დაუბრუნდება საკუთარ ჭკმძარიტ რაობას და დასწყევლის თავის
მომდევარს. საყვარული ჩაკვდება, ჩაიყვარფლება, კაცი შეიძულებს ქალს, ვისც წარსტაცა
ყველაზე ძვარფასი ავლადიდება — რწმენა საკუთარი თავასადმი. ახე და ამგვარად, ყოვლად
გამოუცდელი ქალას წყალობით თჯახში თავს აჩენს ფარული გაბოროტება.

აქ საუბარში მე ჩავერთე:

— მეტიხმეტად მკაცრა სომ არა სართ თქვენი სქების წარმომადგენელთა მიძართ, მარ-
ტო ქალებას შეცდომებზე რომ ლაბარაკობთ? თქვენ ფაქრობთ, რომ მამაკაცი უფრო მეტიად
უფროხაიდება ცოლქმრულ ურთიერთობას და საყვარელ ადამიანს სათაყვანებელ სრულ-
ქმნილ არხებად მიიჩნევს?

— ძვირფასო მეგობარო, — მიპასუხა მან, — თუკი არიან ამქვეყნად ისეთი უცხო ქალე-
ბი, მაშაქაცისაგან რომ შოთხოვენ ეკონომიკურ, უტექტობაზე, საბეცესა და დოკუმენტისზე
უარის თქმას, წყალწაღებულად უნდა მივიჩნათ ისანი.
მსკადლობით.



დასჯერდნ იმას, რაც არის

(წერილი მეორე)

„მიიღო ადამიანი ისეთი, როგორც არის, ცოტაა, ანდომო ისეთი, როგორც არის —
აა, ჭეშმარიტი ხაყვარული“ ეს ხატეები ფილოსოფოს ალენს ეკუთვნის და შეიცავს ამაღ-
ლებულ, მშვენიერ შორაღს. მრავალი ქალი ვაციოთ, ვინც მორჩილად და ჭმუნვით დასჯერდა
თავის სვედრს, ქმარი და შვილები ძიილო იხეტება, „როგორც არიან“, თუცა მუდამ ჩი-
ოდა ამაზე. „არ გაშაძარტლა, — ხშირად გვსმენია მათგან, — შეშქდლო გავლოლოდი გაცილებით
უკეთეს მაშაქაცს, ყოველ შემთხვევაში უფრო მარჯვესა და უნარიანს. შეილებიც უფრო ჭკვი-
ანი და გულიანადი შეყოლებოდნენ. ასლა რა უნდა ვქნა? რაღა თქმა უნდა, ვეღარაფერს
შეცვლი და შეფურავდა ბედს, მაგრამ როცა რომელიმე ჩემს მეგობარს ვხვდები, ქმარი
დიდების მწვერვალზე რომ სეკავს, შეილება კი გამოცდებს ბრწყინვალედ აბარებენ, ძალიან-
ბურად შურიოთ ვივსები, გული მტკიცია და ეს ბუნებრივია“.

არა, ქალბატონო, სულაც არ არის ბუნებრივი ამ შემთხვევაში, თუ ახლობლები გაყ-
ვართ. როცა ადამიანი უყვართ, უყვართ მასი ნაკლიც, უამბოდ ის ხომ ის იღარ იქნებოდა,
რაც არას, დაკარგავდა ამ თეხებებს, რომელთა წყალობითაც თქვენი ხაყვარული დაიშაბუ-
რა. მკალეები სხეებზე ცუდად სწავლობენ? შესაძლოა, მაგრამ განა სხეებზე უფრო კეთილი და
ხალისიანი ბავშვება არ არიან? ქმარი უყვხო? სამაგეროდ რა კარგი ადამიანია? ხასიათსაც
ისეთავე თვლით უნდა შეხედო, როგორც გარეგნობას. როცა ვიყვარს, ხაყვარული ადამიანის
გერც უცნაურობას ამჩნევ და ვერც ხოტყებს. ვიცო, ჩემი ახლობელი ადამიანი ცუდად ერკვე-
ვა ხელთვნებაში და თუ საუბარი ამ ხეყროს შეემა, შეცდომებს დაუშვებს. მერე რა! არ
გაქწათლებია. სამაგეროდ ვიცო, სხვა ათასი დარსება აქვს. ადამიანის არსება ხომ განუყო-
ფელია, ნუ შეცდებით მის შეცდვას, თორემ სხვა ადამიანი შეგჩებოთ ხელში თქვენი ქმრი-
სა და თქვენი შვილია მაგაერად.

ჭეშმარიტი ხაყვარული ყველაფერს ხაამოდ სდახ. თქვენს ქმარს უცნაური გამოთქმები
უყვარს? იქნებ სხეებს სახაცილოდ ეჩვენოთ, მაგრამ თქვენ ხაამოვნებით შეეჩვიეთ. პოლი-
ტიკაში აბარებული მოსახრებების დამცველია? ჯერ ეს დამიღს მოგვერათ, მერე კი მისა
თანამოაზრეც ვახდებათ.

ჩაქართია დრო, რომ ახწყალო ვინშესთან ცხოვრება, თუნდაც ხაყუთარ შვილთანაც კი,
როცა ის წამოიხრდება, მანდა გათხრათ, რომ არსებობს არაი საშუალება ადამიანებთან ურ-
თიერთობისა. მარველი — კრატაკული დამოკადებულება, იქნებ ხაამართლიანიც, მაგრამ მკა-
ცრი. ეს გულგრალოთა პონიციანა; მეორე საშუალება სანახისა და იუმორის შემცველია, ნაკლი
არც ამ შემთხვევაში რჩება შეუმჩნეველი, მაგრამ მას დიმილოთ ხედებიან და ვნერგიულად
და ფაქიზად ვბრძვან აღმოსაფხვრელად. ახეთია ხაყვარულია პოზიცია. ერთი მათხართ,
დარწმუნებული ხართ, რომ ბედნიერი იქნებოდით, თქვენი ახლობლები რომ სხეანაირები
ყოფოდ ყვნენ? პატავმოყვარე ქმრის ხელში სხვაგვარი ცხოვრება გაქნებოდით, მაგრამ განა
უფრო ხაამური? თუცა ვან იცას!.. ძალიდ თანამდებობას მუდამ თან სდევს უსაამოვნება და
მძამე მოვალეობა. მუდამ ყუმიანა, თანამდებობა არ დაკარგო, ეს კი, ხომ იციოთ, ყველას
გულსა ხტკენს. ან კი რა ჭეშმარიტი ხასარულის მოტანა შეუძლია თანამდებობას? ძლივს
შიადწვე კეთილდღეობას. მაგრამ შეს უკვე მკტა ვინდა, იხე კი, ვერვინ შეჭამს იმაზე მკტს,
რასაც კუნი იტევს. ჭეშმარიტი ხაყვარულია ყველიდ უკეთ ხართს უბრალო ადამიანთა
შორის, ვადრე ძალიანუღლებს უდაპნობა. თქვენა ერთადერთი უბედურება ის არის, რომ
თავი უბედურა გვინათ. თცნებობთ იმაზე, რაც არ ვაბადათ, ნაცვლად იმისა, რომ გაიოიყე-
ნოთ ის, რაც ვაქვთ. ხაავონეთ ხაყუთარ თავს: „ჩემა ქმარი გაუბედავია, მაგრამ სწორედ
ამიტომ უფრო ძვირფასია ჩემთვის, შეილება გენიოსება არ მყვანან, მაგრამ სამაგეროდ
მოსაყვარულე და კარგი ბავშვები არიან“. და ნახავთ, თავს მაშინვე ბედნიერად იგრძნობთ,

რადგან ბედნიერება სწორედ ის არის, — არ ინდობთ არაფრის შეცვლა საყვარელ ადამიანებში. შეც სომ ისეთი მაგადეო, როგორცა ხართ, უცნობი ქალი, და არცა მაქვს იმედი, რომ თქვენსე გავაცნობთ.

მშვიდობით.

აიკველი ხიფათული



პირველი საყვარული კვალს აჩვენებს მამაკაცის მოელ შემდგომ ცხოვრებას. თუ ეს საყვარული ბედნიერია იყო, თუ ქალმა ან ქალიშვილმა, ვინც ყმაწვილის გული დაატყვევა, მას გრძნობებს უსახუბა და უერთგულა, ნდობა და ხანათლე მამაკაცის მეგზური იქნება მთელი ხიცოცხლის მანძილზე. თუ მაშინ, როცა პირველად გადაწყვიტა მინდობოდა და საკუთარი თავი ეძღვნა ხატრფოსთვის, უარა უთხრეს ან უღაღატეს, ჭრილობა მოღიანად არახოდეს შეუსორცდება, მორალურ ხიჯანსაღეს კი კარგა ხანს ვერ დაიბრუნებს.

რა იქნა უნდა, გულის გატეხას მუდამ ერთნაირა შედეგები არ მოქვეება, საყვარული მდგრაადი ხიშტობების მქონე ხნეულება როდია. მერა-ენ ჩაიფორტს სძულდა ბაირთონა-ხეიბარი, რის გამოც ბაირთონი დონ-უუანად იქცა და ყველა შემდგომ ქალს აზღვევანა პირველის ხისხტაკე. მარია ბედნელმა უარყო ღარიბი დიკენსას საყვარული და დიკენსი გახდა უღმობელი, შარიანი და აუტანელი ქმარი. პირველი დარტემა ორივესთვის საბედისწერო აღმოჩნდა — არც ერთის ქორწინებას ბედნიერება არ მოქყოლია.

მღაერ ხშირად, მამაკაცა, რომელსაც პირველი საყვარული არ გაუმართლებს, მთელი ხიცოცხლე ოცნებობს ნახ, პოეტურ ქალზე, თეინიერსა და მორჩილზე, რომელიც მისთვის შეილიც აქნება და დედაც, ხატრფოც და მეგობარიც. ყველგან დაეძებს ამ ხილუიდას და ამიტომაც არახოდეს არ არის ერთგულა, იმის ნაცვლად, რომ მიიღოს ქალი ისეთი, როგორც ხინამდვილეშია — არახსრულყოფილი, რთულა, მაგრამ ცოცხალი, — ეძებს, როგორც რომანტიკოსი პოეტები ამბობდნენ, ანგელოზს, თავად კა პარუტყვს ემხგავსება.

სოფჯერ თანატოლ გოგონებზე გულაყრილი ყმაწვილი კაცა, ისწრაფვას ორმოცა წლის ქალისაკენ. იმედი აქვს, რომ იქ მაინც კპოვებს ხანაზეს, რადგან ქალის საყვარულში დედობრივი გრძნობაც იჩენს სოღმე თავს. ესეც არ აყოს, ახაკობრივი ხხვაობა და გარდუვალი ხაბერას ხიახლოვე შეუძლებელს შეაძლებინებს ხატრფოს შესანარჩუნებლად. მაღსაკმა, რომელმაც პირველად ხანდაზმული ქალი შეაყვარა, მთელი ხიცოცხლის მანძილზე შეინარჩუნა საკუთარი თავისადმა რწმენა და ოღნავ გულუბრყვალა პატივმოყვარეობა, საყრდენად რომ ევლიანებოდა მძამე წუთებში. ცარდა ამისა, ოცდაოხუომეტი ან ორმოცი წლას ქალი ცხოვრებაში უფრო ხაიმედო მეგზურია, ვიდრე ყმაწვილი ქალი. ცხოვრებახა და მას ხიძნელებზე წარმოდგენა რომ არ გააჩნია, მაგრამ დროთა განმავლობაში, ამგვარი ურთიერთობისას სულ უფრო და უფრო ძნელდება წონახწირობის მენარჩუნება.

ბედნიერა ქორწინებისასავის უმჯობესა შეერთდნენ ერთი და იმავე თაობის ადამიანება, თუნდაც მამაკაცი რამდენადმე უყრთხიც იყოს, ისინი საყვარულში გულწრფელნი არიან და აღოქმას ადებენ, უყრთხულთს და გაუგონ ერთმანეთს.

თუ პირველი საყვარული ცხოვრებაში ერთადერთი საყვარული აღმოჩნდა, მაშინ ცხოვრება მშვენიერაა. ამგვარა საყვარული შოითხოვს ქალიშვილმა უარა იქნას კაკლუცობაზე; რაც არც ისე ათელია. მაგრამ იქნება ბაირთონის უბედურებას ამბავმა უყრო ფრთხილი გახადოს ისინი და დიიფაროს ერთი შეხედვით უწყინარ ამ პატარა შოითხენათა ხაშაშროებისაგან.

მძიმე ტვირთია, ქალბატონო, აყო პირველი საყვარული გენიოსისა, და თუნდაც ჩვეულებრივი ადამიანისა.

მშვიდობით.

ღვთაებრივი მუსიკა

როგორ მაყვარს ხოფელის გარინდებული ბუნება. სიხუმე, რწმენა იმისა, რომ ხაყსულის გრძელ დღეს არ აგიფორაკებს ტელეფონის ხარი ან სტრუმების შემოხევა. აი ჭეშმარიტად ათვისებულა დრო. ქალაქებში უწყალოდ ვფლანგავთ ჩვენს ძვარფას დღეებს, დაიკულილ

დღევს, აღარაყის რომ არ დაგვაბრუნდება; ყივანყებთ, რომ ცხოვრება წამიერია და იგი შეძლებისდაგვარად მშვენიერი და ზრულქმნია უნდა გვექონდეს. ამ ფიჭვისა და ახლოვანი ცაცხვის შემსიდეარე, ალოობის მარადული სურათისა და ამ საღამოების კიდმკადე, როცა ცა ვარსკელაგებთათა მოჭედალი, საბოლოოდ რწმუნდება, რა ფასიც აქვს წუთებს.

ჩემი თანამგზავრება? ფირფიტები და წიგნებია, საუცხოოდ რომ ავხებენ ერთმანეთს. გუშინ, ვიდრე დაკვირვებული შეხეულას წერას შევუდგებოდი, ტოლსტოის „კრეციერის სონატა“ გადავიკითხე. მგზნებარე და სახტიკი რომანია, შთაგონებული, საღაც თავად ავტორის არსებაში ერთმანეთს ეჯახება ტემპერამენტა და მუდმივა ღტოლვა მკაცრი ზნეობის ქალი-საკეს, რომელიც მამაკაცისაგან უბაწოებას მოითხოვს.

გმაგრავად უძღვის ევანგელისტ მათეს სიტყვები:

სალო მე გეტყვ თქვენ, რამეთუ ყოველი, რომელი მხედვიდეს დედაცხა გულის თქმუად მას, მუნკე იბრუნა მის თანა გულსა შინა თხსა.

დაახ, ამბობს ტოლსტოი, ჩვენ ვნიდბავთ პოეტური ბურუსით ფიხაკური საყვარულის ცხოველურ მხარეს, ჩვენ დორება ვართ და არა ბოეტება და საჭართა ციცოდეთ ეს, ნაწილობრივ ტოლსტოი თავს ეხსმის მუსიკის ერთტიულ შემოქმედებასაც.

„მუსიკა უმაღ განმაცდევიანებს უშუალოდ ამ სულიერ მდგომარეობას, რასაც მუსიკის დამწერა განიცდას. ჩვენი სულება ერთმანეთს ერწყმის და ერთად გადავდავართ ერთი მდგომარეობიდან მეორეში, მაგრამ რატომ ჩავდავარ ამას, არ ვაცა. მან, ვანც თუნდაც კრეციერის ხინატა დაწერა — ბეთმოვენმა, სომ იცოდა, რად იმყოფებოდა ამ მდგომარეობაში. ამ მდგომარეობაში მიიყვანა იგი ვარკვეულ საჭციელამდე. ამდენად, მისთვის ეს მდგომარეობა ღოვიკური იყო, აწრიაანი, ჩემთვის კი, აბა, რა აწრი უნდა მქონდეს... არადა, ეს საშინელი არადა ხან ვის უვარდება ხელში და ხან ვის, მაგალითად ავადოსთ თუნდაც ეს კრეციერის სონატა, პარველა პრესტო. განა შეიძლება, დაუკრა იგი გულამიოდებულ კაბებში ჩატმული მანდილოსნებით სავსე სახტუმროთ ოთახში? და ეს ადგილთან და დროსთან შეუთავსებელი მოხდევება ეწერვიანა აუ კრძნობისა შეუძლებელია მომაკედინებლად არ მოქმედებდეს“.

ამას ამბობს მარადი ქმარი და გულა უგრძნობს, რომ მახა ცოლი ადრე თუ გვიან მკლავებში ჩაუყარდება მევიოლინეს, რომელიც ამგვარ გრძნობებს აღუძრავს, ეს მართლა ხდება და მამის კამხეცებული, გუვიდან ვადახული ქმარი კლავს ცოლს.

— მშვენიერა წიგნია, — ვავიფაქრე, ბოლო სტრიქონება რომ ჩავითავე: — უფრო გოდებაა, ვიდრე რომანი, მძვინვარე პოემაა, როგორც „სამსაინი“. მაგრამ მართალს კი გვეუბნება? ნუთუ მართლა დამნაშავეა მუსიკა? მე გაგიგებთ მაყვარს ბეთმოენი (ამათგან განსხვავებით, ვინც ჩვეს დროში, ჰოდას აყოლილი, მას ერთფეროვნებას უკაუანებს), მაგრამ არაბოდეს მამახნევი იგი ვნებიაანად. უფრო ნაზი და მანუგეშებელი, გამამხნევებელი მგონია, ზოგჯერ დვთიურად ძლიერი, როგორც „სიხარულას Andante“-ში, ზოგჯერ კი თანამგრძნობი და მეკობრული, როგორც სიმფონია ღო მანორის ოდაში.

აჲ, ქალაქგარეთ, ზვარავზე, ვეაქვს ერთი ფირფიტა „კრეციერის სონატას“ ჩანაწერით, ასრულებენ იეკულ მენუხანა და მისი და. „ახლავე ვავიგებთ ყველიფერს“, ჩაყალაპარაკე მე და მთელა საღამო ბეთმოენს მიუძღვნა.

ტოლსტოი არ ყოფილა მართალი, ამ მუსიკაში არაფერია ავხორცული და ავბედიითი. მშვენიერი და ამადლებული მუსიკაა, ხანდახან აგი ანგელოზთა ვუნდებს მაგონებდა, რიდაც შევადამიანურს, ფორეს „რექვიემიდან“. დამე ჩამოწეა. სიმნელეში ვახმენდიო ამ ნათესაურ დუეტს, უფაქაზეს ხმებს. დვთიური საღამო აყო, მხოლოდ ხოფელში შესაძლო.

მშვადობათ.

მორავევი უნდა გავაგებო

საუცხოო სიჩუმე დაუფლებაა უზარმაზარ სიერცეს — მზეზე გაფაცხებულ ველ-მინდვრებაა და შორს, ბურუსში მთელემარე სოფელს. ამ დილით ახალი წიგნის წერას უნდა შევუდგე ალბათ მეტიყეთ, ეს ამბავა ნაკლებად მადელვებს და ისეთი არაფერი ხდება, ცახა

და ქვეყანას მოვლით. რა თქმა უნდა, ეს არ გახლავთ მსოფლიო მნიშვნელობის მოვლენა, მაგრამ თუ ვაპრობ, მხოლოდ იმიტომ, რომ აქედან თქვენთვისაც, ჩემთვისაც და ყველასთვის სასარგებლო დასკვნები გამოვიტანოთ.

წერა იოლია, საუვეტის არჩევანს ამქვეყნად ყველაზე ძნელი საქმე. რომანის ან ბიოგრაფიის ავტორს ათასი თემა ელოდება. უორუ ხანდის ცხოვრება? თ, რა მაცდუნებელია. მაგრამ მასზე ათობათ წიგნი შეიქმნა. უცნობა გმირი? მაგრამ რა უყუოთ ამერიკელ გამომცემელს, აი რას მწერს იგი: „ხანოგადობას აინტერესებს მხოლოდ რამდენიმე პიროვნება: კრისტინა პოლეთონი, ლანკოლნი, მარია-ანტუანეტა და კიდევ ერთი-ორი...“ რა თქმა უნდა, ნებასმიერი საუვეტა შეგიძლია განაახლო ახალი მახალით ან ორიგინალური ანტერპრეტაციით. მაგრამ თუ თქვამს თქვენამდე უკვე დააანტერესა მკვლევარი, ცოცხლად დაგმარხავთ სტატიებისა და ტომების ზვინი: თუ თქმა სრულიად შეუსწავლელია, წაგლეკავთ გამოუცდელი, გაუმაფრავი და ძნელად ხავითხავი მახალის თქვანე.

ერთი ხატყვათ, ყოველი წიგნი დაუძლეველი ეჩვენება ავტორს, როგორც კი განიხრანავს მის დაწერას. ეს თანაბრად ეხება რომანსაც და ბიოგრაფიასაც. ეს საუვეტი ავირნის? არა, არ ივარგებს. მეტისმეტად ჰგავს ჩემს პირად ცხოვრებას. აქნებ ეს აჯობებდეს? არ შეიძლება, მეგობრები გამახაწყენდებოდნ: მათში ხაკუთარ თავს ამოიცნობენ... ეს? მეტისმეტად გამოფიტულია... ეს? ძალიან დიდია. ამ მდგომარეობიდან თავის დახადწევად წაძალია ერთია: უნდა დაიწყო. ხლენი ამბობდა: „თუ არაფერს აკეთებ, არც არაფერი მოვირდება. აღამიანი ფართხალებს ამ სამყაროში მას შემდეგ, რაც აქეთ გადმოახროლებს და სულ ასეთ დღეშია“. ხატე მაშინ ამუშავებს, თუ ნაფა აღვილიდან დაიბრა. წიგნის წერას მაშინ ისწავლია, თუ წერა დააწყე. არც მწერლობას და ხვერთოდ არც ერთ ხელობას, არ უყვარს დიდხანს ყოფმანა; თავდაუშოგავად უნდა გადაეშვა მუშაობის მორეეში, თორემ შეხადლია მთელი სიცოცხლე აყოყმანო. ბევრჯერ მინახავს ნიკოეჩა კაცი: სიყვდილიმდე რომ დარბოდა ნაპირზე და საკუთარ თავს ეკითხებოდა: ძალია თუ შეყოფათ?

ძალია მუდამ მთიანხება, თუ ხურვილი საშველს არ ვაძლევს, ურყეკია, რაღვან მუორე პარობა ურყეკობაა. უნდა დაიფიტო, რომ დაწევბულს დაამთავრებ. ათახკყერდიანი წიგნის დაწერა შეძხარავ წამოწყებად გავსვენება, მაგრამ დღეში ხამი ფურცლის დაწერა წლის ბოლოს ხაკბარასი აღმონდება მიხნახ მახადწყვად. როცა თქვად ვირჩევ ვიქტორ მაუგოს ცხოვრებას, ჩემს თავს პარობას ვაძლევ წაკვიითხი ყველა მახა ნაწარმოება და კომენტარი: ეს ხასკრძლიკა სამუშაოა, მაგრამ უმწველად დავახრულებ. ერთადერთა შეცდიობა ის იქნება, შუა გზაზე თუ გაკრდია და ვიქცია: არა, ეს მეტისმეტია, უფრო იოლ საუვეტს მოვინახე-მეთქი. ფრიალო კლდეზე დაკადებულა აღმანისტი. ვინულზე საფეხურებს რომ ჭრას, უყანვერ დაიბეგს. მხოლოდ ხაკუთარი ხამამაცე თუ იხსნის. ასეა ყველა საქმეში, ასეა მწერლობაშიც.

მაგრამ მე წერას არავითარი ხურვილი არ გამოჩნიათ, — მეტყეით თქვენ.

შეხადლია, მაგრამ უმწველად იხურვებთ, რომ წარმატებას მიაღწიოთ ხნეა ასპარეზზე — ხპორტში, შეხალეობაში, მდიუნობაში, მხატვრობაში, კერვაში. აბა, რომელი ერთა ჩამოვითვადლოთ? რეცეპტი უცვლელია. დაიწყეთ, რარავ უმწეოდაც არ უნდა იგრძნოთ თავი, იყავათ შეუბოფარი. გაოცებულნი დარჩებით — გამოცდილება იანე გეწვევთ, თითქოს ჯადოქარმა შემოგამარათო. ექება თვას წინ მანქანა ვერ დაგყავდათ მარავზაზე, დღეს კი თავახუფლად დაახრიალებთ პარიზას ქუჩებში ხატვირთო მანქანებსა და ტაქსებს შორას. მე ვუმბრუნდება დადა აღვნახ სიტყვებს: „სიხარმაცე მდგომარეობს განუწყვეტელ მერყეობაში, რაღვან, როცა ბევრს ფიქრობ, ყველა შეხანდებლობა თანაბარი გვიწევს. უნდა შეგეძლოს დაცემა და არ უნდა ვაიოცო, ეს რა მოძიკადაო“.

მოკლედ, მე არ გავითვებ, თუ „პიუგო“ არ გამომივა. მუდამ ასეა: ვეცემა და ვზახ განვავრძობ.

მშვიდობით.

მოხუც ცოლ-ქმარსა

არხებობს, ქალბატონო, მოხუცა ცოლ-ქმრის ხამი ხახეობა, ღვიწყოთ ყველაზე უარესით. ეს ის შემთხვევაა, როცა ცოლიც და ქმარიც დადლიდა არიან ერთმანეთისკან. ორმოცა წლის ერთად ცხოვრებამ არ დაახლოვა ისინი. ხვერთო ცოტა პქონდათ, როცა შევერთდნენ.

ახლა კი ერთმანეთისათვის ნამდვილად აღარაფერა აქვთ სათქმელს. მათ წაწყდებით რესტორანში მავიდახთან მდუმარედ მსხდომთ; ერთსულად არ გაიღამებენ. ერთმანეთს ნაკლებად იცნობენ და მადლობელი არიან, რომ არ სძავთ ერთმანეთი. მაშ, ერთად რაღა აჩერებთ? ჩვეულება, პარობითობის, თჯახური ტრადიციის პატივსაცემა, თანაც ცოლ-ცოლად ბინის შთენი-
ხა და დამოუკიდებლად ცხოვრებას თავიც აღარ აქვთ. დას, ნამდვილად ჩვეულებული წვეილა გაბლავთ.

მეორე სახეობა გაცილებით უკეთესია. ცოლსა და ქმარს ჭეშმარიტი სიყვარული არ აკავშირებთ (ან აღარ აკავშირებთ), მაგრამ ერთმანეთს ერთგულ მეგობრებად მიიხსიენ ხანგრძლივად, მშვიდობიანად თანარსებობამ ცხადია ვახად, რომ პარტნიორს მართალია სინაზე და მომხიბვლელობა აკლია, მაგრამ სამაგაეროდ სხვა დირაქციებითაა შეწყული. სასდია და კარგი ხანითის, წლებას მანძილზე პატიობდა სხვებს შეცდომებს და საკუთარის პატიებასაც აღწევდა. ამ ტიპის ცოლ-ქმარს სიყვარული ერთმანეთთან ახლოებს ხერხთა წარმატება და შვილებისა და მკაღაშვილების სიყვარული. ისინი პარტნიობას არ გრძნობენ, შველით ერთმანეთს ხანსდოეე და შტკაცე კეშირა სამყაროთან.

მოსუცა ცოლ-ქმარს მესამე, ნამდვილად ხაუცხოთ კატეგორიაა — ბედნიერი ცოლ-ქმარი. ცოლქმარობა სელოენება ესაა სიყვარულადის მეგობრობაში გადახელის უნარა. ასე რომ სიყვარული არ დასრულდეს ეს სულიც არ არის შეუძლებელი. ხურვილის ძლიერი ილა სიყვარული ბოლომდე არ ქრება, მაგრამ ჭეშმარიტად გასურველ ცოლ-ქმართან ამ დიდებულად მოსატულ ხაუცხოთ ქსოვალს ვამოგრული აქვს მეორე, შედარებით უბრალო. მაგრამ ასეთა ნაბი და იშვიათი ელფერის ქსოვილი, რომ ღამის ზეშითა პირზე უკეთესა გენვესოთ. აქ პატრონობა ნდობა, დაფუძნებული ერთიერთგეგებაზე, და სიყვარული ამდენად სათუთი, რომ ძვირფასა ადამიანს არც ერთი ხურვილა არ რჩება ვამოუცხოში. ამგვარ ქორწინებას ნადეკული არასოდეს შეეძარება. ქმარს ცოლის ყოფნა უფრო ისადაეს, ვიდრე ახალგაზრდა და ღამის ელფერის ერთიერთობა. და ეს სურვილი თომხრინება. რატომ? იმიტომ, რომ თრეე შეხანამნაეალ აცნობს ერთმანეთის ინტერესებს, ერთსაირა ვემოვნება აქვთ, შესედულებება და ერთმანეთთან საუბარი არასოდეს არ დლით.

ერთად სეირნობა მათთვის ახლაც ასევე ძვირფასია, როგორც თეხლიც ძვირფასი იყო სასიყვარული მაყიანს — მათი საქორწინის მარშის პრელუდია. შეუძლიათ არა მარტო გაუგონ ერთმანეთს, არამედ მოუხდნენ კადეც სათქმელს. ერთდროულად გაუელგებთ ხოლმე ერთი და იგივე ფიქრა. როცა ერთა სულიერად იტანჯება, მეორე ამას გამი ფიხიკურ ტაკეალს გრძნობს. რა ბედნიერებაა შეხედე ადამიანს, ვინც არასოდეს გამტყუნებს, არ მაგატოეებს!

როცა დიდა ხნას ცოლ-ქმარი მშვიდობიანად გადახერაკა შეიღლის დემონის მერ აღელგებულ ზღვას, მერე წყნარ სიგაყვარულში შეეა. არაფერია ანგვარ თჯახებზე ნაიული და მშვენიერი. სიკვდილზე ფიქრა ერთადერთი დასონანსია მათ სრულქმნილ არსებობაში. პორცშესხმა ენდლოფრისა ერთ არსებაში და თანაც მოკედეც არსებაში — ამგვარ სიყვარულს სახიფათოსაც ხდია და კეთილშობილსაც. მაგრამ თვით სიკვდილიც ეს უღონო მის წინაშე. ნათელი მოკანებება სიმშვიდეს მოკფესის შეყვარებული ადამიანის სადგეღისა და მარტობით დამძიმებულ დღეებს, და კადეც ეს მოხუცა ცოლ-ქმარნი, ესოდენ გულში ჩამწკდომნა და საამონა, მუდამ ცოცხლობენ იმათ გულში, ვასც მათ იცნობდა, ვასაც უყვარდა ისინი და მოხიბლული იყო.

რა ეშმავის ვაფიქრებინათ ახალგაზრდა ქალის მიხრწნალ ბებრებზე საუბარით, მუტყვით თქვენ. უნდა გიყვოს სიბრძნე... და შეეეშაღით სიბრვლისათვის, თუნდაც შორეული მოძაგლასათვის. ამიტომია ასე ნაღვლიანი დღეგანდღეა დილა

ორთქლივით მსუბუქია ნახლი, პარიზის ვამტყარგაღე მოცისფრო ნახლი ჩამოწოლილა ბულონის ტყეში, ჩვენი ფანჯრებიდან რომ მოჩანს. ხეება სამეშოდგომო კედლის მცხუნვარე ფერებში ჩაძირულან.

მშვიდობით.

საღვთა პენიერება?

ძვირფასო, თქვენ მე მკაცრა, თითქმის უღმობელი წერილი გამომიგზავნეთ. „ძლიერ გამადიზიანა, — მწერთ, — თქვენმა სტატიამ თბტიმიზმზე. აბა, როგორ შეამლება, სადად მოაზროვნე არსება ბედნიერი იყოს ამ დამყაეებულ სამყაროში? დე, გეგონათ, რომ ბედნიერი

ხართ, მაგრამ მერწმუნეთ, სინამდვილეში თქვენც სხვებზე უბედური ბრძანებით, აბა, დაფაქრდით: თქვენ გადაგისროლეს სამყაროს წყვედიანში მბრუნავ დედაშიწის სფეროზე და მაზანშეწონალ ბრუნვათა გარკვეული რაოდენობის შემდგომ ვიწვრიათ სიკვდილი — აბა, შეიძლება მშვიდად აყო და უზრუნველად იცხოვრო? ვიცო, მეტყვიათ: ცხოვრებაში საკმაო წარმატებებს მივაღწეე საიმისოდ, რომ დავიკმაყოფილო სურვილები, სხვათაშორის ერთობ უბრალო და უბრეტენსიოთ. ძლიერ გსურთ, რომ ასე იფიქროთ, მაგრამ მე და თქვენ სომ ვაცით, საყმაწვილეში ხულ სხვა გამარჯვებები გეზმანებოდათ. აღმათ მეტყვიათ, ცოლი გვალა სხვა ქალს მირჩენია და ქორწინებაში ბედნიერება ვისოვეო. აყავით უფრო გაბედული, გვყოთ ვაჟვაცობა! იქნებ კატა ვერ შესწვდა ძესხაო? გამოტყდით: სომ საშინლად გწყდებათ გული ცოლქმრული ერთგულებისათვის დაუშვებელ ხატრფიანს თავგადასაცლებზე? ვიქტორ მაუკოს აქვს მომხიბვლელი პოემა „ხადლა ბედნიერება?“ იქ სწორედ იმასუა ლაბარაკი, რომ თქვენს ყბადაღებული ბედნიერება უბედურებათა გრძელი ჯაჭვია და სხვა არაფერი.

ღიას, თქვენ გაბოძეს ბედნიერება, მაგრამ რა არის იგი? — მსოლოდ და მხოლოდ თადლი-თობა, სიცრუე, რომელაც ხულ თან გვადებს აქვეყნად ჩვენა ხანმოკლე და უნაყოფო არსე-ბობის მანძილზე“.

დღეს ძლიერ ცულ გუნებაზე ბრძანებით, querida. „შავა“ რომანების კითხვამ სომ არ გავიტაცამ? არსებობდა, მაინც რაში მდებთ ბრალს? მე თვალს ვსუჭავ ჩემს ჭეშმარიტად, თქვენი აზრით, სავალადო მდგომარეობაზე და თავს ვატყუებ... მაგრამ რას ნიშნავს ეს სინამდვილეში? იმას, რომ დავიკაწყო აღმაიანური არსებობის სიძნელეები, შევეცადო მაინცდამაინც არ ჩაუღრმავდე მათ, გამოიყო ძირითადად ის, რაც საუკეთესოა ცხოვრების პატარ-პატარა სიხარულთა შორის: პირველი მოყვრება, პირველი ხინაზე, ნაშნობა, თაფლობის თყე, სახარული იმის დანახვაზე, თუ როგორ იზრდებიან შვილები, ნათელი საბერე — გველაფერი ეს თავის მოტყუება როდია.

ეს არის ვაჟვაცური მისწრაფება, მიადო ცხოვრება ასეთი, როგორიც არის. ცხოვრება მეუძლებელია საესებით ბედნიერა გქონდეს — ამაში ვეთანხმებით, მაგრამ მახი მნიშვნელო-ვანი ნაწილი შეიძლება ასეთი იყოს და ეს ჩვენზე დამოკიდებულია. ბედნიერება ის როდია, რაც სდება. ბედნიერება ჩვენს გულებშია. ბედნიერებას რომ გჯეროდეს, ჩემსავათ ჭეშმარი-ტებად უნდა აქციო იგი, რადგან ბედნიერება ბედნიერებისადმი რწმენაში ბულობს. „ხადლა ბედნიერება?“ — აქვეა, ჩვენ გვერდით. საოცრად უბრალო და ბანალური, და მეუძლებელია ყალბი იყოს, რადგან იგი ხულის მდგომარეობაა.

თუ მე მცხელა, ე. ა. მცხელა და აბას წყილი არ გაუვა. პოდა, რამდენიც არ უნდა მი-ჩინინოთ — თავს ატყუებ. არ გცხელაო, — გულს არ ვაეკარება. სპინთხამ თქვა: იმიტომ კი არ ვარ კმაყოფილი, რომ თბილად ვარ, არამედ იმიტომ ვარ თბილად, რომ კმაყოფილი ვართ. როცა მე ცოლი მიყვარს და მახთან თავს ბედნიერად გგრძნობ, მაშახადამე, ბედნიერი ვარ. ვაცა, მეტყვიათ, ხანმოკლეა თქვენი ბედნიერება, სიყვარული ჩაივლას, თქვენს ცოლზე ახალ-გაზრდა და ღამაზე ქალი ამქვეყნად უთვალავათ. მერე მე რა მესაქმება? ახალგაზრდები ხულაც არ მეპრანებიან. არ მეთანხმებით? ბედნიერება და სიცრუე ერთად ვერ იარსებებენ და სწორედ ამ დღეს, როცა ბედნიერებას სიცრუედ მიიჩნევენ, ბედნიერება არსებობას შე-წყვეტს. აი, რისი თქმა მიწოდდა, ძვირფასო. წაიკითხეთ ალენის „ფიქრება ბედნიერებაზე“, ერილეთ „შავ“ რომანებს და გაიხარეთ დადებული ზაფხულით.

მშვიდობით.

✓ **განხილვის აღზრდაში**

საზაფხულო არდადეგები დახასრულს უახლოვდება და თქვენ მოსოვთ რჩევა მოგცემო, როგორ აღზარდოთ შვილები. ეს ბავშვობაა, მაგრამ დარწმუნებული ვარ, ისინი აღრეულა ასაკიდან რომ დადოლნენ სკოლაში, იქ უკეთ აღზრდელობენ, ვიდრე თჯახში.

მოსიყვარულე მშობლები მეტიმეტად გულმხურვალედ თანუგრძნობენ შვილებს, შე-უნდობენ სახუტეს, პატიობენ შეცდომებს. ნუგეშისცემა უფრო ებერსებათ, ვიდრე შენიშვნის მაცემა. სკოლა კი ცხოვრებასავით მიუგერძობებელი და მეაცრია, იქ თანახმობობა ხუფევს და თუ თჯახში ვადმერთებულა მშვენიერი ვოგონა გამოცდებზე ჩაიჭრა, ხელახლა უნდა ჩა-ბარახს ან სკოლიდან წაყიდეს. ასეთია სკოლის ვანონი და ეს ჯანსაღი კანონია. მოუხედავად

უხაზდროს ხიყვარულისა, არახოდეს არ უნდა მოეცეთ ბავშვს იმის საბაბი, რომ იფიქროს, ცრემლები და კოცნა შეცდომებს აბათილებს, ცხოვრება ათეა, თუკისა კი ყოვლისშემძლე და ყველაფერს ჩაფარცხავსო. ცხოვრება ბრძოლაა და მისთვის ბავშვობადახსრე უნდა ვემზადებოდეთ. სკოლის ამსიაჩაგები უკეთესა აღზრდელები არიან, ვიდრე მშობლები, სწორედ იმიტომ, რომ არ იციან დასლობა.

ნუ შეეცდებით აღზრდა აქციოთ სიამთენებათა ხერხად. მხოლოდ მზრუნველობა — მნიშვნელობს საჭირო ძალას გონებას. დე, თქვენი ბიჭა კითხვისას შეეცადოს ჩახსენებდეს მწერლებს, რომლებმაც ყურადღება ზერულე ექნება და გაფანტულა. ნუ შევამინებთ დიდი მწერლები. პრუსტის დედა შვილს წახაკითხად აღუედა დიკენსისა და ჟორჟ სანდას რომანებს, შედეგად კი მივიღეთ მარხელ პრუსტი. დე, თქვენმა ბიჭმა ზეპარად აღწავლოს კორნელი, პაუგო, ლაფონტენი. თავდაპირველად ბევრი სიტყვა მოეჩვენება გაუგებარი, მაგრამ მალე ლექსიკონი გაუმდიდრდება. ამ ლექსების მშვენიერი მუსიკა ბავშვს ამაღლებს. მიაქციეთ ყურადღება სიტყვა „élever“-ის* არახროვნებას. აღზრდა ნიშნავს აუმაღლო ვინება და ხასიათი, გზა გაუკაფო მწვერვალმისაკენ. ხაძმისოდ საჭიროა მახსენებლები, მწვერვალზე რომ ზახლოდეს, ანუ პოეტები, და რა მადლაერი იქნებაან შემდგომში ბავშვები, მეხსიერება რომ გაუმდიდრესო. მავონდება, რამოდენა ნუგეში აყო ჩემთვის პოეზია 1940 წლის დიდი განსაცდელის ეამს.

დააუფლეთ თქვენი შვილები ერთ ან რამდენიმე ტექნიკურ პროფესიას. არაგინ იცის, როგორა იქნება ხეალ ჩვენი სამყარო, მაგრამ გამრჯე ხელებს სამუშაო არახოდეს მოაკლდება. რაკა ყოველ ნაბიჯზე მანქანებია, თქვენი შვილები კარგად უნდა იცნობდნენ მათ, ერკვეოდნენ ყველაფერში. მანქანები ცუდად ექცევიან იმით, ვისაც ისინი არ უყვარს. დღეს ყველა ბიჭს უნდა შეეძლოს მონტიორობა, დურგლობა, რადიოს შეკეთება. უამისოდ იგი ყველა პროფესიის მონად იქცევა. საუცხოო ნიჭას წყალობით, ერშობის წლებში საოცრად მოქნილი ტვინი ათლად ითვისებს ხელობასაც და ენებსაც. აუცილებელია ამ ხანმოკლე მუხამლებლობის გამოყენება. შემდგომში ყოველავე ეს ძნელი გახდება, მაგრამ არა შეუძლებელი. ერთ დროს მეგობარი შეყვდა—ინგლისელი მას მარახონა. ხამოცდაათი წლასამ შეახსენა ბერძნული. საქმეთაგან განმდგარმა გადაწყვიტა შეესწავლა რუსულიც და წარმატებას მიაღწია. მახთვის ეს ითლი როდი იყო. ბავშვი კა თამაშ-თამაშ სწავლობს. თანაც რაკადა ხმამაღლა კითხულობს, უხადოდ უუფლება გამოიქმას, მაშინ როცა მოზრდილი თვალებით სწავლობს და უცხო სატყვებს მშობლაური ენის ხმოვანებას ანაჭებს. დე, თქვენმა კაფმა აღწავლოს თუნდაც ინგლისური და ესპანური, მათა წყალობით ნახევარ სამყაროს გაიცნობს, შემდეგ კი შეახსენლოს ლათინური, რათა ეზიაროს სულას ხფეროს.

კადეე რა დაუშაბო? მუდამ ისე მოიქეციოთ, რომ ბავშვებს პატივისცემა შთაუნერგოთ და არა შაში. ნუ აქადაგებთ ხათნობას, რომელიც თავად არ ვაგანჩაათ. ბავშვებს დაკვირვებაც შეუძლიათ და განსჯაც. თუ ისინი ჩემხაყათ აღატროფანეთ, ყველაფერი კარგად იქნება. აა, ჩემი სახეიძო სიტყვაც ახალა ხახსელო წლის დაწეებასთან დაკავშირებით... მშვიდობით.

ნაპოიანებ სინდისის ძენახაზი

ერთხელ ერთი ფალმა ენახე და საოცრად ცუდ გუნებაზე დავდექი. ეს იყო ძალზე უბრალო ამბავი ვაკოტრებული მოხუცი ცოლ-ქმრასა. უეცრად შვილების ხელში შემყურე რომ გახდა. მშობლები დადებული ადამიანება ივენენ, შვილებიც სხვებს არ აჭარბებდნენ სიაკვში, მაგრამ საქმე მაინც უკულმა შეტრიალდა. მოხუცები ხელს უშლიან ახალგაზრდა ცოლ-ქმარს ლად ცხოვრებაში. დრო ბარს უთხროს კეთილმოსურნეობას, მოხუცებს ტაქტი დალატობთ, შვილებს — მოთმინება. საბეებსა და რძლებს, ხაყვარულს რომ არ გრძნობენ მოხუცების მიმართ, აღარ ხურთ მათი ატანა, ბოლას და ბოლოს დედა მოხუცთა თავშესაფარში მიყავთ, სადაც სულს განუტევენს.

კინოდან რომ გამოვედა, კარგა ხანს ვფიქრობდა შვილების ხანასულზე. სინდისის ქენჯანაზე, რადგან დარწმუნებული ვარ, ისინი ამას ვერ ახცდებიან, როგორც კი მშობლები დაეხოცებათ. ხოლო ხანამ მოხუცები ცოცხლები არიან, ჩვენი მათდამი დამოკიდებულება საყვა-

* სიტყვა „élever“ ნიშნავს არა მარტო აღზრდას, არამედ ამაღლებასაც.

რულისა და გადისაანებას უცნაურ ნაყროს წარმოადგენს. გაყვარს ისინა, მაგრამ ვხედავთ მათ უარყოფით თვისებებს, გული გიბრკევა და ცხოვრება აუტანელი გვეჩვენება. თუ ცხადი გახდა, რომ საკუთარ სურვილებს აგისრულებთ მათა წყენანების გარეშე, გულს უიმშვიდებთ: რა თქმა უნდა, იღარდებს, მაგრამ ხუფ მე ხომ არ უნდა გავაღო მსხვერპლი, არაფერია, ამ პატარა შეცდომას მოფერებით გამოვასწორებო.

ახე ვვარაუდობთ და გვაეციწყდება, რომ არსებობს საკედილა. ერთს უყურებო მთვა იგი, მაშინ მოყა ხინანულიც. სიკედილა დაგვაეციწყებს იმათ ნაკლს, გულს უიმშვიდებობს და ჩაგვაინერკავს ხინანულს იმათ გამო, რომ ბევრი რამის თქმა ვერ მოვასწარათ. მათი სატყეები, მათი ქცევა, სასაცალო და გულისგამაწვრალელებელი რომ გვაჩვენებოდა, ახლა ამადელებლად და სეკდაიანად წარმოგვაადგება. დაეციწყებთ იმაზე ფიქრს, რომ თავის დროზე შეგვეძლო გაგვეხარებინა და დაგვემშვიდებინა აწ ვარდაცვლილნი და ამისათვის დიდად თავის შეწუხება არც დაგვჭარებოდა. „მხოლოდ ერთ პიტყვას, ხანმოკლე სტუმრობას, ტელეფონის ხარს, წერილს შეეცდოთ გაეცისკრთენებინა მოყლა დღე, — ფიქრობს მგლოვარე მოყლა, — მე კი ეს ყოველივე მსხვერპლიად გავიდე ამისათვის, რომ ერთი-ორა წუთი კიდევ გამეტარებინა ქალთან, ვასთან ყოფნაც მოყინტებულა მქონდა. მე ყოველთვის გბოულობდი დროს, რომ წერალი მაიმეწერა უფროხებაათვის, მეგობრებისათვის, მაგრამ მამანემისათვისა წერალის ნისაწერად არასოდეს მცალოდა; და მოუხედავად იმისა, მე იგი მიყევარდა და მიყვარდა მოყლა გულათ“.

როცა ყვითულობ, ველურნახა და პრიმიტიულ ხალხებს მაცვალებულეებას ემინათ და მათ მსხვერპლს ხწირავენსო, არ მიკვირს. მართლაც, მაცვალებულეები ხანგრძობნი ბრუნდებან, მობეწვებს არ აწლევენ ცოცხლებს, თუგი მათგან გულახტკენა ახსოვთ. გადაიკითხეთ ამ თვალხანრისით „სეატრალური ისტორია“, ანატოლ ფრანსის ერთ-ერთი საუკეთესო რომანი. გადაიკითხეთ აგრეთვე შატობრიანის აღხარება, თქნულა ქალბატონს და ღიურას სიკედილის შემდგომ. ვახაც ერთგულების პასუხად წარყვულად და უღმობლად აქცეოდა. „ნახ შემდეგ, რაც ეს ხულგრძელი არსება დაეკარგე, დაგხტარი მას და ვერ მიბატეებია საკუთარი თავისათვის, რომ უსამართლოდ ვექცეოდი ჩემს უყროგულეს ადამიანებს — რამდენჯერ მიწყენისება მათთვის. თურმე თვალყური უნდა მიადევნო საკუთარ ხახათს! აუცილებელია გვასხოვდეს, რავინდ ბლერ არ უნდა გვიგვარდეს, შეხამლოა აიცოცხლე მოკუშხამთო იმათ, ყითთვისაც თავს არ დაეწოგავდათ. ახლა როცა ჩვენი მეგობრები საფლავში წენან, რადითი შეგვიძლია დანაშაულის გამოხყადვა? მაყენებულ ტყაეილს რადახ უშგელას უსარგებლო ხინანული და უიყოფო წუხილი? მათ ჩვენი დამალი სტირდემოდით საცოცხლეში და არა ცრემლებსა საკედილის შემდგომ“. ცოცხლებისათვის მედამ გვემურება მარაზე, რომელსაც ხინანულით აღკხილნი ამათდ უთავაზობთ მათ არდიდებს. გახსოვდეთ ეს, და თუ ოდესმე შევხვდით ერთმანეთს, გულს ნუ მატკენთ ბერეკაცს, რათა აიცდინოთ უნყოფო ხინანული.

მშვიდობით.

სადღესასწაულო სანაშრომებს

აა, მოვიდა სადღესასწაულო საჩუქრებს დროც. უნდა გამოვიტყდეო, მიყვარს როცა რამეს მჩუქნიან, მაგრამ არა თვითონ საჩუქრების გამო (ნავთყებზე მაინცდამაინც ტკუას არ გვარგავ), არამედ ამ პიამოვნების გამო, რომელსაც მჩუქებელი განიცდას. საყვარულით შერჩეული საჩუქარი მედამ პახუსობს ადრესატის ვემაოვნებას ორიგინალური ჩანაფიქრითა და მიბდენის მანერით. ბჭედან წარმოადგება ათახგვარი სამბოლო და მინიმება, რომლებსაც მუდამ წარმატება აქვთ. რამდენ ხუნამოს მქეცია სახელი, რომელიც უკავშირდება მოგონებებს, ხანტიმენტალური იმედებს, და ეს იმიტომ, რომ საჩუქარს შეუძლია იდრესატს ამენოს ჩვენა იდუმალი სურვილები. ეს ეხება აგრეთვე რომანებსაც, ლექსების კრებულეებსაც. შეყვარებულ მამაკაცს სურს, რომ სატრფომ ახალ წელთან დაკავშირებით წააკითხოს და იგრძნოს. ის, რაც მის გულს სწადია. სენტ-ბითემა საგანგებოდ ამგვარი შემთხვევის გამო ნოველაც კი დაწერა, სატრფოსათვის გული რომ გადაეშალა; გამონათქვამებით, დევიზებით მოხატული მარფები და თავსაფრები იმაზე შეტყველებენ, რისი თქმაც ვერ გაბედა მჩუქებელმა; ბრილიანტის ისრები კი გზას ისე აგვალავენ გულეებისაკენ, როგორც მართალი ყუმბარები.

საჩუქრის მიღებაზე მეტად ვაჩუქება მიყვარს. რა სახანმოვნო ხანახავია ხახარულის

შუქით განათებული ხაყვარული ხახე. მის ხომ დიდი ხნის წახაოუთევა სურველი აუხდა! სა-
თამაშოებით ხახე ვიტრინების თვალაერება ბედნიერებაა, ვიდრე ჩვენა შეილები არც ისე
დადები არიან და ვიდრე ძალა შეაჩვენებს, ვეადით ბედნიერება მიკანიჭოთ. წესი მოგვანე-
ბით კა, ვაო, რომ ჩვენ აღარ ვიქნებით მათთვის ხახარულის მომტანი.

ჩვენდა ხამეხნიეროდ, ქალებსაც ბავშვებავით უყვარო ხახუქრება და კაცავისკისიამო-
ნოა, როცა მათთვის თოყდის ბაბუს როლს ვთამაშობთ. აღონდ უნდა იქნება, რომ ეს იოლი
საქმე არ არის, მამაკაცების უმრავლესობას ბგონია, თათქის ქაღს ის მოაწონდება, რაც თა-
ვად მოსწონს. მიუტყვებელი შეცდომაა, თუ მე რომელიდაც ყიღოსოფოსა მივგარს, აუცი-
ლებელი როლია მისი ხაწარმოებებს სრული კრებული გუძევა ხაყვარელ ქაღს, რომელ-
საც უფრო გაახარებდა ყველაზე უბრალო ბეჭეი, უბრალო ხამშეხისი, და ყველაფერს თავი
რომ დაეანებოთ, ყვეაილებიც კი უკეთ ვადაწვევტდნენ ხახუქრის პრაობლებას; ხახუქრები
უნდა შეყარბით ამ პარაყენების მოსაწონად, ვისაც ესუნთ და არა ჩვენა გემოვნების მი-
ხედვით.

მეორე მახაზრება ასეთია: ხახუქარა უნდა იყოს ჭეშმარიტი, ანუ ყოველასმოქმელი,
ერთადერთი და უცვლილბელი. ზოგაერთ თჯახში მიღებულია ხახუქრება „დ. მ.“ (დროუბითი
მოსმარებასა), თუცა „ხახუქრის უკან წადება მიზანშეწონილი არ არის“, მშობლები პატარა
ბაჭს ჩუქნიან ხამაკნეტ ელექტრო რკინიგხას, შემდეგ ამ ხამასით, რომ უკეთ ერკვევა ხაკვარ
საქმეებში, მამა- ხათამამის ითვისებს და ერთობა; მოტყუებული შვილი კი დაღონებული მიშ-
ტრებაა. სხვა მშობლები კი ასე დაუფიანებენ ხახუქარ ხათამამოებს, თათქის დაპარაკა
იგოს ხელთყენების ძვირფას და საათო ხაწარმოებზე, რომლის ადგილი მხოლოდ მეზეუმშია.

- ნუ სჯი შენა თოჯინას, გოგატყდება!
- აბა, ცუდად რომ იქცევა, დედა?
- ნუ სუფელტბ, ეს ხომ თოჯინაა და მამას ქვეყნის ფული დაუჯდა!

და კიდევ ერთი იღუხისი ბიკვადლი ახალვლიანებს ბავშვურ ზეიმს (სიბინი ხახუქრებს
გჩუქნიან და შემდეგ ხელისმოკიდებას ყვიკრისადავენ, ბოლო თუ თამაში გავიურტკელი, კა-
რადაში ძალავენ“).

ბევრა ხახალწლო დღესახწაული დაშთავრებულა ცრებლებით. ნუ დაგვიავწყდება, რომ
ხელგამღალიობა დღესახწაულის ვანუგოფელი ხაწილია, კეთილგონაერებასი და მომჭარნეობას
თუ უხმეს ხახუქრის ყიდვისას, ვინდაც არ ესუნთოთ არაფერი. სრულიად უბრალო ხახუქარმა
შეიძლება აღტაცება გამოიწვიოს, თუ მხუჭებელი ხელმოკლეა. „როცა თავიული ჭეშმარიტი
ხიყვარულს ძღვენაა, ნთელი ქვეყნის ხამდიდრეს უდრის“. მაგრამ შეძლებულმა კაცმა იმაზე
მეტა უნდა ვაღოს, ვიდრე კეთილგონაერება უკარნახება, ვინც არ იძლევა ძალიან ბევრს,
იძლევა ცოტას.

თუ გაცემა ხელოვნებაა, მაშინ მიღებაც ხელთყენება ყოფილა, თანაც არისიკლებ ძნელი,
ხამისოდ ფანტახიაა საჭირო. ას ვინც გულმოფხანედ შერჩეული ხახუქრის მიღებისას ვერ
შეძლებს წარმოადგინოს, რამდენა აფიქრა, რამდენა იწვალა მხუჭებულმა. მაღლობს თქმა-
საც ვერ მოახერხებს ისე როგორც საჭიროა. აბა, წარმოადგინეთ, თქვენი მეგობარი კარვა
ხანს წინახწარ ტებესოდა იმაზე ფაქრით, როგორ გაიხარებდით, ვათცებული შეპყვარებდით,
აღტაცებას მოგგვრადით მისი ხახუქრის დინახვა. იმელოყნებდა, რომ იმაზე ბერეც კარვა ხანს
ილაპარაკებდით. სურდა თავისი ყურით მოესმანა, როგორ შეამკობდით ყოველ წვრილმანს,
როგორ შეუქებდით დიდებულ გემოვნებას. ცუდად მიღებულა ხახუქარა პატარა, მძიმე დრა-
მების მახეზი ხდება.

ქალი თავისი ჯიბის ფულით ქმრისათვის ხამ ქალსტუის ფიდულობს. ხსნას პაკეტს:

— ეს ჩემია? ნუთუ ვეღარ უნდა მიხვდე, რომ ასეთ ჭრულჭრულებს არ ვიკეთებ. ჰქენი
ხიკეთუ და მომავალში მე დამანებე რაღაც-რაღაცებას ვიდვა. — მასუბი კი ერთია — ცრემლის
ნაღვარი, და ეს გასაკვებიცაა. რაღა თქმა უნდა, ბეწვეულის, ხამბეხისების, ჩანთებისა თუ
წიგნების მაღაზიაში შეკიძლიათ წაიყვანოთ ის, ეისთვისაც ვინდათ ხახუქარი. მაგრამ თუ
მახთან მაინცდამაინც ახლო ურთიერთობა არ ვაკავშირებთ, ძვირფასი ხახუქარი ჩრდილს
მიავენებს თქვენს წმინდა განზრახვას.

განა საჭიროა ხისარულის გამოხატვა, თუ იმედი ვავადრუვდათ? ეჭვა არ არის, სიამოვნ-
ებისათვის სიამოვნება უნდა ვაიღო. თანაც პატარა ტყუალი სჯობია დად მწუსარებას.

ერთი რამ კი ვიცოდეთ, ბავშვისაგან ხახუქარა დიდი აღტაცებით უნდა მივიღოთ. ახლაც
გული მეკუმშება, როცა ერთ შემთხვევას ვივონებ, ძალიან რომ დამადონა ბავშვობაში. ერ-

თხელ ჩემი მცირე დანაზოგით დღის სათამაშო უთო და საუთოებელა ფიცარი ვუყვარ. ჩემს დააკოს ასეთი საჩუქარი სულაც არ ებიტრაგებოდა და სახეში მომხდარა. მის შემდეგ ხომოდ წელი გავიდა, მე კი დღესაც მტკიცა გული ასეთი უხანართლობის გამო.

„საცოდავი მამაკაცები, — თქვა ერთხელ აბატმა მიუნინგს, — არი ათასწლეულს უძლიერ ვერაფრათ ვერ გამოიგონეს მერვე სასიკვდილო ცოდვა“. ახალი სათამაშოებზე უფრო უფრო გონეს საკმარისი. დედობა და ოჯახური საქმეება, თმა და ტრანსპორტი, აა, ვოკონებისა და ბიჭების სათამაშოთა მარადიულა თემა. რა თქმა უნდა, იმი აცვლება. რაინდის საჭურველის-მშველდ-ისრის ნაცვლად მადანებში იყიდება „პატარა თვითმფრინავები, რომელთაც თან ახლავთ ატომური ყუმბარების მთელი კომპლექტი, ავტომატური ბომბის მტკორცნელი და საფეთქებელი სოფელი“. მავრამ ეს არ არის პროგრესი, სამაგიეროდ, თოჯანები უცვლელნი დარჩნენ, და სწორედ ეს არის მათი ბედნიერება. როგორც ალენა ამბობდა, სწორედ ქალია იმის გადამრჩენი, რაც უნდა გადარჩეს იმისათვის, რომ მამაკაცი მამაკაცად დარჩეს. და, ქალი შეგვეწიოს ამქვეყნად მშვიდობას ვაძიებებში. აა, ჩემი სახალწლო ხურვილი და საჩუქარი. ახალ წელს გალოცავთ, მვირუასო.





ემილი დიკინსონი

ინგლისურიდან

თარგმნა გიორგი ნიშნინაძე



უჩვეულო და იდუმალია დიდი ამერიკელი პოეტი ქალის ემილი დიკინსონის ცხოვრებაცა და შემოქმედებაც. მისი ცხოვრების ბევრი მომენტია ბუნდოვანია და დღესაც შევსდებიან დაუსრთნელი ძიებისა და კანათის საგანს წარმოადგენს. საიდუმლოებით არის მოცული განსაკუთრებით პოეტის ცხოვრების მეორე პერიოდი. ხოლო ბოლო 19 წელიწადი შინაბერა ქალი თითქმის არც გასცილებია საკუთარ ოთახს. პირადი წერილები მისი სიკვდილის შემდეგ ოჯახის წევრებმა დაწვეს ანდერძის თანახმად. ყოველივე ამის გამო, ბუნებრივია, ბევრი რამ დარჩა მისი ცხოვრებიდან გაურკვეველი და საჭიჭინასო. თითო-ორთა შემორჩენილი წერილიდან ჩანს, რომ პოეზიისადმი სიყვარული უკვე მოწიფულ ქალიშვილს ოჯახის ვიღაც სტუმარმა, ახალგაზრდა იურისტმა შთააგონა — „პოეზია და უფდავება მან მასწავლა“-ო... პოეტებიდან შექსპირი პყვარებია... რჩევისთვის რამოდენიმეჯერ წერალობით მიუმართავს იმდროინდელი ამერიკელი ლიტერატორისათვის, თომას პიგინსონისათვის... პოეტას სიცოცხლეში მხოლოდ სამი ლექსი გამოქვეყნებულა, აქედან ორი ძალზე შეცვლილი და გადაკეთებული ყოფილა...

ემილი დიკინსონი დაიბადა 1830 წლის 10 დეკემბერს ახალ ინგლისში, მასაჩუსეტის შტატის პატარა ქალაქ ამპერსტში. მამამისი ქალაქის აკადემიის ხაზინადარი და კონგრესმენი იყო, პროფესიით იურისტი, დედა — დიასახლისი. ემილი ექვსი წელიწადი სწავლობდა ამპერსტის აკადემიაში, 1847 წელს შედის მაუნთ ჰოლიოკის ქალთა სემინარიაში, მაგრამ ერთი წლის შემდეგ წყვეტს სწავლას და მშობლიურ ქალაქში ბრუნდება. 60-იანი წლების დასაწყისში ემილი თანდათან ჩამოშორდება მცირერიცხოვანი მეგობრების ვკუფს და მალე მათი თვალთახედვიდან თითქმის სრულიად კქრება, ხოლო, როგორც უკვე აღვნიშნეთ უკანასკნელ წლებში იგი საკუთარ ოთახსაც კი აღარ სცილდება და თვალების ტკივილს უწივის. ვარაუდობენ, რომ ის ტრავმა თუ დრამა, რამაც მთლიანად შეცვალა მისი ცხოვრების წესი, ცალმხრივი და უიმედო სიყვარულის შედეგად იყო, სწორედ ამ დროს იქმნება ამპერსტში ლეგენდება „პატივცემული მისტერ დიკინსონის ქალზე, სულელ შინაბერა ემილი დიკინსონზე“...

აქედან მოყოლებული პოეტის ბიოგრაფია წყდება, ან იყინება; დანარჩენს, შემღების-დაგვარად, მასი იდუმალი ლექსებიდან ვგებულობთ, სადაც სულის ცხოვრების ფრაგმენტები აისახა მხოლოდ და მხოლოდ.

გარდაიცვალა 1886 წლის 13 მაისს მშობლიურ ქალაქში, 56 წლისა. დაკრძალვას მხოლოდ ახლობლები ესწრებოდნენ.

სიკვდილის შემდეგ პოეტის დამსჯერებელი უჯრატში აღმოჩინა ხელით აკრძული რამოდენიმე რეკული, სადაც 1775 ლექსი ეწერა და რომლებმაც დასაბამი მისცეს ე. წ. ახალ პოეზიას. უსათაურო ლექსები დანთხროლი იყო.

ე. დიკინსონის შემოქმედება, უპირველეს ყოვლისა, ალბათ იმით განსაკუთრებულია, რომ იგი დასაქმდა სრულად თავისუფალია ყოველგვარი საღობურობისაგან, ესთეტიზმისა და ანტიესთეტიზმისაგან; სიბლეს, ვართობისა და ფიქციის შექმნისაგან. ამით იგი ცხოვრებას უფრო ჰგავს, ვიდრე ხელოვნებას. ამ ლექსებს ისევე აკლია შემოთქამითხვლილი „თვალისმომჭრელი სამკაულები“, როგორც ნათ ავტორს აკლია ცხოვრებაში უზრუნველყოფა, ნებეერთობა, მოცალეობა, კამრიზი და სხვა ადამიანური ბედნიერებანი, თვითყული ლექსი სიკვდილ-სიცოცხლის, კეთილისა და ბოროტის ჭიდილის ანარკლია. მათ შემოქმედს არ გააჩნია არავითარი დამკველი, განაწიტრალელები თუ თავისმოსატყუებელი საშუალება — იგი პირისპირ ებრძვის ბოროტებასა და ნეგაციას. და სიკვდილი მისთვის არააობა კი არა, ცნობიერების მომენტი, შემეცნება და ვანცდა, ანუ არაობისავე უარყოფა, აქედან მოდის მისი, როგორც ჭიდილში ერთგვარად გამარჯვებულის, უწყულო სითამაშეც. იმ ჭიდილის სიმძაჟრეში ტანჯვა და სიხარული ერთი და იგივეა.

* *

მრავალი სიტყვა ავტორს ასომთავრულითა აქვს გამოყოფილი და ატყენტირებული. ფრანა დაბაბული, წერულსა და წყვეტილ-წყვეტილია. ბევრ მათგანს აკლია ზმნა. ზოგან გამოტოვებულია რითმაც. ერთობ ხშირად გვხვდება ტირე. ყოველივე ამის გამო, მიუხედავად ცდისა, ქართული თარგმანები თრიგინალისაგან განსხავებით უფრო „ლიტურატურული“ გამოვიდა.

მთარგმნელი ს ა ბ ა ნ

მთლიანად მხოლოდ ორჯერ გავკოტრდი,
ორჯერვე ისიც შავი სამარის
წიალ და ორჯერ მათხოვარივით
ვიდექ ღვთის კართან მიუსაფარი.

ორჯერ მოფრინდნენ ანგელოსები,
ამივსეს კუბო ყველა სიკეთით...
— ყოვლისმყვლუფელო, ბანკირო, მამავ,
მე უბედური კვლავ დავიტყვი!

რაა ხალისი, თუ არა სულის
მიწიდან გამლილ ზღვაზე გადასვლა —
გაივლი სახლებს და გაგიტყუებს
მარადისობის სივრცე გზადაგზა.

აღბათ ჩვენსავით მთებში გაზრდილი
ვერც შეზღვაური დამემოწმება —
რა დიდი შვება და სინარული
ახლავს მიწიდან პირველ მოწყვეტას.



182

მე რო მოვეკვდები, გულწითელები
თუ კი დაბრუნდნენ კიდევ,
დაუგდე ფანჩხა ჩემს სამახსოვროდ
მათგან ყველაზე წითელს.

არ გაგიკვირდეს, თუ რომ მადლობა
ვერ გადვიხადო უცებ,
ოღონდ იცოდე, რომ გულმოდგინედ
ვხსნი ჩემს გრანიტის ტუჩებს.

214

ღვთაებრივ ნექტარს ვსვამ არხეინად
ლალის და ოქროს სამწოდურებით,
ამ ტკბილ სასმელთან რაა რეინის
ღვინის გინდ გემო, გინდა სურნელი.

ცვარია იგი ველზე ნაბკური,
სუნი უტკბესი და უმძაფრესი
და დღედაღამე, მთელი ზაფხული,
ვგდივარ ყვავილთა ძვირფას „კაფეში“.

როცა ვარდების „ფუნდუკებიდან“
გარეთ გამოჰყავთ მთვრალი ფუტკრები,
მე ისევ „დუქნებს“ ვუბრუნდები და
უფრო მეტს ვსვამ და უფრო ვბრუნდები.

და როს მხედავენ, თუ როგორ ვუტევ
საფსე სასმისებს მე გამწარებით,
სერაფიმები ისვრიან ქუდებს
და მესვევიან გარს წმინდანები.

ღონემიხდილი, მბჟუტავი სხივი,
 ზამთრის დღეებს რომ ნაცრისფრად
 სულს ისე ჩუმად აყენებს ტკივილს,
 როგორც საყდარში კვირაღდის მესა.



ზეციერია ასეთი წყენა —
 ჭრილობის კვალიც არ რჩება სულში,
 ამ გულგრილობის მორევში ცვრად
 რაღაც აზრიც ჩანს ავი და ქუში.

ამნაირ რამეს ვერავის ვტყვი —
 ის უსასობის ბურუსებს ერწყმის,
 ვითარცა კაცის აღქმაზე მეტი
 შეურაცხყოფა მოსული ზეცით.

როცა ის მოდის, ჩრდილი სულს ნაბავს,
 სმენად იქცევა ყოველი ნივთი,
 წავა და თითქოს შორეთში, სადღაც
 თვალი წამიერ მოჰკარი სიკუდილს.

მე ვარ არავინ — შენ, ნეტავ, ვინ ხარ? —
 ნუთუ შენც დღემდე არავინ იყავ?
 — კეთილი, მაგრამ ნურვის ნუ ვეტყვით, —
 ყველა არავინ იმ ქვეყნად მიჰყავთ.

ვიყოთ მე და შენ ბედის ანაბრად,
 კიდევ კარგი რომ არვინ არა ვართ —
 როგორ ადვილად ავცდით თრივე
 აურზაურს და დავიღარაბას...

სხვები საყდარში მიდიან შაბათს,
 მე, როგორც წესი, შინ მარტო ვრჩები,
 ჩიტია ჩემი პატარა ქორთ
 და ციცქნა ბაღი — ტაძარი ჩემი.

სხვებს ძოწისფერი ამშვენებთ რიზა,
 მე კი — მარტოდენ ვეება ფრთები,
 აქ ზარს აროდეს არისხებს მნათე,
 მხოლოდ გალობს და გალობით ვთვრები.



ქართული
 ენციკლოპედია

მოკლეა წირვა — ცნობილი მღვდელი —
 მაღალი ღმერთი ქადაგებს თავად
 და სამოთხისკენ კი არ ვისწრაფვი —
 ჩემთვის ნებისად ბალახზე დაეალ.

333

სული ხომ თვითონ იწვევს რჩეულებს
 უნატიფესი და უმაღლესი
 წრიდან და შერე, როგორც მეუფე,
 კვტავს შესასვლელ კარს სასახლეში —

წყდება მიღება — მაღლა ფანჯრიდან
 უჭვრეტს ჭიშკართან მომდგარ კარუტებს,
 მერე მდუმარედ ფარდავს გაშლის და
 ნებისად ჯდება ზედ მდუმარედვე.

ერთხელაც თურმე ოქროს დარბაზში
 მიიღო ვიღაც მდაბიოთაგან
 და შეწვდა კიდევ სულის პარბაში —
 უცნობ დაბუნჯდა და გამოთავდა.

441

ამ წვრილს ახლა ვწერ მთელ ქვეყანას,
 მე რომ ერთხელაც არ მომიკითხა,
 ბუნების წვრილმან და ლამაზ ამბებს
 ყველა შეიტყობს მალე იქიდან.

ის უნდა გახსნან ალბათ ხელებმა,
 მე ვერასოდეს ვნახავ რომელთაც —
 ბუნებისადმი სიყვარულისთვის
 ალბათ სათუთად უნდა მომეპყრათ.

მე სილამაზემ მომკლა და მიწა
 ის იყო მეტკბო როგორც შშობელი,
 რომ უცებ გვერდით დამარხეს ვილაც,
 სიმართლისათვის მოკვდა რომელიც.



„რამ მოგკლა?“ — მკითხა კედელს იქიდან,
 მშვენივრამ-მეთქი, ვთქვი დავრდომილმა.
 „მე კი — სიმართლემ, ეს იგივეა,
 თურმე ორივე ძმები ვყოფილვართ“.

და მთელი ღამე, ვით გულისსწორნი,
 აღარ ვაცლიდით ერთურთს ლაპარაკს,
 ვიდრე ბაგემდე არ მოგვეწვდა ხავსი
 და სახელებიც არ გადაფარა.

მე დრო არ მყოფნის სიძულვილისთვის,
 რადგან სიკვდილი, ვიცე, ანაზღად
 მომაშთობს სადღაც და მაშინ მტრობას
 კულარ მოვასწრებ მთელ ქვეყანასთან.

არც სიყვარულის დრო მყოფნის, მაგრამ
 რაკი ნიადაგ უნდა შრომობდე,
 მე სიყვარულის ყველაზე მცირე
 გარჯაც ჩამითრევს ალბათ ბოლომდე.

დე, ითქვას მთელი სიმართლე, ოღონდ
 უნდა როგორღაც გვითხრან გადაკვრით —
 უზენაესი სიმართლის ცეცხლი
 არ არის ჩვენი სულის სადაგი.

რომ არ დავბრმავდეთ უცბად ყველანი,
 იგი თანდათან უნდა აენტოს —
 პატარებს ელვას გაკვრით უხსნიან
 და არიდებენ მის შუქს საერთოდ.

732

თოჯინა გვერდზე გადასდო, საქმრო
როცა მოვიდა და მუყსეულად
ჰეულღისა და ქალის საკმაოდ
რთულ და ღირსეულ საქმეს შეუდგა.



პირველ ღამეს რომ შიშით და რიდით
და იშედეებით არ შეხვედროდა,
გაგრძელდებოდა თამაში მშვიდი
და თოჯინების წყნარი დედობა.

ეძინებოდა უქმად ოქროსაც
მის სულში, როგორც მარგალიტს ზღვაში
და სიყვარულის აზრს და ცოლქმრობას
მარტო მუუღლე იგრძნობდა მაშინ.

1078

სიკვდილის შემდეგ პირველი დილა
თენდება ხოლმე დიდის ზეიმით:
შენთვის, სულ მარტო ფუსფუსებ ტკბილად,
სრულიად მშვიდი და არხეინი —

წელიწად ბერტყავ, რაც გულში დარჩა
და სიყვარულიც განზე გადადე —
აწ აღდგომამდე არაფერ გარჯას
არა აქვს აზრი და არც გადარდება.

1540

როგორც წუხილი, შეუნიშნავად
ზაფხული უცებ გაჰქრა რატომღაც,
ვამოგვებარა, დაუფიქრებლად
თითქოს გაგვწირა და მიგვატოვა.

ორჯერ ნახადი დუმილი მწუხრზე
უკვე ედება მთებს იისფერად,
თითქოს დაღლილი დედაბუნება
ნაშუადღევის ლანდს ეხიზნება.

მალე ღამდება, მზე გვიან დილით
 თდნავ შეღებავს ზეცას ჭიაფრად —
 ეს ყურადღება უფრო რე ზრდილი
 კაცის ხანმოკლე ვიზიტს მიაგავს.



და ასე ჩვენი ზაფხული უფრო თოდ,
 ხომალდისა თუ გემის გარეშე
 უცბად გაგვიქრა და მიიკარგა
 მშვენიერების ზღაპრულ მხარეში.

1732

მიცვალებამდე მე ორჯერ მოვკუდი,
 ქვეყანას ორჯერ გამოვესალმე
 და მაინც დავრჩი, რომ უკვდავებას
 შევგებებოდი როგორც მესამეს. —

ჩემთვის ეს წუთიც, როგორც ის ორი,
 უცხო არის და მიუწვდომელი —
 ცას განშორებით გავიგებ მხოლოდ,
 ჯოჯოხეთიდან მოვა რომელიც.

1760

ელიზიუმი ძალზე ახლოა,
 გვერდით, მეორე ოთახში ჭვიცდის
 ყოველთვის, როცა გულით მოელი
 ან ნეტარებას, ან მხოლოდ სიკვდილს.

ჩა ძლიერია ადამის შვილი,
 ანდა ასეთ დროს რა გული უძლებს —
 კარებთან უკვე ფეხის ხმა ისმის,
 კარები უნდა გაიღოს უცებ...

რეი ბრეზერო

ქვეთი



ქართული
ბიბლიოთეკა

პოთხობა

იხვლისურიდან თარგმნა მარინა პაროხიძე

მ სიბუხეში შესვლა, მთელ ქალაქს რომ მოიცავდა ხოლ-
მე რვა საათზე ნოემბრის ნისლიან საღამოთობით, ჭიბუხებში ხე-
ლებას ჩაწყობა, ბალანსორეულ გზაწვრილებზე გადალაჩება და მოსფალტე-
ბულ, მბზინავ ტროტუარზე გავლა სწორედ რომ მთელი არსებით უყვარდა
ბატონ ლეონარდ მიილს, დადგებოდა ხოლმე გზაწვარედინის კუთხეში და და-
ყინებით ვააცქეროდა ოთხივე მხრივ მთვარიან განათებულ გრძელ პროსპექტებს
და ვერ გადაეწყვიტა, საით წასულიყო, თუმცა რა მნიშვნელობა ჰქონდა, იგი
მარტო იყო ამ სამყაროში ჩვენი წელთაღრიცხვის 2131 წელს, სულ მარტო.
ბოლოს რომელიმე ბილიკს აირჩევდა, გაუყვებოდა გზას და თან ცივი ჰაერის
ბოლქვებს სიგარის ბოლივით უშვებდა.

ზოგჯერ საათობით სეარნობდა და შინ შეუღამისას ბრუნდებოდა. ვზად
თვალეზამოღამებული კოტეჯები და სახლები ხვდებოდა და ეს გასვირნება სა-
საფლაოზე ხეტიალს უფრო ჰგავდა — ციციანათელების შექივიტ მკრთალი ნა-
თელი თუ გაიგლეებდა ხოლმე ფანჯრებში. იქ კი, სადაც ფარდები ვერ არ
დაეშვათ, კედლებზე უცაბედად ნაცრისფერი ლანდები გაკრთებოდნენ და
აკლდამების შავვარი სახლების იქამდე ღია ფანჯრებიდან იდუმალი ჩურჩუ-
ლი და ფაჩუნა ისმოდა.

ბატონი ლეონარდ მიილი ამ დროს წამით შედგებოდა, კისერს წაიგრძე-
ლებდა, ნიაყურადებდა, თვალეზად იქცეოდა და კვლავ განაგრძობდა გზას. იგი
უჩუჩრად დადიოდა ოღროჩოღრო შარაზე. ქვაფენილი კარგა ხანია ბალახებ-
სა და ყვავილებში ჩაკარგულიყო. ბატონი მიილი ავერ ათი წელია დღისით თუ
ღამით სეარნობდა და გზად არავის გადაპყრია, უბრალო მგზავრსაც კი.

იგი ახლა ღამღამობით სახეტილოდ სპორტულ ჩუსტებს იცვამდა, რად-
გან ფეხსაცმლის ქუსლების კაკუნზე, შესაძლოა, ძაღლების ხროვა ყეფა-ყეფით
ასდევნებოდა, იქნებ სადმე ჩამრთველიც გატკაცუნებულყო, ვიღაც-ვიღაცებს

ერთბაზად განათებული სარკმლებიდან თავი გადმოეყოთ და აღრიანი ნოემბრის საღამოს ამ მარტოსული კაცის სეირნობას მთელი ქუჩა შეეძრა.

იმ საღამოს გეზი დასავლეთით, ჩასილული ზღვისაკენ აიღო. კარგ მაგარი სუსხი იდგა. ცხვირი ეყინებოდა და ფილტვები ისე უჩუროდა, თითქოს ცეცხლი უკიდიაო. გრძობდა, როგორ ჩასდიოდა ცივი ნაკადი სხეულში და უხილავი თოშით როგორ ევსებოდა. ბატონი მიიღი სიამოვნებით უჩუროდა ყურს ფეხქვეშ შემოდგომის ფოთლების სააზო შრიას და თავისთვის ჩუშად სტვენდა. დროდადრო ფოთოლს დასწვდებოდა და აქა-იქ შემორჩენილი ფარნის შუქზე ყურადღებით ათვალიერებდა, იყნოსავდა მის მძაფრ სურნელს.

„გმარჯობათ, ხალხნო! — ჩურჩულებდა ყოველ სახლთან, — რას უჩვენებენ ამალამ მეოთხე არხზე, მეშვიდეზე, მეცხრეზე? საით გარბიან კოვბოიები? ნუთუ იმ გორაკს გადაღმა საშველად მოსული შეერთებული შტატების კავალერიაა?“

ქუჩა წყნარი იყო, გრძელი და ცარიელი. მხოლოდ ბატონ მიიღის აჩრდილი ილანდებოდა შუა სოფელში უცაბედად გამოჩენილი მტაცებელი ფრინველის ჩრდილივით. თვალებს თუ დახუჭავდა და გაუჩინდებოდა, თავი პრერიების შუაგულში, ზანთრიან, უქარო არიზონაში ეგონა, სადაც ათასობით მილზე ერთი სახლიც კი არ შემოგხვდება და გარშემო მხოლოდ ნამდინარეები და გზები მოჩანან.

„რა დროა ახლა? — შინართა შენობებს და მაჯის საათზე დაიხედა, — საღამოს ცხრის ნახევარი. ათასი ჯურის მკვლელობების დრო? დაცივნის, რევიუების, სცენიდან კომიკოსთა განდევნის დრო?“

რათ, სიცილი მოისმა მთვარით განათებული სახლიდან? ბატონი მიიღი შეეყოვნანდა, მაგრამ გზა განაგრძო, რადგან უმაღ ყველაფერი მიწყნარდა. იგი წაბორძიკდა თკრობოკრო შარაზე დადუმებულ ესტაკადასთან, სადაც ორი მთავარი გზატკეცილი ჰკვეთდა ქალაქს. დღისით აქ მანქანების ზღვა ბობოქრობდა, გასოს სადგომებიც ღია იყო, თითქოსდა უშველებელი, ელვარე ხოჭოები უწყვეტ ნაკადად მიმოჰქროდნენ და მათი გამონაბოლქვი საკმეველივით იფრქვეოდა შორს, ჰორიზონტზე. მაგრამ ახლა გზატკეცილებიც გვალვისაგან დამშრალ ნაკადულებს დამგვანებოდნენ — ზედ მარტოოდენ ქვები, რიყე და მთვარის ნათელი შერჩენილიყო.

ბატონი მიიღი გამობრუნდა და მიადგა ამ მოსახვევს, რომელიც მისი სახლისაკენ მიემართებოდა. თითქმის შინ იყო მისული, რომ სრულიად მოულოდნელად მანქანამ კუთხეში მოუხვია და სინათლის ძლიერ, თეთრ ჭავლში გაახვია. ბატონი მიიღი გაშეშდა და შუქით შეცბუნებულ ღამის ფარვანას დაემსგავსა. ნაბიჯი ძლივს გადადგა.

ფოლადივით ხმამ შეაჩერა:

„არ გაინძრე!“

იგი შედგა.

„ხელები მაღლა!“

„კი, მაგრამ...“ — აღმოხდა ბატონ მიიღს.

„ხელები მაღლა, თორემ გესვრით!“

რადა თქმა უნდა, პოლიციის მანქანა იყო. რა იშვიათი, წარმოუდგენელი ამბავია. სამილიონიან ქალაქში პოლიციას ერთადერთი მანქანა ჰყავდა. ამ ერთი წლის წინ, 2130 წელს, არჩევნებისას პოლიციამ ორი მანქანა გააუქმა.

დანაშაულობანი მოისპო და უკაცრიელ ქუჩებში ნობელიანე პოლიციის ეს ერთი მანქანაც ზედმეტი იყო.

„თქვენი სახელი?“ — ცივად იკითხა მანქანამ. ბატონი მიიღო წიგნები და ხედავდა, რადგან კანკაშა შუქი პირდაპირ თვალებში სცემდა.

„ლენინარდ მიიღი“.

„ხმაშაღლა!“

„ლენინარდ მიიღი“.

„საქმიანობა?“

„ალბათ მწერალს მიწოდებდით“.

„უსაქმური“, — ისე ჩაილაპარაკა პოლიციის მანქანამ, თითქოს თავის თავს ესაუბრებო.

შუქმა ნემსივით გაუარა მკერდში ბატონ მიიღს და ისე მიაკრა ადგილს, როგორც სამუხეუმო ნიბუში.

„რას იზამ“, — თქვა ბოლოს. წლების მანძილზე, მართლაც, არაფერი დაუწერია ბატონ მიიღს. ტურნალები და წიგნები უკვე აღარ იყიდებოდა.

„ყველაფერია ტელევიზორით მკრთალად განათებულ ამ აკლდამებში, სადაც ადამიანები გვაძებნიან სხედან, — თავის ფიქრებს დაუბრუნდა ბატონი მიიღი, — ნაცრისფერი თუ ნაირფერადი შუქი ეცემა უმეტესელო სახეებს, მათ სულს კი ვერაფერი შესძრავს.“

„უსაქმური, — გაისისინა ფონოგრაფიულმა ხმამ. — აქ რას აკეთებთ?“

„ესეირნობ“, — მიუგო ლენინარდ მიიღმა.

„სეირნობს!“

„პო, ესეირნობ“, — მშვიდად გაიმეორა, თუმც სახე კი გადაჰფითრებოდა.

„სეირნობს, უბრალოდ სეირნობს. მაშ, სეირნობთ, არა?“

„დიახ, სერ“.

„სად სეირნობთ, რისთვის?“

„აუფთა პაერზე დავდივარ, შენობებს ვათვალიერებ“.

„მისამართი!“

„წმინდა ჯეიმსის ქუჩა, თერთმეტი“.

„პაერი თქვენს სახლშიც ბევრია. კონდიციონერი ხომ გაქვთ“.

„მაქვს“.

„დასათვალიერებლად ეკრანი გექნებათ“.

„არა მაქვს“.

უხერხული სიჩუმე ჩამოვარდა, რაც თავისთავად ბრალდებას უდრიდა.

„ცოლიანი თუ ხართ, ბატონო მიიღ?“

„არა“.

„უცოლო“, — გაისმა პოლიციის ხმა თვალისმომჭრელ შუქს მიღმა. შორს, ვარსკვლავებში მთვარე კაშკაშებდა და გაცრეცილ, მდუმარე შენობებს ცივ ნათელში ახვევდა.

„არავინ გამოძევა“, — ჩაიღიმა ლენინარდ მიიღმა.

„როცა არ გეკითხებიან, ნუ ლაპარაკობთ!“

ლენინარდ მიიღი ჩუმად იდგა ცივ ღამეში და თავადაც არ იცოდა, რას ელოდა.

„მაშ, უბრალოდ სეირნობთ, ბატონო მიიღ?“

„დიახ“.

„კი, მაგრამ, რა მიზნით?“

„ხომ ვითხარით, სუფთა ჰაერზე გამოვდივარ-მეთქი, შენობებს ვათვალიერებ და უბრალოდ ვსეირნობ“.

„და თქვენ ანას ხშირად სჩადიხართ?“

„ყოველდღე“.

შუა ქუჩაში პოლიციის მანქანა სუსტად ხრიალებდა.

„კარგით, ბატონო მიიღ“.

„სულ ესაა?“ — თავაზიანად იკითხა მიიღმა.

„დიახ, — გაეპასუხა ხმა, — აქეთ მობრძანდით“.

გაისმა ქშენა, ტკაცუნი და პოლიციის მანქანის უკანა კარი ფართოდ გაიღო.

„ჩაჯექი!“

„დაიცავთ, მე ხომ არაფერი დამიშავებია“.

„ჩაჯექი!“

„პროტესტს ვაცხადებ!“

„ბატონო მიიღ!“

იგი ერთბაშად მოეშვა და მთვრალივით დაიძრა. მანქანის წინა კარს რომ გაუწწორდა, შიგ შეიხედა. ვუხანმა გაუმართლა — სავარძელზე არავინ იჯდა და, საერთოდ, მანქანა ცარიელი იყო.

„ჩაჯექით!“

ხელი სახელურას ჩაავლო და უკანა სალონს ჩააშტერდა. ის პატარა საკანს, შავგისოსებთან პაწია საპატიმროს წარმოადგენდა. მოქლონილი რკინისა და ანტისეპტიკური პრეპარატის მძაფრი სუნი ეცა. ყველაფერს სისუფთავის, სიმტკიცისა და სიმავრის კვალი აჩნდა: არავითარი სითბო და სიღბო.

„ცოლი რომ გყავდეთ, ალიბი გექნებოდათ, — გაისმა ფოლადივით ხმა, — რაქი არა გყავთ...“

„სად მიგყავართ?“

მანქანა შეტორტმანდა, რალაც სუსტად ატკაცუნდა — ელექტრულ თვალს ქვემოთ, კრილში კომპოსტირებული ბარათები ცვიოდა.

„რეგრესული ტენდენციების ფსიქიატრიულ კვლევით ცენტრში“.

ბატონი მიიღი ჩაჯდა. კარი ყრუდ დაიკეტა. პოლიციის მანქანა ბნელ პროსპექტზე მიჰქროდა და მღვრიე შუქით გზას ინათებდა.

აგერ ერთ შენობას გასცდნენ. მთელ ქალაქში, ამდენ ბნელით მოცულ სახლს შორის, მხოლოდ ის ერთი ჩახჩახებდა. ფანჯრებიდან გამონაშუქი მყვირალა ყვითელი ილუმინაცია ოთხკუთხა სითბოდ იღვრებოდა ცივ სიბნელეში.

„ეს ჩემი სახლია!“ — წამოიძახა ლეონარდ მიიღმა.

არავინ შეხმიანებია.

მანქანა კი მიჰქროდა დამშრალ მდინარესავით ცარიელ ქუჩებში და უკან იტოვებდა უკაცრიელ ტროტუარებს. არავითარი ხმა, არავითარი მოძრაობა არ არღვევდა ნოემბრის ცივი ღამის მყუდროებას.





წერილი ჩემს განსვენებულ მასწავლებელს

თარგმნა ნანა ჯანელიძემ



ალბათ ვერც გამახსენებდით, ახლა რომ ცოცხალი ბრძანდებოდეთ. ნიუ-ჯერსის შტატში გვასწავლიდით 512-ე კლასს ინგლისურ ენასა და ლიტერატურას ნიუარკის აიუტსაიდის საშუალო სკოლაში. მე მეამე რიგში ბოლო მერხზე ვიჯექი. თქვენ მაშინ ყველაზე მაღალი ნაშანი დამაწერეთ და კიდევ მინუსი, ვინაიდან გაკვეთილი არ მომემაზღვრებინა — საკლასო წერაზე თომას პარდის ერთ-ერთი რომანის გმირი ქალი უნდა დაგვეხსიათებინა, შინ კი ამ რომანის წაკითხვა დამეიწყებოდა. თავნარი დამეცა, მაგრამ მაინც მაიპარად დავჯღაბნე რაღაც. აღვეჩრე ახალგაზრდა ქალი, ოთახი, სადაც ის იჯდა, სადაც მაღალი სარკმლებიდან მზის ასივი ირიბად იჭრებოდა. ქალს მუხლებზე დაეწყო ხელები და ფიქრებს მისცემოდა... მე შეგონა, ჩავფლავდებოდი, სირცხვილს გქამდი, ყველა იმედს გაგიცრუებდით. თქვენ კი მინუსი დამაწერეთ, საშინაო დავალება რაჟა არ მოვაქმადე, და ყველაზე მაღალი ნაშანი — შემოქმედებითი დამოუკიდებლობა რომ გამოვიჩინე.

„პარდის გმირი არადა, შენი საკუთარი კი ძალიან ცოცხლად დაგიბატავს“, — წითელი მელნით მიგეწერათ გაკრულად ჩემი ნაშრომი ბოლოს.

გაოცებულმა და მადლიერებით აღსავსემ ვირწმუნე ჩემი თავი, ჩემი უნარი და შესაძლებლობა. თქვენ მე მხარში ამომიდექათ.

ეს კი ძალიან მჭირდებოდა. მე მორცხვი, გაუბედ-ვი ვიყო ვიყავი, ზედმეტად მგრძობიარე, ამქვეყნიურობისა არაფერი მეცხო. ინგლისური ახალი ნასწავლი მქონდა და ლაპარაკი მიჭირდა. ხვეული თმა გრძლად მეყარა მხრებზე, თუმცაღა მოღაში საფეთქლებზე მაგლესილი კულულები და მოკლედ შეკრეჭილი თმა იყო. „ფოქსტროტს“ რომ ეძახდნენ, ტუჩებს კი ბავყად ეიღებოდნენ, მაშინ როცა კუბიღონია მშვილდივით შორკალური აღისფერი ბაგე უნდა მქონოდა მოღის მიხედვით.

თუ, როგორ ვიცნებობდი, მაღალჭუსლებიანი ფეხსაცმელი და ნაცრისფრად მოლივლივე აბრეშუმის წინდები მცმოდა, როგორ ვნატრობდი ამოქნილი წარბები, ნაკეციანი კალოშები და მაკინტოში მქონოდა ბიჭების ფერადი ინიციალებით ან თვით ბიჭები მყოლოდა! მას შემდეგ, რაც 12 წლისა ამერიკაში მოვხვდი, ვიდრე საშუალო სკოლის ასაკს მივიღწევდი, დაწყებით სკოლაში თუმცა კი ბევრჯერ გადამახტუნეს კლასიდან კლასში, მაინც ყოველთვის ყველაზე უფროსი მე ვიყავი, რომელსაც ყურადღებას ნაკლებ აქცევდნენ, ყველაზე ბოლოს ეკითხებოდნენ. მე არაფერს წარმოვადგენდი, მე ნული ვიყავ ყველასათვის.

მისტერ სტოკ, თქვენ ალბათ არც იცით, რა სიყვთე დამდეთ. ჩვენ, მასწავლებლებმა, განა ვიცით, ვისზე ვახდენთ გავლენას, რა გზითან რატომ. თქვენ ჩემი ღირსებები დაინახეთ და

არა ნაკლი. ჩემს ცხოვრებაში პირველად მივხვდი, რომ ჩემი წარმოსახვით შექმნილი შეიძლება სხვადასხვა ირწმუნოა. პედაგოგიკის გამარჯვება ხომ სწორედ „პირველი“ აღმოჩენაა, პირველი აღფრთოვანება — „ევროპა“, „მესმის“, „ვხედავ“, ახალი პლანეტა იქნება ეს თუ უცნაურ სიტყვად ქცეული ანბანის ასოები.

სხვა შანსგაღწელები ასე არ გვექცეოდნენ. ერთს ჩვეულებად შევხვდით, მოკლე და უსიტყვოდ ჩაეწერა ჩვენთვის შავ, ავის მომასწავლებელ კონდიტში, გულწრფელად — მისი კლასი თქვენ შემდეგ იყო დერეფანში — უცვარდა დახვეწილი სიტყვებით, ყველას გასაგონად ვაერთიანე ჩვენი წარსული ცოდვები, ხაზგასმით აღენიშნა, სულ ბოლო თინში ყოველივეს გადააჭარბაო.

მართალი ვითხრობ, პედაგოგებიდან ერთი მასსთეს. ლათინურის მასწავლებელი გვიძულდება მერხებზე ხელები დავეწყო და გაუნძრევლად ემსხდარიყავით, ვანზე არ ვაგვეხედა — ამას „წესრიგის დაცვა“ ერქვა. ისტორიის მასწავლებელს კი ფახჩრის რაფაზე ჩამოყდებოდა, ფეხებს იქნევდა და ეითომდა შენაურული ლაპარაკით ჩვენს მოსყიდვას ცდილობდა.

თქვენ კი მხოლოდ ერთ ამბავს ითვალისწინებდით: თუ გაკვეთილი საინტერესო იყო, მაშინ გულისყურით მოგისმევხდით. მართალიც არამართა გულისყურით ვისმენდით, უფრო მეტიც, ჩვენ გვეწყობოდა გაკვეთილის გაგრძელება, რადგან არასდროს გამოგზარკით ისწუთი, როცა მოულოდნელად ვერაჯულად უნდა გვიკითხათ „რატონი“, ამ კითხვით თავდაჯირა და გვეხეხებინათ თავში დომხალღვით არეული ჩვენი წინასწარ შექმნილი შეხედულებანი და ზარის დარეკვის შემდეგაც კიდევ დიდხანს გვეფიქრა ამასზე. თქვენ არასოდეს ვიცდიით ჩვენი გულში მოგება, ჩვენთვის თავის მოწონება, ჩვენთან დამსაკაცება, თქვენ მასწავლებელი იყავით, თქვენ პარტიისცემით ეპერობოდიოთ თქვენს თავს და ამის წყალობით ჩვენც გვაძალღვებდით საკუთარ თავალში.

გონების საცური გამოცრეფით სტრია... არა, ეს განითქმა არ მოგეწონებოდათ. ლიტერატურულია, სწობს უბრალოდ თქვით — იტყვიოთ. აღბათ. ამიტომ მხოლოდ მოგიყვებით, როგორ ვამბრდით ერთხელ ჩემს მერხთან და ჩუმიად მკითხეთ: „რა გიქირს? არ იცია, როგორ დაიწყო?“ მე თავი დაგიქნიეთ და უმაღ დავიწყე წერა. მეორედ მიიხარით — დამახასიათებელი ხელი გქონდაო. დამახასიათებელი თუ თავისებური? აღარ მახსოვს, არც აქვს ამას მნიშვნელობა. მთავარი ის არის, თუ რას ნიშნავდა ეს ჩემთვის, რაკილა დაბალ კლასებს გადავახტი, სუფთაწერა პალმერის ხერხით არ მისწავლია და ჩემი ნაწერიც განსხვავებული იყო თანაელისკულებისაგან, თქვენ კი დამახასიათებელი უწოდეთ — ამას ჩემს დღეში ვერ ვიფიქრებდი.

თუმცა თქვენ ყველას აიძულებდით ეგრძნო საკუთარი თავისებურება. ერთხელ შექსპირის სიტყვები წაგვიკითხეთ: „ვის ძალქს მეტად განგადიდოს ან მეტი გიობრას, ვიდრე ამ სიტყვებს: შენი შაგვისი მხოლოდ შენა ზარ“. ასე მეგონა, მე მკულისხმობდით, აღბათ ასევე იგულისხმა თავისი თავი 34 მოსწავლიდან ყველამ.

როდესაც ვაკვეთილებს დიდხანს გააცდენდა ვინმე, „ძალიან გვაკლდაო“ ეტყოდით ხოლმე. თუ რომელიმემ გაკვეთილი არ იცოდა, საყვედურით გაიქნევდით თავს: „სამწუხაროა, ჩვენ შენა აზრის მოსმენა გინდოდაო“. როცა ვინმე დაიგვიანებდა, მოსდათავად მიიჩნევდით, რომ საპატიო მიზეზით დაიგვიანა, და ამიტომ აღარც მკითხავდით რასმე. თქვენ ყოველთვის ტოლებივით გვეპერობოდიოთ და თქვენს გაკვეთილებზე ჩვენც დიდებულ ვგრძნობდით თავს.

„კაზუსტიკას ვრიდეთო“, — შეგეძლოთ ვეთქვათ, რაკი გულისხმობდით, რომ ამ ვაცოდით ეს სიტყვა ან ყველანი დაეწიებდათ აქა-იქ მერხებზე დაწყობილ ლექსიკონებში ქეჭვას, და ჩვენც ვიქაქებოდიოთ ლექსიკონებში. იმატომ რომ წესიერ აღამიანებად გვთვლიდით, ვინც გაკვეთილებს არ გააცდენს, კეთილსინდისიერად შეასრულებს საშინაო დავალებებს, საკონტროლოს არ გადაიწერს, სწავლა სწყურია და პასუხისგებით მოეკიდება თავის მოქალაქეობრივ მოვალეობას. და ჩვენ მართალიც ასეთები ვიყავით მხოლოდ თქვენთვის, იმიტომ რომ თქვენ მართლა გწამდათ ჩვენს. თქვენ უფრო ადრე იყავით გულწრფელი, ვიდრე ამ სიტყვას ეჭვის თვალით შეხედოდნენ, შემწყნარებელი — ვანემ ეს სიტყვა აღიშნედ იქცეოდა. ბავშვს ვერ გამოაპარებ სიყალბეს, ბავშვა ასევე არჩევს სწორსა თუ მრუდს, როგორც ის, ვისაც წრფე-

ლი სიყვარული შეუძლია, ჩვენ თავშიც არ მოგვსვლია თქვენთვის მდარე ან ყალბი რამ შეძთვევტყულებინა და მხოლოდ ახლა ვხვდები, თურმე რა ბევრსა ვცხოვრებდი.

გაოგად არც მახსოვს თქვენი გარეგნობა. მკობი, დამალი და მსუქანი იყავით. სამიწიეროდ თქვენი ხარბარი მახსოვს. არა, არასდროს ვიკადრებოდა ვიღაც დაგემტრობინა. მსუქნობით და წაგვთხუნჯათ მხოლოდ იმიტომ, რომ ჩვენ ვაგვეცინა, მაგრამ ინწამსვე ამხნველით შეუსაბამოსა და სასაცილოს და მაშინვე გვიზიარებდით ხოლმე.

წერილები

არ გვიმალავდით იმასაც, რა ვიყვარდით ან ვიტაცებდით ლიტერატურაში. „მისმი-ნეთ“ — კვეტყოდით და სწრაფად გადაშლიდით წიგნს. თქვენ არ გრცხვენოდით იმის გამყ-ღავენება, რომ ლექსი ვაღელვებთ, არ გეშინოდით რაიმეზე გეთქვათ — მწვენიერიათ. უფლას-წილა პარი, უაღსტაფის გვარდზე ამაყად რომ შიაბაჯება, მოხუცი ღირს, მანანების მინდორ-ში რომ დებორიალენს, გესტბი, ჩაქვფრულ წყლას პარად მუსიკას რომ უსმენს — ამ აღვი-ლებია გადაკითხვისას დღესაც თქვენი ხმა მესმის და თვალწია მიდგას ცარციით აჭრელებული დაფა, სარგვლანო პლაკატი, აადაც შევიტარიის აღბები ეხატა, მრგვალი ციფერბლატიანი საათი და განცხადებების დაფა, სადაც ეწერა — პოეზიის კლუბი, დრამატული წრე, ქადრაკის კლუბი...

ეს იყო დრო, როცა გაყვეთილების შენდევ სხვადასხვა წრის მეცადინეობა იმართუ-ბოდა (ჩვენ ამაჲ კულტურის შექენას ვეძახდით), როცა ღვიოდა სწავლის ენთუზიაზმი, როცა ტარდებოდა სასკოლო დღესასწაულები და ყოველა წლის ბოლოს აღბონი გამოდიოდა ანბა-ნის მიხედვით ჩაქრულ სკოლადამთავრებულთა აქრათებით (აუღდა მხოლოდ ჩანგი გოგონა), ხოლო ამ ღამზად თმაგადაგარცხნილ, კმაყოფილ ყმაწვილთა სურათების ქვეშ ეწერა — კით-ხვა ანვითარებს ადამიანს, ან მომავლის გეგმა — კოლეჯი და უნივერსიტეტიო.

იმ შიარყულ წარსულში მასწავლებლები უჩვეულო, განსაკუთრებულ ადამიანებად გვებატე-ბოდნენ (მეტადრე მე, ვერობიდან ასალჩამოაკლა). მახსოვს, რა თაგზარდაცემული ვიყავი, როცა ერთ მწვენიერ დილას დავინახე, აღგებრის მასწავლებელს თვალა წასვლოდა წინდაზე, როგორც ჩვეულებრივ მოკვდავს. ეს ის დრო იყო, როცა სრული სიჩუმე სახანძრო მეცადი-ნეობებზედაც კი უნდა უოფილიყო; როცა გაყვეთილებიდან საბირფარეშოში გასვლისას ხის საშეებს გვადლეყდნენ, თოკით რომ გვეკიდა კიადრზე და აღბატრთაის ფიტულისავით ქანაობდა, როცა ყოველ პარაკევს მთელი სკოლა, ორ რიგად ჩამწკრივებული, საერთო შეკრების წმიდათა-წმიდა ცერემონიალზე მიგაბიჯებდით, რათა ერთგულება შეგვეყუაცა დროშისათვის, რომელიც საბატის ყარაულს შემოჰქონდა საყვირის ოდნავ არეულ ხმაზე. ეს ყარაული — 1 ბიჭი და 2 გოგო — საუყუთავათა რიკსეადან იყენენ შერჩეულნი. ბიჭს თეთრი ხალათი ეცვა და ლურ-ჯი ყელსახვევა ეკეთა, გოგოება — ლურჯი ქვედაკიბები და თეთრი კოფთები. ხველანი ანება-ზე იდგნენ. ეს ის დრო იყო, როცა არამართო სრულ სიჩუმეს, სრულ მორჩილებასაც მოით-ხოვდნენ. დრო, როცა ყოფაქცევაში ცუდი ნიშანი დამნაშავესათვისა მეხი იყო, როცა კვვის ღებვა წესრიგის დიდ დარღვევად ითვლებოდა, მასწავლებლისათვის ნათქვამი „რას ახუჭუ-ტები“ — წარმოუდგენელ სითაგხედად.

ეს იყო ჩვენი გულბრყვილო სისბეტაკის დღეები და ახლა, როცა თვითონ მხვდა წილად მასწავლებლობა, გაათიარი სევდით ვიხსენებ ამ დღეებს.

— აბა თქვენ რას ატყუოდით? — ვეკითხები ხოლმე ჩემს მოწაფეებს თქვენებურ კილოზე.

— მე რა ვიცი, — ამბობს ბიჭი და მხრებს ირეჩავს, — მე ბომ მასწავლებელი არა ვარ.

— თქვენ ვანა კკითხავთ, ჩვენი გვარები რომ ჩაწერეთ? — ამბობს მეორე.

— ჩვენ აუტანელი ხალბი ვართ, — ყვირის ვადაც გოგო საერთო ზრიალში, — ჩვენ ვე-რავინ ვერაფერს ვგიახრებს.

როდესაც ერთ ბიჭს შევთავაზე, სიტყვა ნიშოვე-მეტჯი ჩემს სიტყვარში, ყურებს არ დაუ-ჯერა: — თქვენ რა, მეხუშრებით? — და ღუცბ მივხვდი, რომ მთელი ამ წლებია მანძილზე თურმე კითხვაც არ უსწავლია.

თქმის ნონზადებანი მანდოდა დანხმარებოდი ერთ გოგონას და ვუთხარი, გაყვეთილე-ბის შემდეგ დარჩი-ნეთქა.

„რას პრასებთ, — ნონიჭრა მან, — ჩემს უბანში ვდუ არ ვადა, ვინმე არ მოკლან ან გა-აუბატოლონ.“

ერთი ციკქნა შევგვრენანი გოგო ჩუმად ზია ბოლო მერხზე. მისი ენა ესპანურია. ინგლისური კარგად არ იცის. განახსენდა ჩემი თავი, მისი ხნისა რომ ვიყავი, და მხარზე ფრთხილად დაგადე ხელი. გაბრახდა თუ შეეშინდა? ეს კია. უკმესად მოიშორა ჩემი ხელი.

დღიურასო მისტერ სტოკ! ხშირად ნიფიქრია, რა გუნებაზე დადგებოდით დღევანდელ საშუალო სკოლაში, სადაც მოსწავლეები მასწავლებლების დაუძინებელ მტრებად ქცეულან და ყოველდღე გვეომებიან (ემრავლესობა გამძვინვარებელი შაკვანიაწყურება, დაბადებითვე ბეჩაობაზე განწირული პეუარტორიკელები არტისტ-ქრისტეანული წარმოიდგინო, როგორ ნაატარებდით გაცვეთილს ნიუ იორკის ერთ-ერთ ყველაზე საშინელ სკოლაში, სადაც მასწავლებლები ყველაფერზე თვალს ხუჭავენ, უმწეთ ადმინისტრაცია კი მათ მოითთებებს შითთებებზე აძლევს კარ-ფანჯრებია ჩაყეტვისა და საფულებების გულდაგულ შენახვის თაობაზე, სადაც შემოასაყლელში პოლიცია მორაგეობს, კიბეზე მარჩუნანს ეწევიან, დაბახებში ბეჩაგება და უძლურებს ფულა არბევენ. საპირფარეშოში კი უმოწყალოდ სცენენ, სადაც ხშირია ხარცვა-გლეჯა, უახრო მსხვრევა-ლეწვა, დეცხლის წაკიდება და სხვა უარესებიც, სადაც ერთადერთი იმედი თანამედროვე სრულყოფილი თავდაცვის საშუალებანი გახლავთ: მილაკრა-ლიოგადამცენები, მასწავლებლებმა რომ თან უნდა ატარონ, ელექტრო-მაგნეტური კარის კლიტეები, კალმისტროსოდენა ააგანგაშო საყვირები, თვალთვალ შედა ტილევიზიით. თუმცა თქვენ, მგონი, არც ტელევიზია იცით და არც ეს, „კაიფი“ რას ნიშნავს? მისტერ სტოკ, ჩვენთან ახალი სიტყვების მთელი ლექსიკონი შეექნა, რომელთაგან ვერც ერთს ვერ ნახავთ თქვენა მასწავლო სიტყვარში. „ბალახით“ ვაბრუებელი მოწაფე აუღლაც არ ნიშნავს ქალაქკარეთ ექსკურსიის მონაწილეს, „ჩაი“ მარტო სსმელი როდია, „უმიწროება“ პოლიციის ახლომახლო ყოფნას ნიშნავს, „კონფრონტაცია“ — ჩხუბს, „დემონსტრაცია“ — არეულობას და უწესრიგობას.

ვერც განცხადებენს ძველ დაფას იცნობდით, მისტერ სტოკ. განცხადებები აფრიკული წარმოშობის პირთა მეცადინეობაზე, განცხადებები ესპანურად, განცხადებები ნარკომანიისაგან განკურნვის კურსების თაობაზე, ვერც საკლასო დაფას იცნობდით, რომელზედაც ბავშვური ხელით სწერია — „ძარს თეთრი ღორები — მასწავლებლები“.

თქვენ გიყვირთ, არა? ეს ბავშვები უსაფუფელოდ როდი არიან უკმაყოფილონი. თვალის დაუხამხამებლად მერხებზე უძრავად ჯდომის შაკვირ დღეს ისანი ხშიამალა გამოთქვამენ თავიანთ აღწფოთებას.

„მასწავლებლები მეტისმეტად არაგულწრფელნი არიან, გვბრძანებლობენ“, სწერია მათ საჩივრებში, თუკიკალა გრამატიკული შეცდომებით.

„ბუნია მასწავლო პროგრამა უახროა აბა ვის სჭირდება მათემატიკის სწავლა, როცა კომპიუტერი არსებობს?“

„დროწის მისალმების ცირემთონილი აკრძალვა, რადგან არც თავისუფლება გავგაჩნია, არც სანართალი, მაშ საერთო წეკრებაც აკრძალონ, თუ არეულობისათვის ვერ მოუფლიათ.“

„დისციპლინა სულ უფრო და უფრო უარესდება“.

მისტერ სტოკ, ყველაფერი შეიცვალა, სამყარო სულ სხვა გახდა. დღეს მალალ წრეებში კორუპცია მეფობს, დღეს მიფარეზე ნიფრინავენ ადამიანები, დედამიწაზე კი სილატაცე სეფეებს და გარემოც კაბიხაქრებულაია.

მასწავლებლების ავტორიტეტი წვირკა, ჩვენი პედაგოგიური ხერხები აღარ ჭრის, ჩვენ ურთულეაი საკითხების წინაშე ვდგავართ, რომლებიც ჩვენ არ შეგვიქმნია. და თუ დერუფანში მორაგეობის, საპირფარეშოში წესრიგის დაცვის, არეულობებია წინასწარ თავიდან აცილებიისა და მ ცალად ანგარიშებას წერის მიუხედავად ავალ თუ კარგად მაინც ვასწავლით რაღაცას, ეს დიდი გამარჯვებაა.

რა ვასწავლოთ? მისტერ სტოკ, თქვენ რას ასწავლიდით ბავშვს, რომელიც გამოვიტყდენით — „ჩვენს სახლში ისეთი აზრებია, თუკიკა მომიხდება“. ან რა მომავლის გეგმები უნდა ბქონდეს ბიჭა, რომელმაც დაწერა — „ბუნს მომავალზე ჯობია არც ვიფიქრო“. რა საშინაო დავალებებს მისცემდით გოგოს, რომელიც ზვალ დედა უნდა გახდეს, ბიჭა, რომელსაც ბანგის გარეშე ვერ გაუძლია? ან როგორ შეხედებოდნენ დღევანდელი მოსწავლეები თქვენს ხმადაბალ, ზრდალ, გულწრფელ საუბარს? ითაღლოთებდნენ თქვენ ზურგა უკან, ახურად აფიგდებდნენ თუ დახას გაგიყრიდნენ კიბეზე?

მისტერ სტოკ, ნუთუ ვაჭრენს, აღარ არიან თქვენნაირი მასწავლებლები? ერთხელ მოწაფე-

ებს შევთავაზებ, დაწერეთ წინადადება — „მე მყავდა მასწავლებელი, რომელიც...“ — და მოგონეთ, იმ მასწავლებელზე კარგა რა გახსოვთ-მეთქი.

იცით, რა დაწერეს მით?

„არ იყო შარიანი: თუ ადამიანურად მომთხოვდა, არ ეწიბილებდი.“

„თუ სწავლა მიჭირდა, არ ნატყანობინებდა, ბრძუვა ხართ. იგი ნიშნებით უკარგოდავად და მე მისთვის პიროვნება ვიყავი.“

„ვი არ ლაუბობდა, გულწრფელად წელაბარებოდა.“

„ჩემსავით შავი იყო და ეს ვეთანხმებოდა.“

„დაწვებით სკოლაში მასწავლიდა და ერთხელ ქარბუქში თავისი ასპროცენტისი ქიმიკის შარდი მათხოვა.“

„დარტყმული იყო და უფრო ტკვიანი გვჯონე, კაღრე ვიყავი, ამიტომ მეც მკვლევად უნდა მეჩინა თავი.“

ეს სიტყვებია, მისტერ სტოკ, ჩემი პასუხი, და აღბათ ყოველთვის ვიცი, რომ ასეც იყო, რადგან დღემდე ვინახავ სწერი მაგიდის უკრამი ჩემთვის ძვირფას საშობაო ბარათს. ბარათზე დირვის ამიღოა წითელი ფილტვით ჩაბატული და ზედ აწერია: „მე მუდამ მახსოვს“. გვენთ კი ფახტრითა მიწერილია: „მეც, როცა უხიდან გამოქაშვებს და კლასში დავბრუნდი, თქვენ არც კი გიკითხავთ ჩემთვის, რატომ ჩავსევით, მხოლოდ ეს ნითხარით: შემოდი, გეთაყვა, და რვეული მონეციო. ძალიან გთხოვთ არ დამივიწყოთ, მე არასოდეს, არასოდეს დამავიწყდებათ: თქვენი მოწაფე სეი...“

მისტერ სტოკ, დღეს აღბათ თქვენც გაგიძნელებოდათ მასწავლებლობა, მაგრამ ვიცი, არ შეშინდებოდით, არც თუალებს დაბუქავდათ ყველაფერზე და არც დაქლაქს მოყვებოდით. ყველა ჩავში თქვენთვის დღეაუ პიროვნება იქნებოდა და რაც უნდა მომხდარიყო, მაინც რწმენას არ დაეარგავდით, რომ თქვენი მოწაფეები მთელი არსებით შეეცდებიან გამოამტდევნონ შარდისა თუ სხვათა გმირების გარდა თავიანთი ადამიანური ღირსებებიც.

თქვენნიანი მასწავლებლები ყოველთვის იქნებიან, ვინც არიან ნავშვები, რომლებიც ერთ მშვენიერ დღეს იტყვიან — „ოდესღაც მე მყავდა მასწავლებელი...“ და იქნებ სადღაც ვიღაცა სწორედ ამას ამბობს აბლა რომელიმე ჩვენგანზე. ამაშია ჩვენი უკვდავება.

ძვირფასო მისტერ სტოკ, იმის დასამტკიცებლად, რამდენად განსხვავებულია დღევანდელი სკოლა, წარსული გავიხსენებ, სიხამდვილეში კი სიყვარული გვიხსენით. რას იხამ, ხანდახან ესეც აუცილებელია, თუხდაც ამ წერილს გაგზავნა არ ეწეროს, თქვენ ზე არასოდეს, არასოდეს დამავიწყდებათ — თქვენი ბელ კაუ უშანი.



□



ერთი რომანის ისტორია

თარგმნა ნანა შირიხაჯაძემ



ტომას ვულფი დაიბადა 1897 წელს, ჩრდილოეთ კაროლინაში — ქალაქ ეშვილში. დაამთავრა ჩრდილოეთ კაროლინის უნივერსიტეტი.

ამერიკულ სამხრეთის პატარა ქალაქი ეშვილი უარყო მკათსველისათვის პირველად ცნობილი გახდა ტ. ვულფის რომანის „შენს სახლს მიხედვ. ასგელოზო“-ს წყალობით. რომანში ეშვილს აღტამონტი ჰქვია. უფრო გვიან გამოქვეყნებულ ნაწარმოებებში კი მწერალი მშობლიურ ქალაქს დიპია-პილდის სახელით ახსენებს.

ტომას ვულფსა და მშობლიურ ქალაქს შორის ურთიერთობა საშინლად გაშფოთდა „ანგელოზის“ გამოქვეყნების შემდეგ. ქალაქის მცხოვრებთა ერთი ნაწილი პირდაპირ აცოფა იმ ფაქტმა, რომ მწერალმა საჯაროდ განთავსა პრეფერენციული სულის ცხოველური მისწრაფებანი. ქალაქს აუჯანყდა მწერალს და ის მტრად გამოაცხადა. ეს ამბავი დაწვრილებითაა მოთხრობილი „ერთი რომანის ისტორიაში“.

მაგრამ ვულფს მშობლიური ქალაქი მთელი გულით უყვარდა. ეშვილი იყო მისი „სახლი“. ამ სიტყვას კი მწერლისათვის მავიური მნიშვნელობა ჰქონდა.

მშობლიურ ქალაქს და იმ სკანდალს, რომელიც „ანგელოზის“ გამოქვეყნებამ გამოიწვია, მწერალი ისევ და ისევ უბრუნდებოდა რომანებსა და მოთხრობებში — „დროის და მდინარის ამბავი“ (1935), „რომანის ისტორია“ (1936), „კლდე და აბლაბუდა“ (1939), „საკუთარ სახლში ვერ დაბრუნდები“ (1940). ეშვილი თავისებური სარკმელი იყო, საიდანაც დროს, სივრცეს, წარსულს, მომავალს, კონტინენტებს, ოკეანეებს, დღეებს და ღამეებს გაპყურებდა მწერალი ტომას ვულფი — სიმარტოვით და გარემომცველი სიმკაცრით გატანჯული ახალგაზრდა ამერიკელი.

ტომას ვულფის შემოქმედება ძირითადად ავტობიოგრაფიულია. მაგრამ „ავტობიოგრაფიულია“ ამ სიტყვის ისეთი გაგებით, როგორც ეს მწერალს ესმოდა — ავტობიოგრაფიულობა სინამდვილის, ჭეშმარიტების, დიდი რეალიზმის თვალსაზრისით.

ტომას ვულფის ნაწარმოებებში ასეაჩვენებელია ე. წ. „დაღუპული თაობის“ მწერალთა შემოქმედების ტონები და ეს არაა შემთხვევითი — მწერალს ცხოვრება მოუწია დიდი კონომიური და პოლიტიკური კონსტიტუციის პერიოდში — ე. წ. „დიდი დებრესიის“ წლებში. გაუგონარი მასშტაბების კრიზისის წლები ვულფმა ბრუკლინში გაატარა. ბრუკლინი კი იმ დროს კრიზისის მსხვერპლთაგან დასასლესული რაიონი იყო. კრიზისმა თავისი მძიმე ბოროტებით გადააუღლა მუშათა ათასეულები და საყოველთაო სასოწარკვეთა და იმედგაცრუება მოიტანა.

გეროპიაში კი ჰუმანიზმის, სიყვარულის, სიკეთის კაცობრიობის ყველაზე ნათელი მონაპოვრების ნანგრევებზე უკვე ურიალუბოდა სვანტიციანა დროშა და მასაც სასოწარკვეთა და იმედგაცრუება მოჰქონდა.

აი, ამ ისტორიულ ვერტიკალში ვალიდებოდა ტომას ვულფი — მწერალი და აქედან გა-

საგვებიც ას სევდიანი და უიმედო ტონები, რომლისადაც იგი „დაღუპული თაობის“ მწერლების შემოქმედებას ესმაურება.

ტომას ვულფის ბიოგრაფები აღნიშნავენ, რომ მწერლის ცხოვრებას გარეგნული მხარე არაა მდიდარი მოვლენებით. ვულფი არაა ისეთი მწერალი, რომ მასზე პოპულარული ბიოგრაფიული რომანები დაიწეროს, მისი ცხოვრება ერთი შეხედვით, ყოველთვის იგივეა და შეიძლება მოგეჩვენოს, მაგრამ ტომას ვულფი მიწისქვეშა მდინარეებში მდებარე მთები შეიძენით ხდება, შიგნით ბობოქრობს საშინელი ტემპერატურის ლაფა, რომელიც დროდადრო აწოიფრქვევა ხოლმე და ვულფანი დამაბრძანებელი სივასკაშის რომანებსა და მოთხრობებს ღვრის.

ტომას ვულფის შინაგანი ცხოვრება აღსავსე იყო ძალთა უკიდურეს დამაბრძანებ მიხული შრომით, ენერჯიის დაუზოგავი ფლანგვით, გამუდმებული სისხლის დენით. სულას ასეთი გიგანტური მასშტაბებით ხარჯვა, ასეთი თავგანწირვა აღემატებოდა ადამიანურ შესაძლებლობებს და ვერც ვულფმა გასძლო, 1938 წელს, თრი კვირით ადრე, ვიდრე ოცდაათწლიანი წელი შეუსრულდებოდა, ტვინის დაავადებით გარდაიცვალა.

ტომას ვულფი ერთგან წერს: — ამერიკელი მწერლების „ამოცანა უფრო მწველია — სიტყვის სრულყოფილი ელურადობის ძებნა, მთელი სამყაროს, ახალი ენის აღმოჩენა... ამ გზაზე ჩვენ საკუთარი ამერიკა უნდა ვიპოეთ. ამჟამად, აი, ამ წუთს, ჩვენი ცხოვრების ამ მომენტში, მე ჩემს ამერიკას ვეძებ“.

ვულფმა იბოვა საკუთარი ამერიკა, მიაგნო იმას, რასაც მწერლის გადარჩენა შეუძლია — დასაბა თავისი დროის ამერიკა.

„ერთი რომანის ისტორია“, რომელსაც ქართული მეტყველება „საუნჯის“ ამ ნომერში გაცნობა, გრანდიოზული მასშტაბების ერთი შემზარავი ძატორიათაგანია, რომელიც კი დიდი სიკეთისა და სინათლისათვის, წინსვლისა და გამარჯვებისათვის გადაუხდა ამ მწერლებს.

ესზე მთელი სისრულით გვაცნობს ტომას ვულფის შემოქმედებით ფსიქოლოგიას, მის პოზიციას, ესთეტიკურ პრინციპებს...

„ერთი რომანის ისტორია“ განსაკუთრებით დიდა სანიუქარია ახალგაზრდა მწერლებისათვის, იმათთვის, ვისაც ძალა შესწევს შედოს მწერლის უშიშესი ტვირთი. ესზე თავისებური გაფრთხილებაა იმათთვის, ვისაც მწერლის გზა მხოლოდ და მხოლოდ რომანტიციითა და დიდების გვაფილებით მოფენილ გზად წარმოუდგენია...

მთარგმნელისაგან



ერთმა ლიტერატურულმა რედაქტორმა, ჩემმა უახლოესმა მეგობარმა, ამას წინათ ნიბრა, — ძალიან ენაობ, რომ თავის დროზე დღიურს არ ვწერდი და არ ვინიშნავდი ჩვენს ერთობლივი მუშაობის მსვლელობას, არ ვაკეთებ ამ მუშაობის სრული ფიქსაცია — მიგნებები, მსვლელობა, შეჩერებები, დაასრულეთ, მრავალრაციონალური ჩასწორებები, გადაკეთებ-გადმოკეთებანი, გამარჯვებები და დამარცხებები, რითაც აღსავსე იყო წიგნის შექმნა. რედაქტორმა იქვე დასძინა, რომ წიგნის შექმნის ისტორიაში ზოგი რამ პირდაპირ ფანტასტიკური იყო, ბევრი რამ დაუჯერებელი, ყველაფერი ერთიანად კი — ვასოცარი; ჩემი თანამოსაუბრე ამჯერად ისეთი გულუხვი იყო, რომ ესეც თქვა — მაშინდელი განცდები ყველაზე უფრო ამაღლებელი იყო იმ ოცდახუთი წლის განმავლობაში, რაც სავამომცემლო საქმეში უმოდგაწეობთ.

სწორედ იმ განცდებზე და ამბებზე მინდა მოგიხსოვოთ; მე არ ვაპირებ დიდაქტიკურ საუბარს, თუ როგორ იწერება წიგნები; არც იმას უცდილობ რჩევა-დარიგება მივცე იმათ, ვისაც წიგნების გამოქვეყნება სურს, ანდა ვალაღმონორობიან ტურნალებში უნდა დაბეჭდოს თავისი ნაწარმოებები. მე პროფესიონალი მწერალი არა ვარ; მე კარგად გაწაფული მწერალიც კი არ ვეთქმის. მე, უბრალოდ, მწერალი ვარ, რომელიც თავისი პროფესიის დაუფლების გზაზე დგას — სწავლობს ხასიათის გახსნას, იმ ენის სტრუქტურას და ელერადობას, რომელიც უნდა აითვისოს, რათა საქმე ვაკეთდეს ისე, როგორც სურს ვაკეთდეს. მხოლოდ და მხოლოდ ამიტომ მე, — ხელის ცეცებით მოარული კაცი, რომელსაც მთელი თავისი

ენერჯის, მთელს თავისი ტალანტის სამწერლო საქმასათვის მიძღვნა აქვს გადაწყვეტილი, ვაწყნებ ამ საუბარს, გეცდები მოვიყვებ, თუ როგორ ვწერდი წიგნს. ჩემს წიგნს, მართლაც სუბიექტური ხასიათი ეწება, ვიამბობთ ამ ბრძანს, რამაც წიგნის დაწვრილობაში ჩემი საცოცხლის დიდი საწილი შეაწარმა. ლიტერატურაზე საუბარი ვაქვია არ მეტნება. ესაა მოთხრობა: თქვითვლა და ტყუილზე, დიდ ასოწარწერათა და მათგან პატარა გამარჯვებებზე. მე ვერც ვერ ვაწაფლე მოთხრობების წყობილობის წეს-წავლე რომანებას წერა, მაგრამ რაღაც მაინც გავიგე საკუთარ თავზე, სამწერლო მუშაობის არსზე. აი, ამ გამოცდილებებზეც შევეცდები მოგიხიზოთ.

არ ვიტყვ, პარველად როდის ვაფიქრე, რამ მწერლობა შემიძლია. ეტყობა, ჩემი თანატოლებისა და თანამემამულეების მსგავსად, მეც მწერლის ნავერბმა სახელმა მომიხიზლა. მწერლის სახე ხომ ჩემში ასოციაციურად ღრმად ბაირონისა და ღრმად ტუხაისონისა, ლობჯინაძისა და პერსი ბაში შელის სახელებს უკავშირდება. მწერალი — ეს ასეთი კაცია, რომელიც ზემოთ მოხსენებული მწერლების დარად სხვა სუეროებში იმყოფება, და რამდენადაც მე ამერიკელი ვაფიქრე, ამასთან ამერიკელს, რომელიც მდიდარია და სწავლულთა ოჯახში არ დაბადებულა, მეგონა, რომ ვერასოდეს ვერ შეიღწევიდი ამ სივრცეებს და აფერხებდ, სადაც მწერლები იბადებიან...

ფიქრობ, მსგავსი რამ ემართება ყველა ან თითქმის ყველა ამერიკელი. ჩვენ ვერ ვაღვი — უფრო მეტად, ვიდრე ნებისმიერი სხვა ხალხი დედამიწის ზურგზე — ნოქალაქული ვართ მწერლის პროფესიის საიდუმლოებით. ეტყობა, სწორედ ამიტომ ჩემი წიგნის ხალხში — უბრალო მშრომელებისა და ფერმერების წიგნში — ბრძანად არიან ისეთნი, რომლებიც მწერლებს აღტაცებისა და რომანტიკული დაფერხებლობით უყურებენ: მათიყვანა ძნელი წარმოსადგენია, რომ მწერალი მათ წიაღშიც დაიბადოს და არ იყოს წარმოგზავნილი სხვა სამყაროდან ღრმად ბაირონისა, ტუხაისონის, შელის მსგავსად. ავიღოთ ახლა ამერიკელს მერვე ტიპი — განათლებული, საუნივერსიტეტო წრეებიდან გამოსული ამერიკელი თავის მხრივ ისინიც დაბოშავებულნი არიან მწერლის პროფესიის სიბნელითა და ბრწყინვალეობით. მათი წარმოსახვა, როგორც მახს, უფრო ძლიერია, ვიდრე ამავე საზოგადოებრივი ფენის ევროპელების წარმოსახვა. რაინი უფრო დიდა „უფლებრივანელები“ ხდებიან, ვიდრე თვით ევროპელი. ისინი აარაგებენ რაღაც პედანტური კერსალებს, და ყველაფერი ჩნდება პედანტურია, რომ ვერაფერს წარმოსადგენს ეს ეჭირთ. ევროპელები აბობებენ: „ღმერთო, საიდან განსდა ეს ხალხი, ეს მოესთავთ ამერიკელები?“ რას არა, ასეთები ვართ. ეფიქრობ, რომ ნებისმიერი ამერიკელი, რომელიც მწერლობას იწყებს, შეიძლება აღმოჩნდეს ამ ორ ჯგუფს შორის: ოდონდ თუკა ჩვენ ვაწყნარია, მაინც ვაფიქრე მწერლები — უნდა ვაფიქრე, რომ ამ ორი ჯგუფის არსებობა, მუდმედაცაა, ჩვენ მაინც ჩემში უნდა გავიქანოთ.

არ ვიტყვ, როგორ გავჩნდი მწერალი, მაგრამ ეს უნდა მომიხიზოთ, იმიტომ რომ ჩემში არსებობდა რაღაც ძალი, რომელმაც ბოლოს და ბოლოს იპოვა გამოხატული და გამოხუტა. ჩემი წინაორბეი მშრომელი ხალხი იყო. მამინემს — ხეზე კვამთა ოსტატს, დიდოდ უზნაბრდა ლიტერატურა. იგი განსაკუთრებულად მეხსიერებას კაცა იყო. უყვარდა ასეთები — ყველაზე მეტად ეს რიტორიკული მოკზია: რაც ბენეგბრებია მისი ტიპის ადამიანისათვის, მათორეტეს, რომ ეს იყო ვარგე პოეზია — მამლეტის მოხილოგი, „მაკბეტო“, მარკუა ანტონიუ-სის „მიცვალებულის წარმოთქმული სიტყვა“ ვარგის „უღვეგია“ და ა. შ. ბავშვობიდან ეს-მენდი მამამაღლი წყვილხულ ან წაწარმოებება. მამინ დავიძახსოვრე და ვისწავლე ეს ლექსები.

მამინ შტატის უნივერსიტეტში სააწიგნაზობლად გაგზავნა. წერისა აღარავდი, რომელიც სკოლაშივე გამოვამყვანე, უნივერსიტეტში უფრო გაძლიერდა. მე ვრედაქტირობდი უნივერსიტეტის გაზეთს, უნივერსიტეტის უფროსის, ატლანტის ბოლო ორ წიგნს ეს ემთხინაწილებდი. დრამატურგიული კერსების სემინარში, ეს კერსები სწორედ ამ ხანებში დაარდა. დავწერე რამდენიმე ერთაქტიანი პიესა, თუმცა მამინ ვერ ვერ ვებედავდი თავდაფრებას, რომ მწერალი გაჩნდებოდი და პირველ რიგში თერისტობაზე ან გაზეთის გამო-მეცხლას პროფესიაზე ვფიქრობდი. შემდგომ პარვირდში გადავხედი, კიდევ დავწერე რამდენიმე პიესა, თუკა დავიწმენე რომ დრამატურგი გაუხდებოდი. დავამთავრე პარვირდი, ჩემი პიესები დავწავსეს, და ბოლოს, 1926 წელს, თუმცა დღესაც ვერ ვამიგია როგორ და რატომ, — აღმათ იმიტომ, რომ ჩემს მწერლობა დავებებულმა ძალია ბოლოს გამოსავალი იპოვა, ლონდონში პირველი წიგნის წერას შევეუდექი. იმ წლებში აბარდვიტურად მარტო ვაფიქრებდი. მე ორი ოთახი მქონდა — საძინებელი და სასტუმრო. სხელი პატარა რაიონში —

ჩელსიში იდგა, მისი აედლებიც, როგორც მთელი ლონდონის სახლები, ამხანაგული იყო გამოქვეყნებული აგურიით და დაფარული იყო ნოყვითალო-მოყავისფრო ნაღვლით. ეს სახლები წყლის ორი წვეთივით ჰგავდა ერთმანეთს.

როგორც უკვე მოგახსენებთ, სულ მარტო ეცხოვრობდა ამ ევსო ქვეყანაში, მაშინ არ შენებდნენ შენობებს, რა ქარს მოცუვენი აქ და რა მიმართულებით წავიდნენ, ამ ვითარებაში დავიწყებ წიგნის წერა. მე მამანია, რომ დასაწყისი წიგნის წერა, ამ ყველაზე მძინე პერიოდია. ჯერ არაა გამოქვეყნებული ხერხები, არაა ენმეს კრიტიკული განსჯა, რომ გაცემებული შეამოწმო, დღისით ვწერდი. საწერად ყხმარობდა დიდ, წიგნები-ვით შეკრძულ რვეულს — გროსბუხებს. რვეულები პეტიალურად ამ მიზნისათვის შე-ვიინე, დამე ეს უწყობა საწოლზე თავსევემ ხელეხაროდებული და დღისით დაწერილზე გვიჭრობდა. ვისმენდი ჩემს დანჯარისთან მოსაბრუნე ლონდონელი პოლიციელს მძინე, თავდაყურებულ ნაბიჯების ხმას. ვუიჭრობდი, ვისკენებდა, რომ დაგებადუ ჩრდილოეთ კაროლინაში და ვეშაკმა უწყის რატომ და როგორ აღმოვჩნდა აქ, ლონდონში — ამ ცივ სა-წოლზე... შენდევ ჩემსეა მოსაბრუნებელი უხარმხარი, ეფუყრო და ეძროტ გრძნობა — გამოსავლს შენებულა გრძნობა, და უცვბ ებტებოდი საწოლიდან, ვანთებდა სინათლეს, დღისით დაწერილს ვადაკითხავს ვწყებდი და იავე გაოცებას ენებებოდი: რატომ ვარ აქ, რამ მომიტანა აქ?

დიდით იდვიდებდა აღრხელი ლონდონი, მთელ ქალაქს გადაკოული ჰქონდა ლონდონური ოქტომბრისათვის დამახასიათებელი, ოქროსფერ-მოყვითალო ხისლში არეული სინათლე-ხალხით ავეუთუფლებული, ძველი კვამლის აბლაბუდაში გახვეული ლონდონი! მე ის მიტყარდი, მაგრამ ვგრძნობდი მის ვულგარილობას და მძულდა იგი... ლონდონში არავის ვიცნობდი; თღესდაც მავში ვიჯავი ჩრდილოეთ კაროლინაში, ახლა კი აქ; ამ ოროთაშიან ბინაში ეცხოვრობდა — ობობას ქსელის უსაზღვრო ბადეში მოქცეულ ქალაქში. არ ვაცოდი, რატომ და რისთვის მოვყდი აქ.

აა, ამ გრძნობებით ვიყავი გათანგული და ვმუშაობდი ლონდონში ყოველდღიურად. შემდეგ ზამთარს კი ამერიკაში დაებრუნდი და მუშაობა იქაც გაუგრძელე, დღისით მასწავლებლობით ვიყავი დაკავებული, დამე ვწერდი, და ბოლოს, ორწლანახევრის შემოკების შემდეგ, ლონდონში დაწინებულა წიგნი სიუ-ორკში დაგამთავრე.

მაშინ ძალიან ახალგაზრდა ვიყავი და ამ ასაკისთვის ნ/შამდობლივი ენერჯია მიდუღდა ახეულში. წიგნმა მთლიანად დამაბყრო და დამამოიჩილა. ზოგჯერ მეგონა, რომ იგი ჩემდა-უნებურად, უბუნოდ იწერებოდა, ნებსმიერი ახალგაზრდა ვაცის მიგაყსად. მეც ჩემი საყვარელი მწერლების გავლენას განვიცდიდი. იმ წლებში „ელისეა“ ავტორის, ჯეიმს ჯოისის სახელი ბრუნდა. ჩემი წიგნიც, რასს, „ელისეა“ ძლიერი გავლენით იყო დაწერილი, და მაინც იგი აღბეჭდილი და მთლიანად ატაცებული იყო უმძლავრესი ეხერჯიითა და ჰაბუყური ცეცხლით. ჯოისის მხაყსად, მეც ნაცნობ, უშუალოდ ცხოვრებისეულ გამოცდილებაზე ვწერდი, და აქ ძირითადად ჩემი სიყრძის ბანა ვეყრდნობოდა. ჯოისსავე განსხვავებით, მე არ მქონდა ლიტერატურული განოცდალება. ერთი ნაშრომიც კი არ მქონდა ვიმოქმეუ-ნებოდა. ჩემი დამოკიდებულება მწერლებთან, განოცნალებთან, წიგნებთან, მთელ ამ მი-თითერ, შორეულ სანეაროსთან თითქმის იდვე რომანტიულად აბსტრაქტული იყო, როგორც ბავშვობის წლებში და მაინც ეს ჩემი წიგნი, მაშინ ნაასლებული ბერსონაყები, ხასიათი და ჩემგან შექმნილი სამყაროს ატიოსფერო, მხოქედა და ვწერდი, განუწყვტლო ვწერდი; მე მბუგავდა ეს დაუოვებელი ალო, რომელიც იმ ვაცის მცერდში ანთია, რომელსაც ჯერ ერთი სტრიტონიც არა აქვს დაბეჭდილი, მაგრამ დარწმუნებულია, რომ ყველაფერი კარგად აქნება და ყველაფერი კარგად უნდა იყოს. ეს საშინელი მცერძნება, ძნელი სიტყვით ვად-მოსეუ იგი, მაგრამ ნებისმიერი მწერალი ამას ნათლად და მკაფიოდ ვანიყდის. მეც, რო-გორც ვეალა კლამსოყადებული ახალგაზრდა ვაცო, დიდებისაკენ მიეულტვოდი, დიდება კი ბრწყინებულ: ელყარე და მეტისმეტად მაცოტუნებელი კოცონივით ჩანდა.

წიგნი რომ დავაბრული, ოცდარვა წლისა ვიყავი. არ ვიცნობდა არც მწერლებს და არც გამოცემლებს, ერთმა მეგობარმა ქალმა თითქმის 350 ათას სიტყვიანა ხელნაწერი თავის ნაცნობ გამოცემელ- წიგლთ, რამდენამე დღია შელყე, შეიილება ერთი ან ორი კვირის გავლის შედეგ, ვანიამცემლისაგან წერალი მიეილე. წერალი მიუწყებდა, რომ წიგნის გამო-ცემა არ შეიძლება. უარს იმით ასაბუთებდა, რომ გამოცემლობამ გასულ წელს ჩემი წიგ-ნის მსგავსი რამდენიმე წიგნი გამოიცა და არც ერთს არ მქონია წარმატება; წერლის ავტორი იქვე აღნიშნავდა, რომ ვერაა უამართულად დაწერილი, მეტისმეტად ავტობიოგრა-ფიულია და შორს დგამ პროფესიონალი, ნაწერისაგან, ამიტომ წიგნი, გამოცემა დიდ

როდესაც იტყვებოდა დაეფწიარებულა. იმ დროსთვის დიდ შინაგან დაცარიელებას და დად-
ლას ვგრძობდი. შემოქმედის იდეალურმა გრძობამ, რომელსაც ორწელნახვერის განმყოფო-
ბაში განვიცდოდი, ამჟამად გამოიარა და დაეფწერე იმ კაცს. იმ დროს ნიუ-იორკის უსი-
ფილ უნივერსიტეტში ვმასწავლებლობდი და სასწავლო წლის დასასრულს საზღვარგარეთ
წავიდა. იქ ხსენებარ წელა დავრჩი. იქ ყოფნისას ერთმა ამერიკელმა გამომეწვევა მემწერა,
რომ წაიკითხა ჩემი ბელნიწერი და, როცა სამშობლოში დაებრუნდებოდი, შემოიხილა შეხვედრა
სურს.

ახალი წლისთვის დაებრუნდი. ჩამოსვლის მეორე დღესვე დაუბრუნე გამომწვევას, —
ბოხთვა რომ მივსულიყავი მასთან სამსახურში და მოვლაპარაკებოდი. დაუყოვნებლივ მივა-
ციხებე და კაბინეტიდან გამოესვლელად მოვაწერე ხელა ხელშეკრულებას — ავანსად მივიღე
ხუთასი დოლარი.

ჩემი აზრით, მაშინ პირველად ვიწმუნე, რომ ჩემი კალმით დაწერილი სიტყვები შეიძ-
ლება თუნდაც თაუთმეტი ცენტი ღირდეს. ის დღე კარგად მახსოვს, — გამომცემლობის
შენიშნებიდან გამოსული ხალხის დინებამ ჩანვლაბა და მეხუთე ავენიუსა და 45-ე ქუჩის გადა-
კვეთსკენ მიმავალი 110-ე ქუჩაზე აღმოვჩნდი...

შემდგომ ექვს თუ შვიდ თვეს უნივერსიტეტში სამსახურის პარალელურად ბელნიწერ-
ზე ვმუშაობდა რედაქტორთან ერთად. წიგნი 1929 წლის ოქტომბერში გამოვიყვანე. მთელი
ეს ისტორია შემოაიღია იმ საამო წიშითა და ოცნებით, რომელსაც დღემდე შეუცვლელად
თან ახლავს ჩემს სამწერლო მოღვაწეობას. იმ დღიდან, როცა მართლა სერიოზულად
ჩავიწყვიტე მწერლობას, როცა ლონდონში, ჩემს ბიხაში, თავსებულებებში მოხდებოდა ვიწვენი ლო-
გინში და ვფიქრობდა: „რა მინდა აქ?“, დაბეჭდილი სიტყვას წახეშე აბსოლუტურად
გამისვლების საშინელი მომენტი, რომელიც ყოველ ჩვენგანში სირცხვილია მახვილ გრძობას
აღვიძებს, დღითიდღე ახლოვდებოდა. მე არ შეძელი წარმომედეგია, რომ ნამდვილად და-
ვიმსახურე ეს პუბლიკაცია. მეგონა უსიარცხილოდ ვფიქრობდი საყოთო თვალთახვევის
წინაშე, მაგრამ იმავე დროს, სადღაც ვიყავი სულსკეში, სწორედაც რომ ეს ნინდოდა... ეს
სურვილი მნუსხავდა როგორც ვიყავი მხერა, და ახლავარად არ შემიძლო, ბოლოს და ბო-
ლოს მივმართე ჩემს აღმომჩენელ რედაქტორს და ვკითხე: რას დიქობდა, როგორ წარი-
მართება ჩემი საქმე-მეტე. — მან გარკვეული პასუხისაგან აბჯრად ათუ შეიკავა. თქვა,
რომ არ მიმართავს წინასწარმეტყველებას და წარმოადგენს არა აქვს, რას მომიტახს წიგნის
პუბლიკაცია. „დარწმუნებული ვარ, რომ წიგნს შეამჩნივეენ, არ შეიძლება მისი უბუნე-
ბელყოფა. — წიგნი გზას გააკადავს“, — დასძინა მან.

ასეც მოხდა. ამას წინათ ერთგან წავიკითხე, რომ ჩემს პირველ წიგნს „კრისტოვული
იდეოლოგია“ შეხედნენ. მაგრამ სინამდვილეში ასე არ იყო. რამდენიმე პრეზენტაციულ რეცენ-
ზიის გვერდით დაიწერა უარყოფითი ხასიათის რეცენზიებიც. მაგრამ პირველი წიგნის და-
ლობაზე უფროდ კარგი მიღება იყო, მთავარი და სასიამოვნო კი ისაა, რომ დროთა განმავ-
ლობაში წიგნი ახალ-ახალი მეგობრება უჩხლებოდნენ. პირველ გამოცემაზე თან-აუთ წელს
იყო მოთხოვნა, შემდეგ კი უფრო იაფი გამოცემით — „თანამედროვე ბიბლიოთეკით“ გა-
მოიცა და ამრიგად ახალ საცოცხლეს იწია. უმთავრესა კი ის იყო, რომ 1929 წლის პირვე-
ლი პუბლიკაციის შემდეგ მე ვიწმუნე, რომ მწერალი ვიყავი. ახალი მდგომარეობიდან
ახალი დასკვნები გამოვიტანე...

ექიმდე მე მხოლოდ ახალგაზრდა კაცი ვიყავი, რომელსაც ყველაზე ძალიან მწერლად
გაბლობა სურდა და ოცნებას ჩაეჭრობელი ცეცხლით ანთებული წერდა თავის პირველ
წიგნს — თავისი ბალების რწმენა ეწეოდა წინ. ახლა რაღაც შეიცვალა. უწინ იმედებში და
ოცნებებში ვიყავი მწერალი, ახლა კი ნამდვილად მწერალი გახდი. მაგალითად, გკითხუ-
ლობითი სტატიებს, სადაც წერდნენ ჩემზე — ერთ-ერთ ამერიკელ ახალგაზრდა მწერალზე.
მე ერთი იმათაგანი ვიყავი, ვინც, კრიტიკას სიტყვით, ყურადღებას იმსახურებდა. ჩემს
ახალ წიგნს ინტერესითა და ერთგვარი შემლოთების გრძობით ელოდებოდნენ, და აქაც
რაღაც მოუნატა ჩემს რომანსკად აღზრდას. შევებნე ჩემს წიგნზე საჯარო მსჯელობებს,
და ეს უფრო ნეტად საშინელი აღმოჩნდა, ვიდრე უწინ წარმომედეგია. მე შემკრთალი და
დაბნეული ვიყავი. დანაშაულისა და პასუხისმგებლობის შერეულ გრძობას განვიცდიდი. მე
ვიყავი ახალგაზრდა ამერიკელი მწერალი, ჩემზე იმედებს ამყარებდნენ. ჩემს მომავალზე
წუხდნენ: რას დაწერე კიდევ, გამომივა რამე ზედიდან თუ არა, ბევრი შემიძლია თუ ცო-
ტა? გამოსწორდება პირველ წიგნში აღმოჩენილი ნაკლოვანებები თუ უფრო გაღრმავდება?
იმ მწერლის ბედი მიწერია, ვინც იმედები ვერ გაამართლა? იქნებ შევიძლო და გადავლახო
სიანდლები? რა მომელის ხელა?

შეაღწერა ეს ხანდგილად მალეღებდა. სტამბოლში ვბრუნდებოდა საბლში და შევ-
ყურებდი ჩემს ოთახს — ფაურეცხანად დარჩენილი ყავის ჟინჯისი, იატაკის ვახუშტი წიგ-
ნები, პერაფი, აქირებული ხელნაწერები და სხვა ნივთები... ვუყურებდი და ვფიქრობდი:
მე ახლა „ახალგაზრდა ამერიკელი მწერალი“ ვარ, თანაც ვფიქრობდი, რომ სადღაც ვა-
ტყუებ ჩემს ჰეითხეულებსა და კრიტიკოსებს, რადგან ჩემი პერანგი, სწორედ მსგავსი წიგნები
სრულიად ჩვეულებრივად გამოიყურებოდნენ — უიან, უჩვეულოდ უმცირესი წიგნების-
ვად.

მაგრამ აქ ახალმა მოუღწიამ იწყო ჩემი ცნობიერებაში ნელ-ნელა შეღწევა.

კრიტიკოსებმა დაიწყეს გარდაუდების გამოთქმა ჩემს მეორე წიგნზე, ასე რომ შემდგომ
წიგნზე მეც უნდა შეზარუნა. მე ყოველთვის მიხდოდა მეტიკრა მეორე, ოცდამეორე თე-
ორიტიკოსებზე წიგნზე. დარწმუნებული ვიყავი, რომ შემდგომ დამეწერა ახეულობით
წიგნი და ყველა მათგანი დიდებას მომიტანდა. მაგრამ სწორედ აქ ერთმა მკვლევარმა შეხ-
ჯლრევაამ გამომიყვანა სულელური დაიმედებისა და ნოზვიმე თავდაჯერებულობის მფლობარე-
ობიდან. დარჩა ცხადა და ნტანჯველი ფაქტი. ახლა ხანდგილად დაეწერე წიგნი და უაპენ
რეალური მკითხველები და კრიტიკოსები მყავდა. მათ წაიკითხეს პირველი და ჩემგან ახლა
მეორე წიგნს ელოდნენ. მე მკითხველის პირისპირ დაერჩი. მაგრამ არ შევძერსალეფარე უბ-
რადლოდ, თავს ასე ვგრანობდი, თითქოს ცივსა და გაუფალ კედელს მივაწყდი. მე მწერალი
ვიყავი. ვცხოვრობდი მწერლის ცხოვრებით: უკან დასახევი გზა არ იყო: აუცალუბლად
წინ უნდა წავსულიყავი. რა უნდა მეკეთებინა? პირველი წიგნის შემდეგ მეორე უნდა გამო-
ჩენილიყო. რაზე უნდა ყოფილიყო ის წიგნი? საიდან უნდა მოხულიყო იგი?

დასაწყისში ეს უღმობველი კითხვები მაინცდამაინც უიდად არ მალეღებდნენ, ეს კია:
თანდათან უფრო ხშირად მახსენებდნენ თავს. უწონ ჩემს პირველ წიგნსაც დაეკავშირებულთ
ამბებით ვიყავი შეწუხებული და არ შენეებლო წინასწარ განმეჭვრითი ბევრი რამ. უწინარეს
ყოფლია, მე ვერ შევძელი განმეჭვრითი ერთი ფაქტი, რომელიც კვშიპირიტად ნათლად გა-
ნოხნდება პირველი წიგნის დაწერის შემდეგ. მაგრამ ამ ფაქტის წინააწარ განოცნობა ამ-
სულელტურად შეუძლებელია. ეს ფაქტი ამისი მდგომარეობა, რომ წიგნები იწერება არა
იმისათვის, რომ დაიმახსოვროს, არამედ იმისთვის, რომ დაივიწყოს. — ეს სრულიად ნათელი
გახდა ჩენთვის. როგორც ეს წიგნი საბეჭდად წავიდა, მაშინვე ვცაფე დამევიწყებინა იგი.
ნამდვილად მიხდოდა მისი დაევიწყება... მე არ მსურდა, რომ მისზე ელაპარაკათ და რაიმეს
შემეფხებოდნენ. მიხდოდა, რომ შევწყვიტათ წიგნზე საუბარი და მომშვებოდნენ. მაგრამ
ინაე დროს საშინლად მწყურთდა საუთარი წიგნის წარმატება. მიხდოდა, რომ მას დაეკა-
ვებინა ღირსეული ადგილი სამყაროში, სადაც მისი დანახვა მშადდა. — ერთი სიტყვით, მე
წარმოიტება და დიდება მიხდოდა. დიან, წარმატება და დიდება. მაგრამ ასე, რომ მიმთან
არ ელაპარაკათ ამ დიდებასა და გამარჯვებაზე. მე ასევე ჩაეტრლი და მუდრო ცხოვრება
მსურდა და მჭირდებოდა.

ამ პრობლემაზე კრდე ერთი ახელმყოფური და მძიმე სიტუაცია წარმოშვა. დაეწერე
წიგნი, სადაც მეტ-ნაკლებად საკუთარი ცხოვრების გამოცდალებას ეფერდნობოდი. ეს წიგნი
შედეგი იყო ერთგვარა სულიერი გაწიშვლებისა, რომელიც აგრე დამახასიათებელია ახალ-
გაზრდა მწერლებისათვის. ყოველ შემთხვევაში, არ შემეძლო წინასწარ განმეჭვრითი, რა
მოხდებოდა შემდგომ. ბევრი რამ ნოზდა მოულოდნელად, მაგრამ ვეღლაზე მეტად მაინც
წიგნის მიმართ ჩემი მშობლიური ქალაქის რეაქციამ გამოიკა. გვარაუდობდი, რომ წიგნს
ასიოდე ჩემი თანამემამულე მაინც წაიკითხავდა, მაგრამ თუკი ასი კაცი დარჩა ისეთი, რო-
მელმაც წიგნი არ წაიკითხა (ზანგებას, ბრძების, წერე-კითხვის უკოდინართა ჩაღოვლელად),
მართლა არ ვიცო, სად ეძინათ მათ. ერთი თვას მანძილზე ჩემი მშობლიური ქა-
ლაქი უფლდა და მჭებდა მრასხანებით — წარმოღვენა არ მქონდა, რა შეიძლება მოხდა-
რიყო შემდეგ. წიგნს ქალაქის მთავარი ველესიების კათედრებიდან არისებდნენ. ხალხი ქე-
ჩებში, ჩემი წიგნის სასამართლოებზე იკრიბებოდა. ვეილების მანძილზე პატარა ქალაქის
სამოგადოებრივი ცხოვრება — ქალთა კლუბები, კაზინო, საღამოები, ბიბლიოთეკები —
მრასხანედ ქუხდნენ. მე ვეღებულობდი ბრალდებითა და განებით სავსე ანონიმურ წერი-
ლებს; ერთნი მოკვლით მემუქრებოდნენ, თუკი ვემდეღავდი და საბლში დაებრუნდებოდი,
მეორენი კი, უბრალოდ, ტალახის სრთლას სჯერდებოდნენ. ერთმა ღირსეულმა, ხნიერმა
ქალბატონმა, რომელსაც ბავწვობიდან ვიცნობდა, მომწერა, რომ იგი ღიჩის სასამართლოს
წინააღმდეგია, მაგრამ ამგვრად სიამოვნებოთ ნახავდა ბრბოს მიერ ქალაქის შოედანზე ათრე-
ულ ჩემს „უზარმაზარ, მძანე სხეულს“. ის აგრეთვე მწერდა, რომ დედაჩემი „უვრამკრთალი,
როგორც მოწვენება“ ლოფინად ჩავარდა და „ვეღარასოდეს აღება“.

მაშინ გარდა ჩემი თანამემამულეებისგან გაცივივისა, სხვებისგანაც მრავალი საწინელი შეტრაცხულობის მოსმენა მომიხდა და წესთვის კიდევ ერთი გაგვეთილი ჩატარდა, რომელიც ახლოდღეობად უნდა იცოდეს ახალგაზრდა მწერალმა; ნაბეჭდი სიტყვის შიშველი დაფარვა-რებული ახლა პარლამენტზე დაქვემდებარდა და კალაპოტიდან ამოვივლო. სხარული რომელიც წავინა წარმატებამ მომიტანა, თანამემამულეების რეაქციით გამოწვეულმა წყევლის შეტრაცხულობა. მაგრამ ამ გამოცდილებამაც რაღაც შემახწავლა. ჩემს სიცოცხლეში პირველად მოხდა უშუალოდ პრობლემასთან შეჯახება; რას ნიშნავს ღირსეულად მოთხოვნა მასალა და რა ურთიერთობაა მასალის სარგებლობის თავისუფლება და ხელთგანაღება, როგორც საზოგადოების წევრის პასუხისმგებლობა? ეს სერიოზული პრობლემა და მე ახლაც არ შემიძლია ვთქვა, რომ საბოლოოდ გადავწყვიტე იგი. შეიძლება ვერც ვერასოდეს გადავწყვიტო ეს პრობლემა, მაგრამ ვახსენებ, რომლებიც თავის დროზე გამოვივლო და რომლებიც ჩემი გამოცდილებით გამოსცადეს სხვებმა, — რაღაც მაინც მასწავლეს და ზოგჯერ დასცენამდე მიმიყვანეს.

ჩემი წიგნის მსგავს წიგნებზე ხშირად ამბობენ — აქა ავტობიოგრაფიული რომანია, წიგნის წინასიტყვაობაში ასეთი ტერმინის წინააღმდეგ ვილაშქრებდი და ვწერდი, რომ ხელთგანაღების ნებისმიერი სერიოზული ნაწარმოები ავტობიოგრაფიულია, რომ მხოლოდ ლიტერატურაში ბევრი რაღაცა იცის ავტობიოგრაფიული ნაწარმოები, როგორც ავტობიოგრაფის მოგზაურობაა, იქვე მომიყვება დოქტორ ჯონსონის სიტყვები: ადამიანმა სერიოზული წიგნი რომ იწეროს, ამისთვის თავისი ნახევარი ბიბლიოთეკა უნდა დადმოატოვოს; ასევე რომანიც. მხატვრული საბის შესაქმნელად თავისი კალაქის მოსახლეობის ნახევარი უნდა გადაინგოს; ყოველივე ანა, ცხადია, ვერ დაარწმუნა და ვერ დაეცაყოფილა ჩემი თანამემამულეები და არა მარტო ანა: ბრალდება ავტობიოგრაფიულობისათვის ყოველი მხრიდან ისმოდა.

როგორც ესეც ვთქვა, ვამტკიცებდი, რომ ყოველი სერიოზული შენობა ავტობიოგრაფიულია და ხელთგანაღების ტერმინი ნაწარმოებზე ავტობიოგრაფიული ცხოვრებისეული გამოცდილების გამოყენების ველისხმობს. მაგრამ ასეც წაიხედა, რომ ახალგაზრდა მწერალი, გამოცდილობა გამო, ხშირად ვაიცილის პირადი ცხოვრების ამბებია ერთად პარლამენტი და უშუალოდ გამოყენების ცდენება, ეს კი ამჟამად უწინააღმდეგება ხელთგანაღების სპეციფიკურ ხასიათს. ახალგაზრდა მწერალს რომანში ხშირად ერევა რეალური და რეალიზმა. აქა ვთქვამობიერებლად მოსწრაფდები, რომ მოვლენა აღწეროს ზუსტად ასე, როგორც მოხდა სინამდვილეში. მაგრამ ხელთგანაღების ახალგაზრდას, როგორც მე ახლა ვხედავ, ასეთი ვხე ვაღებია. წინაშეულოვანი რაღაცა, მაგალითად, თქვა ვილაყა და ამასლოცა მსუბუქი კოლაქციის ლამაზი ქალი, რომელიც 1907 წელს კენტუნიდან ჩამოვიდა. იგი აიღახოლან, ტუხასოლან ანდა მოტლანდიდანაც შეიძლება ჩამოსულიყო. მთავარი რაც შეიძლება ნათლად აღწერო მსუბუქი კოლაქციის ლამაზი ქალის ხასიათი. მაგრამ თქვენ და სკუთარ გამოცდილებაზე დაყრდნობაზე ახალგაზრდა მწერალი, რომელსაც ვერ ვხედავ ვერ მოტუხებია თავისუფლება, რაც შემოქმედებით სიმწიფესთან ერთად მოდის, იტყვის: „საბიბლიოთეკა დაწეროა, რომ ის კენტუნიდან ჩამოვიდა, რაღაცა წინაშეულოვან ქალს ჩამოვიდა“.

მწერლის ცხოვრებისეული გამოცდილების ზუსტი ასლი ხელთგანაღების არ სჭირდება. ხელთგანაღების ნაწარმოებში ყოველივე ხელთგანაღების პიროვნებით მოწმდება და ტრანსფორმირდება. რაც შეეხება ჩემს წიგნს, შემიძლია მიწვიდავამშვიდებულმა ვთქვა, რომ არც ერთი მისი სტრიქონი ფაქტია სინამდვილით არ არის აღბეჭდილი; ამ გავეთილიდანაც გამოვტანე სხარებულ დასკვნები, თუმცა ჩემს წიგნში არ იყო ფაქტობრივი სინამდვილე, მასში იყო ჩემი შთობილური ქალაქის ცხოვრების სინამდვილე და მე მგონია, მთელი კაცობრიობის გამოცდილება სინამდვილე, ვთქვამ, სარბდა; ეს ნივთები ამგვარად ახსნილიყოს მე სკულებტორის მდამარეობაში აღმოქნდა, რომელსაც გარყვნილი ხარისხის თიხა წიბიოვა, — ისეთი, რომ წელიც მისი სამეშაოს მიზანს ესადავება. ვთქვამ და ფერწერა იცოდა ადგილი, სადაც სკულებტორმა სჭირდა თიხა; მიავნო და თუცა ვაიცილია და მარადეა თიხაზე მომწვავე სკულებტორის, შევიღო სინამდვილე ვთქვა: ამე ვიცი ფერმა, სადაც თქვენ ეს თიხა იმყოფო. მაგრამ ის მართალია არ იქნებოდა, თუცა დაამატებდა: ამე ვაიცი ამ ადამიანს, რომელსაც ახლა თქვენ ძვრწავლო. ვგონებ, მსგავსი რამ დაეცაოთ ჩემს თანამემამულეებსაც; დაინახეს ნაცნობი თიხა და ვთქვამ დასკვნეს, რომ ადამიანაც ნაცნობი იყო მათთვის; ამ დაბნევისა და ცთომილების შედეგები ისეთი სტრუქტურის და ავადმყოფური იყო, რომ ეს გახსენება ახლა დაუქმებულად იყო.

თანამემამულეები მარწმუნებდნენ, რომ ახსოვთ არა პარტი ის ამბები და ჩემი რომანის პერსონაჟები, რომლებიც ნაწილობრივ მართლაც სინამდვილიდან არიან აღებული, — არამედ... და ისინი ახსენებდნენ... მაგალითად, რომისში არას ცენა, სადაც ქალთა დღეები გადიოდა ცხელი რეპუტაციის მქონე ქალა მოძულას ანგელოზის მარპარტოს ქალაქებს; ამ ქალაქებს ქვისპოლელი წლების განმავლობაში თვალსჩინებით უფრო უფრო რამდენადაც ვიცო, ანამდვილენი მაგასი არაფერი მომხდარა. და მაინც უფრო უფრო უფრო ბოძენ, რომ არათუ ახსოვთ ეს უბიბოლი, არამედ თვითონ იყვნენ ამ გაიგებდა შემსწრენი. თუმცა ვერ სადა ხარ! მითხრეს, რომ ერთმა ვახეთმა რეპორტიორმა და ფოტოკორესპონდენტმა ვახეთმა სსსრფსოზე და სურათი დაბეჭდა კომენტარებით. სადაც ნათქვამი იყო, რომ სსსრფსოზე დადებულია ამჟამად სახელგანთქმული ანგელოზის დივანა, რომელიც მრავალი წლის განმავლობაში ირგა ქვისპოლელს სახლთან და... შემდეგ ჩემი წიგნის სათაურის საფუძვლად იქცა. მთელი უბედურება კი ის იყო, რომ ეს ადრე არათუდეს მინახავს და არც რაღაც მსმენია ამ ანგელოზის, სინამდვილეს — ფიგურა — ნელა-ნელა ერთი განთქმული ღვთაებასავი ქალის საფუძვლად იდგა, იგი ჩემი წიგნის გამოქვეყნებამდე, რამდენიმე წლით ადრე მიიქცა. — აღწევთებულა ნათესავეები ანგელოზის რომანიდან ამოდებას მოითხოვდნენ; აბრაყებდნენ, რომ მათ დედას საერთოდ არაფერი შეეძლო ამ სულაღურ წიგნთან და ანგელოზთან. ასეთი იყო ის მათლოდნელი სიმბოლოები, რომლებიც წიგნის გამოქვეყნების შემდეგ შეშხვდა.

მიდიოდა თვეები: წიგნმა დიდი წარმატება მოიპოვა. ჩემთვის კვალა არა უნაყო ჩინილი იყო. ამ გზებიდან ერთი უნდა ამომერჩია — მუშაობა. მე კი უნდა ვაჩვენო დროს, თავს განაღვებებო ბოძებით, ვაერთი, ამ უნარო განცდებით. რაც წიგნზე წიგნდებო ქალის რეაქციას მოხვევა ადრეცებული ვეყავი კრიტიკული განოსმატრებებით და ვეკთველებში ბოძებლობით, ხოლო დავრწევა უღრმეს სევდაში წავიდვდა. პირველად მამონ შევიკრძენი ხელთვანი, კვალაზე წერა ვაბედის ბუნება, ჩემს წინაშე აღმართა ადრელებლობა — გამეღწია ამ განცდებიდან. მიიყვალე მამონ ვაღვდა, რომ ბელთვანი არა მარტო უნდა ცხოვრობდეს, გრანობდეს, ვანაცლადეს, ტაბობოდეს. მის ხელისა მხედვსად, არამედ კიდევ უხდა მუშაობდეს სხვა-ნადა, ის მოვალეა იმუშაოს მამონად კი, როცა ეს ბუნებრივი, ცხოვრებისეული განცდება თავის წიაღში ითრეკეს.

ეს გენეზისი ჩემი მოთქმის უბრალო და მანაღურია, მაგრამ მისკენ გაქრებებით შედლოლი და მისი საპოლოო შეცობა ჩემი ცხოვრების კვალაზე უმძიმესი მოქმენტი იყო. არ არსებობს შემოქმედებითი კავლენა: არ არსებობს ისეთი დრო, როცა შემოქმენდი „ტაბულ“ ატმოსფეროში წერს; ატმოსფეროში, რომელიც გამოიჩენულია ადამიანურ ვნებათაგან.

ამჟამად მოყული ჩემი ცხოვრება. მთელი ჩემი ძალები ნახმობილი იყო პირველი წიგნის გამოავლით გამოწვეული ბოძობარა განცდებით. მეორე წიგნის წერა კი შეიძლება. ამ დროს კიდევ ერთ სერიოზულ პრობლემას წაყარვდი. რომელიც ახლგანზრდა ხელთვანმა, თუკი მუშაობია ვაგრძელება უნდა. ნათლად ვნდა შეიცნოს, როგორ უნდა წერო? რამდენ ხანს უნდა ეკდეს საწერ მაგაღას? რა სისტემით (თუკი ასეთი სისტემა არსებობს) უნდა წარმართო შენი მუშაობა? მოკლოდნელად პირისპირ შევეჯახე განთქმენტიერი, კოვლდდოქორი მუშაობის უღმობელ იტყობებლობს. ეს აღმოჩენა თათქობდა ვლემენტიროლია, მაგრამ მისთვის მზად არ ვიყავი, ახლგანზრდა, ვერ კიდევ უცნობი მწერალი არ განიცდია ადრელებლობის გრანობა, ვერ გრძობს დროსს წნევას იმ მწერლისაგან განაგვებებით, რომელსაც უნდა იქცა ბუბლიავაციები და რომელიც უნდა იმუშაობდეს იდექროს ქეშაობის აწყობაზე. წიგნებია გამოხვლის ვალებზე, ახალი ნაწარმოებია დაბრუნების სავარაუდო დროზე. მოვლოდნელად შეშხრა იმის ვაფიქრებამ, რომ პირველი წიგნის პუბლიკაციიდან გავდი უნდა ექნის თვე და თუკი არ ჩავთვლით პროვალრიცხოვან შენიშვნებსა და მანწიერებს, არაფერი გამოკვებია. ამ დროისთვის წიგნის ტირაჟი იქდა, მაგრამ ნამდვილად გადაოდა. და 1930 წლის თებერვალში, წიგნის გამოხვლიდან ხუთი თვის თავზე, ვაღეწევიტე, რომ შენიძლია ნივატოვო მისწელებლობა, ნიუ-იორკის ენივერსიტეტში და მოყული ძალით ჩავივრდე მეორე წიგნს. ბედრც ჩემს მხარეზე იყო — დაზავებულზე ვუგვეწევიმის სხელობის პრემია მომანიჭეს; ამ თანხით ცოტა ხანს შემიძლო მეცხოვრა და შემქმნევა სარტყარგარეთ ანე რომ, მანისა დასაწეისში ასევე სარტყარგარეთ წაყელი.

ორი თვე — ივლისის შუა რეკებებამდე პარიზში ვაგატარე და თვეცა თავს ვაძელებდი საწერ მაგიდასთან ოთხ-ხუთ საათს ემჭდარიყავი. მუშაობას მაინც ისევე არარკალაჩული, მოღწესროგებელი ხასიათი აქონდა. და ვერასვხით ვერ ვიპოვე მომავალი წიგნის სტრუქტურული პრინციპი, როგორც საერთოდ ხვება ხოლმე. დიდი ქალაქის ცხოვრებამ

უცებ ჩამოიშრა, მაგრამ ერთდროულად უსახლკარობის, მარტოობის, ფესვებიდან მოწყვეტის
ფული გრძნობაც გამოაღვია. ყოველ შემთხვევაში, ჩემთვის პარიზი დარჩა ქალაქი, სადაც
ყველაზე მძაფრად განიცდი მშობლიურ კუთხიდან მოწყვეტილი კაცის სევდას. ქალაქად,
სადაც თავს უფრო მეტად უცხოდ და უსარგებლოდ თვლი, ვიდრე სხვაგან და ცხადია,
რაც არ უნდა დამატყვევებელი და აღმადროთოვანებელიც არ უნდა ყოფილიყო. პარიზი, ის
ჩემი მუშაობისთვის არ გარგოდა. აქ თრითდე სიტყვა მიხდა ვთქვა, ამ შემთხვევაში — სწავლა
ადვილზე, რამდენადაც ეს კიდევ ერთი პრობლემაა, რომელიც ახალგაზრდა მწერლებში,
ჩემის აზრით, ყოველად უსარგებლო გრძნობებს — დაქვევების, თავდაუწებლობის, გაფან-
ტულობის გრძნობებს იწვევს.

მე ხშირად განვიცდიდი ამ გრძნობებს, ახლა კი თითქმის განვიკურნე მათგან. იქ აღწე-
რილ ამბებამდე პარიზში პირველად ექვსი წლის წინათ ვიყავი. მე მაშინ თვდაოთხი წლის
აბაღაზრდა გახლდით და ზუსტად გამოვხატავდი იმდროინდელ პარიზში პირველად ჩასუ-
ლი ჩემი ტოლების განწყობილებებს — აღსავსე ვიყავი რომანტიკული და სისხლღვალს მიძ-
ლოებული რწმენათ. მე აქ სამუშაოდ ჩამოვედი (ვეუბნებოდი თავს) და იმდენად მომ-
სუსხველი იყო თავისთავად სიტყვა „პარიზი“, რომ მართლა მეგონა, სამუშაოდ ამაზე უკე-
თესი ადგილი არ იყო დედამიწია ზურგზე; მეგონა, თვით აჭაუბრი ჰაერი იყო გაყვრებული
შემოქმედებითი ენერჯით; აქ ხელს ვაძინებ უფრო შესაფერისი და ბედნიერი ცხოვრება ეწერა,
ვიდრე ამერიკაში. მაგრამ მალე გამოვედი ცდომილებიდან, მაშინვე მივხვდი, რომ ბევრი
ჩვენსაგანი იმ წლებში ამშობლოს რომ ტოვებდა და საზღვარგარეთისაკენ იღვწოდა,
წყუდროს სამუშაო ადგილის საძებნელად კი არ მიდიოდა, პირიქით, სამუშაოთა გაუბრუნდა
და თავმჯდომარეს საზღვარგარეთ ეძებდა. ასე რომ ჩვენ, სინამდვილეში, ამერიკული ცხოვ-
რებისათვის დამახასიათებელ უხეშ მატერიალიზმს კი არ ვაეუბრებით, როგორც თავს
ვიტყუებდით, არამედ ვაეუბრებით საკუთარ თავს, ვაეუბრებით უმცაურება ბრძოლას, სა-
კუთარ თავთან. ჩვენ იმ ბრძოლიდან ვაეუბრებით, რომელიც გვაძლევს ვიპოვოთ ცხოვ-
რების საყრდენი და საკუთარი ბრძოლიდან გამოვიტანოთ საკუთარი შემოქმედების არსი.

სამუშაო ადგილის ასეთი ადგილი იყო პარიზი; ასეთი ადგილი იყო ებანეა; ასეთი ად-
გილი იყო ბრაზილი, კაბრი და მაროკო, მაგრამ, დიერთა, ამ ადგილებს არ ჩამოუვირდე-
ბოდა ეთიოპია, მოტლუხდოც, მესხის შტატიც, დენუერიც, კოლხათადაც შტატიც, ჯერსიც,
ჩრდილოეთ კალიფორნიის შტატიც და ხუბისმიური სხვა წესტული დედამიწის სფეროზე, თუკი,
ცხადია, სამუშაო იმ დროს ჩემს შინაგან არსებებში იყო. ევროპაში ჩემი მოგზაურობიდან
თუნდაც მხოლოდ ეს დაკვირვა რომ გამოვიტანა, თუნდაც ჩემი ხეტიალი შედეგად მხოლოდ
ეს უბრალო გაკეთილი მიხედო, იქ ყოფნა გამართლებული იყო, თანაში ღირდა; მაგრამ
აქვე ეს არაა... იმ წლებში ვიწამებდი მშობლიური მიწა რომ აღმოჩინო, უნდა დაატოვო
იგა; ამერიკა რომ აღმოჩინო, ჯერ უნდა აღმოჩინო შენს გულში, შენა მესხელებში,
შენს სულში — და ეს უნდა მოხდეს უცხო მიწაზე.

გუიქრობ, ამის თქმა შემიძლია; იმ დროს, საზღვარგარეთ ცხოვრების წლებში, მე ამე-
რიკა აღმოვაჩინე და ეს აღმოჩენა ძალიან მჭირვებოდა. ეს დიდი გამარჯვება მე უთუოდ
დაკარგულობის გრძნობებში მომაბრუნებინა. ევროპაში სულ ხუთჯერ ვიმოგზაურე; ყოველ-
თვის, როცა კი იქ მივემგზავრები, დაბრუნების უსაზღვრო ახსარულს განვიცდი, მაგრამ
ყოველთვის, რატომ და რანაირად, არ ვიცი, თან მიდევს უსახლკარობის მწარე გრძნობა,
სახლში დაბრუნების ყოველისჩამხშობა კურვილი.

იმ ზაფხულს, პარიზში, მშობლიური კუთხის სევდა, ეტუობა, ყველაზე მძაფრად განვი-
ცადე, ვიდრე სხვა დროს და პოეტის დარწმუნებელი ვარ, რომ მასალა და წიგნის სტრუქ-
ტურა, რაზეც ბოლო წლებში ვმუშაობდი, სწორედ იმ განცლებიდან, ამ გამტლებული და
მესხელებისა და სურვილის თათქმის აუტანელი დამაბვიდან იშვა.

მესხეობა — ყნოსვის, ბგერების, ყვარების, ღობების და ცხოვრების შეგრძნების,
აღორძინებისა და აღდგენის უნარი თავისი პირვანდელი სახით, და იმ, ჩემი მესხეობა
გამოცოცხლდა, იგი დედადამ მუშაობდა, ისე რომ, პირველ ხანებში კონტროლსაც კი
ვედარ ვუწევდა ჩემს ცნობიერებაში შემოჭრილ ძლიერ, ყველაფრის წამლეკავ დინებას;
ეს იყო ნაკადი უკან დარჩენილი ცხოვრებისა, ეს ჩემი ამერიკა იყო. ეს ნაკადი სხეულში
იშლებოდა და ჩემი წარსულის დრმა უენებიდან ამოტანილი მილიონობით ნათელი სურათის
ელვარებით მიბყრობდა. მე შემეძლო, მაგალითად, ემკვარისფერი ღია ვაფეში ავნიუ დელ
ობერის წინ, მემხირა ჩენ წინ გადაშლილი მოზამხიმე ცხოვრების სიჭრელიათვის და
მოულოდნელად გამეხსენებინა ლათონის მთაფარები, რომელიც ატლანტიკ სიტის პლაყის
ფიცრულ „იატაჟა“ არტყია ვარს, სურათი მთელი თავისი სისრულით წარმომიდგებოდა.

თუთაის უხეში მძიმე მოაჯირები, მოაჯირთა სწორა მარვილები. ყველაფერი ისე ცოცხლად და ნათლად იყუყუებოდა ზემს მესხაღრებაში, რომ ზუსტად გგობობდი ჩემს ხელს მოაჯირზე, ვგრანობდი აიძიმეს, ფორმას, ხაზება და იმწუთსაც გამოელეებდა, რომ ასეთი მოაჯირები ევროპაში არსად მინახავს და ეს, ერთი შეხედვით, ჩვეულბრივი ნაცნობი საგანი უფროდ ჩემში აცოცხლებდა ჯადოსანურ შეგრძობას, რომლითაც შენთვის ყოველ ნაბიჯზე წყაფვებრილ და მაინც აღემდე გაუცნობიერებულ რაღაცას აღმოაჩენ. სხვა შემთხვევაში ასეთ საოცრებად შეიძლებაო ქვეუღიჯო ამერიკისა რომელიღაც მდენაკებზე გადგებულ რკინის ხიდი; აიღეს გადახველი მიტარებლის ხმა; საერდენების ურთქტკლასნი ურთქტკლასნი სანაპიროებია ხელი; მდინარის ხელი, დენე ყვითელი დანება; ძველი, წყლის ხახუნამდე ავსებული ბრტყელირა ნავი, რომელიც წელა ირწევა მუშყიან ნაბირთან; აი, ეს კი ყველაზე ეული და გაბმული ხმა არის იმ ხმებს შორის, რაც კი ოდესმე მომისმენია — მეოცეის ფურგონის ხმა, ფურგონისა, რომელიც ამერიკულ მიტარა ქალაქში სისხამ დილით გამოჩნდება ხალხე — თვლებია გამოხობილი და მარტოეული ტრიალი, ბოთლებს ურთიერთგადაძისილი, რძის ძველი, დაქექილი გურბლის მოულოდნელად დაცემის ჟღარილი; მერცხის აჩქარებული ნაბიჯები, და ისევ ბოთლების ურთიერთგადაძისილი, ცხენებისათვის მიმართული წენარი სატყვა; მერც კი მძიმე, ხელა ხრიგანი თვლებსია, რომელიც თანდათან სეპტდება და სადღაც შორა წყდება... მერც სიწყნარე და მთელ ქუჩაზე გაბმული ჩატების ჩიკტიკი. ანდა წარმომიდგებოდა მიტარა ხის ქონა ჩემი ქალაქიდან ორს მილის დაწორებით, რომელშიც ხალხი ტრამვაის ეცდილი; და მე ისევ ვხედავდი და განვიცდიდი მოგანგასფრო-მოპწვანო საღებავის სუნს, ვხედავდი და ვიხანებდი კედლებზე და გრძელ სკამებზე წვეტიანა დანით ამოჭრილ მრავალრაცხივან ინიციალებს; ვსტანტავდი თბილი და აურთილოვანი მათრიო და მყარდა მეფსებოდა სიოცარი, გამოუთქმელი, დღემდე განუკლული ბეღნიერების გრძნობით; მეხმალა ვაჩერებიაკენ მომავალი ტრამვაის ხმაური; ხმაური, რომელიც დედუმებულ, მთვლემარე სიხუმეა სცვლად; გგრძნობდი თბილ ნოთენთალობას, შეადრის სიტხეს რომ შემოქონდა ტანში; ბალახის სერსელება და სამცურას ცხელი, დამათრობელი აუნი; და შემდეგ მთვლოდამელი შეგრანება მარტობისა, მიტოვებისა, როცა ტრამვაი უკვე წავიდა და აღარაფერა დარჩა თბილი და ნოვლემარე მოთენთალობის გარდა.

წარმომიდგებოდა ქუჩა ამერიკულ ქალაქში — თავით უწესრიგოდ ვანლაგებული ათასობით მახინჯი სახლებით. ეს შეიძლება ყოფილიყო მონტეკაუ-ტრიტი ბრტყელში, მეთერთმეტე ქუჩა ნიუ-იორკში, ანეა ქუჩებშიც. სადაც კი მე მიცხოვრია; უფროდ წარმომიდგებოდა კომშარული, სივრცეში ვაწვდილი ცათამბჯენების მწარევი ფულტონ-სტრიტზე, ვხედავდი ბარების ნტვრან, დაგბილულ ბოძებზე დადგრილ სინათლეს და მშშიხვე მახსენდებოდა ძველი, შეჩვეული განგიაფერი — ეს შეუღარებელი განგისფერი, რომელიც ასე დიდებულად ფარავს ბევრ რამეს ამერიკაში. და ესეც შედიოდა ჩემს საცოცხლში მილაონჯერ ნანახი საგნების წრეში.

მე ვიჯექი კაფეში, გავყურებდი აგენიუ დელ ობერას და გული ამსჯელებოდა მიტოვებული სახლის ხსოვნის ტკივილით. უსაზღვრო იყო სურვილი შემეხედა ჩემი სახლისთვის, მეზოვა სიტყვა ყოველივე ამის გამოსახატავად, მეზოვა ენა, ფორმა, სადაც აღიბეჭდებოდა ეს ვანტლები, ფერი, ნაცნობი საგნების სახეები. და როცა ვაგრძენი, რომ აუცილებლად უნდა მეზოვა ენა, რომელიც გამოხატავდა იმას, რაც მე ვიცოდა, მაგრამ არ შემეძლო გამომეტევა, იმ მომენტში, როცა ეს აღმოვაჩინე, მე უკვე შევიძინე ცხოვრების მიზანი და განვითარების მიმართულება. გამოაკვთა იდეა, რომელსაც დღეიდან უნდა მომსახურებოდა მთელი ჩემი ენერჯია, მთელი ჩემი ტალანტი. მე თითქოს ქიმიურ ელემენტთა მთელი ახალი სისტემა აღმოვაჩინე და დავაწყე კავშირურთიერთობის პოვნა ზოგიერთ მათგანს შორის, თუმცა ვერ ძალიან შორს ვიყავი იმ დრომდე, რომ ერთმანეთთან ჰარმონიულ და მწყობრ ურთიერთ-მიმართებაში მომეყვანა ყველა ელემენტი. იმ დროიდან, უფიქრობ, ზემი მუშაობა შეიძლება დახასიათებულიყო, როგორც სისტემის ორგანიზაციის დასრულების ცდა, იმ ენის აღმოჩენის ცდა, მე რომ ვეძებდი და საბოლოო ჰარმონიის მიღწევას ცდა. ვიცო, რომ მე ჯერაც ვერ მოვახერხე ყოველივე ამის გაკეთება. მაგრამ ვიმედოვნებ, რომ საკმაოდ ნათლად შევამეცნე ჩემი ნაკლოვანებების მიზეზები, და, ცხადია, უდრმესი და უსერიოზულესი იმედით მომავალს შეპყრება — დადგება დრო, როცა წარმატების მიკაღწევა.

ყოველ შემთხვევაში, იმ დროისთვის მე უკვე ჩამოვაყალიბე სანი წიენის ზოგადი სახე, რომლებიც უახლესს თანწვდლოწადნახევარში უნდა დამწერა. მორევიდან, შემოქმედებითი ქათხიდან დავიწყე და წელა, უმსიმესი შრომის დასაუ. შეცდომებისა და დახრეულობების გავლათ, მივიწევდა ნაბირისაკენ, სინათლისაკენ, მოწესკრავებულ და კონკრეტულიზირებული

სტრუქტურის სრულყოფისკენ. ამ ღრობიდან, როცა ამ წიგნების მასალამ პირველად დაიწყო მკაფიო ფოკუსად წყვევა, ჩემს შეშფიცებაში დარჩა ერთი გასათვარი სახე. მე შეჩვენებოდა, რომ ჩემს შინაგან არსებაში ცხოვრობდა ერთთავად გაბერილი და გაელენთილი, უზარმაზარი ზონის შავი ღრუბელი და რომ ეს ღრუბელი გაჭვდილი იყო უსილავერცაი ფოქებადი იაღით, რომ იგი მეტად ველარ შექლებდა კონტროლს და მკაცრად აფეთქების მომხება კატატროფულად ახლოვდებოდა. ახლა კი, ერთთავად, მე შემიძლია ვთქვა, ესაა: ქარიშხალი ატყდა. ქარიშხალმა ივრგვიხა ზაფხულის მკაცრად მოვლას ვცხოვრობდი. ის მალევე აღმოაჩნდა და ჭერაც არ ჩამდგა.

მე ვიტყვი, რომ წიგნი დაწერილი იყო... მან თითქმის დაშობირო და შთანთქმა მახამდე, ვიდრე დავასრულე — უფრო ზუსტად, მანამდე, ვიდრე რომანის პირველ ნაწილს დავასრულე — ვიგრძენი, რომ უკვე ბოლო მოვიღე მან. ვეღვაფერა ამგვარიად მოხდა — ვიფანტე მთელი ღრუბელი, რომელზეც მე გელაპარაკებოდი, ბოლოს და ბოლოს ვასკდა, ვღვითა და ქუხილით ივრგვიხა და თავისი წილიდან ამოიაროლა ძლიერი და დაუნთრჩილებელი ნაკადი. უზარმაზარი მდინარეა მკვდრად, ეს ნაკადი ნთქავდა და ჰგვიდა პირისაგან მიწისა ყოყლოვებს, რაც გზაზე ხედებოდა. მეც იმ გზაზე ვიღებ და მეც იმას მიმავალი, რაც შთანთქმა და განადგურა.

დასაწყისში ისეთი არაფერი იყო, რომ რომანი დაგვრქმია. მე ვწერდი ამერიკის დღეებზე და დანებებზე, ხალხს სახეებზე, ათაობით პატარა ჩაძინებულ ქალაქებზე, ნაკადებზე და მდინარეებზე, რომლებიც განუწყვეტლივ იღვრებიან სიბნელეში. მე ვწერდი მოქცევას შინაგან ხმაზე, რომელიც ამერიკის ზღვისპირეთის ათიათას მილს რეცხავს; მთვარის შუქზე, რომელიც უდაბოში ბრწყინებს და კატის ცნა ყვითელ თვალებში ირეკლება. მე ვწერდი სიკვდილზე, ქალზე... მე ვწერდი ოქტომბერზე, გაგახტურ დაშვებში მოკვდუნე მატარებლებზე, თრთქლმავლებზე და დილის ვაგზებზე. მავანებში მყოფ ადამიანებზე, ორთქლმავლებს მოძრაობაზე...

იმ წლის ზამთარი, ოქტომბრიდან მარტამდე ინგლისში გავატარე, და აქ შეიძლება იმითონ, რომ აქაური ცხოვრება ძალიან მაგონებს სამშობლოში ცხოვრებას, ეს კი, როგორც ჩანს, სიმშვიდისა და წესრიგის გრძობას აჩენს, კიდევ ერთი ნაბიჯით წავაწიე წინ — ერთი ნაბიჯით დავშორდი იმ ყოვლისმიანთქმულ ქოსს, რითაც დავიწყე. შევამჩნიე, რომ ჩემს მუშაობაში სისტემის კონტურებმა იწყეს გამოჩენა. მისი ხაზები ჯერ კიდევ უწესრიგო და დატეხილი იყო, ზოგჯერ სულაც წყდებოდა, მაგრამ ახლა საბოლოოდ და ნამდვილად ვიგრძენი, რომ მარმარილოს უზარმაზარ ლოდს ვთლი, რომლის მთლიან ფიგურას ჯერ ვერაფერს ხედავდა თვით მოქახდავის გარდა; ჯერ ვერაფერს ხედავდა, მაგრამ ვამოსახლებდა უფრო და უფრო ნათლად იკვთებოდა.

იდეა, მთავარი ლეგება. რომლის გამოსახვეც ჩემს წიგნში მინდოდა, ეცვალა რჩებოდა — და აწორედ ეს ანტიციტება სკეუთარი თავის რწმენას უიძებობი წუთებში. იდეა კი ახლოს იყო: მე მეგონა, რომ ცხოვრებაში ნთავარია ის, რაც ასე თუ ისე კაცობრიობის არსებობის საყრდენია — მისწრაფება, როგორცე იპოვო მამა. არა ის მამა, რომელმაც შენ სიცოცხლე მოგცა, არა ის მამა, რომელიც ყრმობისას დაკარგე, არამედ ძალისა და სიბრძნის განსახიერება. შინაგანი — ადამიანურ სავიროებათა თვალსაზრისით და უნაღლესი — ადამიანურ მისწრაფებათა თვალსაზრისით, რაღაც ისეთი, რომელშიც შეიძლება გაერთიანდეს ადამიანის რწმენა და მისი სიცოცხლის ენერჯია.

და მაინც, უსასრულოდ შორი იყო ჩემი წიგნის დასრულებამდე — იმდენად შორი, რომ იმ ღრობისთვის ვერც კი წარმომეფიხა ეს სიმორე. თბ წელს უნდა გაეფლო მანამდე, სანამ დასაბეჭდად გამზადდებოდა პირველი წიგნი იმ სურისა, რომელზეც იმ დროს ვმუშაობდი. მაინც რომ შემიძლებოდა და მეწინასწარმეტყველა, ეს ოთხი წელი მრავალ სიკვდილსა და აღორძინებაზე გაივლიდა, გადაივლიდა იმუდგაცრუებებზე, დამარცხებებზე და ტრიუმფებზე, სასტიკი დაქანცულობისა და ძალების სრული დაკარგვის მონენტებზე, არ ვიცე, მეყოფოდა თუ არა ვაყვაცობა, განეგრძელებინა მუშაობა. მაგრამ ჩემს მხრებზე იყო აბალგანრდობის პობოტარი ოპტიმიზმი. პესიმიზტურად ვუპყრობოდი ცხოვრებაში ბევრ რამეს, მაგრამ საერთოდ, საოცარი თავდაჭერებულობით ვიყავი გაელენთილი, და თუცა ერთ წელზე მეტი გავიდა, რომლის განმავლობაშიც დაიწერა სიმღერები მხოლოდ სიკვდილისა და ძილზე, აგრეთვე უთვალავი ჩანაწერი, რომელთაგანაც მომავალი წიგნის მხოლოდ ბონდოვანი გამოსახულება იღანდებოდა, მე მაინც ნტიკედ მჭეროდა, რომ გაზაფხულზე ან შემოდგომაზე წიგნი ბრწყინვალე სახით დასრულდებოდა.

რამდენადაც მახსოვს, იმ ზამთარს ინგლისში მე ვამუშავებდი არა იმდენად წიგნის სიუჟე-

ტურ ზანტა, რამდენადაც იბრითად იდგას, რომელზეც უკვესა მოგახსენეთ — ქვერლი ცალ-
კვალ ნაწევრება, რომლებიც ყოველ შემთავვევასათვის შეიძლება შესულიყო წაგმში. ია, რაც
იქნა სინამდვილეში ხდებოდა ზემა შენეცხებაში, ასე შეიძლება ჩამოყალიბდეს: იმ ხნის
შაძილზე, რა ხახმაც წინა ზაფხულს პარაზში იქნა მიერ ამერიკის აღმოჩენის მიწიდან გან-
იარა, დღითადღე, თვითად თვემდე ფანატიკური დაყენებით შევიმეცნებდი საკუთარ პაროკ-
ნებას, როგორც ადამიანსა და როგორც შვერალს. თვითმესწავლა, ყველაზე მოკრძალებული
ანგარიშით, ორწელიწადნახევარა გაგრძელდა. ეს პროცესი გოილდებდა, მკაცრად უნდა იმ
ყავლი ამთანმთქმელი ძალა აღარ ახლავს, რადგანაც ის ნაწარმოებუ, ააიხვეწეს მის
ყავლი, განუწყვეტელი, გამოსავათებელი შრომა შედეგად იქნა ცნობიერებაში უკვე ჩამოყა-
ლიბდა, დასრულდა და მხოლოდ მოსაპირკეთებელი საქმეაობიდა დარჩა.

იმ დროს მე რაღაცადაც ვგაგდი მოხუც მწვრთნელს, როცა ის მეგორწილზე სტუპრებს ედბ-
ნება, რომ მთელს მისს არსება ააშინელი გახგამათაა მოცულა, და მეტი გზა არა აქვს, ამ
განგანისაგან რომ განთავისუფლდეს, თავისა იატორია უნდა მოტყუეს. ჩემს ცხოვრებაში
ქობწილის სტუპრების როლა ასრულებდნენ უზარმაზარ რვეულები — გროსბუხები, მე რომ
საწერად ვიყენებდი; ხოლო ისტორიება, რომელთაც მათ ვუყვებოდა, სრულიად დაუკავში-
რებელი და გაუგებარა იყო, ვითარცა ჩინელთა ხასიათები, თუკი მკითხველი მათ როდისმე
გადააყრიდა. მე არც ვიწერა, რომ ამ შევძლებ შეექმნა მეტხაულებად ნათელი წარმოდგენა,
იმაზე, თუ რამდენი ძალ-ღონე დაღვარავ იმ წლებში, თუცა ამ წიგნებში სიტოცხლის სანი-
წელი და დაახლოებით მილიონ-ნახევარი სიტყვა წაიღეს. ამ წიგნებში შევიდა ყველაფერი —
გიგანტური სიები ქალაქებისა, საგრაფოებისა, შტატებისა და ქვეყნებისა, სადაც კი ვყოფილ-
ვარ. მტანჯველი მოგონებების გამომღიძებელი აღწერები ბუფერებისა, ზამბარებისა, თვლებია,
სახურავენებისა, ბერკეტებისა, ფერებისა, ამერიკული მატარებლის ვაგონის კონსტრუქციისა.
მე ჩამოთვლილი მქონდა ოთახება და სახლები, სადაც მიცხოვრია ან თუდაც ერთი ღამე
გამითევია. სიებს თან ვურთავდი უაღრესად ზუსტ აღწერილობებს — ზომებს, ფორმებს, ფე-
რება და ნახატებს: მე ვწერდა, ზუსტად როგორ ჰქვიდა პირსახოცი საკიდზე, როგორ ქრიალებს
მაგიდა, როგორ ჩხრიალებს ზერს ზემოთ წყალი. იქვე იყო უთვალავი რაოდენობის დიაგრა-
მები, კატალოგები, აღწერილობები — ყველაფერი ის, რაც შედის რუბრიკებში — „რაოდენობა“
და „რიცხვი“. როგორია ვერობისა და ამერიკის ქვეყნების საერთო მოსახლეობა? რამდენი
ნათელი განცდა შენჩა? რამდენი ადამიანი გავიცანი ჩემი ცხოვრების ამ ან ოცდაათ წელი-
წადში? მათ შორია რამდენი შემხედა უბრალოდ ქუჩაში? რამდენი ვნახე მატარებლებში და
მეტროებში, თეატრებში, ფეხბურთისა და ბეისბოლია მატჩებზე; რამდენი მათგანია ჩემთან
დაკავშირებული ნათელი დასამახსოვრებელი განცდით — სიხარულით, ტკივილით, აღშფოთე-
ბით, სიბრალულით, სიყვარულით.

„გროსბუხებში“ შემდეგ სხვა სექციები მოდის, ისინი გაერთიანებულია უცნაური სახელ-
წოდების ქვეშ — „სადაა ახლა?“, ამ რუბრიკას შექმნა იმ უთვალავი საგნების მოკლე აღ-
წერილობანი, რომლებიც წამიერად ჩნდებიან ჩემი თვალთახედვის არეში დამიუხედავად იმი-
სა, რომ არავითარი კავშირი არა აქვთ იმ მომენტთან, მაინც სამუდამოდ მკვიდრდებიან ზენს
ცნობიერებაში და გულში; ისინი დროდადრო შეაერთებენ ხოლმე თავის თავში ადამიანური
არსებობის მთელ ტვირლსა და სიხარულსა და ამიტომ ზოგჯერ უფრო არსებითნი არიან
ჩვენთვის, უადრე ახლა უფრო თვალსაჩინო და უფრო ლოგოკური ამბები. „სადაა ახლა?“ წლე-
ბის იქით სამხრეთის რომელიღაც მატარა ქალაქის ფოთლებით დაფენილ ქუჩაზე ღამით აი-
ქამებულა ნული ნაბიჯები; ქალის ხმა, ნოთლოდნელი აფეთქება; მიმწყდარი ხმები და ნაბი-
ჯები, სიჩუმე, ხეებზე ფოთლების შრიალი. „სადაა ახლა?“ ორი მატარებელი, შემთხვევით
რომ შეჩვევა ერთმანეთს უზარმაზარი კონტინენტია ერთ მატარა ქალაქში — ორწუთიან
განგრებაზე; ქალიშვილი, ერთ-ერთი მატარებლის სარკნელთან რომ იდგა გაღიმებული; ნორ-
ფოლკის ქუჩაზე მიმავალი მანქანიდან გამომქრთალი მეორე ქალიშვილის სახე; სამხრეთის
პანსიონატში ზამთრის სეზონზე ოცი წლის წინათ ჩამოსული მღვმურები; მისს ფლორი მეჩგ-
ლი, გამოცდილი მომხდელი ქალი; მისს ჯესი რიმპერი, რიდის აფთიაქის მოჯარე; დოქტორი
რიჩარდსი, ნათელმხილველი; ჯონი ჯ. ჯონსის სტრუო, დასის მწვენიერა ვოგონა, რომელ-
მაც შოლტი გადააგლო და ღონს ხახში ჩაუყო თავი.

„სადაა ახლა?“ — ეს კითხვა ვერ თავსდება რეალური ადამიანური მენტორების სახლე-
რებში. ამ კითხვის პასუხები იბადება ბავშვობას ხანაში, „ტყუაში ჩაეარდნამდე“, როცა კმაწ-
ვილი ოცნებობს იმ დღეზე, როცა მზეს მისწვდება, და იმავე დროს ესმის, როგორ წიწკნის
პიერების ძროხა უხეშ ბალახს მეზობლის სახლთან და შეადღისას როგორ ჩაიხრიაინებს

ბოლქვე ტრამვაი მშობლიური სახლის თავზე წამოაშენებინა ბორცვზე, მახათს — ერნესტ მიგრე-
ნის სახელობისაა ბრუნდება სახლში და თავისი რბილი, ტუბალი ხმით გესაუბრება: მახათს —
მიმავალი ტრამვაი, რომელიც თავის ნაკვალევზე წყნარად და თქროსფერ სიჩუმეს ტოვებს;
რკინის კარების დაღვრებისას გაწეული ქრიალი, უკანაქველად გამყოფალი სიჩუმე ამ და-
კარგული დღისა. „ახლა ახლა?“ მას მეტი არაფერი გასხენება არ შეუძლია. მან იმის კი არ
იცის, ნამდვილად იყო თუ არა ყოველივე ის, რაც გაიხსენა, ან იქნებ სულაც სინამდვილისა
და პცნების ნარევი იყო. „სადაა ახლა?“ — თვითონ თვითვე შეწონდა მისი სიჩუმე. „გრო-
ბუხებში“ არა მხოლოდ კონკრეტული, ადამიანური მსახერებით მიტოვებული მსახერებ-
ებები, არამედ იმის, რასაც მწელია დაარტყა რეალური მოვინებები — ყველა ის ვაგონებისა
და წამები, სანათლის გაერთოქმანი, რომლებიც არსებობენ ადამიანის ცნობიერების მიღწე-
ვა ყველაზე მოულოდნელ მომენტში. დაუბატოებლად ბოუნდებიან: თდესდაც გაგონილი ხმა;
დაეწეებულა ბოზასზე; გამომყრთალი და მანძივე ჩამქრალი შხის სხივი; ზის ტოტზე დაკიდე-
ბული ფოთლის შრიალი; ფოთოლი, კარები.

შეიძლება შექმნადობს — და ზოგიერთი კრიტიკოსი ეკვრე შექმნადობა, — რომ ის გზა, რომ-
ლის აღწერაა იგი ეცდებოდნენ, არის უკონტროლოდ ქარბი ფზა, რომ ეს უღვრერი წყურ-
ვილით ცდილობს მთანაჭა ადამიანური გამოცდილება. მთელი საძყარო, რომ ის მოთაწრაფ-
ვის მოიყვას მეტა, ფანოსტადოა მეტი, უიღრე ერთ ადამიანს შეუძლია ანდა ხელოვნების
დაარულებული ხაწარპოების ჩარჩოებში შეიძლება მოთავსდეს. მე უყოყმანოდ ვაღიარებ
ესეთი კრიტიკა საფუძვლიანობას. მე მგონია, სხვაზე მაკლებ არ ვხედავ იმ მონაცვდიებელ
საშეშროებას, რომელსაც ეს გაუმაძღროა მოწრაფება შეიცავს, ამ საფრთხეს, რომელსაც
ეს შეიცავს ადამიანის სიცოცხლისა და მუშათბისათვის. მაგრამ რაცა დამეუფლა და დამიპყრო,
მე უკვე აღარ ვაყოფი, როგორ გამეწია წინააღმდეგობა მათთვის, აუშტე ტვიზნი კარგად
გრძნობდა წინააღმდეგობის აუცილებლობას და მარტებოდა ერთადერთი გზა — პატიოსნად გა-
მეშროა თვალა ამ მოწრაფებისათვის — გამოთუცადა იგი არა ტყუილ, არამედ სიცოცხლით.

იგი იქში ცხოვრების ნაწილი, წლების განმავლობაში კი თვით ჩემი ცხოვრება იყო; და
განთავსუფლება მხოლოდ მისა განადგურებით შენებლო. მე ეს ვაფიქვარე. ეს მიზანი ჯერ
მაღიანად არ შემიძრულებია, მაგრამ ახლა ამ მიზანთან აღიან ახლას მივედი; ახლა დარ-
წმუნებული ვარ, რომ რამდენადაც საქმე ხელოვნის ეხება, მისთვის მოთვარი არა იმდენად
ადამიანურ გამოცდილებათა განუახიდგრელობა, რანდენადაც განცდის სიღრმე და სიღიერე.
მე აქტიად დარწმუნებული ვარ აგრეთვე, რომ ხელოვნისთვის უფრო მნიშვნელოვანია გა-
იცნოს ესა მათ-იორკელი კაცის და ქალის ცხოვრება, გაიცნობიეროს მათი ხასიათებრა საღ-
რმისეული სთავყეები, ვიდრე ვვერდით ხაეაროს, ანდა ტუჩაში გამოელაბარაკოს გალაქის შვიდ
მილიან მცხავრებს. როცა იმ გზაზე ვლაბარაკობ, რომელსაც მე დავადებო, განსაკუთრებით,
თ, რა მინდა ეთქვა: რაც არ უნდა მცდარი და უახრო მომჩვენებოდა მთელი ჩემი გამოცდი-
ლება, მისა ზოგადი აზრი, მისი შინაარსი, შედეგი არც უბიზნო იყო და არც გადაქარბებული.
და, ჩემი თვალსაზრისით, ეს გამოცდილება თავისი ზოგადი შინაარსით წარმოადგენს იმ მონა-
ბოვარს, რომელიც შემიძლია სხვებს ვაფიქვარო. ახლაც ვთელი, რომ ბირითად ეს გამოც-
დილება იყო მეტად ფასეული და ნყოფიერი ნაწილი ჩემი სამწერლო ცხოვრე-
ბისა.

ამ გამოცდილებამ — თავისი ჩავარდნებით, დაბნეულობებით, დანაკარგებით, — სწრაფად
და უკეთ, ვიდრე ჩემი ცხოვრების სხვა რომელიმე გამოცდილებამ, მიმაახლოვა საკუთარი ძი-
რების ცნობასთან, საკუთარი ტლანტის კენზარიტ შეცნობასთან, და ყველაზე მეტად კი იმ
სუსტ შეგრანებასთან, რაცენაც მთელი ჩემი სიცოცხლე მივისწრაფოდი, — ენასთან, რომელ-
საც უნდა დავფიქვებოდი, რომ ჩემი სიცოცხლე ერთ ადგილზე კი არ გაჩერებულყო, —
განუწყვეტელი სვლით წასულიყო წინ.

მე იცი, რომ კარა ჯერ არაა გაღებული. მე ვიცი, რომ ენა, სიტყვა, ფიქრადობა, რომელ-
საც მე ვაფიქვ, ჯერ ნაბოვნის არაა, მაგრამ ღრმად მწამს, რომ ყველამ, ვინც კი იბედოვნებს, სა-
კუთარი ცხოვრების განოცდალება ცოცხალ შემოქმედებად ვარდაქმნას, პარკელ რიგში —
თავისთვის და თავისი გზითთვის — უნდა იბოვოს ეს ენა და კარი. დაახ, უნდა ეტებოს ისი-
ნი, ისევე როგორც მე ვეძებოდი.

როცა 1931 წლის გაზაფხულზე ამერიკაში დავბრუნდი, დაწერილი მქონდა სამიანი ან თორბისი
ათასი სიტყვა, მაგრამ რომანი ჯერ არ იყო თითქმის წელიწად-ნახევარი ვაფიქვ პარკელი
წიგნის პუბლიკაციდან, და ნაცინოსიქში თანდათან მოუბშირეს თავისთავად სრულიად გე-
თილგანწყობალ ეათბებს, მაგრამ ჩემთვის ეს ცითხები ამკარა უაღიენაზე უფრო მწარე იყო:
„როგორ უკვე დაწერეთ შენდგომი წიგნი?“, ართლის გამოქვეყნდება აგი?“

იმეამდ ვერაუდობდო, რომ წიგნის დასასრულებლად მხოლოდ რამდენიმე თავს თავ-
აულებელი მუშაობა დაამჭირდებოდა. მე მქონდა საჯაროებელი — ეს იყო ერთი სახლის
ნახევრად სარდაფი სანძრეთ ბრუკლინიას ასირიულ კვარტალში, — სწორედ აქ ჩავიყვანიე სამუ-
შაოს.

გაზაფხულს ზაფხული მოჰყვა, ზაფხულს შემოდგომა. სამუშაოს უკვე მთავრად მოველ-
დითურად ვუტყუდი, და მაინც წიგნი ვერა და ვერ იძენდა დასრულებულს. წიგნის დასრულებას ერ-
თობასა და მთლიანობას. ადრე ანუ არაბოდე ვყოფილვარ შეპყრობილი პეპლიკაციის
პრობლემით. მე დამეფელა დაცემულობის, მკვეთრი გულგატეხილობის გრძნობა და ამ გრძნო-
ბას მთლიანად და უგონოდ ვყავდი ჩათრეული უახლოესი აამი წლის მანძილზე. უკვე მივხე-
დი, რომ ჩემი ჩანაფიქრი უფრო მასშტაბური აღმოჩნდა, ვიდრე დასაწყისში მეგონა. იმ დროს,
ვერობიდან ახლად დაბრუნებული, მე კიდევ ვფიქრობდი, რომ ვწერ დაახლოებით ორასი
ათას სიტყვიან წიგნს. მაგრამ ეპიზოდი ეპიზოდს მასდევდა, აბადებოდნენ ახალ-ახალი გმირე-
ბი, უფრო დრამა შევდიოდი საკუთარ ჩანაფიქრში და თავსათან მივდიოდი დასკვნამ-
დე, რომ წიგნის ზომები, რომლებიც ადრე სკეპარისი მეგონა, სინამდვილეში სულაც არ იყო
სკეპარისი.

მთელი ეს წლები განუწყვეტლივ თან მდევდა დროს რაღაც ფენომენი, დროთა შეტარ-
ებების იდეა, რომელთაგან თავდახსნა შეუძლებელი იყო და შეუბოურად მივისწრაფოდი,
რომ ეს დროები რაღაც ატრუქტურულად დამთავრებელი ფორმით გამოჩენატა. აქ სამი ელემ-
ენტი შედიოდა. პირველი და ყველაზე თვალაჩინო, — რეალურად არსებული აწინყო,
ელემენტი, რომლითაც მოძრაობს თხრობა, რომელშიც შეღავნდების ამჟამად არსებული ხა-
სათეები და მოვლენები მომავლისაკენ თავის უზუალ მოძრაობაში. მეორე ელემენტი —
წარსული; მასში იგივე ხასიათები განიხილება კაცობრიობის არსებობის განზოგადებულ
გამოცდილებასთან კავშირში, ასე რომ მათი სიცოცხლის თითოეული წამი მარტო იმ წამის
განცდით კი არა, ამ მოწყობამდე არსებული მთელი გამოცდილებით განისაზღვრება. ამ
ორის გარდა არსებობდა კიდევ მესამე ელემენტი, რომელიც უმოძრაოდ დროდ წარმოიღვე-
ბოდა — მდინარეების, მთების, ოკეანეების, მიწის დროდ; მარადიული და იცვლელი სამყა-
როს დროდ, რომელზეც პროეცირებული უნდა იყოს ადამიანის სიცოცხლის სწრაფწარმავა-
ლობა. მწარე წარმავალობა მისთვის მოკვთვებული დროთა ნონაეეთია. ამ სამელემენტოანი
დროის კოლოაალურმა პრობლემამ თითქმის მთლიანად დამატა იმ წლებში და უთვალავ
ტანჯვა-წამებად დამიჭდა იგი.

რაც უფრო ვუღრმავდებოდი იმ ამოცანის ნამდვილ ბუნებას, მით უფრო ხშირად
იბუკლებოდა მდინარის სახე. მე თითქოს ვგრძნობდი ამ დიდ, თავისუფლების მაძიებელ
მდინარეს ჩემს არსებაში, ვგრძნობდი, რომ უნდა მებოვა არხი, რომელშიც მდინარის მიღვე-
რი წყალი უნდა მიმეშვა. ვიცოდი, რომ აუცილებლად უნდა მებოვა ეს არხი, წინააღმდეგ
შემთხვევაში საკუთარი ქმნილების ნაკადით დავინგრეოდი; მე დარწმუნებული ვარ, რომ თი-
თოეულმა ხელოვანმა განსაცადა თავის სიცოცხლეში ამის მსგავსი რაღაც.

ამასთან, თან მდევდა განსაზღვრული, მაგრამ უაზრო იდეა, რომლის ხორცშეუსხმელობა
იმ დროს ჯერ კიდევ სრულიად არ მქონდა შეგნებულა. მაშინ ჯერ კიდევ მჯეროდა, რომ
ჩემი გრანდიოზული გეგმა ერთი წლას ჩარჩოებში განხორციელდებოდა, ვიცოდი სახელ-
წოდებაც — „ბაზრობა ოქტომბერში.“ კიდევ უნდა გაველო ერთ წელს, რომ მივხვდარიყა-
ვი — ორასი ათასსიტყვიანი წიგნიც კი ამჟამად არ იკმარებდა მოცევა ეს ორმოცდაათი წლის
ისტორია, დაეზატა ორი ათასი პერსონაჟის ცხოვრება, გამოეყვლია ამერიკული სინამდვილის
თითქმის ყველა რასობრივი და სოციალური ტიპი — ანას ვისახადი ამოცანად...

როგორ მივხვდა ამაზე ვფიქრობ, მთავარი ის როლია, რომ მსგავს დასკვნებამდე უბრა-
ლოდ წერის პროცესში მივედი. მთელი იმ წლის განმავლობაში თავდაუზოგავად ვწერდი,
განვიცდიდი უღმობელი დროის ძლიერ წაყვას, აღაავსე ვიყავი სურვილით — რამე დამემ-
თავრებინა, შეშლილივით ვწერდი. ეპიზოდი ეპიზოდს ცვლიდა, თავი — თავს. პერსონაჟები
ცხოვრებაში გადიდნენ, ისინი გაიზარდნენ და გამრავლდნენ. მათ აღსარიცხავად უკვე ასეუ-
ლები იყო საჭირო; მაგრამ ჩანაფიქრის მასშტაბები, როგორც ახლა გახდა ნათელი, იმდენად
გრანდიოზული იყო, რომ შემეძლო ეს ეპიზოდები და თავები მხოლოდ სინათლის უცარ
გამოკროთომებად ჩამეთვალა, როგორც ხანდახან ხედავ სიბნელეში მამაგალი მატარებლის
სარკმლიდან უღაბნოში შეხვედრილ დასახლებებს.

მე დღითი დღე უფრო განმავებული ვმუშაობდი. ვმუშაობდი მანამ, ვიდრე ჩემი შემოქ-
მედებითი ენერჯია მთლიანად არ დაიშრეტა. იმ დროსათვის დაწერე არანაკლებ ორა-
სი ათასი სიტყვისა, რაც, თავისთავად, ერთ საკმაოდ ვრცელ წიგნს მაინც ეკუთვოდა.

და საშინელი იმედგაცრუების გრძნობით მივხვდი, რომ ჩემ მიერ გაწეული შრომა მხოლოდ მცირე ნაწილი იყო მთელი წიგნისა.

თანდათან მიბურობდა გრძნობა სევდისა და სიმარტოვისა — გრძნობა, რომელიც უნდა განოსცადოს და ვადალახოს ყველა ხელოვანმა, რადგანაც ეს გრძნობა მისი შემდგომი არსებობის საწინააღმდეგოა. იმ დრომდე განუწყვეტლივ მედგა გვერდით წარმატებულ, კეთილშეშობა-ნებელი ილუზია; ასეთი ილუზია ყოველ ჩვენგანს აქვს, როცა იმის მაგნიტუდას ვხედავთ, დასაწერ წიგნზე ვოცნებობთ. მაგრამ ახლა ეს ილუზია გაიფანტა; და მოულოდნელად ჩავხვდით, რომ მთელი ჩემი სიცოცხლე, მთელი ჩემი არაება ისე დრამად ჩათრეული აღმოჩნდა მარტოობასთან ბრძოლაში, რომ უკან დაბრუნება აღარ შეიძლებოდა — ერთი ალტერნატივა მრჩებოდა: დამენარცხებინა იგი ან მოვმკვდარიყავი. მე ჩემს სამუშაოსთან პირისპირ — ერთ-ზე ერთი დავრჩი და ახლა ვიგრძენი, რომ ეს სიმარტოვე აუცილებელი იყო, რომ ჩემი დაბრუნება, დიდი სურვილიც რომ ვინმეს ჰქონოდა, არავის შეეძლო. პირველად ჩემს სიცოცხლეში წავაწყდი ვიდრე ერთ შიშველ ფაქტს: შემოქმედის შრომა მარტო სიცოცხლის თესლზე კი არა, სიკვდილის თესლზეც იზრდება; ისიც გავიგე, რომ შემოქმედებითა ძალა, რომელიც ჩვენს საპარგებლოდ მოქმედებს, შეიძლება საწინააღმდეგოდ წარიმართოს და კეთრად იქცეს, თუკი მათ სიცოცხლის წინაშე არავის დაეანებებთ. მე ვალდებული ვიყავი, როგორცე გამოვხედვინა ჩემი ტანიდან კეთრი, და მაშინ პირველად შემეპარა საშინელი ეჭვი, რომ ჩემი სიცოცხლე საკმარისი არ აღმოჩნდებოდა იმისათვის, რომ კეთრიდან განეთავისუფლებულიყავი, რომ მე ისეთ გრანდიოზულ და უაზრო საქმეს შეეუფლები, რომ მის განსახორციელებლად ათი სიცოცხლეც კი არაა საკმარისი.

მაგრამ ამ დროს მშველელიც გამოჩნდა. იგი მეგობრის სახით მომევიწინა — აღმიანიხა, რომელიც უსაზღვრო სიბრძნესა და მოთმინებას ფლობს, დელეკატურია, მაგრამ არც სამტკიცე აქვს. მე მგონია, სწორედ ამ ვაცის სიმამაცითა და მოთმინებით ვარ დავალდებული. იგი წინ აღუდგა ჩემს უიმედობას, რომ ვერ შევძლებდი განმგებორციელებინა ვეგმა, რომელიც ჩემს სიცოცხლედ იქცა. მე არ დავნებდი მხოლოდ იმიტომ, რომ მან არ დამანება დავნებებულყავი, ამასთან მას უპირატესობაც ჰქონდა — იგი გამოცდილი შეთვალეურობ იყო და ნათლად ქვრეტდა ბრძოლის მსვლელობას. მე ჩანთქმული ვიყავ ამ ბრძოლაში, დათარული ვიყავ ომის მტკრითა და ოფლით, გაწამებული ვიყავ და ჩემს მეგობარზე ნაკლებ ნათლად შემიძლო შემეფასებინა ამ შერკინების ბუნება და მსვლელობა. იმ დროს სავსტოა შეტის გაკეთების შესაძლებლობა ჰქონოდა, ვიდრე უბრალოდ თვალური ელენგებინა და ამა თუ იმ საშუალებით მივეჯაჭვე სამუშაოსთან; ერთიც და მეორეც მან წარმატებით — შეუჩინებლად და ბრწყინვალედ განახორციელა.

მე მთელი არსებით ვიყავ ჩართული მუშაობაში და ხაეჭვოა თუნდაც მხოლოდის უპირველეს და უბრწყინვალეს რედაქტორს რამე ეშველოს მწერლისათვის მანამდე, ვიდრე იგი საკუთარი სულისა და წარმოსახვის სიღრმეებიდან არ გამოდევნის და გამოწერავს დასრულებულ ნაწარმოებს და არ წარუდგენს ქვეყნიერებას. ჩემი მეგობარი რედაქტორი იმ მძიმე დროს ჰგავდა ვაცს, რომელიც ცდილობს ფარულზე სწვდეს გეშაბს ჩაძირვის მომენტში, ის სწვდა რომანს და სწორედ მისი მოქალაქეობის წყალობით დავასრულე ჩემი შრომა.

იმ დროს შესაძლებლობათა ზღვარზე ვმუშაობდი. ზოგჯერ ვწერდი და იმედი არ მქონდა, რომ ოდესმე დავამთავრებდი. გგრძნობდი მხოლოდ იმედგაცრუებას, მაგრამ მაინც ვწერდი და ვწერდი, არ შემიძლო შევჩერებულყავი. მეჩვენებოდა, რომ თვით ეს დაეჭვება მეხმარებოდა, მაიძულებდა მეწერა ნაშინაც კი, როცა წიგნის დასრულების იმედი აღარ მქონდა. მეჩვენებოდა, რომ ჩემი ცხოვრება ბრუკლინში, თუმცა იქ მე სულ ორწელიწად-ნახევარს ვიცხოვრე, მოიცავდა საუკუნეებს, უნაპირო შრომის ოკეანებს, რომელთა სიღრმის გაზომვაც დროს ჩვეულებრივა მსვლელობით არ შეიძლებოდა. მე ზოგჯერ შეკითხვებიან. იმ წლების ცხოვრებაზე. შეკითხებიან, როგორ ვბოულობდი დროს, რომ გამეგო, რა ხდებოდა მაშინდელ მხოლოდში, — მე ხომ მთლიანად მუშაობაში ვიყავი ჩანთქმული. შეიძლება ეს დაუფრებელი მოგეჩვენოთ, მაგრამ ფაქტია: არასოდეს ადრე ასეთი არეული ცხოვრებით არ მიცხოვრია, არასოდეს არ მიმიტანია გულთან ასე ახლოს ყოველღაღური ადამიანური არსებობის მაჯასცენა, როგორც იმ სამ წელს, როცა ვივანტურ პრობლემებს ვებრძოდა.

ყველა ჩემი გრძნობა, — განცდისა და გააზრებას უნარი, სმენაც კი, და განსაკუთრებით, მეხსიერებისა ძალა — უსაზღვროდ გამძაფრდა. არაადამიანური შრომით აღსავსე უღის ბოლოსათვის ისევ გაბურბული მქონდა მუშაობით, და არავითარი „ნარკოტიკი“ — კოხეა, პოეზია, მუსიკა, ალკოჰოლი ან სხვა რაიმე სახის სასიამოვნო დროსტარება — თავს ვეღარ აწყნარებდა. ვერ ვიძინებდი, ერთი წუთითაც არ მტოვებდა ძალთა საშინელი დაძაბულობა. ამ სამი

წლის განმავლობაში დაძაბვით ქუჩებში დავიწყებოდა, ვიკლავდი ნილიონთიანი ქა-
ლაქას დაქსეული აბლაბუდას და ისე ვაფიქსი იგი, როგორც არასდროს არ ვამიგნებო ჩემ-
თვით ეს დრო შავი დრო იყო და, ბუაებრივია, მასზე ავადმყოფური და საშინელი შოგონე-
ბები შენობრჩა. იმ წლებში ჩემ ირგვლივ ყველგან საშინელი რღვევისა და ტანჯვის წესებს
ვხედავდი, ეგრეთ წოდებული „ღებრეთი“ დროს ჩემი საკუთარი თვალებს ვხედავდი, ვაჩვენებ
დანაზოვი, რომელსაც მთელი სიცოცხლე აკრთებდნენ. საერთო უბედურებამ მეტ-ნაკლებად
ყველას უწია, ვიპაც კი ვიცხოვრე. დიდი ქალაქის ჟუნგლებში განუწყვეტელმა დაძაბვამ
ხეტილმა მიძღულა დამენახა, მეგრძნო, გამომეცადა, განმეცადა ამ საშინელი ადამიანური
კატასტროფის მთელი სიმძიმე.

მე ვნახე კაცი, რომელიც ტილებით აფურცლებულ ბანჯგვლას მასად ქვეუღიყო; მაწან-
წაღება ათბოსათვის ერთმანეთს ეკვროდნენ და ბატარ-ბატარა ვორაკებს ქმნიდნენ საზოგა-
დობრივ საპირფარეშოებთან. საპირფარეშოებს ჩამოვლევილი პქონდა კარები ანჯაბებიდან
და სოციალურ ველარაფერი აკავებდა. ირგვლივ კი, გვერდით, მქვე, ამართული აყო მალალი და
ძლიერი მონუმენტები სინდიდრისა. ვხედავდი საშინელ ძალადობასა და სისასტიკეს, რააც
ძლიერნი ამა ქვეყნისათვის იქნენდნენ საწყალოთა და სუსტთა, დავიწყებულთა და უბოგართა მი-
ნართ.

ეს საატევი დაჩაგრულობა, უღმერთობა თავისი ძმის — ადანიანის მიძართ, ამ ტანჯვის
სცენებია დაუსრულებელი, გატეხებული ექო, ძალადობა, ჩაწიხვლა, შიმშილობა, სიცოცხე-
მუქევი და აბლაბუკი თავისუფლად გათამაშდა ქვეყანაში, სადაც წდიდრები განაგრძობდნენ
გახრწნას სინდიდრეში. ყოველივე ამან სამუდამო ნაჭრევი დისტოვია ჩემს ცხოვრებაში, სუ-
ლი ანივსო სიმართლით, რომელიც სამუდამოდ ჩემთან დარჩება.

ყოველივე ეს ჩამრჩა მეხსიერებაში, როგორც ერთგვარი ფასტური ადამიანის ძლიერე-
ბისა, ნიკი უნარი, ეწამოა და გაჯაიტანოს წამება, სწორედ ამიტომ იმ შავ დროს ახლა რაღაც-
ნაირი სიბარღლითაც კი ვხსენებ. ცხადია, მანინ წარმოვგენაც კი არ მქონდა, თუ ასეთი რამ
შეიძლებოდა მომხდარიყო; რადგან სწორედ მაშინ ჩემმა ცხოვრებამ უფრო მალალ საფე-
ხურს მიადწია, და სიკუთარი არსებობის ტანჯვიდან და შრომიდან მე მივედი სხეებას, ჩემ
გარშემო მყოფი ადამიანების ტანჯვისა და შრომის გაკებადნე; ანან კი ზრდის ისეთი გრძნო-
ბით ამავსო, რომელიც, ვფიქრობ, ვუფლება ყველა ხელოვანს, როცა იგი თავის ნაწარმოებზე
მუშაობას ამაყრებს.

მოვიდა 1933 წლის ზამთარი, და ასე მგონია, მასთან ერთად ჩემი საშინელი დამარცხე-
ბის უკანასკნელი ტალღაც. მე ისევ ვწერდი და ვწერდი, მაგრამ ბრძალ, უიმედოდ, იმ ბებე-
რა ცხენივით ეჩქევიოდი, რომელიც ერთხელ დადგენილი წესით უფლის უსასრულო წრეს და
მხოლოდ ამ ტრიალში ხედავს თავისი არსებობის ერთადერთ დანიშნულებას. თუკი ღამით
ჩამეძინებოდა, განუწყვეტელ კოშმარებში ვიყავი, ანთებული მოჩვენებება დაქქროდნენ
ჩემს გახურებულ, დასვენებას გადაჩვეულ ტვინში. გაღვიძებული კი თავს გამოფიტულად
გგრძნობდი, საბუშაოს მეტი არაფერი მახსოვდა და მთელი არსებით კვლავ ვებმებოდი უი-
ნელთ შრომაში. მთელი დღე გამზიანებით ვწერდი; მერე კი ისევ დგებოდა ღამე და ისევ ვი-
წეებდი ქუჩებში წანწალს; მერე ვუბრუნდებოდი საწოლს, რომ უძილო ღამე ისევ კოშმარე-
ბის თვალსმოქმედი კარნავალით ანივსო, სადაც ჩემი გონება მათურებლის როლს თამა-
შობდა.

ეს იყო სიზმრები, რომელთაც დანაშაულისა და დროის სიზმრები შეიძლება ვუწოდოთ
ქამელეონის მსგავსად, თავისა საშინელი და უსასრულო მრავალსახეობით ისინი მეხსიერება-
ში გიგანტურ ამფაროს ადადგენდნენ — მილიარდობით ნანახი სახეები, მილიონობით გავო-
ნილი ხმები, — დვარძლიანი ზეიმით ადადგენდნენ სუმი და უანურ სამყურდროვს. ჩემი მუდ-
მივი ბრძოლა რაოდენობასთან და რიცხვთან, ცხოვრების ფორმებთან და მრავალწლოვანი
ბრძოლას უმძიმესი ტვირთი, მეცერი და დაუსრულებელი ცდები, რათა მეხსიერებაში აღმე-
ბეჭდა ადვალტას თითოეული კვადრატული მეტრი იმ ქუჩისა, სადაც გავლა მომიხდა, თითო-
ეული საბე ქალაქების მოგანგაწე ბრბოებში, — უაზრო და ნერვიული ორთაბრძოლა, სადაც
ჩემი სული გამარჯვებას დაჰობდა, — ყველაფერი ეს ახლა დაბრუნდა — თითოეული ქვა-
თითოეული ქუჩა, თითოეული ქალაქი, თითოეული ქვეყანა — დიას, წიგნიაც კი, თითოეული
წიგნი კოლეჯის იმ ბიბლიოთეკაში, რომლის სიმდიდრის ჩასანთქმელადაც თავის დროზე მი-
ვისწრაფოდი, — ყველაფერი ეს დაბრუნდა — ძლიერი, სევდიანი, შეშლილი (მშვიდი შეშლი-
ლი). სიზმრის ფრთებზე მე დავინახე, გავიგონე და შევიცან ყოველივე ეს ერთიანობაში,
და მაშინვე უკან დავბრუნდი ტივილში და წამებას, და მოვიდა მყუდრო შეცნობა დედაებრივი
ხელისუფლებისა იმ სამყაროზე, რომლის გამომედაენებაშიც მე — მივისწრაფოდი რა უმაღ-

ლესი ცოდნისაჲ — წლების განმავლობაში ვალცაჲ ვმეტოქობდი. მაგრამ შედეგი ამ უზარმაზარი გამარჯვებისა, ამ წუთიერად გაღვებულ ღუთაყბრივი, იმტყაყნაური უკვლავებისა, სიმწარე იყო — მწარეზე მწარე სიმწარე.

ამ სიზმრებია საწყართნი მუღმივიდ ენთო წყნარი, უმოძრაო და უცვლელი სინათლე დროისა, და ზედაპირზე ამ უზარო ბრბოსი — რომელთა სახეებიც, მათი დავის ერთობლიობაში დახლჩილი ცხოვრება, ახლა მე შეკუთვნოდა ჩემი მზრიდან ყველაფერი დაწლებას გარეშე. — განუწყვეტლივ ისმოდა ამ ცხოვრებიდან გამოძვილი, ნადვლიანი, დაუცვრობელი ეღერადობა; ეს იყო უზარმაზარი, მღელვარე ტალღები აღანიანური სიკვდილისა, რომელიც თავისი ელვადანცენი სუნთქვით მარადიულად ეღერება მსოფლიოს უზარმაზარ სანაპიროებს.

იქ, იქ — მარადიულად ზევით, ირგვლივ, უკან — დაუსაზღვრავა და მშვიდი შეგნება ჩემი სულისა, რომელმაც ახლა უკვე თავისად მიიღო დედამიწა და ყველა მასი ეღვებნტი: მასში ინახებოდა მომაცდინებელი ცოდნა ჩემი საკუთარი გაუწელებელი დანაშაულისა.

მე არ ვიცოდი, სახელდობრ რა დაკამავე, მხოლოდ ვიცოდი, რომ საშინლად დაფიქრე დრო და ამიტომ ვუღალატე ჩემს ძმას — ადამიანს. მე დიდი ხანია შინ არ ვიყავი ნაიყოფი, მაგრამ — როგორ, რატომ, არ ვიცი — მშობლიური ადგილებია მარბობლივ აღმოვჩნდი, მშობლიურ სახაებში, მდინარეებთან და ჩემი მკურდო რაღაც უცნაური სეველითა და სიმწარით იყვებოდა. მოულოდნელად ისევ სახლში აღმოვჩნდი: განათებული, წყნარი, მშვიდი, ეცალგლი ყავისფერი სინათლით. მე დავებტებოდი გზებზე, ფერდობებზე, ბორცვებზე, მშობლიურ ქუჩებში; დროდადრო ჩემს გონებაში ასახებოდნენ ზუსტი, ნათელი გამოსახულებები და ნიშნები ჩემი სულისა, ჩემი ბავშვობისა, ჩემი მშობლიური ქალაქისა, და მასთან ერთად — არა მარტო ის, რაც როგორც ვიცოდი და შემეძლო გამეხსენებინა: ნაცნობი ქუჩა, სახე, სახლი, ჭაფენილოა ქვება... არამედ საგნების უსახოლო რაოდენობა; რომლებიც არასოდეს არ შემიბიშნავს, ამ დამაფიქრდა, რომ ეამხევიდი, — სარეაფის კარის ეანვიანი ანჯამა, კიბის განაყოფიებული ქრიალი, ბუბრის გაჭყარტლული, უხეშად ნაკები კედელი, ნუხის პირდაფხენილა ფულტრო ბორცვის თავზე, შესასვლელი კარის მოყვარე მინა, ტრამეას ბრინჯაოს ნუბრტქი — ვერცხლისფრად მოგლუვებული ამ ადგილას, ადრე ხშირად ეახება მძლოლია ხელი. მსგავსი საგნები, სხვა მილიონობით საგნებთან ერთად, დანიარქმდნენ კონწარულ სიზმრებში.

წარსული წლების მოგონებებზე ვიდევ ეყრო ახლობელი და ნაცნობი, იყო სურათები, რომლებიც როგორღაც ამ მოგონებებიდან აღნიაცნდებოდნენ: მე ვჭერეტილი ქუჩებს, სახლებს, ქალაქებსა და იდამიანება არა იმ სახით, როგორც ისინი არსებობდნენ რეალურად, არამედ ისეთებს, როგორმაც ეძნოდა ადამიანის ტვინისა და გულის წარმოდგენაში, უცნაური, მოულოდნელი ლოგიკა — სწორედ ამიტომ ხაინი იყვნენ უფრო რეალურნი, ვიდრე თვით რეალობა, ეფრო ნაწდვილი, ვიდრე მშობლიური სახლი.

დიდი ხანია შინ არ ვყოფილვარ — გავიზარდე, სხვა, აებედით და მოყადობებულ ადგილზე გაუფლანგე და გავანადგურე საკუთარი სიცოცხლე. ჩემი სიცოცხლე ჩავლილი იყო, სიმუშაო კა — დაუმთავრებელი; მაღალ და ურყევ საქმეს მოჭიდებულმა, ვუღალატე საკუთარ სახლს, საკუთარ მეგობრებს, საკუთარ თვანს და მოულოდნელად ისევ სახლში აღმოვჩნდი, და მასუხად ს ი ზ უ შ ე დამხვდა!

მათს გამოხედვაში არც სიმწარე იყო და არც სიმტლვეალი, ისინი არ მდადივდნენ ზიზლით, არ მწყევლიდნენ, არ მეშუქრებოდნენ შურისძიებით — ო, მათი წყველი ყველაზე ტკბილი ტკვილი იყო ქვეყნად! — მაგრამ არა, მათი მზერა და სიტყვა დუმილი იყო, ისევ და ისევ დავდიოდი მშობლიურ ქალაქში და ხანგრძლივი განშორების შემდეგ ვხედავდი ნაცნობ ქუჩებს, ვისმენდა ნაცნობ სიტყვებს, ნაცნობ ხმებსა და ბგერებს და დრმა, მარტოეული განცვიფრებით ეავიარდებოდი ცხოვრების დინებას, დღის ჩვეულ სულს, ქუჩებში მოძრაობას. ვაწმუნდებოდი, რომ ყველაფერი მასლოვდა, რომ ყველაფერი უცვლელა იყო, ვიდრე მოვიდოდი და თან საკვდილს არ მოეყოლებოდა.

მე დავდიოდი მათ შორის, და მათი მოძრაობა ნელდებოდა, მე დავდიოდი მათ შორის, და, ვიდრე არ ვავშორდებოდი, უმოძრაონი და მღუპარენი იყვნენ, და თუ მიყურებდნენ, მათ თვალეში მღუპარე სიცარიელე ირეკლებოდა, მათ არ მქონდათ მეხსიერება; არც საყვედური, არც ზიზლი, არც სეველა, არც სიანხილე, არც დაციწია — მე რომ მოვმკვდარიყავი, მხოლოდ მეხსიერებას აჩრდილი თუ დარჩებოდა, მაგრამ მათ ისე ეჭირათ თავი, თითქოს არასოდეს დავბადებულაყავი, მათ ვშორდებოდი და სადაც არ უნდა დამედგა ფეხი, იქვე იყო

სიკვდილი, და როცა იანის უკან რჩებოდნენ, მე ასევე ვისმენდი მათ გამოცოცხლებულ ხმებს; ქუჩების ხმაურს, აღორძინებული კაშკაშა დღის სკვლის — მაგრამ მხოლოდ ჩემი ჩაველის შემდეგ!

და ამგვარად მთელი ქალაქი ჩემს გარეთ შეცურავდა, უკან რჩებოდა, და მოულოდნელად, ყოველგვარი გადასასვლელის გაუფლავლად, მე მიწველ გზაზე — უზარმაზარი, უწყალო სი- ცარიელს წიგნით აღმოვჩნდი, დამეცა ამ ყოელისმოძველი საწინელი სიტყვით: ჩუმი სინათლე, დამხურებდა ცარიელი, შეუბრალებელი თვალი უმოძრაო ცხვირით: **უკან უწყ- ვატლოვ ავსებდა ჩემს მიწველ სულს ენით უთქმელი სარცხვილის სამსაფფფფ**

მქონდა სხვა, ჩემს ცოცრებასთან უფრო მისადაგებელი სიზმრები — სიზმრები დანაშა- ულზე და დროზე. მე მეგონა, რომ საზღვარგარეთ წავედი, მაგრამ ვერაფრით ვერ ამოვიგდუთ თავიდან უნივერსიტეტის მასწავლებლის ნოვალუობანი. უკან მოვიტოვე რა ამერიკული ცხოვ- რების ძალადობა და ჭაბუკი, ყოველდღიურობის მიძიმე ტვირთი, უნივერსიტეტის გამაღიზია- ნებელი ქარგონი, დერეფნებში მორბადე სახეები, განაყრუებელი ხმაურა... დიახ, დავტო- ვე რა უკან უნივერსიტეტის მთელი ციფბ-ცხელებიანი ამოთება, მე საზღვარგარეთულ მწვა- ნე და ოქროსფერ ფუფუნებაში ჩავიძირე. ნესიზმრებოდა ძველი გოთური ქალაქების, ანდა სოფლის რომანტიკული ციფბ-დარბაზების ცხოვრება, ჩემი სული სივადასტეა ქვეყნის თავზე ბოლავდა, ჩემი ცხოვრება მთლიანად ტკბილი ოცნების სივადასტეა იყო და ყოველთვის განუწყ- ვატლოვ თან მდევნიდნენ სახეები დროისა და დანაშაულისა, დაკარგული ტეშმარიტე- ბის ამოუხსნელი წაჭრეული და უცერად მე თითქოს საწინელი გრძნობისაგან ატანილმა გამო- ვიღვიძე: უკვე ერთი წელია აფგილზე არავარ, ჩემი სტუდენტები კი მელიან — და აი. ისევე უნივერსიტეტში ვმეშობ, დავტოვე უნივერსიტეტის ხალხით სავსე დერეფნებში, ჩემი სე- მინარის ძებნაში ვიღებ და ვხურავ აუღატორიების კარებს. ცხადია, ამ სიზმრებში თავისებუ- რი გროტესკული ბროზიაც იყო ჩაქსოვილი, რომელიც, სამწუხაროდ, იმ დროს არ შემეძლო შეშფოვებინა: მე მჯეროდა, რომ მთელი ერთი წლით მიტოვებული სტუდენ- ტები მეძებდნენ, ვხვდავდი დერეფნების ლაბირინთებში მორბადე მათ სახეებს, ისინი გამო- ცალკეებულნი იყვნენ თავიანთი ოცნებით ათასი თანატოლისაგან, ნაღვლიანი მოლოდინით იცდიდნენ აუღატორიებში შევადინებობისათვის დანიშნულ საათებში, მათი მასწავლებელი კი არ ჩანდა, და ბოლოს — რაც უფელაზე საშინელი იყო. — მე ვხვდავდი შეუშოწმებელი სტუ- დენტური თხზულებების მთას — მთას ამ დამწვევლილი თხზულებებისას, რომელიც იზრდებო- და კვირიდან კვირამდე, იზრდებოდა სწრაფად და უიმედოდ: რაც უფლის თვითი მისიერები ხელმეფხებელი იყო, ამ მინდვრებს ერთ დროს უმოწყალოდ გაჭრულვდა შენიშვნებით და აქ ორი გრძნობა მამოქმედვდა — მოწყენა და სიხიბი. ახლა კი უკვე გვიან იყო თვე, ორი კვირა, ერთი კვირის დამატულ შრომას შეიძლება კიდევ ყასნა ყველაფერი, მაგრამ აი, უკვე სემესტრის უკანასკნელი დღე იყო, დამთავრდა უკანასკნელი სემესტრი და ვადარჩების მოწყობა საბუღალროდ ჩაბარდა წარსულს. მე მოვლოდნელად დავინახე ჩემი თავი ინგლისური ლიტერატურის ფაკულტეტის ერთ-ერთ აუღატორიაში — ერთ ამინელეობთ განადგურებული ვიდეო შეუშოწმებელი თხზულებების ავტორი მთის წახ. შენოვბრუნდი და მდუმარე ფიგურ- რების ალყაში აღმოვჩნდი — მათ გამოთვლვაში არ იყო არც აღმფოთება და არც ამიღული, ისინი არ ცვალობდნენ მოახლოებას, მათ თვალებში ჩუმი წყველა გაყანულიყო. წინ ჩემი პატარა ებრაელები იდგნენ, იანის მშვიდი, მაგრამ ამგვარად ამდერავით სავსე თვალებით იმხივებოდნენ, უკან კი ჩემი მოსამართლეები — მასწავლებლები იდგნენ.

უკვლავი აქ იყვნენ — სტუდენტები, მასწავლებლები, ნეგობრები, მტრები... იქვე იყო შეუშოწმებელ თხზულებათა დასტები, კონტს არავინ სძრავდა... იყო მხოლოდ წინიერი შე- ხვევა, როგორც ნტყვე და უმბრებელი ვანაყისი.

ეს სიზმარი ასევე და ისევე მიბრუნდებოდა კომპარულ დამეებში: და ყოველთვის ციფ- ოფლში მწოლი ვიღვიძებდი, ვაღვადებას მუდამ ტკივილი და ამინელეობა ახლდა თან. და ისე კატასტროფულად რეალურა იყო ეს სიზმრები, რომ ვადრე ჩემი გონება ძილს დანტომებ- ზე გაინარჩევებდა და სინამდვილეში დამბრუნებდა, რამდენიმე წუთს ვაწედი ყიხულოვით ცი- ვი შიშისაგან ატანილი.

მაგრამ არც ამით ამოიწურებოდა ჩემი დანაშაულისა და დროის სიზმრები: ჩე- მი ცხოვრება და მესხივება დამით აახვებია უსასრულო მწკრივით ბრბილვდა და ეს სა- ხეება ცეცხლის მდამარე-ებით დროდ: მესხივების უზარმაზარი რეზერვუარები ცარიელვ- ბოდნენ — იღოვბოდნენ ამ ცეცხლს ხეავებდა: საკანთა მილიონები, ოდევალე ხანაში და დიდი ხნის დავიწყებულნი, იდეგ იღვიძებდნენ მესხივებაში და სინათლია ნაკადვხად მოექანე- ბოდნენ; მოექანებოდნენ მილიონობით სავნები, რომლებიც არასოდეს შენახა: სახეები, ქა- ლაქები, პერზაყები, ჯერ უნაბაენი, იღონე წარმოსტევაში დიდი ხნიდან არავებულნი — უცნობი

სახეები, უფრო რეალური, ვიდრე ისინი, რომლებსაც დიდი ხნადან ვიცნობდი, ჯერ გაუგონარი ხმები, უფრო ნაცნობნი, ვიდრე ხმები, რომელთაც ხშირად ვისმენდი, უნაბავი სურათები, უცნობი კონსტრუქციები, ფორმები, პეიზაჟები, რომლებიც თავისი არსით უფრო მეტად რეალური იყვნენ, ვიდრე მართლა რეალური საგნები და მოვლენები — ყოველთვის ეს ჩემს ანთებულ ტვინში გადიოდა თავისი დაუსრულებელი ელვარებით — და მოულოდნელად მივხვდი, რომ ამას დასასრული არ ექნებოდა.

მარტინული

ძილა მოკვდა — ბავშვის კეთილი, ბნელი, ტყბილა, ღრმა ძილა მშვენიერებაში ჭიამ შეაღწია, ჭია იწვა იქ და ხეში ტვინის, ჩემი სულის, ჩემი გენსაფრების წვენივით იკვებებოდა, — და მივხვდი, რომ ნე ჩემივე სულის ცეცხლი მწვავდა, რომ ჩემივე საკუთარი შიშვლილი მფიტავდა, რომ დაჭერილი ვიყავი ჩემივე მძვინვარე და დაუღლეო სურვილის ჩანგლით, რომელიც წლების წინ გადაკვლამე. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მე გავიგე, რომ ჩემი ტვინის, გულია ანდა მესხიერების რომელიღაც ერთი უჩრდელი ამიერიდან განუწყვეტლივ ცეცხლმოღებულ იქნებოდა — ღამით, დღითაც, ძალშიც და სიუხიბლენშიც: ჭია გაძლება, სინათლე აინახება და ვერავითარი წამალი — ბურთ ან წყალი, ნეგობრობა, მოგზაურობა, მბორტა, ქალი ველარ მონარჩემს, ვიდრე სიკვდილი თავის ზუგაშუბრად და საბოლოო სიბრტელის ზეწარს არ გადაინაფარება, ამ ავადმყოფობას ვერაფერ წაუფუძვალ.

მე საბოლოოდ მივხვდი, რომ მწერლად ვიქცეო, მივხვდა რას ნიშნავს სამწერლო გზის არჩევა...

აი, რა მდგომარეობაში ვიყავი 1933 წლის შემოდგომაზე, და ამ დროს ჩემი კოლოსალური შრომის დასასრული, თუმცა ამას ვერ ვგრანობდი, მოახლოებული იყო. ამ წლის დეკემბრის შუა რიცხვებში რედაქტორმა, რომელზეც უკვე გელაპარაკეთ და რომელიც მთელი ამ მტანჯველი პერიოდის მანძილზე განუწყვეტლივ მედგა მხარში თავისი სიმშვიდით, მიმიწვია თავისთან საბლში და ღინჯად გამომიცხადა, რომ წიგნი დასრულებულია. მე ჯერ უკიდურესი გაყვირებით შევხვდე, მერე კი, სრული უიმედობის გრძნობით შეპკობილმა, ვუთხარი, რომ ის ცდება, რომ წიგნი დასრულებული არაა, რომ ისიც დასრულება არც შეიძლება და მე მეტის წერა აღარ შემიძლია, იმავე ხშივლი თავდაფრებით მან გამინეთრა, რომ, მიუხედავად იმისა, რა აბრის ვარ, წიგნი დასრულებულია და ახლავე უნდა დაგბრუნდეს საბლში და უახლესს კლირში უნდა მივეტანო მოწესრიგებული ხელნაწერი — თრწლიანი შრომის შედეგი.

ყოველგვარი იმედისა და რწმენის გარეშე შევუღიპი რედაქტორის ნითათების შესრულებას ექვსი დღის განმავლობაში იატაკზე ვიჯექი და ისე ვცდილობდი გაგრეუხილები დაწერილი ქალაქის ვიგანტურ ზვინებში. კვირის ბოლოსთვის პირველი ნაწილი შევეკრიბე. 1933 წლის შობამდე ორი დღით ადრე რედაქტორს მივუტანე ხელნაწერი „ბანარობები ოქტომბერში“, კიდევ რამდენიმე დღის შემდეგ კი — „იქ, ბორცვებს აქითა: ბანარობებში“ იმ დროს იყო დაახლოებით მილიონი სიტყვა. სხვადასხვა დროს რედაქტორმა თითქმის მთლიანად გადაათვალიერა ეს ხელნაწერი, მაგრამ მაშინ ფრეგმენტები ერთმანეთთან ჯერ არ იყო დაკავშირებული, ახლა კი მან პირველად შეალო მოწესრიგებული ფორმით წაეთხვა და გამოირკვა, რომ ინტელუციამ მან არც ამჯერად უღალატა: როგორც მეუბნებოდა, წიგნი დასრულებული იყო.

წიგნი დასრულდა არა იმ ახრით, რომ შესაძლებელი იყო მისი დაბეჭდვა ან თუნდაც წაკითხვა. არა, ის ჯერ წიგნი კი არა, ჩიონჩი იყო, მაგრამ ოთხი წლის განმავლობაში პირველად გამოჩნდა ჩიონჩი წინ იყო განდითხული ერთობლივი შრომა რედაქტორებზე, ცალკეული ეპიზოდების ერთ მოუღალ ჩამოყალიბებაზე და, რაც მთავარია, მუშაობა შემოკლებასზე, მაგრამ ახლა მე მქონდა წიგნი და ამიერიდან ველარაფერი, იმედგაცრუნებაც კი ველარ წამარამედდა მას. ეს რედაქტორმაც ნითხრა და მე უფერად ვიგრძენი, რომ იგა მართალი იყო.

მე იმ კაცს ვგავფი, რომელიც გგონია, სადაცაა ჩიონჩება და მაინც ეკანასკელი, იმედგადაწერილი გაბრძოლებით აღწევს ნაბარს. ჩენი სულა უდაღეს, ჯერ უცნობ აღმაფრენა და აღტაცებას განიცდიდა, და თუმცა ტვინი დამუღდა, სხეული კი გამოფიტული იყო, იმ მომენტში თავს ქვეყნად ვგელაზე ძლიერ აღამიანად ვგრანობდი.

ყველაფრიდან ჩანდა, რომ ჯერ კიდევ ბევრი პრობლემა უნდა გადამიქრა, მაგრამ ახლა ჩვენ წიგნი გექონდა და სამუშაოს ბედნიერი თავდაჯერებულობის გრძნობით შევუღიპით. უპირველეს ყოვლისა, წიგნის კონსტრუქციის მოცულობით ვიყავით შემოფოთებული, თვით ახლანდელი „ჩიონჩის“ ფორმითაც კი „ბანარობები ოქტომბერში“ ათჯერ აღმატებოდა ჩვეულებრივ რომანის მოცულობას და თორავ უფრო გრცელი იყო, ვიდრე „ომა და მშვიდობა“.

სრულად ნათელი იყო, რომ ერთ ტომად ამ ხელნაწერს ვერ გამოვაქვეყნებდით; მაგრამ თუნდაც ხელნაწერი რამდენიმე ტომად გაგვეშვა, სულ ერთი იყო, ნაწარმოების კოლოსალური მოცულობა, პრაქტიკულად, მკითხველებში წარმატების შანსებს ზღუდოდა.

ამ პრობლემას პირისპირ შევეჯახეთ და რედაქტორი დაეყოფნებლად შევუღალე საქმეს. ხელნაწერს ჩაუდრამედა და აღმოაჩინა, რომ „ბაბრობებში“ შენაკანად დაარულებული და ერთ-ნაწილიდან თითქმის დამოუკიდებელი ორი ცხოვრება: ამსახველი ციკლები ~~არქიპისტი~~ მათგანის წარჩობაში მოქცეულია გმირის რიგბანი სიჭაბუკია დამშეულ ~~მეცხე~~ ~~მეცხე~~ ჩარჩობებში ეს დიდი თავდაჯერებულობის ღრთა ამაბული, როცა აღამიანის ცხოვრებას განსაზღვრული გრძნობა განაყებს. ნათელი გახდა, რომ ამ ორი ციკლური ხასიათის დინებებში მოქცეული მასალა აღამიანური ცხოვრებას ორ სრულად განახვევებულ ქრონიკას წარმოადგენს, და, თუცა ამ დროისთვის მეორე ციკლი უფრო მეტად იყო დასრულებული, ლოგიკური ინტეგრირება ვერ პირველი ციკლი დაგვესრულებინა და გამოგვექვეყნებინა; ასეც მოვიქცეთ.

დავიწყე მუშაობა პირველ ნაწილზე. მე სწრაფად გადავეთე კონსპექტი, რომელშიც ასახული იყო არა მარტო წიგნის საერთო სიუჟეტის განვითარება. პირველი სტრიქონიდან უკანასკნელამდე, არამედ ის თავებიც, რომლებაც საბოლოოდ დასრულებულად მიმაჩნდა, რომლებიც დაწერილი იყო ნაწილობრივ და რომლებიც სრულებით არ იყო დაწერილი; ამ კონსპექტით დავიწყეთ წიგნის დასაბეჭდად მომზადება. ამ მუშაობამ მთელი 1934 წელი შეიწირა, 1935 წლის დასაწყისისთვის წიგნი დამთავრებული იყო, ხოლო იმავე წლის მარტში წიგნი გამოვიდა სხელწოდებით „ღრთის და მდინარის ამბავი“.

უწინარეს ყოვლისა, წიგნი მეტად აგრძობულ შემოკლებას სჭირებდა და, თუკი გვეითვალისწინებთ მისი შექმნის თავისებურებებს და აგრეთვე ჩენს მაშინდელ დადლილობას, მე არ შეშეალო მარტოს მეტვართა ეს საქმე.

შემოკლებანი ჩემი პროუესიული მუშაობის უველაზე მწელი და უამიოვნო ნაწილი იყო: მე ნუდამ წყრა მერჩინა შემოკლებაზე მუშაობას. ამასთან, თვითკრიტიკის ის გრძნობაც კი, რომელიც მე მქონდა საკუთარი ნამუშევრის მიმართ, ამ ოთხი წლის თავგადაკლული მუშაობის შედეგად მოჩლუნგდა, როცა თითქმის ხუთი წლის მანძილზე შენი არსებიდან ვულკანურ ლავისავით იღვრება ნაწარმოები, რომელშიც აქსოვ შენოქმელებითა ენერგია: თვითი აღიოთ აგიზგაზებულ ენებას, ძალიან მსუღია მკვეთრად გადაართო, ქირურგის როლში ჩადგე, დაუნდობელი ციკანისხლიანობით აკეთო საწმე.

ეს, რამდენიმე კონკრეტული მაგალითი ამ სიძნელებებსა, რომელთაც ჩვენ წავაწყდით. წიგნის პირველ თავში ნოგზაურობაა აღწერილი — მატარებელი დამით გადასტრია ეირჯინიას. წიგნში ამ თავის დახიშნულება თითქოს უბრალოა — შესაყალმა უნდა წარმოგვიდგინოს რამდენიმე მთავარი მოქმედი გმირი, შექმნას ფონი შემდგომი მოქმედებისათვის და შეიძლება თვით მატარებლის მოძრაობით, მიწის დუნილში აღბეჭდოს გარკვეული რიტმი, გამოიწვიოთ გრძნობები, რომლებაც წიგნის ბუნებას განსაზღვრავენ. როგორც ხედავთ, ამ თავის უდავო როლი წიგნში ხათელია, მაგრამ საერთო იღვასთან მიმართებაში ეს როლი მეორადია, ანტიომ ამ თავმა წიგნში შესაბამისი მოცულობის ადგალი უნდა დაიკავოს.

ოთხეინაღში კი მატარებლის დამით სულის აღწერას იმდენა ადგილი უკავია, რამდენაც ამჟამად აღემატება ერთი საშუალო მოცულობის რომანს. ამ თავის ნაცვლად წიგნში საჭირო იყო ერთი-ორი მომენტო თავი, მე ეს ასი ათასზე მეტი სიტყვა მქონდა დაწერილი; პირველი თავის პროპორციების შეცვლა ნათელ სიგნალს იძლეოდა, თუ რა მუშაობა გველოდა ხელნაწერის ასეა ნაწილებზე.

რაც მატარებელზე დავწერე, ნამდვილად კარგი იყო. მაგრამ აქ წავაწყდი ისეთ რამეს, რითვისავე მხად ენდა იყოს ყველა, ვისაც კი წიგნის დაწერა სერს: ეს იყო მწარე გაკვეთილი — შენგან დაწერილი შეიძლება ბრწყინვალე იყოს, შეიძლება ამისთანა დღემდე არაფერი დაგიწერია და მაისც ხელნაწერს, რომლია გამოქვეყნებაზეც ფიქრობ, არ მოერგოს. ეს საშინელება იყო. მაგრამ სამართლისათვის პირდაპირ თვალეებში ენდა შემეხვდა და ჩვენ ამ გზით წავედით.

ეს გზა აისხლანაი გზა იყო. ოთხეინაღის პირველი თავი, თავი, რომელიც თვით რედაქტორს, ჩენს ნაღვალს შორის, ერთ საუკეთესო ნაწილად მიაჩნდა, ხელნაწერიდან დაუნდობლად ამოვიღეთ, ამ თავზე მოლიამად — პირველი სტრიქონიდან ბოლო სტრიქონამდე, უარი ვთქვით, ორმოცდაათი ათას სიტყვიანი თავები ათა ათასსიტყვიან თავებზე დავიყვანეთ. აღმოჩნდი რა გარდაუუვალი აუ-

ცილებლობის წინაშე, მე დაუნდობელი ადამიანის თვისებები შევიძინე და ერთი-ორჯერ ისე შევამოკლე, რომ რედაქტორის სურვილსაც გადავაქარბე.

მეორე პრობლემა, რომელსაც ხშირად და ნიმიედ ვაწყდებოდი შენობებშია პრაქტიკაში, სხვა ხასიათისა იყო — წერის დროს ხშირად ვცდილობდი მთელი თავისი სიარულითა და აიზუსტით აღმედგინა ცხოვრებისეული გარემოებანი. მაგალითად, წიგნის ერთ-ერთ თავში დახატულა იყო ოთხი ადამიანი, რომლებიც ოთხ საათს შეუსვენებულე ვლადიკავიბოდნენ ერთმანეთს. ოთხივეს ძალიან უკუარა ლაპარაკი, ხშირად ლაპარაკობეს ან, ყოველ შემთხვევაში, ცდილობენ ოთხივემ ერთად ილაპარაკოს. საუბარი წარმოტაცო და ცოცხალი გამოივიდა, რადგანაც ვიცოდი ცხოვრება, ხასიათები, ამ ადამიანებია ენა... ეველაფერი ცხოვრებიდან — პირველწყაროდან ვიცოდი და მახსოვდა. ოთხი ნოლაცობს სცენა ასე წარმოიშვა: ახალგაზრდა ქალმა ქმარი მანქანაში დატოვა და დედასთან შეიბრანა. სწორედ ეს ქალია ერთ-ერთი ნოსაებრე. ქმარი მოუთმენლად აიღევა მანქანის სიგნალს. ქალი კი ერთა და იმავეა იმეორებს: «ეველაფერი რიგზეა. ეველაფერი რიგზეა. ხეთ წუთში ადგილზე ვიქნები». სინამდვილეში ეს ხეთი წუთი ოთხ საათად იქცა და უბედური ქმარი ოთხ საათს უხშობს ცოლს მანქანის აიგნალით. ამ დროს კი ორი ქალი და ორი ახალგაზრდა კაცი — ყველანი ნათესავეები — გრძელ საუბარში გართულნი სხედან, არჩევენ ცხოვრებისეულ წერილმანებს, მასწავდნენ ქალაქის თითოეულ ნებოყრება — მათ წარსულს, ახლანდელი ყოფის პერიპეტეებს, მომავლის პერსპექტივებს. ნე ეს სცენები ჩავიწერე ისე, როგორც ასეზის მინახავა, ნომიამენია, მიგვრძნია. მართალია, თვით საუბრის მინაარსი, სიტყვებე, ნახაწილეთა ენის თავისებურებანი, ბუნებრიობა შესანიშნავი იყო; მაგრამ ამ ოთხი ადამიანის საუბარი ოთხნოცა ათას სიტყვად დამიჭრა — საბეჭდ მანქანაზე ერთი ინტერვალით გადაბეჭდილ ორას გვერდად — და ეს სცენა შეორებარისაოვანი იყო — გიგანტური ნოცელობის წიგნში; ცხადია, ამ სცენაზე უარი უნდა შეთქვა, თავისთავად რაც არ უნდა კარგი ყოფილიყო.

ასეთი იყო ჩვენი მოავარი საინელეები ხელნაწერზე მუშაობის დროს და, თუმცა მისი პუბლიკაციის შემდეგ არცთუ იშვიათად გაისმოდა ხმები, წიგნა ნოივებდა ზოგიერთი ადგილის შემცირებით, მაინც მიმაჩნია, რომ იმ დროს, ხელნაწერის შემკობებაზე მუშაობის დროს, სვე უდიდურესი რადიკალები ვიყავით.

იმ პერიოდში ჩემი პერტო ჩანადიქრის გახზორციელებანე მუშაობით ვიყავი მთანტქმული. ვწერდი დავმთავრებულ ნაწილებს, ყვეებლი შეპაერთებულ ხაზემს, რაც ძალიან სერაონულა სიქმე იყო.

ეს იყო გამოსავალბებელი შრომა, რომელიც ერთი წლის განმავლობაში მართმევედა ზღვებსა და დამეებს. და აა, ამ წიგნაწედა უნთავრეს სიძნელეს. მე ისევე ბევრს ვწერდი. ვწერდი არა მარტო იმას, რაც აუცილებელი იყო წიგნისთვის. შეპკრობალი ვიყავი რომელიღაც საინტერესო სცენით, ატანლი ვიყავი იმ ვადოსნური ხელკას, რომელიც ადამიანს შემოქმედებათი მუშაობის ცხარე ენის ეწვევა ხოლმე, მე ათასობით სიტყვას ეხარჯადი ერთი ეპიზოდის აღწერაზე, რაც არაფერა მატებდა წიგნის საერთო იღვას. წიგნი კი სწორედ შეკვეცას, დავადობელ შემჭირებებსა მოიხსოვდა.

ამ წლი, მანამდეზე ოთქენის ნახვეარი მილიონი სიტყვა დავწერე და ბუნებრივია, წიგნისთვისა აქედან ნახლოვდ მცოივ ნაწილი გამოდგა.

ჩემი ნეთოდთა თავისებურება აკრკულდ, მთლიანად ამომწურა ნახალა, კიდევ ერთი ცთომილების საბაბი გაბდა. მიმაჩნია, რომ კიდევ რამდენიმე თავი უნდა დამეყენას საჭირო კონვლივამდე, რომ წიგნს საბოლოოდ დასრულებული საზე ნივლი. ეამ იცის, რამდენჯერ წამოგებრი ეს საკითხი რედაქტორთან. მე გუუბსებოდი, რომ ეს თავები აუცილებლად უხდა ჩამერთა წიგნში, თუნდაც იძიტომ, რომ წიგნი ამ თავების გარეზე სრულყოფილად არ მამენდა. რედაქტორი კი მიბტყილებდა, რომ ვედებოდი. ასლა ებედავ, რომ ძირითადად ის მართალი იყო, მაგრამ იმ დროს იდეე ჩენი წიგნისა წიაღნი ვიმყოფებოდი და გამოსვლას ვერი ვახეხებდი, ამგარად მაკვდა აკტიონ დიატანცია, რომ უფროსი უხინლად შეშეღსებინა ჩენი ნაწროში.

მოულოდნელად დასრულდა ხეთი წლის წამება და თავგადაკლული შრომა. ოქტომბერში — პირველად იმ წელს — ორი კვირით დამასვენებლად წავედი ჩიკაგოში. როცა დავბრუნდი, აღმოჩნდა, რომ ავმს რედაქტორის ჩვეული სიღმნეთა და თავდაჯერებით გაუგზავნია წიგნი სტამბაში — რომისი უკვე ასოთანწყობებთან იყო და აკაბადობებდნენ. ამაა არ მოკვლოდი — შეცბებებულს და დაბნეული ვიყავი. აოქვენ ეს არ უნდა გაგეკეთებანათ, — ვებ-

ნებოდი რედაქტორს, — წიგნი ჯერ არაა დასრულებული. მის დასამთავრებლად კიდევ ექვსი თვე მჭირდება-მეთქი.

რედაქტორი კი მხასულობდა, რომ წიგნი უკვე დასრულებულია, და თუკი კიდევ გავაგრძელებდი მარზე მუშაობას, ექვსი თვის შემდეგ კიდევ ექვს თვეს მოვიხლოვდი და ეს სამუშაო ისე გაგრძელდება, რომ ბოლოს და ბოლოს წიგნი ვერასოდეს გამოვიდოდა. მუშაობის ასეთი სისტემა, — განაგრძობდა ის, — ნენ არ გამოგადგება. მაშინვე არ ვეკუთვნივდი იმ ტიპის მწერლებს, ვისაც სრულყოფილებამდე დაჰყავს მწერლობა ახრით, ჩემს არსებაში ახლა თუ, ოცდაათი წიგნი იღო და ამოცანა წათი დაწერა იყო და არა რომელიმე მათგანის სრულყოფაზე განუწყვეტელი მუშაობა. იგი არ უარყოფდა, რომ მუშაობის გაგრძელებით წიგნი გარკვეულ ღირსებება შეიძენდა სრულყოფის თვალსაზრისით, მაგრამ ნიაჩხადა, რომ ეფექტი იაეთი ძლიერი არ იქნებოდა, როგორც მე ვვარაუდობდი: მეორეს მხრე, ეს ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ წიგნი უნდა დაბეჭდოს ყოველგვარი დაგვიანებისა და დასახების გარეშე, რომ სრულიად უნდა გახუთავისფლდეს წიგნიდან, დავივიწყო იგი. შენდევ მათრთხილებდა, თუ როგორ რეაქციას გამოიწვევა წიგნი კრიტიკაში, რომ წიგნს ლანილვას დაუწყებენ დიდი მოცულობაათვის, ეპითეტებისათვის, ზედმეტი გამოთქმებისათვის და მე ასეთი რეაქციისათვის მზად უნდა ვყოფილიყავი.

ბოლოა რედაქტორი მიჩნევიდა, რომ გამეგრძელებინა მუშაობა წერის სრულყოფაზე, რომ უნდა ვისწავლო წერა, უნდა დავძლიო დაბნეულობა, დროის ტყუილი ფლანგვა, უსარგებლო ჯაფა, და ამით ჩემი მომავალი წიგნები უფრო მთლიანი და სრულყოფილი გახდებოდა, — მაგა იქ, სადაც მიიხსრავებოდა ყველა ხელისათვის, — მაგრამ ოსტატობის დაუფლება უნდა განვაგრძო ჩემივე არჩეული გზით — ვიარო ხელსაცემებით, ბრძოლით, ვეძებო ჩემი საკუთარი გზა — მხოლოდ ასე შევიძლებ წინ სვლას.

1935 წლის იანვარში კორუპტიორის ჩასწორება დაეამთავრე; სასაგანალო ეგზემპლარი თებერვალში გამოვიდა. ტირაჟი მარტის პირველ რიცხვებში უნდა დაბეჭდილიყო. მაგრამ ტირაჟის გამოსვლის ქაშა აშერიკაში აღარ ვიყავი. ერთი კვირით აღრე ვეროპაში მიმავალ გემში ჩაეჭკტი. გემი თანდათან სცილდებოდა ამერიკას და ამ დამორების კვლობაზე, ჩემი განწყობილებაც ეცემოდა და ეცემოდა, ვიდრე ზღვარს. — სრულ სასაწარვეთილებას არ მიაღწია. ეს დაკუმულობა, ჩემი ახრით, იბრითადად ორგანიზმას ფაზიკური რეაქცია იყო, ხუთი წლის დაძაბული მუშაობის შემდეგ დასვენების ბუნებრივი შედეგი იყო. ჩემი ცხოვრება წარმომიდგებოდა გიგანტურ ზამბარასავით, რომელსაც წლების განმავლობაში კუმშავდნენ და ახლა წელ-წელა იწყებდა გამოსვლას. წიგნზე ფიქრისას საშინელ სულიერი სიცილიელეს გამოიცდიდი. აქამდე ასეთი ძალით არასოდეს მიგრძნია, რა ახლობელი იყო ჩემთვის ეს წიგნი, რა ღრმად შევიდა ის ჩემს ცხოვრებაში, და ახლა, როცა ის ამართებს, ჩემი ცხოვრება ნივარასავით დაკარიფლდა. ახლა, როცა წიგნი უკვე გამოუარა, როცა უკვე წამივიდა და ჩემს ნებას აღარ ენორჩილებოდა, დაძაბუბებას შემზარავმა შიშმა ამიტანა. თუმცა მთელი ახსებით დაბეჭდვისაკენ მივსწრაფოდი, მაინც რაღაც უცხადრო შაში მქონდა ნაბეჭდი სიტყვია. და მაინც, რაც კი დამიწერია და სქმე დაბეჭდვაზე მომდგარა, ყოველთვის ერთი და იგივე ამბავი მემართებოდა: როცა ნაბეჭდ სიტყვაში გამოშვლების ვანი უგებოდა, მე სასაწარვეთილებამ განვითვდი და გამომეცინელს ვეფედრებოდი შეძღვონ სეზონამდე გადაედო წიგნის ბუბლიკაცო; ასეთი რამ მემართებოდა მოთარობებთან დაკავშირებითაც, როცა რედაქტორებს ვხუთავებოდი ვადეულოთ ჩემი მოთხოვნის ბეჭდვა, რათა ააშუალებს მქონოდა ცოტა კიდევ წაშენუნაყა, კიდევ რაღაც დამემატებინა... დამემატებინა, მაგრამ რა, ეს მე თვითონაც არ ვიცოდი.

მთელ ჩემს არაებას სარცხილია ჯერ განუცდელი გრძნობა დაეუფლა. მეჩვენებოდა, თავიამომწრელიად წარესდები საჯარო განხილვაზე, როგორც ერთი საცხადოეა პელები, რომელსაც არავიარო ტალანტი არ გააჩნია და ამ კრიტიკოსების ვარაუდს განამტყიცებდა. რამელთაც იგი ისეთ პელებს კადევ ერთ მწერლად ნიაჩხადათ, ვინც ვერ გამიარაღა იმედი. აი, ასეთ სულიერ მდგომარეობაში ნუთუა ჩადედი პარიზში რვი მარტს — სწორედ მაშინ, როცა, ჩემი წიგნი უნდა გამოსულიყო ამერიკაში. მე წიგნის დასაფიწყებლად წადედი, მაგრამ ვერ დაევიფაყე, ვერ მოგვილდი მას. ქუჩებში დაფებუტებოდი გარიყრაყიდან დაბნელებამდე, გვიანდამიდან დილაშეუ. ორ კვირაში, სულ ცოტა, თოჯერ მაინც მოვისმინე შესსა საჯარო-ო-ში, ნერე ისევე ვებრეცხდებოდი ქუჩებს; ათი საათისათვის შეგადოდი სსსტუმროში და ვწვებოდი, მაგრამ ძილა არ ნეყარებოდა.

ამ ეოფაში გაეატარე რანდენინე დღე, მეჩვე ვითავა ვაძულებ მოგზაურობის ბიუროში

მიკვლიყავი, სადაც ჩემს სახელზე გამოგზავნილი კორესპონდენცია შეიძლება ყოფილიყო. იქ ტელეგრაფმა შელოდა. ტელეგრაფმა გამოიწვევლისაგან იყო გამოგზავნილი: „წიგნს ავტაკებით შეხვდნენ. აქებენ ყველა კრიტიკული შენიშვნა წინასწარა ვარაუდის ფარგლებში“. ტექსტი ენით უთქმელი სიხარულით წავიკითხე. მაგრამ მერე მისი გადაკითხვა დავაწყვე და ძველი შავი ეჭვები ისევ ამოტივტივდნენ ჩემს გონებაში, სადამოსათვის უკვე ვაწამე, რომ ეს შესაძლებელია ტელეგრაფმა სინამდვილეში განაჩენა იყო და ჩემი რედაქტორი მარტინოვიცაა. ტექსტიანი კაცი, ამნაირად მატყობინებდა წიგნის ჩაკარტნას.

ბიზლირთქა

სამი დღის განმავლობაში პარიზის ქუჩებს ვაწყდებოდი დარტყანებული ნადიროვით. შემდგომ ეს სამი დღე მთლიანად გაქრა ჩემი მეხსიერებიდან. მესამე დღეს რედაქტორს პანიკური ტელეგრაფმა გავუგზავნე, სადაც ვწერდი, რომ მზად ვარ ავითანო ყველაფერი გარდა ამ დაწყველილი გაუტყვევლობისა და ვთხოვდი ეთქვა შიშველი სიმართლე, რა მწიარეც არ უნდა ყოფილიყო იგი. ტელეგრაფმა პასუხი ასეთი იყო, რომ მე აღარ შემიძლო დაეგვიხებულყოფი არც მის სიმართლეში და არც წიგნის გამარჯვებაში.

ასეთი იყო, რამდენადაც მახსოვს, წიგნის შექმნის ისტორია და ის განცდები, რაც ავტორმა გადაიტანა. ვიცი, ეს ისტორია ძალიან ვრცელია; ისიც ვიცი, რომ იგი ვიდეოს ადამიანურ დაბნეულობათა და სასაცილო შეცდომათა ისტორიად შეიძლება მოგჩვენოს, მაგრამ, ჩემს ვარაუდით, სწორედ ესაა მთავარი ნამდვილი ღირებულება. ესაა ისტორია ხელოვანისა — როგორც ადამიანისა და როგორც მუშისა. ესაა ისტორია ხელოვანისა, როგორც ადამიანისა, რომელიც სრულიად უბრალო ოჯახიდან გამოვიდა და რომელმაც შეიცნო მთელი ტყვილი, მთელი დაბნეულობა... მთელი ცდომილებანი, რომელთა რკალშიც დედამიწის თითოეულმა ცოცხალმა ადამიანმა უნდა გაიაროს.

არასოდეს, არსად მთელი ისტორიის მანძილზე მხატვრის ცხოვრება იოლი არა ყოფილა. ამერიკაში კი, როგორც ხშირად მგონია, ხელოვანის ცხოვრება შეიძლება სრულიად აუტანელი გახდეს. მე აქ არ ვგულისხმობ თვით ამერიკული ცხოვრების რაღაც სულეერ უნაყოფობას, რაღაც მოაწყვენ მეშხანურობას, რომელიც მხატვრის პირველი მტერია და რომელიც აბრკოლებს მის განვითარებას. მე არ ვგულისხმობ ყოველივე ამას და აღარც კი მჯერა, როგორც ოდესღაც მჯეროდა. მე ვლაპარაკობ რეალური მხატვრული პროცესის კონკრეტულ პირობებზე, იმ სპეციფიკური ამოცანებზე ბუნებაზე, რაც ხელოვანთა წინაშე დგას. მე მგონია, რომ აქ, ამერიკაში, ამ ამოცანის ფიზიკური განზომილებანი უფრო ფართო და თვით ამოცანაც უფრო მსუბუქია, ვიდრე დედამიწის სხვა რომელიმე ნაწილში საქმე მართლ ის როდია, რომ ევროპულ ან აღმოსავლურ კულტურაში ამერიკელ ხელოვანს არ შეუძლია მოიძიოს წყარო, ტრადიციები, სტილური სტრუქტურები, რომლებიც უზრუნველყოფდნენ მისი ნაწარმოების ქემშობიარტებას და მიმტკიცეს. საქმე მართლ ის როდია, რომ მან უნდა შექმნას თავის საკუთარ ცხოვრებაზე და ამერიკული ყოფის უზარმაზარ სიფრცევებსა და ენერჯიაზე დაფუძნებული ახალი ტრადიცია. სწორედ ეს სიფრცევები და ენერჯია აკალიბებენ მისი იდეის სტრუქტურას: საქმე ის კი არაა, რომ მან ასეთ პრობლემებთან უხდება შეჯახება; მის წინაშე მდგომი ამოცანა უფრო მწველია: სიტყვის სრულყოფილი ფუნქციონირების ძებნა, მთელი სამყაროს, ახალი ენის აღმოჩენა.

ასეთია იმ ბრძოლის არსი, რასაც თვით უნდა შეეწიროთ. ამერიკული ყოფის მილიარდობით ფორმიდან, სასტიკი ძალმომრეობიდან და ბნელი ლაბირინთებიდან, რაც მისი მშფოთვარე ცხოვრებია არას წარმოადგენს, ამ მაწის ენიკალური და ერთადერთი არსიდან და ჩვენი საკუთარი არსებიდან უნდა ამოვიღოთ ჩვენი ყოფის ძალა და ენერჯია, ჩვენი სიტყვის ფუნქციონირება, ჩვენი ხელოვნების დედაარსი. ჩემი აზრით, სწორედ ამ ძნელ და ღირსეულ გზაზე შევძლებთ დავადგინოთ საკუთარი ხმა, საკუთარი ენა. საკუთარი შენეცნება — ყველაფერი ის, რაც ასე აუცილებელია ჩვენთვის, როგორც ადამიანებისათვის და როგორც მხატვრებისათვის, ამ გზაზე ჩვენ საკუთარი ამერიკა უნდა ვიშოვოთ. ამყავად, აა ამ წუთს, ჩემი ცხოვრების ამ ნონენტში, მე ჩემ ამერიკას ვეძებ.

1936 წ.





მომზადებულია ზღაპრულ მხარეში

მეხუთე სახარება...

საკითხი, რაზედაც ამ ნარკვევში იქნება საუბარი, ახალი არ არის, მაგრამ, კაცმა რომ თქვას, არც ისე ძველია, რომ ყველაფერი მზის გულზე გამოტანილად და გამუქებულად ჩაეტყუებოდა. მე მხედველობაში მაქვს გამოჩენილი ნორვეგიელი მწერლის კნუტ ჰამსუნი და მოკიდებულება საქართველოსადმი. მოგვხსენებთ, ჰამსუნი ავტორია ორი წიგნისა საქართველოს შესახებ: ერთია, „მომზადებულია ზღაპრულ მხარეში“, ხოლო მეორე — პიესა — „თამარ მეფე“. ნართალი ვითხრათ, საკითხის შესწავლის ისტორიას კვლავში მაინცდამაინც არ ჩაგდგომიყარ და არც ვიცი, რაზე მნიშვნელოვანი თუ დაწერილა ჰამსუნის პირველ წიგნზე — რაც შეეხება მეორეს — „თამარ მეფეს“. აქ კი დაბეჭდვით შემიძლია ვთქვა, რომ ჩვენში ამ პიესას პირველად პროფ. ფილიპე გოგიჩაიშვილი გამოეხმაურა. მან ჯერ კიდევ 1904 წელს გახ. „ცნობის ფურცელში“ (№ 2381, 2391) გამოაქვეყნა ერთი სტატია — „ნორვეგიელი პიესა ქართველთა ცხოვრებიდან“. შემდეგშიც დაიწერა ორიოდ სტატია „თამარ მეფის“ შესახებ (ვ. ნადირაძე, ნ. კაკაბაძე, ნ. რუხაძე). ეს არის და ეს წლების მანძილზე კი ჰამსუნის სახელია გარშემო სრული დუმილი სუფევდა: ან, თუ ასეცხდნენ, ასეცხდნენ როგორც პოლიტიკურ რენეგატს, კოლაბორაციონისტსა და პიტლერულ ნაციისტთან წილნაყარ კვილინგელს და ზედაც წვევლა-კრულვას მიაყოლებდნენ. სამწუხაროდ, იყო ამის მიზეზი. მაინც პოლიტიკური შეცდომების გამო, მეორე მართლაც ომის შემდეგ ჰამსუნი გაასამართლეს თავის სამშობლოში, შეაცრ სასჯელს მხოლოდ ხანდაზნულობით წყალობით გადაურჩა. ჰამსუნის შვილი ტორე წერს, რომ მამამისი „განუღვა თავისი ხალხის რიტმს და ისტორიის ბორბლებს ქვეშ მოჰყვა“.

კ. გამსახურდიამ კი თავის აღრიხილულ ესეე კნუტ ჰამსუნის შესახებ ასეთი P. S-ს დაურთო: — სამწუხაროა, რომ მიხრწნილებამა გადაშდვარი ჰამსუნი უანისტი კანიბალებისადმი მიმართით განიმსკვალა...

ვიღაცის ნათქვამი გამოგონია, მწერალს ურთზე შეპყრობა სიკვდილით. ჰამსუნს ბედმა არ არგუნა დღის ეს „წყალობა“. მან 90 წელზე მეტი იცოცლა, მაგრამ მისდა საუბედუროდ, როგორც მწერალი, იგი გაცლებით იმისე აღრე მოკვდა. ვიღრე თავად სიკვდილი მოვიდოდა მასთან (1952 წ.). 30-იანი წლებიდან მას თითქმის არაფერი დაუწერია, გარდა ავტობიოგრაფიული წიგნისა, მისი მდგომარეობისათვის და მახასიათებელი ათათურით — „ბაღებით დაფარული ბილიკები“. მას შემდეგ კარგა ხანი ვაერიდა, დრომ თავისი გაიტანა. ჰამსუნს დადსულოვნად „ჩამოაწერეს“ ღრმა სიბერეში ჩადენილი ცოდვები და კვლავ შეაყენეს ევროპის დიდა ლიტერატურის კვარცხლბეკზე. აქედან დაიწყო მისი, როგორც „თანამედროვეობის ერთ-ერთი უდიდესი მწერლის“ მეორე ცხოვრება. რამდენაზე წლის წინ საბჭოთა კავშირშიც გამოიცა ჰამსუნის რჩეულ თხზულებათა ორტომეული. ამ გამოცემის წინასიტყვაობაში ცნობილია საბჭოთა კრიტიკოსმა ბ. სტრუკოვმა ჰამსუნს „დიდი მწერალი და რეაქციონერი პოლიტიკოსი“ უწოდა. ეს „რეაქციონერი“, ალბათ, მწერლის სიცოცხლის ბოლო პერიოდს ეხება და მის მხატვრულ შემოქმედებასთან საერთო თითქმის არაფერი აქვს. როგორც მანს, სუბკოვმაც ამიტომ „გაატანა დროს“ ჰამსუნის პოლიტიკური შეცდომები:

„დრომ თან გაიყოლა უოველივე, რაც სხვიაეული და კალბი იყო ჰამსუნას შემოქმედებაში. ჩვენს ცნობიერებაში იგი წარმოადგება როგორც მხატვარი, სილამაზი და სიყვარულის მომღერალი, ეღრნესი შორსმჭვრეტელობით რომ გამოხატავს ადამიანურ გრძნობათა სირთულეს და ახალ კონფლიქტებს, რომელთაც მეოცე საუკუნე ბაღებს ატობრობდა ისტორიაში“.



რაკი ცოლები ამგვარ მიტევიბაზე, ან როგორც იველად ამბობენ „ქვეყნის“-ზე მიდგა საქმე, ჩვენც შეგვიძლია „დროს გაეატანოთ“ ჰამსუნას იველი გრძნობით შეაძლებელი ობიექტურობით განვთხილოთ მისი ნაწარმოებები საქართველოს შესახებ. ხოლო რაც აერთოდა ჰამსუნის შემოქმედებას შეეხება, უნდა ნოვანსენოთ, რომ იმ საეალალო ცდუნებანდე მას აღიარება არც უცხოეთში აკლდა და არც ჩვენში. მისი თანამედროვე მწერლები აღტაცებული იყვნენ დიდი ნორვეგიელი რომანისტის შემოქმედებით, ეს განსაკუთრებით თქმის ვი დე მოპასანზე, რომელიც ჰამსუნს უდიდეს მწერლად თვლიდა. მ. გორკი „წარმტაცი სულიერი ხედვის მწერალს“ ეწოდებდა მას. იგი აგანგებოდ მანისმნებდა „სიყვარულებრივში არაჩვეულებრივის დანახვის“ ჰამსუნისეულ ენარზე. ასევე წერდნენ ჰამსუნის შესახებ კუბრინი, ბალმონტი და სხვები. ა. ლუნაჩარსკი აღნიშნავდა ჰამსუნის საოცარ მიდრეკილებას ცხოვრებისეული დეტალებსადნი. რაც „დიდ სულიერ სკრებს იწვევს“. მწერალი ბენების ელემენტებში, შართლაც, უოფიერებას რაღაც იღვწალებით მოხილ ივროგლიფურ ნიშნებს ხედავა და ამ საიღვწალოების ინეთ ნოზიკას ქმნის, რომელშიც ჩინატულია მისი რომანტიკული გმირების „უღუერო ცხოვრების წარუშლელი ფრესკები“.

ლიტერატურასმცოდნეები სამართლიანად წერენ, რომ ჰამსუნმა გააფართოვა რეალიზმის ცნება, მან შეანელა გონების კონტროლი ცნობიერების დინებაზე, გააძახილა ურთულეობა გმირის „არამოტივირებულ მოქმედებაზე“. ჰამსუნისთვის უღატყაად მიაშვებლოვანია შემთხვევითი, წამიერი თუ მოულოდნელი იმპულსები, ზოგჯერ სრულიად აღოვავური გადაწყვეტილები თუ განწყობილება, რითა საფუძველიც უნოტივოა და გაუგებარი. ცნობილია ჰამსუნის რამდენადმე მიატოური თვალსაზრისი ბუნების შარადიული წრებრუნვის შესახებ, განსაკუთრებით „ტყია იღუშალებით მოხილი მიატერია“, ადამიანური ცხოვრების არანყვეულებრივად ძლიერი ემოციური დაძაბულობა, შეგრძნებათა ინტენსიურობა, დეოცებელი ენებები, სიყვარულას უოვლიანმეშვესგრეული ძალა, გმირების რთული ფსიქიკური წყობა, ხასიათების დისპარმონია და მათი შეურიგებელი შინაგანი ანტაგონიზმი. ამ მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი რომანები „შიმშილი“, „მასტერები“, „პანი“ და „ვიქტორია“, სადაც წეშლილობამდე მისული ალოგიზმი ცხოვრების საოცარ ფანტასმაგორიებში გადადია და ირრაციონალური კოფის წარმტაც სურათებს ქმნის. შინშილისაგან ლონენიბდილი და კრუჩხეებისგან წეწუხებული გონებადაბინდული... თითქოს ბედნიერი ეფლისწულია. რომელიც მიდია ზღაპრულ სამარტში, ხედაბა უღამაზეს პრინცესას — ილიაღს, ის სხვიოსანი ქალწული ვადიმებელი ეგებება მას, კისერზე მკლავებს შემოაქდობს, ასე გადაღს უმწავყვი ფიზიკური ტანჯვა უმადღეს სულიერ ნეტარებაში...

ეს არის ჰამსუნისეული „წერებების მისტერია დანშეულ სხეულში“. ნანგრძლივი შიმშილის რეალური გრძნობა შეშხარავია, ნაგრძან ამ გრძნობას ჰამსუნისეული მიბლიც აბლავს და მას სიამოვნებას წარმოაანელი ნეტარება ეძალევა ბედნიერებად ატყვას. ასე იქმნება მისი ფანტასტიკური, შაგრძან რეალურად განაორციელებული სამყარო, რომლის ცალკეული ზოგჯერ თითქოს უმნიშვნელი დეტალები სრულიად ახალი შემოქმედებითი სინათლით ბრწყინავენ და უფრო დიდ მიაბეჭდილებასა თუ აოციაციებს იწვევენ.

კნურ ჰამსუნს ორი სეუკენას მწერალია. მან თავის რომანებში, ნოველებსა თუ პიესებში დახება ძველის, პატრიარქალურის რღვევა და ახალ კანოვადობრივ ურთიერობათა დამკვლავრება, მისი თანამედროვეობას სოციალური და ეთიკური პრობლემები, ევროპული ცივილიზაციის წინააონდეგობრივი განუთარება. ჰამსუნმა გზა გაუკაფა ახალ ლიტერატურულ აზროვნებას და დაამკვიდრა ე. წ. „ფსიქოლოგიური რეალიზმი“, რამაც დიდი გავლენა მოახდინა XX საუკუნის ევროპულ მწერლობაზე. პარალელურად იგი გაიტაცა ისეთმა მოღერნიატულმა ტენდენციებმა, როგორიცაა „აზრის აერთბატელი ნახტიმები“, „ფანტასმაგორიების მოძალება“, „მოტივებს განბაზურთ თვითაებობა“, „ანგრევა უველაფრიაა, რაც ნიღვათულია და დეკონსენებული“, განთავისუფლება „სიმართლისა და კონივრულობისაგან“, უარუოდა ქეშმარიტებათა და მიზანწეწონილობის, უგელუებულებითი ეველაფრის, „რასაც სხვები ქადაგებენ“. მანვე აღამაღლა „დამანგრეველი სილამაზიო ორთბისა“ და „ღუთაებრი-

ვი შეშლილობის“ კულტა, „ილოგიზმის რკინისებური ლოგიკა“, რაც ამგვარ მკითხველს. ჰამსუნის თუ არა, უფელ შემთხვევაში, მისი გამოგზავნის მაინც ამგვარი კოსტორი. აზროვნება შედეგად აღამიანთა საზოგადოების საერთო „უგონობის“ და დაბნეულობის“, მათი ცხოვრებისა და ხასიათებია „შემაძრუნებელი ეწვესრივობის“. ესევე ამგვარად ამ-
 ელაგნებენ ისინი ასე ძლიერად მისტიკურ მიაწრადებებს ირრაციონალურად და მისტიკურ-
 ებისა და განდევნილობისადმი. შემთხვევითი არც ის არის, რომ ლიტერატურათმცოდნეებმა
 ჰამსუნის „მისტერიებს“ „ნებზეთე საჭარება“ უწოდეს. შეიძლება ეს რამდენადმე პარადოქ-
 სულად ელარდეს, რადგან მათი გამოგზავნა ხშირად ამეღაცებენ ალაღობისადმი ნიცშეანურ
 შიდრეკილებს. მათ ზიზღს ჰგვრით სუსტისა და მორჩილის მორალი. ისინი კონტრასტულ
 უკადრესობათა მომხრენი არიან — მაქსიმალისტები, სიყვარულსა თუ სიძულვილში, სიყვ-
 თესა თუ ბორბტებაში. მათი აზრით, თუ სიყვარულია, იგი გამანადგურებელი უნდა იყოს.
 თუ სიძულვილია — მომადგინებელი, სიყვთე — ეველაფრის მიმტევებელი, ბორბტება კი —
 ამასრჩენი. ეს უფელგან უნდა იგრძნობოდეს, როგორც ებრწიანთის დამახასიათებელი ნიშა-
 ნი, ანუ „ჯოჯობათის უბეში სილიადე“. ამასვე განობატავს ჰამსუნის ცნობილი პარადოქსი:
 — მე შიძულს ტილები, დამბალი ყველი და ლუთერია კატეხიზმები.

მიუხედავად მწერლის ცხოვრებისა და შემოქმედების ამგვარი პარადოქსული კონტრას-
 ტებისა, აბთლოდ იგი მაინც წარმოადგენდა, როგორც სილაჰანის, სიყვთის, სიყვარულია
 და სესოების ჰეხობტე, რომელმაც თავისი ნაწარმოებებია არაჩვეულებრივი მხატვრული
 სიძლიერით სიციცტალეშივე მოიპოვა ევროპული ლიტერატურის უდასიცოსის სახელი.

კნუტ ჰამსუნმა განსაკუთრებით პაპულარული იყო რუსეთში. ჯერ კიდევ 1910 წელს
 მწერდნენ მის შენსაბებ:

— არც ერთი თანამედროვე უცხოელი მწერალი არ არის ახლა ისე პაპულარული
 რუსეთში, როგორც ნორვეგიელი კნუტ ჰამსუნია.

იმასაც ამბობდნენ, რომ ჰამსუნის შემოქმედების ხასიათი უფრო რუსულია, ვიდრე
 ნორვეგიული. ალბათ იყავურად, მაგრამ მაინც უთქვამთ, „კნუტ ჰამსუნის რუსი მწერა-
 ლაია“.

ესე თუ ისე, ნორვეგიელებს იგი რაღაც „უცხო მოკლენად“ შიპნდათ თავიანთ ლიტე-
 რატურაში, არც თვითონ ჰამსუნის სცემდა დიდ პატივს საკუთარი ქვეყნის მწერლებს, ვარდა
 ბიერსონისა, რომელიც მისი აზრით, „ცხოვრების გზაზე მხოლოდ მზეს, ყვავილებსა და სი-
 კეთეს თესავდა“.

ბიერსონიც ვულწრფელი სიყვარულია წერდა „სიღლიც განშარტობულა და ეველს-
 თვის უცნობ“ ჰამსუნზე. ბიერსონის 20 წლის უბილეს ჰამსუნის არ დესწრებია, მაგრამ
 შშვენიერა ლექსა ნიუძდენა მას. სპასუხო სიტყვაში იეპილარმა დიდი შოწონებით მოიბ-
 სენია იგი:

— ეველა სახელთაგან მე დედისახელებ ერთადერთს, მხოლოდ იმიტომ, რომ მან ევრისად
 იპოვათ, ყოველთვის შორს ექირავს თავი ყოველგვარი ხმაურისა და ბრწყინვალე დღესას-
 წაულებსაგან. — მე ელაპარავთ კნუტ ჰამსუნზე. მინდა ვისარგებლო ამ შემთხვევით და
 შედღობა გიღაფუხადო მას...

ნორვეგიელი საზღვრე პაპაგები

საქართველოში კნუტ ჰამსუნის შემოქმედებას განსაკუთრებულა ყურადღებით ებყრო-
 ბოდა ჩვენი დიდი მწერალი კონსტანტინე გამსახტრდია. მან ჯერ კიდევ 1923 წელს გამო-
 აქვეყნა ესეე „კნუტ ჰამსუნის“, სადაც თავისი ვულწრფელი აღტაცება გამოთქვა „ნორვეგიის
 ცივი ფიორდების მეხობტე“ მწერლის მიმართ. მის ესეეში ვკითხულობთ:

— ჩემს საწოლ თთახში, — შოთასა და ილიას ქვეშით, მაღალი, მხარბეჭიანი, სოვალე-
 ბიანი კაცის სურათი ჰკვიდა; იგი საოცარის დაკვირვებით იცქირება წინ. ვაკვირება იხატვის
 მის სახეზე, თითქოს შიმშილისა და ტანჯვისაგან თავგაბელატებული კაცის ნაცვლად — ბუ-
 ნების წიაღში, ზღაპრული, ციდან ჩამოვარდნილი ბაღლი იყოს...

ბატონმა კონსტანტინემ, როგორც ვნახეთ, უკვე სახელმობეჯელ მწერალს „ციდან ჩა-
 მოვარდნილი ბაღლი“ უწოდა. ახლა, როცა ყოველივე ამას ვიხსენებ, ძალაუნებურად სენტ-

ეგზოტერიკის ვარსკვლავებიცუნა მოდგას თვალწინ. ასე მგონია, თითქოს ავტორს ამ „ციდან ჩამოვარდნილი ბავშვის“ წარმტაცი სახის შექმნისას პატარა კნუტ ჰამსუნი ჰყავდა მხედველობაში. არ ვიცი, ბატონ კონსტანტინესაც თუ გაუჩნდებოდა ამგვარი ასოციაციები, მაგრამ აღტაცებული რომ იყო ჰამსუნის შენობებში, ეს ცხადია.



განსვენება

... სტუდენტობისას მე და ჩემი მეგობრები ხშირად ეყოფილვართ ბატონ კონსტანტინესთან (იგი მაშინ გერმანულ ენას გვასწავლიდა უნივერსიტეტში). მეც იქ ვნახე პირველად იმ „ციდან ჩამოვარდნილი ბავშვის“ აურათი. მართალი ვიხსენებ, განიკვირდა კიდევ: შოთა, ილია და... ვიღაც უცნობი! ჯერ ვინმე ქართველი მწერალი მეგონა, მაგრამ ვერაფერს მივამჩვენე. ამიტომაც ეკითხე:

— ბატონო კონსტანტინე, ვინაა ეს სურათი?

გაკვირვებით შემომხედა და ირონიული ღიმილით მიპასუხა:

— იგი ათ არ იცი, ქაბუკო, უნივერსიტეტში ლიტერატურის ფაკულტეტზე ნეტავ რაღას სწავლობ?

ამგვარი დატუქვის შემდეგ სურათთან ახლოს მიმაყვანა, ერთხანს ეკურა და რატომღაც თვალმოხეჭულად თქვა:

— ეს ნორვეგიელი სანდრო ყაზბეგია — კნუტ ჰამსუნი...

იმ დროს ჩვენში საოცრად პოპულარული იყო ჰამსუნის რომანი „ვიქტორია“. რაც ცხადია, მეც მქონდა წაკითხული, მაგრამ ავტორის პორტრეტი არ მენახა.

ამ ამბავს აქ, ალბათ არც მოგეფებოდა, ასეთივე ასოციაციური კავშირი ჰამსუნსა და ყაზბეგს შორის ბ.ნ კონსტანტინეს ზემოთ ხსენებულ ესეშიც რომ არ ჰქონდეს მანიშნებელი:

— შეოცნებე ყრმს, სანდრო ყაზბეგის საყვარელ მთებში მომწყურებია წასვლა, იქ რომანტიკული ელგუჯასა და მათიას სამშობლოს ნახვა, ვინაიდან მჯეროდა, რომ ისინი მართლაც ცხოვრობდნენ, იბრძოდნენ თავგანწირვით, რადგან მათთვის ბრძოლა ხელოვნება იყო... ჰოდა, არა ნაკლებ მინდოდა ნორვეგიის ცივი ფიორდების ნახვა, იმ ადგილებსა, სადაც იღუმთალებით პირმოკვთული მოციქული ნაგელი იმსჯელებდა ტალღამ...

როგორც ჩანს, ბ.ნ კონსტანტინეს აზრით, ბუნების სიდიადის შეგრძნება აკავშირებდა ერთმანეთთან ჰამსუნსა და ყაზბეგს ან შეიძლება ამგვარ ასოციაციებს ისიც იწვევდა, რომ ცივილიზაციის ტყვეობისაგან განთავისუფლებულა და მთებში მწყემსად გახიზნული ყაზბეგია რადიკალთ შორულაც ჰყავს ჰამსუნის „რომანტიკულ გმირს“ — ინდოეთში გადახვეწილ გლანს, რომლის შეახებაც ბ.ნ კონსტანტინე წერს:

— იგი ბუნების წიაღში თერება ყვავილებისა და ბალახების სუნიით. იგი თერება და მისი პანთეონში — ერთნაირ ეგზალტირებულ ორგანოდ მიდის...

ისეთი იყო თვითონ ჰამსუნიც. იგი წერდა დ.რ ჰებელს:

— ზაფხული ჩემი საუკეთესო დროა. ლექსების უდიდესი ნაწილი ჩემს სულში ისახება, როცა ტყეში ვწევარ გულადმა, მაშინ მე ვცდილობ განვუღვე სინამდვილეს და დავუბრუნდე ბავშვობას, როცა სიჭონელს ვმწყემსავდი. აი სწორედ მაშინ ჩაისახა ჩემში ბუნებასთან გაერთიანების გრძნობა, რაც შემდეგ არასდროს განელებულა...

და შემდეგ:

— როცა გვიტხულობ ბუნების აღწერას თანამედროვე რომანებში — ზიზღის გრძნობა ნეუფლება, რადგან მაშინვე ვხედავ, რომ ეს არის თეორიული ცოდნა ბუნებისა... და არა ტყესა და სიჭრცესთან გაერთიანების წმინდა გრძნობა...

ამ გრძნობას იგი შეუღარებელი სიცხადით გამოხატავს თავის რომანებში.

— საოცარია, — წერს იგი, — მაგრამ მე ვგრძნობ რაღაც იღუმთალ კავშირს, ნათესაობას, ჩემსა და ყოველ ხეს შორის... და მენიჭება, რომ მე ვარ ნაწილი ამ ტყისა და ამ მიწისა, ტოტი ფიჭვისა ანდა კვი; დიახ, თუნდაც გვი, გაქვნილია ამ საოცარი სურნელებითა და ღვთაებრივი სიმშვიდით...

არის კიდევ ერთი სფერო ადამიანური ცხოვრებისა, სადაც მამსუნი და ყაზბეგი ერთ-ნაირ ასტროლოგიებს იწვევენ. ეს არას სფერო სიყვარულისა. ბ-ნი კონსტანტინე წერს:

— საყვირველია სანდრო ყაზბეგის გმირების მიყვარული, რადაც თავისებურად არააყლებ საოცარია მამსუნის გმირების ტრუობა. ჩვენს წინ დგას ნაშ ვიქტორიას, ჯიუტ ეფუარდას და ეინიან ტერეზას საბეება...

ეს არის „სიყვარულის სისხლიანი ისტორია“, „სივივის ნაბერწყალი“ რაც ყაზბეგას გმირებსაც ებება და მამსუნისააც. ამიტომ არც იცო რომელს მიაკუთვნო ბ-ნი კონსტანტინე სიტყვები:

— კითხულობ ამ სისხლით დაწერილ სტრიქონებს, ამ ბუმბერაზულ, მავრამ ჩემ ბრძო-ლას ადამიანის გულსა და ეინს შორის, ხედავ ამ პირსისხლიან ადამიანებს, რომელნიც „ალ-გემ იმას, ვინც თვითვე უყვართ“...

მართლაც, მამსუნისებური სიყვარული ყოვლისშთანთქმელი, შემადრწუნებელი და ტრა-გიკულად ამბლებულია. როგორც თვითონ ამბობს, სიყვარული „ყოფიანების ცეცხლოვანი ნუსიკაა“. „სივივის ხაბერწყალია სისხლში“, „წამიანის ნეტარება“, „უწნეობის ბალი, სადაც თუხედი სიკოეები ხარობენ“. მისი შეხედულებით, „სიყვარულია გზა უვაგილებითა და სისხ-ლითაა დაფარული“, ე. ი. უაღრესად კონტრასტულია, — ილილურიცა და ცინიკურიც, სუ-ლის შორცხვი შრიალიც და ვნების ისტერიაც, ნებარებაც და ტანჯვაც, ეს არის „ელექ-ტროლენი სისხლში, სადაც ყოველგვარი კონტაქტი აუეთქება და დაღუბვას იწვევს...“

ტრაგიკულია ყაზბეგისებური სიყვარულიც, დაუბეებელი და ყოვლასწემშესრავი ძალა, რომლია წინაშე უძღურია ადამიანის ნებისყოფა. განა მათიამ არ იცოდა ძმადნაფიცის ცოდ-თან, შზადოსთან რომ თავშეკაფება მართებდა? განა არ ებრძოდა თავის თავს, ნაგრამ „სივი-ვის ნაბერწყალს“ ვერ მოერია, მიყვარულმა „გონს გადაავლო“ და საშინელი დანაშაული ჩაადგინა.

სიყვარულს გზა მართლაც „უვაგილებითა და სისხლითაა დაფარული“ ყაზბეგთანაც და მამსუნთანაც, ესეც წმინს ერთგვარ მსგავსებას მათ შორის. მათი გმირები ჯერ სიყვარულით გვარს აცუამენ ერთნანეთს, მერე კი ტუბებთან „გვარცმულის ნეტარებით“.

გული თვალაფი

როგორც მოგახსენეთ, ბ-მა კონსტანტინემ კნუტ მამსუნს „ციდან ჩანთვარდნილი ბალ-ლი“ უწოდა. ეს აღბათ ამიტომ, რომ „ნორვეგიელი ყაზბეგი“ მართლაც განმარტობით იდგა ორი საუკუნის მიჯნას ევროპულ ლიტერატურაში. ასეთივე აზრია ჩვენში გამოთქმული ბუნების ორი დიდი პირსისხლის ალექსანდრე ყაზბეგისა და ვაჟა-ფშაველას შესახებ: 1924 წელს ვახტანგ კოტეტიშვილმა ჟურნალ „კავკასიონის“ პირველ-მეორე ნომრებში გამოაქვეყნა სტა-ტია „ალექსანდრე ყაზბეგი“, სადაც წერს:

— მეცხრამეტე საუკუნისა ქართულმა პოეზიამ მიაგნო ორ მწვერვალს, რომელნიც ეცხოვრ სუგანან სფეროთ ლიტერატურის სივრცეზე. ყველა სხვა ჩვენს მწერალს შეიძლება მოუძებნოთ თუნდ შორეულად მსგავსი ავტორი საქართველოა გარეშე, ნაგრამ ვაჟა-ფშაველა და ყაზბეგი კი სრულიად განმარტობით დარჩებიან, ზოლო ის სიმაღლეები კი, რომელზედაც მათ აიყვანეს ქართული სიტყვა და პოეტური გზნება, დარჩებიან, როგორც ქართული სუ-ლის გამძლეობის და სიდიადის ნიშნები...

ნორვეგიაშიც ასე წერდნენ ლიტერატურას მეოღნენი. საიდანღაცაა მოსული მამსუნი, ამიტომაც სრულიად უცხოა სკანდინავიური ხასიათისათვისო, ის კი არა, ასეთ უცნაურ ზღაპ-რებსაც უვებოდნენ მისი გამოჩენის შესახებ:

— სადაც, ნორვეგიის უკიდურეს ჩრდილოეთში ნადებათ კლდე ენდა აფეთქებინათ რკინივზის გასაყვანად და აი, აფეთქების გამაყრუებელი ხმა რომ გასმა, ქვებისა და უვამ-ლის ცისკენ აღმართული სუეტრიდან გამოვიდა გოლიათი, პირველყოფილი ადამიანი, რომე-ლიც ოღესღაც ზეაყებს ჩემწყვდიით კლდის გამოქვავულში, ეს იყო კნუტ მამსუნი, მან ვრბელი ბელები ჰქონდა და ატლანტია მხარები. იგი ცნობისმიყვარედ იბედებოდა აქეთ-იქით, თითქოს სიკეთეს ეძებსო. გული მას თვალეებში ჰქონდა გადაანერვილი. გრდემლივით მძლავრი

მკერდი ჰქონდა, მრავალ ტანჯვაში გამოწრთობილი, კამეჩივით ძლიერი და ბავშვივით მგრძნობიარე, მშვიდი, თანაც ათასგვარი განწყობილებით აღსავსე. იგი წამოიშარდა მითიდან და ფრთხილად მოგვიანლოვდა, ფეხებს მუხუხუნად ადგამდა მიწაზე, კბილებს ნაღირავით ყრულ აბრკიანებდა და თავს აქეთ-იქით ასე აბრუნებდა, თითქოა ქარის მობერვაზე არ ეხვევა საით უნდა წაუღლიყო. ამასთანავე არავის ჩაუღაპვას არ აპირებდა, კლდეში ეკრძობოდა სისხლისმამღლად არ უქცევია; მას მხოლოდ ხალთან შეხვედრა უნდოდა.

რამდენიმე ხნის შენდევ ეს გოლიათი წაფილა ქალაქისკენ, რათა ერთბაშად გაეკლო განვითარებდას შთელი მამილი და... გვიუღოთა ბოეტად, მწერლად... ეგელა ბრონიულად უყურებდა გამოქცაბულიდან გამოსული, ველურის ვსოდენ კადნიერ სურვილს, ამიტომაც ვჩვენებოდათ იგი ბუნებია უცხო ნაშეერად, რომელიც ქადაგებდა, «ცხოვრებას თანახმად ბუნებისა»...

განა ბუნებია არ იყვნენ ბუნების დიდი შესაიდუნლენი აღექსანდრე ყაზბეგი და ვაჟაფშაველა? ისინი თავბრუდახვეულნი ცხოვრობდნენ ბუნების ცოცხალ გარემოში.

ა. ყაზბეგი წერა:

— ნთვარე ჩასუღოთ და შავ სივრცეში ვარსკვლავები ვფრო ძალზედ გამოვებდნენ და ამშვენებდნენ იქაურობას. მთები თითქოს ვფრო ვახრდილიყვნენ და იკარგებოდნენ ღამის უფსკრულში. ამ მშვენებრა, ყრუს და სასიამოვნო სიღამოს, როდესაც ყნოსვა დაატკბობდა ვეფილ-გარეული თივის სუნი, კაცო რაღაც აღტაცებაში და შფოთვაში შედიოდა...

ბ. კობიაშვილი ვეიანბობს ვაჟას შეაახებ:

— ერთხელ მე და ვაჟა თიანეთში მიუღოდი. გზაში, კოფელ ვარცლთან შეეჩერდი და სოკოს დაეუწყეთ კრეფი. სოკოს ებნაში ჩვენ ერთმანეთს დაგმორდი. შემდეგ ვაჟა შინდია ბირში ვნახე დამჯდარი, გათუღიანებული, რაღაცას დაპარაკობდა. როდესაც დამშვიდდა, ნივედი და ვუთხარი: რა იყო, რა დაგეპართა, ვის ელაპარაკებოდი? ვიღაცას ვეკამათებოდი, მიმასუხა. «ბუნებაში ვეღლაფერი ცოცხალია, ვეღლას ენა აქვს, თვისუღლი მახლობელია. ტყეში შეიხდები ერთადა ნოტიუბული, წიფლები კიდევ ერთად და ერთნაირი მცენარეებიც ერთად ხარობენ»...

გ. ბუნების «ნისტიკური განცდაა». ტყის აღუქმლების «ეგზალტირებული ორგანა».

პამსუნი და მისი გშირებიც ასევე იყვნენ აღტახებულნი ბუნების «ველური სიღამაშით». ეს თვისება პამსუსს ბავშვობიდანვე დაჰყვა. სულ ტყეში ვარბოდა, კლდეებზე დაცოცავდა, მინდვრებში ვოხის ვაგნა დაგეღებდა, მწვემსობდა, თივაზე წვებოდა და ცას უყურებდა ან აწივის სრიალს ადევნებდა თვალს, ტკებოდა რუსი ფიორღებისა და თოვლიანი მწვერვლების ცქერით, მიმდვრის ვაგეღებს ელოღიანებოდა, შინ კი ბუბრიდან ჩამოსულ მზის სხივების თამაშს აგვირღებოდა. ღამ-ღამობით ვარსკვლავებს თვლიდა, ოცნებობდა. წერიკობდა არ იცოდა, მაგრამ მაინც რაღაცას «წერდა», ხატავდა. ვინ იცის, იტნებ ნაშინაც «ბუნებია მიღამაზის იეროღიფება» აღგენდა. განაკუთრებით თავსშია წვიმაში უყვარდა სირბილი. ტყეში ხეტიალი უღიღესი ნეტარება იყო მისთვის, დაღიოდა, ვიღაცას ელაპარაკებოდა, ვგროდა და თან მთებში ვაჭრილ ეხოს ვხმალრებოდა ან სულგამაბული უსშენდა ხარების შორეულ გუგუსს.

შემდეგ მან ვეღლაფერი ეს თავას ნაწარმოებებში აღწერა, როგორც საკუთარი ცხოვრების უბედნიერებასი დღეები, თუნცა სიამაღელიღში ძლიერ უბედური და ვატანჯული იყო. მთელი მისი ახალგაზრდობა შემთხვევით საშუაოებზე ვაატარა. ბავშვობაში მოვამაგარედ იღვა, მერე მეწილის შეგირდი იყო, შემდეგ მენახშირე, ცეცხლფარეში, მიწის დაქირავებული მუნა, სელზე მოვაჭრე, ტრანვიის კონდუქტორი, შეეტლე, მოხეტიალე ყურნალისტი და... მწერალი. წერის ვინა ყოველთვის თან სდევდა. წერდა, ბეჭდავდა კიდევ, მაგრამ დიდხანს ვერ ვღირსა აღიარებას, მშიერი, უბინაო, ვატანჯული, მიინც ვიუტად მიიწედა პარნაისსკენ. შიმშილისგან სასომანდილი ძლივს დაღასღასებდა ქუჩებში. ერთხელ გამოჩენილი ნორვეგიელი მწერლის ბიერსონის აბლამდეც მიადწია, უნდოდა მისთვის მოთხრობა «ფრიდას» ბელნაწერი ვაღიეცა, მაგრამ მსახურ ქალს ნთვრალი ვგონა და შინ არ შეუშვა. დამე სადგურში ვაათენა. მეორე დღეს კი ბიერსონმა ორიოდე ვგერდს ვაღაველო თვალი და... მსახობობა ურჩია. ამის შემდეგ პამსუნი ბევრს მოგზაურობდა. იყო ამერიკაში, იქაც ებრძოდა შიმშილსა და ავადმყოფობას.

მერე ის იყო, ბრწყინვალე რომანი «შიმშილი» დაწერა — «დოკუმენტი მისი ცხოვრე-

ბისა“, ამას მოჰყვა „სულიერი ცნობრება ამერიკაში“, რის შემდეგაც ცნობილმა კრიტიკოსმა გეორგ ბრანდესმა აუწყა მკითხველს:

— თქვენ წინაშეა ნორვეგიელი პროზაიკოსი — მწერალი, რომელიც ფაქტობრივად დამოუკიდებლად, უნდა რაღაც, შექმნიდა რაღაც, უკვე წარმოადგენს რაღაცა და უსათუოდ ვახდებთ უადი...

ასე ჩამოყალიბდა „ცივი ფიორდების მხობტე“ მწერალი მერკე ამსონის მწერლობის წიგნებიც, მათ შორის ცნობილი „ნისტრები“, „პანი“ და სხვ. ამ წიგნებში მის მიერ ნახაბი და წარმოსახული ბუნების მიატაკური სურათები...

ახლა ფიქრად ისიც მომდის, იქნებ ბუნებია ამგვარი მისტეგური განცდა მენცვიდრეობითაც მქონდა მიღებელი-მეთქი. ცნობილია, საქმეებში თუ ნუსაიჯში გართული დედამისი უცებ აღგებოდა, მთვარეულივით მადიდდა ტყეში და კიოდა. მთელ სიფელში მოსმოდა იქიდან მისი გულშემაზრავი კვილი. ყველანი შეძრწუნებულნი იყვნენ ამით, მაგრამ შინ მობრუნებულა რომ ჰკითხავდნენ რატომ კიოდიო, არაფერი ახსოვდა, ვაიკვირებდა კიდეც, „განა მე ვკიოდიო?“.

რომელიღაც ლიტერატურისმცოდნემ შენიშნა, ჰამაუნის მთელი შემოქმედება უდიდესი ტანჯვაგამოცლილი მწერლია სასოწარავეთილი კვილით. ვინ იცის, იქნებ ნართლაც ანგვარი კვილი იყო კნუტ ჰამსუნის შემოქმედების უმთავრესი ფორმა, ისევე როგორც თომას მანისთვის გოდება ანუ მოთქმა.

ზღაპრული მხარე

ყოველივე ამას შემდეგ, აბა რა გასაკვირია ჰამაუნის მართლაც, აგზალტირებულ ორგანიზმ ნისელი გატაცება ალექსანდრე უახზევიასა და ნავა-დშაველას „ზღაპრული მხარით“. სხვაგან საღ, თუ არა აქ, ამ ცადაწველილი მთების ატიტიურ ქაოსში შექმლია მის დამტკვარია-ყო ბუნების ვრახლიოზული სანახაობით, როცა მან რუსეთის ვავლით ძაუვიდან ფეხი შემო-დგა ჩვენს ქვეყანაში, მისი ეგზალტირებულ ბილვებია სატურხალიაც მაშინ დაიწყო. იგი ყველაფერს თვალვებით აღიწვამს, სმენით, სულის შინაგანი ხედვით, აულ ერთია გოლიათი ნიღბი იქნება ეს თუ აულ მცარე ნაწილი ბუხებისა. მისი რომანტიკული ფანტაზია რეალურ მისამღვილედ აქცევს დაწახულსა თუ წარმოსახულსა. ასეთებია მისი რომანების მთავარი ვნი-რებიც. ბუნებია სტაქიანი ჩაიბრული ნაველია („მისტრები“) ნიღლი არსება შეპკრობი-ლია ეთნოგური ნეტარებითა. ზღვის ბობოქრობის დუდანიწის ამღვრეულ ტყისა მოქმედ-ბის აღაოვბს, ყოველი ნეჭვი თრთის, იგი საკუთარ სისლში გრძნობს მუსიკას, თითქოს შე-ენრწყმის მთელ ბუნებას, მხეს, მთება, ყველაფერს რაც მის გარშემოა — ხეება, სილის ნა-ყარს მიწიზე, კვირტების სკდომის ტოტებზე. ყოველი ბალახიდან მოცმართება ათასობით უბილაგა ძაუი და გარს ებვცვა მის არსებას. სული მისი იზრდება ფართოვდება და ვლერს როგორც „არულბჰოვანი ორდანი“. ეს არია ბუნების ბელახადი დაბადება წარმოსახვაში, სინჰმის მავიურ-მუსიკალური სუბატანცია ააყვე ემსგავცება ჰამსუნს თაენი რომანის „პა-ნისა“ მთავარ ვმირს გლანს, რომელიც ნაგელიეთაა შერწყმული ბუნების დიდ სანახობას-თან. როგორც ამბობენ, ეს ნაწარნობი („პანი“) ერთი ააეკეთესოთაგანია მსოფლიო ლიტე-რატურაში, სადაც ბუნების ასეთი ნაძლავრი ზეგავლენაა აღწერილი. ჰამსუნს გლანი, მარ-თლაც, თვრება ბუნების სილამაზით. ზეიმობს მასთან ყრთაუ, ყურს უვცდებს ურინველებია ყვილ-ხვილა, მცენარეთა შრიალს, ხართბს და სწეას მათი კეთილყოფობით თუ უბედუ-რებით, გაბრუნებულა ველური მცენარეების ნათრობელა სურნელებით. გლანი ცრემლებს ღერის მათა საყვარულითა და თაყვანიაცემით. იგი ნეტარებს ბუნებას სულის მუსიკალური ბათოსით, „სინჰმის კეთილშოვანებით“, სიოს ნაზი ალერსით, „ღმერთების ბერპულით“ ღამას წყვდიადში. მისი გულა სავსეა ამ მთების, მინდვრების, ტყეების, ზღვისა და ხმელე-თის საოცრებით. იგი ლოცულობს ბუნებაზე, როგორც ღმერთზე. ამიტომაცაა შერწყმული ბუნებასთან. „ვარსკვლავთა სიმადლე“ თუ ლერჯი ზეცის უსასრულობა სადღაც შორეთში მოუხმობს მას, „მთანი მადალნიც“ უდახიან და ისიც მთვარეულივით მაჰყვება ოცნების გზას. თან ლოცულობს ღამეულ ბუნებაზე, როგორც მისივე გლანი ლოცულობდა:

— მადლობა შენ, მარტოაულო ღამეე, თქვენც, მთებო, წყვდიადო, ხმაური ზღვისა ჩემს

გულში. მადლობა სიცოცხლისათვის, სუნთქვისთვის, მოწყალეებისთვის ვიცოცხლო ამ დამით, მადლობა ჩემი გულის სიღრმისათვის! უფრო მიუვღე აღმოსავლეთს, უფრო მიუვღე დასავლეთს, არა, უსმინე ერთი — ეს მარადიული ღმერთია — ეს საჩუქრია, მე რომ მიჩურჩულეხს უფროში — მდებარე სისხლი მოელი ბუნებისა. ღმერთი, რაც შეფინება მე და მოველ ამყაროს...

ამ დროს კი საუდაც ხის ტოტზე გაწოლილი პანი უთვალთვალეს გვერდებზე და მისი ხიბლითგანსა.

ბიბლიკოსეა

კნუტ ჰამსუნმა ასე გლანსებურად განაცადა საქართველოს ბუნებას საოცრება. იგი გვარწმუნებს, რომ ჯერ კიდევ კავკასიის მისადგომებთან მატარებლის ფანჯრიდან უფრებისას, ესმოდა შაშვების გაბჟული წახვახი. აქ კი მოებში იგი ხედავდა როგორ მიიკლავებოდა ტყეში ბილიკი, მწყემსი კომბალს დაყრდნობოდა და რაღაცაზე ფიქრობდა, ვიღაც ღვდაკაცა სადღაც მიიქაროდა. თუნდაც ოცნებით მიახლოება კაცისათვის მისთვის რაღაც მისტიკური ხალვის დაუსლეველი მოლოდინი იყო და აი, როცა ის, მეუღლესთან ერთად კოხტყინიანი ეტლით ამოჰყვა საქართველოს სამხედრო გზას. ბუნების ამ დიდი ზემოქმედებით მოლოდინიც ახლა, ნან უახსახე ცადაზიდული, მისლმობვეული მთები, არწინათა ამოკი სრიალი ცაში, გაიგონა ცოკმორეული აფრვის ღრიალი, იბილა თვალჩაუწვდენი ხეებო და ვრანდიოზული მთები, კლდეები, მკინვარები, ჰამსუნმა აღრვეც იცოდა, თუ როგორ იყვნენ მოზიბლულნი ბუნების, ლერმონტოვი, ტოლსტოი და სხვები. ამ მოზიბე კავკასიონის სისტეკო არქიტექტურული ჰარმონიის სიდიადით. თვითონაც ნაკლებად როდი იყო აღტაცებული და ისიც არა ნარტო ბუნების ამ გრანდიოზული სანახაობათ, არამედ ხალხით, ადამიანებით, მითი ამოკი გარეგნობით, ლადი, თავისუფალი სიარულით, სხეულის გასაოცარი პლასტიკით, დინჯი, გულმოდგინე შრომით, შესანიშნავი ხელნაკეთობით. რასაც „ბიზანტიურ ინკრუსტაციებს“ აღარებდა, ჰამსუნის მახვალი ზედვა ისე უოგლისმომცველია, რომ ამ გრანდიოზულ სანახაობაში, მას არ გამოჩენია ვნის პირას ამოსული, გაუზღვრებელი, მტკრიო დაფარული და ეწყლობით მიმტკნარი უსუსური ბაბუაწვერა. ჰამსუნის ისეთი გულია მწერალი, რომ არ შეუძლია გვერდი აუაროს ამ საცოდაობას. ექნებ ვაჟას სულის ნათელიც თრთოდა მასში და ამ უზედურ ბაბუაწვერაში დაჩაგრული ადამიანის ბედს ხედავდა. ისიც ხომ მადლი მთების შვილი იყო, სიყვარულითა თუ სიკეთით გულავეს მწერალი!

ასეა თუ ასე, ჰამსუნმა ეტლი შეაჩერებინა, ორივენი ძირს ჩამოვიდნენ. მეუღლემ ბაბუაწვერას ღეროს მტკერი ფრთხილად გადაწმინდა ცხვირსახტვიო, მერე მეეტლე თვალჩაუწვდენ ხეში ჩაგზავნეს და პერგის წყალი ამოატანინეს. ბაბუაწვერას დაუსხეს და ერთხანს უცადეს რომ გაეგოთ „გაცოცხლდებოდა“ თუ არა ის „ბედშავი მცენარე“. როცა დარწმუნდნენ, „ავადმყოფმა მოიკეთაო“, ისევ ეტლში ჩასბდნენ და გზა განაგრძეს.

ეს რომ ლიტერატურულ ნაწარმოებში იყოს აღწერილი, მკითხველს, შეიძლება, სანტიმენტალობად მოსჩვენებოდა, მაგრამ როგორც ცხოვრების ნამდვილი ფაქტი, რა თქმა უნდა, შთამბეჭდავიცაა და დანახასიათებელიც, მით უმეტეს, რომ ეს ერთადერთი შემთხვევა როდია მათ მოგზაურობაში.

შესვენების აღვილას მეეტლემ ცხენები გამოლშვა, აღვირი ახანა და სინინდი დაუყარა. იქ სხვა მეეტლეებიც იყვნენ. რომელნიც ასევე ასვენებუნენ ცხენებს. აქ ჰამსუნმა შენიშნა, რომ ერთი ცხენი უსინინდოდ იყო დარჩენილი. ჯერ ეგრე გაიგო მართლა გამოეტოვებინათ თუ უკვე გაეთავებინა თავისი ულუფა. როცა გამოირკვა, რომ გამოორჩნოდათ, ჰამსუნმა აიძულა გაკვირებული მეეტლეები, სხვა ცხენების ულუფიდან გადაენაწილებინათ იმ უსინინდო მართლად დასჯილ ცხენისთვისაც.

ასეა, დიდი სილამიზის ხილვას სიკეთის ასეთავე დიდი გრძნობა ახლავს თან. ეს გრძნობა გადამდებია. გაოცებულმა მეეტლეებმა თავის მარცხეც იმდენი სინინდი დაუყარეს იმ „დაჩაგრულ ცხენს“, რაც ბევრად აღემატებოდა სხვათა ულუფას.

მოგზაურობმა კი ისევ განაგრძეს გზა, მაგრამ „ქმნა სიკეთისა“ არც ამით დამთავრებულა. ახლა, რაყის გაელის დროს, ფარაში ერთი ავადმყოფი ცხვარი შენიშნეს. უკვე მოთბინებიდან გამოსული მეეტლე ისევ შეაჩერეს. ეტლიდან გადმოვიდნენ და ავადმყოფ ცხვარს კონიაკი ჩაუახეს პირში. გაბრაზებული მეეტლე ჩხუბობს, ასინი კი ისევ მშვიდად სადებიან ეტლში და გზას განაგრძობენ.

ესეც ნამდვილი ჰამსუნია. მერედა რა ძალითაა გამოხატული დაჩაგრულისადმი დახმარე-

ბის ეს გრძობა მია შემოქმედებაში, განსაკუთრებით რომანებში „შიმშილი“ და „ნოტურები“.

ჰამსუნის შენობებებისთვის ნიშნულია ჩვეულებრივი, სწორად მეტად წყვილმანი ამბების ეტიკურ სფეროში გაღატანა და დიდ ნასტატებში განსოგადობა. დამახასიათებელია ცხოვრების დეტალებისადმი არაჩვეულებრივი მინიჭებულობის მინიჭებულობა. ჰამსუნის „ყენებს ე. წ. „შახვილი პლანის“ კინემატოგრაფიულ ხერხს. ზოგჯერ უკვე უკვე უკვე უკვე უკვე დედაბრია ერთადერთ გრძელსა და ჩაყვითლებულ კბილს, გვეგონებათ მთელი დედამიწა ამ კბილის გარშემო ტრიალებსო. მეტი ვალაც ვაგბატონის სალილეში ჩამაგრებულ ყვითელ ვარდა მოაგრდება და ისევ უცნაური ასოციაციების გუნგლებში შეიყვანს მკითხველს: თვითონ ია „ვაგბატონი“ კი სულაც არ აინტერესება. არც უცნობი ქალი, რომელიც მას გაუღამებს, მთავარია, ია ერთადერთი კბილი, ყვითელი ვარდი ან ვილაცის დიმილი და ანით გამოწვეული ასოციაციები. ასეთი „შინაგანი სულიერი აღტაცება რაზე წვრილმანით“ შენიშნული აქვს ბ-ნ კონსტანტისესაც თავის ესეში:

— ჰანკა — („ააალი მიწა“), — ამბობს ავტორი, თითქმის შეუმჩნეველი ნახვლევით ჰქონდა ლოყაზე, მაგრამ რთვა იცინოდა, ეს ლიდებოდა და მშვენიერ იერს ასლევდა მის სახეს.

ამის მეტი არადგროა ნათქვამი და სურათი უკვე მზადაა. ასევეა მოყვასის სიყვარული თუ დაზარულთა ქომაგობა, რაც ჩანს, როგორც ზემოშტანილ ეპიზოდებში, ისე მთელ მის შემოქმედებაში. განსაკუთრებით კი რომანში „შიმშილი“; თავად შიმშილით დაოსებულს დონეგამოლეულსა და თითქმის მისიკვადობებულ ჰამსუნს, ფავისი უაქწეო ნდგომარეობა კი არ სტახჯავს ისე, როგორც ის ამბავი, — სამოწყალოდ ხელებგაწვდულ მათხოვარს რომ ვერაფერა ასლევს, ვერ ეჭმარება. სადაც უსამართლობას წააწყლება, ვეღა ჩაგრულისა და დამცირებულის ნხარჯეა. აიეთი თვისებებია გამოხატული აწორედ ნაწარმოებში — „მოგზაურობა ზღაპრულ მხარეში“.

საბურნიული ლამი...

ამასობაში დარიალს მიეახლოვდნენ „დარიალი“, მკონი, პლინიუსსაც აქვს მოხსენებულო, — შენიშნავს ჰამსუნს. მოგზაურობაში ვერ უზარმაზარ კლდეებს შორის ნომწყვეტულ გზა გაიარეს, მეტი უცნაური მოაზრება და... საოცრობა: მუნიფარის... თითქოს სხვა სამყაროდან ამოზოდული გოლიათი გარინდებულა და თავადაც მოხიბლულა საქეთარი მშვენიერებით. სხვა მოებოც უყურებენ... არა, თვითონ ჰამსუნს კი არ უყურებს მთებს. მთები უყურებენ მას... ისევ აჩერებენ ეტლს. ისევ ჩანოდიან, ჰამსუნს თავბრუ ესმის ამ სილამაზისაგან. ისეთი გრძობა ეუფლება, თითქოს დმერთის პირისპირ იდგეს. დრებლები ნელ-ნელა მოცურავენ და შუაში ჰვეთენ ყახბეგს. ბევრი მთა მინახავს ამქვეყნად, მაგრამ აუე მოწყვეტული ნი-იდაგს, ვერ არასოდესო, — წერს ავტორი. თავბრუსხვევა ძლიერდება. იგი ხელებით ეჭიდება ეტლს, რომ არ გადნოვარდეს, მეტი ნისლი ჩამოწვება და ზღაპრული ჩვენები ქრება... იწყება აიხმარეთი. ცნობიერებაში ამოტივტივდება ყველაფერი. რაც აღრე გაეგონია ამ „ზღაპრული მხარის“ შესახებ — ნამდვილი თუ ნოვონილი, ეს აულ ერთია. მისთვის ახლა ყველაფერთ ნამდვილია (მან იცის, აქ არის კაცობრიობის აკვანი.) სადაც აქაა კლდეზე მიჭაქვეული პრო-მეტეოსი. ბაქონში ანთია მარადიული ცეცხლი. ახლოსაა არარატი. მართალია, ის სომხეთის საზღვრებს იქითაა, მაგრამ მაინც მოჩანს. აქ ბაბილონიდან ბევრი ებრაელი გადმოსახლდა. აქვეა ოსეთიც. ოსებს ისეთი იარაღები აქვთ. რაც კავკასიის არც ერთ ხალხს არ გააჩნია და სხვა და სხვა.

ჰამსუნს გაოცებულია მთის სოფლებით, სადაც შენობები ერთმანეთზეა მიჯრილი. ქუჩებია საერთოდ არ არის და ერთი სახლიდან მეორეზე გადასასვლელად მხოლოდ კამბეობი გამოყენებული. საცხოვრებელი ბინები კი, გვეგონებათ, თაროებზეა შეწყობილი. გრთვალს თითქოს ერთიანად გადაუხდია სახლებისათვის სახურავები და მხოლოდ სწორი ბანები დაუტოვებია. იქ ქალები სხელან ან ცეკვავენ.

მინდვრად ვილაც ახალგაზრდა გოგო ქერს მკის, აიხედავს, წელში გაიძარტება და გაუღიმებს მგზაურებს: ჰამსუნს მაშინვე დაიღვამს თვალს მას გასაოცარ მხეგრა-მოხერას. იგი საერთოდ გაოცებულია მთიელთა იერით, სიარულით, თავაზიანობით.

ღამე კობში გაათიეს და ერთხანს ისეირნა „თამარ მეფის კაყვასიაში“. მიუხედავად იმისა, რომ ცაზე მილუული მთვარე ეკიდა, ასეთი განათებული მიდამო მაინც არაად მინახავსო, — ამბობს. ამ საოცარმა სიღამაზემ ისე მძლავრად შემოღვტია, რომ ღონისძიებლმა ერთხელ კიდევ ჩაიჩოქა და გაოგანებული შიშვრდა ცის ნათელს. თან ღმერთსა და მის საოცარ შემოქმედებაზე ფიქრობდა. გრძობდა, რადიკ „ჯადოსნურსა და იღუმელ მხარეში“ მოხვდა. ისეთი შთაბეჭდილება მქონდათ. წერს, თითქოს ეს მთები სხვა, ზღაპრულ მხარეში მონვიდნენ აქ და შესდგნენ ჩემს წინაშეო. ნეტარებისაგან ტახში იწურებდა მტკიცე სიხარულით ხმა-მალა ელამარაკება საკუთარ თავს. იგი შებყრობილია ბუნების ხიბლით, გაოგანებულია... მერე მთვარეულით დგება და დედამიადით მიდის, მიდის ისე, რომ თვითონაც არ იცის საით, რისთვის? თითქოს სომნამბულით შებყრობილი იყოს. მიდის, ანგარიშმოუცემლად, გაღაივლის ზევს. ვადის მინდორში, ნახავს ცხენს, მოახტება და მიაქანებს, — მიაქანებს თავაწყვადილი ველური ვროდვით, თან ებრალება ყველა, ვინც ამ თვარ ღამეში ღოგინში წევს, სძინავს და მოყლებულია ამ ნეტარებას...

მერე ცხენი შეეცოდება, გაუშვებს და ფეხით გაუდგება გზას. თან ამხნევა, თუ ეჩვენება, თითქოს ვიღაც მოჰყვება ფეხდაფეხს უნებლიე შაში, აღრე უფროყოლი ამბები: ველური კაყვასიელი, ხანჯალი, ფაფახა... შინის ვრუანტელი, ავი ფიქრი, თუ წარმოდგენა, როგორ დაესხმის თავს იმ კაყვასიელი, როგორ შეებრძოლება თვითონ, მოჰკლავს, თან ხატვრა — ახ. ნეტავი ვინმე თანამემაძულეთაგანი უყურებდეს ამ გზირობას!

ის „ველური კაყვასიელი“ კი უფრადღებად არ აქცევს მას, ისე ჩაუვლის და მიდის თავისთვის. ბრძოლის ვანი და რომანტიკა ქრება, იღუმელი შიშვც თითქოს შეურაცხყოფილიცაა, ასეთი რომანტიკული მისტერიის გატრობით ამიტომ თვითონ აეკიდება იმ „ველურს“, პაპიროსს შესთავაზება. „ველური“ თავაზიანად უხდის მადლობას და ისეუ განაგრძობს თავის გზას. შეიძლება უოველივე ეს მხოლოდ მისი ფიქრების ექო იყოს. ისიც, რასაც ამის შემდეგ ყვება: ვითომ ვიღაცის სახლში შევიდა, აქ პარყვია. სასიყვარულო ებიზოდება, საზიფათო თაფგადსავალი, ხანჯლების ტრიალი, თან ეთნოგრაფიული წერაღმანები, ყველაფრით ღაინტერესება სახლის მოწყობილობა, ხალიჩები, იარაღი...

მართლაც რომ სატურნიული ღამეა! ღამე მიატყურის ხილვებია, სადაც ნამდვილი და მთკონილი ერთმანეთშია გადახლართული. მერე რა, განა მისა „მისტერიები“ ასე არ არის დაწერილი? პამსუნა ასეთი თხრობის რატატია. აღრეც ბევრი გამოჩენილი მწერალი მამართავდა სოხამდვილის მისტიკიფიკაციის ამგვარ ზერხს. ასე იტმნებოდა მოგონილი თავგადასავლისაგან შედგენილი მხატვრული ნაწარმოებები თითქმის ყველაფერს, რისაც ატენდალი თავისი ცხოვრებისა და ყოველდღიური თავგადასავლების შესახებ წერდა, — ტყუილი იყო. მთელი მისი ავტობიოგრაფიული ნაწერები ნამდვილი მისტიფიკაციაა. ეს ყველამ იცია, და არც არავინ ცდილობს შეამოწმოს ყოველივე ამის სინამდვილე. განა ჩვენ შეგუშვენის იმის ჯანმძიება, ნამდვილად გადახდა პაშაუსს ეს ამბები. თუ არა, ან განა სწორია მისა „თამარ მეფის“ განხილვა „იატორიულ სინამდვილესთან შესატყვისობის თვალსაზრისით“? რა თქმა უნდა, არა! სამწუხაროდ, ყველას როდი ესმის ეს. მახსოვს პირველად კ. გამსახურდიას „ღანღუბთან ლაციკას“ ბეჭდვას რა მითქმა-მოთქმა და ჩემი ხითხითიც მოჰყვა. აქიოდა, ტყუილებს იგონებს, სინამდვილეში არაფერა ამის მსგავსი არ მომხდარა და სხვა. ბოლოს ეს მართლაც „იქედნური სისინი“ იქამდე მივიდა, რომ კიდე მწერლის ამ ხაწარმოების ბეჭდვა შეწყდა და ეს დღემდე გამოუქვეყნებელი დარჩა. საკვირველი კია, ნეთუ იმ დღოცვილებს არაფერი გაუგონიათ საკუთარი ცხოვრების მისტიფიკაციის ზერხის შესახებ მწერლობაში? როცა ნამდვილი შემოქმედების პათოსი აბსოლუტურად მოიცავს მწერალს, აუცილებლად ქრება საზღვარი ნამდვილსა და მოგონილს შორის. მეტიც, ზოგჯერ მოგონილი მთლიანად ბატონობს ნამდვილზე. პოლ გერლენს და არტურ რემბო ბელგიისკენ რომ მიემგზავრებოდნენ, ნატარებელში ერთმანეთს ეამბობდნენ ვითომ მათ მერე ჩადენილ მკვლელობის დეტალებს. ვოლცამ უფრო მიუგდო, პოლიცია ამოიყვანა და ორივენი დააპატიმრეს. ოსვარ უაღლდი თუ შენიშნავდა მასთან მოსაუბრე ნამდვილ ამბავს ყვებოდა, ზიზლით შეაქცევდა ზურგს. ერთხელ ახალგაზრდა ანდრე ეიდს უთხრა: ემაწვალო, თქვენა ტუჩება ისეთი მონაზულობა აქვს, თითქოა არასოდეს ტყუილი არ გეთქვათო, და განშორდა.

ასეთი მაგალითი უამრავია და რაღა ჩვენთან იქცევა ეს მკრეხელობად? მათ უშეტეს, როცა სატმე ცხება ისეთ მწერალს, როგორიც კნუტ პამსუნია. ავი მისი ნაველიც ამბობს:

— აბა, რა პარყვბლობას მოგვიტანა თუ ცხოვრებას წაფართმევთ პოეზიას, ოცნებას, სიღამაზის მისტიკას, ტყუილს?..

მბკვარდალეული...



დილით თერგის შემდეგ არაფერი გამოჩნდა. გარშემო ისევ მთები, მთები და მთები...
ჰამსუნს შერს ქართველების, რომელიც მომორებულნი ყველაფერს, მშაქსუნსა — ცხოვერო-
ბენ. რა ბედნიერნი არიან — ცოტა მიწა, ცოტა ცხვარი. ახვა რაღა უნდა მშაქსუნსა

ბავშვობაში ისიც ხომ ბედნიერი იყო, თუმცა როგორც ვიცით, ძლიერ მძიმე ცხოვ-
რება ჰქონდა. როგორც უკვე მოგახსენეთ, ისიც მთებში ცხოვრობდა, ფიორღებში, მწყემ-
სობდა, თამაშობდა, ბუნების ველური სილამაზით ტკბებოდა და შემშლილობდა. როგორ ჰგავს
ყველაფერი ერთმანეთს, მაგრამ ეს მაინც ახვაა, უკეთესი, რაც კი ოდესმე უნახავს, ან გა-
ნუცლია. შემდეგ ისევ ნატვრა:

— ნეტავი შემეძლოა სადმე აქ დასახლება! რომ აქ ვცხოვრობდე, ალბათ, უფე და ღამე
აღტაცებისაგან მჭილს ვიბრაგუებდდი მკერდშიო!

ჰამსუნს მარტო საქართველოს წარმტაცი ბუნებით როდია აღტაცებული, — ხალხითაც.
იცის, რომ ამ ხალხმა უამრავი ბრძოლა გადაიტანა. მას სრული განადგურებით და მოსპო-
ბით ემუქრებოდნენ, მაგრამ ყველაფერს გაძლო, რადგან: ქართველები ჯანაღი და ძლი-
ერი ხალხია. მათ არ უჭახავთ ბრძეობა ალიაქოთი, არ იციან აჩქარება. ისედაც ბევრი დრო
აქვთ, რომ იცხოვრონ. მათ შეუძლიათ მხოლოდ ხეხილით იყვებონ და მაინც იარსებონ. ალა-
ჰმა უწყის, ვერძელები და ამერიკელები რათი დგანან ამათზე მალდა! სიღიაფე ხომ იმი-
თაც იქნება, რაც წვრილმანია, რაც არ უნდა თქვა, ზენი საუკუნე მაინც უბადრუკია. მე
ვიცნობ გენიოსთა მთელ წყებას, მაგრამ აქ ათიოლ მათგანს ერთ კარგ ცანხზე გავცვლიდი.
ღირებულება არ ადევს მუცშივი ფაი. თეატრალური დიდება შეიძლება ერთ აქაურ ქა-
მარში გაცვალო. სულ ერთია, დრო მაინც სობა ერთსაც და ნეორეაც. იგი ყველაფერს
ახურდავებს წვრილმან ფაეფლობად...

(— თ, კავასია, კავასია, — წამოძახებს ჰამსუნი, — პოეზიის უდიდესი ვიგანტები იყვნენ
აქ და ეწადებოდნენ შენს უშრეტ წყაროს...)

ჰამსუნი ამავე წიგნში წერს პოეზიის ამ „ვიგანტებია“ შეახებ. მოკლედ ახსიათებს
(პუშკინს, ლერმონტოვს, ტოლსტოის, განსაკუთრებით დოსტოევსკის) — ერთადერთ რუს
მწერალს, „რომელმაც დიდი გავლენა მოახდინა ჩემზე“. იგი წერს:

დოსტოევსკი გარდაიცვალა — ფანტაზიით, შეშლილი, გენიოსი, არავინ ასე არ გაურ-
ჩევია ადამიანის აულის რთული მოვლენები, როგორც მას. მისი ფაქტოლოგიური გრძნობა
უღავთა, იგი უახლოვდება ნათელსილვას. რომ განვიხილოთ მისი სიმაღლე, ამითვის სა-
ზონი არ გვეუთვია იგი დგამ განმარტოებით. მან თავი წარმოიღვინა გენიოსად, იმუშავა
საკუთარ თავზე და ისე შორს წავიდა, ისე შორს, რომ უფემდე არავის შეუძლია შეეღაროს
მას. იგი, ზენი, წინაშე მისი თანულებებია თორმეტე ტონი და ყვრადითარი სხვა თორმეტი
ვერ შეეღრება მას...

შემდეგ ანაწერი თბილის საღამო, ხეტიალი. თ, რამდენი დრო აქვთ აქაურებს! სხედან
გარეთ და დიხვალ მუხსაიფობენ ან ეს ხალიზის მქსოველი ქაღიბი სავ მოულობენ ამდენ
დროს! გარეცხული ჰამსუნს მათ ცობტებას უკაფერბლიტო საათის მომრეობას აღარებს.
დრო თიქთის დიუნაწეგრებლად მიუღინება უსასრულოდ.

ბახხინება:

სტუდენტობისას ერთი გერმანული ნოველა წავიკითხე. იქ აღწერილი იყო ამბავი იმის
შეახებ, თუ შორეულ ტიფეიდამ როგორ ხამოაყვანეს ეილერი შეაგულ ეგრობაში, რათა
გაეგოთ მისი რეაქცია ცივილიზაციის გარემოცვაში. იმ ეელური კი დიტიანჯა „საკოდავი
ეერობლების“ ყურებით. შიშ რომ დაბრუნდა სხვება უამბობდა, რა ბრიყვები არიანო.
ხელზე რაღაც მანქანა აქვთ შებმული, დასკედაფხ იმას და გარბიან, სულ ჩქარობენ, სადღაც
ავციანდებთ, დრო არ ელოწით. იმ სტუდენტებმა არც იციან ერთი დრო, რომ მოავრდება
მაშინვე შორე იწყებაო.

ამ მოიულებმა კი ეს კარგად იციათ, ანტიტომაც სხედან ასე დიდხანს და დიხვალ მუხსაი-
ფობენ. მათთვისაც სულ ერთია: დრო არსად გაექცევიათ; ან ერთი რომ გათავდება, მაშინვე

მეორე დაიწყო. ჰამსუნი ნახიბლულია ამ „ოლიმპური სიმშვილითა“ და აბსოლუტური აუჩქარებლობით. ვანა მისი გლახიც ასეთი არ არის? ბ-ნი კონსტანტინე, წერს, რომ „გლახისთვის დრო არ არსებობს, დრო, რომელიც ევროპაში თქროთია შეფასებული“.

ჰამსუნი ამასვე გრძნობს წყნებაში, მთიულეთში. აქაურების სიმღერებიც ისევე მღერის მივლინება, როგორც ეს თვალთ უხილავი დრო. მწერალი უფრო უფლებს ცოცხალ მღერისა და მღერის გრძელ, გაუთავებელ, მაგრამ მომჯადოებელ სიმღერება, მოხუცების მღერისა და მუსიკობებს. ეს კი ასეა, მაგრამ მთიულეთის მოძრაობაა მთხეც სხვა მღერისა და მუსიკობებისა. — სწრაფი, თერგისებურად დაუღეგარი. მთხეცები რომ მუსიკის დაამოყრდენ, ისე სხარტად წამოხტებიან, თითქოს ამღერ ხანს ზამბარებზე ისტენონ! ჰამსუნმა აღტაცებულია მათი სხეულის ნოვნილობით, მსუბუქი, ელასტიური სიარულით. რა საოცრად ღამაზა სურათია, როცა ტანგენარ ქალებს აურით ზარზე წყალი მოაქვთ წყაროდან!..

ჰამსუნმა ცოტა რამ იცის ამ „ზღაბრული მხარის“ ისტორიიდან: თავადები ებრძოდნენ ხალხსო, მომადურებსაც მტკიცედ ხედებოდნენო. ამიტომ აქეთ ამდენი ციხესიმაგრე აგებულა, ყველა მათგანი თამარ მეფისა ბგოაია. სამწერაროდ, ეცხეთაში არ შეჩერებულა. ისე კი გაუგონაია, ეს ძველად საქართველოს დედაქალაქი იყოო. სვეტიცხოველზე წერს, IV საუკუნის ტაძარია, ადრე ქართველი მეფეებია დამარბულიოო.

შემდეგ თბილისა: ბედდევრნი ამოკაითული ცნობები, ზოგი ტყუილი, ზოგი მართალი. 160 ათასი მცხოვრები, 70 ენაზე მოლაპარაკე მოქალაქენი. ქართული და ევროპული კოსტიუმების არყელობა. მუსიკისგანი, ბოტანიკური ბაღი. მთაწმისდა. კრიზოფოროსის საფლავი. მისი მუდღღას ნიშნ ქავკავაძის წარწერა. იაფე ფაქრები: აქ იყვნენ პუშკინი, ლერმონტოვი, ტოლსტოიო.

ღამაჩენი დროც „აღმოსავლურ ბაზრებას“ და საქულებსაქეებში ხეტიალი, ეგზოტიკა, ხელოსანები, მჭედლები, მექულები, თერაპები, ხალხის მსასველები, გასაოცარი ნაწარგო და ყველაფერზე საოცარი — ქართველი ასობის ჰამსუნი უფრადლებით აკვირდება ახანს, თქრობს, აღბათ ასეთი ასობით წერსა და კათრიაში ქალბარაუებთანო ქართველები ასე აღრეწერის კულტურა წმიდათაწმიდა ხელოყებაათ და სხვ.

მერე ისევ ნატარებელი. ბაქო, რაღაც საქმეებზე ღაბრუნება თბილისნი: აქედან ბათუმში, ისევ თამარ მეფის ციხის ნანგრეებები. მატარებლიდან დასაბული ბუნება: მშვენიერი ღამე, მთების ნატრფა ხანება, ევროპალისფერა აინათლე, საფლავ კოცონი, წითელ ღაბად ჩახატული პეაზაში.

ასეთი იყო მისი მოგზაურობა „ზღაბრულ მხარეში“, ხანმოკლე, მაგრამ შთაბეჭდილებებით აღაგესე. თვითონ წერს:

— უფრო გარკვეულ შთაბეჭდილებას ვერ მიიღებ ქვეყანაზე, რომელსაც მატარებლის ფანჯრებიდან ვცნობი. იოც თავისი მოგონებათა წიგნი ნიანია. უნაკლოდ წერს ადრე ამ წიგნის რუბელად მთარგმნელს:

— რა თქმა უხდა, თქვენ შეგობლიათ თარგმნით ჩემი კავკასიაში მოგზაურობის აღწერა... მაგრამ მე დაივიწყებთ, რომ უცხოელის თვალსაზრისი კავკასიაზე შეიძლება ბევრ რამეში მცდარი იყოს და ა. შ.

სამიწეროდ, როგორი თავფანისცემა, მოწიწება, სიყვარული გამოიხატება მის წიგნში „მოგზაურობა ზღაბრულ მხარეში“, რომელიც ასეთი სიტყვებით მთავრდება:

— მამ ასე, ჩვენ ჩქარა ვტოვებთ ამ ზღაბრულ მხარეს, რომელთანაც განშორება ყოველთვის სევდაა მომგერის, გული არ ატეპვენ განმნიწვეს, რადგან მე უკვე მტკვრის წყალი მაქვს დაღუქულიო.

ნორვეგიაში ღაბრუნებულ კნუტ ჰამსუნს გულმა მართლაც განოუწია საქართველოსკენ, მაგრამ ნატვრის ვერ სიარული, ხელმყოფედ ვერ ჩამოვიდა ჩუვის „ზღაბრულ მხარეში“. ფიქრით კი კიდევ დიდხანს ყვლებოდა თავს საქართველოს ბუნებას, ქართველ ხალხს, მის ისტორიას, რისი შედეგიც იყო დიდი სიყვარულით დაწერილი პიესა „თამარ მეფე“, რანვლაც მოგვიანრობთ ამ სატბრის მუთრე ნაწილში: „მანდრაგორა ანუ დედოფალი საქართველოსი“.

ფრიდერხერტ ტუგლასი

მ ა რ გ ი ნ ა ლ ი ე ბ ი

(აზრები და განწყობალებანი)



ესტონურიდან თარგმნა აშორან კალაძემ

ესტონეთის სსრ სახალხო მწერალი ფრიდერხერტ ტუგლასი (1923 წლამდე მიკკელსონი) დაიბადა 1886 წ. ტარტუსი, სამწერლო მოღვაწეობა დაიწყო 1901 წ.

1906-1917 წლები პოლიტიკურ ემიგრაციაში გაატარა. ცხოვრობდა პარიზში, ფინეთში, ვერმანიაში, ატალიაში, ბელგიაში, შვეიცარიაში და ესპანეთში. 1917 წლიდან ტარტუსში, ხოლო 1944 წლიდან — ტარდაცვალებამდე ცხოვრობდა ტალინში.

1946 წ. აირჩიეს ესტონეთის სსრ მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტად. ამდევ წელს მიენიჭა სახალხო მწერლის საპატიო წოდება.

ჯერ კიდევ 1926 წ. აირჩიეს ფინეთის ლიტერატურული საზოგადოების წევრ-კორესპონდენტად, ხოლო 1928 წელს ფინეთის მწერალთა კავშირის საპატიო წევრად. წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა ესტონეთის ლიტერატურულ საზოგადოებას, შემდეგ კი ესტონეთის მწერალთა კავშირს.

გახუმამლად დიდია ფ. ტუგლასის დეაწლი ესტონური ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარებაში. მის კალამს ეკუთვნის მრავალი მაღალმანატივული პროზაული ნაწარმოები. ხოვება, მითითობა, მანიატურა და სხვაქ აშკრესიონიზმი, ესთეტიზმი, რომანტიზმი, სიმბოლიზმი, ნატურალიზმი, რეალიზმი — ეს ლიტერატურული მიმართულებანი შეტავ საანტიტესოდ აირყვია მწერლის მრავალფეროვან შემოქმედებაში. სულ გამოქვეყნებული აქვს ან სამოცდაათი წიგნი. მათ შორის განსაკუთრებული ადვილი უჭირავს კრიტიკულ წერილებს, განთქელებს, მოგონებებს, მონთგრაფებს, მარგინალებს. ფასდაუდებელია ფ. ტუგლასის წვლილი ესტონური მთარგმნელობითი სკოლის განვითარების საქმეში.

გარდაიცვალა 1971 წ. იმავე წელს მწერლის სახელის უკვადასავოყად გაიხსნა მისი სახლ-მუზეუმი, ხოლო ესტონეთის მწერალთა კავშირში დაარსდა ფ. ტუგლასის სახელობის პრინია წლის საუკეთესო ლოველსათვის.

წინამდებარე თარგმანში წარმოდგენილია მარგინალების ის მცირე ნაწილი (ორმთცდაათი — სამასი ოციდან), რომელიც ჩვენს მიერ ამოტრებილია 1966 წ. გამოცემული ფ. ტუგლასის წიგნიდან — „Marginalia“. ამ შეტად მრავალწლოვანი დღიურებს მწერალი ათეული წლების მანძილზე წერდა. ნაირვანთი განწყობილებისა და საზრვის მიღმა რაოლად იგრძნობა მისი დამოკიდებულება ლიტერატურისა და ხელოვნების ატიტუალური პრობლემებისადმი.

ფ. ტუგლასი ქართულ ენაზე პირველად ითარგმნება.

მთარგმნელი ს ა შ ა ნ

1

მთელი ვწეროთ ისე, როგორც ვფიქრობთ, ხოლო ვაპრობნათ ვუწეროთ ნათლად: ვიღრე ჩვეულებრივად ვწერო ხოლმე! რა თქმა უნდა, ამას ადვილად ვერ მივხვდები, მაგრამ ცდის რა უდვას წინ!

შემაქმედაი უდიდესი ადვი ტროკიზმი ის არის, რომ სანამ ყმაწვილი ხარ, სანამ ხალხი გრძნობდათა ხარ ადხაეხე — ხადია მხატვრული ვარდისახვის გამოცდილება! მოლუს და ბო-

ღოს კა, შეიქმნოს და დაეუფლება თუ არა ტექნიკის ყოველ საიდუმლოს, ნუ აკისხავ, თურმე პირველყოფილ ხახალსეხ გარგა ხანია მოუჭამია ჭირა!

სწორედ ეს Ckylla და Charybdis¹ ემუქრება გოგელივე ამას, რახაც სწორედ სწორედ მანდ ცნაურდება ცხოვრებისეული გამოცდილებისა და აღუზიას ვითარებასა და აღუზიას ბრძოლა ინტელექტისა და ინტუიციის შორის.



და მაინც ერთადერთი უცვლელი ჭეშმარიტებად უნდა მივიჩნიოთ მარტინიუსის² როგორც ვფიქრობთ და განვიცდეთ, რამეთუ ვალდებულნი ვართ ყველგან — მარტინიუსის³ პირობებში გვახსოვდეს ერთი რამ: ყველაზეა ბოხა მზაკრობა! პირმოთხოვა კა — სიყალბე, ხულ ერთაა, აქნება ეს მწერლობაში თუ ყოველდღიურ ცხოვრებაში.

2

ბევრი რამ უნდა იცოდეს, რომ დაახლოებით მაინც თქვა რამე დიუქტაბლად და შეუმცდარად. წარმოიხსნის იმპექტის დრმად ცოდნა მრავალმხრივ განაპირობებს ნაწარმოებებს ესთეტურ სიძარბულა.

ლეონარდო და კანსიამ თავდასარკველად მღლის სტრუქტურა შეიხსივლა, რათა სრულყოფილად გაღმოეცა მახა მოქნალობა და ტანკენარობა. იგი სწავლავდა შექნისკას, გეოლოგიას, სიოხას შიძრაობას; ბევრის, ხანაილას სივისსა და ტალღის წარმოშობა-გაგრძელების კანონებს, სწავლობდა ადამიანისა და ცხენის ანატომიას, აკვარდებოდა ფრისკელის ფრენას... ამისთანავე ცდილობდა მათემატიკურად დაესაბუთებინა ყოველი ვარაუდი.

„აფერწერის ხელოვნება ახროვნებისმადერია“, — ეს ლეონარდოსე ათქვა.

ყველაზეაივის კარგად არას ცნობილი გოეთეს დეაწლა ბუნებასმეტყველებაში.

ჩეხოვი აყით აღიარებდა, რა დიდა მნიშვნელობა ჰქონდა მედიცინის შესწავლას მახა ესთეტურად განვითარებისათვის.

ი. ბ. იაკობსენიმ აღბათ ვერახკნით კერ დაწერდა თავის „მოკენს“ და „ქალბატონ მარია გრუბენ“ შესავალს, ბუნებასმეტყველა რამ არ კოფიდიკოს!

ზემოთ დისახელდებულ კერც ერთ შემოქმედს ბრალს ვერ დავდებთ ბუნების შედარბულ აღქმას... მათ რომანტიულობასაც აუცილებლად დრმა და რეალისტურა ვხეცება ჰქონდა. უახფიხებოდ ადარ არსებობს არც თცნება და არც ბოქსია!

3

მე კარგად შენძახ, თუ რატომ უნდობს ყულწრფელ შეიოხეულს სწორედ ას წიგნები, რომელიც ვდატეც მინამწნებულა, რომ მათში ნამდვილი აბბებია აღწერილა, ას კა არა, მეც ვღონდებია, როცა ესა თუ ის წიგნა ხელოვნურად შეიამზულას შთაბეჭდილებას ტოვებს ბოლმე.

არადა, მარტინიუსს შეიხსეკა არას გვარგება, რამეთუ რაც არ უნდა იყოს, წიგნმა ადამიანის სულში სწორედ ას უნდა გაბოუნინოს, რაც ჩვენთვის აქნდე მუქმწნეველი რსებობა. ასაც ნამანდობდავია, მისი გასრულა დატერატურა არც თუ ასე იმყოფოდ აქვარკის რეალურა გამარებას დაბადებას, სოლო ე. წ. ავახიკურა დატერატურა ავახიკთა ვარენას. ასე, რომ, რეალური გამარებასა თუ ყარადების ბაოვრბუაშია, ზემის ახროთ, მათი დიტერატურულა პროტოტიპებაც ანუ პირველახეცებაც უნდა ვივულახამოთ.

ცხოვრება დატერატურაა ბიავხთ, — ხუმრობდა ოსკარ უაილდი. იგი იმისაც კა ამტკიცებდა, რომ დონდოსში ნახლი მახ შეძდეგ ვანნდა რაც ტიორნენმა³ ას თავის ტილოვანზე დასატათ. ხუმრობა აქათ იყოს და ტიორნენის შემდეგ, რომ ნახლი უფრო შესამწნეკა ვასდა, ანაქე არა ახრა არ უნდა არსებობდეს.

ჩვენ სმარად არ ვიცით ღ კერ ვერძნობთ ამას, რაც ჩვენსხვევ არსებამა, სწამ ამის შეხარებს ხეცება არ ვფრცვარ.

4

ხელოვნების ნაწარმოებში ხომ უცვლლობლად ბაროვნებისა და დროის ნამანია ხახნია, მახა შენდგობა ადქნა და ვაბრებაც დროისა და ბაროვნების ნებანეა დამოკიდებულა.

მწელი წარმოხადველი ხელოვნების ანა თუ ის ნაწარმოებებს მწერეტველი სული, რომე-

1 სკილა და ქარიბდა — ბერძნ. შით. ზღვის ურჩხულები. გადატანითი მნიშვნელობით ორი დიდი ებედურება, რომელთაგანაც ერთი გარდუვალია (მთარგმნ.).
2 იესის ჰეტერ იაკობსენი — (1847—1855 წ.წ.) — დანიელი მწერალი (მთარგმნ.)
3 ჟოზეფ მალთრე უილიამ ტიორნერი — (1775—1851 წ.წ.) იტალ მხატვ. (მთარგმნ.).

ლიც ამ დაფასავით სპეტიკი იყოს, ჯერაც რომ არ შესებია ცარცი. პირიქით, მახში მრავალი ცნობიერი იყო არაცნობიერია დაღუქალ-დაგროვილა და ამასთანავე ისიც საფულისხმოა, რომ გარკვეული ფილოსოფიური, ეთიკური და ეთიკითა განსწავლულობაცა იქნეს მძიმარჯვებული, ამიტომაცაა, რომ ერთსა და ამავე ნაწარმოებზე ყოველა ებოქა განხილუბულ აღქმასა და გაიზრებას ახვედრებს სოღმე. და რაც უფრო მაღალაა მკითხველს გემოვნება, ასე რაც უფრო მდიდარია მკითხველს სუღიერი სამყარო, მით უფრო ხარისკოა ახალი წესმისწარმოქმნილი აღვალს მიჩენა. ასე რომ, ზეახიერ გამოხატვისს წიგნის მაღალმსგებრულ დასრულებებს უნდა ვუმაღლოდეთ მხოლოდ და მხოლოდ.

ხშირად წარსუღის შედეგრებს ისე გააზრებენ სოღმე. მას შემქმნელს რომ აზრადაც არ მოსვღია, მაგალითად, ფრიად ხაქქვია, თითქოს სერვანტესა თაყისი მხიარული პაროდისს შემქმნისას ამ ხამბოღურ დანიშნულებას ვუღლისსმობდა, რასაც თანამედროვე მკითხველი „ღონ კისოტში“ ეძებს და ბოულობს. ვვთნებ „ამამულტმოც“ არა ვჭკრეტთ იმას, რასაც მისი ავტორი ფიქრობდა.

ეს იმდენად ხაინტერებათა, რამდენადაც ხამწუხარო... თითქოს ავტორი არც იღვეს მახვე შემნაღებებს მაღისა, რომელიც ერთთავად ამოდლებულა და თავს წადვომია შემქმნელის სიღიდებს. არადა მწერალმა ასე ვულუსვიად გადმოგვაშალა საადუღლო ყოველი, რომელითა არხებობაც თაღად აღარ უწყოდა. მანვე დარგო ხე-ვეთიღი, დროთა განსიღეღობამო ამ ახალ-ახალი ნიყოფით რომ დაახუნძღა, რომღის გემოსა და ხუნწელზე მის დამრეველს წარმოადგენაც არ მქონდა.

სამყაროსებრ დაუხრულუბღელია ჭეშმარიტი ბედოუნების ყვეღი ნაწარმოებო, მათზე მუშაობებს ეცობობობისა ახროუნება ვარჯივობით განაგრძობს. მაგრამ მათა აღქმა, როგორც სოღმე-მისა საკუთარ თაყმსა, შეუნღებღელია, ხვენ მხოლოდ ჩვენს დამოკადებულუბებს ვარკვევო მათ მიმართ... და თუ ახანი ხშირად ვკალაღატობენ, აკა ხვენც ვღაღატობთ მათ.

5

დაღა ხნის წინათ, არც ამ ბოწღეულშა და არც ჩვენს ქყყყანაში, ერთ-ერთ ლიტერატურულ თაყვრალობაზე, მეგობართა ვაწრო წრენა ვაღაცამ აკითხა:

— მანც რომელი ლიტერატურული ნაწარმოებები ახდენენ გამოირეულად ღრმა და ხანგრძღვად შემოქმედების?

მკითხველზე დაუყოვნებღაც ეპისუხა მწერალწე, რომელიც იმხნად ერთხიარად ნაღიღის-ტატურად იყო დაუფღებული მროზის, ბოუზის, ებობახი და ღინაკის მწვერღაღებს:

— რა თქმა უნდა მომცრო ღირაული ლექსი ვაციღებამო მეტ ზეგავღენას ახდენს ვრძნობათა ხანყაროსზე, ვიდრე ებოხი. ვთითებს Wandrers Nachlied! უფრო ძღაღერია, ვაღრე ნისივე „ფაუსტი“.

ზნრთა ეს მქმისხუყვითა განხარება, რომელიც აღისთ ვარგა ხანია მიავაწყღათ იმ ლიტერატურული თაყვრალობის მონაწიღეღება, ხემს ნესხაერებას ხამუღამოდ შემოარჩა. იტნებს იმიტომ, რომ მამან უნებღაღეო შეყვბეთ სწორედ ამას, რაც ყწსოწ გეზბოღავს ხეღ-ღენებაში. თანაც შევეხეთ მას საფუღვეღთა-საფუღვეღლს, ამასოვალ წერტილს: ემოციურ ხეღვანა და განწყობაღებათო სღღუციზბაცობს, რომელიც ხეღუღებრივად ლიტერატურულ ყორწახთან ერთად ჩნდებო სოღმე.

6

ხშირად შოგა ქაღაღის ქუსებში ახეთა უწიარო აღვალღ შეგვხეღება, ხაღაც აულ მკარტო-ორაოღე ნეტრის მონაყეღოსზე, ნაბიჯება უცხო ეღოს უღერაღობებს გამოხცეღენ. ჩეღუღებრივად ამას მოედნას საახღოვეს, ხსიღის კუთხეში ავრძნობ ხოღმე. ერთბაშად ხახტად რჩება—ავერ, ხუღ რაღაც ერთი ნეტრით უკან სამიჯებს ნაყნობა ხმა მქონდა, ორიოღე მეტრის ექითაღე ასევე აქნება, მაგრამ აქ ეა, ამ უმცირეს მონაყეღოში, უსვეულღ ეღოს ჯაღოსნური უღერაღობათო ვოღწებულს, ახეთი ვრძნობა ვეუღღება, თითქოს ბროღის კანღლის² თაღვადარზე დაგეღვას ფეხი.

არაერთხელ დაკრწმუნებულღვარ, რომ ამ შეგრამებას წაღუბაც ეღრას აღღებენ აზნიარი ექო აქნებს ხეგაღანაც ჩაღესმას, ხახეს აცეღის აღვალღი, ცხოვრების სარო, სოღის და მიღის თვით მოძრობაღც, მხოლოდ სოღაღვებას ან ვრწნეულ ექობ ვერ აბობბა ვერაფერი.

არც ამ მობბეჯღიღებებს ეკუქრება ვაფერწაროაღღება, და არა მართო ბნენა, ხსეა ვრძნობე-

1 გერმ. „მგზავრია ღამეული სიძღერა“.
2 კანელი — ეტონური ხაღხური სავრავი, თაროსმაგვარი (ქთარგმნ.).

მათ ამ აღმსაღების ტყეობაში ექცევიან მოულოდნელად. უმაღ ზეალურ სამართის მოწყდება და თითქოს მეოთხე განზომილების სათელში მოვჭრიოთ თვალს, ანახდად შეკრახება.

შეპოქმედეგბასიცი ასევეა — უეტრად ვარდახულ დღესა ცხოვრებაიეულ კაიხიდაღებოდ ქცეულ რომელიდოც ხელისშეძქრულ მოვინებებს წამოედები... კიდევ წამა, კადს და... ისეც ჩაიუღებრიფა, ყრუ ხმა ნაბიჯებია, რომელიც უნაღვე ჭურის შტერთან კორიაატელში უისარღება.

ეროვნული
ნიგლიმიქა

7

დროგამომგენათ ღვება ხიღსე წამა, პრისხის კანთებმ დაქცეებით რომ ვადახელე და ნადღმსატერულთხის რატმულ თხრობმიღა ექებ ამიტომ, სწორედ მხატვრული პროზის ხაუკეთესო ობტატებმ კითხვისას აგრძლამ, თუ რა შედმიწვენიო ემთხვევიან ერთმანეთს ფრანსის მონსაბკელელობია და ხაღექსო ღოგიკის ხაიღუბდოქებია. და თუ მათაც ამა თუ იმ მშვენიერ პროზისი კულა რამე დაგვაკლდა, ეს უთუოდ ხაღექსო ფორმის არახრულყოფილება იქნება.

ანტიკურ ხანაში მხოლოდ გაღექსად ნაწარმოებებმ მაინსევეჩენა მადღამოქტურ წმნიღუბად, ხსვა ღანარჩენი ნოუწებრივებულ, თანოუბმულ და ხაღადგა მოკლებულ ნაცოდევიღარად თოვლებიდა.

ჩვენ მგონია ხმარად გავაწყლება, რომ რიტმული მომენტი ზეპოქმედეგბას უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია ხელოკნებაში. ახიცი უნდა ეგახსოვდეს, რომ ამხის მოყოლა ყველას ძაღუს, ხამდერება კა მხოლოდ რჩეულნა ქმნიან.

ანდაზები, ხაღსურა იქმება და კამოცანები ხომ თავახოვად იდეელურად პროზის ნამუშეობა, ყოველი მათგანი იმავედროულად მოკტურ მანიარურახაც წარმოადგენს.

ერთი შეხედვით რეალისტური დატერატურა რომანტიკულით შედარებით იტნებ რამდენადმე იაფფრიაიან. დიბალი დონის ყველახაოკის მახაწკადამ მამართიულებოდ მოკვეჩკენოს, ეს ინატიომ, რომ თხრობის რიტმულთხობაადგმა რეალისტებს ხმარ შემოსიგეიასი ხაღექს ყურადღებამ არენს, ვიდრე რომანტიკოსებს.

მეგრამ დიდა რეალისტი პროზაიკოსებში ამავედროულად რატმის უბადლო თხატეკშიც თუენენ. მაგალითად კოვოლი, აღექსას კიკას, ფლობურა! ამასთან 'თელაც და როღანიცი კი — თავიანთ „ვერმინელხა“ და „ბრუნისიში“.

8

„შეთხსიკ არც იყო ძაღლი ხაწმეკი — აიშობდა თუბან ღოივი², ყველას მწუწდაა ვახდეს მწერაღა, თრად ხელისშეკმდეღი მართია რომ არა: ხატეკეებს სარაკლულე ან წათიკე ვადამეტებულე ხაჭარბი“.

თემის შესატყვისა ფორმის მახეხბა ყველაზე მხედარ ხელისნაერა ნახალა შეიძლება ვაქციოთ ამა თუ ამ ნაწარმოებმ თემად, მაგრამ მთელა უბედურება ან არას, მათხის მაქსიმადღრად მასადაგებულა თვალხახრიაი. მეოთხე და ფორმა რომა ხაკებრა.

მაატვართ, ქვეყანა ხახება ფერებათ და ხოუეტებოთ, შენც იდექა და გამოთყენე როგორც გენებოს... შეღვესენ! ღექსიღონში ყველა პატყეა — ისღა დიგანჩენია, შენსახ მიავნო...

მაგრამ ნაწარმოებია ფორმა ხომ ხმარად ვაცილებით დიდა, მათისმთხეულა, პოეტური და სენტამენტაღურა, ვიდრე მახივე თუმა. უმრავლეს შემთხვევაში მხატვრები სწორედ პროზორკოებში ცდებიან და ამა თუ იმ თემისახავახ შეუფერებულ, უხარმახარ ფორმის ირჩევენ ხოღსე და რა ხმარად ცოდაკენ ღეონარდო და ვინჩას უბრადლო შეგონებმს წინამე, რომ ძღადერა ექსტებოთ სეუდლიყელი ნახი კრისთებია კამოხატკა, ანღა მართესო.

ხატეკა თავისთავად არარაობია. ამიტომ ცოდაკე ადრულ ხატეკებს რაღა ძაღუსო პატარ-მატარა წარგნისა თუ გრძლიობის სთახეჭდა; ცხებოდ გამოყენოა, ისიი მხოლოდ ღრმა ახროყენებახა და ძღადერა გრძლიობის წყაღობით ამქნეა მადღამოხიღებმს.

ხმარად, თანამედროვე დატერატურის კითხვისას, უნებლიეთ ვახხენდება არახტოფინენა „მაყლეება“, სადაც ვერაბიდე ხიე მანართავს ეხკიღეს: „მარხისახ ხამოდლე ხატყეებას ქაღვებათ როგორღა შეგვახწოვღა მშვენიერებოთ“, ადამიანურად უნდა ვადროვედებულე შენს პარტებს!“ ადამიანურად — ე. ა. თემის შესატყვისად.

9

ადამიანებს ერთმანეთახავან ცოდნა გამოთარჩევს და არა გრძლიობენა, ხიღსე ამ გრძლიობენი ძაღსულ ღოტია, ანღა ხავრთოდ ვერ იბოვთ რახსეა ახაღსა და ვინუწებორჩებულ, რაც შეკვირა

1 აღექსის კიკი (იტენკალი — (1834 — 1872 წ.წ.), ფინელი მწერალი (მოთარგმნ.)
2 თუბან ღოივი — (1864 — 1913), ესტონელი პოეტი (მოთარგმნ.)

ადამიანთა უმოციებ, იხინი ერთმანეთისაგან შოლოდ მოქნილობითა და ძალმოხილებით კან-
სხვიანებათ. უმოციებზე ვი თავის მხრავ გარკვეულ სეკანდენტა ადენს კულტურა განათლე-
ბა და ცხოვრება უფლა გამოცდილება.

სეხისხიერ გრძნობათა უმაღლესი სრულქმნილებით გადმოცემას არსი სიტყვას უიშვი-
ათეა შეკრძნებები კი არა, მის ძეხადლებლობათა მობილ-შემას უნაქქქქქქქქქქქქ

აბა რაძველ ჩვენსონს არ გასუცდია იხეთავე გრძნობები, რომელსეც შექმნილია გამოჩე-
ნილ ოსტატებს თავიანთი შედეგრება მღუქმნიით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ამ შედეგრება არა
შარტო იყავა და ბოლოს ვერ გაუყვებდით — მათ ღარებულეობაზეც არ ვაიქნებოდა წარმოდგენა.
განსხვავება შოლოდ ის არის, რომ სეყნი გრძნობები ჩვენშივე რჩებათ, რაძეთუ მათი შაატ-
ერული განხიხიერება ჩვენს შეაძლებლობაზე მაღლა ჯგას, იხინი შახიურად მიიცილებათ
ჩვენთან ერთად ივერდით მყოფ მოკვადებში ვერახოლეს აღმრავენ ამ გრძნობების მყოფდ
ნაწილსაც (შეამოვენი ინუდოქნებდა, რამ თავისა გრძნობების სწორედ ინდესივე პროცესტს
მაინც მოაწვდენდა მანუნელებს). ბქედან გამოძინარე, შენთმუდებში არ არხებობა უფრო
შნიშქაულოვანი წინაბარობა, ვადრე ადამიანებისხედი ჩვენი ბქტიურა გრძნობიერებას გადაკე-
მის უნარიანობა.

დიდუტანტებს, რა ოქმა უნდა, ეს ელემენტალური ქქქქქქქქქქქქ არ ესმით და გულუ-
ბრეყოლოდ ფაქრობეს, თათქოს სკქქქქქქქქქქქ იყოს თავიანთი გრძნობები შედაბარულად ვამთ-
ანსეურონ, რომ არგვლიც ვაველა და ვოკელი მიიცივას მღუღუღუღუღუღ. უფრო მეტიც — მათა
ანართ, ხელსუნების შეხაქქქქქქქქქქქქ უშქქქქქქ გამოხატული პრამიტაული გასწვობილებასაც სკქ-
ქქქქქქ.

აქორედ ამ გულუბრეყოლო რჩემის გამოიხიბით მობრედდენ აზდენა შმანებამორეული
პროქსია და უფორმო დქქქქქქქქქქქქ მჯღაბსელება.

ამ ვავრცელებული პრამიტაულობას გამო იყო, რომ იქმან ღიაგი ნადვედმორეული მუ-
ნიანსიყდა:

„საკუთარ თავს რად მიხურთხობტებ, ავი მეც შენახთანა ვარ. მენა საადუნდობენა შენი-
თვას შენახზე, მე კი მენა ხელსუნები შახქქქქქქ თუ, რა ოქმა უნდა, ეს ძალგამა!“

10

ლიტერატურის ისტორია და ისტორია შემოქმედების გრძნობათისაგან სრულად გაანხვი-
ვებულა ცუქქქქქქ და არახოლეს არ უმოსვევთან ერთმანეთს. ლიტერატურის ისტორია არაფერი
აქვს ხაერით შემოქმედება ისტორიასთან და ბირაქით. ლიტერატურის ისტორიას სწავლას
გაცა, შემოქმედების ისტორიას ვი დაასლაუებით თუ გამოიცნობ და ასიც ინტუიციის წყალო-
ბით. აა რატომაც, რომ ძარიითად ლიტერატურის ისტორიას ვაცნობთ, სადღო შემოქმედების
ისტორიას შეხასკებ უშრავდესთანა ჯერ არაფერა ვავეცხა.

11

თუ არ კვდები, მისმარვი იყო, ქქუას რომ სწილელია თავის ღობლიანტებს:

„რასინ სრულ სინაროლეს არ შამცნობთ, რააღ მქქქქქქქ, ეს მარე უნდა იყო სი-
პაროდელ!“

„სრულა ბიძარაღელ“ ლიტერატურაშიც წარმოუდგენელია. შავრამ ოქმული სამარადელ
უნდა ავოს.

12

ოქმეცა მიუენავრად იყო, რომ მანსილას ბიძარით სკქქქქქქქ დობატარავები ავალსაწიერთ
ობტიკური ცდუნებათა გამოჩქქქქქული, მიგრამ მაინც გიჯერა ამ ცდუნებისა და რაოდენ გულ-
დახაწვკიტა იქნებოდა, რომ არ გიჯეროდეს. მხვატა ცდუნებებს ხელსუნებამაც თუ არ გავუ-
წიეთ ასტარაში, შარტოდენ განსჯალ-გამოიყვალაო გიანტერაა რა ბედენა!

13

წიგნის თემა ხვეულებრივად შქერდის ხელსუნ პრისმაში ვარდატეხას შემდეგ წარმოჩნი-
ლება ხოლმე ჩვენს წინაძე

ცნობილია, რომ „მკვდარი ხულებახა“ და „არევიხორას“ თემათა გოგოლმა მუშქქქქქქდან
აიღო. ცხადია, მუშქქქქქქნი აუღ სხვაგვარად გამოავენიებდა მათ, არაღე ესინი იძთავითვე მარ-
თლაც რომ გოგოლმა თემემა ივეწინ. ახეა თუ ახე, სწორედ გოგოლს უნდა ვენაღდლოდეთ, რომ
დღეს მათი სხვაგვარად წარმოდგენა უნდა შეუძლებელია.

14

მაგანი პოეტი მუხეუმის იმ მეთვალყურეა პეკას, უფალად მნახველებს დღენიდავ ყვე-
ლასათვის ცნობილ პეიზაჟს რომ უხსნას.

პუშკინა შენიშნავდა, რომ პოეტსა მტარე უპრობისაგ აიტანს, მაგრამ უპრობის ტიღე-
აღება, როგორც ეს ზოგს ეძარსება, ყოვლად დაუშვებელიაო.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

15

ზოგჯერ რომელიმე დადა მწერალი სწორად ვერ ერკვევა ან ხაერთოდ არ ფიქრობს
ეროვნულ ხელოვნებზე (მაგალითად გოეთე!), მაგრამ ასეც ხდება, რომ შემადგენში, ეროვნული
საუხუცის სულიერ უახეულობათა შორის, სწორედ მასა განუხონბლად კეთილისმყოფელი წვლი-
ლი მოგხვედრა თვალში.

ყოველი გენიალითა თავისა არსით ღრმად ეროვნული გასდგომ. ხვანდარად წარმოუდგენე-
ლიცაა, რადგან გენიალობის ერთადერთი წანაპირობა მშობელი ხალხის ხულიერი სამყაროს
ღრმად წვდომია.

16

ჩემის აზრით, ჩვენ უმარველეს ყოვლითა ამიტომ ვწერთ, რომ მკათხველას მახვედროლო-
ბა-გაგებობის იმედი გვაქვს. ვაგებაცო და ვაგებაცო! რბილად რომ ვთქვათ, მეტიანეტი იქნებოდა
მწერლობაგან მოვეყოსივა — ასე წერე იდიოტმაც კი ვაგებობს! მართო მე ვაგებობს, ისე თუ
წერ, და მთლად დაღუპული საქმე! — ხეჭვო გემოვნებას მკათხველი ამოგარჩევია... ერთობ
უსხიერი თანამოაზრის საზოგადოებაში ამოგაყვია თავა და ეგ არის!

17

დადა მოახროვსენი არც ასე მრავლად არიან ქვეყანაზე. მდღარა შინგანა სამყაროს
მქონე, თავისებურად ხაინტერესო ღამაძანება ვა არც ასე ცოტა. თღონდ ესაა, რომ საზოგა-
დოების შემცცნებაში დამკუადრება ამ უკანასკნელითა ძალებს ადგამტება, ამიტომ, საზოგადო-
ების განვითარების თვალსაზრისით, მათი არსებისას უმარველობის მტკიცება არ ყველა
მართალია, ძხინა თავიანთ ებოტაზე თვალში საცემ კვალა ვერ აელებენ, მაგრამ ხაერთოდ იუ-
რათა სახურველი ტონადლობათ ნამყვალად ამდიდრებენ. უამათოდ ეღფურა მოკადგებოდა
ცხოვრებას.

18

ხელოვნების ხაერთოდ უმეცარია ღებობა ხონ აუტანელი გულზე სულ შემოვეგრება
საქმეში ხაერთოდ ჩოუსედეუ მკცხანებს რომ მოუხმენ. უხმენ ამ ერთი შემეღვით უწყინარ,
მაგრამ ხაკცხათ უმარველობა ტყანის წვლტა, უნებლიეთ სქიდობტიკური პაღევა რეზანის
ხორცოცია ხმლეუ და ვაქრობა; რა უნდა ანჭავდოს ამ უამყვანიერმა შემოქმედს. ასეთმა
თეორეტიკოსმა დიდა-დადა მანებრ სულთ მდამალს ამის რაქა!

უფრო აუტანელი იააა, რომ ამ ჩვენს უსამყვლოდ გაყხაროდ ვაინტენიერს თავა მერსო-
ნად წარმოუდგენია. ავა ბოპოკრობს! ანგრა მსამხარულ თეორიებს! ამტკიცებს! ვაბუოყეს
და ღამის იმამაც დაგვარწმუნოს, რომ სხენადქვეულმა პლანეტებმა მარადიულა მამრიაბა
შეწვებებს!

ვეთელი, პატონო, ამ მკუულატურის ზღვაში თავაც დაუხრჩვია! მაგრამ მოსაგად თათებ-
საც თუ ანებარებინებს მასი ცრუთეორიითა და ამით ხანდრჩეშივე ჩაუკლეს წყმმარტად შე-
მაქმედებითი შეგრძნებება?! მამის რაღა გქნათ?!

არა, მათგან მოგვჩებული წარადა ასევე სავალალოა, როგორც ყველასათა სახულელის
შეღევა.

19

ხელოვნების არცელი ურიცხვი მარიაბა ფუთფუოყეს. მათი ურცხვად სხანებენ და
თავანთი ღუნადობელი აბცეცებით იკაწრებაან, თუ ხელმოკარული მანსიაბა დრამატურეო-
ბის დამობა, ხეღმოდირული დრამატურეა, ვრთ მსყენიერ დღეა, თეატრალურ კრატკობად
მოგვეღვანება და არაკულავით რაღრაგება. უფრო მეტიც — ეს იუბიტურა თვალს დისამხანე-
ბაში ხსცენთ ხელოვნების ერთადერთ ქობად ვახადებს თავა და კაა მას ვინც მკამობებს
გაუბეღებს!

მერედა რას საუთველზე! გამაგებანეთ, ღვთის გულსათვის, ვისი უჭეუბა ნემით სხა-
ღის ამას!

20

უნიჭობა, რა თქმა უნდა, ფრიად სამწუხარო რამ ვახლავთ... რახ იხამ, როცა სხვა გზა არ არის, ამახაც ურთავს კაცი. მაგრამ უნიჭობა და განდიდების მასივ კვლავს უბედურებაა, როგორც თავად უნიჭობათვალ. ისე მის ირგვლივ შეფთათვისა, საბოლოო სწორედ ასა, დღენადღვ რომ წუწუნებს — იქამ არ ესმით, უხამართლომის მსხვერპლი ვარა და ა. შ.

ერქმეწერი

მაქანა X და Y თავის უხადრუკ წაწარმოებებს ამდენ ყროხე და ეწერს მსხვერპლსა დასჯენ, რამდენხაც შესდევ მათ დაცვის ანდომებურ, ვინ იცის, იქნებ თდნავ უკეთესადც გამოხვლოდათ. შენც არ მონივედე! საიამხოდ სადა სცადიათ — იამის ან თანამორაღმეთო განმქიქებელი ბილწხატყვაობით არიან დაკეკებული, ან არიან, „საჭირო ხალხსათვალ“ ქათინაურებს აგროვებენ, რათა მერე სკუთარ საცოდვალარსე დადებითი რეცესხია დაბტყუონ. თანაც ხელსაყრედ შემოსევევან არ გოუმეებენ, თავანთ დამსახურებამე რომ არ იქადგონ.

შემოქმედება ეს არა, ეს უფრო ახრისა და ემოციის განუკათისყო ხარჯვია, სეზგოფლობითი წამეცია!

21

მწერლის ეს თე ის ნაწირევი გარემოსხილია ცხოვრებისეული კონკრეტულობით: ადამიანებთან, საგნებთან, ყოველდღიური წერილმასთან და ა. შ. თავისთავად ნებისმიერი ახრი მაქანა კენძულაა მკაცრ ხანამდვილას ზღვაში. ამის გამოა, რომ მხოლოდ ნაწირევის ხსრევის ვერ გაიგებ, რით სუნთქავდა და ხსრდობდა მწერალი. დიდა-დიდა, ვეებრთედა ურთის სე-დაპარსე არიოდ ყერადი ბუშბული მენამნო.

რამდენი ნონოგრაფიაა დაწერილი თრითე ფერად ბუშბულზე!

22

ზოგა შესიტყვება პარდაპარ განსაცკურებულა თავისა სარკვანებით. მევილითად ნიც-შეს — „ანტიკრისტეს მეზაქა“ და ბოფმანის — „მოხეტიალე ენთუხახტი“.

მოდუხს უთქვამს: — „მუხაკაშა დმერთი ცოცხლობსო“, ამისინაულა ეს დოუხუბტეცია — „სამდერა დმენსოახ დამალია“.

რა დამახადია იქმული, არა?

23

ეროხედ, პულისტური ლიტერატურის კითხვისახ ასეო სეღარებას წავაწედი: „...უსილაკო როგორც წყალში თეზახ ნაკალევი“. ამ შეღარებამ აღტიცემისთან ერთად აეფდაც ნონკვარა წარმოადეინეთ აბსოლუტური უკვალობა!.. ვოკელვარა შტრასისა და მოვთეებას ეაღჩანარება! ეს ხოცარა შეღარება მართო გარინდებულ ბუღახტი თუ მოუგადოდა თავში. ბუღახტს, რომელსაც აბსოლუტური გაუჩანარების არხა ხავებზე შეტად ენის.

24

დამისი და მგელთამეკელი სახელია ლეა, როგორც სულ ახლახან შევითყვე ნაბილონის-დრითინდელი ეოფილა. მამის ადამიანებს ცხოველებს სახელებს არქმეკდენ თურმე: რე აკითხაკო და ლეა ძროხის სახელი არ ვოფილა?! რაც ეს გავიგე, მან შესდევ ძრავილი ლიტერატურული ემირახა და ჩეუღემარევი ლეა ბოეტურმა შარვანდედმა დაპკარვა ჩემს თეალში ადრინდელი სრწკანვალება.

25

უმრავლესობის საფულთ-ნაფლეით, სხეადახსევა წაჭრებისხვარ გამოღამბეული აზროვნება აქეს. მათი ზრახვენბა თათქოს ვანუღას ერთი სორგიდან მეორესე დაბტახნო... და ვითამ შე ძალიან ვანესხვეედები მათგან!

26

დიახ, მეც მოვახერხებდი ლიტერატურული ვაზაფსულის მოციქულობას... მეც შეეძლებდი ახალი ებოქის სადიდებელ ობტამისტურ დადიდისს. როგორმე ამ სტანდარტულხა და პათოსმორეულ აღმავლობასაც შევაწევდი პნახს!

მოვახერხებდა... შევძლებდი... შევაწევდი! მაგრამ ძალიან სომ არ განაობდა ის ტოტო, საიდანაც სმა უნდა მომეწედანა... ძალზედ უსეზად სომ არ ამაკბავებდა ქარა იმ ტოტის?!

27

სულაც არაა ხასიათოვნო, რომ არა მარტო მე, თქვენ წარმოიდგინეთ, სხვებაც ძალიან უყვართ თავი ახანა, რა თქმა უნდა, ეგოისტები არიან! მე კა... მე, ნურას უკაცრავად! თანაც ისინი ბევრზე ბევრნი არიან... მე კა გამოთავისი ვარ, ერთადერთი.



28

სოფლის უდიდეს ძალდატანებას ვიხენ აფორიზმებისაგან რომ შევიქმნათ, არადა, მუდამ მზავა ვარ ჩემს ამა თუ იმ აზრს კიდურები დაფაჭრა, აღონდ ვი რაც შემიძლება ხასიათ-მთან ფორმადი მოვაქციო.

იქნებ ჩემი აზრები ახეთი უხანსა აღნაკახანა არიან, რომ მსუბუქ სამოსში მათი ხამ-ხვითზე გამოჩენს უხერხულიც იყოს... ან იქნებ ეს მათა ზედმეტი კვალუცობის ბრალიც იყოს.

29

თქმა არ უნდა, მხედრული ხამწყობით გარჯობები აუცილებელია, მაგრამ ხამოქალაქო მართა ერთდართული; ერთი და იგივე მოძრაობა ფრთად კომიკურა რამ კახლავთ. მსგავს ხატუაციებს ახროცენიანიც ვხედებით.

30

ცნობილია, რომ იხენს მუშას კოლოფში კომოსეგდებული მორიერა საწერ მოვიდაზე ედო და მუშაობის დროს თვალურს ადევნებდა მის მოძრაობებს. ახევე შეიძლება თვით იხენიც მოკვამცია მუშაში, რათა მისი უხასტიეები აზრების მოძრაობა გვეხილა.

31

ერთი მშეენიერ დღეს აღეხე ვისიე თხერტიალი, არაფრის გულისხამცას კარვა ღათათი-ანად მაგბეგვავს, ახევე უნაზუნოდ კეტს ჩავცხებს თავში, მერე კი დაგივავებმა: — რა ჩემი ბრავა გეთავა, თავზე რაც გეწერა ის აგახდა, კეტავ ბელახწყრამ მოვა-ხეედრათ...
ესეც შენი ფატალისმა სხვის ხარჯზე!

32

ერთი განმავლობაში პომუღარული გამოთქმა შეიძლება ბანალური და უნიანარხოდ კი გახდეს. მაგალითად, ისეთი გამოთქმა, როგორცაა „დარჩი ხაკუთარ თავთან“. ერთ დროს მეზრძილი თადავიდუალიზმის ბაირალი იყო, ახლა კი მეტწილად ხულიერ მეშხანობასა და გულქვაობას განახახურებს.
„დარჩი ხაკუთარ თავთან“... ადვილი ხათქმელაა, მაგრამ „ხაკუთარ თავთან“ დარჩენას თუ აზრა არა აქვს? აქ თუ მხოლოდ ეგოიზმი და უხულგულობა ხუფევს?!
ახეთ „ხაკუთარ თავს“ ხომ უნჯობესია დაუყოვნებლივ გაეცალი.

33

ორი ხაკოველთათდ ცნობილი აქსიომიდან: „ბედისწერას ვერხად წაუხეალ“ და „მეცა ბედი შენს ხელთა“ — ჩვეულებრივად იმას ვიარჩევთ, რომელსაც კონკრეტულ შემთხვევაში ხელს გვაძლევს. როცა ხატმეები ცუდად წავგავა — პირველს, თუ კარვად აგვეწყო და — მეორეს. პირ-ველი პახუხასმგებლობისაგან გვათავისუფლებს, მეორე კი ტრამბასს ხამუალებას გვაძლევს.
ახევეა რელიგიაშიც: ერთი მხრავ ზეცაურა გარდუვალობა, მეორეს მხრავ — ხამრალთ ცოდვილის „თავისუფლება“.

34

ხშირად ამა თუ იმ ხამოვადუეობაში სიცოცხლე არც დარს, მაგრამ ხეზე ცხოვრება ბევრად უარესი იქნებოდა.
მოწინააღმდეგის გონებარღუნუობა დიახაც აუტანელია, მაგრამ ვინ იცის რა დღეში ჩავ-გარდებოდათ, ამ თავის მტრობაში უფრო რომ დაჭკვასნებულაეთ.

35

ვას არ ხამენაა ვათოებს ახრა ცამა წამით გამობრწყანებული ცისარტყელის შესახებ. მგბელის შენაშენაც ფრთად ხაკურადღებთა: — ფეიერვერკს უკრავს ტაშს და არა მზის ამოხ-ვლასო.

საანტერესოა რა იქნებოდა, ჩვენს არგვლივ ახლათ გოეთე და ჰემელი რომ ცოფალიყო! არა მგონია, ამ ფაქტს აღტაცებაში მოვეყვანეთ.

36

როცა ადამიანი რაღაც არ ესმის, ჩვეულებრივად, თავს გააქნევს ხოლმე. არა და სიბრძნეები რაც შეიძლება დიდხანს უნდა იქნეოდნენ თავს, ტვინში დაგროვილი ნაგებობები უნდა დაეშინებინათ, რომელიც მეტად აუცილებელი რამეების გაგებაში უძლავი ხელს.

37

ბილიკზე მარჯვე ჭიანჭველა გამობობდა, ერთი ცაფა თათისა მუხლია მოიხრდილა, აქეთ-იქით მიმოიხედა და მუშაობას შეუდგა. აქნებ იხილ გააფიქრა — ვაძი გამოუვრებული ეს თავი დღეს მგონი უფრო კაშკაშებსო. ეს აღმათ მახდვას იხეთივე მოყალიბება, როგორც წესთვის მუხანაურდგელი მუშაობათ...

ჩვენც ახვევ ვფაქრობთ ამ ჩვენს ჭიანჭველეთში.

38

ხულა რომ ხულაა, მოყმატიყაში მის აღმოჩენას ნაუგუნეები დასჭირდა და სწორედ ეს აღმოჩენა ათვლება კაცობრიობის გასების ტრიუმფად.

39

ქვეყანაზე არც იმე ბევრი შეგნებული არამხადაა, როგორც ეს ერთი შესყდუთ შეიძლება მოვეწვევინოს. მათი დიდი უმრავლესობა — პატრიარქატურა, ეპისკოპატები და ინტრიგანები — თავიანთ ყოველ ქმედებას განართლებულად ნიანხევენ.

რაც შეეხება არამხადათა დანარჩენ ნაწილს, იმათ პულ ხსენ სენი სჭარბ. მათი მხრით, ისინი ყველაზე კეთილია, ხამაროღიანი და წმინდა სულისანი არიან, ხოლო თუ მაინც უკეთურობას ხნადან, ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ მათ ირგვლივ ბოროტება მეფობს და ხსენ გზა არა აქვთ, — როგორმე თავი უსდა დაიყვინ.

40

ეროვერად გამწვილებს იმას ვაფიქრება, რომ ამ ქვეყნად თანხლიც ჩემოვი და ბეიპოვინა ცხოვრობდნენ. თავისა მაგალითით ისინი ახლაც გვიხწივლანს კეთილშობილებასა და გულწრფელობას, რასაც ცხოვრებაში თავზე ხაყრელად როდი ვხვდებით.

ახლა აღამაანებზე რომ დოფიქრები, შენც უფრო კეთილი გინდა იყო.

მაგრამ ჩემოვი და ბეიპოვინაც აღამაანება იყვნენ და ყოველივის მოწოდების ამბადლეზე ყოფნას ვერც ისინი ასერსებდნენ. ზოგჯერ ისინიც ჩვენებრ, უბრალო მოკვდავებით უჩაოდნენ ბედს. სახოწარკკეთა ეძლეოდნენ და მძვინყარებდნენ. ამიტომაცაა, რომ უფრო მახადები და აღამაანურა მაგალითის მოიკენისა არიან, რამეთუ ხაკეთისხეთის ბრძოლა უფრო აღმარდელობათია, ვიდრე მაუღწეველა, ციკა სრულყოფილების იდეალი.

41

ამბობენ, ხამაროღის თქმა ძნელიაო, მაგრამ, ჩემის აზრით, ეს უფრო ადვილი რამია, ვიდრე ყოველდღიურა ცრუობა. ვისაც არ ხჯერა, სცადოს!

სამართლის თქმაში აზროვნების ტრადიციასთან ერთად, ასე განსაჯეთ, გონებაშეზღუდულობასა და სამხდადუხაც შეუძლიათ წამოგვეშველონ. ყოველწამიერი სიცრუე კა მომქანცკელ მობილურობასა და ხამარჯვეს მოითხოვს ჩვენგან. ამას გამოა, რომ ვამუდმებული ცრუობა შეუძლებელია.

ადამიანები შეტწილად ხამაროღის ხახეცვლით არიან დაეცებული მის „სტილიზებასი“ და შეყვრადებას ლამობენ, თუ არა წმინდა წყლის სიცრუის შეიხსენა ხადია შეუძლიათ.

42

მხოლოდ ხულის მიმდიდრე განაპრობებში თავმადლობას ყოველ ადამიანში. მარტრადღურა მიმდიდრე კი, როგორც წესია, პირიქით მოქმედებს მასზე. რაც შეეხებათ გამოსაკლიხებს — ისინი ტყუბახცადივით პვეანან ერთმანეთს.

ტყუბარტი კეთილშობილება ხშირ შემთხვევაში სრულად უმნიშვნელო წერილმანებისაგან შედგება.

43

ჩვენ არ ძალგვიძის ყოველსაღმქმნელი თვალი გადავივლოთ ახტორია...
 დღემდე გაოცებულნი ვართ იმის გამო, რომ სწორედ მაშინ, როცა ხალხი მასტილიას
 ვაკეთა: ღუდგუდით XVI-მ თავის დღიურში ჩაწერა — „დღეს არაფერა“. ამით იგი მისტიციანებს
 ამცნობდა: დღეს ერთი კურდღელიც კერ მოეკალით, ე. ი. სხვა არაფერი ანტიკურსებდა!
 „სოფელი ჩვენც კურდღელზე ნადარობის აძვიარი დღურებით ხომ არ ვერ დავიწყებთ, მიუ-
 ტვეიბელ გულგრილობას ხომ არ ვიხენო ამ მოყვანების შამართ, რაღაღა მადგინა ვინ
 იცას, წარმოუდგენლად უხარმაზარი და გამოუხწორებელი ვახდეს შენდგონში.“

44

სადაც წინაკითხავს, რომ მოსკოვში 1905 წლას დეკემბრის აჯანყება შამაქს გამო და-
 წებულა. თავდაპირველად ერთი სტამბის მუშები ამბობებულან. საქმი ის გახლავით, რომ თა-
 ხების დამტკიცებას, სახვენი ნიშნების ასო-ბგერებთან გათანაბრების დროს მისივე, რომე-
 დიც გველაზე სშარად იხმარება რუსულ ხანტაქსში, რატომღაც „დაუჩაგრავით“ და ახალ სის-
 რებში არ მოუთვლიათ. ამბობების ჩამხმობთა გამოჩენისთანავე იყალმაყალი დიდ ბუნტში გა-
 დასრდილა, რომელსაც შემდეგ მოყლა ქალაქი მოუციავს...

ახე რომ, თუ ძლივს შეხამხნევმა თავიკუჭამ ამდენი ქნა, მაშინ ძნელი წარმოსადგენი არ
 უნდა იყოს, თუ რა ზეუძლიათ მარცვლებს, ხატეკებს, ყრაზებს...

ერთი სიტყვით „ახტორიის“ წერა ახეც შეიძლება.

45

ადამიანის სისხლი მარილიანია და წყურვალს არ კლავს! ამის დასაბუთება იმ სისხლის-
 მსმელთა გახსენებითაც შეიძლება, რომლებიც ყრა და ვერ ძღებან.

46

✓ ალექსანდრე მაკედონელი, ჩანგიზხანი, ნაბოლეონი, პიტლერა!.. მადლობა მოძიხხენებია
 ახეთა „გენიოსებისათვის“!

ეს დაუნჯობელი ურჩხულება ხომ ძალატონობით ადამიანების სისხლისა და სიცოცხლის
 ფასად აკმაყოფილებდნენ უკიდვრათ, აყადყოფურ პატივმოყვარეობას. აბა ვან მოთელას რამ-
 დენი მსხვერბლი შეიწარა ელანური თუ ყრამანული „ცხოვრების წესის“ გამარჯვების 'ხარ-ხე-
 იშია. მაგრამ პორჩალებას ძიპნოში იმდენად ყოველსამეომილევია, რომ ამ პირსისხლიან ბანდ-
 ტებს ახტორია 'სოფელი 'გენიოსების“ ტიტულებითაც სათლავს!

47

უცნაურია, მაგრამ ახტორიული განათლებას მქონე ადამიანებაც თხრავეს სოღმე: „ეს
 ეს რომ გვეცოჯნოდა...“

მათმა თხრამ არ შეიძლება სასაფლაოდან მოძავალი დედაბრების ვიშვიში არ გავვახხე-
 ნოს: „რა ვიცოდია, თუ გაწვიამდებოდა, ათრემ აუცილებლად ქოლვით წამოვიდოდით“.

48

„ჩვენ ტექნიკასა და მანქანების მოსენს ვართ!“
 ეს ახეა, მაგრამ ამ ახალ მზრძანებელს როგორმე გადაურჩება კაცი. ბოლოს და ბოლოს
 იხისა ჩვენ თვითონ მეექმენით და მატხამაღურადაც დაგამსგავხეთ. რაც მითავრია, მანქანებსა
 იმაზე მეტა კერ მოვკობოვენ, ვადრე ამისა უფლება იქვთ.
 ჩვენსა ურთავრთობა გაცილებათ რთულია ამ პატონკაცებთან, რომლებიც ისე იქცევიან,
 თითქოს მამასეცავრის ნაშობნი იყვნენ.

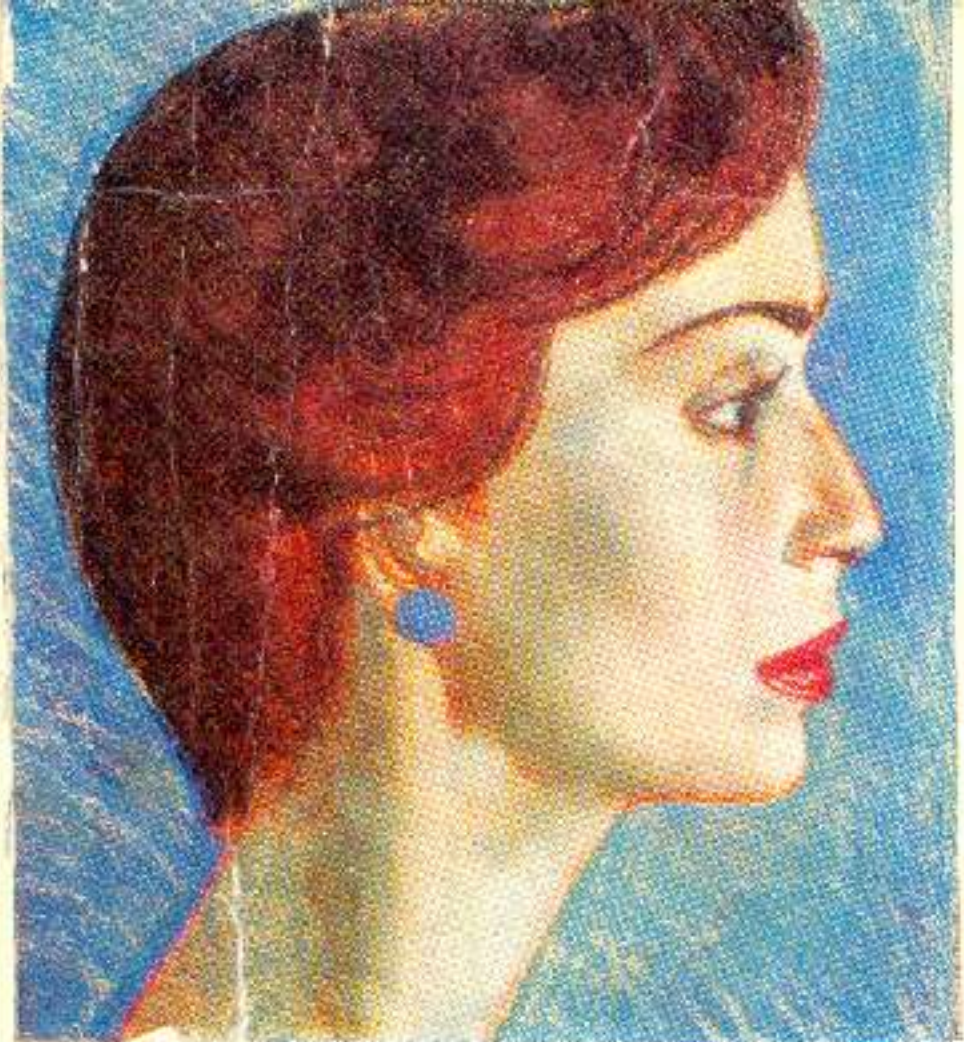
49

ჩინურ ზღაპარში ერთ მაიმუნს სიცოცხლის მარადისობაზე ფიქრი არ ახეენებს...
 ...ნუთუ ესეც მაიმუნათ უნდა დააწყოს?!
 ან კი რა თავში იხლის მარადისობაჰ, თუ დვითთ ნაბოძებ სიცოცხლას წლებსაც მაიმუ-
 ნურად ატარებს!

50

გამანადგურებელი ართნია იმდენად ლაკონურია, რომ უფრო მცირე ფორმას ვეღარც მო-
 უნახავ...
 მაგალითად, ბოკაჩო ერთვან წერს, რომ რელიქვიების ერთ-ერთ კოლექციაში ხამა რამ
 ინახებოდა: სულიწმანდას ცერა თითი, ლოგოსას (სიტყვას) ნენი და სოლომონის წმანდა
 ტამრისეული ზარის წერაღლათ სავსე ბოთლი.





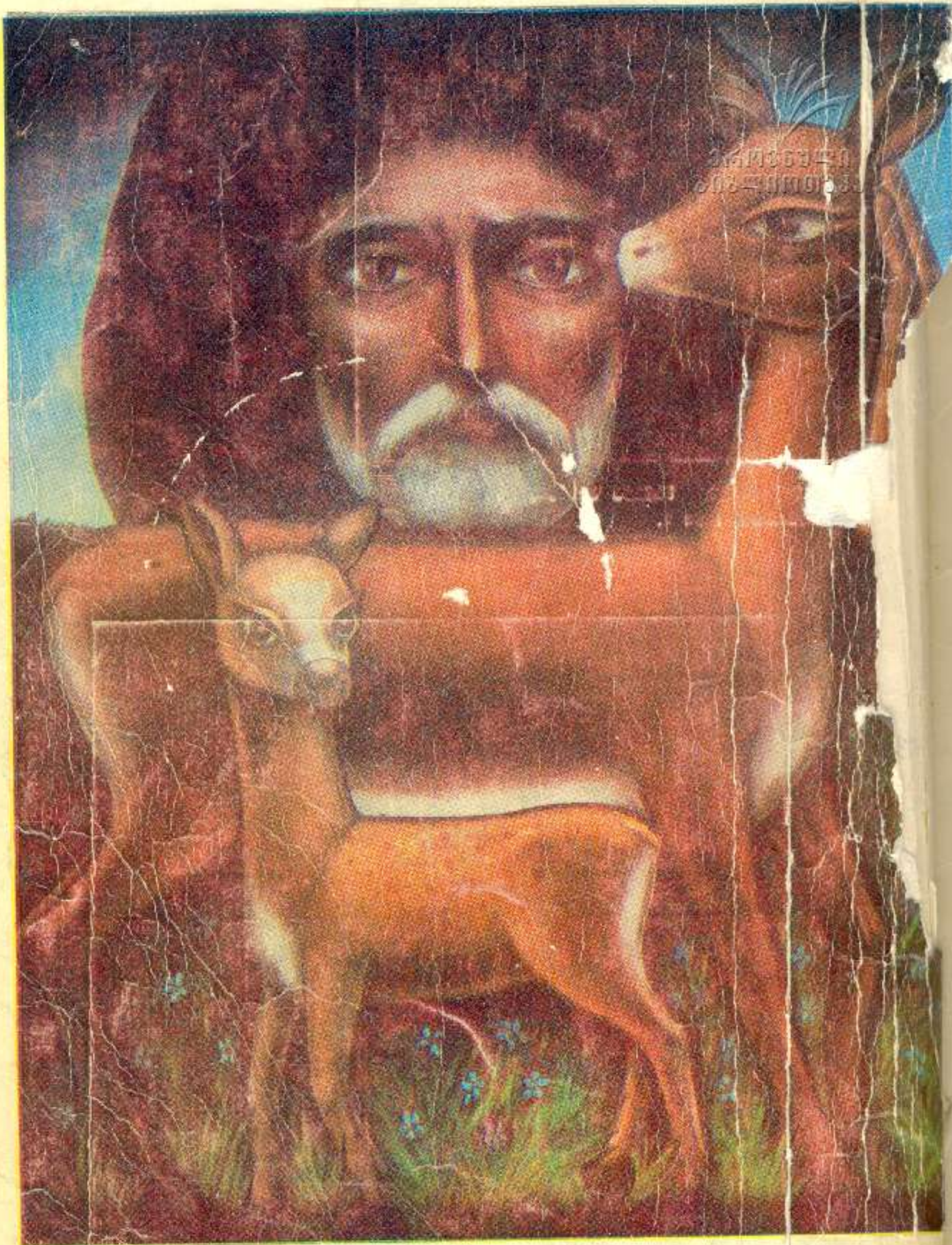
საქართველოს
განათლებლის
მინისტროს
ბიბლიოთეკა

სრისთავი მანანა შენგელიას
პორტრეტი, 1968 წ.



გ. ხუციშვილი
წინადა ოჯახი

750/39



ხ. ნეცოტაძე

3505